P. Palmeos

Soome keele õpik

EX LIBRIS
EERIK
KUMARI

E. Kumari
22. 3. 1963

P. PALMEOS

SOOME KEELE ÕPIK

LUGEMIK, GRAMMATIKA
SÕNASTIK

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1963

4T
P 09

Kaane kujundanud E. Tali

Toimetanud ühiskondlikus korras dots. Ed. Vääri

Lubatud
ENSV Ministrite Nõukogu
Riikliku Kõrgema ja Kesk-Erihariduse Komitee
poolt kasutada õpikuna kõrgemates õppeasutustes

Kmr
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
673

Пальмэос Паулине Юрьевна
УЧЕБНИК ФИНСКОГО ЯЗЫКА
На финском и эстонском языках
Обложка: Э. Тали
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja Rich. Kress
Kunstiline toimetaja R. Tungla
Tehniline toimetaja E. Lumet
Korrektorid E. Bitter ja Ü. Rattur

Laaduda antud 20. IX 1962. Trükkida antud 27. XII 1962. Paber 60×90, 1/16. Trükipoognaid 21,5. Arvestuspoognaid 25,33. Trükiarv 10 000. Tellimise nr. 7852. Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu, Ülikooli 17/19. I

Hind 73 kop.

6—7

EESSÕNA

Eesti NSV kõrgemais koolides, kus õpetatakse eesti filoloogiat, vajatakse soome keele õpperaamatut, sest endisi vastavaid õpikuid pole enam saada. Käesolev teos ongi kavatsetud niisuguseks õpperaamatuks, mille ülesandeks on pakkuda abi soome keele omandamisel, eeskätt küll õpetaja juhendamisel. Raamat koosneb kolmest osast: lugemikust, grammatikast ja sõnastikust. Võrreldes allakirjutanu eelmise «Soome keele õpikuga» on selle kõigis osades tehtud tunduvaid parandusi, täiendusi ja muudatusi.

Lugemikus leidub mitmesuguseid palasid eri autoreilt, et õppija omandaks võimalikult rohkesti sõnavara. Alguses esitatakse lihtsaid dialooge, vestlusi, paar lastevärssi ja muinasjuttu. Need on varustatud sõnaseletuste ja viidetega vastavaile osadele grammatikas, et algajail, eriti mittestatsionaarseil üliõpilastel soome keele õppimist kergendada. Edasi on lugemikku võetud nii Karjala ANSV kirjanike (L. Helo, U. Vikströmi, A. Timoneni, J. Rugojevi) kui ka soome klassikute (A. Kivi, M. Canthi, J. Aho, M. Lassila, A. Järnefelti jt.) ja tänapäeva kirjanike (V. Kajava, E. Sinervo, J. Piippo, P. Haanpää) töid. Eelistatud on terviklikke novelle või jutustusi, harvemini esitatakse katkendeid, millest ainult erandjuhtumeil on üksikuid osi välja jäetud. Luulet pakutakse vähe. Rahvaluule näitena leidub katkend «Kalevalast» ja paar rahvalaulu. Lõpus esitatakse soomekeelses tõlkes katkend V. Lenini kõnest «Nuorisoliiton tehtävät». Tekste on tänapäeva ortograafia järgi mõnevõrra ühtlustatud, välja arvatud A. Kivi, kelle kirjaviis on säilitatud.

Alates 11. lugemispalast tuleb õppijal kasutada teose lõppu paigutatud soome-eesti sõnastikku, millesse on koondatud tekstides esinev sõnavara ja enamik fraseoloogilisi väljendeid. Sõnastiku koostamisel on kasutatud teost «Nykysuomen sanakirja», haruldasemate sõnade seletamiseks E. Lönnroti sõnaraamatut «Suomalais-Ruotsalainen Sanakirja», harvemini ka A. Turuneni «Kalevalan sanakirja» ja üksikjuhtumeil mõnd muudki sõnaraamatut ning *last, not least* J. Mägiste «Soome-eesti sõnaraamatut». Ruumi säästmiseks on sõnastikust välja jäetud: 1) kõik sõnad, mis soome keeles esinevad täpselt samal häälikulisel kujul ja

samas tähenduses kui eesti keeles (näit. *kala, lumi, maa, olla, oma, puu, suu* jne.); 2) astmevahelduseta sõnad, mis soome keeles eesti keelest erinevad kas vokaalharmoonia või lõppvokaali poolest, kuid on sama tähendusega kui vastav meie sõna (näit. *heinä, hetki, kylä, kylmä, laulu, metsä, musta, retki, suuri, talvi* jne.). Sõnastiku kasutamisel peetagu meeles, et verbidel on soome keele sõnaraamatuis tavaliselt märksõnaks I infinitiiv. Sellest traditsioonist on käesolevaski sõnastikus kinni peetud. Astmevahelduslikel ja *ele-, ne-, se-* ning *tse*-sufiksilistel verbidel on sulgudes antud ka indikatiivi preesensi singulari 1. pööre (näit. *kertoa* [-rron] [=kerron], *ymmärtää* [-rrän] [=ymmärrän], *nakata* [-kkaan] [=nakkaan], *ruveta* [-pean] [=rupean], *pysytellä* [-ttelen] [=pysyttelen], *huveta* [-penen] [=hupenen], *rangaista* [-nkaisen] [=rankaisen], *vallita* [-tsen] [=vallitsen] jne.). Samuti on astmevahelduslikel ja tüve suhtes eesti keelest erinevail noomeneil antud peale nominatiivi veel ainsuse genitiiv sulgudes (näit. *luku* [-vun] [=luvun], *puhde* [-hteen] [=puhteen], *käsi* [-den] [=käden], *onneton* [-ttoman] [=onnettoman], *kosketus* [-ksen] [=kosketuksen]. Kui genitiivi tüvi ei erine nominatiivist, pole seda esitatud. Samuti ei anta *nen*-lõpuliste sõnade *sen*-genitiivi (näit. *hevonen*, gen. *hevosen*). Et sõnastikus ei esitata liitsõnade komponente eraldi, on kõigil astmevahelduslikel või eesti keelest muidu tüve suhtes erinevail liitnoomeneil antud sulgudes ka genitiiv (näit. *auringonsäde* [-teen] [=auringonsäteen], *keskiviikko* [-kon] [=keskiviikon] jne.).

Grammatika koostamisel on abiks olnud mitmed grammatikad ja õpikud, nagu E. N. Setälä «Suomen kielioppi. Äänne- ja sanaoppi», U. Tuurala «Suomen kielen kielioppi», A. Penttilä «Suomen kielioppi», L. Kettuneni «Soome keele õpiraamat» ning vähemal määral mõned muudki grammatikad ja õpikud. Grammatikas esitatakse kolm osa: foneetika, morfoloogia ja tuletusõpetus. Grammatika koostamisel on arvestatud soome ja eesti keele lähedast sugulust. Foneetikas käsitletakse ainult neid häälikuid, mis eesti omadest erinevad. Foneetikale järgneb lühike ülevaade soome ja eesti keele erinevustest, mis on lisatud selleks, et eriti algaja soome keele õppija mõnelgi määral teaks, missuguseid seiku tal tuleb arvestada. Morfoloogia osas on eesti keelest erinevate vormide puhul käsitletud ka nende süntaktilisi funktsioone, kuna lauseõpetust käesolevas grammatikas ei esitata. Eriti rohkeid seletusi antakse just verbivormide osas, mis teatavasti on soome keeles üsna keerulised. Post- ja prepositsioonide käsitlemisel esitatakse lausenäiteid kirjandusest. Need on märgitud kirjanike initsiaalidega, mille loetelu leidub teose lõpus.

Õpiku koostamisel on allakirjutanule sõbralikku abi osutanud TRÜ soome-ugri keelte kateedri kollektiiv, mille eest südamlik tänu.

Tartu, 1960 *Autor*

LUGEMIK

1. KESKUSTELU

«Hyvää päivää!» — «Päivää, päivää! Kuinka voitte?» — «Kiitos, hyvin. Kuinka te voitte?» — «Kiitos, myös hyvin. Kuka on tuo nuori mies tuolla?» — «Hän on ylioppilas Järvinen.» — «Kuka tuo nainen on?» — «Hän on Elina Karhu.» — «Mitä toveri Järvinen opiskelee?» — «Hän ja toveri Karhu opiskelevat suomea. He opiskelevat yliopistossa vasta ensimmäistä lukukautta.» — «Missä he asuvat?» — «Uudessa asuntolassa.» — «Tuletteko huomenna luennolle?» — «Kyllä tulen. Nyt minulla on kiire.» — «Hyvästi sitten, minulla on myös kiire.» — «Hyvästi, hyvästi!» — «Näkemiin.»

2. KYSYMYKSIÄ JA VASTAUKSIA

Mikä tämä on? Se on kirja. Tuo on vihko. Mikä tämä on? Se on lyijykynä. Onko tämä myös lyijykynä? Ei, se on täytekynä. Onko tämä lyijykynä? Kyllä, se on lyijykynä. Tämä on pöytä. Missä kirja on? Kirja on pöydällä. Minä otan kirjan pöy-

keskustelu vestlus
hyvää päivää tere päevast
päivää, päivää tere, tere
kuinka voitte? kuidas elate?
kiitos, hyvin tänu [=tänan], hästi
myös ka
kuka [kenen] kes
tuo too
nuori noor
mies mees
tuolla seal
hän tema
ylioppilas [-aan] üliõpilane
mitä mida
toveri seltsimees
opiskella [-len] õppida
opiskelee õpib
suomea soome keelt
he opiskelevat nad õpivad
yliopisto ülikool
vasta alles
ensimmäinen esimene
lukukausi [-den] semester; **lukukautta** semestrit
missä kus
asua elada
uusi [-den] uus
asuntola ühiselamu
tuletteko kas tulete?
-ko, -kö kas
huomenna homme
luento [-nnon] loeng
kyllä jah, küll
nyt nüüd
hyvästi hüvasti
sitten siis
näkemiin nägemiseni
kysymys [-ksen] küsimus
kysymyksiä küsimusi
vastaus [-ksen] vastus
mikä [minkä] mis
tämä see (siin)
se see
kirja raamat
tuo see (seal)
vihko vihk
lyijykynä pliiats
täytekynä täitesulepea
pöytä [-dän] laud
ottaa [otan] võtta

dältä. Mikä tuo on? Taulu. Missä taulu on? Taulu on seinällä. Mikä tämä on? Se on liitu. Liidulla me kirjoitamme taululle, täytekynällä vihkoon. Mikä tuo on? Ikkuna. Onko tämä ovi? On. Eikö tämä ole taulu? On. Mikä tuo on? Katto. Katossa riippuu lamppu. Mikä tämä on? Lattia. Minä seison lattialla. Te istutte tuolilla. Kuka se on? Hän on ystäväni. Kenen kirja tämä on? Se on teidän kirjanne. Missä ovat kirjanne? Kirjamme ovat pöydällä. Kirjani on pöydällä. Onko tämä teidän kirjanne? Ei, se on hänen kirjansa. Ne ovat heidän kirjansa.

3. KESKUSTELU

Joku koputtaa ovelle.

A n n a. Kuka siellä koputti?

E l s a. En minä kuullut mitään.

A n n a. Ah, Olga, sinäkö se olet! Miksi et aukaissut ovea koputtamatta?

O l g a. En voinut, minulla eivät kädet olleet vapaat.

A n n a. Toitko sinä jotain minulle?

O l g a. Minä toin sinulle tämän paketin, jonka sinä eilen unohdit meille.

A n n a. Se oli hyvin ystävällisesti tehty, kiitoksia paljon. Ole hyvä ja istu! Onko sinulla kylmä, kun istuuduit uunin luo?

taulu tahvel
seinä sein
liitu [-dun] kriit
liidulla kriidiga
kirjoittaa [-tan] kirjutada
ikkuna aken
ovi [oven] uks
eikö kas ei
katto [-ton] lagi
riippua [-pun] rippuda
lamppu [-mpun] lamp
lattia põrand
minä [-nun] mina
seisoa seista
te [teidän] teie
tuoli too!
ystävä sõber
ystäväni minu sõber (poss. suf. vt. gramm. § 65)
kirjanne teie raamat(ud)
kirjamme meie raamat(ud)
hänen kirjansa tema raamat
heidän kirjansa nende raamatud
joku [jonkun] keegi
koputtaa [-tan] koputada
siellä seal
kuulla [-len] kuulda
en kuullut ma ei kuulnud
en (et, ei, emme, ette, eivät) mina ei (sina ei, tema ei jne., vt. gramm. § 101.)
mikään [minkään, *part.* mitään] (ei) miski
sinäkö se olet? kas see sina oled?
miksi miks
et aukaissut sa ei avanud
aukaista [-isen] avada
en voinut ma ei saanud
eivät olleet ei olnud
käsi [käden] käsi
vapaa vaba
tuoda [tuon, *impf.* toin] tuua
sinä [-nun] sina
jokin [jonkin, *part.* jotakin] miski
paketti [-tin] pakk
eilen eile
unohtaa [-hdan] unustada
hyvin väga, õige
ystävällisesti sõbralikult
tehdä [teen] teha
kiitos [-ksen] tänu
kiitoksia paljon palju tänu
hyvä hea
kylmä külm
kun kui; kuna
istuutua [-dun] istuda
uuni ahi
luo juurde

Olga. Ulkona minua paleli, mutta täällä on lämmin.
Anna. Satoiko siellä lunta?
Olga. Ensin satoi vettä ja sitten lunta.
Anna. Olitko sinä eilen elokuvissa?
Olga. Kyllä, minä menin sinne mieheni kanssa. Me näimme filmin «Lenin vuonna 1918».
Anna. Miellyttikö se teitä?
Olga. Se ei ainoastaan miellyttänyt, vaan me suorastaan ihastuimme ja innostuimme.
Anna. Niinkö? Minä sanon Yrjölle, että meidänkin täytyy nähdä se pian. Eilen me emme menneet ollenkaan ulos. Tänään kävimme puistossa ja palasimme äsken takaisin.

4. VIIKON PÄIVÄT

Maanantaina makkarat tehtiin,
Tiistaina tikut vuoltiin,
Keskiviikkona keitto keitettiin,
Torstaina tupaan tuotiin,

ulkona väljas
palella külmetada
minua paleli mul oli külm
täällä siin
lämmin [-mpimän] soe
sataa sadada
satoiko lunta? kas sadas lund?
ensin esiteks
satoi vettä sadas vihma
vesi [veden] vesi
sitten siis
elokuvat kino
olitko elokuvissa? kas olid kinos?
sinne sinna
mies [miehen] mees
mieheni kanssa oma mehega
näimme (*impf.*) nägime
filmi film
vuosi [vuoden] aasta
vuonna (*ess.*) **1918** aastal 1918 (*l.*: tuhat yhdeksänsataa kahdeksantoista e. yhdeksäntoistasataa kahdeksantoista)
miellyttää meeldida
miellyttikö se teitä? kas see meeldis teile?
ei ainoastaan ... vaan mitte ainult... vaid
suorastaan otse
ihastua (millestki) vaimustuda
innostua sattuda vaimustusse, innustuda
niinkö? kas nii? kas tõesti?
sanoa ütelda
täytyä pidada, tarvis tulla
meidänkin täytyy nähdä se meiegi peame seda nägema
pian varsti
-kin (jaatavas lauses) -gi, -ki
me emme menneet me ei läinud
(ei) **ollenkaan** mitte sugugi, üldse mitte
-kaan (eitavas lauses) -gi
ulos välja
käydä [käyn] käia; **kävimme** käisime
puisto park
palata [palaan] tagasi tulla
palasimme tulime
äsken äsja
takaisin tagasi
viikko [-kon] nädal
maanantai esmaspäev
makkara vorst
tiistai teisipäev
vuolla [-len] voolida
keskiviikko keskнädal
keitto [-ton] supp
keittää [-tän] keeta
torstai neljapäev
tupa [-van] (pere)tuba

Perjantaina perheelle annettiin,
Lauantaina liemi latkittiin,
Sunnuntaina suu pyyhkittiin.

5. KESKUSTELU

L a h t i. Hyvää päivää, toveri Kauppinen.

K a u p p i n e n. Päivää, päivää. Mitä kuuluu?

L a h t i. Ei kummempia. Hyvinkö sinä jaksat?

K a u p p i n e n. Kiitos, hyvin. Olen ollut hyvässä työkunnossa Oletko sinä viime aikoina nähnyt Mikkolan Paavoa?

L a h t i. En. Hän on matkustanut Moskovaan.

K a u p p i n e n. Niinkö? Onko hän sieltä kirjoittanut?

L a h t i. On kirjoittanut kerran veljelleen, että oli ensin sairastunut, mutta nyt voi hyvin. Hän on saanut kunniamerkin erinomaisesta työstä.

K a u p p i n e n. Sepä hauskaa. Oletko sinä itse lukenut hänen kirjeensä?

L a h t i. En ole lukenut, mutta hänen veljensä siitä kertoi viime viikolla. Hän oli myös lukenut siitä Moskovan lehdistä.

K a u p p i n e n. No, minä olenkin aina sanonut, että Paavo näyttää esimerkkiä muille. — Etkö sinä tule meille syömään päivällistä?

L a h t i. Ei, kiitos, minä olen jo syönyt. Eikä ole nyt aikaa.

K a u p p i n e n. Mitä sinulla niin kiirettä on?

L a h t i. Olen koko eilisen ja tämän päivää kirjoittanut pitempää kirjoitusta lehteen sosialistisesta työkurista.

perjantai reede
perhe pere
lauantai laupäev
liemi leem
latkia lakkuda
sunnuntai pühapäev
pyyhkiä pühkida
mitä kuuluu? mis kuulukse? mis uut on kuulda?
ei kummempia ei (midagi) iseäralikku
hyvinkö sinä jaksat? kas sa hästi elad?
jaksaa jaksata, suuta; elada, tervisel olla
kunto [-nnon] võimelisus, seisukord
olla hyvässä työkunnossa olla hea töövõime juures.
viime (*indekl.*) viimane, möödunud
viime aikoina viimasel ajal
matkustaa reisida, sõita
kirjoittaa [-tan] kirjutada
kerta [kerran] kord
veli [veljen] vend
sairastua haigeks jääda, haigestuda
nyt nüüd
voida [voin] elada
voi hyvin elab hästi
kunniamerkki aumärk
erinomainen silmapaistev, suurepärane
työ töö
hauska tore, kena
sepä hauskaa see (on) ju tore
itse ise
lukea [luen] lugeda
kirje [-een] kiri
kertoa [-rron] jutustada
aina ikka
näyttää [-tän] näidata
esimerkki [-rkin] näide, eeskuju
syödä [syön] süüa
päivällinen [-sen] lõuna
eikä ega
niin kiirettä nii kiiret
koko (*indekl.*) kogu
eilinen [-sen] eilne
pitempi [-mmän] pikem
kirjoitus [-ksen] kirjutis, artikkel
sosialistinen [-sen] sotsialistlik
työkuri töödistsipliin

K a u p p i n e n. Vai niin, oletko jo näyttänyt kirjoituksesi toimittajalle?

L a h t i. En ole vielä lopettanut sitä, mutta tänä iltana vien sen toimitukseen. Hyvästi nyt tällä kertaa!

K a u p p i n e n. Näkemiin!

6. KUUKAUDET

Vuoden alku tammikuussa,
vielä talvi helmikuussa,
maaliskuussa lumi sulaa,
huhtikuussa kurjet palaa,
käki kukkuu toukokuussa,
juhannus on kesäkuussa,
heinäkuussa heinää tehdään,
elokuussa eloon mennään,
syyskuu on koulukuusi,
lokakuussa talvi uusi,
järvet jäätyy marraskuussa,
vuosi loppuu joulukuussa.

7. HIIRI KISSALLA RÄÄTÄLINÄ

Kissa kulki kerran tietä myöten kangaskäärö kainalossa. Hiiri tuli häntä vastaan.

«Minnekä kissalla matka?» hiiri kysyi.

vai niin või nõnda
toimittaja toimetaja
vielä veel
lopettaa [-tan] lõpetada
sitä seda
ilta [illan] õhtu
tänä iltana täna õhtul
viedä [vien] viia
toimitus [-ksen] toimetus
hyvästi nyt tällä kertaa! hüvasti nüüd sedakorda!
kuukausi [-den] (kalendri)kuu
alku [alun] algus
tammikuu jaanuar
helmikuu veebruar
maaliskuu märts
sulaa sulada
huhtikuu aprill
kurki [-rjen] kurg
käki [käen] kägu
kukkua kukkuda
toukokuu mai
juhannus jaanipäev
kesä suvi
kesäkuu juuni
heinäkuu juuli
elokuu august
elo lõikus, vili
mennään minnakse
syys sügis
syyskuu september
koulu kool
loka [loan] pori
lokakuu oktoober
järvi järv
jäätyä jäätuda
marraskuu november
loppua [-pun] lõppeda
joulukuu detsember
kissa kass
räätäli rätsep
kulkea [-ljen] käia, kõndida
kerta [-rran] kord
myöten (*postp. part.*) mööda
kangaskäärö kangarull
kainalo kaenal
vastaan (*postp. part.*) vastu
minnekä kuhu
matka reis, matk
kysyä küsida

«Räätäliin. Tarvitsen uuden takin.»

«Kyllä minä sen neulon. Annahan kankaasi tänne!» hiiri sanoi.

Kissa antoi kankaan ja hiiri rupesi työhön. Viikon päästä kissa meni takkia noutamaan. Hiiri sanoi:

«Ei tästä takkia tulekaan.» — «No, mikäs siitä tulisi?» — «Housut.» — «No, tee housut sitten!»

Viikon päästä kissa meni housuja hakemaan. Hiiri sanoi:

«Ei tästä housuja tulekaan.» — «No, mikäs siitä sitten tulisi?» — «Tulisi liivit.» — «No, tee liivit sitten!»

Viikon päästä kissa meni liivejänsä noutamaan. Hiiri sanoi:

«Ei tästä liivejä tulekaan.» — «No, mikäs siitä sitten tulisi?» — «Tulisi lakki.» — «Hyvä on, tee lakki sitten!»

Viikon päästä kissa meni lakkiansa noutamaan. Hiiri sanoi:

«Ei tästä lakkia tulekaan.» — «No, mikäs siitä tulisi?» — «Tulisi kai kintaat.» — «No, tee kintaat sitten!»

Viikon päästä kissa meni taaskin kintaita noutamaan. Hiiri sanoi:

«Ei tästä kintaita tulekaan.» — «No, mitäs siitä sitten vihdoin tulisi?» — «Tulisi kukkaro.» — «No, tee sitten kukkaro, mutta teekin varmasti!»

Viikon päästä kissa meni kukkaroansa noutamaan. Mutta kun sitäkään ei ollut tullut ja kangas oli loppunut, kissa hyppäsi hiiren niskaan ja söi sen. Siitä alkaen kissa on ollut hiirille vihainen.

8. YLEISIÄ PUHETAPOJA

Suomalaiset tervehtivät toisiaan seuraavilla sanoilla: aamulla he toivottavat toisilleen «hyvää huomenta», päivällä «hyvää päivää» ja illalla «hyvää iltaa». Näin tervehtivät he ainoastaan silloin, kun

räätäliin (*ill.*) rätsepa juurde
tarvita [-tsen] vajada
takki [-kin] kuub, pintsak
neuloa õmmelda
annahan kankaasi tänne anna aga oma riie siia
ruveta [-pean] hakata
noutaa [-dan] (ära) tuua, järel käia
päästä (*postp. gen.*) pärast
siitä sellest
housut (*pl.*) püksid
sitten siis, seejärel
hakea [haen] järel käia
liivit (*pl.*) vest
lakki [-kin] müts
kinnas [-ntaan] kinnas
vihdoin lõpuks
kukkaro kukkur
mutta aga
varmasti kindlasti
sitäkään (mitte) sedagi
hypätä [-ppään] hüpata
niska kukal
söi sen sõi ta ära
siitä alkaen sellest ajast peale
yleinen [-sen] üldine
puhe [-een] kõne, vestlus
tapa [-van] viis, komme
suomalainen [-sen] soomlane
tervehtiä [-hdin] tervitada
toisiaan üksteist, teineteist (vt. gramm. § 86).
seuraava järgnev
sana sõna
aamu hommik
toivottaa [-tan] soovida
toisilleen teineteisele, üksteisele
hyvää huomenta tere hommikust
hyvää iltaa tere õhtust
ilta [illan] õhtu
näin nõnda, nii
ainoastaan ainult
silloin siis
kun kui

he tapaavat toinen toisensa. Hyvästellessä he sanovat «hyvästi», taikka, jos he ovat keskenänsä hyviä tuttuja, sanovat he myös «näkemiin» ja myöhään illalla «hyvää yötä». Oppilaat, ylioppilaat ja muut hyvät tutut käyttävät keskenään sanaa «terve», sekä silloin kun he tapaavat toisensa että hyvästellessä. Usein suomalaiset lisäävät hyvästellessä: «Sanokaa myös vaimollenne (veljellenne, sisarellenne) terveisiä minulta», taikka :«Käykää katsomassa».

Jos te kävelette kaduilla, voi joku kääntyä teidän puoleenne ja sanoa: «Anteeksi, voitteko sanoa minulle, missä Yliopistonkatu on?» Jos ette tiedä, missä se on, vastaatte hänelle: «Valitettavasti en voi sitä teille sanoa; olen itsekin outo täällä.» — «Suokaa anteeksi!» sanoo hän silloin ja jatkaa matkaansa. Mutta jos te sanotte hänelle, mihin suuntaan hänen pitää mennä, niin hän kiittää teitä. «Paljon kiitoksia,» sanoo hän. «Ei ansaitse,» vastaatte te. Tavallisesti hän vielä lisää: «Suokaa anteeksi, että vaivasin teitä!» — «Ei mitään,» vastaatte te silloin.

Jos istumme rautatievaunussa, niin joku, joka etsii itselleen paikkaa, voi kysyä meiltä: «Anteeksi, onko tämä paikka vapaa?» — «On kyllä, olkaa hyvä!» taikka, «ei ole,» vastaamme me. Mutta jos joku istuu viereemme, eikä paikka ole vapaa, silloin sanomme hänelle: «Anteeksi, tämä paikka ei ole vapaa.»

tavata [-paan] kohata
toinen toisensa teineteist (vt. gramm. § 86)
hyvästellä [-len] hüvasti jätta
sanoa ütelda
taikka või
jos kui
keskenänsä omavahel
tuttu [-tun] tuttav
myöhään hilja
oppilas [-aan] õpilane
käyttää [-tän] kasutada
keskenään omavahel
sekä ... että niihästi ... kui
usein sageli
lisätä [-ään] lisada
vaimo abielunaine
vaimollenne oma naisele
veli [-ljen] vend
sisar [-en] õde
käykää katsomassa tulge vaatama
katu [-dun] tänav
joku [jonkun] keegi
kääntyä [-nnyn] pöörduda
teidän puoleenne teie poole
anteeksi vabandage
voitteko kas võite
tietää [-dän] teada
valitettavasti kahjuks
itsekin isegi, ka ise
outo [-don] võõras
suokaa anteeksi vabandage, andke andeks
suunta [-nnan] suund
mihin suuntaan kuhu suunda, mis suunas
hänen pitää mennä ta peab minema
niin siis
kiittää [-tän] tänada
paljon kiitoksia palju tänu
ei ansaitse pole väärt, ei väärt
ansaita [-tsen] väärida, päivida
vaivata [-aan] tülitada
ei mitään pole midagi
vaunu vagun
joka [jonka] kes
etsiä otsida
itselleen endale
onko tämä paikka vapaa kas see koht on vaba
olkaa hyvä olge lahke
viereemme meie kõrvale
eikä ega

9. SANANLASKUJA

Alku aina hankala, lopussa kiitos seisoo.
Ei kukaan ole seppä syntyessään.
Ei oppi ojaan kaada, eikä taito tieltä työnnä.
Ei tekevältä työ lopu.
Hullu tyhmää kiittää.
Hunaja kielessä, myrkky mielessä.
Hätä keinon keksii.
Joka on laiska lauantaina, se on musta sunnuntaina.
Kuule paljon, puhu vähän.
Mies miestä vastaan, kaksi karhua vastaan.
Pata kattilaa soimaa, musta kylki kummallakin.
Suu on sydämen tulkki.
Terävä tekevän veitsi.

10. PIENI KULTA

Oli poika ja pojalla pieni kulta, niin pieni kulta sanoi pojalle:

— Rakennuta meille pieni pirtti, että pääsemme pirttiin yhdessä asumaan.

Vaan poika vastasi:

— Milläs minä sen rakennutan, kun onni ei ole antanut minulle rahoja?

sananlasku vanasõna
aina ikka
hankala raske, vaevaline
loppu [-pun] lõpp
seisoa seista
kiitos [-ksen] kiitus
ei kukaan mitte keegi
seppä [-pän] sepp
syntyessään sündides
oppi [-pin] (õpitud) tarkus; õpetus
oja kraav
kaataa [-dan] paisata, kukutada
eikä ega
taito [-don] oskus, osavus
työntää [-nnän] tõugata
tekevä tegija
työ töö
tyhmä loll
kiittää [-tän] kiita
hunaja mesi
kieli keel
myrkky [-rkyn] mürk
keino vahend, abinõu
keksiä leiutada, leida
joka [jonka] kes
puhua rääkida
karhu karu
pata [-dan] pada
kattila katel
soimata [-aan] laita; sõimata
kylki [-ljen] külg
kummikin [-mmankin] kumbki
sydän [-men] süda
tulkki [-lkin] tõlk
veitsi [-en] nuga
pieni väike
kulta [-llan] kuld; kullake
poika [-jan] poiss; poeg
niin nii, nõnda; siis
rakennuttaa [-tan] ehitada lasta
rakennuta lase ehitada
pirtti [-rtin] tuba; tare
päästä [-sen] pääseda
yhdessä ühes
vaan aga, kuid
milläs millega siis
onni õnn
rahoja raha(sid)

Niin tyttö sanoi:

— Vaan minä en ole sinulle pieni kulta, jos et rakennuta meille pirttiä.

No poika tuli tästä hyvin pahoilleen. Kun se rupesi illalla maata, niin kuuli se unessa jonkun sanovan:

— Otahan nyt, poika, ja mene korpeen niin pitkän matkaa kun pieni maja tulee. Siinä majassaan makaa Onni sängyssä vihreän verkaviltin alla. No herätä Onni ja pyydä siltä rahaa, että voit rakennuttaa pirtin ja asua pirtissä pienen kullan kanssa.

Seuraavana aamuna poika meni korpeen niin pitkän matkaa kun pieni maja tuli, ja majassa makasi Onni sängyssä vihreän verkaviltin alla, ja poika nyki Onnen hereille ja pyysi häneltä rahaa.

— Kuule nyt! sanoi Onni. Menehän vielä korpeen niin kauan kun tulee syvä lampi. Lammessa ui vaski-, hopea- ja kultakaloja syvän veden alla. Ongi niitä kaloja, myö kalat ja rakennuta pieni pirtti.

No poika meni vielä korpeen niin kauan kun syvä lampi tuli. Lammen rannat olivat hirveitä louhikoita, joiden keskellä vesi oli kuin ontto kaivo ja mustaa kuin piki, mutta silloin tällöin pulahti veden pinnalla kala kirkas kuin vaskiraha.

No poika istui isolle louhen kivelle ja alkoi onkia. Paraiksi oli koukku laskenut veden pintaan, niin tarttui onkeen vaskinen

tyttö [-tön] tütarlaps
tuli tästä pahoilleen sai sellest pahaseks
rupesi illalla maata heitis õhtul magama
kuuli jonkun sanovan kuulis kedagi ütlevat
otahan võta ometi
mene korpeen mine laande
korpi [-rven] laas
pitkä pikk
niin pitkän matkaa nii palju maad
maja onn
siinä seal
majassaan oma onnis
makaa lamab, magab
sänky [-ngyn] säng
vihreä roheline
verkaviltti [-ltin] kalevtekk, villane tekk
alla all
herättää äratada; **herätä** ärata
pyytää [-dän] paluda; **pyydä** palu
siltä sellelt
kullan kanssa kullakesega
meni läks
nykiä [nyin] sikutada, kiskuda, näksida
hereille ärkvele
vielä veel
kauan kaua
syvä sügav
lampi [-mmen] umbjärv
uida ujuda
vaski [vasken] vask
hopea hõbe
vesi [-den] vesi
onkia [ongin] õngitseda
niitä neid
myödä müüa
ranta [-nnan] rand, kallas
hirveä kole
louhikko [-kon] kivistik, kivihunnik
joiden millede
keskellä keskel
ontto [onton] õõnes
kaivo kaev
silloin tällöin aeg-ajalt
pulahtaa sulpsatada
iso suur
louhi [-hen] kivimürakas, kaljurahn
kivi [-en] kivi
alkaa [alan] hakata
paraiksi parajasti
koukku [-kun] konks
laskea lasta; (*intr.*) langeda
tarttua [-rtun] kinni haarata, külge hakata
vaskinen vaskne

kiiski. No poika nakkasi kiisken rannalle ja koetteli heti kynsillään, oliko kiiski lihaa vaiko oikea kallis kiiski.

Oikea kallis kiiski se oli, jokainen evä ja piikki oli selvää vaskea. Ihastui poika ikihyväksi, piilotti nopeasti kiisken taskuunsa ja nakkasi ongen uudestaan veteen.

Silloin kumahti veden sisästä kummallinen ääni ja sanoi:

— Vieläkö enemmän sen tapaisia?

Säpsähti poika pahasti, katseli ympärilleen ja luuli jonkun ihmisen tulleen siihen puhelemaan. Kun ei nähnyt ketään, niin naurahti omaa pelkuruuttaan ja tuumi:

— Mitäs minä joutavia kuuntelen! Jopa nyt jotakin! Pitäisikö tähän yhteen kiiskeen tyytyä! Sillä ei paljon pirttiä rakenneta!

— Tietysti minä enemmän haluan! virkkoi poika itsekseen moneen kertaan. Viimein huusi hän iloisesti:

— Tietysti enemmän!

Vielä enemmän sai poika vaskisia kiiskiä ja lopulta tuli onkeen hopeinen särki.

Silloinkos poika ihastui.

— No jopas nyt jotakin! hän tuumi. Rupeekohan tuo vesi sellaisiakin antamaan. No jopas nyt jotakin! Heitänpä ongen uudestaan veteen.

kiiski [-sken] kiisk
nakata [-kkaan] visata
koetella [-ttelen] katsuda, proovida
heti kohe
kynsi [kynnen] küüs
kynsillään oma küüntega
vaiko või kas
oikea õige
jokainen iga
evä uim
piikki [-kin] okas
selvä selge
ihastua ikihyväksi pööraselt vaimustuda
piilottaa peita
nopeasti kiirelt
uudestaan uuesti
silloin siis
kumahtaa kõmatada
sisästä seest
ääni hääl
vieläkö enemmän sen tapaisia kas veel rohkem selletaolisi
säpsähtää [-hdän] võpatada; jahmuda
pahasti rängalt
katsella [-len] vaadata
ympärilleen enda ümber
luulla [-len] mõtelda
ihminen [-sen] inimene
tulleen olevat tulnud
siihen sinna
puhelemaan kõnelema
ketään kedagi
naurahtaa muiata, naeratada
pelkuruus [-den] argus
tuumia mõtelda
joutava tühi, asjatu
kuunnella [-ntelen] kuulata
jopa nyt jotakin mine'nd ikka, egas nüüd midagi
pitäisikö tähän yhteen kiiskeen tyytyä kas peaks selle ühe kiisaga rahulduma
sillä sellega
paljon palju
rakentaa [-nnan] ehitada
tietysti muidugi
haluta [-uan] tahta
virkkaa [-rkan] ütelda
itsekseen eneses, endamisi
moneen kertaan mitu korda
viimein viimaks
huutaa [-dan] hüüda
iloisesti rõõmsalt
lopulta lõpuks
silloinkos siis alles
rupeekohan? kas juba hakkab?
sellainen selline
heitänpä viskan õige

Heitti poika ongen uudestaan veteen, ja taas tuli hopeinen särki, kiiltävä kuin veitsen terä. Ihastui poika niin että onkiessaan oikein hypähteli. Nakkeli poika kiisket louhikkoon ja täytti taskunsa hopeisilla särjillä.

— Vieläkö enemmän sen tapaisia? kumahti vedestä kamala ääni, niin että kerralla poika pelästyksestä koholle lensi.

— Mikä ihme ääni se on? tuumi poika itsekseen. Jokohan pitää ruveta pelkäämään.

Hän olisikin ruvennut pelkäämään, kun yhtäkkiä tarttui onkeen aika köllikkä kultainen ahven.

No silloin ilo ihan tukehutti pojan äänen, ettei päässyt edes huutamaan. Poika iski kyntensä ahveneen ja puraisi ahventa niskasta, koetti tokko tuo muka oli oikeaa kultaa.

Hampaat karahtivat, kultaa se oli, oikeaa puhdasta, punaisen kellervää kultaa.

Valkeni poika ihastuksesta ja vapisi. Nakkeli poika särjet pois ja puristi ahvenen kahden ison kiven väliin, pani päälle kolmannen kiven ja istui itse päällimmäiseksi.

— Et siitä nyt karkaa! tuumi poika. — Siitä ahvenesta saan rahaa kymmenen kertaa enemmän kuin kaikista kiiskistä ja särjistä yhteensä!

Samassa jylähti vedestä ääni niin että aallot louhikkoon ylös karkasivat ja pienet kivet rinteiltä alas rapisivat:

— Vieläkö enemmän sen tapaisia?

Sykki pojan sydän säikähdyksestä kuin nuijalla olisi iskenyt,

kiiltävä särav, hiilgav
onkiessaan õngitsedes
oikein õige
hypähdellä [-htelen] hüpelda
nakella [-kkelen] loopida, pilduda
täyttää [-tän] täita
kamala kole
kerralla korraga
pelästys [-ksen] ehmatus
koholle püsti
lentää [-nnän] lennata
ihme [-een] ime
jokohan kas juba
pitää ruveta pelkäämään peab hakkama kartma
aika köllikkä hea põrakas
ilo rõõm
ihan lausa, päris
tukehuttaa [-tan] lämmatada
ettei päässyt edes huutamaan et ei saanud isegi kisendada
iskeä lüüa
puraista [-sen] hammustada, näksata
koettaa [-tan] katsuda, proovida
tokko tuo muka oli? kas see aga pidi olema?
karahtaa raksatada, kõlksatada
puhdas [-htaan] puhas
punaisen kellervä punaselt kollendav
valjeta [-lkenen] valgeks minna
vapista [-sen] väriseda, vabiseda
puristaa pigistada
väliin vahele
kolmas [-nnen] kolmas
päällimmäinen kõige pealmine
siitä sellest; sealt
karata [-rkaan] karata; põgeneda
yhteensä ühtekokku
jylähtää kõmatada, lajatada
aalto [-llon] laine
ylös üles
rinne [-nteen] kallak, rinnak
alas alla
rapista [-sen] variseda
sykkiä tuksuda
säikähdys [-ksen] ehmatus

ja vapa putosi kädestä louhikkoon. Aikoi poika paeta ja heittää kalat, mutta samassa välähti hänen päähänsä tuuma:

— Minulla on pieni kulta. Jos en ota edes kiiskiä mukaani, en voi rakennuttaa pientä mökkiä.

Hän aikoi ottaa kiisket mukaansa, mutta samalla välähti päähänsä tuuma:

— Miksi en ottaisi paremmin särkiä, niillä voin rakennuttaa oikean talon.

Hylkäsi poika kiisket ja aikoi ottaa särjet, mutta välähti päähänsä tuuma:

— Otan samalla tiellä tuon ahvenköntin. Sillä voin rakennuttaa vaikkapa hovin!

Hylkäsi särjet ja aikoi ottaa ahvenen, mutta samalla välähti mieleensä tuuma:

— Miksen voisi rakennuttaa yhdellä tiellä kultaista palatsia? Enpä pelkää, heitänpä onkeni vielä kerran veteen.

Heitti poika onkensa. Päivä paistoi, vesi oli tyyni ja sudenkorentojen siivet kiilsivät ja helisivät kuin vaski.

Paljon, paljon kultaa onki poika. Mätti vasket ja hopeat takaisin veteen ja istui jo suurella kasalla kultaisia ahvenia.

Silloin kumahti taas kumma ääni kuin ukkosen jyrinä, niin että vesi patsaana rynkäsi ilmaan ja hongat rinteiltä kaatuivat ja metsä yhtenä sekamelskana pojan silmissä vilisi. Se ääni kumahti:

— Vieläkö enemmän sen tapaisia?

No sattui poika silloin kurkistamaan lampeen ja tahtoi nähdä mikä sieltä sillä tavoin huuteli. Kurkisti ja näki veden kalvossa

vapa [-van] ritv
pudota [-toan] kukkuda
aikoa [aion] mõtelda, kavatseda
paeta [-kenen] põgeneda
välähtää [-hdän] välgatada
hänen päähänsä tema pähe.
tuuma mõte
mukaani endaga kaasa
mökki [-kin] onn
talo maja
hylätä [-lkään] hüljata
samalla tiellä samal korral, samas
ahvenköntti [-ntin] ahvenajõmakas
vaikkapa kas või
hovi mõis
mieleensä tema meelde
miksen miks ma ei
yhdellä tiellä samal korral, samas
palatsi palee
enpä ma ju ei
tyyni vaikne
sudenkorento [-nnon] kiil
siipi [-ven] tiib
kiiltää [-llän] hiilata
helistä heliseda
mättää [-tän] loopida
takaisin tagasi
kasa hunnik
kumma kummaline
ukkonen pikne
jyrinä mürin
patsas [-aan] sammas
ryngätä [-nkään] tormata, söösta, pursata
ilma õhk
honka [-ngan] mänd
kaatua [-dun] langeda
sekamelska segapuder, tohuvabohu
vilistä [-sen] virada, kihada
sattua juhtuda, sattuda
kurkistaa (õieli kaelaga) vahtida, piiluda
tahtoa [-hdon] tahta
sillä tavoin sedaviisi
huudella [-telen] hüüda, karjuda
kalvo pind

kauhean kuvan. Sillä oli ontelot silmät ja valkea tukka ja kallo oli kalju ja hampaat haljenneet.

— Hyi, miten ruma olet, veden haltija, nyt minä menen pakoon! sanoi onkija, täytti kontin, taskut, poven ja kourat kulta-ahvenilla ja juoksi kotimailleen.

Siellä etsi hän joka paikasta pientä kultaansa, mutta ei löytänyt mistään.

No tuli mies vastaan tiellä ja onkija kysyi:

— Missä on pieni kultani?

— Hyi, miten ruma olet! huusi mies ja juoksi pakoon.

— Mitä, rumako? tuumi itsekseen onkija ja läksi vastausta saamatta taas etsimään pientä kultaansa.

Tuli pienen töllin ovelle, kolkutti ja kysyi:

— Missä on minun pieni kultani?

Ja ääni sisältä vastasi:

— En tiedä kultaasi, mutta minullakin oli kulta, vaan se meni viisikymmentä vuotta sitten korpeen pyytämään Onnelta rahoja.

— Minäpä se juuri menin pyytämään Onnelta rahoja ja minäpä olen sinun kultasi. Avaa, pieni kultani!

— En avaa! vastasi ääni sisältä. Minulla on jo toinen kulta.

— Avaa! huusi mies. Minulla on kontti, povi ja taskut täynnä isoja könttejä kulta-ahvenia, minä myyn ne ja rakennan kultaisen palatsin.

Silloin ovi avattiin, mutta ei avaaja ollut onkijan pieni kulta, oli vain vanha muija. Avattiin ja lyötiin heti kiinni ja muija huusi:

— Hyi, miten ruma olet, en tule kultaiseen palatsiisi! Ja onkijakin sanoi:

— Hyi, miten ruma olet, et olekaan minun kultani, en huoli sinua palatsiini! Ja mies lähti taas etsimään pientä kultaansa.

Etsi, etsi viikon eikä löytänyt. Viimein kulki korpeen niin pitkän matkaa kun pieni maja tuli. Majassa Onni makasi sängyssä vihreän verkaviltin alla. No onkija herätti Onnen ja kysyi:

— Mistä nyt löydän pienen kultani?

No se Onni kysyi:

— Ongitkos lammesta kaloja ja rakennutitkos pienen pirtin?

kauhea kole, hirmus, jube
kuva pilt
ontelo õõnes
tukka [-kan] juuksed
kallo kolp
kalju paljas
haljeta [-lkean] lõhkeda, mõraneda
hyi, miten ruma fui, kui inetu
veden haltija veehaldjas
menen pakoon lähen pakku
kontti [-ntin] tohust märss
povi [-en] põu
koura pihk
joka paikasta igast kohast
mistään kuskilt
töllі hurtsik, onn
kolkuttaa [-tan] koputada
sisältä seest
viisikymmentä vuotta sitten viiskümmend aastat tagasi
minäpä se juuri minap see just
täynnä täis
muija vanaeit, -moor
lyödä lüüa
huolia hoolida, tahta
viikon nädala; kaua
löytää [-dän] leida
ongitkos? kas sa õngitsesid?

Onkija vastasi:

— Onginhan minä kaloja, vaan en rakennuttanut pientä pirttiä. Rakennutan suuren palatsin.

— En minä ole käskenyt suurta palatsia rakennuttamaan! Et enää kultaasi löydä!

Ja se Onni haukotteli, käänsi kylkeään ja nukkui taas vihreän verkaviltin alle.

haukotella [-ttelen] haigutada
kääntää [-nnän] käänata
nukkua [-kun] uinuda, magada
alle alla

L. Helo

11. KUTOJA

Äidille

Tiedän, on siellä nyt kevät,
ja tulvivat purojen suut.
On päättyneet talviset toimet,
on tuvassa kangaspuut.

Taas juoksevat keväiset vedet....
Säde päivän käy akkunaan,
siitä siirtyvi kangaspuihin
ja katsovi kutojaan.

On kutoja tuttu se mulle,
ja katseensa armas tuo.
Usein mietteeni lentävät sinne,
sen kutojan vanhan luo.

Ja tiedän, ett' hänkin muistaa
poikaansa nuorimpaa,
joka harvoin luonansa liikkuu
ja kotihin harvoin saa.

Tiedän: hän nytkin siellä,
kun heittävi sukkulaa
ja niisiä vakaana polkee,
taas kujalle katsahtaa:

«Jos rauhaton saapuvi sieltä
ja hellänä tervehtää:
— Tulin luoksesi jälleen, äiti,
on rauhaisa tupamme tää.»

Mutta hiljaista rauhaa en kaipaa,
on rauhani rauhattomuus.
Minä tietäni kulkea tahdon,
on taistoa elämä uus.

En kaipaa, vaan äitiä muistan
ja koetan ymmärtää.
Monen äidin on niin kovin vaikee
nähdä poikansa määränpää.

En luoksensa jouda, mutt' tiedän:
siellä tulvivat jokien suut.
Siellä armas kutoja oottaa,
ja helskyvät kangaspuut.

U. Vikström

12. EILA

Kertomus Suomesta vuodelta 1918

Eilan maailma oli vielä hyvin pieni, kun isä lähti. Siihen ei kuulunut paljon muuta kuin kotipiha ja kappale kivikatua, josta kuului joskus rattaiden kolinaa. Ja äiti, pikku veikko ja isä, jota ei nyt ollut, mutta joka kuului yhä Eilan vähäiseen maailmaan.

Sitä paitsi olivat vielä naapurin lapset ja talon takkukarvainen koira, joka maleksi aina pihalla. Ja Viljasen Lasse, joka oli käynyt isän kanssa tehtaalla työssä.

Jossakin kaukana oli myös tehdas, jonne isä oli aina mennyt aamuisin Eilan vielä nukkuessa ja josta isällä oli tapana puhua, että siellä oli taas tapahtunut sitä ja sitä...

Ja kyllä sen tehtaan piti olla ihmeen suuri, koska sinne mahtui niin paljon miehiä ja koska tehtaan puhalluksetkin kuuluivat tänne saakka voimakkaina kuin jonkun suuren pedon ulvonta, jollaisista saduissa puhutaan.

Sitten oli Eilan maailmassa vielä mummo, pieni kumaraselkäinen mummo, joka tuli aina silloin tällöin jostakin kaukaa. Vieläkin kauempaa kuin tehdas, sen Eila tiesi, koska mummon oli tultava veneellä ja junalla ja tultava melkein koko yö...

Mummo oli kiltti, paljon kiltimpi kuin naapurin Aukusta, joka aina äkäilee lapsille.

Mummo toi aina Eilalle jotain. Viime kesänäkin hän oli tuonut kauniit keltaiset kengät ja siniset puolisukat. Kaikki olivat ihailleet ja kehuneet niitä. Niissä olikin mukava ja helppo kepsutella pihalla. Eikä tarvinnut pelätä lasin pistävän jalkaan.

Nyt kengät olivat jo kuluneet ja niissä oli pohjassa, isonvarpaan alla, pieni reikä. Kotona niissä vielä saattoi kävellä, mutta ulos ei sopinut mennä. Jalka kastuisi heti.

Merkillistä. Isän lähdettyä Eilan pieni maailma tuntui ensin ikäänkuin kutistuvan entisestään. Mieleen tuli suuri ikävä ja synkän harmaa totisuus, kun äiti itki ja pikku veikko äidin mukana. Silloin Eilaakin itketti. Ja kaikki tuntui niin ahtaalta ja painostavalta.

Voi, kun isä tulisi takaisin!

Niin äiti huokaili ja niin Eilakin ajatteli.

Mutta samalla maailma ikäänkuin avartui.

Eila alkoi mielessään tehdä ajatusretkiä sinne kauas, isän luo. Hänen teki mielensä sinne, näkemään isää, kertomaan isälle, miten he täällä elävät ja tulevat toimeen, ja kuulemaan hänen laulujaan.

Eräänä iltana isä oli kiinnittänyt punaisen nauhan karvalakkiinsa, yhden Eilan kauniista punaisista silkkinauhoista. Hän oli kiinnittänyt sen lakkiinsa noin puoliviistoon, niinkuin Eila oli nähnyt monilla muillakin miehillä.

Jotain se merkitsi tuo punainen nauha isän lakissa. Samoin kuin se salaperäinen esinekin, jota Eilan oli kielletty koskemasta. Äiti oli sanonut, että se voi laueta ja tappaa ihmisen.

Siihen oli isä sanonut nauraen, ettei se nyt voi laueta, kun se ei ole ladattukaan.

Kuitenkaan ei siihen sopinut koskea. Eikä Eila ollut koskenut.

Mutta syrjästä oli niin ihmeen mukavaa seurata tuota outoa esinettä, kun isä sitä käsitteli. Sillä voi tappaa vaikka karhun, oikean karhun, oli isä sanonut.

Outoja olivat isän muutkin laitteet: se harmaa vyökin, joka oli kuin jokin pitkä tasku ja johon sopi paljon piikkipäisiä patruunoita.

Isä oli täpittänyt vyön täyteen niitä ja sitonut sen rinnalleen olan yli sinä aamuna, jolloin hän lähti. Ja hänellä oli samanlaisesta kankaasta tehty reppu selässään.

Tuon pullean selkälaukun Eila näki vielä isän mennessä pihan poikki kadulle. Ja portilla vilahti sitten kerran punainen nauhakin karvalakissa, kun isä kääntyi heiluttamaan kättään hyvästiksi.

Silloin äiti oli pillahtanut itkuun, vaikka Eilan mielestä isä oli ollut kovin kaunis lähtiessään ja vaikka isä oli nauranut iloisesti ja heiluttanut reippaasti kättään...

Jostakin syystä oli Eilankin kurkkuun noussut kuin karvas pala ja hän tunsi suunsa nytkähtelevän. Hänenkin teki mielensä itkeä, kuten aina äidin itkiessä, vaikka hän ei oikein käsittänyt kään syytä siihen.

Isähän sanoi palaavansa pian ja tulevansa varmasti takaisin. Olihan isä käynyt matkoilla muulloinkin eikä äiti koskaan itkenyt. Mutta nyt hän itki, vaikka isä vielä suutelikin äitiä ja Eilaa lähtiessään.

Sitten äiti oli nostanut Eilan syliinsä ja Eila oli silittänyt äidin poskea. Ja hänen kätensä oli kastunut äidin kyyneleistä.

Jalosen Lassekin oli mennyt suurten miesten mukana. Senkin takia tuntui elämä nyt niin harmaalta ja ikävältä, kun ei ollut enää Lasseakaan pihalla. Hän ei enää paahtanut poikien suksia roihuavalla nuotiolla eikä köröttänyt pikku tyttöja potkukelkassaan.

Äiti oli sanonut, että Lasse on nyt kaukana, siellä, missä isäkin.

Jalosen Lasse oli paras suurista pojista. Suuria poikia olivat ne, jotka kävivät tehtaassa työssä, mutta eivät kuitenkaan olleet vielä aikamiehiä.

Lasse kävi isän kanssa samalla tehtaalla, siellä, missä tehtiin isoja laivoja, suuria rautaisia laivoja, jotka pysyivät veden päällä.

Eilasta tuntui uskomattomalta, että rautainen laiva voisi pysyä veden päällä. Mutta niin oli isä sanonut. Ja isän puheita Eila aina uskoi, sillä isä ei milloinkaan valehdellut, joskus vain leikillään narrasi Eilaa.

Jalosen Lasse tuli iltaisin kotiin ennen kuin muut, sillä pojat tekivät työtä vain kahdeksan tuntia. Aikamiehet tekivät kymmenen tuntia. Ja kymmenen on enemmän kuin kahdeksan sen Eilakin tiesi: hän osasi jo laskea vaikka viiteenkymmeneen.

«Lasse on terävä poika, hänestä tulee hyvä työmies,» oli isä sanonut. Eilasta se oli sanomattoman mukavaa, kun Lassea kehuttiin.

Lasse ei koskaan kiusannut pienempiä, niinkuin Liimataisen Reiskalla oli tapana, eikä ottanut koskaan voileipää tai piparkakkua pienten kädestä, niinkuin jotkut tekivät.

Reiska oli kerran ottanut Väänäsen Sirkulta voileivän, vaikka Sirkku oli ruvennut itkemään. Uhkasipa hän vielä lyödäkin, kun Sirkku sanoi menevänsä kantelemaan isälle.

Ja Lasse oli myös rohkea.

Eräänä sunnuntaina, kun Rönqvistin rouva oli tuonut heidän suuren harmaan susikoiransa ulos jaloittelemaan, oli se päässyt irti ja hyökännyt sutena pihan Hurrin kimppuun.

Lapsista se oli vallan kamalaa, sillä musta Hurri oli heidän yhteinen lemmikkinsä ja ainainen leikkitoverinsa. Rönqvistin kamala susikoira sitävastoin oli outo otus, jota kaikki lapset pelkäsivät.

Sitä kuljetettiin ulkona nahkahihnasta. Ja Rönqvistin rouva oli kertonut, miten sille piti ostaa tuoretta lihaa ja että lihaa oli nyt vaikea saada.

Eilasta se oli kovin paha, että sellaiselle ilkeälle koiralle vielä syötettiin lihaakin, vaikka Lassen äidillä ei ollut lihaa, että olisi voinut keittää Lasselle lihakeittoa. Lasselle, joka kävi tehtaassa ja teki kovasti työtä...

Hurri oli ensin luullut oudon otuksen ryhtyvän leikkimään. Siksi sekin oli poukkoillut vastaan. Mutta kohta Hurri sai katua sitä ja tuntea susikoiran hampaat kurkussaan. Silloin Hurrin oli myöhäistä paeta. Ja niin koirat temmelsivät ärhäköiden ja ulvoen kauheasti.

Eila oli pelästynyt ja juossut omaan rappukäytävään. Sieltä avoimesta ikkunasta hän oli seurannut pienen pihakoiran rimpuilua. Hurri raukka oli aivan tukehtua harmaan pedontappajan kuristaessa kurkusta.

Hurri oli selällään maassa ja sen jalat sätkyttivät vimmatusti vastaan. Sen kaula oli purtu verille ja kieli lerpotti hervottomana ulkona suusta. Susikoira oli Hurria voimakkaampi. Se repi ja tempoi pihahallia kuin tappaakseen.

Eikä kukaan uskaltanut mennä erottamaan niitä. Rönqvistin rouva huusi hädissään, että auttakaa nyt hyvät ihmiset ja erottakaa nuo koirat tai muuten ne repivät toisensa.

Hänellä oli hirveä hätä ja huoli heidän kalliista jahtikoirastaan, ettei Hurri vain purisi sitä. Vähät hän piharakista välitti, mokomastakin tunkionuuskijasta, niinkuin hän sanoi. Mutta heidän rakas jahtikoiransa voi vahingoittua.

Vaan kukaan ei uskaltanut tai ei halunnut mennä väliin.

Mutta Lassepa uskalsi.

Hän meni tyynesti koirien luo ja tempasi susikoiraa kaularenkaasta. Mutta ei saanut sitä irrottamaan otettaan. Koiran etujalat aivan nousivat maasta Lassen nykiessä kaularenkaasta. Mutta vahvat hampaat pitivät lujasti saaliistaan ja koira urisi julmasti.

Silloin Lasse potkaisi susikoiraa kylkeen, niin että se ulvahti kivusta. Sen ote heltisi hetkiseksi, juuri sen verran, että Hurri pääsi irti.

Lasse veti nyt kaksin käsin kaularemmistä, niin että Hurri raukka ehti nilkuttaa verissään jonnekin kadulle. Ulos portista se pujahti ja pihan poikaparvi pyyhälti perässä...

Eila näki, miten Lasse talutti vähitellen talttuvan susikoiran emäntänsä käsiin. Ja hän kuuli Rönqvistin rouvan kiittävän Lassea ja ihmettelevän hänen rohkeuttaan.

«Ajatella, että se olisi voinut käydä teihin kiinni,» oli rouva sanonut.

«Olisipas yrittänyt. Silloin olisin tappanut sen.»

Lasse sanoi sen rauhallisesti ja kyyristyi pyyhkimään käsiään pihan nurmeen.

«Ei herran nimessä. Sitä te ette olisi tohtinut. Ettekös tiedä, miten kallis se on?»

«Olkoon jos. Pään minä olisin siltä murskannut, jos se olisi uskaltanut päälle tulla.»

Ja Lasse oli naurahtanut hauskasti. Eilasta se tuntui niin mukavalta, tuo rohkeus. Lasse oli aina niin hauskan näköinen

nauraessaan. Hänellä oli hyvät valkoiset hampaat ja hänen silmänsä menivät lystisti sirrilleen, melkein kiinni.

«Kuonokoppa tuollaiselle pedolle pitäisi panna. Voi käydä vaikka lapsien kimppuun. Ei siihen ole luottamista,» olivat pihan naiset päivitelleet.

Rönqvistin rouva ei sanonut siihen mitään, vaan silitteli koiraansa. Moista petoa.

Siitä lähtien Eilakin pelkäsi entistä enemmän Rönqvistin hullua susikoiraa. Voihan se purra lapsiakin. Siksi hän juoksi aina omaan rappukäytävään, kun joku Rönqvisteistä toi koiran ulos.

Mutta Lassen rohkeutta Eila ihmetteli. Kun uskalsikin käydä sellaiseen petoon käsiksi. Eivätpäs uskaltaneet muut. Ei edes Liimataisen Reiskakaan, vaikka Reiska on suurempi kuin Lasse ja vaikka Reiska oli muuten niin paha. Ei Reiska ennen ollut niin paha kuin viime aikoina. Ei hän koskaan ennen ottanut mitään pienemmiltään. Mutta nyt hän otti väkisin, taikka viekoitteli antamaan.

Reiska tuli joskus päivällisaikana kotipihaan, mutta ei mennytkään kotiin niinkuin muut. Hän lyöttäytyi lasten luo takapihaan ja käski heidän tuoda hänelle jotain syötävää.

Mitäpä hän olisi kotiin mennytkään. Eihän siellä ollut ketään, joka olisi hänelle keittänyt syömistä.

Reiskan äiti, Liimataisen täti, oli päivisin aina poissa. Hän kävi jossakin kaukana herrasväen luona pyykkiä pesemässä ja viipyi siellä aina myöhään yöhön. Joskus hän oli yötäkin, kun oikein pahasti väsyi.

Liimataisen täti tuli aina kotiin perin uupuneena, kädet kummallisen valkoisiksi lionneina. Eila oli kuullut hänen monesti valittavan talon tädeille, että käsiä kivistää ja sivuja myöskin. Kun on jo ikääkin kovin paljon ja työ niin raskasta ...

Eila oli kuullut äidin ja toisten naisten sanovan Reiskan äidistä, että hän on onneton nainen. Ja siitä saakka Eilakin oli katsonut Liimataisen tätiä jotenkin säälien ja oudoksuen.

Kerran Reiska oli ryöstänyt Järvisen Sirkulta voileivän, vaikka Sirkku olisi mielellään syönyt sen itsekin. Sirkku on pieni ja kiltti. Mutta Reiska oli ottanut Sirkkua ranteesta ja vääntänyt leivän pois, niin että Sirkun kättä koski.

Silloin Sirkku oli pillahtanut itkemään, mutta ei uskaltanut sanoa kotona mitään, sillä Reiska oli uhannut lyödä, jos hän vain kantelee isälle tai äidille.

Silloin Eila aikoi juosta heti kotiin sanomaan äidille, miten Liimataisen Reiska teki pahaa Sirkulle. Olihan pikkuinen Järvisen Sirkku Eilan parhain leikkitoveri. Hän oli kaikille kuin pikku sisko.

Mutta kun Eila samalla vilkaisi Reiskaan, hän näki, miten nopeasti tämä ahmi voileivän suuhunsa, niinkuin isä joskus söi työstä tultuaan. Ja silloin Eilan kävi kovin sääliksi Reiskaa.

Hänen on varmaan oikein nälkä, Eila ajatteli. Ja sen sijaan,

että olisi mennyt kantelemaan äidille Reiskan teosta, hän juoksi kotiin ja pyysi voileivän.

«No vastahan sinä äsken juuri söit,» oli äiti ihmetellyt, mutta oli kuitenkin tehnyt voileivän ja pistänyt sen Eilan käteen.

Eila oli juoksuttanut leipänsä heti Reiskalle ja jäänyt katsomaan, miten ahnaasti tämä söi senkin suuhunsa.

Kun Eila oli hetkisen kuluttua tullut uudelleen pyytämään voileipää, oli äiti ihmetellyt, että mihin ihmeeseen tämä niitä leipiä oikein kantoi, eikä ollut antanut. Eila palasi apein mielin takapihalle.

Kun muut talon miehet alkoivat yksi toisensa jälkeen lähteä takaisin tehtaalle, oli Reiskankin lähdettävä. Hänen oli vielä tehtävä neljä tuntia työtä. Pihan pikku lapset olivat seuranneet hänen jäljessään kadulle saakka ja jääneet siihen portille katsomaan Reiskan risaksi kuluneita housunlahkeita ja väsyneesti laahustavia jalkoja.

Sitten he näkivät Reiskan vielä pysähtyvän kaljakojun luo, jossa miehillä oli tapana seisoskella. Hyllyvä Ovaskaisen täti kaupitsi siinä kaljaa ja paperosseja. Mutta Reiskalla ei ollut rahaa kaljan ostoon. Hän seisoi ja katseli, kun toiset joivat.

Eilakin oli käynyt äidin kanssa kojulla asti. Hän ei vielä ylettynyt katsomaan, mitä kaikkea Ovaskaisen tädillä oli kojussaan. Mutta äiti oli antanut hänenkin maistaa lasituopin reunasta mustaa hapanta kaljaa.

Ja silloin Ovaskaisen täti oli kurottautunut luukustaan katsomaan Eilaa. Että minkälainen tytöntypykkä sillä Jalosen Kallella oikein on kasvamassa.

«No voi hellalletta, miten herttainen tyttö Kallella onkin,» oli täti sanonut ja ojentanut hänelle karamellin.

Eila arkaili ottaa karamellia, mutta ojensi sitten kätensä, kun äiti oli sanonut, että ota nyt kun täti tarjoaa.

Sitten äiti ja Ovaskaisen täti olivat puhuneet kauan ja valitelleet huonoja aikoja. Ja Eilasta oli kovin ikävää kuunnella sitä. Hän nyki äitiä hameenhelmasta, että mennään pois.

— — —

Nyt ei ollut enää Lassea eikä Reiskaa. Reiskakin oli mennyt jonnekin maalle. Eikä ollut enää isää. Se oli kaikkein raskainta.

Naapurin Alma täti oli saanut eilen kirjeen. Äiti ja muutkin naiset olivat lukeneet sitä. Ja monet olivat itkeneet.

Eila ei ymmärtänyt siitä muuta kuin sen, ettei naapurin Onni setää enää ollut olemassa. Siitä syystä täti nyt niin itki. Ja sen jälkeen Eilaa alkoi pelottaa, ettei heidän isällekin vain kävisi samalla lailla.

Ihmeellistä. Eila ei jaksanut käsittää, minne Onni setä on voinut joutua. Mutta sen hän käsitti, että joku suuri vaara uhkasi nyt isääkin ja Järvisen Lassea ja kaikkia setiä, jotka olivat menneet sinne minne isäkin . . .

Ja Eilaa alkoi pelottaa, ettei vaan heillekin tulisi tuollaista pahaa kirjettä.

«Parempi onkin kun ei tule. Ne ovat pahoja kirjeitä,» sanoi hän sitten eräänä päivänä, kun äiti oli pahoitellut, miksi ei isältä tule kirjettä.

Sitten vasta oli Eila oikein ymmärtänyt koko vaaran suuruuden, kun pihan tädit olivat yhtenä päivänä käyneet joukolla jossakin. He olivat pukeutuneet mustiin ja käskeneet lasten olla kilttejä. Ja olivat kuin huomaamatta pyyhkäisseet liinannurkalla silmäkulmaansa.

Sitten tädit olivat palanneet ja tuoneet Onni sedänkin. Hän makasi totisena ja aivan kalpeana mustassa arkussa, jossa oli kauniita valkoisia pitsejä. Eilan teki kovin mieli koettaa kädellään, olivatko nuo koristeet oikeita pitsejä, vai olivatko ne paperista.

Onni setä ei enää puhunut mitään eikä edes sävähtänyt silmiään. Hän ei soitellut harmonikkaa kuten ennen eikä puhunut hauskoja. Hän oli kuollut.

Miten kuollut? Naisethan olivat sanoneet, että setä on kaatunut. Ja Eila oli toivonut salaa, että ehkäpä hän vielä nousee siitä. Ainahan ihmiset nousevat kaaduttuaan. Mutta nyt Eila kuuli, ettei Onni setä voikaan nousta, sillä hän on kuollut.

Onni setä oli sitten kotona kaksi päivää. Ja häntä kävivät kaikki katsomassa. Kävi paljon miehiäkin. Eilakin kävi arasti kurkkimassa kamarin ovelta.

Kolmantena päivänä Onni setä nostettiin arkussa rattaille ja vietiin hautausmaalle. Ja silloin oli pihalla paljon miehiä ja punainen lippu ja oikea torvisoittokunta. Ja ne torvimiehet soittivat kauniisti kiiltävillä torvillaan.

Ja kaikki puhuivat paljon Onni sedästä. Näistä puheista Eila ymmärsi vain sen, että Onni setä oli ollut hyvä ihminen ja että hän ei enää tule koskaan takaisin. Ja senkin hän ymmärsi, ettei Alma tädin pienellä Ilmarilla enää ollut isää.

Ja taas muistui Eilan mieleen isä. Eilan mieltä kouristi hätä, ettei vain isääkin tuotaisi mustassa arkussa niinkuin Onni setä tuotiin.

Kaunein muisto isästä oli se, kun isä illoin työstä tultuaan otti pikku veljen syliinsä ja alkoi tuudittaa häntä uneen.

Silloin isä aina lauloi kävellen ja hyssytellen pojua nukkumaan. Taikka istui keinutuoliin ja otti Eilankin toiselle polvelleen.

— — —

Nyt ei ole isää laulamassa. Siksi illat ovat niin pitkiä ja ikäviä. Pimeät talvi-illat.

Äiti heltyy joskus laulamaan. Mutta hänen laulunsa ovat jotenkin murheellisia ja painostavia. Lopuksi hän tyrskähtää aina itkemään ja pysähtyy nyyhkyttämään hellan kulmalle.

Silloin Eila menee lohduttamaan äitiä.

Hän tarttuu äitiä helmasta ja vakuuttaa, että älä itke, kyllä

isä kohta tulee. Tulee varmasti, koska hän lupasi. Isä tekee aina niinkuin on luvannut.

Ja niin kävikin. Isä tuli vihdoinkin. Voi, miten nyt oli hauskaa! Hän oli tullut myöhään eilen illalla, kun Eila oli jo nukkumassa.

Eila oli äkkiä herännyt kolinaan ja tuttuun puheluun.

Isä oli puhunut hiljaa, kuin peläten jotain. Ja kuitenkin Eila oli kuullut sen ja herännyt. Ja hypännyt ilosta huudahtaen isän kaulaan.

Äitikin oli aivan pakahtua ilosta. Moneen aikaan ei hän ollut ollut näin iloinen kuin nyt.

Isä oli kovasti muuttunut. Hän oli käynyt kovin kalpeaksi. Mutta puheli yhtämittaa. Hän puhui äidille ja piteli Eilaa sylissään. Vähän väliä isä jäi katsomaan Eilaa. Ja silloin isän silmät näyttivät nauravan.

Isällä oli sama karvalakki kuin lähtiessäkin. Vaikka nyt oli lämmin kesä.

Mutta lakissa ei enää ollut kaunista punaista nauhaa. Eikä isällä ollut sitä vaarallista esinettäkään, joka hänellä oli lähtiessään ja jota kannettiin nahkahihnasta selässä.

Parempi olikin, kun ei enää tuonut sitä sellaista. Sehän saattoi tappaa ihmisen, jos sitä varomattomasti käsitteli.

Mutta miksi isällä ei ollut toista kättä? Eila ei ollut ensin sitä huomannutkaan. Vasta kahvia juotaessa hän näki isän tekevän kaiken vasemmalla kädellä. Ja oikea takinhiha oli tyhjä, aivan ylös saakka.

Se huoletti Eilan pikku päätä. Äidin puheista Eila ymmärsi, että isän oli nyt vaikea tehdä työtä. Ja vaikea saada rahaa, millä he voisivat ostaa ruokaa ja vaatteita.

Äitiä se suretti kovin ja hän itki taas.

Mutta Eilasta oli kuitenkin tavattoman hyvä, että isä oli vihdoinkin tullut. Hän oli pelännyt niin sanomattomasti, ettei isä tulekaan. Tai että hän tulee sellaisena mykkänä mustassa laatikossa, niinkuin Alma tädin Onni setä ja Kuusniemen Vihtori ja vielä eräs mies naapuripihasta . . .

Siksi Eilasta oli nyt kovin hyvä olla, kun isä oli tullut ja saattoi ottaa hänet sillä toisella kädellään syliinsä ja kantaa näin huoneessa. Eila kietoi kätensä isän kaulaan ja tunsi saman jäntevän niskan ja pistävän parransängen kuin ennenkin.

Niin he kävelivät kauan huoneessa kaulakkain. Eikä isää väsyttänyt, vaikka Eila riippui hänessä. Väliin isä vain pysähtyi äidin eteen kertomaan jotain. Sellaisia outoja asioita, joita Eila ei käsittänyt. Mutta hän kuunteli kaikkea. Ja katsoi isää suoraan suuhun.

Noista isän puheista jäi Eilan mieleen erikoisesti sana «vankileiri».

Se oli kaamea paikka tuo vankileiri. Siellä isältä oli käsikin

leikattu. Sen oli leikannut jokin lääkäri. Eila pelkäsi sellaista paikkaa. Hän tunsi kammoavansa tuota vankileiriä ja sen lääkäreitä.

Miksi he olivat leikanneet isältä käden?

Isää se ei tuntunut huolettavan. Hän sanoi nauraen Eilan pikku veljelle, että eikös nyt olekin hyvä, kun isällä ei enää ole lyömäkättä. Pikku veli oli nauranut, kun isäkin nauroi.

Se on vielä niin tyhmä, tuo pikku Armas. Ei ymmärrä yhtään mitään.

Vaan Eila ei nauranut. Eikä nauranut äitikään. Heistä se oli paha asia, että isältä oli käsi leikattu niin julmasti, vaikka toiset lääkärit olivat sanoneet, että sen olisi voinut parantaa. Mutta se kaikkein pahin lääkäri oli vain käskenyt leikkaamaan pois koko käden.

— — —

Eila ei ymmärtänyt kaikkea, mitä isä kertoi. Mutta tämän käsijutun hänkin ymmärsi. Isä oli kertonut sen jo niin monesti ja se tuntui koskevan Eilaakin.

Näin oli isä kertonut.

He olivat olleet suurella vankileirillä. Siellä oli paljon samanlaisia miehiä kuin isäkin. Ja monilla oli pahoja haavoja — kenellä kädessä, kenellä jalassa, kenellä missäkin.

Isän käsi oli ollut pahasti kipeä. Siinä oli suuri haava ja sitä oli kivistänyt kovin.

Mutta se olisi kuitenkin voitu parantaa, jos ne lääkärit olisivat tahtoneet. Mutta ne eivät koettaneetkaan, koska isä oli punikki ja isän käsi oli punikin käsi.

Ja kun isä oli pyytänyt, että ne olisivat tehneet leikkauksen ja parantaneet hänen kätensä, niin ne pahat miehet siellä leirillä olivat sanoneet, että he tekevät hänelle semmoisen leikkauksen, että hän muistaa koko ikänsä eikä enää lähde toista kertaa kapinoimaan.

Ja se kaikkein pahin lääkäri oli sitten nauranut ja sanonut että Eilan isästä tulee elävä varoitustolppa muillekin, ettäs tietävät, mitä merkitsee lähteä kapinoimaan herroja ja esivaltaa vastaan. Sitten tietää, kun joutuu ikänsä kerjäämään tai elämään armopaloilla. Olkoon muka opiksi ja varoitukseksi muille.

Merkillistä! Se toinen lääkäri oli sanonut hyvää isästä ja puolustanut häntä, vaikka olikin lääkäri. Siis eivät kaikki lääkäritkään olleet pahoja. Tämä lääkäri oli ollut itsekin siellä isän kanssa samalla leirillä. Hänkin oli punikkeja ja he olivat asuneet samassa huoneessa.

Tuo olematon käsi alkoi pian unohtua. Vaikka olisi ollut niin hyvä, jos isällä olisi ollut se lyömäkäsikin. Sitä olisi tarvittu niin monessa asiassa. Oikeastaan kaikessa. Totuttiin siihen, ettei sitä ole. Isä tuntui tulevan hyvin toimeen ilman sitäkin. Yhdelläkin

kädellä hän pilkkoi puut, toi vettä, kantoi pikku veljeä, lakaisi lattian.

Kaikkea sellaista isä nyt teki mielellään, vaikka ennen ei koskaan ollut tehnyt. Nehän olivat äidin töitä.

Mutta äiti kävi nyt tehtaalla. Hän meni joka aamu varhain työhön ja palasi vasta myöhään illalla. Ja väsyi kovasti. Siksi isän oli kotona tehtävä muut kotitoimet ja hoidettava Eilaa ja pikku veikkoa.

Ennen Eila ei ollut milloinkaan nähnyt isän lakaisevan lattiaa. Eiväthän miehet lakaisekaan. Ei suutari Ruotsalokaan koskaan lakaise, vaikka tekee niin paljon roskaa. Ja sylkeekin niin pahasti hellan eteen.

Mutta nyt he isän kanssa lakaisivat joka aamu lattiat. Ja ravistelivat matotkin takapihalla. Isä piti mattoa toisesta päästä sillä yhdellä kädellään ja Eila heilutti molemmin käsin toisesta päästä.

Isä teki nyt paljon muutakin. Ja milloin yksi käsi ei riittänyt, hän auttoi hampaillaan tai polvella. Hampaillaan hän avasi helposti solmut ja otti paperossin laatikosta.

Isä ei käynyt työssä. Aamuisin hän kyllä nousi aikaisin kuten ennenkin, silloin kuin äitikin. Mutta ei mennyt töihin.

Päivemmällä hän usein lähti kaupungille, kävi tuttavissa ja etsi työtä. Silloin Eila jäi yksin kotiin pikku Armaksen kanssa. Ja lupasi olla kiltti.

Pian isäkin taas palasi takaisin. Eila koetti arvailla, oliko hän löytänyt sellaisen paikan, missä voisi tehdä työtä yhdellä kädellä. Mutta illalla, kun äiti ja isä taas puhuivat asioistaan, Eila kuuli, ettei isä ollut saanut työtä, että hukkaan oli mennyt taas tämäkin päivä.

— — —

Joskus isän luona kävi vieraita setiä. Kävi niitä tuttuja, joita Eila oli ennenkin nähnyt. Mutta tuli sellaisiakin, jotka Eila näki nyt ensi kertaa.

Kaikki he sanoivat Eilalle jotain hyvää ja kaunista. He sanoivat häntä nätiksi ja kiltiksi tytöksi. Eräs, jota isä nimitti Akuksi, toi aina Eilalle namusia ja piti Eilaa sylissään.

Tavallisesti nämä miehet juttelivat kauan isän kanssa ja polttelivat tupakkaa.

Miehet puhelivat joitakin kummia asioita, joista Eila ei ymmärtänyt paljoakaan, vaikka kuinka kuunteli ja yritti ymmärtää.

Hän ymmärsi vain sen, että nämä miehet ovat olleet siellä, missä isäkin. Siellä rintamalla ja vankileirillä. Ja että siellä on ollut kovia taisteluja ja kylmää, ja että heidät on voitettu.

Senkin hän huomasi, että kaikki he kirosivat valkoisia ja sitä vankileiriä. Ja niitä pahoja miehiä, jotka siellä vankileirillä tappoivat ihmisiä.

Näistä keskusteluista Eila kuuli, että siellä leirillä, siellä pahimmassa kiusanpaikassa, on vielä paljon miehiä, paljon hyviä miehiä ja poikia. Jossakin siellä on vielä Lassekin.

Eilaa niin pelotti Lassen takia. Vaikka toisekseen hän uskoi, että kyllä Lasse kestää sielläkin, kun hän oli niin rohkea ja kestävä.

Mutta ikävä vain oli Lasseakin. Hänestäkin Rönqvistit sanoivat, että hän on punikki.

Joskus teki mieli nähdä niitäkin pahoja miehiä, niitä valkoisia, vaikka vähän pelottikin.

Ulkona kadulla hän usein vilkuili ympärilleen nähdäkseen niitä, mutta ei sattunut koskaan oikein valkoista näkemään.

Kerran tuli vastaan mies, jolla oli kaikki vaatteet aivan valkoisia. Kengätkin olivat valkoiset, ja hattu, ja valkoinen sateenvarjokin kädessä.

Silloin Eila otti lujemmin äidin hameesta ja sanoi jotain. Mutta niin hiljaa hän sanoi, että äidin oli oikein kyyristyttävä kuullakseen.

«Äiti. Eikö tuo olekin niitä pahoja miehiä? Eikö?» hän kuiskasi arastellen.

«Mitä pahoja?»

«No niitä. Niitä valkoisia . . .»

Äitiä nauratti. Sitten hän selitti, ettei sitä vaatteista näe, kuka on valkoinen ja kuka punainen. Sen näkee vain mielestä ja puheista, siitä, mitä he tekevät ja kenen puolesta taistelevat.

Ei se selvää ollut. Mutta valkeni asia kuitenkin jonkun verran.

Tosiaan. Eihän isälläkään ollut päällään punaisia vaatteita, vaikka sanoo olevansa oikea punikki.

Punikki! Kumma sana sekin.

Niinisen pojat etupihassa aina haukkuvat Eilaakin punikin kakaraksi.

Mutta isä sanoo olevansa punikki ja punikiksi jäävänsä. Ei isä niin sanoisi, jos se pahaa olisi.

Mutta sitten äkkiä tapahtui jotain kauheata, sellaista, jota Eila ei jaksanut käsittää.

Isä vietiin uudelleen. Uudelleen sinne pahaan piinapaikkaan, vankileirille.

Eräänä aamuna, kun isä vielä istui kahvia juomassa, tuli kolme pahannäköistä miestä harmaissa pukimissa ja kahdella niistä oli pyssyt mukana. Ja ne puhuivat isälle kiukkuisesti ja näyttivät jotain paperia.

Isä vastasi niille ja näytti hänkin jotain paperia. Mutta ne eivät uskoneet, vaan veivät isän mennessään.

Ja taas äiti itki. Hän itki monta päivää katkerasti. Pihalla liikkuessaan vain pidätteli itkuaan, etteivät ihmiset näkisi, sillä talossa oli semmoisiakin tätejä, jotka nauroivat ja pilkkasivat

äitiä. Rönqvistin rouvakin sanoi pihalla eräälle naiselle, että niin niille pitääkin punikeille ja punikkien muijille.

Mutta kotona äiti usein itki. Joskus hän heittäytyi vuoteeseen ja itki aivan heittelehtien. Tyyny oli jäljestä aivan märkä äidin kyyneleistä.

Eila ei itkenyt, mutta hänen oli kovin vaikea olla, kun taas veivät isän, vaikka hänellä ei ole toista kättäkään.

Olo tuntui nyt niin raskaalta ja katkeralta. Saattoivat taas tehdä isälle pahaa.

Eila ei tiennyt mitä tekisi. Ei tehnyt mieli leikkiäkään. Hän istui vain ikkunassa käsi poskella ja katseli totisena ulos.

Väänäsen Ilona ja Järvisen Sirkku kävivät monena päivänä siinä ikkunan alla. Viittilöivat häntä tulemaan ulos. Kun Ilona ei saanut Eilaa tulemaan ulos, niin hän koetti muuten naurattaa häntä ja teki siinä kaikenlaisia konstejaan. Välillä hän jäi aina tuijottamaan, että ymmärtääkö Eila mitään.

Eila ei ollut näkevinään häntä. Toisin ajoin hän kyllä katsoi Ilonaa ja Sirkkua, mutta niin totisena, että tytöt aivan pelästyivät.

Silloin Ilona huomasi yrityksensä turhaksi ja hiipi pois. Ja Sirkku, joka oli pienin heistä, seurasi apeasti jäljessä. Kammoksuen hän katsoi jälkeensä tuota Eilan totisuutta.

— — —

Tänään on taas juhannus ja ihmiset juhlivat. Mutta Eilan on ikävä, sillä isä on ollut jo kauan poissa, koko talven.

Päiväkin on tavattoman kaunis. Taivaalla soutaa keveitä pilviä. Ne rientävät kaikki yli Torppalaismäen ja niillä on kiire jonnekin.

Eivät kaikki ihmisetkään juhli, koska isät ja veljet eivät ole kotona. Eilakin tietää sellaisia lapsia, joiden isät ovat siellä, missä Eilan isäkin ja Lasse ovat.

Äiti on pukenut Eilalle puhtaan esiliinan ja sitonut palmikkoihin suuret kauniit silkkinauhat. Ne ovat loistavan punaiset ja kirkkaat.

Esiliinassa on suuri tasku keskellä ja se on kukkaompelein koristettu. Kukat ovat aivan kuin eläviä. Eila tietää, että rusetit keltaisessa tukassa ovat myös kovin kauniit. Hän on nähnyt ne peilistä.

Ja silti Eilan on niin sanomattoman ikävä. Kun ei ole isää kotona ja Lassekin on poissa. Jos isä olisi kotona, olisi kaikki hyvin ja Eilastakin olisi sanomattoman hauskaa. Hänkin leikkisi tuolla pihalla puhtoisissaan tai menisi mäelle kokoamaan risuja juhannuskokkoon. Nyt ei tee mieli minnekään.

Eila on kulkenut takapihan kautta kalliomäelle ja istahtanut sinne sammalkivelle.

Siellä on jotenkin rauhaisaa. Tuuli hivelee hauskasti kasvoja ja aurinko paahtaa. Silmiä pitää siristää, kun katsot aurinkoon.

Päivä onkin tavattoman kaunis. Taivaalla soutaa keveitä

valkopilviä. Ne rientävät kaikki samaan suuntaan ja niillä on kiire jonnekin.

Eila istuu kivellä polvet koukussa leuan alla, ohuet käsivarret tiukasti polvien ympärillä.

Niin on mukava miettiä ja ajatella isää.

Raskas huokaus nousee pienestä lapsen rinnasta ja silmät tuijottavat totisina jonnekin kauas, yli humisevan kaupungin kattojen. Tuonne siintävien metsien taa. Jossakin siellä on isä ...

— — —

Täältä mäeltä näkyy kotipihakin.

Pihan lapset lyövät siellä palloa. Sirkku ja Ilonakin ovat mukana.

Ilonalle on ostettu suuri monivärinen pallo. Se on oikein kevyt ja sitä on mukava heitellä. Se pomppii helposti eikä näy koskevankaan, vaikka lentää vasten. Lapset nauravat vain, kun pallo käy päähän.

Eila seuraa sitä täältä syrjästä. Kaikki tuo on samantekevää. Jotenkin etäistä ja outoa. Ja silti kovin tuttua ja läheistä. Uusi pallo, tuttu piha ja tutut lapset, — kaikki se on hänestä nyt kuin kauaksi jäänyttä ja jotenkin samantekevää.

Hänen ajatuksensa vain käväisevät kotipihalla. Ne ovat nyt säännöllisesti muualla — isän luona. Tällaisena päivänä, kun kaikki leikkivat ja iloitsevat, tuntuu suru vieläkin raskaammalta.

Miksi ne veivätkin isän? Miksi eivät päästä pois?

Isän pitää olla siellä viisi vuotta, on äiti sanonut. Viisi kesää ja viisi talvea. Voi, voi, miten kauan!

— — —

Eilen Eila oli ollut äidin kanssa pihalla ja kuullut kummallisen keskustelun.

Väänäsen Lassen äiti oli kertonut käyneensä Lassea katsomassa. Ja siellä oli ollut Eilan isäkin. Väänäsen täti oli nähnyt hänet. Ja isä oli lähettänyt paljon, paljon terveisiä. Ja isä oli niin lähellä, Tammisaaressa.

Eilan silmät säteilivät. Oli niin mukavaa ajatella, että on ihmisiä, jotka ovat nähneet isän. Ja puhuneetkin hänen kanssaan. Mutta miksi isä ei tule kotiin yöksi, vaikka on niin lähellä? Eila kysyi sitä äidiltään. Äiti vastasi, että ne pahat miehet eivät laske isää kotiin. Eilan silmiin nousivat kyyneleet tuollaisesta vääryydestä.

Eilakin oli nähnyt isän toissayönä. He olivat oikein puhelleetkin ja Eilasta oli ollut niin ihmeen hauskaa.

Mutta aamulla tuntui kaikki vieläkin raskaammalta, kun se olikin ollut vain unta. Niin nytkin. Väänäsen tädin puheet jotenkin lämmittivät, mutta samalla ne lisäsivät ikävää.

Naiset olivat puhelleet kauan pihalla ja Eila oli kuunnellut tarkasti.

Väänäsen täti oli kertonut, miten helposti Tammisaaren asemalta löytää tien leirille.

Eilastakin se oli niin selvää ja helppoa, osata sinne isän luo. Yhtä helppoa kuin mennä Pakarisen kaupasta ostamaan viidellä pennillä hiivaa.

Kyllä hän vain osaisi.

Miksi hän sitten ei menisi?

Tuo ajatus oli jo eilen tullut hänen mieleensä. Tosiaankin, miksi hän ei menisi isän luo, kun isä oli niin lähellä ja sinne on niin helppo osata?

Nyt tuo ajatus ei anna hänelle rauhaa. Se kaivaa ja polttaa mieltä. Sitä hän on tuuminut siinä koko aamupäivän katsellessaan valkopilvien menoa — miten keveästi ne soutavat taivaan sinessä, ja kuunnellessaan, miten kiuru laulaa korkealla polkien paikallaan tuulta vasten...

Niin, miksi hän ei menisi? Ja miksi ei lähtisi heti?

Eila viilettää vinhasti läpi pihan. Tukka vain hulmahtelee tuulessa.

Kohta hän on pyhäpuhtaassa huoneessa; ympärillä on tyhjää ja hiljaista.

Olipa hyvä, ettei äiti ole kotona. Sille pitäisi selittää niin juurta jaksain, minne Eila aikoo ja miten.

Eila ottaa pienen leikkikorinsa ja ropisuttaa lelut nurkkaan. Jotain muuta on nyt otettava mukaan.

Hän sulloo harmaan villatakkinsa koriin ja kaulaliinansa sen päälle. Mutta sitten hän muistaa jotain ja menee leipäkaapille. Sieltä hän ottaa kaksi palaa, ne pienimmät. Toiset kaksi ovat äidin, niihin ei saa koskea.

Pieni käsi sulloo leivänpalat pohjalle, takin ja liinan alle. Ja paperia päälle, niinkuin äiti aina panee marjaan mentäessä.

Alakaapissa on lautasella kylmää ruispuuroa. Se on hänen puuronsa, jonka Eila jätti illaksi. Mutta eipäs ole maitoa. Vaan menee se ilmankin. Nopeasti hän syö puuron ja nostaa tyhjän lautasen hellalle äidin pestäväksi.

Eila istuu lattialle panemaan kenkiä jalkaansa. Toisessa kengässä on kyllä reikä pohjassa, mutta näin kuivalla niillä voi kyllä mennä. Kengät on pian napitettu kiinni ja hän on valmis lähtemään.

Eila menee nopeasti läpi pihan, ettei äiti näkisi eikä kukaan ehtisi mitään kysyä.

Ilona on kuitenkin huomannut hänet ja juoksee perässä. Mutta Eila kiirehtää ja panee melkein juoksuksi. Hetkinen vielä ja hän viilettää jo katua pitkin...

Ilona ja Sirkku jäävät portille ihmetellen katsomaan hänen jälkeensä.

Jos Eilalta olisi kysytty, minne hän on menossa, hän olisi sanonut:

«Isän luo.»

Ja jos häneltä olisi kysytty, missä sinun isäsi on, niin hän olisi vastannut:

«Leirillä. Vankileirillä.»

Mutta onneksi ei kukaan kysynyt. Ja kaikki oli käynyt aivan kuin Väänäsen täti oli kertonut.

Ja nyt hän painaltaa Tammisaaren hiekkaista tietä.

Niin tänä kesäisenä aamuna pieni tyttöressu lähestyy synkkää leirialuetta, sen punaisia tiilirakennuksia ja piikkilanka-aitoja.

Hän ei vielä erota niitä. Mutta hän katsoo eteensä ihmetellen ja uteliaasti. Jossakin tuolla noissa taloissa on isäkin. Ja pieni paljas jalka polkee hiekkaraittia entistä kivakammin.

Eila on ottanut kengät jalastaan. Eihän täällä ole lasinsiruja, kuten kotipihalla. Ja paljain jaloin käy matkakin nopeammin, eikä reikä kengänpohjassa suurene.

Ensin hänen oli muutama kerta kysyttävä tietä. Ja ihmetellen jäivät ihmiset katsomaan hänen jälkeensä neuvottuaan tietä Tammisaaren vankileirille.

«Mitäkö varten? Isää katsomaan tietysti,» hän selitteli, kun häneltä kysyttiin, mitä asiaa hänellä on leirille.

Eikä antautunut sen pitempiin puheisiin. Riensi vain neuvottuun suuntaan.

Ja ihmiset jäivät ihmetellen pyörittämään päätään.

«Topakka tyttönen. Mistähän lienee?» he ajattelivat.

— — —

«Miksi et päästä minua oman isän luo?»

Eilan äänessä on totista ihmettelyä ja katkeruutta. Hän tuijottaa lapsekkaan tuimasti harmaanuttuiseen vartijaan.

«Miksi sinä et päästä minua?»

Vartija ei välitä vastata, tuijottaa vain tylysti Eilan yli jonnekin.

Eila silmäilee porttia, joka on vahvoista laudoista tehty ja jonka korkeutta on lisätty piikkilangoilla. Ja samanlaista piikkilankaa jatkuu sivuille pitkälti ja korkeana molempiin suuntiin.

Hän on jo tirkistellyt piikkilanka-aidan välistä tuonne sisäpuolelle. Vaan ei siellä näy isää, vaikka käveleekin muita miehiä.

Vartijalla on pyssykin valmiina, aivan samanlainen kuin isällä oli silloin lähtiessään. Mutta sekään ei nyt pelota Eilaa. Hän katso uhittelevasti tylyä miestä ja pienet kulmakarvat menevät tuimasti ryppyihin.

Senkin narraaja. Kun jo tutki hänen korinsakin. Eikä sitten päästäkään.

Olisipa nyt voimaa tuupata pois tuo piinamies tuosta portilta ja päästää vapaaksi isä ja Lasse ja kaikki muut sedät . . .

13. JÄRVI VAIN KOHISEE JA KOHISEE...

Kertomus

Vanha kalastaja ja vanha koira olivat tulossa apajalta. Iso verkkokasa veneen pohjalla välkähteli ja liikahteli: se oli täynnä eläviä muikkuja ja siikoja. Vanhus tuki jaloillaan veneen pohjaan ja souti verkalleen, voimakkain vedoin. Hän katsahti tuon tuosta rauhattomana ulapalle, mistä vyöryi raskaita lakkapäitä. Suuri kalastajavene keikkui aalloilla kuin lastu. Se nousi kevyesti valtavan aallon harjalle ja sitten taas syöksyi mustaan kurimukseen, mistä ei näkynyt muuta kuin kiehuvat vesiseinämät joka puolelle. Välillä näytti siltä, ettei kalastaja enää pärjää tässä kamppailussa myrskyn kanssa ja tuuli vie hänen veneensä kahden niemen väliseen salmeen, mistä avautui niin laaja ulappa, ettei tyynelläkään ilmalla selällä rantoja erottanut.

Mutta ei tässä ollut kysymys syysmyrskystä, mitä ukko pelkäsi. Ei se ollut ensimmäinen kerta, kun hän joutui kamppailemaan aaltojen kanssa tämän järven selällä. Se oli kokonaan toinen seikka, mikä teki hänet huolestuneeksi: kylläpä tuon myrskyn piti tänään, nimenomaan tänään tuossa intoilla!...

Musti-koira istui tavallisella paikallaan veneen perällä käpälät tukevasti harallaan. Sekään ei ollut ensi kertaa tällaisessa kyydissä, kun venettä näin keikutti. Koira seurasi uskollisena isäntänsä jokaista liikettä ja huokaili raskaasti aivan kuin olisi ymmärtänyt mikä vanhuksen mieltä painoi.

Hiisiniemi oli vielä kaukana. Tihkusateen ja veden pärskeiden läpi ukon oli vaikea erottaa tässä syysaamun hämärässä matalaa, kallistunutta mökkiä harmaan kallion ja alastoman metsän taustalla.

Tämä Ignatta oli ollut silloin vielä nuori mies, kun hän oli venäläis-japanilaisesta sodasta palattuaan pystyttänyt tuon mökin. Hänelle oli annettu muutaman viikon loma armeijasta, mutta Ignatta oli päättänyt olla sinne enää palaamatta. Sodassa hän oli sotinut, kun sitä oli vaadittu, eikä hullummin — itse kenraali oli kiinnittänyt Yrjönristin hänen rintaansa, — mutta kun kerran sota oli loppunut, niin hänen ei tehnyt mieli lähteä tekemään käännöstemppuja pölyisellä harjoituskentällä. Omat metsät ja järvet olivat armaammat.

Hän valitsi piilopaikakseen Hiisiniemen, sillä kuten jo nimestä voi arvata, ei niillä seuduin ihmisiä pahasti liikuskellut, hiisien ja paholaisten siellä vain kerrottiin viihtyvän. Täällä ei siis tarvinnut pelätä urjadniekkoja. Sieltä oli siihen aikaan lähimpään kylään matkaa noin seitsemänkymmentä virstaa, nekin pirun kiireissään hännällään mittaamia virstoja.

Hiisinientä erotti mannermaasta sellainen hetesuo, että outo kulkija olisi saattanut vajota sinne ikipäiviksi. Sen lisäksi suon takana kohosi loppumaton rivi niin jyrkkiä ja louhikkoisia kallioita, että vain Ignatta tai joku taitava eränkävijä olisi löytänyt niiden välistä solan kulkutiekseen.

Kahtena ensimmäisenä vuonna Ignatta oli piileskellyt havumajassa kauempana rannasta, mutta päästyään varmuuteen, ettei häntä kukaan arvannut täältä etsiä, oli tuonut tänne sydänkorpeen Muariensakin ja niin he olivat yhdessä rakentaneet tuon mökin, saunan ja navetantapaisen. Täällä Hiisiniemessä oli syntynyt heidän ainoa poikansakin, josta sittemmin oli kasvanut vankka metsänhakkaaja. Poika oli kierrellyt vaimoineen Karjalan metsätyömailla, ja heidän pikkupoikansa, Huoti, oli kaikki nämä vuodet asunut Ignatta-vaarin luona. Vuonna 1941 Ignatan poika oli hyvästellyt isäukkoaan viimeisen kerran. Vanhus säilytti poikansa kuolinilmoitusta raudoitetussa pikku lippaassa, minkä hän oli aikoinaan tuonut Mandzhuriasta.

Miten kauan siitä tuntuikaan kuluneen aikaa, kun tässä maailmassa olivat olleet muariet, pojat ja minjat! Eloon olivat jääneet vain vanha Ignatta ja nuori pojanpoika, Huoti. Kesäisin Huoti kävi hänen luonaan — ensin Petroskoista metsäteknikumissa opiskellessaan, sittemmin kaukaiselta mekanisoidulta metsätyömaalta, missä hän nyt oli päällikkönä. Tänä kesänä Huoti ei ollut vielä käynyt vaarinsa luona. Mutta juuri tänään hänen piti tulla. Jo kuukausi sitten hän oli tiedottanut tulopäivästään. Mutta pääseekö moottorialus tulemaan tällaisella säällä? ... Tämä se ukkoa huolestuttikin niin kovin.

Jonkun ajan kuluttua Ignatta huomasi, että tuuli oli sittenkin kantanut venettä rannattoman ulapan suunnalle.

— Ka jo nyt on ... — vanhukselta pääsi ponnekas kirosana, hän painalsi jalkateränsä lujemmin veneen kaaripuihin, sylkäisi kämmeniinsä, jotka olivat jo ilman sitäkin märät veden pärskeistä, ja alkoi vedellä niin, että hankapuut liikahtelivat liitoksissaan. Hitaasti, mutta varmasti läheni Hiisiniemi. Tihkusateen seasta alkoivat erottua sekä mökki, sauna että verkkokota. Vielä rantaa lähestyessäänkin vanhus piti ulappaa silmällä: eikö hän tuo tuuli laimene hiukkasen edes päivemmällä?

Kun ukko oli lakannut soutamasta, Musti alkoi tepastella ja vikisi kuivalle maalle päästäkseen.

— Eh sinä, laiskimus! torui vanhus Mustia, hyppäsi sitten polvia myöten veteen johdatellakseen raskaassa lastissa olevan veneen rantakivien lomitse, otti koiran syliinsä ja kantoi sen kuivalle.

Vasta noin vuoden ajan Mustille oli alkanut kelvata tällainen apu. Ennen se oli itse päässyt rannalle, toisinaan hyvinkin kaukaa uiden.

— Vanheta sitä alat sinäkin, Musti! huokasi vanhus laskiessaan koiran sylistään.

Tänään oli taas hyvä saalis niin kuin tällaisten syysmyrskyjen aikana oli aina ennenkin ollut, ja ukkoa jo pelotti, että ehtiikö hän ennen moottorialuksen tuloa puhdistaa verkot ja tehdä tarvittavat kotiaskareet. Verkot kun piti vielä huolellisesti huuhtoa ja ripustaa vajaan kuivumaan. Hän päätti, että Huotin tulon kunniaksi hän ei lähdekään illalla laskemaan verkkoja. Senkö pahuutta niitä kaloja kannattaa ahnehtia tällaisena päivänä! Ukko päätti pitää tänään reilusti rokulia.

Ignatta kuului virallisesti metsätyömaan kalastajaprikaatiin, mutta hän kalasteli aina yksin. Tosin häntä oli suostuteltu siirtymään uuteen työläiskylään toisten kalastajien luo, mutta ukko ei halunnut jättää Hiisinientään, missä hän tunsi jokaisen pensaan ja kivenkin, missä kaikki oli tuttua ja tiettyä, yhtä hyvin karit ja matalikot kuin apajapaikatkin. Ja tärkeintä, että Huotikin oli tottunut viettämään täällä lomansa. Ja niin Ignatta-vaari oli saanut jäädä omaan rauhaansa. Minkäpä hänelle, miltei kahdeksankymmentä vuotiaalle itsepäiselle ukolle mahtoi! Kalaakin hän sai paremmin kuin toiset.

Ukko kantoi painavat kalavakat kellariin. Pirtin ovelle hän oli pannut pönkän, siitä tiesi, että ketään ei ollut kotona. Puoleen vuosisataan, minkä mökki oli seisonut, sen ovessa ei ollut ollut lukkoa. Jos joku sattui näin sydänmaalle eksymään, niin kyllä sen kannatti jo pöksäänkin päästä, oli isäntä sitten kotona tai ei. Saatuaan kalansa säilöön Ignatta nosti pönkän syrjään ja kumartui hiukan mahtuakseen matalasta ovesta menemään sisälle. Oven kolahdus sai lehmän möngähtelemään kujassa.

— Vuota, kerkiet vielä! ukko oli tottunut puhelemaan ääneen sekä lehmänsä että koiransa kanssa. Eipä hänellä muita puhekumppaneita täällä ollutkaan.

Hän otti uunin takaa haudesaavin ja kantoi sen lehmän eteen, sitten haki puhtaan sangon, kiersi sätkän ja istahti pienelle jakkaralle lypsämään lehmää. Hänen tavakseen oli tullut lypsää lehmää sätkä hampaissa ja taas kävi niin kuin monesti ennenkin, että palava sätkä sattui käymään lehmän kylkeen, elukka potkaisi vihaisesti. Ukko ehti kuitenkin siepata sangon ja tumautti lehmää nyrkillään. Se huoahti raskaasti ja sitten taas vallitsi sopu ja rauha. Maito vain sihisi sankoon ja Musti istui siinä vierellä pää kallellaan seuraten hyvin asiallisen näköisenä tätä tärkeää toimitusta. Kun ukko nousi, lähti Musti juosta tassuttelemaan mökkiin päin, nousi takajaloilleen ja avasi etukäpälillään kellarihuoneen oven, missä maito tähän vuodenaikaan siivilöitiin. Näin oli toistunut päivästä päivään ja vuodesta vuoteen.

Tänään tehtiin kuitenkin eräitä poikkeuksia. Siivilöityään maidon ukko ei ryhtynytkään keittämään aamiaista. Se olisi ottanut liian paljon aikaa. Hän leikkasi puolet kalakukosta ja pani sen

Mustille. Sillä oli lautasensa, jonka se itse piti puhtaana niin kuin vaarikin omat astiansa. Toisen puolen kalakukosta vanhus söi itse hörpäten päälle lämmintä maitoa. Tänään kumpikin piti syödessään vähän kiirettä, kun taas tavallisina päivinä tämä toimitus oli tapahtunut hyvin rauhallisesti.

Äkkiä ikkunaruudut helähtivät kaukaisesta räjähdyksestä. Sitten kuului toinen, kolmas ja neljäs räjähdys. Vaari vilkaisi seinäkelloon, Musti nosti hiukan toista korvaansa ja sitten taas jatkoi ateriaansa. Kumpikin oli tottunut näihin räjähdyksiin.

Siellä räjäyteltiin Hiisikallioita, joiden poikki rakennettiin uutta Karjalan Länsirataa. Siellä, mistä tiesivät tien vain vanha Ignatta ja pari metsästäjää, porhaltavat pian tavara- ja matkustajajunat.

Aamiaisen jälkeen vanhus lakaisi pirttinsä. Eikä siinä paljon lakaisemista ollutkaan. Vasta eilen iltapäivällä hän oli pessyt lattian aivan hohtavan valkoiseksi. Sitten hän pyyhki pölyn radiovastaanottimen päältä. Sellainenkin kapine täällä oli. Ukko oli ostanut sen viime vuonna Huotin tuloksi, ettei tämä olisi ikäivöinyt ilman musiikkia ja uutisia. Tosin Huotin lähdettyä, kun vaari haluten kuunnella radiota oli alkanut kierrellä sen nappuloita, radio oli jotenkin pahasti raksahtanut ja vaiennut niin, ettei enää edes pihahtanut. Radiovastaanottimen nappulat taisivat olla vähän liian heikkoa tekoa vanhan kalastajan lujien sormien kierreltäviksi. Hän ei viitsinyt kutsua ketään korjaamaan radiota, vaikka uudessa työläiskylässä ja rautatien rakentajien joukossa olisi kyllä löytynyt sitä alaa tuntevia. Korjatkoon Huoti kun tulee, päätteli vaari. Saapahan sitten aikansa paremmin kulumaan. Ja jos ei korjaannu, niin heitetään menemään. Voihan tuon uudenkin ostaa.

Radion päällä oli kehyksissä vaaleatukkaisen, kippuranenäisen nuorukaisen valokuva. Ukko pyyhki hihallaan siitä pölyn. Karkeat rypyt hänen parrakkailla kasvoillaan levenivät lempeästä hymystä. Siinä se hänen poikansa poika Huoti oli! Tosin valokuva oli otettu jo kauan sitten, silloin kun Huoti oli aloittanut opiskelunsa metsäteknikumissa, mutta niihin aikoihin hän olikin ollut vaarille jotenkin läheisempi ja hellempi. Ja aivan pienenä Huoti oli pitänyt kovasti ukosta. Pitkän syysillan pimettyä he tavallisesti kapusivat uunille, kävivät vierekkäin, ja sitten sitä mentiin satujen maailmaan! Eivät Ignatan sadut kertomalla loppuneet. Ja pikku Huoti kuunteli henkeään pidätellen, sitten kiersi kätensä vaarin karvaisen kaulan ympäri ja kuiskaili innoissaan:

— Sitten kun kasvan suureksi, niin minäkin rakennan sinulle kristallisen palatsin, ihan puhtaasta kullasta!

Ja niin kuluivat illat, menivät yöt. Ja järvi vain kohisi kohinaansa.

Ukko hymyili tuota muistellessaan. Niin, sellainen se Huoti oli pikkuisena. Vuosien vieriessä poika oli alkanut muuttua vaka-

vaksi ja harkitsevaksi. Tosin hän kävi täällä joka vuosi, mutta joka kerta viipyi yhä vähemmän aikaa. Ikävähän Huotin täällä oli, kyllähän vaari sen käsitti, vaikka sydämen oli sitä vaikea myöntää.

Vaari alkoi tehdä lähtöä uuteen työläiskylään, sinne oli matkaa kymmenisen kilometriä. Sinne sen moottorialuksen piti tulla. Kunpa se vain ei olisi pelästynyt tuota myrskyä.

Ignatta veti ylleen uuden mustan puvun, jota hän piti vain Huotin aikana ja suurina juhlina. Hän otti raudoituksilla koristellusta lippaastaan säästökirjan ja siristi silmiään. Siihen oli merkitty sievoinen summa, ainakin niin paljon, ettei hän sitä tarvitsisi. Mitäpä hän rahalla tekisi! Tänään hän antaa Huotille koko kirjan. Ottakoon aivan omakseen. Huoti on nuori ja hänellä löytyy rahan reikää.

Vaari pani säästökirjan pöydälle, otti arkusta nauhalla sidotun pinkan Huotin kirjeitä, piti niitä hetkisen kädessään ja laski sitten hellävaroin takaisin arkkuun. Hän oli lukenut iltojensa ratoksi monet kerrat nuo kirjeet, vaikka lukeminen kävikin häneltä hyvin hitaasti.

Sitten vaari otti kamman ja alkoi sukia tuuheaa harmaata partaansa pienen, tummuneen peilin edessä. Ei ukko vielä mikään vanha ollut. Peilistä häntä katsoi kaksi veikeätä silmää ja terve puna leikki ryppyisillä kasvoillaan.

Hän oli jo aivan lähtemäisillään, kun palasi äkkiä pirttiin, otti kaapista konjakkipullon ja pani sen pöydälle. Antaa sen olla siinä, että Huoti huomaisi heti kun astuu pirttiin. Se antaa ruokahalun. Illalla he lämmittävät kylyn ja sen jälkeen löytyy lisää pakinan vahviketta. Kun kerran on juhla, niin pitää juhlia!

Pihalla ukko pysähtyi epäröiden. Tuuli oli heikennyt hyvin vähän, ja aallot vyöryivät vielä sellaisina, ettei kannatanut lähteä veneellä. Kyllähän tuon nyt veneellä pääsisi, hän siinä arveli, — mutta paluumatkalla Huoti kastuisi pahasti. Parasta on lähteä tarpomaan jalkaisin.

Ignatan mökille ei ollut minkäänlaista tietä eikä olisi voinut ollakaan. Suolle olisivat uponneet tiet sekä tientekijät. Jo aikoja sitten, silloin kun hän oli ollut vielä nuori ja voimakas mies, oli Ignatta kantanut suolle kaikkein pahimpiin paikkoihin hirsiä sillaksi. Ne olivat vajonneet hyvin syvälle, niitä pitkin kulkiessa upposi polviaan myöten liejuun, mutta vaari osasi kulkea siitä säkkipimeälläkin, eikä hänen tarvinnut nytkään jalkoihinsa katsoa. Musti polski perässä vatsaansa myöten vedessä.

Päästyään tämän hetesuon yli vanhus lähti astelemaan reippaasti pehmeää jäkäläkangasta pitkin. Viisas Musti punnalsi nyt edelle tietäen varmasti, minne oltiin menossa.

Ukon tapana oli kuvitella kaikkea mitä sattui tulemaan mieleen metsässä kävellessään tai istuessaan veneen teljoilla. Tuossa lähellä rakennetaan suurta työläiskylää, sinne tulee mekanisoidun

metsätyömaan keskus. Ja Huotikin on mekanisoidun metsätyömaan päällikkö. Ehkä hänen tekee mieli muuttaa kotipuoleen. Sitten sitä vasta kelpaisi elää! Hän, vanha Ignatta, kalastelisi tietysti edelleenkin, mikäli voimia riittää. Jos Huotia ei miellytä Hiisiniemi, niin asukoon kylässä. Kylään ukkokin muuttaisi, mutta ei Huotin ja hänen nuoren morsiamensa vastuksiksi. Eihän se ole nuorista hauskaa, jos vanha ukko on aina siinä heidän nurkissaan rykimässä. Mutta vieraisilla hän kävisi. Näin he sitten menisivät Mustin kanssa Huotin luo.

Ei hän tietysti usein kävisi. Huotilla riittäisi hommaa hänettäkin. Mutta kerran viikossa, lauantaisin...

Taas kuului voimakkaita räjähdyksiä. «Ampukaa vain, ajakaa Hiisikalliolta hiidet tiehensä! vanhus itsekseen hymähti. — Jos Huoti ei muutakaan tänne töihin, niin kesäisin ostaa junalipun makuuvaunuun. Vaarin luo, muka, Hiisiniemeen...» Ignatta-ukkoa oikein nauratti: jo nyt alkaa olla jotakin tässä elämässä!...

Tuossahan tuo oli uusi työläiskylä. Tuuhean männikön keskellä seisoi uuden uutukaisia kellahtavia hirsitaloja — toiset valmiina, toiset vielä rakennustelineiden ympäröiminä. Vaari pysähtyi ihailemaan perkaustraktoria, mikä työnsi edellään mahtavaa kallionmöhkälettä.

— Kylläpä siinä on voiman poikaa! ukko ei voinut olla ihmettelemättä. Musti painautui hänen jalkojensa juureen ja vikisi peloissaan. Ignatan mieleen tuli, että Huotinkin käskyvallan alaisena on tuollaisia möyrijöitä ja niiden käyttäjiä. Sellainen poika se Huoti on!

— Terveh, Ignatta setä! huudahti traktoristi vaarille kädellään viittoen.

Tai oikeastaan vaari arvasi hänen sanoneen niin ja nyökkäsi vastaukseksi. Eihän tuollaisessa jyminässä mitään kuule. Poika huusi vielä jotakin ja ukko uskoi nytkin arvanneensa oikein: «Huotia vastaanko sinä tulit?» Mitäpä muutakaan poika olisi voinut kysyä. Ja vaari vastasi:

— Niin, niin, tulin vastaan. Hän on tänään tulossa. Kunhan vain moottorialus pääsisi tulemaan!

Laiturille oli kerääntynyt paljon väkeä. Ukko kiirehti askeleitaan. Sydän sykähti ilosta: siis moottorialus on tulossa, kerran ihmiset ovat jääneet odottamaan.

Äkkiä hän pysähtyi, pisti kiireesti kätensä taskuun ja alkoi pyöritellä harmistuneena päätään. Säästökirja olikin unohtunut pöydälle. Vanhaksi, vanhaksi hän oli tullut, Ignatta ajatteli, kun muistikin alkoi tehdä tuollaisia kepposia! Vai hyvästä mielestäkö hän lie tänään noin höpertynyt... No, eipä väliä, koetti hän rauhoittaa mieltään. Kaikki hänet tuntevat kylässä ja jos tulee rahan tarvis, niin jokainen on valmis antamaan lainaksi.

Vanhaa kalastajaa tervehdittiin joka puolelta ja kyseltiin

vointia, kalalykkyä. Ukko vastaili lyhyesti ja hajamielisenä, sillä koko hänen huomionsa oli kiintynyt mustana möyryävälle järvelle.

— Tuolla, katso, tuollahan tuo tulee! näyttivät ihmiset kädellään. — Näetkö mustan pisteen saaresta oikealle?

— Näen, näen, myönsi vaari, vaikka ei ollutkaan oikein varma, näkikö hän mustaa pistettä saaren sivulla. Hänen näkönsä ei ollut enää sellainen kuin nuorempana, mutta sitä ei ukko hevillä tunnustanut. Hän uskoi kun ihmiset sanoivat näkevänsä järvellä mustan pisteen ja kun hänen koiransa oli äkkiä alkanut vikistä rauhattomana ja tepastellen paikallaan, että moottorialus oli tosiaan tulossa!...

Pian ukko erottikin järven voimakkaasta kohinasta huolimatta moottorin tasaisen jyskeen. Kuulo oli sentään säilynyt paremmin kuin näkö. Siellä se Huoti nyt oli tulossa! Kului vielä monta pitkältä tuntuvaa minuuttia ennen kuin hän sai moottorialuksen näkyviinsä. Se keikkui aalloilla kovasti, mutta läheni lähenemistään!

Alusta ei saatu pitkään aikaan kiinnitettyä laituriin. Aallot heittelivät sitä ylös ja alas. Suurin osa matkustajista oli vielä hytissä. Vaari katseli henkeään pidätellen. Missä se Huoti on? Varmaankin keräilee hytissä tavaroitaan. Matkustajia alkoi purkautua laiturille. Musti heilutteli heille häntäänsä — pari-kolme kertaa kullekin, kohteliaisuudesta.

Äkkiä ukon sydäntä vihlasi: eikö Huoti tullutkaan? Jos hän olisi ollut aluksessa, olisi Musti tiennyt sen ja rynnännyt ilosta hyppien sinne.

Viimeisenä tuli postiljooni pulleine laukkuineen. Huomattuaan Ignatta-ukon hän sanoi:

— Voi kun hyvä, että olet täällä! muuten olisin joutunut tarpomaan luoksesi Hiisiniemeen. Sinulle on kirje. Varmaankin Huotilta.

Hän kopeloi ensin laukkuaan, mutta ehdotti sitten:

— Mennään postiin. Jos haluat, voin lukea sinulle kirjeen.

Niin he lähtivät postille päin — postityttö edellä, hänen perässään kumaraisena ja raskain askelin Ignatta-ukko, ja viimeisenä alakuloinen Musti. Tuuli tempoili tytön purjekankaista sadeviittaa. Ilmassa lenteli keltaisia puiden lehtiä. Lankkukäytävä oli liukas kurasta ja sadevedestä.

Postissa tyttö riisui sadeviittansa ja lakkinsa ja sitten laitteli tavattoman kauan tukkaansa. Vasta sen jälkeen hän avasi laukun ja ryhtyi selailemaan sanomalehtiä ja kirjeitä. Kaikki tämä tapahtui niin hitaasti, että Mustikin kyllästyi odottamaan ja kävi oven viereen pitkäkseen. Viimein löytyi kirje.

— Luenko? kysyi tyttö.

Usein ennenkin hän oli lukenut vaarille kirjeet ja kirjoittanut hänen puolestaan vastaukset. Tosin vaari osasi itsekin kirjoittaa

ja lukea, mutta se vaati häneltä aina tavattoman suuria voimanponnistuksia.

— Siis minä luen.

Postityttö asettui istumaan ja luki:

«Rakas vaari!...»

— Noin hän aina kirjoittaa, nyökkäsi vanhus. — Sellainen se Huoti on!

«Rakas vaari! toisti tyttö. — Elämässäni on tapahtunut suuri muutos. Voit onnitella minua uuden ja suuremman viran johdosta. Nyt en ole enää metsätyömaan päällikkö, vaan olen trustissa koko osaston johtajana. Muutimme asumaan kaupunkiin. Lähipäivinä saamme asunnon. Käsitäthän, ettei minulla nyt ole aikaa tulla luoksesi...»

— Siis koko osaston johtaja? kysyi ukko huomattuaan, että siihen oli tullut ihmisiä hakemaan postia. — Kukapa olisi luullut! Vaikka sellainenhan se Huoti on!... hän katsoi ympärilleen ilmeisellä ylpeydellä, mutta samalla nieli jotakin karvasta.

Tyttö luki edelleen:

«En tiedä, mihin aikaan saan ensi vuonna loman ja missä sen vietämme. Mehän emme ole käyneet vielä kertaakaan etelässä. Miten sinun asiasi, vaari, sujuvat? Miten voit? Varmaankin olet yhtä riski ja reipas kuin ennenkin. Hyvä vaari! Jos satut tarvitsemaan rahaa, niin kirjoita kursailematta, minä koetan lähettää. Tietenkin käsität, että paljoa en voi lähettää. Minun on hankittava nyt huonekaluja sekä kaupungissa pitää pukeutua paremmin kuin metsätyömaalla... Ehkä joskus tulla huristat luoksemme viikon päiviksi? Oikeastaan siitä sovimme kanssasi vähän myöhemmin. Kirjoita. Paljon terveisiä. Huoti.»

Tyttö taittoi kirjeen ja aivan kuin johonkin syyllisenä kääntyi toisaalle. Postiin tulleet asiakkaatkin välttelivät vanhuksen katsetta. Saatuaan postinsa he poistuivat vaiteliaina.

— Mitäs siinä, Musti, lähdetään! Ignatta-vaari nousi ja Musti perässä.

— Etkö halua lähettää vastausta? kysyi tyttö. — Voisin kirjoittaa tässä.

— Sitten toiste, ukko pysähtyi ovella. — Kuulehan, missä voisit auttaa. Miten niitä rahoja lähetetään? Huotilla on siellä nyt suuria menoja. Pahus, kun unohdin säästökirjan. Pitänee tulla huomenna.

Tyttö katsoi häneen ihmeissään eikä vastannut mitään. Vanhus sulki oven lujasti perässään.

Tuuli yltyi ja raskaat aallot löivät kumisten rantakallioon. Voimakkaan kohinan läpi vanhus kuuli moottorin papatuksen. Myrskystä huolimatta alus oli lähtenyt paluumatkalle. Sitten alkoi kuulua taas perkaustraktorin jyminä. Kone tuli siellä vastaan. Nähtyään, että ohjauspyörässä istui sama traktoristi, joka

oli tunti sitten häntä tervehtinyt, Ignatta kääntyi selin sytyttämään tulta sätkäänsä antaen traktorin mennä ohi.

Vanhus kulki hitaasti ja istahti vähän väliä levähtämään. Yhtä hitaasti tuli Mustikin isäntänsä perässä.

— Mitä, etkö sinä halua kotiin? kysyi ukko kun kävi taas istumaan.

Musti heilautti häntäänsä ja asettui loikomaan isäntänsä jalkojen juureen.

Suolla vaari kompasteli ja musta pyhäpuku ryvettyi suomutaan. Määräksi kastunut Musti vikisi valittavasti.

Oli jo alkanut pimetä, kun he pääsivät mökille. Lehmä tuli kujalla vastaan turpa ojolla. Vaaria suututti ja hän tumautti lehmää nyrkillä otsaan. Sitten hänen mielensä suli ja hän alkoi jutella lehmälleen sovittelevasti:

— Älä nyt suutu, muutenhan minä tässä vain. Mutta erota meidän pitää, sille nyt ei voi mitään. En minä sinua ole tarvinnut enkä tarvitse.

Pirtissä pöydällä seisoi konjakkipullo. Vanhus huokasi raskaasti aivan kuin vasta nyt olisi käsittänyt, ettei Huoti tullut eikä tule enää koskaan. Hän lysähti penkille ja ottamatta lakkia päästään istui siinä kauan suurten kämmenien varassa yhteen pisteeseen tuijottaen mitään näkemättömin silmin.

Musti nuolaisi tyhjää lautastaan ja sitten kävi sen viereen loikomaan pää käpälien välissä isäntäänsä katsoen. Vaari nousi hitaasti, sytytti öljylampun, antoi Mustille kannikan leipää ja kappaleen lihaa, avasi konjakkipullon, kaatoi täyden lasin ja jäi taas tuijottamaan unohtaen juoda. Hän ei huomannut sitäkään, että seinäkello, jota ei ollut huomannut vetää, oli pysähtynyt. Tämä hiljaisuus tuntui liian painostavalta. Se sai vanhuksen havahtamaan. Äkkiä hän läimäytti kämmenillä polviinsa, nousi ja pani kellon käymään kääntäen viisarit arvionsa mukaan. Sitten hän puki ylleen kalastajaviitan ja sanoi Mustille:

— Mennäänpä, Musti, pihalle katsomaan, miltä siellä näyttää. Ehkä laskemme verkot.

Musti nosti kysyvästi päätään, aivan kuin olisi halunnut huomauttaa, että eiköhän nyt ole jo liian myöhäinen aika, mutta kuitenkin nousi ja lähti isäntänsä perässä.

Järvellä oli aivan pimeä, ja sitä voimakkaampana kantautui sen kohina. Vanhus seisoi kauan epäröiden, sitten palasi myrtyneenä pirttiin. Hän otti esille vanhoja verkkoja ja ryhtyi paikkaamaan niitä himmeän öljylampun valossa. Työ edistyi hitaasti ja langat katkeilivat. Tämä työ vaati rauhallisuutta ja siihen olisi pitänyt osata keskittyä. Tänään hän ei voinut tehdä mitään. Ja sitten äkkiä hän käsitti, ettei voi eikä halua tehdä enää mitään täällä yksinäisyydessä, himmeän öljylampun valossa. Hänen luokseen ei kuitenkaan tule enää kukaan. Uudessa työläiskylässä

sensijaan ovat kirkkaat valot, siellä on paljon hyviä ihmisiä, jotka Ignatta tuntee ja jotka tuntevat hänet...

Vaarin silmään pisti pöydälle jäänyt säästökirja. Nyt hänen mietteensä saivat uuden suunnan. Huoti kai tarvitsisi kipeästi rahaa...

Vanhus siirsi verkot syrjään ja nousi, pisti säästökirjan taskuunsa ja veti ylleen purjekankaisen sadeviitan.

— No, Musti, lähdetäänpäs kylään, sanoi hän. — Täällä meillä ei ole enää mitään tekemistä. Huomenna haemme kamppeet. Nousehan siitä.

Suolla oli pimeä, niin pimeä, että ukko ei nähnyt ensin mitään. Jalat tapailivat vaistomaisesti suohon uponneita hirsiä. Viimein hän pääsi suon yli ja pysähtyi odottamaan Mustia, mutta sitä ei kuulunut. Hän kutsui sitä pimeässä, mutta mitään ei kuulunut, käveli kappaleen matkaa takaisin päin, mutta turhaan.

Sitten hän kääntyi kylään päin, mistä välkkyivät kirkkaat valot. Taas kuului kumeita jymähdyksiä Hiisikalliolta päin. Rautatien rakentajat olivat ajamassa pois hiisiä.

Kuivalla maalla vanhuksen oli helpompi kulkea. Hän joudutti askeleitaan aivan kuin olisi paennut jotakin.

Pimeänä syysyönä valojuovan välke lämmittää mieltä.

Mutta järvi vain kohisi kohinaansa...

J. Rugojev

14. ELÄMÄN JANO

Komppania oli saanut yhden päivän levon. Jyrkkä vaaran rinne tarjosi hyvän suojapaikan vihollisen kranaatinheitintulelta. Vaaran toiselta puolen kuului herkeämätön konekiväärien rätinä, kiväärien pauke ja kranaattien räjähtely. Aika ajoittain lensi pään yli ulvoen kaukotykin. ammus. Oltiin «selustassa» lepäämässä.

Rotkon pohjalla lorisi iloinen puro, telttojen edustalla savusivat nuotiot, kenttäkeittiöltä levisi lihakeiton ja vereksen leivän miellyttävä tuoksu. Pojat olivat hilpeällä tuulella — olihan ympärillä vihreyttä ja eloa uhkuva luonto, aivan vieressä virtasi vilpoinen, raikas puro, eikä tarvinnut painautua maahan löytääkseen suojapaikan, vaan sai seisoa niin suorana kuin halusi. Vähät siitä, että vaaran takaa kantautui taistelun melske, että pään yllä ulvoivat kauaslentävät luodit ja että kuulat olivat silponeet suurimman osan mäntyjen latvoista.

Kersantti Aleksi Vasiljev istui hajareisin suurella, harmaan jäkälän peittämällä kivellä. Toisessa kädessään hänellä oli partaveitsi, toisessa peili, josta hän kulmiaan rypistellen tarkasteli kasvojaan. Partaveitsen jäljeltä sai puhdas iho nuorehkon, punertavan hohteen. Peilistä katsoivat rohkeat silmät. Suun

ympärille oli ilmestynyt jotain uutta — hymy ei näyttänyt entiseltä. Mutta tuo kaikki oli sivuasia. Aleksi ajatteli, jättäisikö viikset vai ei. Hän oli jo kauan haaveillut viiksistä — tuuheista, mahtavista viiksistä. Olihan haivenia ylähuulessa jo melko runsaasti, ja väriltäänkin ne olivat tummempia kuin joku aika sitten, ehkäpä vain savusta — ajatteli hän. Toisaalta koko ajatus tuntui hyvin poikamaiselta.

Aleksin ajatukset katkaisi adjutantin ilmaantuminen:

«Toveri kersantti! Pataljoonan komentajan luo!»

«Komentaja varmaankin nauraisi, jos näkisi minut viiksiniekkana,» ja hän raakasi säälittä haivenensa, pyyhkäisi saippuakuohun kasvoiltaan, vetäisi saappaat jalkaansa ja mennessään suoristeli sotilaspaitaansa, kiristi vyötä tiukemmalle ja painoi päähineen hiukan kallelleen.

Esikunnan teltassa oli puolihämärää. Pöydän ympärillä istui joukko komentajia, esikuntapäällikkö näytti jotain kartalta.

Pataljoonan komentaja istutti Vasiljevin pöydän ääreen, tiedusteli hänen terveyttään ja lepopäivän viettoa. Vasiljev vastasi.

«No niin,» virkkoi komentaja, «huomenna me lähdemme taas Hanssin pöksyjä «paikkailemaan». Pitäisi tunnustella saumojen lujuutta. Et suinkaan kieltäydy?»

Vasiljev hymähti. Tuo komentajan puhetapa oli hänelle tuttua.

Siirryttiin välittömästi asiaan. Sitten Vasiljeville annettiin kartta ja muistutettiin vielä kerran tehtävän tärkeydestä.

«Olkaa huoletta, toveri majuri! Tulee suoritetuksi.»

«No, toivotan menestystä!» Komentaja puristi lujasti kättä.

Tehtyään jyrkän käännöksen Vasiljev poistui. Hän tunsi olevansa aivan levollinen. Tiedustelu oli tullut hänen ammatikseen. Milloin hän ei ollut tiedustelussa, oli hänen ikävä. Aivot ja koko ruumis vaativat jännitystä. Toisin oli ollut ensimmäisellä kerralla: hän oli tuntenut rauhattomuutta. Oliko hän pelännyt? Nähtävästi. Häntä miellytti ajatus, jonka hän oli lukenut jostakin: pääasia ei ole siinä, että ihminen pelkää, vaan siinä, että hän osaa voittaa pelkonsa ja käyttäytyä tilanteen mukaan. Alussa hän oli tuntenut sisimmässään jonkinlaista väristystä. Oliko se ollut pelkoa nuoren elämän puolesta? Mutta jokin toinen tunne oli ollut voimakkaampi ja sen käskystä Aleksi olisi voinut uhrata nuoren elämänsäkin.

— — —

Aleksi Vasiljevin ryhmä oli paluumatkalla mukanaan tärkeitä tietoja ja kuljettaen vankia. Takaa kuului laukauksia, kiroilua. Vihollinen oli huomannut neuvostotiedustelijat heidän mennessään tien yli ja järjestänyt takaa-ajon. Aleksi merkitsi nopeasti lyhyimmän paluutien. Se oli kyllä vaarallisinkin, mutta siinä tiedustelijamme voittivat aikaa. Oli kuljettava järvien välisen kan-

naksen kautta, jonka toisella puolella olivat omat puolustusasemat. Ehtiäpä sinne! Pysähdyttiin... Takaa kuului ryskettä. Siis heitä seurattiin vielä.

«Olisipa sopiva paikka, niin voisi ottaa hyvin vastaan,» — ajatteli Vasiljev.

Mutta metsässä se ei käynyt päinsä: ryhmä voitaisiin piirittää millä hetkellä hyvänsä ja tiedot oli saatettava aikanaan perille. Jatkettiin matkaa entistä nopeammin. Vanki oli huono kävelemään ja väsyi nähtävästi toden teolla. Mutta Aleksin huomautus: «Jos pysyt mukana, voit säilyttää henkesi, eikä perillä sinulle tehdä mitään pahaa», antoi hänelle voimaa. Pelästynyt oli mies, vaikka kantoikin olkapäillään upseerin olkalappuja. Pysähdyttiin kuuntelemaan. Takaa-ajajat lähenivät. Täytyi saada etumatkaa, muuten edessä olevalla aukeamalla voi käydä huonosti. Jo alkoi puiden takaa häämöttää järven pinta, ensin oikealta ja pian vasemmaltakin. Välissä oli harvan hongiston peittämä kangas. Tiheä metsä loppui. Tiedustelijat olivat tuskin päässeet aukeaman puoliväliin, kun metsänreunasta kajahti konepistoolin laukauksia. Pojat heittäytyivät maahan. Takaa-ajajat jatkoivat ampumista, mutta matala pensaikko suojasi kuitenkin niin paljon, ettei vihollinen voinut tähdätä miehiin. Alettiin ryömiä, mutta takaa-ajajat nousivat nähtävästi puihin, kun tuli kävi yhä tarkemmaksi.

«Täytyy pudottaa heidät!»

«Jegorov!» kääntyi kersantti apulaisensa puoleen. «Tässä on kartta ja laukku, kertoa osaat itsekin. Vanki ja tiedot on toimitettava perille hinnalla millä hyvänsä. Minä Jakovlevin kanssa jään pidättämään vihollista.»

Toiset jatkoivat matkaa. Vasiljev ja Jakovlev alkoivat tähystellä vihollista ja avasivat tulen. Laukaussarja, toinen... «Ahaa! Jopas lysähti oksalta.» Vihollisen tuli heikkeni. Pojat käyttivät sitä hyväkseen ja juoksivat sopivampaan paikkaan. Heitä saattoi lyijyryöppy. Juoksusiirtoja tehden, maastoutuen, ryömien paikasta toiseen, tulittaen odottamatta he pakottivat takaa-ajajat hetkeksi pysähtymään. Aleksi iloitsi: toverit pääsivät pujahtamaan kuin veräjästä. Vähemmän hän ajatteli itseään. Taistelun huumaamana hän ampui sarjan toisensa perään. Kolme takaa-ajajaa oli jo tuhottu. Mutta nyt oli peräännyttävä, sillä muussa tapauksessa he saattoivat joutua piiritykseen. Kivestä kimmonnut kuula haavoitti Jakovlevia ohimoon. Hän pyyhkäisi verta kasvoiltaan ja ampui taas. Näin he jatkoivat perääntymistään — toinen ryömi, toinen suojasi tulella. Taistelun melskeessä Aleksi kadotti lakkinsa. Kädet olivat verillä. Jäljellä oli enää yksi ladattu patruunalipas. Jakovlevilla ei senkään vertaa.

Kuulia alkoi sataa sivustasta. Aleksi pääsi viimein järven rannalla olevan kiven suojaan ja avasi tulen. Mutta juuri kun Jakovlev kohottautui lähteäkseen, hän haavoittui toistamiseen. Vasiljev hyppäsi suojapaikastaan ja kolmella harppauksella oli

toverinsa luona. Hän otti Jakovlevin olkapäälleen ja alkoi palata entiseen suojapaikkaansa, kun jalan läpi sävähti tulinen luoti ja kersantti lysähti raskaine taakkoineen kiven juurelle.

Hän tarttui hampaillaan toverinsa vyöhön ja laahautui käsiensä avulla kiven suojaan.

«Hellitä ... Minä kuitenkin kuolen ... Ota kranaatit ...» kuiskasi Jakovlev tuskin kuuluvasti. Mutta Aleksi ei hellittänyt.

Kun hän kiven taakse päästyään katsahti toverinsa kasvoihin, oli tämä jo kuollut, Aleksi ampui kaksi sarjaa, ja käyttäen hyväkseen tulitaukoa hän sieppasi toverinsa vyöstä kranaatit ja otti hänen taskustaan paperiin kääritytyn nuorisoliittokortin. Se oli veressä. Nyt oli Aleksin edessä monikymmenmiehinen hurttalauma, takana järvi, kädessä konepistooli vajaine patruunalippaineen ja kolme kranaattia. Hän katsahti taakseen ja se, mitä hän näki, herätti hänessä uuden ajatuksen. Ranta oli tuuhean kaislikon peitossa.

Aleksi kääntyi levollisena viholliseen päin, asetti konepistoolinsa tukevaan asentoon ja varusti viereensä kolme käsikranaattia. Hän odotti.

Vihollisen laukaukset vaimenivat. Sitten kuului huuto: «Antaudu, niin säilytät henkesi!» Sama toistettiin huonolla venäjän kielellä. Aleksi ei vastannut. Kipu jaloissa tuntui taas. Se siirtyi polttavana tuskana ylemmäksi. Mutta hän puristi asetta kädessään yhä lujemmin ja katsoi, katsoi niin tarkkaan, että silmiä alkoi kirvellä. Edessä olevat pensaiden latvat heilahtelivat.

«Ryömit, mato! No, ryömi, ryömi!»

«Antaudu!» kuului taas huuto. Vasiljev oli vaiti. Pensaiden latvat alkoivat heilua kiivaammin ja niiden takana häämötti jotakin vedenharmaata, joka liikkui, lähestyi ...

Konepistoolin terävä rätinä katkaisi hiljaisuuden. Se kesti sekunnin, kaksi, ehkä kolme. Sitten kiven takaa lennähti kranaatti, toinen, kolmas ... Pensaiden suojassa maanneet harmaat haamut painautuivat vielä tiukemmin maata vasten. Samalla hetkellä alkoi kuulua konekiväärin rätinää kannaksen puolelta. Eräät harmaapukuisista vihollisista hyppäsivät pystyyn ja alkoivat juosta kiireesti pois rannalta, mutta eräät jäivät makaamaan siihen ainiaaksi. Aleksi ei nähnyt, että takaa-ajajat lähtivät pakoon. Kun paikalle juoksi ketjussa puna-armeijalaisryhmä, joka oli lähetetty avuksi Jegorovin päästyä perille, ei Aleksi ollut enää kiven takana. Puna-armeijalaiset löysivät Jakovlevin ruumiin ja ajattelivat, että hän olikin heittänyt viimeiset kranaatit. Puna-armeijalaiset ottivat ruumiin ja toiset heistä lähtivät etsimään Aleksia. «Hänetkin on kaiketi tapettu.» Toiset jatkoivat pakenevan vihollisen takaa-ajoa. Toverit löysivät Aleksin lakin ja tulivat siihen johtopäätökseen, että hän oli joutunut vihollisen käsiin. Elävänäkö vai kuolleena?

— — —

Aleksi heräsi vilunväristykseen. Oli ilta. Juuri laskeutuneen auringon rusko pilkisteli puiden takaa. Ympärillä kahisi hiljaa kaislikko, kauempana levittäytyi sankka sumu ja sen alla lepäsi peilityyni vedenpinta. Takana häämötti synkkä rantametsä. Ruumis oli kankea ja värähteli kylmästä, jalkoja kouristi. Aleksi makasi vedessä lojuvien hirsien päällä, joihin hän oli juostessaan kompastunut ennen tajuntansa menettämistä.

«Tässä on ollut puiden vastaanottopaikka,» — ajatteli hän, kun kipu oli hiukan vaimennut. Hänen ensimmäinen toivomuksensa oli päästä rannalle. Mutta heti, kun hän vain yritti liikahtaa, pakotti ankara kipu hänet luopumaan aikeestaan. Hän alkoi tarkastella haavojaan. Vasenta jalkaa voi hiukan liikuttaa, mutta polvessa tuntui epämiellyttävää jomotusta. Oikeaa ei voinut edes liikauttaakaan. Housuissa ja saappaissa näkyvistä kuulanrei'istä päätellen oli jalassa kolme haavaa.

Hän keräsi jälleen kaiken tahdonvoimansa, kohottautui ja kaatui veteen. Nyt hän ei enää yrittänytkään nousta seisomaan, vaan alkoi ryömiä käsiensä varassa. Kädet uppoilivat hiekkaan, mutta hän pääsi kuitenkin rannalle ja istahti raskaasti kostealle mättäälle. Otsan peitti kylmä hiki, silmät olivat sameat. Hervottomina roikkuvat kädet koskettivat marjoihin, ja kolme kirpeää puolukkaa, jotka hän löysi haparoiden, tuottivat hänelle sanoinkuvaamatonta nautintoa. Aleksi heittäytyi vatsalleen ja alkoi etsiä marjoja suullaan ja käsillään. Kirpeä mehu virkisti häntä.

Kun hän oli jonkin verran virkistynyt, kiintyi hänen huomionsa raskaaseen painoon hartioilla. Käsi tunsi kylmän raudan koskетuksen — konepistooli! Tuo löytö tuotti paljon iloa. Mutta suureksi pettymyksekseen hän huomasi, ettei lippaassa ollut yhtään patruunaa. Silloin hän alkoi käännellä kuumeisesti taskujaan nurin. Mättäälle putosi kostunut tulitikkuaski, pari paperiin käärittyä korppua sekä läskikappale. Leivän ja tupakansirujen seasta pilkisteli jotain kiiltävää. Ne osoittautuivat patruunoiksi — niitä oli viisi. Aleksi rauhoittui. Hän latasi aseensa, kääri muut esineet kosteaan nenäliinaan ja sai vaivoin hillityksi halunsa syödä nuo pienet korput. Sitten Aleksi alkoi tarkastaa haavojaan. Hän yritti vetää kengän oikeasta jalastaan, mutta se oli mahdotonta. Pieninkin liike tuotti tavattomia tuskia. Hän katkaisi pari koivunvesaa ja sitoi ne remmillä oikeaan jalkaansa — luu oli nähtävästi murtunut ja liikunta voisi vielä pahentaa asiaa. Vasemman jalan polvi oli turvoksissa ja polvilumpio hyvin kipeä — sitä oli sipaissut kuula. Monesti Aleksi oli kadottaa tajuntansa, mutta hammasta purren hän jatkoi tarkasteluaan. Vaikka vaatteet olivat märät, ei kuivattamisesta nyt voinut olla puhettakaan. Hän alkoi ajatella asemaansa. Vähitellen palautuivat muistiin kaikki tapahtuman yksityiskohdat aina siihen asti, kun hän juoksi kaislikkoon.

Mitä oli tehtävä? Lähteäkö kiertämään järveä? Aleksi nousi

polvilleen, mutta ankara kipu pakotti hänet taas maahan. Hän makasi kauan kasvot sammaleeseen painettuina, mutta vilu ajoi hänet ylös. «Jospa tekisin lautan? Pianhan meloisin järven yli.» Se tuntui viekoittelevalta, mutta samalla Aleksin oli tunnustettava itselleen sen toteuttamisen mahdottomuus — ilman jalkoja lautan teosta ei voinut olla puhettakaan. Järven toisella rannalla olivat omat — toverit ja ystävät, mutta ... Ja vaikka olisi lauttakin, niin tuskinpa hän ehtisi yössä järven yli. Vihollinen huomaisi, ja lautalla olevaa miestä varten riittäisi yksi konekivääri-sarja.

Mutta paikoilleen jääminenkin oli mahdotonta. Aleksi puri hammasta huomattuaan voimattomuutensa. Hänen kätensä puristuivat vaistomaisesti nyrkkiin ja nyt hänen huomionsa kiintyi niihin. «Mutta onhan minulla kädet! Terveet, voimakkaat kädet!» Hän puristi kätensä jälleen nyrkkiin. Niissä tuntui olevan vielä voimaa. Aleksi oli ollut aina innokas voimistelija. Käsivoimillaan hän saattoi kavuta ja laskeutua tikapuita myöten kaksikerroksisen talon katonrajaan kaksi kertaa peräkkäin. Mutta nyt oli kuljettava käsien varassa ainakin viisi kilometriä. Hän alkoi tehdä laskelmia, mutta luopui siitä pian. Hän heitti päättävästi konepistoolin selkäänsä, tarttui lähimpään mäntyyn ja vetäytyi sen luo. Hän puri hammasta estääkseen tuskanhuudon ja alkoi hinautua eteenpäin. Muuta ulospääsyä ei ollut. Jäädä paikalle merkitsi kuolemaa. Kulkea eteenpäin — melkein samaa lopputulosta, sillä Aleksi epäili voimiaan. Mutta sittenkin hän luotti vielä johonkin, toivoi sisimmässään jotain, mitä hän ei voinut selittää itselleenkään. Se «jotain» veti häntä eteenpäin. Ja mitä kauemmin Aleksi ryömi, sitä varmemmaksi hän alkoi tulla voimistaan, siitä, että hän pääsee ehdottomasti omien luo. Aleksi ei pelännyt kuolemaa, mutta se ei vielä kertaakaan ollut kuvastunut sellaisessa muodossa kuin nyt. Nyt hän tunsi sen läheisyyden ja kylmän henkäyksen. Aleksi oli aina ennen ajatellut, että hän ehkä kuolisi jossakin toverei-den parissa hyökkäyksen aikana. Mutta nyt hän oli yksin. Yksin! Ja tuo yksinäisyyden tunne oli kauheampi kuin itse kuolema. Hän oli nähnyt kaatuneiden vihollissotilaiden ruumiita röykkiöittäin, eräiden kasvoilla hän oli lukenut säikähdyksen ja kauhun, toisten kasvoilla ihmettelyn, harvoin, hyvin harvoin tapasi rauhallisia, päättäviä piirteitä. Heitä katsellessa heräsi kysymys: «Mitä he ajattelivat kuollessaan?» Alussa tuo kuoleman läheisyys oli oudostuttanut, jopa karminut selkäpiitäkin, mutta sitten siihen oli vähitellen tottunut. Muuten ei voikaan olla sodassa. Ja kun Aleksi oli palannut vahingoittumattomana vaikeimmiltakin retkiltään, ei hänen päähänsä enää ollut edes juolahtanut ajatus, että hänetkin voitaisiin tappaa. Mutta nyt hän oli yksin! Yksin synkässä metsässä, uupuneena ja verenvuotoon nääntyvänä, melkein puolustuskyvyttömänä. Hän saattoi millä hetkellä hyvänsä joutua kavalan ja armottoman vihollisen käsiin, joka ei sääli voi-

matonta, vertavuotavaa ihmistä. Etkä või tehdä mitään, vaikka tuntisit sydämessäsi kuinka suurta vihaa hyvänsä! Mutta Aleksi tahtoi elää! Hän oli elänyt vasta niin vähän, tehnyt niin vähän, ehtinyt niin vähän taistella, rakastaa ja nähdä maailmaa! Elämä oli hänellä vielä edessä, ja Aleksin mielikuvituksessa se vilahteli loppumattomana säteilevänä nauhana, jonka toinen pää häipyi jonnekin etäisyyteen, ja kuvat sillä nauhalla tulivat sitä mielenkiintoisemmiksi, mitä edemmäksi niitä seurasi.

Ja Aleksi kulki eteenpäin. Vasemmalta alkoi kuulua kiivasta ammuntaa, mutta hän ei kiinnittänyt siihen huomiota. Tuon tuostakin kuului kranaatin ulvontaa — patterien kaksintaistelu oli uusiintunut entistä suuremmalla voimalla. Läheisiltä vaaroilta vastasi laukauksiin räjähdyksien kaiku. Alkoi sarastaa.

Taival taittui hitaasti, mutta sittenkin... Toisinaan sattui eteen marjamätäs, ja Aleksi ahmi happamia marjoja ja jatkoi taas matkaansa. Nyt hän ei enää tuntenut kipua. Ruumis oli verinaarmuilla, mutta Aleksi ei ajatellut muuta kuin matkaansa. Kädet työskentelivät konemaisesti. Jos eteen sattui puunvesa, pääsi yhdellä vetäisyllä pitkän matkan, mutta pehmeässä maassa, missä oli vain mättäitä, oli melkein mahdotonta hinata raskasta ruumista eteenpäin. Kädet väsyivät nopeasti, eivätkä ne pomistuksista huolimatta enää totelleet tahtoa, ja koko homma alkoi tuntua Aleksista turhalta vaivalta. «En kuitenkaan pääse omien luo,» ajatteli hän. «On ehkä parempi lopettaa...» Ja kun hän yllätti itsensä tätä ajattelemassa, vavahti hänen koko ruumiinsa. Toinen ääni hänen sisimmässään pani ankaran vastalauseen: «Ei! Ei! Eihän tässä ole vielä mitään vaaraa,» koetti se lohduttaa. «Jos olisi edes vangiksijoutumisen vaara, niin silloin ei olisi epäilemistäkään, mutta nyt! Ei! Sinä voit vielä liikkua ja sinulla on mahdollisuus päästä omiesi luo. Olethan kulkenut jo monta sataa metriä! Kun jatkat näin, niin olet kolmessa vuorokaudessa perillä!»

Näin keskusteli hänessä kaksi ääntä — toinen epätoivoinen, toinen päättäväisyyttä ja voitonvarmuutta uhkuva. Aleksi kuunteli näitä ääniä ja mietti.

«Tosiaankin, minähän voin vielä kulkea,» ja hän jatkoi matkaansa, kunnes kädet lakkasivat tottelemasta. Aurinko nousi ja alkoi hyväillä säteillään. Suurin voimanponnistuksin Aleksi ryömi läheiseen pensaikkoon ja vaipui heti syvään uneen.

Kun hän heräsi, oli myöhäinen ilta. Alussa ei liikkuminen käynyt päinsä. Täytyi verrytellä ruumista. Sitten Aleksi söi kuudennen osan ruokavaroistaan koettaen pureskella mahdollisimman kauan ja jatkoi taas matkaansa. Nyt hänen koko huomionsa keskittyi järven rantaan — se oli hänen kulkuviittansa. Aleksi ei kuullut enää ammuntaa. Ainoastaan silloin, kun pää nojautui maahan, tunsi hän vavahduksia kaukaisista räjähdyksistä. Sormet olivat pöhöttyneet, kynsistä tihkui verta.

Näin kului kolme päivää ja kolme yötä. Päivät hän makasi auringonlämmön juovuttamana. Illalla hän heräsi kylmään, söi niukan ruoka-annoksensa ja yöllä alkoi ryömiä. Hän pelkäsi kadottavansa järven näköpiiristään ja vilkuili sinne tuon tuostakin. Väsynyt ruumis kieltäytyi usein tottelemasta, ja silloin täytyi odottaa, kunnes voimia karttui niin paljon, että saattoi tehdä seuraavat kaksi, kolme vetäisyä. Ne hetket olivat kiduttavimpia. Silloin tuli päähän kaikenlaisia ajatuksia, ja Aleksin kaksi «minää» alkoi keskenään uuden taistelun. Kerran sattui eteen lähteensilmä. Aleksi huomasi sen vasta sitten, kun näki vedenkalvossa oman kuvansa. Hän säpsähti: vedestä katsoivat häneen tuntemattomat, kauhean tuskan vääristämät kasvot, joiden kuopille painuneita poskia peitti musta parransänki. Oliko se hänen kuvansa? Niin, se oli hän. Ja nyt tuo epätoivoisen «minän» ääni kuulosti verrattain vakuuttavalta: «Minne kuljet? Mitä varten? Synkkä korpi tulee kuitenkin olemaan hautasi. Eikö ole viisaampaa, että päästät raihnaisen ruumiisi lepoon muutamia tuskallisia tunteja aikaisemmin?»

Ase oli vieressä. Siinä oli vielä monta kuolemaa, ja yksi niistä riittäisi hänelle. Aleksi alkoi jo myöntyä toisen «minänsä» ääneen. Hän laski päänsä maahan. Kuinka suloiselta tuoksuikaan maa! Kuinka hän ei ollut sitä aikaisemmin huomannut? Syyskesän tuoksut jouvuttivat häntä. Nuo tuoksut olivat voimakkaita — havun ja kanervan tuoksua. Aleksi kääntyi selälleen, puiden latvojen lomasta pilkisti taivaan sini... Hän nousi istumaan. «Kuinka kaunis on luonto!» — ajatteli hän. Sitten hänen mielikuvituksensa loihti esiin kotikylän ihanine järvenrantoineen, nuorison ilot valoisassa pohjolan kesäyössä, työn, riemun, ystävät ja toverit. Ja tuo kaikkiko pitäisi kadottaa ainiaaksi? Hän katsahti aseeseensa. Se oli siinä, yhtä kylmänä ja rauhallisena kuin ennenkin, valmiina täyttämään isäntänsä käskyn. Mainio ase! Se oli tehty Synnyinmaan varoilla Synnyinmaan puolustamiseksi.

Aleksin mieleen muistui muuan keskustelu, joka oli tapahtunut toveripiirissä erään illanvieton aikana. Keskusteltiin ihmisen kutsumuksesta, kestävyydestä ja uhrautuvaisuudesta, kerrottiin esimerkkejä voimakkaista ja heikoista ihmisistä.

«Neuvostoihmisen on osattava voittaa kuolemakin,» oli Aleksi sanonut, ja toverit olivat nauraneet hänelle.

Ja vain hänen vaaleakutrinen Anjansa oli katsonut vakavasti hänen silmiinsä ja sanonut:

«Aleksi, minä uskon, että ainakin sinä voittaisit!»

Nyt hän muisti sanansa, omat sanansa, hetkellä, jolloin hän aikoi lopettaa itsensä. Siis toverien nauru oli ollut paikallaan. Mutta silloin hänen silmiensä eteen ilmaantui Anja uskollisena ja ankaran syyttävänä:

«Minä luotin ja uskoin sinuun, aamuin ja illoin unelmoin

sinusta sankarina, ja nyt sinä aiot tehdä tuollaisen teon!» Aleksi säpsähti ja häpesi äskeistä ajatustaan. Nytkö hän jättäisi sanansa täyttämättä kun hänellä oli mitä parhain tilaisuus tarkastaa, mitä ihminen voi kestää. Nytkö hän pettäisi ihmisen, joka on hänelle kallein, särkisi hänen unelmansa ja uskonsa? Hän otti vettä kourallaan, kasteli päänsä ja rintansa. Kylmä vesi virkisti.

Aleksi ryömi edelleen. Vielä jonkin aikaa sitkeää, yli-inhimillistä tahtoa vaativaa ponnistelua, jonka ihminen voi kestää vain kerran elämässä, — ja järven ranta jäi taakse. Edestä kuului omien patterien pauke. Patterit tuntuivat olevan aivan vieressä. Hän kulki vaistomaisesti niitä kohti välittämättä mistään muusta, ja kun neljännen päivän aamuna Aleksi ryömi suoraan omien asemiin, ei hän enää huomannut ihmisiä. Tovereiden kantaessa häntä sidontapaikalle teki hän vielä käsillään vaistomaisia vetoliikkeitä.

*

On kevät. Luonto kylpee auringonsäteissä. Tuntuu niin ihanalta kulkea, liikkua, katsoa taloja, ihmisiä, aurinkoa! Sydän lyö rinnassa terveesti ja voimakkaasti. Monikuukautinen sairaalaelämä on päättynyt. Nyt Aleksi matkustaa täysin terveenä takaisin joukko-osastoonsa. Hän kulkee ja iloitsee, iloitsee, iloitsee elämästä ja hyvistä viesteistä: vihollinen perääntyy pakokauhun vallassa. Satojen vapautettujen kaupunkien ja tuhansien kylien yllä liehuvat jo punaiset liput. Neuvostotykkien jylinä on lähenevä päivä päivältä Synnyinmaan rajaa, kuuluttaen koko maailmalle elämän voittoa. Elämä! Se on niin ihanaa. Työtä, taistelua, iloa, tuskaa ja kärsimystä, mutta kukapa vaihtaisi sen parhaimpaankaan paratiisiin. Aleksi tietää elämän hinnan, sillä hän on maksanut siitä verellä ja tuskalla, ja siksipä tänään, jolloin hän matkustaa takaisin työhön ja taisteluun, iloihin ja vaaroihin, nauttii hän täysin rinnoin raikkaasta ilmasta, auringosta, keväisen hangen kristallisäteilystä, ihmisten touhusta ja ilosta, omasta onnestaan — kaikista elämän antimista.

E. Leino

15. LEMMINKÄISEN ÄITI

Tuima on tuuli ja pimeä on taivo,
suuri on ulapalla aaltojen raivo.
Lahti on tyyni ja selkeä vaan.
Kussa mun kotkani kulkeekaan?

TRU Raamatutukoja

Joudu jo kotihin ja lentosi heitä!
Taikka jo ajeletkin aaltojen teitä,
poikani pieni ja hentoinen.
Lahti on tyyni ja rauhainen.

Heitä jo haukkojen sotakisat kerran!
Kustapa löytänet itsesi verran,
Poikani suuri ja kaunoinen?
Lahti on tyyni ja rauhainen.

Anna jo pääskyjen rauhassa lentää!
Tuostapa emollesi surusanat entää,
poikani synkeä, syyllinen.
Lahti on tyyni ja rauhainen.

Ihmiset pahaks sinut parjaavat mulle —
paha lienet muille, mut hyvä olet mulle,
poikani lempeä, puhtoinen.
Lahti on tyyni ja rauhainen.

Ulkona ulapalla myrskyt ne pauhaa,
täällä on lämmintä, täällä on lauhaa.
Lahti on tyyni ja selkeä vaan.
Laske jo lahtesi valkamaan!

M. Canth

16. KASVINKUMPPANIT

(Katkelma)

Yrjö oli lehtolapsi. Isästään hän ei tiennyt mitään ja äiti oli kuollut jo hänen piennä ollessaan. Ei Yrjö enää häntäkään paljon muistanut. Hämärästi oli kumminkin mielessä, että hän kerran erään vieraan tuvan nurkassa repi jotakin vaimoa ja itki, kun ei se hänelle mitään vastannut eikä paikaltaan hievahtanut. Väkisin olivat sitten taluttaneet hänet siitä nurkasta pois.

Hänet oli pantu huudolle ja rikas Ulpasmäen isäntä otti hänet Kalle pojalleen leikkitoveriksi. Ihmiset kiittivät hänen onneaan, kun pääsi niin hyvään taloon, ettei suinkaan tarvinnut leivän puutetta kärsiä.

Mutta emännästä se ei ollenkaan ollut mieleistä. Kohta kun isäntä ajaa karahutti pihaan ja käsivarsillaan kantoi pojan kärryistä hänen eteensä, se jo niin pisti hänen vihakseen, että ärjäisi:

— Mitä hittoa tuolla tehdään? — Kallelle leikkitoveriksi? Kaikennäköisiä! Vastusta siitä on, ei muuta.

Ja sen jälkeen hän aina Yrjöä moittiessaan lisäsi:

— Johan minä sen sanoin alun pitäen, ettei siitä pojasta ole muuta kuin kiusaa ja vastusta. Mutta minua ei uskottu silloin. Nyt kyllä huomaa itsekin.

Isäntää, näet, tarkoitti.

Jotkut sanoivat, että Yrjö oli Ulpasmäen isännän oma poika. Ja varma oli, että hänen äitinsä Ulpasmäellä palveli siinä vähää ennen, kuin siihen nykyinen emäntä tuotiin. Muita takeita ei huhun todenperäisyydestä ollut, kun tuo nainen ei itse mitään selvää antanut, vaikka häntä kuinka olisi houkuteltu.

Huomasi sen muuten jok'ikinen, niin talon väki kuin vieraatkin, ettei Yrjöstä iloa ollut. Ja kaikki he koettivat poikaa parantaa; mikä nuhteli, mikä tukisti, mikä neuvoi ja varoitteli:

— Nöyrä sinun pitää olla ja tottelevainen, kun olet päässyt hyviin ihmisiin. Etkö sinä laps-parka ymmärrä omaa etuasi?

Taikka sitten näin:

— Hyi, hunsvotti! vielä sinä ilkiät juonitella. Mikä luulet olevasi? Ei sinun kannata ääntä pitää, jos oikein tietäisit.

Kallen tähden hän tavallisesti nämä torat sai, sillä hän ei tahtonut oppia käsittämään, että Kalle oli hänen isäntänsä ja että Kallella siis oli lupa häntä pieksää ja komentaa. Ensimmältä hän löi takaisin, niin että tuntui. Mutta siitä Kalle parahti itkemään, ja Yrjölle annettiin selkäsauna semmoinen, ettei hän sitä kesken unohtanut. Luvattiinpa vielä kahta kauheampi, jos hän toisen kerran uskaltaisi Kallea nykäistä.

Ei hän sitä tehnytkään, mutta sen sijaan itki ja huusi samoin kuin Kalle ennen; arveli, että nyt tulisi Kallelle selkäsauna vuorostaan. Mutta pahasti siinä erehtyi.

— Ole nyt huutamatta. Kalleko sinua löi? No, se muka sitte niin koski. Ähmissään vaan parkuu. Hiljaa siinä, taikka saat toden perästä.

Emäntä sillä tavoin haasteli. Kääntyi sitten joukon puoleen ja jatkoi:

— Eihän tuosta pojasta ole Kallelle leikkitoveriksi, kun se on niin ilkeä ja pahankurinen. Itsekseen tulisi lapsi paljoa paremmin toimeen.

— Kiljupas siinä, tiuskasi yksi piioista, Riikka niminen, ja tuuppasi poikaa niin, että se meni kyljelleen.

Yrjö parkaisi vielä kovemmin, silloin tarttui Riikka tukkaan ja pöllytti aika tavalla.

— Elä huoli kurittaa, sanoi emäntä, ihmiset vielä sanovat, että sitä pahasti pidetään.

— Sanokoot! mutisi Riikka. Mutta kerran minä sille annan niin, että lähtee kait juonet.

Yrjö päätti nyt mielessään, ettei hän leikkisi enää Kallen kanssa. Kun Kalle huusi häntä luokseen, hän piiloutui nurkan taakse ja oli siellä äänettömänä kuin hiiri. Mutta Kalle silloin

kanteli äidille. Miehissä haettiin Yrjöä ja kun löydettiin, niin niskasta vietiin hiekkakasalle, jossa Kalle häntä odotti.

— Ähä kutti, täytyipäs tulla, hän huusi vastaan.

Kun isäntä tai emäntä kävi kaupungissa, he aina toivat mukanaan suuria vehnäspullia Kallelle, joka sitten söi ahmi niitä posket pullollaan. Isä ja äiti oikein nauttivat sitä katsellessaan.

— Syö, poikani, että kasvat, sanoi äiti. Noin se haukkaa kuin mies ainakin!

Äiti taputti poikaansa ja meni mielihyvästä myhäillen taas omille teilleen.

Kun hän oli ehtinyt tarpeeksi kauas, sanoi Yrjö hiljaa Kallelle:

— Annas minunkin maistaa!

— Enkä anna, sinua ei saa opettaa makeille, ärjäisi Kalle.

— Pikkuisen vaan. En minä kun kerran haukkaan tuosta.

— Äiti, se taas narraa minulta vehnästä, huusi Kalle vänisten äidin jälkeen.

Mutta äiti oli onneksi ehtinyt jo sisään, ettei hän sitä kuullut. Yrjö irvisti Kallelle ja viskasi hiekkaa hänen vehnäseensä. Ja siitä taas seurasi itku ja kanteet ja torat, niinkuin ennenkin.

Vieraita tuli, niille näytettiin hiekkainen vehnänen. He siunasivat ja ihmettelivät. Niin häijyä poikaa tuskin toista tiedettiin, kuin Yrjö oli. Mutta Ulpasmäen isäntäväkeä ei kyllin voinut kiitellä. Semmoista pahankurista jaksoivat kärsiä, niin jo niillä oli hyvä sydän!

Oli silloinkin kahakka, kun Kalle ensi kerran sai housut jalkaansa. Hän kohta juoksi tupaan, Yrjön eteen. Seisoi siinä ylpeänä, vatsa pystyssä ja katsoa muljotti tyytyväisenä toiseen, joka siinä paitasillaan istui lattialla.

— Näissä on taskutkin, hän sanoi, kun Yrjö ei aluksi mitään virkkanut.

Hän vielä näytti niitä varmuuden vuoksi.

Ei Yrjö sittenkään ääntä päästänyt, katselihan vaan pitkään mustilla, terävillä silmillään.

— Eipäs anneta sinulle huosuja, äiti sanoi, ettei anneta milloinkaan.

— Valehtelet, ärjäisi Yrjö.

Ja hän sävähti punaiseksi korvia myöten.

— Hame kuulutaan laitettavan Riikan vanhasta.

— Valehtelet! ärjäisi Yrjö uudestaan ja karkasi päälle, kiukusta puhisten.

Mutta ihmisiä oli saapuvilla, he juoksivat väliin. Kalle pääsi Riikan turviin ja tuvassa alkoi joukko taas päivitellä, kuinka pahasisuinen ja kateellinen tuo poika parka oli. Hänellä nyt muka pitäisi olla yhtä hyvästi kaikki kuin talon omallakin pojalla. Vaikkei ollut muuta kuin huutolainen ja äpärälapsi. Mutta se oli perinyt tuon luontonsa äidiltään, juuri semmoinen oli hänkin poloinen ollut.

Näitä puheita kuunnellessa asettui Yrjön viha; hän muisteli vaimoa, jota hän siellä tuvan nurkassa repi, ja mieli kävi niin ikäväksi, että vedet valuivat alas poskille.

— Nyt se vielä itkee ähmissään, sanoi Riikka ja silitteli Kallen tukkaa.

Jotenkin samaan aikaan heille ruvettiin aakkosia neuvomaan. Aapelus annettiin Kallen käteen, mutta Yrjö sai katsoa siihen myöskin, että Kallea paremmin haluttaisi, sillä häntä siinä oikeastaan neuvottiin. Mutta Yrjöllä oli terävämpi pää, hän oppi tuota pikaa ensin aakkoset ja sitten suoraa päätä lukemaan. Kalle jankkasi vielä tavaamista, kun Yrjö jo sai selvän mistä kirjasta hyvänsä.

Emäntää harmitti.

— Kallen kiusalla se vaan, hän sanoi. Mutta ei hän sillä pitkälle pääse, siihen se jää, kun Kalle kouluun pannaan.

Niin kävikin. Kalle lähetettiin kouluun lukujaan jatkamaan. Yrjö taas samana syksynä sai ruveta lehmiä paimentamaan. Sen jälkeen pojat vähemmän olivat yksissä, Kalle oleskeli lupa-ajat kotona, sillä koulu oli etäällä, ja Yrjön annettiin mennä renkien mukana työhön, milloin ei paimenessa ollut.

Vähitellen he vieraantuivat toisistaan, varsinkin sitten kun Kalle muutamain vuosien perästä tuli lyseoon. Hänestä, näet, aiottiin tehdä pappia.

— Siitä ehkä tulee vielä rovasti, taikka hyvästä lykystä piispa, sanoi emäntä. On semmoisia kummia ennenkin nähty.

Hän kuvaili jo mielessään, kuinka suurella kunnioituksella häntä otettaisiin vastaan pappilassa rovastin äitinä, ja kuinka kaikki herrat ja rouvat tungettelisivat katsomaan ja tervehtimään häntä, joka semmoisen pojan oli kasvattanut.

Ei kumma, että tulevalle rovastille koetettiin laittaa kaikki niin hyvin kuin suinkin voitiin, sekä ruuan että muun puolesta. Paras kamari annettiin hänen haltuunsa, ikkunaan pantiin valkoiset verhot ja uusia huonekaluja teetettiin. Niin oli sitten komea, kuin herraskamari ainakin.

Kesäluvalle häntä silloin odotettiin. Hän oli päässyt viidennelle luokalle ja emäntä laski, ettei siihen olisi kuin seitsemän vuotta korkeintaan, kun Kallea papiksi vihittäisiin.

— Herra jumala, huudahti Riikka, vieläköhän tuo silloin muistaa, että minä häntä ennen sylissäni kannoin.

Isäntä oli itse häntä hakemassa kaupungista. Kello kuuden aikaan illalla he ajoivat pihaan.

Yrjö oli lastualla, aidan kupeella halkoja hakkaamassa. Hän vetääntyi puupinon taakse, josta heitä sopi hyvin katsella, tulematta itse huomatuksi.

Kylläpä olikin hienon näköinen! Samettilakki päässä, lyhyt muotitukka ja vaatteet kaikki herraskuosiin. Kun hän hyppäsi alas kärryistä ja katseli ympärilleen, oli hänen koko olennossaan niin

paljon uutta ja vierasta, ettei häntä mitenkään enää olisi entiseksi Kalleksi tuntenut. Ja hän toi kaupungin ilmaa mukanaan talon täyteen.

Yrjöä se enin vaivasi, muut sitä eivät niin huomanneetkaan. He seisoskelivat siellä Kallen ympärillä, mielissään, jos hän suvaitsi antaa heille sanan tai pari. Riikka se varsinkin oli kuin taivaassa, silmät kiilsivät ja vanhat poskipäät vielä melkein hehkuivat. Eikä huulien takana herneet varmaankaan olisi tänä iltana säilyneet.

Yrjö pysyi halkopinon luona kaiken iltaa ja löi puita niin, että lastut lensivät. Kahdesti saivat huutaa häntä illalliselle.

— Onko se siellä? hän kysyi siltä piikatytöltä, joka viimeksi huusi.

— Kuka se? Kalle herrako?

— Niin juuri.

— Eikä ole. Pistäytyi äsken, mutta meni takaisin kamariinsa.

Yrjö iski kirveensä halkoon kiinni ja läksi tupaan.

Hän istui vielä penkin päässä ja söi, kun Kalle tuli ovesta sisään.

— No, täällähän se nyt on. Hyv' iltaa, Yrjö! Tokko sinä minua enää muistatkaan?

Yrjö punastui.

— Mehän opettelimme lukemaan ennen yhdessä. Ja sinä pääsit minusta edelle. Mutta tulepas nyt katsomaan kirjojani. Niistä tuskin saat tolkkua.

Hän vei Yrjön kamariinsa ja antoi hänelle yhden vieraskielisen kirjan toisensa perästä käteen.

— Luepas! hän nauraen sanoi.

— Enhän minä osaa. Lieneekö latinaa?

— Latinaa se on. Ja tuo on kreikan kieltä. Täällä sitten vielä ranskaa, saksaa, venättä —

Yrjö hämmästyi sitä opin paljoutta ja kiirehti panemaan kirjoja takaisin pöydälle.

— Elä mene vielä, minä tarjoon tupakan.

— Kiitoksia, en välitä.

Pois hänen täytyi päästä; ei jaksanut kärsiä, että Kalle ilkkui ja ylvästeli tiedoistaan.

Omissa silmissäänkin hän Kallen rinnalla muuttui tuhmaksi kuin tallukka. Ja se harmitti, — sekä harmitti että painoi.

Jäljelle hän oli jäänyt peräti. Eikä ollut toivoa yhyttämisestä milloinkaan, kun se tie oli hänen kohdaltaan kerrassaan tukossa.

Hän istui tallin kynnykselle, pureskeli varpua ja katseli maahan. Rengit vetivät sikeätä unta vinnillä, hän yhä valvoi.

Tulevaisuutta hän siinä koetti hiukan ajatella, mutta tänä iltana se hänen mielestään oli iloton ja harmaa. Mieli kävi raskaaksi; tuntui siltä, ettei hän välittänyt mistään koko maailmassa.

Siihen nukkui viimein seinän viereen nurmikolle; ei huolinut kiivetä ylös toisten luokse tavalliselle yösijalleen. Kosteata oli ja kylmää, mutta siitä hän viis.

Vinha tuuli hänet seuraavana aamuna herätti. Vilu oli niin, että hampaat suussa kalisivat. Mutta sille hän kyllä neuvon tiesi. Valjasti hevosen auran eteen ja meni kyntämään. Siellä kun oikein voimiaan ponnisteli, niin tuli kait lämmin. Semmoisella innolla hän ei koskaan ennen auraa multaan painanut kuin nyt.

Tahtoivat nuo illalliset synkät ajatukset aina vähän päästä nousta uudestaan mieleen, mutta kun silloin tarttui järin kovemmasti auran kurkeen, niin äkin ne haihtuivat.

Eikä hän tästä talosta kesken poiskaan lähtisi, vaikka harmissaan oli joskus sitä miettinyt. Ja päässyt hän kyllä olisi, sillä pitäjä ei enää moneen vuoteen ollut hänen edestään mitään maksanut. Nyt hän palveli ruuan ja vaatteen edestä, muualta ehkä olisi saanut vähän palkkaakin.

Mutta nuo pellot ja pientaret, nurmet ja kivet, nurkat, pielet, kaikki oli rakasta, vanhaa tuttua pienuudesta saakka. Hän oli kasvanut niihin kiinni, sydänjuuretkin katkeaisi, jos niistä ero tulisi.

Eihän muut talot taloja olleetkaan hänen mielestään; hän ihmetteli, kun vaon päässä levähti ja katseli ympärilleen, eikö tämä kaikkien mielestä ollut vallan toista kuin mikään muu talo maailmassa. Vai hänenkö silmissään ainoastaan se oli niin veraton?

Ja sitten tuo ruuna, jota hän oli ruokkinut varsasta asti, ja joka hänet tunsi, eikä totellut ketään niinkuin häntä. Kuinka hän siitäkään voisi luopua? Ei millään mahdilla.

Yrjö silitteli hevostaan ja puhui sille semmoisia lempeitä sanoja, joita ei kenellekään ihmiselle ollut vielä elämässään puhunut.

Koko päivän hän kynti. Iltapuoleen sateli, mutta hän ei siitäkään välittänyt, kynti vain.

Kun sitten viimein vei hevosen hakaan, tunsi hän paluumatkalla, että oli tehnyt sen päivän kovaa työtä. Väsynyt hän oli ja viluinen; sataa alkoi yhä rankemmin ja hänen ohuet vaatteensa kastuivat läpimäriksi. Ei auttanut muu kuin ottaa juoksuun.

Kepeästi jalat sentään liikkuivat vielä. Hän ryntäsi läähättäen lämpöiseen tupaan.

— Tuossa tulee juuri paraiksi, huusi Riikka vastaan. Saat juosta yksin tein kauppapuotiin ostamaan pullon punssia ja puntin paperossia. Kalle herralle tuli vieras.

— Kolme virstaa tuulessa ja sateessa edestakaisin! Kyll'en lähde. Menköön joku muu, minä tänä päivänä olen tehnyt osaltani ihan tarpeeksi.

— Että sinä ilkiät! Nuori poika, huviksesihan tuon teet. Kalle herra antaa paperossin palkaksesi.

— Pitäkää paperossinne, minä en lähde.

Hän seisoi uunin luona ja lämmitteli käsiään.

— Nähdäänpäs, etkö lähde. Vai sinä tässä —

Riikka meni kantelemaan emännälle, emäntä isännälle ja yhdessä tulivat kaikki kolme takaisin tupaan. Isäntä edellä, emäntä ja Riikka voitoista tyytyväisinä jäljessä.

— Sinä tottelematon lurjus! Muistatkos neljättä käskyä? ärjäisi isäntä ja katsoi häneen tuikeasti, laskiessaan rahan ja tyhjän pullon hänen käteensä.

Saarnaa seurasi pitemmältäkin, mutta Yrjö ei ruvennut sitä kuuntelemaan. Hän painoi lakin päähänsä ja läksi ovesta ulos.

Veri kiehui suonissa semmoisella ilveellä, ettei hän enää vilua paljon tuntenut. Satoi niin paljon kuin taivaasta alas mahtui. Mutta hän astui vain verkalleen ja antoi uhalla vaatteensa kastua niin, että vesi niistä juoksi virtanaan.

Eikö liene paperossipunttikin kastunut, vaikka oli tosin paksun paperin sisässä.

— Minkäpä minä sille mahdan, hän mutisi sitä katsellessaan.

Mutta huulilla näkyi pilkallinen hymy.

Kalle herra tuli portaille häntä vastaan. Silmät säkenöivät kiukusta.

— Missä sinä niin kauan viivyit? hän tiuskasi.

Samalla sai Yrjö semmoisen korvapuustin, että maailma musteni edessä ja korvat alkoivat humista.

Hän ei ennättänyt vastata, ennen kuin Kalle herra antoi vielä toisen ja kolmannenkin iskun.

— Olet, ruoja, antanut sen vielä kastua! hän huusi hammasta purren.

Yrjö tunsi, että oli hän kyntänyt sen päivän. Jos hän olisi tavallisessa kunnossaan ollut, niin takaisin, totta vie, olisi Kalle herra saanut runsaalla mitalla. Mutta nyt hän rupesi vaan vapisemaan ja kyynelet täyttivät silmiin. Eikä hän saanut sanaakaan suustansa. Sen verran juuri kykeni, että pakoon ehätti tallin vinnille, ennen kuin neljäs korvapuusti tuli. — — —

J. Aho

17. YSTÄVÄ — JOKA PETTI

Isälläni oli hyvä ystävä, Piekäinen Pielavedeltä, joka pari kolme kertaa vuodessa tuli meille käymään ja viipyi useita vuorokausia. Hänellä oli kerran mukanaan koira, nimeltä Otti. Meistä tuli heti sen kanssa hyvät ystävät. Me telmimme ulkona, vedimme väkikarttua, jonka se toi, kun minä nakkasin, ja jota se sitten hauskasti häristen kiskoi minulta pois. Me teimme retkiä pihaaidan taa vasikkahakaan, jossa aina oli kotiorava haukuttavana ja myyrän koloja kaivettavana. Kun kylän siat tulivat portin taa tonkimaan, annoimme niille ihanan yhteiskyydin lehtikujaa myöten maantielle ja maantien taa. Iltaisin, kun ukot juttelivat

uskonasioistaan ja hurskaat eukot istuivat hartaasti kuunnellen oven suussa kynnyksellä tai pimeässä salissa, Otti ja minä kellimme isän kamarin lattialla. Minä ruopottelin sitä vatsaan ja se kehräsi jalallaan.

Se söi minun kädestäni, tulipa omasta aloitteestaan pyytämäänkin minulta voileipääni, näppäsipä sen välistä tarjoamattanikin — mikä oli pettämätön todistus siitä, että se nyt tunnusti minut isännäkseen, sillä tullessaan se oli ollut niin tyly ja ylpeä, että sille kelpasi kakku ainoastaan Piekäisen kädestä. Yöt se makasi ulkona kärryissä, istuimen alla. Mutta kun se eräänä sateisena iltana tuli sisään eikä käpristäytynytkään isäntänsä lattiavuoteen viereen, vaan hyppäsi minun jalkopohjiini, niin heräsi minussa huima toivo saada Otti ikuiseksi omaisuudekseni.

Vaikka minä siihen asti turhaan olin kärtellyt itselleni koirapenikkaa — koska sisareni oli saanut kissanpojan —, ei pyyntöni nyt kohdannutkaan vakavaa vastarintaa, ei vanhempieni puolelta eikä Piekäisenkään, joka sanoi heti: — «Saathan sen, rakin, kun vain jäänee.» Olin varma siitä, että Otti jää, kun vain saa luvan. En silloin vielä aavistanut, mikä minulle sittemmin kyllä selvisi, mistä syystä suostumus oli ollut niin helppo antaa. Tietysti ei niistä kukaan muu kuin minä uskonut, että koira jää isännästään. Kuitenkin ne olivat olevinaan avullisia sen pysyttämisessä. Meidän oli mentävä renki Pekan kanssa metsään ja otettava Otti mukaan, ja sillä aikaa kun me olemme siellä, lähtee Piekäinen. On varminta ennen pihaan tuloa sitoa koira, ettei se pääse vereksille jäljille.

Mentiin siis siinä hyvässä uskossa metsälle, ja oikein eväät mukana. Otti haukkui meille oravan, ja me häärimme sen kanssa puulta puulle, nakellen kurrea kivillä ja kalikoilla. Kun se oli kadonnut näkymättömiin ja saavuttamattomiin suuren kuusen latvaan, istuimme syömään voileipiä, joista Otti sai parhaan osan. Sitten kaivettiin myyrän pesiä ja syötiin puolukoita, joita oli mättäät punaisenaan. Ihmeekseni ja ihastuksekseni Otti osasi syödä puolukoita suoraan mättäästä. Se se vasta on veitikka koirakseen, haukkuu oravia, kaivaa myyriä, poimii marjoja ja — Pekka lisäsi — «mene tiedä onkii vielä ahveniakin». En välitä Pekan pistoksista, ja mikseipä se osaisi kaapata käpälällään ahventakin matalalta rannalta. Pekka ei koko aikana ole katsonut oikein suosiollisin silmin minun koiraani, ja jurnuttaa nyt pihaan mentäessä taas, että eiköhän olisi aika alkaa panna vasikka kytkyeen. Mutta minä olen saanut päähäni, etten panekaan kiinni Ottia, Otti jää meille mielelläänkin, sille tulisi meitä ikävä, jos se vietäisiin pois. Olisi kai se jo mennyt entisen isäntänsä jälkeen, jos mennäkseen. On se siksi viisas, että se tietää sen jo lähteneen. Se luultavasti ymmärtää puheenkin.

Mutta kun Otti yhtäkkiä loikkaa kotiaidan yli, tulee minulle hätä. Se on jo huomannut, että heidän kärrynsä ovat poissa. Se

kiertelee pihamaalla turpa maassa, käväisee tallin ovella, joka on kiinni, sieltä yhä kiihtyvää vauhtia kyökkiin, mutta tulee heti ulos, ennen kuin minä ehdin sulkea oven. Minä kutsun ja mairittelen, mutta se ei ole näkevinään eikä kuulevinaan. Nyt se menee turpa maassa ja vähän vikisten portille päin. Silloin minä teen viekkaan tempun, olen itse etsivinäni maasta jotakin, hyökkäilen sinne tänne ja sesettelen ja vikisen. Otti syöksähtää siihen ja tulee niin lähelle, että saan kaapatuksi sen kaulasta kiinni. Saan pidetyksi sitä niin kauan, että Pekka joutuu avuksi, ja me sidomme Otin. Minä pitelen ja Pekka sitoo. Otti hyökkää kaikella voimallaan portille päin, mutta nuora pitää.

Ilo voitostani loppuu kuitenkin lyhyeen. Tosin Otti ei enää tee vastarintaa, se antaa vastustelematta taluttaa itseään tupaan ja sitoa penkin jalkaan, mutta välimme hänen puoleltaan ovat rikki. Se ei ole minusta tietääkseenkään, ei katsahda niin puolella silmällä, ei vahingossakaan heilauta minulle häntäänsä, kuinka häntä otitellen, sesetellen ja silitellen. Se ei koske mihinkään, mitä minä sille tarjoan, Pekan kädestä se vielä maistaa jotakin, mutta ei minun. Se kyllä tietää, että vaikka Pekka olikin sitä sitomassa, oikea syyllinen kuitenkin olen minä. Se täydellisesti halveksii minua, ei rupea edes tyynylle, jonka sille tuon, vaan makaa mieluummin kovalla lattialla liikkumattomana turpa käpälien välissä ja tuijottaa oveen. Kun olen mennyt ja jättänyt sen yksin, kuulen oven takaa, kuinka se itkee.

Koetan useana päivänä parastani. Ei mikään auta. Juoksutan sitä lopulta maantiellä. Niin kauan kuin mennään poispäin, se juoksee edellä iloisesti ja häntä kiveränä, vetää minua vimmatusti mukanaan, nuuskii ja tekeepä tehtävänsäkin, mikä minusta sen puolelta on ilmeinen suosinosoitus minua kohtaan, niin kuin semmoinen oli ollut minulta hoitajaani kohtaan pienenä ollessa ennen maata panoa. Näin, niin kauan kuin juoksemme poispäin kirkolle päin. Mutta kun käännyn kotiin, lyykähtää kaikki ennalleen. Otti ei juokse enää edellä, vaan laahustaa perässä, alakuloisena ja vastenmielisesti, häntä lerpallaan. Taputtelen ja kiihottelen sitä turhaan, se pistää juoksuksi ainoastaan pakosta. Se kai luuli, että minä lähdin viemään sitä sen kotiin ja että minä taas sitä narrasin.

Minua alkaa säälittää, kun isäkin sanoo, että mitähän sinä meinaisit, jos minä veisin sinut Piekäälään ja jättäisin sinne ja Piekäälän poika kytkisi sinut penkin jalkaan. — «Minäpä en olekaan» — koira, aion sanoa, mutta jäi sanomatta. Minä tunnen, etten koskaan tule voittamaan sen luottamusta ja ystävyyttä, niin kauan kuin pidän sitä vangittuna, ja niin kauan kuin se ei ole unohtanut petosta, jonka avulla sen vangitsin.

Päästän sen siis irti, menköön, jos menee, mutta ihme ja kumma, se ei menekään. Niin kuin ei meidän välillämme olisi ollut mitään väärinkäsitystä, se juoksee iloisesti kanssani portin taa

haukkumaan sikoja, joiden päälle sen usutan. Me ajamme ne taas niin kuin ennenkin maantielle ja maantien taa ja palaamme yhdessä takaisin. Otti juoksee edeltä kyökkiin ja syö voileipiä kädestäni toisen toisensa perästä, niin että sylki roiskaa. Sillä välin se kierähtää lattialle ja puraise kirpun häntänsä juuresta, ja kun silloin riennän raaputtamaan sitä vatsan alta, niin se kellahtaa selälleen ja naputtaa jalallaan lattiaan.

Kaikki sanovat, että nyt on Otti koteutunut, nyt sitä ei enää tarvitse pitää kiinni. «Sen on koira, jonka kädestä syöpi.»

— Haistapas tuota, sanoo Pekka ja heittää orrelta vanhat rukkaset Otin eteen.

— No, siinähän ne on ne Piekäisen rukkaset, joita se ei lähtiessään löytänyt! huudahtaa joku.

Otti haistelee entisen isäntänsä rukkasia, mutta ei näytä olevan niistä millääänkään. Sitten se ravistaa turkkiaan ja menee hiljaa ovelle ja pyrkii ulos. Mennään yhdessä ja Pekka seuraa perässä. Otti nuuskii vanhan tuvan nurkkaa, sirauttaa siihen ja rapsii takajaloillaan muutamia kertoja maata jäljelleen päin, kivertää häntänsä ja röyheltää selkäkarvansa. Sitten se ojentaa kaulaansa, päästää ilmoille lyhyen ulvahduksen ja lähtee päättävästi, mutta rauhallisesti juoksemaan portille. — «Otti se, Otti se, Otti se!» Mutta se on jo pistänyt laukaksi, suoristanut häntänsä ja loikannut korentona aidan yli portin pielitse. Maantiellä se vielä kerran ulvahtaa mennessään minulle viimeisiksi jäähyväisiksi.

Korvissani kaikuu vielä tänäkin päivänä oma huutoni: «Otti se, Otti se, Otti se!» — kiihkeänä, surkeana, valittavana ja lopulta itkuun tukehtuvana. Takanani tuvan rapusilla ilkkuu ja ivaa minua renkipoika huutaen samaan äänilajiin, vaihdellen sitä minun mukaani: «Heitti se, heitti se, heitti se!» En välitä, huudan vain yhä hämärtyvään iltaan, maantielle ja kirkolle päin, kosteata syksyistä etelätuulta vastaan, joka kohahtelee raskaasti pihan koivuissa.

Minä tiedän, ettei se enää tule, mutta huudan kuitenkin. Renkipoika tekee yhä samoin, nyt oikein laulamalla:

«Otti se, heitti se, otti se,
heittihän Otti se, heittipä se!»

Raivostun ja käyn hänen, suuren roikaleen, kimppuun ja isken olkani takaa. Satutan ranteeni hervottomaksi hänen ojennettuun, luisevaan nyrkiinsä. Syöksen parkuen sisään ja kantelen äidille, että Pekka minua löi. Mutta äiti on nähnyt, että minähän päin vastoin löin Pekkaa — ja suruni ja epätoivoni on rajaton.

18. SATIMESSA

(Teoksesta «Maaemon lapsia»)

Sumuisena marraskuun päivänä, hämärtäessä, eli juuri siihen aikaan, jolloin tienristeyksessä oleva maakauppiaan puoti tavallisesti oli tyhjänä ja hän itse pääsi hetkeksi kamariinsa päivällisunille, pamahtikin puodin ovi suurella räminällä auki ja notkean vieterivivun päässä roikkuva ovikello hurjasti edestakaisin viuhtoen hätääntyi pitkään hälytykseen:

— Tänne, tänne, täällä tulee Kinturin Janne, ettekö kuule, Kinturin Janne, joutuin, joutuin, joutuin, Kin-Kin-Kinturin Janne, kin-kin kingelikin-kin-kin-kin.

— Jaha, jaha, — vastasi kauppias kamaristaan ja rupesi tekemään nousua, vaikka jo oli ehtinyt käpristyä sohvalle loikomaan seinään päin kääntyneenä, takki ihanasti hartioille heitettynä, jalat ahtaista patiinoista sukkasilleen vapautuneina.

— Se on Kinturin Janne! — puheli hän ja veti ähkien patiinat jälleen jalkaansa, — sen tuntee kohta soitosta, — eipä luulisi, että se on se tyhjätasku, rämisyttelee ovia kuin paras rusthollari.

Ja tuli lönksöttäen puotiin punanaamaisena, valkoisia silmäripsiänsä räpyttäen, mutta kohta Kinturin nähtyään suli hyvälle tuulelle ja reippaan ystävällisesti tervehti sekä kysyi kuulumiset.

Kinturin Janne, torppari, yhdeksän lapsen isä, heitti tiskille kokonaisen tappovasikan sekä kolme kiloa torpan parhainta kirnuvoita. Sitten hän asettui nojalleen tiskiä vasten ja paljon merkitsevästi, kunnioittavasti ja kohteliaasti kuiskaten kysyi, olisiko myydä — hiirenloukkuja?

— No mikäs nyt? Syövätkö hiiret viljaa? Ei taida Kinturin viljat enää laariin mahtuakaan? Täytyy vissiin säkeissä pitää?

— Se on asia, se on asia, — myönnytteli Kinturi, hyvin ymmärtäen kauppiaan iänikuiset pilat muka hänen rikkaudestaan.

Heillä oli sellaiset välit ja sopimukset keskenänsä, että Kinturin oli kerta kaikkiaan sovitusta määrärahasta myytävä hänelle jokainen tappovasikka kuusiviikkoiseksi juotettuna, samoin myös tuotava puotiin kaikki voi, mikä torpassa kirnuttiin, ja mitä ikinä muuta saattoi olla myytävänä. Tämä välipuhe näytti Kinturista kohtuulliselta, sillä hän nautti puolestaan suuria etuja puodissa. Ei hän tarvinnut rahaa, kun tuli ostamaan, ja velkaa, joka hänelle vuoden pitkään karttui kahvista, jauhoista, suolasta, sokerista ja tupakasta, ei kauppias milloinkaan sopimattomasti kiristänyt, vaan tyytyi aina odottamaan ensi vasikkoihin. Sillä kauppias oli toden teolla hyvä mies, ja Kinturi kävi mielikseen puodissa.

Erittäinkin tunsi Kinturi vielä ylpeyttä siitä läheisestä tuttavallisuudesta, joka heidän välillään oli huolimatta siitä, että kauppiasta saattoi pitää herrasväkeen kuuluvana. Kinturi vihasi ja

karttoi herrasväkeä, niinkuin kaikki hänen esi-isänsä olivat aikojen alusta tehneet. Mutta tämä kauppias oli talonpojasta ponnistautunut herraksi ja monia herroja vetänyt nenästä, joten hän oli Kinturille todistuksena, että «onpa sitä meilläkin älyä, kun kysymys tulee». Suuresti hän sentähden kunnioitti kauppiasta ja koko tätä puotia sekä ylpeili, kuten sanottu, läheisestä tuttavuudestaan kauppiaan kanssa. Kinturin suurimpia nautintoja oli tulla puotiin, kun siellä oli paljon väkeä, ja tuon tuttavuuden osoittamiseksi hakea itse esille mitä tarvitsi, — ottaa esimerkiksi omin käsin koukkupääkepillä alas kimppu suitsia, valita niistä mieleisensä ja sopia kauppiaan kanssa hinnasta noin niinkuin ohimennen, kesken muuta kaupankäyntiä. Toisinaan hän saattoi itse mennä tiskin taaksekin, avata naulalaatikon, lukea käteensä sata kappaletta kolmituumaisia ja ottaa ne haltuunsa, kauppiaalle vain hiukan päätä nyökäytettyään. Kauppias vastasi aina samalla tavalla: hiukan vain nyökäytti ja iski silmää. Tai hyvässä lykyssä lisäsi: — Mittaapas sinä, Kinturi, öljyä Sareenskalle, kun tässä on niin kiiru. Semmoisina hetkinä tutut ja vieraat puodissaolijat katsoivat Kinturiin hyvin kunnioittavasti, jopa nuo palkkojensa vuoksi ylimieliset sahalaisetkin, otsatukkavarsat, menivät äänettömiksi ja vaipuivat turhaan arvailemaan hänen ja kauppiaan välejä.

Mutta nyt tuli Kinturin Janne, kuten sanottu, hiirenloukkua ostamaan; eikä puodissa ollut ketään muita ostajia; ei Kinturin Jannekaan ollut enää entinen Kinturin Janne.

Kauppias otti alas joukon erilaisia satimia yhä laskien pilaa torpan muka täyttyneistä viljamakasiineista.

— Vai olisivatko hiiret päässeet skafferiin sokerin ja vehnäsen kimppuun? — keksi hän, ystävällisesti silmää iskien.

Kinturi iski takaisin ja koetti nauraa entisellä tavalla, niinkuin vaativat heidän aina leikkisät välinsä, joista he eivät vielä milloinkaan olleet poikenneet. Mutta eipäs voinutkaan tällä kertaa kestää, vaan tuli totiseksi ja rupesi häpeissään niitä loukkuja muka lähempää tarkastelemaan.

Ei yksikään miellyttänyt häntä. Ne paukahtavat liian kovasti, sanoi hän. Hän tahtoo sellaisia, jotka eivät lauetessaan antaisi ääntä. — Minä olen niin vikkelä heräämään. Jos totta puhutaan, niin ne hunsvotit pitävät meillä sellaista peliä, — hiiret meinaan, — ettei niiltä saa enää nukuttuakaan. Ja tässä tulee jo vanhuus, tietääkös herra kauppias. Se kustantaa, kun taksvärkin päälle yön mittaan silmät selällään heittelee ruumistaan kyljeltä kyljelle.

— Ja mikä ne hiiret tupaan ajaa, vaikka makasiinit on täynnä tavaraa! — sanoi kauppias kääntäen taas vain leikin puolelle. — Varros nyt, minä annan Kinturille kohta sellaisen kojeen, ettei paukahda ollenkaan.

Hän veti esiin merkillisen laitoksen. Siinä oli varsinaisen satimen sivussa läkkinen vesisäiliö ja tämän päällä komero, johon pieni rautalankaverkosta tehty sola nousi satimesta.

— Katsos nyt, Kinturi. Kun hiiri on mennyt sisälle, niin putoo tuo pieni läkkiplootu aukon eteen. Nyt rupee hiiri reistaamaan itseänsä ulos ja kiipee ylös tuonne noin komeroon. Mutta kas silloin komeron pohja pettää ja hiiri putoo veteen, ja taas menee pohja paikoilleen ja plootu aukee loukun suun edestä. Niin tämä värkki upottaa viisi-kuusi hiirtä yhtenä yönä, eikä Kinturi tiedä mistään, nukkuu kuin possu, se kone käy kuin rasvatuilla pyörillä, — ei kuulu mitään.

— Aih — ihmetteli Kinturi. Hän tarkasteli tuota viekasta laitosta, ihmetteli eikä voinut olla kehaisematta ihmisjärjen terävyyttä. Tuosta noin ensin, — matki hän kauppiasta, — sitten ylös komeroon, — ja ploiskis! Eläkä mene enää minnekään, ei pääse, siinä sitä ollaan, — turkanen sentään! — Hän kääntelí nakkia ja tirkisteli sen sisälle ja taas kääntelí. — Mihinkäs siitä pääset! Et mihinkään! — Niin se on, herra kauppias, — ajatukset eivät tahdo antaa yöllä rauhaa; meinaan: tuppaa fundeeraamaan liiaksi. Ja Kinturi aikoi lopullisesti jättää leikkissyyden välit. Hänen nenänvarttansa kutkutti ja silmät vettyivät. Hän tahtoi puhua kauppiaalle kaikki surunsa. Kauppias oli hyvä mies, sen Kinturi oli itse nähnyt; oli nähnyt kuinka hellästi se osasi kasvattivarsaansa taputella, kuinka lempeästi hyväili kissaa, kuinka kuherteli vaimonsa kanssa, — ne olivat kuin vastanaineet ainakin, — ja kerrottiinpa vielä, että oli auttanut sisarensa pojan — hulttion — suuresta rahapulasta kadottaen itse tuhansia. Miksikäs ei semmoiselle tuttavalleen sydäntänsä avaisi ja asioitansa kertoisi!

Ja niinpä siis Kinturi ensi kerran poikkesi leikillisyydestä ja ratkesi puhumaan pimeästä tulevaisuudestansa, sillä hullusti olivat hänen asiansa ennenkin olleet, mutta nyt oli käynyt vielä hullummin: hän oli riitaantunut isännän kanssa. Isännän riihestä oli näet kadonnut kauroja, jotka oli koottu puimahuoneen nurkkaan, ja isäntä oli pannut toimeen suuren etsimisen kaikkien alustalaistensa luona. — Minä en ole sinun kaurojasi varastanut, kiljaisin minä hänelle, haukuinpa vielä kaikista entisistäkin, mutta se käski vaan poliisin käydä sisälle, ja niin perhanat tulivat ja käänsivät kaikki nurin, — aitassa heittivät muijan klänningit maahan, — uuspeilit! Onko lupa tulla ihmisten asuntoihin? Vai saanko minä lähettää poliisin hänen nurkkiansa penkomaan milloin vaan lystään? — No, eivät löytäneet kaurojansa meiltä, mutta vihapäissään se otti poliisit todistajiksi ja käski minut pois koko torpasta. Sanokaa te, herra kauppias, saako hän niin tehdä?

— Onko Kinturilla paperia torpan päälle?

— Ei ole paperia, mutta eikö mahda sentään sana pitää, kun on minullakin todistajat? Torppa on ollut isälläni ja isän isällä. Joka sen metsään perkasi ja kiviaidalla ympäröitsi, tarvitseeko sekin vielä paperia?

— Se on sitten vaan niinkuin lupauksen päälle? Ei, ei se

kelpaa. Kaikki pitää olla paperilla. Menkää nyt, Kinturi, ja tehkää pian sovinto isännän kanssa.

Kinturi huokasi ja rusahti ikäänkuin pienemmäksi entistään, rinta vajosi sisemmäs, ja silmät jäivät tuijottamaan tiskillä olevia muruja.

— Johan minä sitäkin olen koettanut. Kovasti se kävi luonnolle, mutta koetinhan minä. Ja isäntä sanoi: — Kun maksat velkasi ja suostut uuteen veroon, niin jää. Minä olen, näette, hänen tukeistaan rakentanut kamarihuoneen tuvan viereen. Mutta mistäs minä rahat otan?

Kauppias alkoi vainuta, että Kinturi ehkä aikoo häneltä rahoja tiedustella ja rupesi kääntämään purjetta poispäin näiltä sydämellisyyden vesiltä. Hän kiipesi ähkien polvilleen tiskille kattolamppua sytyttelemään. Sieltä hän sanoi kyllä hänkin saaneensa ennen muinoin kovia kokea pelkkien liikeasiain vuoksi. Rahaa ei tule sisään ja vekselit lankee, maksupäivä ei koskaan odota. Monta kertaa on kaikki niinkuin tulessa. Ruoka ei maita, uni ei tule silmiin, täytyy vaan käännellä kyljeltä kyljelle.

— Jah, jah, — kyljeltä kyljelle, — matki Kinturi. Kokemuksien yhteisyys ilahdutti häntä siihen määrään, että molemmin käsin täytyi pyyhkiä pitkin kutisevaa nenänvartta vuotavia kyyneleitä. Hyvä, hyvä mies se on tämä kauppias. Jos se kiristelikin pennisiä, niin mitäs kauppias muuta mahtaa! Kerrassaan hyvä!

Lamppu syttyi ja valaisi häikäisevästi kaikki puodin pienimmätkin esineet.

— Noh, ei sovi moittia, onhan lopultakin ruvennut hyvin käymään, — sanoi kauppias ruuvaillen liekkiä ylemmäs. Hän pudotti itsensä kömpelösti tiskiltä ja ähki pois kaikki muistelmansa. Kuitenkin hän antoi Kinturille vielä hyvän neuvon, — parhaan minkä tiesi.

— Kuinkas vanha se Kinturin muija jo onkaan?

— Kolmekymmentä ja kahdeksan ajastaikaa.

— Oho, vielä voi Kinturi sitten saada puolitusinaa lapsia tykö. Kuinka monta niitä olikaan entisiä?

— Yhdeksän on elossa ja kolme on kuollut, — sanoi Kinturi elpyen jälleen, ojentui iloisen ylpeästi ja odotti kauppiaan kehaisua. Mutta kauppias alkoi torua.

— Onkos se laitaa, Kinturi? Köyhtyisi siinä moni varakaskin, jos semmoinen lapsilauma olisi elätettävänä. — — —

Kinturi katsoi suu auki kauppiaan silmiin ymmärtämättä hänen tarkoitustaan.

Samassa hulpahti puotiin roikka sahalaisia. Ja kun kauppias lopetti taas samaan huudahdukseen: — Onkos se laitaa, semmoinen lauma! rupesivat hekin ivaamaan Kinturia hänen lapsiliutansa vuoksi. Jokainen heistä oli häntä viisaampi. Ja he puhuivat ääneen siitä, mitä kauppias oli juuri ikään kuiskutellut. Rivoja he olivat kovin suustaan.

Kinturi hiostui.

Harvoin hän metsätorpastaan osui näille sivistysmaille, mutta kovia kolauksia hän aina sai, kenen kohtasikin. Koetti nauraa ja pitää samaa ääntä kuin muutkin, mutta sydän oli tuskassa ja halusi pian takaisin metsään, niinkuin lintu, joka on eksynyt ihmisasuntoon.

Tuli onnettomuudeksi puotiin vielä valtavan lihava rouva vasikanlihaa ja voita kysymään, ja kun kuuli, että kauppias torui Kinturia köyhyydestä, sanoi puolestaan närkästyneenä:

— Köyhe? Ei pite puhu köyhe. Kun teke paljo lapset ja juopottele ja osta kaffet ja vehnäleibe, sitte tule köyhe. Kuka keske kaffet juoda, kun on köyhe?

Ja pyörähti kantapäillään omaa kiivauttaan.

Kinturin teki mieli hypätä ilmaan ja haukkana iskeä rouvan niskaan tai muuten pöllyttää sitä ja viskata sitten ulos puodista. Kinturin kipakka veri se niin käski; mutta esi-isät neuvoivat: kumarra kiltisti rouvalle ja sano: — Taitaa olla niin, ja mene sitten matkaasi metsään.

Kinturi totteli aina esi-isiä. Hän kumarsi rouvalle ja sanoi: — Taitaa, kallistui kuitenkin sitten käsien varaan tiskiä vasten ja rouvan kuullen käski toimellisen kohteliaasti kauppiaan panna paperiin kilon parasta kolmen markan kahvia ynnä saman verran palasokuria —, ja antakaa vielä markan edestä vaikka vehnäsiäkin, koska näkyy olevan tuoreita.

Tämä kosto ei tosin tullut esi-isien suostumuksella, mutta hän lunasti sillä verensä intohimoisen repelemishalun, ja esi-isät tyytyivät.

Kesti kauan ennenkuin kauppias sai Kinturin tilaukset kokoon. Rouva rupesi katselemaan hiirenloukkua. Silloin Kinturi, joka etsi lisäkostoa, otti vielä senkin ja nyökäytti kauppiaalle, että «tämäkin otetaan».

Ja vaikka Kinturi ovessa kuuli kauppiaan vaativan rouvalta lihasta ja voista kaksi kertaa suurempaa hintaa kuin minkä hän itse Kinturille maksoi, nautti hän vielä siitäkin kostosta. «Kukkaro nurin, rouva kulta, ja rahat maalle vaan!» ajatteli hän ja oli mielessään vetävinään ulos ja kääntävinään nurin vielä rouvan hameentaskunkin.

Kauppias ei häntä lainkaan harmittanut. Kauppias teki hänen mielestään mitä sen ammatin mukaan pitikin tehdä kiskoessaan hänestä, Kinturista, mahdollisimman paljon voittoa. Mutta se rouva! Turkanen sentään, jospa olisi saanut lentää sen niskaan!

Ajaessaan kotiin hän yhä hikoili, kun muisteli niitä sahalaisten ja kauppiaan neuvoja. Mutta valtatieltä syrjään poikettuaan ja sitä mukaa kuin lampunvalon häikäisemät silmät jälleen tottuivat pimeään, kun nenästä haihtui lamppuöljyn ja silakan haju ja korvakin unohti puotikellon kilahduksen, väljentyi hänen ahdistunut mielensä jälleen ja rauhoittuen hän katseli tihkuvassa usvassa

häämöttäviä mäntyjä, kun ne taajentuivat yhä tiheämmäksi seinäksi ja hän vihdoin uppoutui tutusti huokuvaan kotikorpeen.

Se hiirenloukku, jota Kinturi toi mukanaan, tuntui hänestä olevan nyt se taikakalu, joka oli vielä auttava hänet jaloilleen. Sillä ainoastaan tuo unettomuus oli ehkä syynä hänen ruumiinsa voimien heikontumiseen, joka oli häntä ensin niin pelästyttänyt. Kun hän vain saa hiiret hävitetyksi ja jälleen nukkua yönsä, on hän tekevä työtä taas kuin karhu. Itse hän menee päivätöihin, mutta yöltä hän varastaa kaksi aamutuntia, jolloin on kuudan, ja ajaa tukkeja metsästä maantien syrjään, josta ne on joululumilla hyvä toimittaa sahalle, ja silloin tienaa viitosen päivää kohti. Putte ei ole nirsu. Sille kun ripottaa vähän jauhoa silpun päälle, rouskuttelee se nurkumatta yön läpeensä.

Ja kotiin tultuaan Kinturi pyyhkäisi Putteansa vähän oljilla, loi lannan, lykkäsi reen vajaan ja meni tupaan.

Perhe oli jo illastanut.

Hän asetti loukun pöydälle, antoi kahvit, vehnäset ja sokerit vaimollensa Marille ja istui sanaakaan sanomatta syömään perunoita.

Mari katsahteli häneen kysyvästi, mutta ei mitään kysynyt, sillä näki selvästi, että mies oli nyt vaikenemisen päällä. Suuresti häntä ihmetytti tämä runsas kahviaineiden tulva. Kahvia oli Kinturi tosin Marille aina kovimpinakin aikoina hommannut, vaikka itse ei kahvista juuri vähääkään välittänyt, mutta tämmöinen suuri määrä, ja vielä vehnäsiäkin, oli sentään tavatonta; ja Mari rupesi epäilemään, että se ehkä tahtoi häntä jotenkin pistellä. Hän tuli surulliseksi myöskin katsellessaan Kinturia, joka siinä sanattomana söi, kenenkään voimatta ymmärtää, mitä se siinä ajattelee ja vihoittelee.

Lapsia oli tuvassa viisi kappaletta pieniä ja yksi suurempi, viisitoistavuotias Iita, joka heti isän tultua läksi miesten liikkeitä jäljitellen talliin apetta Putelle laittamaan. Hukassa olisi Kinturi ollutkin, ellei hänellä olisi ollut sitä Iita-tyttöänsä; se oli hänen lohdutuksensa ja ilonsa, sillä aikuiset pojat olivat jo aikoja sitten hänet jättäneet, kun ei Kinturi voinut heille mieluista työtä tarjota ja päivätyöt taloon tuntuivat heistä rengintöiltä. Mutta menköötkin vaan pojat sahoihin ja kaupunkiin, kun on kerran sellainen tyttö kotona! Niinhän se ärjyy hevoselle kuin vanha tallirenki, ajaa jäitse saareen ja tuo sieltä heinäkuorman, nostaa hevosenjalat kengitettäessä, pinoo rangot rekeen, hakkaa halot, äestää keväisen kaurapellon. — Pienistä lapsista oli poikia ainoastaan yksi, Jaakko, noin kuusivuotias, muut tyttäriä.

Lapset ympäröivät hiirenloukun koettaen arvailla sen tarkoitusta; kajota ei siihen kukaan uskaltanut isän ollessa tuolla vaikenemisen päällä, ei edes Jaakkokaan, isän heikkorakenteinen lempipoika.

Syötyään isä otti satimen, täytti siinä olevan läkkiastian

vedellä, ripotteli jotain murennusta satimen lokeroihin, käski lasten mennä maata ja sulkeutui itse tuvan viereiseen kamariin.

Tämän tuvan viereisen kamarin hän oli rakentanut toista vuotta sitten ja siitä pitäen oli nukkunut erillään muusta perheestään. Mari makasi lasten kanssa tuvassa.

Kamariin tultuaan Kinturi asetti satimen uunin ja seinän väliseen nurkkaukseen, mistä hiirillä oli kulkutie, heittäytyi sitten vuoteelleen ja oli hiljaa.

Eikä kulunut kuin kotvanen, niin jo alkoi nurkassa rapista.

Hiiri varmaan tutkien kiertelee loukkua. Nyt se koskettelee sitä, nyt rämisyttelee jotain sen liikkuvista osista.

Sitten ei kuulu taas pitkään aikaan mitään. Eikä apua odottamisesta.

Kinturin ajatukset irtautuvat satimesta ja lähtevät kiertelemään tuttuja latuja. Kulkevat aina ensin siihen kotitarkastukseen, joka oli niin tärisyttänyt koko hänen elämäänsä ja kääntänyt kaikki asiat nurin päin; kulkevat ja hiipivät isännän ympärille, panevat toimeen ankaroita sanakiistoja tämän kanssa, väliin kiihottuvat käsikähmäänkin, jolloin Kinturi aina peittoo hänet pahanpäiväiseksi; ja siirtyvät sen tehtyään kauemmas entisyyteen, siihen aikaan, jolloin hän meni Marin kanssa vihille ja otti isältänsä vastaan torpan.

Mutta jo taas rapisee.

Rapisuttelee pahus, mutta ei mene sisälle. Se vissiin oudostelee kojeen kiiltäviä läkkilevyjä. Ja Kinturi kiepsahtaa sängystään, ottaa uunista tuhkaa, sylkäisee ja hivuttelee läkkituoppia tahraisemmaksi.

Sitten paneutuu taas hiljaa loikomaan ja odottelemaan. Ja ajatukset jälleen kokoontuvat ja lähtevät joukossa liikkeelle, sikin sokin niinkuin kymmenen kylän hevoset lumireen eteen valjastettuina. Näin alkaa uneton yö.

Kuukin rupesi jo toiselta reunalta paistamaan ikkunanpieleen: siitä näki Kinturi, että oli jo keskiyön yli päästy. Selvästi hän kuuli, kuinka tuvassa Mari rauhallisesti kuorsahteli, — se hänen Marinsa, jonka kanssa hän oli parhaan iän yhdessä elänyt. — — —

Ja taas kulki Kinturin ajatuksissa hänen avioliittonsa historia alusta alkaen ja tähän päivään saakka.

Hän oli vasta toisellakolmatta sinä kesänä, jolloin ensi kerran näki Marin. Ja Mari oli sinä kesänä täyttänyt vasta kahdeksantoista, solakka herrasväen palvelustyttö, pehmeä tukannuppu ylpeästi päälaella — ja puhvihihat.

Mitä herrasväkeä ne olivat, joiden kanssa Mari oli näille seuduille tullut, ei Kinturi vieläkään oikein ymmärtänyt. Niinkuin muuttolinnut joskus istahtavat mäelle tai toiselle, niin osui tämä seutu sinä kesänä äkkiä herrasväen tulopaikaksi. Niitä tuli valkoisia neitosia ja monenvärisiä päivänvarjoja, nuorukaisia,

puseroihin ja polvipöksyihin puettuja, herroja ja rouvia. He kävivät katsomassa kevätpuroja, luulivat lampaita vasikoiksi, hyvin olivat sääliväisiä kaikki elukoita kohtaan. «Aih, mikä ihana mänty! Katsokaa sen oksia, katsokaa kuinka voimakkaasti ne vääntyvät!» Semmoisia ne puhuivat. Ja joskus istuivat piirtämään niitä samoja mäntyjä. Joskus kuuntelivat niiden huminaa, katselivat pilvenhattaroita, ojentelivat käsiänsä järvelle päin ja puhuivat isänmaasta. Kaikkea ne rakastivat, pieniä kiviäkin keräilivät ja itkivät kukkasia, kun tuli niittoaika. Talon isäntä niitä vähän ymmärsi, muut eivät ollenkaan. Mutta isännän pään ne panivat pyörälle, mistä oli paljon pahennusta. Se rupesi näet niistä ottamaan mallia, toimitti tyttärilleen hatut päähän ja pani kouluun. Hänen tapansa muuttuivat herrasmaisiksi ja senvuoksi hänen piti saada myös enemmän rahaa irti maastaan. Hän rupesi myymään metsää, ja ensimmäiseksi möi metsän Kinturin isänmaasta, sen metsän, josta kinturilaiset olivat rakennuspuunsa ja tarveaineensa ottaneet. Siitä se pahennus tuli. Saiko niin menetellä? Sillä nyt tuli torpalle suuri hätä, kun rakennusaineet oli ostettava. — Mutta ei siinä kyllin.

Torpan löysivät herrasväet samoillessaan metsiä sienien poiminnassa, ja heidän mielestään oli Kinturin niemi ylen sievä, minkä vuoksi he rupesivat kyselemään talon isännältä torppaa huvilapaikakseen. Siihen aikaan isäntä riitaantui kinturilaisten kanssa lopullisesti, sillä hän olisi mielellään myynyt torpan, mutta vanha Kinturi haukkui isäntää, kun tämä kehtasi sellaista esittääkään. Torpan olivat Kinturin isä ja isoisä raivanneet korpimetsään järven rannalle sekä varmuuden vuoksi ympäröineet alueen kiviaidalla, mihin oli mennyt isoisän parhain ikä. Mutta isäntä nyt herrasväen opastamana todisti, ettei mitään sellaista lakia, joka erikoisesti suojelisi kiviaidalla ympäröityjen maa-alojen nautintaoikeutta, ollutkaan olemassa ja että kirjoitettu paperi oli ainoa turva, mutta sellaista paperia ei Kintureilla ollut. Ja nyt olisi varmaan hullusti käynyt, ellei se sama herrasväen palvelustyttö, Mari, johon Kinturi oli rakastunut, olisi torppaa heille pelastanut. Mari näet jutteli herrasväelle, että sillä paikalla muka oli paljon käärmeitä, mistä herrasväki pelästyi niin, että kaikki puheet torpan ostosta raukesivat siihen paikkaan.

Tästäpä Marin viisaasta menettelystä Kinturi olikin huomannut, että Mari myös häntä rakastaa, ja rakastui itse vielä enemmän Mariin.

Ja Kinturi muisteli noita aikoja, muisteli, kuinka vaikea hänen ensin oli ollut päästä Marin puheille keittiöön, kuinka he toisinaan ehtivät vaihtaa pari sanaa ja kuitenkin niistä ymmärsivät rakkautensa ja riemuitsivat, — kuinka hän sitten rupesi käymään keittiössä herrasväen ollessa poissa kotoa, — sitten herrasväen nukkuessa, — kuinka Mari osaksi siitä syystä menetti paikkansa, kuinka he sen jälkeen menivät naimisiin, kuinka hän otti haltuunsa

isältä torpan ja kuinka talon isäntä suostui häneen ainoastaan sillä ehdolla, että torpan vero nostettiin melkein kaksinkertaiseksi entisestä.

Kovat päivät tulivat Kinturille eteen sen veron vuoksi kohta alusta. Mutta hän oli nuorena voimakas kuin karhu. Lapsia he rupesivat saamaan joka toinen vuosi, ja kahdesti syntyi kaksoset. Marillekin tuli kovat eteen. Se tukannuppu näytti vuosien vieriessä painuvan yhä alemmas, ja yhä enemmän täytyi hänen myös luopua alituisesta siistimisestä, ruoka-astiain kiiltävänäpidosta, kukkain kasvattamisesta ja ikkunain verhoamisesta pitsiuutimilla, joita herrasväen hyviä tapoja hän ensin oli hyvin sitkeästi noudattanut. Lapset repelivät hyllyjen reunoista hänen vaatekoristuksensa, tahrasivat seinäpaperit, kolistelivat pöydät ja tuolit loville, ja Mari näytti vihdoin huomaavan, että siisteys on liian raskas taakka torpan paljolapsiselle emännälle. Hän muuttui vähitellen tavalliseksi maalaiseksi ja olisi kokonaankin unohtanut herrasväen tavat, ellei Kinturi itse olisi toivonut hänen niissä pysyvän. Kinturi ei näet tahtonut myöntää, ettei hän jaksa Mariansa elättää semmoisena kukkana, jommoisena oli hänet luoksensa ottanut. Ja hän ponnisteli viimeisiin asti, jottei vaan hänen Marinsa tuntisi köyhyyden kouria. Kahvia ja sokeria piti Marin sentähden saada, myös leninkinsä kaikki laittaa niinkuin ennen.

Mutta itsekseen Kinturi oli jo kauan sitten nähnyt, että asiat huononemistaan huonontuivat.

Mitä pitemmälle yö kului, sitä synkemmiksi kävivät hänen ajatuksensa, sillä hän alkoi laskea velkojansa, laskea niitä ensin toisesta päästä, sitten toisesta, ensin ilman korkoja, sitten korkoineen. Puolipimeässä, kun ikkunaruudut kolkkoina erottuivat pilventakaista kuuta vasten eikä mitään elämän ääniä kuulunut, ei lasten pilpahdusta eikä Marin touhuamista, silloin suureni sielun silmä sitä tarkemmaksi, eikä mikään enää haihduttanut pois näkemästä uhkaavaa todellisuutta semmoisena kuin se oli, vaan mitä pitemmälle hän laski velkojansa, sitä selvemmin ymmärsi, ettei mitään pelastuksen paikkaa ollut. Tänään oli viimeinenkin toivo mennyt. Sillä kauppias oli kiivennyt tiskille, kun Kinturi oli ruvennut rahantarpeestaan puhumaan, ja kauppias oli kuitenkin Kinturin ainoa luottomies. Selvästi näkyvä seuraus — jos silmiä ei totuudelta ummistanut — oli oleva, että isäntä ottaa hänen torppansa sen syyn nojalla, ettei Kinturi voi velkaansa maksaa, ja myy sen paikan vieraille. Ei ikinä! Ei ikinä se saa tapahtua! Hän on kääntävä sata tynnyrinalaa ylösalaisin, ja tuhannen sylen ojat hän on kaivava, mutta sitä häviön häpeätä hän ei ota vastaan, ei rupea vaivaistalon asukkaaksi eikä anna lastensa ympäri maailmaa hajota. Ei ikinä! Hänen voimansa kasvavat jättiläisen voimiksi sen kummituksen edessä. Mutta samassa hiipii jo toinen ajatus: et sinä, Kinturi, ole enää se, mikä olit nuorempana, mies,

jolla oli väsymättömät voimat ja teräksinen tarmo. Viime aikoina olet tuntenut vähäistä uupumusta ja levon tarvetta. — Ja tämä ajatus se oli kamalin, se ajoi hikeen koko hänen ruumiinsa, se painoi hänen rintaansa, se tukki häneltä hengityksen. Sillä voimien menetys — se on toki viimeisenkin toivonkipinän sammumista. Ja hän näkee silmiensä edessä kammottavan näyn, kuinka he lähtevät kotitorpastaan ja hänen liitansa kuulee viimeisen kerran Puten hirnunnan.

Tämä uhkaava kukistuminen kasvoi hänen ylitsensä, hänen sivuitsensa, alitsensa, päällitsensä, — kasvoi ja oli joka hetki tukahduttaa hänet. — — —

Semmoinen hervottomuus tuli häneen, että hänen silmänsä todellakin ummistuivat, ja ennenkuin hän aavistikaan, loiskahteli jo mieli kuperkeikkaa vapauden ihanilla vainioilla.

Ohhoh, mikä lepo ja rauha autuaitten mailla! Aurinko paistaa, kiurut visertävät. Kinturi itse kyntää luojan hyötyisää kesantoa; kuohkeana kääntyy musta multa auran tieltä ja vaossa taivaiset västäräkit hyppelevät. Ei ole raja-aitoja, ei näy kivipyykkejä, vaan jokaisen on se, minkä hän itselleen muokkaa. Eivät myös lapset köyhyyttä tuota, vaan iloa ja rikkautta. Pojat kasvattavat kotivarsoja, ja tytöt hoitavat nuorempiansa, ja kaikille riittää mielityötä kotitanhuvilla. Kas, siinähän jo tulee Aukustikin kesannolle: «Antakaas, isä, kun minä lopettelen,» sanoo hän. «Lopettele vaan.» Ja poika nuorin voimin nostaa sahran, ravistelee, kääntää ja lähtee uutta vakoa aukaisemaan. Kinturi istuu ojan reunalle, pyyhkii hikeänsä, ihaillen katselee nuoren rotevuutta. Sitten nousee, panee piippuun, lähtee astelemaan kotimäelle ja jo kaukaa kuulee, kuinka Marin pirta paukkuu. Pihalla hän ottaa nuorimman lapsen syliinsä ja tulee tupaan. Hän pysähtyy avatun oven kynnykselle. Mari ei heitä huomaa, vaan kutoa helskyttelee, pehmeä tukannuppu korkealla päälaella, liivisillään, sukkasillaan, eivätkä lyhyet paidanhihat ylety kyynäspäihin. Kinturi laskee lapsen maahan. Silloin Mari katsoo taaksensa ja iloisesti naurahtaen kääntyy kangaspuittensa penkillä. Ja he katsovat toisiansa ja lukevat toistensa tunteet. — — —

Kun Kinturi näkee nämä Marin ajatukset, hän alkaa vapista onnesta, suuresta, sykähyttävästä onnesta. Ja ottaa pari askelta tullakseen Marin luo.

Myös Mari tahtoo tulla hänen luoksensa ja nousee kangaspuiltansa ja lähestyy häntä.

Mutta juuri kun Mari tuli ja oli nostamaisillaan kätensä hänen kaulalleen, pamahti jokin, ja Kinturi hypähti istualleen vuoteessansa ja heräsi.

Kaikki oli samaa vanhaa. Kelmeä, sumuntakainen kuu oli jo kerinnyt kohdalle. Tuuli huiskutteli tuttua paljasta koivunoksaa ikkunan edessä. Aukusti oli kaupunkitöissä, neljä päivää oli

tehtävä taloon, kauppias oli ostanut etukäteen vasikat ja voit, Iita oli tallitöissä, Hilta herrasväen palveluksessa — —

Mikä ihmeen pamaus se oli?

Täysi hiljaisuus vallitsi. Mutta jonkun ajan kuluttua rupesi hiiri nakertamaan satimen rautaverkkoa, ja Kinturi ymmärsi, että hän olikin kuullut ainoastaan pienen läkkiplootun putoamisen loukun suun eteen.

Nyt oli siis vihdoinkin hiiri joutunut kiinni.

Se nakerteli levottomasti ja kiihkoisesti, välillä pysähtyi kuuntelemaan. Mutta nousemisesta ylös komeroon ei tullut mitään.

Kinturi nousi vuoteeltaan, kyyristyi nurkkaan ja otti satimen käsiinsä. Sen etuosassa istui hiiri kokoonlyyhistyneenä, liikkumattomana, mutta kuutamon heikossa valossa näkyivät selvään vain sen mustan kiiltävät, tyrmistyneet silmät, jotka sanomattoman kauhuisina tuijottivat rautaverkon läpi Kinturiin jotain pelastuksen tilaisuutta odottaen.

«No, kas, onhan siinä murusia vielä, syö niitä, ja kauniistihan minä juttelen sinulle, ei vihaa, ei kiukkua. Luule vain ja usko lujasti, että pelastut. Olet emähiiri, näen minä, — ja näen myös, ettet uskokaan olevasi hukassa, — et ymmärrä tätä kojetta. Mutta katsos, *minä* tiedän, että sinun asiasi ovat peräti lopussa. Semmoinen koje se on tämä.»

Ja Kinturi löysi naulan ja aikoi sillä likistää hiiren hengiltä. Hän pisti naulan rautaverkon läpi.

«Katsos peijakasta! Vai kävit sinä hampain kiinni. Äläpäs huoli, ei naulaa hampailla katkaista. Tahtoisit vissiin mieluummin veteen hukkua, mitämaks?»

Mutta hiiri ei ottanut noustakseen solaa myöten komeroon, vaikka Kinturi sitä sinne ahdisteli.

«Sama se on, hiirirukka, mihin kuolee, veteenkö vai sitten naulan kärkeen. Vai mitä sanot? Ainako vain katselet? Taisi pienet poikaset jäädä pesään vikisemään? Nekin pitäisi murusilla syöttää, tiemmä. Aih, aih, ne sinua odottavat: kyllä se mamma pian tulee, mamma se on niin viisas, ei se loukkuun joudu. Mutta jouduitpas. Koska joutuupa joskus pappakin. Joutuu se pappakin, sanon, vaikka on viisautta koko perheen tarpeeksi. Joutuu pappakin, vaikkei lapset luulis, kun he iltapuhteella valkean loimutessa hänen polvellensa kiipeävät ja kätensä hänen kaulaansa pujottaen kyselevät hänen viisauttaan.

«Ei, hiirirukka! Ei me päästä, et sinä enkä minä. Ei meidän hampaamme rautaan pysty. Eikä ole sitä olentoa, joka meidät päästäisi.»

Huomatessaan istuvansa permannolla ja vetistelevänsä Kinturi suuttui, otti satimen, meni ja heitti sen ovesta ulos lumelle, tahallaan tällöin antaen läkkiplootun pudota pois satimen suun edestä. Ja niinpä satimen lentäessä hän näki sen edellä lentävän

pienen mustan kerän, joka maahan tultuaan samaa kyytiä kierähti talon alle.

Mutta Kinturi sulkeutui takaisin omaan kamariinsa ja alkoi vetää housuja jalkaansa. Sillä hänen täytyi käyttää hyväksensä aamukuudanta ajaakseen tukit metsästä maantielle, josta hän ne aikoi joulukuutamolla viedä sahalle.

A. Kivi

19. SEITSEMÄN VELJESTÄ

Viides luku

Kevät oli tullut, kinokset olivat sulaneet, suojasti puhalteli tuuli, maa rupesi viheriöitsemään ja koivisto kävi lehteen.

Veljekset nyt retkeilevät muuttomatkallansa Jukolan ja Impivaaran välillä. Kulkevat pitkin kivistä, polvellista metsätietä, pyssyt olalla ja tuohikontit seljässä, joissa on heidän ampumavaransa. Edellä astuu Juhani ja hänen rinnallansa Jukolan suuret, äkeät koirat, Killi ja Kiiski. Heidän jäljessään, vetäen reteliä, kulkee, Timon ajamana, veljesten silmäpuoli hevonen, vanha Valko. Mutta kuormaa seuraavat muut veljekset, pyssyt olalla ja kontit seljässä, autellen Valkoa tien pahimmissa paikoissa. Viimeisenä käyskelee Eero, kantaen sylissään Jukolan uljasta kukkoa, josta eivät veljekset mielineet erota, vaan ottivat sen myötänsä päiväntiedon antajaksi Impivaaran erämaassa. Rattailla näit arkun, suden- ja ketunrautoja, padan ja padassa kaksi tammipöytyriä, kauhan, seitsemän lusikkaa ja muita keittokonstiin kuuluvia kappaleita. Padalle peitteeksi oli pantu karkea, herneillä täytetty säkki; ja ylimmäisenä tämän päällä putkisteli ja naukui pienessä pussissa Jukolan vanha kissa. — Niin läksivät veljekset entisestä kodostansa, vaelsivat alakuloisina, äänettöminä pitkin vaikeata, kivistä metsätietä. Taivas oli kirkas, ilma tyyni ja alasmäkeä länteen juoksi jo auringon pyörä.

Juhani. Ihminen on merenkulkija elämän myrskyisellä merellä. Niinhän mekin nyt purjehdimme armaista syntymänurkistamme pois, purjehdimme vankkurilaivallamme eksyttävien metsien halki Impivaaran jyrkkää saarta kohden. Ah!

Timo. Eihän paljon puutu, etten tuhri kyyneleitä poskiltani, minä sammakko kanssa.

Juhani. Sitä en ihmettele, katsottuani omaan poveeni tällä murheen hetkellä. Mutta ei auta tässä maailmassa, vaan olkoon miehen sydän aina kova kuin valkoinen harakankivi. Matkamieheksi on ihmislapsi syntynyt tänne, täällä ei ole hänellä yhtään pysyväistä sijaa.

Timo. Täällä käyskelee hän vähän ajan, keikkuu ja kiikkuu kunnes hän vihdoin kännistyy ja nääntyy kuin rotta seinän-juureen.

Juhani. Oikein sanottu, viisaasti juteltu!

Simeoni. Ja jos olis siinä sitten kaikki; mutta silloinpa vasta.

Juhani. Tulee leivisköistämme kysymys, tahdoit sinä sanoa. Totta!

Timo. Silloin tulee sanottavaksi ilman yhtään vilppiä ja viekastusta: tässä olen minä ja tässä on, Herra, leiviskäs.

Simeoni. Aina pitäisi ihmisen muisteleman loppuansa; mutta hän on paatunut.

Juhani. Paatunut, paatunut, sitä ei taida kieltää. Mutta sellaisiahan, Jumala nähköön, olemme kaikki tämän taivaan alla. Kuitenkin koetamme täyttä päätä elää tästälähin niinkuin hurskasten urosten tulee, kun kerran olemme tänne oikein ehtineet sijoittua ja saaneet itsellemme lämpöisen rauhanmajan. Tehkäämme, veljet, ankara liitto ja heittäkäämme pois kaikki synnin eljet, kaikki viha, riita ja vaino täällä lintukodossa. Pois viha, vaino ja ylpeys.

Eero. Ja prameus.

Juhani. Niin!

Eero. Ja koreat, synnilliset vaatteet.

Juhani. Niin!

Eero. Letkuvat kirkkokäässyt ja kaikki koreat kirkon kemputtimet.

Juhani. Mitä? Mitä sinä puhut?

Simeoni. Hän veistelee taas.

Juhani. Minä huomaan sen. Katso etten tempaa niskastasi kiinni, jos nimittäin huolisin houkon puheista, mutta enhän sitten oliskaan mies, en totisesti oliskaan. — Kuinka pitelet, sinä peevelin kirottu nallikka, sitä kukkoa? Miksi porahtelee elikkoparka?

Eero. Korjasin vaan sen siipeä, joka riippui.

Juhani. Kyllä minä sinun korjaan kohta. Katso etten ota niskastas. Tietäkäät, että on siinä paras kukko koko kihlakunnassamme virkansa toimessa; aina tarkka ja luotettava. Ensi kerran kiekuu hän kello kahdelta, toisen kerran neljältä, joka on paras nousun aika. Siitä kukosta on meille paljon hausketta täällä sydänmaassa. — Ja kissa sitten tuolla kuorman harjalla! Voi sinua Matti-poikaa! Siellähän keikut ja heilut ja katselet pussin lävestä ulos, naukuen aivan surkeasti. «Voi äijä-rukka, vanha sukka!» eihän ole sinulla enää juuri monta päivää täällä tassuteltavana. Silmäs käyvät jo kovin tummiksi ja karhealta kuuluu naukumises. Mutta ehkäpä kuitenkin kostut vielä, päästyäsi lihavien metsähiirien niskaan. Toivonpa niin. Mutta teitä, Killi ja Kiiski, armoittelen kuitenkin enimmin kaikista. Niinkuin me itse, olette tekin siinneet, syntyneet ja kasvaneet Jukolassa, kasvaneet omina veljinämme. Ah kuinka palavasti katselette minua silmiin! Niin, Killi, niin, minun Kiiski-poikani, niin! Ja heittelette häntäänne noin iloisesti! No ettehän tiedä, että nyt jätämme ihanaisen kotomme. Voi teitä kurjia! Minun täytyy itkeä, täytyy.

Timo. Katsos kuinka neuvoit äsken itse. Pidä sydämesi jykevänä, sydämesi jykevänä.

Juhani. En voi, en voi, heittäissäni kultaisen kodon.

Tuomas. Painaahan tämä päivä miehen mieltä; mutta Impivaarassa on meillä pian toinen koto ja kohta ehkä yhtä rakas.

Juhani. Mitä sanoit, veljeni? Ei maassa eikä taivaassa ole paikkaa niin rakasta kuin se, jossa synnyimme ja kasvoimme ja jonka tantereilla pieninä piimäpartaisina piehtaroitselimme.

Aapo. Tosin musertaa sydäntämme jäähyväishetki; sillä kotopensas on jänöllekin rakas.

Juhani. Kuinka sanoi emojänis ennen, koska hän, huomaten itsensä uudestaan tiineeksi, käski pienen poikansa luotansa pois, pois tulevien tieltä?

Timo. «Lähdeppäs jo matkahasi, poikaseni, pienoiseni, ja muista aina mitä sanon: missä risu, siinä vipu, missä laukku, siinä loukku.»

Juhani. Niin hän sanoi pojallensa, ja läksi poika taaputtamaan pois; hän taaputteli, töllitteli pitkin ahoa ja nummen syrjää, töilötteli, halkinen huuli vilpittömässä irvissä. Niin asteli hän kodostansa, ja murheellisesti paistoi ilta.

Eero. Se oli se Jänis-Jussi.

Juhani. Anna olla vaan. — Niin hän läksi kodostansa ja niinpä lähdemme myöskin me. Jää hyvästi, koto! Porrastasi, tunkiotasi tahtoisin suudella nyt.

Aapo. Niin, veljeni. Mutta koettakaamme karkoittaa tämä mielen synkeys pois. Kohta on meillä tekeillä tuima toimi ja työ, kohta jumisevat hirret, kirveet paukkuu, ja ylös kohden taivasta kohoopi huikea pirtti Impivaaran aholla, keskellä jylhiä metsiä. Katsokaat: johan ankarassa korvessa, kuusien kohinassa retkeilemme.

Niin he haastelivat keskenänsä, matkustaen halki synkeän salon. Mutta vähitellen yleni seutu ja heidän tiensä luikerteli ylös korkealle metsäiselle maalle, joka Teerimäeksi kutsuttiin. Tuolla ja täällä näkyi sammaltuneita kallionkieluja, muodoltaan jättiläisten hautakumpujen näköisiä, joiden ympärillä matalat, juurevat männyt humisivat. Kovin ravisteli rattaita ja vanhan Valkon lapoja kallioinen tie, jossa silmä paikoin tuskin taisi eroittaa entistä raition rataa. Yli mäen kulki tie; sillä pohjattomia rämeitä levisi sen molemmilla puolilla. Mutta veljekset itse tekivät myös parastansa, keventääkseen vanhan yksisilmäisen vetäjän kuormaa. Viimein ehtivät he mäen harjulle, sallivat Valkon siinä hetken puhallella, ja katsahtivat maailman lakeuksiin alas. Heidän silmänsä näki kaukaisia kyliä, niittuja, peltoja, sinertäviä järviä ja lännen metsien reunalla kirkon korkean tornin. Mutta etelässä erään kunnaan rinteellä kuumoitti Jukolan talo kuin kadotettu onnen maa; ja riutuvat aatokset täyttivät taas veljesten rinnat. Mutta he käänsivät siitä vihdoin silmänsä Pohjaan päin, ja siellä

näkyi korkea Impivaara, sen jyrkästi kaltuva viete, pimeät luolat ja partaiset, myrskyjen repimät kuuset, jotka seisoivat vuoren kyljillä. Mutta vuoren alustalla näkivät he hauskan, kantoisen ahon, vastaisen asuinpaikkansa, ja ahon alla korven, joka heille oli antava salskeita hirsiä huoneitten rakentamiseen. Tämän kaiken he näkivät, näkivät mäntyin välistä kirkkaan Ilvesjärven ja heleän auringon lähellä laskuansa loistavan vuoren luoteiselta jyrkältä; ja toivon ihana leimaus välähti heidän silmistänsä ja kohotti heidän rintansa taas.

Siitä läksivät he taas eteenpäin ja yhä uljaammalla vauhdilla rupesivat he kiirehtimään kohden uutta kotoansa. Mäki aleni, ja he tulivat nummelle honkien pylvästöön, jossa kanerva, puolaimen varret ja kuihtuvat ruohonpiipat vaihetellen peittivät kumisevan maan. Tuli hietainen, rakettu tie, joka johdatti Viertolan kartanosta kirkkoon; he astuivat sen poikki, pitäen omaa metsätietänsä, joka kulki pitkin nummen selkää.

Aapo. Tässä on nummi, jossa, niinkuin vanhat ihmiset juttelee, ennen muinoin oli kärmeitten keräjäsali. Tuomarina siinä istui heidän kuninkaansa, tuo ankaran harvoin näkyvä valkea kärme, päässä verrattoman kallis kruunu. Mutta ryöväsipä tämän kruunun heiltä eräs rohkea ratsastaja, niinkuin tarina kertoilee.

Ja kertoi heille Aapo seuraavan tarinan, heidän kulkeissansa pitkin nummen harjua alas kohden autiota Sompiosuota.

Tuli eräs ratsastaja ja näki nummella kärmeitten kuninkaan, jolla oli kimmeltävä kruunu päässä. Hän ratsasti häntä kohden, noukkasi miekkansa kärjellä kruunun kuninkaan päästä, kannusti hevostansa ja kirmasi kalleuksinensa pois kuin tuulissa ja pilvissä. Mutta eivät olleet kärmeetkään myöhäisiä, vaan läksivät kohta kiukkuisesti vainoomaan julkeata ryöväriä. He kiitivät suhinalla päin, kierrettyinä rengoiksi, ja tuhannen kurraa pyöri silloin ratsastajan jäljissä kuin kiekko maantiellä poikien heittämänä pyörii. Pian saavuttivat he ratsastajan, parveilivat jo tiuhasti hevosen jaloissa, loiskeilivat sen lautasille ylös, ja suuri oli miehen vaara. Ja hädissään viskasi hän heille hattunsakin syötiksi alas, jonka he paikalla repivät kappaleiksi ja söivät vihansa vimmassa. Mutta miestä ei auttanut kauan tämä keino, pianpa kärmeet kiiriskelee hänen jäljissänsä taas ja santa kiertoilee korkealle tieltä. Ja yhä kiivaammin kannusti uros huohoittavaa hevostansa; virtana juoksi veri uhkean orhin rikkiviilletyistä kyljistä, ja suusta roiskahteli sohiseva vahto. Ratsastaja pakeni metsään, mutta metsä ei estänyt hänen vihollistensa juoksua. Tuli virta vastaan, ja kohahtaen ratsasti hän sen kierroksiin ja veipä orhi hänen nopeasti sen ylitse. Tuli virta kärmeillekin vastaan, ja monen kosken pauhinalla he syöksivät itsensä lainetten kohtuun, uivat myrskyn vauhdilla sen ylitse: ja korkealle nousi valkea kuohu. Mies ratsasti yhä eteenpäin, ja yhä vainosi häntä kärmetten villitty joukko. Näki hän matkan päässä hurjasti palavan kasken, ja kohden tulta hän nyt

kannusti hevosensa, ja, kietoen itsensä virran kylvyssä läpikastettuun kauhtanaansa, rynkäsi hän liekkien helmaan, vaan kärmeet eivät vilaustakaan viipyneet häntä seuraamasta. Niinpä taivaan ratsastava sankari kultapilvien halki kiitää. Kerran vielä iski hän kannukset orhinsa kupeisin ja kerran vielä hän kirmasi eteenpäin, sitten kaatui pyrskivä orhi, unohtaen ainiaaksi elon kuuman leikin. Mutta vapaassa ilmassa seisoi mies, pelastettuna tulesta ja hirmuisista vihamiehistänsä; tulihan oli polttanut kärmeitten lukemattoman lauman. Siinä sankari seisoi riemuitsevalla katsannolla, kädessä ihmeellinen kalleus.

Aapo. Se oli tarina valkean kärmeen kruunusta Teerimäen nummella tässä.

Juhani. Uhkea tarina ja vielä uhkeampi mies, joka tempasi kruunun kärmeen päästä ja kilvoitti sen viimein omaksensa. Potra mies!

Timo. Harvapas mies täällä näkee tämän kärmeen, mutta se, joka hänen näkee, tulee verrattoman viisaaksi, niinkuin vanhat ihmiset sanoo.

Juhani. Sanotaanpa myöskin: joka keväällä ennen käen kukkumista tämän tuomarikärmeen käsittää, sen keittää ja syö, hän ymmärtää korpin puheen, josta hän saa tiedon mitä hänelle siitälähin on tapahtuva.

Eero. Sanotaanpa vielä niinkin: joka keväällä jälkeen käen kukkumisen tekee kaiken tämän, se mies ymmärtää korpin puheen, josta hän saa tiedon mitä hänelle sitä-ennen on tapahtunut.

Juhani. Voi, veikkoseni, kuinka tyhmästi nyt haastelit! Eikö tiedä sitä joka mies syömättä murenaakaan kärmeen lihaa? Kas nytpä Eero vasta näytti minä miehenä hän järkensä puolesta oikeammiten käy, tyhmänä pässinä. «Hän saa tiedon mitä hänelle sitä-ennen on tapahtunut.» Onko tämä aatos kotoisin miehen päästä? Voi sinua poika-parkaa!

Aapo. Äläs mitään, Juho. Hän joko haasteli tyhmyydestä tai konstaili ja koukisteli hän taas; kuinka hyvänsä, mutta kummassakin kohdassa viskasi hän eteemme merkittävän aatoksen. Koettakaamme tarkastella hänen lausettansa, ja luulenpa taitavamme onkia siitä jotakin viisautta. Tietää mitä on tapahtunut, sehän on, eräältä kannalta katsoen, viisaus suuri. Jos visusti harkitset mikä kylvö menneistä päivistä saattoi hyödyllisiä, mikä vahingollisia hedelmiä, ja sen mukaan asetat elämäsi, työs ja toimes, niin oletpa viisas mies. Jospa meidänkin silmämme ennemmin olisivat auenneet, niin luulenpa ettemme näin nyt kahnusteliskaan siirtolaisina tässä.

Juhani. Tässä kuin sudenpoikaset ilmi-taivaan alla. Mutta tehty on tehty.

Tuomas. Mitä Jukolassa kadotimme, sen kieppaamme takaisin Impivaaran aholla. — Tänne koko velisarja, ja iskeköön kyntensä kuormaan joka mies, auttaen Valkoamme niinkauan kuin suota

kestää. Tänne kaikki! Vaipuuhan vankkurien pyörä vaaksan syvältä mutaiseen maahan.

Näin haastellen keskenään olivat he vaeltaneet nummelta alas, kulkeneet poikki Seunalan Matin lakean ahon, siitä halki tiuhan näreistön, ja seisoivat nyt Sompiosuon partaalla. Synkeäksi näytti tämä suo, jonka pinnalla vaihetteli mutaisia, rämeisiä aukkoja, sammaleisia mättäitä, karpalon kotoja, ja siellä ja täällä seisoi matala, kuihtuva koivu, alakuloisesti nyökytellen päätänsä iltatuulessa. Mutta keskeltä oli suo kaitaisin ja siinä maa myös naveampi ja kiinteämpi. Seisoi siinä lyhykäisiä mäntyjä sammaleisessa puvussa ja mättäillä tummanviheriäisiä, väkevästi hajahtavia juovuke-pensaita. Ja yli tämän taipaleen juoksi vaivaloinen tie suon toiselle rannalle, jossa taasen alkoi pimeä korpi. Pitkin tätä tietä retkeilivät nyt veljekset yli suon. Mikä heistä veti aisoista Valkon rinnalla, mikä taasen lykkäsi vankkureita. Vihdoin, vaikka työläästi, ehtivät he suon ranteesen ja matkustivat taasen kuivalla maalla korven monijuurista tietä, jota kesti noin viisi sataa askelta. Mutta viimein välkähti heidän eteensä kantoisen ahon lakeus, ja seisoivat he määrätyssä paikassa, komeroisen vuoren alla.

Tässäpä muinoin veljesten iso-isä, mainio raataja, oli viljellyt huhtia ja suitsutellut ankaria sysihautoja. Monta kaskea oli hän tämän vuoren ympärillä kaatanut ja polttanut, risu-äkeellänsä karhinut monen mustan, kylvetyn maan, ja viimein korjannut riiheensä satoisat oljet. Aherrus ahon syrjässä tuolla osoitti vielä paikan, missä oli hänen metsäriihensä seisonut, josta hän kohta kotiansa saattoi valmiin viljan, heittäen talvikeliksi oljet ja pahnat. Mutta riihen aherruksesta kappale matkaa, tuolla ahon ja metsän rajalla näkyi musta sysihaudan pohja, valtaisen suuri, jossa hän oli poltellut kiliseviä sysiä huhtamaan teloista. Niin oli tässä entinen Jukolan uhkea isäntä hyörinyt ja puuhaillut monen polttavan auringon alla, pyhkien otsaltansa monen helmeilevän hien. Mutta yönsä lepäsi hän turvekattoisessa koijussa miilunsa vartijana; ja saman koijun olivat nyt veljekset määränneet itsellensä väliaikaiseksi asuntomajaksi.

Avara on kantoinen aho, mutta kauemmas sen reunoja ei kuitenkaan näe sun silmäs; sillä idässä, etelässä, lännessä sulkevat metsät sun silmäsi alan ja pohjosessa korkea vuori. Mutta jos astut tämän vuoren harvoilla kuusilla kruunatulle harjanteelle, niin kantaapa silmäsi etäälle kohden kaikkia ilmoja. Sen eteläisellä puolella näet ensiksi ihan jalkas alla tuon mainitun, juohevasti kaltevan ahon, kauempana synkeän korven, sen takana taasen Sompiosuon, ja tuolla ilman reunalla kohoo ylös vaisusti sinertävä Teerimäki. Pohjaa kohden alenee vähitellen vuori, ja sen loivalla kamaralla, jota ennen myös oli huhtina käytetty, seisoo koivisto nuori ja tiuha, jonka ruohottomilla poluilla teeret hyppelevät ja pyyt alakuloisesti viheltelee. Idässä näkyy tasainen nummi hongis-

toinensa, lännessä ryhmyinen, sammalkallioinen maa, tuolla ja täällä, sammaleisella harjulla matala, mutta ko'okas ja tuuhea mänty. Mäntyjen takana kiiltää tuolla kirkkaana ja kalaisena Ilvesjärvi, noin tuhannen askelta ahosta pois. Mutta näetpä tuskin muuta, vaikka kauaskin katsot. Saloin tumma meri haamoittaa sun ympärilläs kaikkialla. Näet toki himmeän siinnon Viertolan kartanosta koillisessa ja kaukana tuolla luoteisen ilman rannalla kirkon harmaan tornin. Tämänkaltainen oli seutu ja sen ympäristö, jonka Jukolaiset olivat määränneet asumapaikaksensa.

Mutta sysikoijun vaiheille olivat veljekset tänä iltana asettuneet alas, laskeneet aisoista väsyneen Valkon, kello kaulassa, laitumelle ja tehneet kannoista ja karangoista iloisen valkean aholle. Siinä paistoi Simeoni silakoita, nauriita ja naudan lihaa yhteiseksi illalliseksi, ja muut hyöriskelivät vankkurien ympärillä, purkaen kuormaa ja kantain kutakin kalua ja kapinetta paikallensa. Mutta koska tämä oli tehty ja ruoka rakettu valmiiksi, istuivat he atrioitsemaan iltaiselle aholle; ja aurinko oli vaipunut vuoren taakse.

Simeoni. Tämä on siis ensimmäinen atriamme tässä uudessa kodossa; ja tuokoon se onnen ja Jumalan rauhan kaikille muillekin atrioillemme täällä.

Juhani. Onni, muhkea onni olkoon ainoa toverimme täällä kaikissa toimissa ja töissä, joihin vaan kyntemme pystyy.

Aapo. Tahtoisinpa lausua tärkeän aatoksen.

Juhani. No puhkaise se sydänkarsinastas ulos.

Aapo. Päätön ruumis ei käy päisin, sanon minä.

Juhani. Vaan nuijailee seiniä kuin päätön kana.

Timo. Vaikkei päätönkään, kun se vaan tulee riiviöön, niin pöllähtelee se noin, noin, sinne ja tänne, sinne ja tänne. Niinhän tekevät usein Männistönmuorin kanat, ja silloin sanoo muija noidan-nuolten lentelevän ilmassa.

Juhani. Mutta puhdistappas suus, veli Aapo.

Aapo. Tämä on tuuma aivoissani: Jos tahdomme täällä jotain ja kunnokkaasti matkaansaattaa, niin yksi meistä olkoon aina ensimmäisenä miehenä, keskustelemisten johtajana, ratkaisijana riitaisissa asioissa. Sanalla sanoin, yksi olkoon, jonka ääni käy etunenässä järjestyksen tähden.

Juhani. Minä olen tässä vanhin.

Aapo. Sinä olet Jukolan sarjan esikoinen, ja olkoon sinulla sen oikeus myös.

Juhani. Olenpa rivin ensimmäinen mies, ja tiedän myös vaatia teiltä kuuliaisuutta. Mutta kun vaan tottelisitte.

Aapo. Se on oikeus ja kohtuus. Mutta jokaisen sana ottakaamme kuitenkin aina kuullaksemme yhteisissä kysymyksissä.

Juhani. Sinun neuvoillesi varsinkin tahdon aina ja kernaasti korvani kallistaa. Mutta minä olen ensimmäinen.

Aapo. Tosi! Mutta mikä rangaistus määrätään hänelle, joka uppiniskaisuutta, auttamatonta vastakynttä osoittelee?

Juhani. Hänen pistän tuonne vuoren komeroon ja kannan kasan kymmenleiviskäisiä kiviä teljeksi luolan kitaan. Siellä hän istukoon päivän tai kaksi, aina kuinka asiat ja asian haarat vaativat. Niin, niin, siellä imeköön hän kynsiänsä, muistellen mitä rauhaansa kuuluu.

Lauri. En suostu päätökseen minä.

Tuomas. Enkä minä.

Timo. Olenko minä piirtoposkinen metsäsika, jonka asunto on vuoren tunkkainen luola? Pois se.

Juhani. Te rupeette kapinoitsemaan.

Tuomas. Se rangaistuksen pykälä ei käy päisin, ei käy.

Timo. «Ei käy kontoon,» sanoo sananlasku. Minä en ole metsäsika, mäyrä.

Juhani. Sentähden käytä itses aina kiltisti ja siivosti, välttääksesi vihani rankaisevaa kauhistusta.

Timo. Mutta minä en ole mäyrä, enkä susi. Hei, hei! En ole karhukaan enkä mikään rotta! Tiedä huutia vähän. «Tiedä huutia, sanoi Jaakkolan Juuti.» Hehheh!

Aapo. Sallitaanko minulle sananvuoro?

Juhani. Kernaasti. Mitä mielit sanoa?

Aapo. Etten kiltaa minäkään tuota rangaistusparakraaffia, jonka tahtoisit käytettäväksi välillemme asettaa, vaan katsonpa sen veljesten keskenä liian törkeäksi, pedolliseksi.

Juhani. Vai et kiltaa? Etkö kiltaa? Etkö totisesti kiltaa? Sanoppas sitten viisaampi parakraaffi, koska minä en milloinkaan käsitä mikä on oikein, mikä väärin.

Aapo. Sitä en sano.

Juhani. Sanoppas se uusi, killattava parakraaffi, sinä Jukolan tietäjä.

Aapo. Kaukana tietäjän arvosta. Mutta tämä ...

Juhani. Parakraaffi, parakraaffi!

Aapo. Tämähän on...

Juhani. Parakraaffi, parakraaffi! Sanoppas se viisas parakraaffi!

Aapo. Oletko hullu? Huutelethan tuossa kuin istuisit tulisissa housuissa. Miksi kirkut ja keikuttelet päätäs kuin tarhapöllö?

Juhani. Parakraaffi! huudan minä huikeasti. Se ihka uusi ja vanha, viisas parakraaffi! Sanoppas se, ja minä kuultelen äänetönnä kuin särki sammakon motkotusta.

Aapo. Tämä on tuumani asiasta: Hän, joka ylenkatsoo neuvot ja varoitukset, aina vaan ilkivaltaisuutta osoittelee, kylvellen välillemme eripuraisuuden siementä, hän siirrettäköön liitostamme, karkoitettakoon kauas pois.

Tuomas. Tämä olkoon asetus.

Lauri. Siihen suostun.

Timo. Niin minäkin.

Simeoni. Siihen suostumme kaikki yhteisesti.

Juhani. Hm! Olkoon päätetty. Ja muistakaat: joka tästälähin mielii vikuroita, hänellä on jäniksen passi kourassa, potkua pyllyssä ja käpälämäki edessä. — Mihin työhön iskemme huomenna kiinni, te murjaanit? Kyllä minä teidät opetan.

Aapo. Hieman harmin vallassa; mutta eihän tuo nyt samenna meidän tyynettä ja kirkasta mieltämme tänä iltahetkenä.

Juhani. Mihin raatamiseen rupeemme koska päivä koittaa?

Aapo. Tietysti on tässä pirttimme rakennus ensimmäinen.

Juhani. Niin onkin. Huomenna varhain käyköön neljä miestä, jokainen kirveskynä kourassa, nurkallensa, ja olkoon nämät neljä miestä: minä itse, Tuomas, Simeoni ja Aapo. Muut palhikoot ja kiiritelköötmeille hirsiä ylös. Ja koska pirtti ja pieni aitta-koppa ovat valmiit, niin kohta pojat kaasinsa haalimiseen, metsästys- ja kalastusretkille. Se muistakaat!

Näin päättivät he viimein atriansa ja kävivät lepoon sysikoijun suojaan. Tuli yö, pilvinen, mutta tyyni toukokuun yö. Korvessa huuteli huhkain käheällä äänellänsä, Ilvesjärvellä narisivat sorsat, ja tuolloin, tällöin kuului kaukaa kontion terävä vihellys. Muutoin vallitsi luonnossa rauha ja syvä hiljaisuus. Mutta veljeksiä turvemajassa ei mielinyt käydä tervehtimään hienosiipinen Unonen. Äänettöminä, mutta kierrellen itsiänsä kyljeltä kyljelle, mietiskelivät he tämän maailman menoa ja elämämme muuttuvaisuutta.

Aapo. Eihän ole luullakseni vielä ummistunut yhdenkään silmä.

Juhani. Makeasti makaa jo Timo, mutta me muut itsiämme tässä vääntelemme ja kääntelemme kuin makkarat kiehuvassa kattilassa. Miksi olemme näin virkkuja?

Aapo. Elomme tie on tänäpänä tehnyt töykeän käännöksen.

Juhani. Siitäpä mieleni levoton, kovin levoton.

Simeoni. Synkeä on sydämeni tila. Mikä olen minä? Tuhlaajapoika.

Juhani. Hm! Korpeen kadonnut lammas.

Simeoni. Niin heitimme naapurit ja kristilliset lähimmäiset.

Tuomas. Tässä ollaan ja täällä pysytään niin kauan kuin metsässä tuoretta lihaa löytyy.

Aapo. Kaikki onnistuu hyvin, jos käymme aina käsiin järkevällä mielellä.

Simeoni. Huhkain tuolla korvessa huutelee, ja hänen huutonsa ei ennusta koskaan hyvää. Ennustaapa tulipaloa, verisiä tappeluksia ja murhia niinkuin vanhat ihmiset sanoo.

Tuomas. Metsässä on huutaminen sillä virkana ja ilman mitään merkitystä.

Eero. Tässä on kylä, Impivaaran turvekattoinen talo.

Simeoni. Mutta nyt on ennustaja muuttanut sijaa, huutelee

tuolla vuoren harjulla. Siellä ennen, niinkuin tarina kertoilee, rukoili «Kalvea impi» syntejänsä anteeksi, rukoili kaikki yöt niin talvella kuin kesällä.

Juhani. Hänestäpä on tämä vuori saanut nimensä Impivaara. Kuulin kerran lapsena tuon tarinan, mutta onpa se jo enimmäksi haihtunut mielestäni. Veli Aapo, sinä juttele se meille tässä ikävän yömme vietteeksi.

Aapo. Timo kuorsaa kuin mies; mutta maatkoon hän rauhassa; minä mielin teille kertoa tarinan.

Seuraavan tarinan kalveasta immestä kertoi nyt Aapo veljillensä:

Asui muinoin tämän vuoren luolissa eräs hirmuinen peikko, ihmisten kauhistus ja surma. Kaksi oli hänellä elämän himoa ja hekumaa: katsella ja pidellä aarteitansa luolien syvissä kätköissä ja juoda ihmisenverta, jota hän ankarasti janosi. Mutta ainoastaan yhdeksän askelta vuoresta oli hänellä voima väkivaltaiseen käytökseen, ja sentähden täytyi hänen harjoitella kavaluutta retkillänsä. Hän taisi muuttaa haamunsa miksi tahtoi; ja ympäri tienoita nähtiin hänen kuljeksivan milloin kauniina nuorukaisena, milloin ihanaisena impenä, aina sitä myöten kuin hän miehen tai naisen verta janosi. Monen voitti hänen katsantonsa helvetillinen ihanuus, moni sai henkensä heittää peikon kamoittavissa luolissa. Niin tämä hirviö vietteli luokseen onnettomat uhrinsa.

Oli lempeä kesä-yö. Viherjällä nurmella istui eräs nuorukainen, syleillen lemmittyänsä, nuorta neitoa, joka hohtavana ruusuna lepäsi hänen rinnoillansa. Tämä oli heidän jäähyväis-syleilyksensä; sillä pois tuli pojan matkustaa ja erota ajaksi sydämensä ystävästä. — «Impeni,» niin haasteli nuorukainen, «nyt lähden sinulta pois, mutta tuskin ehtii sata aurinkoa nousta ja laskea ennenkuin sun kohtaan taas». — Lausui neito: «eikä aurinko laskeissansa heitä niin armasta jäähyväis-silmäystä maailmallensa, kuin minä mun kultaselleni koska hän poistuu, eikä noustessansa säteile niin ihanasti taivaan loimo, kuin säteilee mun silmäni, koska taasen kiirehdin sua vastaan. Ja mitä kirkkaan päivän pituuteen sielustani mahtuu, se on aatos sinusta, ja unieni himmeässä maailmassa käyskelen sun kanssas.»

— Niinpä neito; mutta taasen nuorukainen lausui: «Ihanasti haastelit; mutta miksi aavistaa mun sieluni pahaa? Impeni, nyt vannokaamme toinentoisellemme ijäinen uskollisuus tässä taivaan kasvoin alla.» Ja he vannoivat pyhän valan, vannoivat Jumalan ja taivaan edessä, ja hengähtämättä kuultelivat heidän sanojansa metsät ja vuoret. Mutta viimein aamun koittaessa syleilivät he viimeisen kerran ja erosivat toinentoisestansa. Pois riensi nuorukainen, mutta kauan käyskeli neito yksin metsän hämärässä, muistellen kaunista kultastansa.

Koska näin hän käyskelee tuuhean männistön kohdussa, mikä ihmeellinen haamu käy häntä vastaan? Hän näkee nuoren miehen,

jalon kuin ruhtinas ja ihanan kuin tämä kultainen aamu. Kuin tulen liekki väikkyy ja kimmeltää hänen hattunsa höyhentöyhtö. Hänen hartioillansa riippuu kauhtana, sinertävä kuin taivas ja kuin taivas kirjava kiiltävistä tähdistä. Hänen ihotakkinsa on valkea kuin lumi, ja miehustalla on hänellä purppuranpunainen vyö. Impeen hän katsahtaa ja katsannosta virtaa liekehtivä rakkaus, ja autuaasti kaikuu hänen äänensä, koska hän neidolle haastelee: «Älä mua pelkää, suloinen impi, olenpa sun ystäväs ja saatan sulle äärettömän onnen, jos vaan kerran saan sinua syleillä. Minä olen voimallinen mies, on minulla aarteita ja kalleita kiviä ilman lukua ja määrää, ja taitaisinpa ostaa vaikkei kaiken tämän maailman. Tule mun kullakseni, minä tahdon viedä sun komeaan linnaan ja asettaa sinun viereeni loistavalle istuimelle.» Niin hän haasteli viehättävällä äänellä ja hämmästyneenä seisoi neito. Hän muisteli äsken vannottua valaansa, ja poispäin hän kallistui, mutta kallistui taasen mieheen päin, ja eriskummallinen häiriö käsitti hänen mielensä. Miestä kohden hän kääntyi, peittäen kädellään kasvonsa kuin paistavan auringon edessä; pois hän taasen kääntyi, mutta katsahti kerran vielä ihmeelliseen haamuun. Voimallinen ihastus säteili sieltä häntä vastaan, ja äkisti vaipui neito kauniin ruhtinaan syliin. Mutta pois riensi ruhtinas saaliinensa, joka niinkuin houreessa lepäsi hänen käsivarsillansa. Yli jyrkkien mäkien, halki syvien laaksojen he lakkaamatta kulkivat, ja yhä pimeämmäksi muuttui metsä heidän ympärillään. Levottomasti tytkyi immen sydän ja tuskan hiki juoksi hänen otsaltansa alas; sillä viimein hän huomasi niinkuin jotain pedollista, hirveätä haamun silmien lumoovassa liekissä. Hän katsahteli ympärillensä, ja nopeasti sinkoilivat ohitse synkeät kuuset, hänen kantajansa vinhasti juostessa; hän katsahteli nuorukaisen kasvoihin, ja kamoittavat väristykset karsivat hänen ruumistansa, mutta kummallinen ihastus vallitsi kuitenkin hänen sydämessään.

Kulkivat he alati eteenpäin halki metsien, ja näkyi viimein korkea vuori ja sen pimeät luolat. Ja nyt, koska he olivat ainoastaan muutaman askeleen vuoresta, tapahtui hirveätä. Mies kuninkaallisessa puvussa muuttui äkisti hirmuiseksi peikoksi: sarvet tunkeusivat ulos hänen päästään, niskassansa kahisivat kankeat harjakset, ja kurja tyttö nyt tunsi kipeästi povessaan hänen terävät kyntensä. Ja siinä onneton impi huusi, reutoili ja tempaili tuskissansa, mutta turhaan. Ilkeällä kiljunalla raahasi hänen peikko syvimpään luolaansa ja imi hänestä veren aina viimeiseen pisaraan asti. Mutta tapahtui ihme: henki ei lähtenytkään neitosen jäsenistä, vaan hän jäi elämään verettömänä, lumivalkeana; murheellisena kuoleman haamuna Kalman maasta. Kummastuen huomasi tämän peikko, käytti uhriansa kohtaan kynsiään ja hampaitansa kaikin voimin, mutta eipä voinutkaan häntä kuolettaa. Viimein päätti hän pitää häntä ainiaan luonansa uumentojen

yössä. Mutta mitä palvelusta taisi hän tehdä, mitä hyötyä matkaansaattaa peikolle? Tämä määräsi immen puhdistamaan aarteitansa ja kalleita kiviänsä, niitä hänen eteensä lakkaamatta pinoilemaan, sillä eipä hän väsynyt niitä ihaellen katselemasta.

Näin vuosia elelee kelmeä, veretön impi vangittuna vuoren kohtuun. Mutta yöllä toki nähdään hänen seisovan äänettömänä rukoilijana vuoren harjulla. Ken antoi hänelle tämän vapauden? Taivaanko voima? — Mutta yöt kaikki, myrskyssä, sateessa ja kireässä pakkasessa hän seisoo vuoren kiireellä, rukoillen syntejänsä anteeksi. Verettömänä, lumivalkeana ja kuin kuva, niin liikkumattomana, äänetönnä hän seisoo, kädet rinnoilla ja pää kallistuneena rinnoille alas. Ei rohkene kurja nostaa otsaansa kohden taivasta yhtään ainoata kertaa, vaan päin kirkon torniin, metsien etäiselle reunalle on hänen silmänsä lakkaamatta teroitettu. Sillä ainapa toki salainen ääni hänen korvaansa toivosta kuiskaa; vaikka kaukaisena kipenänä, kuin tuhansien peninkulmien päästä, pilkoittaa hänelle tämä toivo. Niin hän yönsä vuorella viettää, eikä kuulu hänen huuliltansa valitusta milloinkaan; ei nouse, ei vaivu huokauksista rukoilevan povi. Niin kuluu synkeä yö, mutta aamun koittaessa tempaisee hänen taasen luoliinsa armoton peikko.

Tuskinpa oli sata aurinkoa ehtinyt valkaista maata, ennen kuin nuorukainen, neidon lemmitty, palasi iloisena kotiinsa matkaltaan. Mutta ihana impensä ei rientänytkään häntä vastaan tervetuloa toivoittamaan. Hän kyseli missä kaunoinen viipyi, vaan ei saanut tietoa keltään. Kaikkialta hän etsiskeli häntä yöt ja päivät, väsymättä, mutta aina turhaan; impi oli kadonnut ilman jälkeä kuin aamun kaste. Viimein heitti hän kaiken toivon, unohti kaiken elämän ilon ja käyskeli täällä vielä ajan mykkänä varjona. Kerran viimein, koska hohtava päivä oli nousnut, pimitti kuoleman yö hänen silmänsä valon.

Mutta vuosia hirmuisen pitkiä viettää kalvea impi: päivät peikon luolissa lakkaamatta puhdistellen ja latoen aarteita julman kiusaajansa silmäin alla; mutta yöt hän vuoren harjanteella kuluttaa. Verettömänä, lumivalkeana ja kuin kuva, niin liikkumattomana, äänetönnä hän seisoo, kädet rinnoilla ja pää kallistuneena rinnoille alas. Ei rohkene hän nostaa otsaansa kohden taivasta, vaan päin kirkon tornia, metsien etäiselle reunalle, on hänen silmänsä lakkaamatta teroitettu. Ei hän valita; ei nouse, ei vaivu huokauksista rukoilevan povi.

On vaalea kesä-yö. Vuorella seisoo taasen neito, muistelee aikaa, jonka hän on viettänyt tuskallisessa vankeudessansa; ja vuosia sata on mennyt siitä päivästä, jona hän erosi sydämensä ystävästä. Hän kauhistuu, aatoksensa pyörtyy ja kylmiä hikihelmiä kiirahtelee hänen otsaltansa alas vuoren sammaleiselle kamaralle, koska hän kuvailee menneitten vuoskymmenien pituutta. Silloin rohkeni hän ensimmäisen kerran katsahtaa kor-

keuteen ylös, ja hetken päästä huomasi hän ihmeellisen valon, joka lentävänä tähtenä näkyi häntä lähestyvän kaukaisista avaruuksista. Mutta jota lähemmäs tämä valo häntä ehti, sitä enemmin muutti se muotoansa. Eikä ollutkaan se mikään lentävä tähti; vaan kirkastettu nuorukainen, välähtelevä miekka kädessä. Kajastipa niistä kasvoista ihana tuttavuus, ja kiivaasti rupesi lyömään neidon sydän; sillä nyt hän tunsi entisen ylkänsä. Mutta miksi lähestyi hän miekka kädessä? Tämä neitoa arvelutti, ja hän lausui heikeällä äänellä: «Tämäkö miekka mun tuskani viimein lopettaa? Tässä on poveni, nuori sankari, iske sun kirkkaalla teräkselläs tänne, ja, jos taidat, lahjoita mulle kuolema, jota jo kauan, kauan olen ikävöinnyt». Niin haasteli hän vuorella, mutta eipä tuonut hänelle nuorukainen kuolemaa, vaan elämän suloisen liehauksen, joka jo tuoksuavana aamutuulena hymisten kierteli ympäri kalvean immen. Lemmekkäästi katsahtava nuori mies otti hänen syliinsä, suuteli häntä, ja kohta tunsi veretön impi hienon veren virran suloisena koskena juoksevan suonissansa, hänen poskensa hohti kuin aamuruskon pilvi, ja ilosta läikkyi heleä otsa. Ja hän heitti kiharaisen päänsä yli ylkänsä käsivarren, katsahti ylös kirkkaasen korkeuteen, huoaten povestansa ulos vuoskymmenien tuskat; ja nuorukaisen sormet harhailivat hänen kiharissaan, jotka somasti liehahtelivat hiljaisessa tuulessa. Ihana oli pelastuksen hetki ja pääsinpäivän aamu. Linnut visertelivät kuusissa tuon jylhän vuoren reunoilla ja koillisesta nousi auringon hohtava viilu. Oli tämä aamu sen aamun kaltainen koska ystävykset kerran viherjällä nurmella erosivat pitkäksi ajaksi.

Mutta nytpä äkeä peikko, vihan pyrstöt pystyssä, kiipesi vuorelle ylös, temmataksensa impeä komeroihinsa taas. Vaan tuskin oli hän kuroittanut kyntensä neitoa kohden, niin nuorukaisen miekka, nopea kuin salama, hänen rintansa lävisti; ja vuorelle roiskahti musta verensä. Pois käänsi impi kasvonsa tästä näystä, painaen otsansa vasten ystävänsä povea, koska peikko, pahasti kiljahtaen, heitti henkensä ja putosi vuoren rinteeltä alas. Niin pelastui maailma kamoittavasta hirviöstä. Mutta hopeaisen pilven kirkkaassa helmassa väikkyivät nuorukainen ja impi ylös korkeuden tienoihin. Ylkänsä polvilla lepäsi morsian ja, painain otsansa vasten hänen poveansa, hymyili onnellisna. Halki avaruuksien he kiitivät, ja alas kaukaiseen syvyyteen jäi heistä metsät, vuoret ja laaksoin monipolviset haarat. Ja kaikkipa viimein heidän silmistänsä katosi kuin sinertävään savuun.

Tämä oli tarina kalveasta immestä, jonka Aapo kertoi veljillensä turpeisessa koijussa sinä unettomana yönä Impivaaran aholla.

Juhani. Mutta heräyypä Timo juuri tarinamme päättyessä.

Timo. Miksi ette makaa rauhassa, pojat?

Juhani. Tässä tarinoitaan vahvasti. — Niin, siinähän oli tarina entisestä tytöstä ja peikosta.

Simeoni. Mutta sanotaanpa tuon hirveän peikon eleskelevän vieläkin. Metsämiehet ovat hänen nähneet; ja hänellä onkin vaan yksi silmä, joka yön pimeydessä loistaa kuin hehkuva hiili.

Juhani. Mitästäpä tapahtui muutama vuosi takaperin Kuokkalan vanhalle ukolle, joka nyt Herran huomassa lepää. Yhtenä keväänä, ollessansa metsonsoitimella ja vartoessaan puol-yönhetken kulumista nuotionsa vieressä tässä aholla, näki hän tuolla vuoren-juurella saman loistavan hohteen ja kuuli äänen, joka lakkaamatta kyseli: «nakkaanko ma, nakkaanko ma?» Niin hän kyseli monet tuhannet kerrat, että ukko, joka olikin sitä vanhaa juurta ja jonka sydän ei pamppaillut juuri turhasta, lopulta vihastui ja vastasi häntä tiuskealla äänellä: «nakkaa, sen tulla ja viedä!»

Timo. Mutta kas silloin ei muuta tarvinnut.

Juhani. Niin, jutteleppas Timo, kuinka kävi.

Timo. Kas kun tuli hetken päästä irvistävä luuranko ukon nuotiolle, että ropsahti, tuli kuin kymmenen miehen kourasta ja sammutti tulen aina viimeiseen kipenään asti. Mutta ukkopas nyt sieppasi kiväärin kouraansa ja tapsutti koreasti pois koko vuoren näkyvistä, vaikka, niinkuin Juhani sanoi, hän olikin sitä vanhaa juurta eikä sydämensä juuri turhasta pamppaillut.

Simeoni. Olemme siis muuttaneet tänne peikkojen ja paholaisten kaupunkiin.

Aapo. Tänne muutimme ja täällä asumme ilman pelkoa. Peikko, jos hän oliskin hengissä vielä, on jo perin voimaton; senpä juuri osoitti hänen käytöksensä Kuokkalan ukkoa kohtaan. Vihoissaan taisi hän ainoastaan sammuttaa tulen, senkin vasta miehen omalla luvalla. Hänen mahtinsa masensi ainiaaksi pyhän nuorukaisen miekka.

Juhani. Mutta tyttöä uumentojen pimeydessä täytyy minun armoitella, tyttöä tuon riivatun harjasniskan kanssa.

Simeoni. Miksi ei hän seisnut kiusausta vastaan.

Juhani. Ai, poika, älä sano niin! Kuinkahan kävis, jos esimerkiksi jossain kukoistavassa rauhanlaaksossa sinua vastaan astelisi kuninkaantytär, kaunis kuin ruusu ja kukkanen, kepsauttelis luokses silkissä, saaleissa ja pumaatan hajussa, hehkuvassa kultahepenessä kuin riikinkukko, ja tällainen epeli astuis sinua vastaan ja tahtoisi halailla ja suudella sinua, niin kuinkahan kurjan sydämes kävisi? Minä kysyn, Simeoni.

Simeoni. Minä rukoilisin voimaa uskossa.

Juhani. Hm.

Timo. Minä en päästäisi häntä halailemaan itseäni ja vielä vähemmin suuta muiskuttelemaan. Pysy minusta pois, sanoisin minä, pysy peijooni, matkan päässä, otanpa muutoin karahkan tuolta viidasta ja roitelen että selkäsi huomenna loistaa kirjavammalta leppätertun siipiä. Niin minä tekisin ilman yhtään armoa. Kyllähän sitten kelpais.

Juhani. Voi, veikkoseni! luulenpa että haastelisit vähän toisin, jos hieman enemmin olisit katsellut ympärilles tässä maailmassa, jos esimerkiksi olisit käynyt Turun kaupungissa. Sen olen minä tehnyt, koska ajoin sinne härkiä Viertolan kartanosta. Näinpä siellä yhtäkin ihmeekseni, näin kuinka prameus ja komu voi panna pyörään ihmislasten päät. Voi teitä, voi pauhaavata kylää, voi häilyväistä elämää kumminkin! Tuolta jyrisee vaunut, täältä jyrisee vaunut, ja vaunuissa istuu sen vietäviä viiksinaamaisia narreja, istuu tyttöjä kuin posliinivauvoja, tuoksuttaen kauas ympärillensä sakean hajun kalleista öljyistä ja rasvoista. Mutta katsoppas tuonne! Jesta ja varjele! sieltähän nyt hipsuttelee esiin kultahöyhenissä oikein aika vekama mamsselli tai röökinä mitä hän lie. Kas hänen kaulaansa! Valkea kuin rieskamaito, poski ruttopunainen, ja silmät palaa hänen päässään kuin päiväpaisteessa kaksi roviotulta, koska häntä vastaan käy oikea kekkale mieheksi, hatussa, kiiltomustassa hännystakissa, ja tirkist... — no vie sinun pirkele itseäskin! — tirkistelee läpi nelikulmaisen lasin, joka välkkyy vekkulin vasemmalla silmällä. Mutta kas nyt... — no sinun seitsemän seppää! — nytpä keksautetaan kummaltakin puolelta, ja kas kun naara nyt oikein rypistää suunsa mansikkasuuksi ja livertelee kuin pääskynen päiväisellä katolla, ja teikari hänen edessänsä viskelee kättänsä ja häntäänsä, heilauttelee hattuansa ja raappaisee jalallansa että kivikatu kipenöitsee, kas sepä vasta leikkiä oli. Voi, te harakat itsiänne! aattelin minä, poika-nalliainen, seistessäni kadun kulmalla, rykelmä tuoreita härjänvuotia olalla, ja suu mareissa katsellen tuota teerenpeliä.

Tuomas. Herrat ovat narreja.

Timo. Ja lapsekkaita kuin piimänaamaiset kakarat. Niinpä syövätkin, ryysyt rinnoilla, ja eivätpä — koira vieköön! — osaa lusikkaansakaan nuolla, koska pöydästä nousevat; sen olen nähnyt omilla silmilläni suureksi ihmeekseni.

Simeoni. Mutta peijata ja nylkeä talonpoikaa, siihen kyllä ovat miehiä.

Juhani. Tosi, että löytyy herrasmaailmassa paljon ämmällistä ja naurettavaa, sen huomasin Turku-retkelläni. Mutta kas kun meitä lähenee oikein rasvojen hajussa ja liehuvissa krooseissa tuollainen liehakoitseva lunttu, niin eipä ilman ettei hemmahtele ihmislapsen sydän. Jaa, jaa, pojat! maailman hekuma houkuttelee vahvasti; sen huomasin Turku-retkelläni. Ja sanonpa kerran vielä, että sydämeni surkuttelee tyttöä tuolla vuorella. Ja oli hänellä jo aika pelastua helvetistä ja seilata ystävänsä kanssa rauhan satamaan, jonne Jumala meitäkin viimein auttakoon. Siinä toivossa koetamme nukkua nyt. Tosin on tästä vuoresta vielä yksi merkillinen tarina, mutta jääköön se toistaiseksi, ja koettakaamme nukkua nyt. — Meneppäs kuitenkin, Simeoni, peittämään hiilustaa tuhalla, ettei minun tarvitse huomen-aamulla karkkua kilkuttaa ja

heinävihkoa heilutella, vaan pääsen kohta nakuttelemaan hirren päätä kuin punaharjainen tikka. Meneppäs.

Lähti Simeoni tekemään Juhanin käskyä, mutta astui pian takaisin, tukka pystyssä ja silmät selällään päässä. Mököttäen haasteli hän jotain eräästä kummallisesta, palavasta silmästä siellä ulkona vankkurien ääressä. Tästäpä muutkin pöllähtivät, siunasivat sieluansa ja ruumistansa, ja astuivat miehissä ulos koijustansa; ja muistutti heidän tukkansa tuulenpesää koivussa. Liikkumattomina, mykkinä patsaina he seisoivat, tuijoitellen suuntaan, jonne Simeonin sormi osoitti. He katsoivat rävähtämättä ja näkivätkin varmaan ratasten takana kummallisen kiillon, joka välimmiten katosi, mutta pian taas näytti hohtavan valonsa. Tämän olisivat he kenties pitäneet hevosensa Valkon ainoana silmänä, mutta eihän sieltä haamoittanut mitään valkeata, vaan päin vastoin jotakin mustaa, eikä kuulunut kellon kilausta. Näin arvellen seisoivat veljekset järkähtämättä; mutta viimein toki lausui Tuomas jotenkin tuikealla äänellä:

Tuomas. Mitä puuttuu?

Juhani. Älä Herran tähden rupea praakailemaan hänen kanssansa niin turskisti. — Se on hän! Mitäs nyt teemme, veljet? Se on hän? Mitä sanoisimme hänelle?

Aapo. Enhän totisesti tiedä.

Timo. Nytpä virrenvärssy hyvää tekis.

Juhani. Eikö kenkään meistä osaa ulkoa yhtään ainoata rukousta. Lukekaat, armaat veljet, hellittäkäät Herran nimessä mitä vaan muistatte, mitä vaan päähän pistää, ilman yhtään sovittelemista raamatunkappaletta ainetta myöten. Lukekaat vaikka hätäkasteesta, veljet armaat.

Timo. Olenpa tainnut yhden ja toisen jakson virsikirjasta, mutta nyt on niinkuin hirveä puskuri pääni ovella.

Simeoni. Henki ei salli sinun puhua enemmin kuin minunkaan.

Timo. Eipä hän salli.

Juhani. Tämä on hirmuista!

Aapo. Hirmuista!

Timo. Totisesti hirmuista.

Juhani. Mitä tehdä?

Tuomas. Luja käytös häntä kohtaan on luullakseni paras. Kysykäämme kuka hän on ja mitä hän tahtoo.

Juhani. Annas kun minä kysyn. Kukas olet? Kukas olet? Kukas olet ja mitä tahdot meistä? — Ei sanaakaan vastimeksi.

Lauri. Otamme tuliskekäleet.

Juhani. Otamme tuliskekäleet ja peittoomme sinun paistiksi, ellet sano nimeäs, sukuas ja asiaas.

Lauri. Ei, mutta tarkoitinpa iskeä kekäleisin kohta.

Juhani. Kun uskaltais.

Tuomas. Yksi kuolema Herralle velkaa.

Juhani. Niin, yksi kuolema Herralle velkaa! Kekäleet kouraamme, pojat!

Seisoivat he pian rivissä, tuliset kekäleet aseina käsissä. Etunenässä seisoi Juhani, silmät ympyrjäisinä kuin huhkaimen, ja katsellen silmää vankkurien takana, joka erinomaisella hohteella katseli häntä vastaan. Niin seisoivat veljekset säkenöitsevissä aseissa öisellä aholla; ja hyypiö huuteli vuoren kuusilta, kolkko korpi heidän allansa hohisi raskaasti, ja pimeät pilvet peittivät taivaan kannen.

Juhani. Kun minä sanon: nyt, pojat! niin silloin lentäköot kekäleet kouristamme perkeleen niskaan.

Simeoni. Mutta koettakaamme vielä vähän manausta.

Juhani. Oikein harkittu! Vähän manausta ensin. Mutta mitä sanoisin hänelle? Kuiskaa minulle, Simeoni; sillä itse olen tällä hetkellä merkillisen typerä. Mutta kuiskaa sinä minulle sanat, ja heitänpä ne hänelle vasten naamaa että korpi kaikuu.

Simeoni. Huomaa sitten kuinka sanelen. — Tässä seisomme.

Juhani. Tässä seisomme!

Simeoni. Kuin uskon sankarit, tuliset miekat kourissa.

Juhani. Kuin uskon sankarit, tuliset miekat kourissa!

Simeoni. Mene tiehes.

Juhani. Mene helvettiis!

Simeoni. Me olemme kastettuja kristittyjä, Jumalan sotamiehiä.

Juhani. Me olemme kastettuja kristittyjä, Jumalan sotamiehiä, Kristuksen soltaatteja.

Simeoni. Vaikka emme lukeakkaan osaa.

Juhani. Vaikka emme lukeakkaan osaa.

Simeoni. Mutta uskomme kuitenkin.

Juhani. Mutta uskomme kuitenkin ja luotamme lujasti siihen.

Simeoni. Mene nyt.

Juhani. Mene nyt!

Simeoni. Kohta kukko kiekuu.

Juhani. Kohta kukko kiekuu!

Simeoni. Ja Herran valkeutta huutaa.

Juhani. Ja Herran Zebaothin valkeutta huutaa!

Simeoni. Mutta hän ei ole huomaavinansa.

Juhani. Mutta hän ei ole huom... Niin, hän ei huoli vaikka kirkkuisin hänelle enkelin kielellä. Herra siunatkoon meitä, veljet! sillä ei nyt muuta tällä erällä kuin — nyt pojat!

Silloin he kaikki viskasivat kekäleensä kohden kummitusta, joka vasaman vauhdilla läksi juoksemaan pois neljän jalan jytinällä, ja kauan vilahtivat hohtavat hiilet hänen seljässänsä halki öisen pimeyden. Niin hän pakeni tulisesta kahakasta, ja ehdittyään ahon reunalle alas, rohkeni hän lopulta seisahtua, puhaltaen kerran, kaksi kaikuvasti. Ja veljesten aave, kamoittava körri oli kuitenkin heidän yksisilmäinen hevosensa, joka hetkeksi oli kadotta-

nut valkean värinsä suon mustissa mutarapakoissa, joihin kaiketi oli vaipunut ja kauan niissä kiiriskellyt ennenkuin pääsi kuivalle jälleen. Siinäpä piehtaroimisessa oli hän myös temmaisnut kellon kaulastaan, joka seikka tällä hetkellä paljon saattoi veljesten luulon harhateille. Tämä oli silmä, joka vankkurien takaa yön hämärässä loisti, niinkuin monen elikon silmä loistaa pimeydessä. — Mutta vasta hetken mentyä, ja silloinkin varoten, rohkenivat veljekset lähestyä Valkoansa, ja huomasivat erhetyksen vihdoin. Tästä he äkeillä kasvoilla palasivat koijuunsa takaisin; ja viimein aamun valjetessa lepäsivät he jokainen sikeässä unessa.

J. Aho

20. KANNIKKA

Juna kulki pitkänä talvipuhteena autiota sydänmaan rataa. Vaunu oli melkein tyhjä, ulkona oli pimeä ja tuprutti lunta.

Seisahduttiin jollekin nimettömälle pysäkille, ei ollut ketään meneviä, tulijoita oli yksi. Hän tuli varovasti ja arasti, niinkuin tulee talonpoika herrashuoneeseen, ja kun ei kukaan käskenyt ulos eikä kysynyt, mitä oli asiaa, valitsi hän kapean penkin ovensuunurkassa, istuutui siihen, laski konttinsa lattialle jalkojensa väliin ja riisui hatun päästään.

Hän oli luminen ja väsynyt. Hän oli nähtävästi joko hiihtänyt suksilla tai kahlannut umpitietä. Kasvot olivat laihat ja kuopilla, katse oli uupunut ja samalla palava. Koetin päätellä, mikä mies hän oli, ja tulin siihen käsitykseen, että hän oli uudistorppari. Työmies ei hän ollut, sillä niillä on tätä nykyä varaa kulkea paremmissa vaatteissa, ja niillä on aina jotain ostettua yllään. Tällä oli kaikki kotitekoa, nähtävästi oman vaimon kutomaa ja etupäässä paikkaamaa, sillä koko puku, ja varsinkin housut, olivat paikkaa paikan vieressä.

Vähän katseltuaan ympärilleen kumartui hän konttiaan aukaisemaan. Vähän aikaa kopeloituaan siinä otti hän sieltä esille nyytyn ja alkoi päästellä sen solmuja. Vitkalleen kävi kohmettuneiden sormien työ, ja minusta näytti siltä, kuin olisivat hänen kasvonsa jännittyneet ja ilme silmissä tuimentunut sitä mukaa, kuin se edistyi. Seurasin uteliaana penkiltäni, mitä sieltä ilmaantuisi.

Sieltä tuli esille yksi ainoa musta leipäkannikka. Saatuaan sen vihdoinkin käsiinsä, — hän tarttui siihen kahden käden, ja ne vapisivat — käänteli ja pyöritteli hän sitä katsellen joka taholta. Sitä oli jo ennen nakerreltu, hän näytti etsivän sopivaa paikkaa käydäkseen sen kimppuun. Hän sitä kuin hyväili, ja kasvoihin tuli hellä tyydytetyn tunteen ilme, samalla kun hänen sormiensa liikkeet muistuttivat kissaa, joka leikki pyytämänsä hiiren kanssa. Yhtäkkiä puristuivat sormet saaliin ympärille, suu aukesi isoksi,

pää ponnahti eteenpäin, katse näytti kuin vimmastuvan, silmät seisoivat, pullistuivat kuopistaan, ja hampain, nenin, kasvoin, suin ja silmin karkasi hän kannikkaan kuin peto saaliinsa kimppuun. Ja hän järsi sitä kuin kissa — ja minulla oli se tunne, että olisi vaarallista mennä häntä häiritsemään. Hän piti sitä kauan hampaittensa välissä, puri niin, että silmät menivät kiinni, puri kuin koira puree luuta ja vilkkuu ympärilleen, tuleeko kukaan sitä ottamaan. Vihdoin lohkesi kannikka, ja hän sai siitä posken täyteisen palan suuhunsa, alkaen sitä hiljalleen jauhaa hampaittensa välissä. Nielaistuaan muutamia kertoja otti hän kontistaan pienen piimäleilin ja keikisti siitä kulauksen suuhunsa, löysi palan suolakalaakin nyytyn poimuista ja rauhoittui vähitellen syömään hillitymmin, kunnes kokonaan tyyntyi.

Mutta minä olin nähnyt tarpeeksi saadakseni siinä häntä katsellessani aihetta muutamiin mietteihin.

Oli kuin olisi kannikka ollut hänen pahin vihamiehensä, niinkuin olisi kauan pidätetty kiukku ajanut häntä sille kostamaan kaikkia niitä kärsimyksiä, joita se oli hänelle tuottanut.

On niitä, joille työ on huvi ja jokapäiväinen leipä sen huvin palkka, on toisia, joille työ on tuska ja vaiva ja leipä sen palkka. Edellisille on leipäpalanen suun täysi ravintoa, jonka ohimennen ostaa tai ostattaa, jälkimmäisille se on koko ravinto ja sen hankkiminen elämän työ. Hän oli niitä jälkimmäisiä, ja hänelle oli leivän hankkiminen loppumatonta sotaa ja vaivaa, alituista saaliin takaa-ajamista, jonka kun vihdoin saa vangikseen, silloin armotta siihen hampaansa iskee.

Millä lailla on hän tuon mustan, kovan kannikkansa hankkinut?

Hän on kylmään metsään pellon raivannut. Ei ole köyhällä varaa paikkoja valita, täytyy tehdä toukopaikkansa siihen, mihin muilta saa. Paitsi kantoja on täytynyt penkoa kiviä. Yksin on täytynyt työ tehdä, ei ole varaa palkollista pitää. Sitten on se kiviröykkiö kuokittu ja kynnetty. Vuosia on kulunut, ennenkuin siihen voi rukiin kylvää. Ja ennenkuin sen siemenen irti sai! Velaksi oli tietysti otettava ja korkea korko maksettava. Ei pääse hevosella eikä venheellä kirkonkylästä sydänmaan mökille pahain taipalien taa, selässä on siemen kannettava soiden poikki ja salojen halki. Vihdoin on peltotilkka kylvetty. Vasta vuoden päästä se leikattavaksi valmistuu. Syksy, talvi ja kesä on odotettava, pelättävä sitä, että lumi painaa, hanki märättää, rae särkee, suuret sateet heilimöidessä lakoon lyövät, ja lopulta haila mennessään puraisee. Ja jokainenhan se näistä ottaakin osansa köyhän pellosta, auhdosta maasta, jolla ei ole itsellään voimaa ja johon ei ole sitä muualtakaan saatu. Tähteet vain saadaan kuhilaalle kohoamaan. Mutta niitä varten on ollut riihi rakennettava ja puut hakattavat, niitä varten on se riihi lämmitettävä, ja elot puitavat. Ei ole vesi-

eikä tuulimyllyä, vaan vilja on oman pirtin nurkassa käsikivellä jauhettava.

Viimein pääsee hän taikinaa tekemään, ja silloin huomaa hän, että jos mieli talven yli päästä, on kakku hienoksi leivottava ja kovaksi kuivattava, ettei hupenisi.

Semmoinen oli se kannikka, jonka hän viimein sai syödäkseen, semmoinen se saalis, jonka hän sitä näännyksiinsä asti takaa-ajettuaan vihdoin saavutti.

Siksi hän kävi sen kimppuun semmoisella vimmalla, niinkuin kostaaksensa sille kaikki kiusansa.

Vaan nyt on hän jo rauhoittunut. Hän on syönyt sen puoleksi ja kietoo toista puolta nyyttyynsä säilöön toiseksi ateriaksi, kapaloi kuin kallista kalua, ja kasvoissa on rauha ja silmissä hellä ilme. Kerää murut, joita on polville pudonnut, panee kaikki takaisin konttiin ja huokaa, huokaa helpotuksesta.

En malta olla antautumatta puheisiin hänen kanssaan, siirryn hänen viereensä, kysyn, minne on matka, ja saan kuulla, että hän on menossa lääninvankilaan suorittamaan vedellä ja leivällä sakkoja maksamattomista ruunun rästeistä.

M. Lassila

21. TULITIKKUJA LAINAAMASSA

Viidestoista luku

Jussi Vatanen ja Antti Ihalainen istuivat taas lattialla entisessä putkassaan. Kauan olivat he ääneti. He tajusivat, että heille oli taas tehty vääryyttä. Viimein katkaisi äänettömyyden Vatanen, sanoen poliisimestarista:

— No kyllä oli nyt aika suupaltto se herra! ... Niin siltä tuli sitä sanaa kuin lampaan saparon alta!

— Olihan se! Harvassa on niin avosuisia akkojakaan! — yhtyi Antti. Jussin veri nousi loukkausta ajatellessa. Hän jo kerskasi:

— Mutta kyllä jos minä olisin iljennyt, niin tukkeutua sen olisi pitänyt sen suun! Jos minä olisin vain tuolla porsassäkillä vetäissyt pitkin korvia, niin märkä sija siihen olisi jäänyt.

Antinkin mieli myrtyi. Hänkin kehahti:

— Kunhan se tulisi tänne ja me panisimme sen tuohon pehkuille mahalleen, kun ei ole vierasmiehiä, ja siinä kun me voitelisimme selkää nyrkillä, niin sittenpähän nähtäisiin, vieläkö hän omilla jaloillaan pasteeraisi.

Jonkun aikaa murjoteltuaan Jussi vihoissaan alkoi etsiä Tahvanaiselle kiroomis- ja huutamistaidossa kilpailijaa, jonka rinnalla Tahvanaiselle voisi ikäänkuin vahingonilolla ilkkua.

— Se luulee, ettei häntä suurempia kiroojia ja kiljujia enää olekaan, mutta kunhan sattuisi oikea suuren maapitäjän vallesmanni ja se kirota räväyttäisi, niin lapsi hän olisi vielä sen rinnalla.

— Lapsi! — murahti Antti tyytyväisenä. Jussi taas virkistyi, kun sai näin kostaa. Riemastuen hän kertoi:

— Esimerkiksi sillä Tohmajärven vallesmannilla kuuluu olevan semmoinen kiroamisääni, että koko Tohmajärven seurakunta saa siitä ylpeillä ja vielä Pälkäsjärvikin aina sinne Ruskealan rajaan asti.

— Kovahan se kuuluu olevan noitumaan, — myönsi Antti.

— Kova! — ylpeili Jussi ja korotti äänensä kerskaten:

— Se Tiilikaisenkin aikamies poika kun joutui sen kanssa tekemisiin irtolaisuudesta, ja se kun oli Tiilikaisen Kallelle silloin kironnut, niin Kalle kehaisi, että paikalla häneltä putosivat housut jalasta!

— Vai kehui se Tiilikainen niin kovaksi kiroojaksi! — ihmetteli Antti.

— Kehui! — myönsi Vatanen. — Eikä se ollut vielä sanonut sen itsensä pimeyden pääruhtinaan nimeä, vaan oli vain maininnut yhtä sen sukulaista.

Mutta hetkisen mietittyään hän ryhtyi puolustamaan omankin pitäjänsä herroja Tohmajärven vallesmannin rinnalla. Hän arveli:

— Vaikka kyllä sillä tällä Liperin rovastilla olisi semmoinen vallesmannin ääni, että sen kirouksen pitäisi kuulua yli Liperin.

— Olisi sillä, jos se lukisi itsensä vallesmanniksi, — yhtyi Anttikin.

He alkoivat tyyntyä. Jussi huomautti:

— Päästän tuon porsaan säkistä!

Ovesta sisään työntäessään eivät poliisit olleet huomanneet ottaa porsassäkkiä pois. Porsas alkoi telmää oljilla. Antti katseli sitä ja sanoi.

— Kenenkähän porsas se on?

Jussi ei vastannut. Nyt oli heillä piiputkin matkassa. He alkoivat tupakoida. Mutta siitä huolimatta tuli aika pitkäksi, varsinkin Jussille, joka suri tammansa kohtaloa.

Mutta hänkin rauhoitti itseään lopuksi huomauttamalla:

— Tottapahan se tamma sieltä entisestä talcstaan löytyy. Ne tuntevat sen siellä ja vievät Kettuselle, ja Kettunen tuo sen meille.

Antti valitti toki vielä ja samalla arvaili:

— Kukahan se oli niin jumalattoman partainen mies, joka tarrautui hevosen rinnuksiin?

— Eikö tuo liene niitä Rääkkylän rettelö-Jääskeläisiä. Nehän kuuluvat rettelöivän ja käräjöivän kaikkien ihmisten kanssa, — arveli Jussi.

— Niitä kai se on. Tahi sitten niitä Tolosia sieltä Niittylahden takaa.

Porsas peuhasi ja miehet ajattelivat asioitaan. Porsaasta johtuivat ajatukset Kaisan taloon. Jussi sanoi:

— Viisas elävä se on tuokin sianporsas. Kun osasi näet nytkin viedä suoraan siihen Makkosen lesken taloon... Ja senkin reiän osasi löytää, josta pääsi pujahtamaan aidan alitse...

Anttikin ihmetteli sitä. Hän urahti:

— Eihän me olisi ilman porsasta tiettykään, jotta Kaisa elää täällä.

— Ei... Eikä ainakaan olisi saatu ilman porsaan apua tietää sitä, että se on sen Makkos-vainajan leski, — painosti Jussi.

Antti näytti nukahtavan. Piippu lerpatti hampaissa ihan tipahtamaisillaan. Mutta Jussi mietti Kaisaa ja Kaisan taloa. Jo sanoi hän Antille:

— On sillä hyvä talo Makkosen leskellä.

— On se niin Makkosen lesken taloksi, — murahti Antti.

Sitten taas ikäänkuin torkuttiin.

— Ja on se vielä roteva akka, se Kaisa itse, — heräsi Jussi.

— On se... niin ikä-ihmiseksi, — tarttui Antti.

— On!

Seuraavalla kerralla heräsi Antti ensimmäisenä, sanoen:

— Vankkaluisen eukonhan siitä saisi...

— Saisi siitä... Paljoa vankemman siitä saisi kuin Hyvärisen tytöstä, — iloitsi Jussi. Antti huomautti:

— Porsas kaivautuu pehkuihin maata... Nukuttaakohan sitä?

— Vieläköhän ne ovat niitä viimeöisiä pehkuja? — tarttui siihen Jussi, katsellen pehkuiksi vanuneita olkia.

— Niitä ne kai ovat... Tottapa ne eivät ennättäneet muuttaa uusia.

— Kyllä ne eivät ennättäneet, sillä olisivathan ne muuttaneet meille puhtaat oljet, — lohdutteli Vatanen.

Niin jatkoivat he vähin erin. Aamusella heräsivät aikaisin, ja nyt alkoi taas aika pitkäksi virua. Joskus johtui tamma mieleen, mutta vielä useammin teki mieli kiirehtiä Kaisan kanssa kauppoja päättämään. Jussi kysyi:

— Eikö sinustakin tuntunut siltä, että kyllä se Kaisa itsekin on jo sinnepäin hököttämässä?

— Näkihän sen heti siitä, että pani ylleen pyhähameen, kun kuuli, ettei Loviisa-vainaja enää elä, — mörisi Antti myönnytystään, ja silloin vahvisti Jussikin:

— Näkihän sen kaikestakin... Päätäänkin jo rupesi kampaamaan.

Antti punnita väänsi asiaa ja huomautti:

— Sille sopivatkin Loviisan hameet ja röijyt levittämättä... Hyvärisen tytön jos olisit ottanut, niin niitä olisi pitänyt kaventaa...

Sen huomasi Jussikin ja lisäsi:

— Ja hyvässä lykyssä olisi pitänyt vielä lyhentääkin ... jos nyt ei röijyjä, niin ainakin olisi hameita ollut lyhennettävä tai sitten ommeltava ne vekille. Oli se onnen potkaisu.

Putka oli kylmä. Sitä ei oltu lämmitetty, koska se Rimpisen tekemä uuni oli rikki. Antti jo sanoi:

— Täällä on vilu.

— Eivät näet ryökäleet ole muistaneet illalla lämmittää, jotta tarkenisi kunnolleen olla! — harmistui Jussi. He istuivat kauan aikaa lattialla vastatusten, polvet pystyssä, kunnes Jussi jatkoi:

— Vilu minullakin on.

Antin mieleen muistui Jussin ihana saunalöyly ja hän kysyi:

— Kylvetkö sinä monesti viikossa?

— En kuin kuusi kertaa.

— En minäkään kuin kuusi, mutta se Haarajärven ukko Hirvonen se kuuluu lämmittävän saunan joulupäivänäkin ...

— Ka mikäs hänellä on, rikkaalla ukolla kylpiessä, — arveli Jussi ja tarkastellen porsaan puuhia lisäsi:

— Eiköhän tuolla porsaallakin ole vilu?

— Eikö tuolla liene, kun kaivautuu pehkuihin.

Kun siinä tuli yhä kylmempi, ehdotti Antti:

— Vedetäänpäs sormikoukkua, niin tulee lämmin!

Ja he alkoivat vetää. Jalkapohjat asettivat vastatusten ja vetivät, jotta ikenet irvistyivät. Lopulta sanoi Jussi:

— Sormiin koskee!

— Ruvetaanpas voittosille! — ehdotti Antti, ja he alkoivat hiljakseen painia. Jussi neuvoi:

— Älä ota housunkauluksesta. Se repeää ... Ota siitä remelistä!

Alkoi ankara jyty. Antti valitti:

— Älä sinä tee koiruutta!

— Mitä koiruutta minä?

— Sinä pakkaat ihan ryntäihin, ettei jää hollia.

— Enpäs pakkaa! — intti Jussi.

— Pakkaatpas! — väitti Antti Jussia valehtelijaksi ja Jussi sanoi siihen:

— Älä valehtele!

He väänsivät aivan ähisten. Nyt varoitti Jussi:

— Älä sinä vain sitä jalkakammia käytä! ... Pelin pitää olla rehellinen!

Antti todisti hengästyneenä:

— Ei sinua saa kaatumaan.

— Ei sinuakaan.

— Levätään välillä! — läähätti Antti.

He lepäsivät, vetivät vyönsä tiukemmalle ja alkoivat uudestaan. Pehkut vain pölisivät jaloissa, ja hämmästynyt porsas juoksenteli pakoon nurkasta nurkkaan. Viimein rukoili Jussi:

— Älä enää!... Minulta repesivät housut!

Mutta Antti ei nyt hellittänyt. Hän aivan julmistui saadakseen voiton. Oli siinä voimaa liikkeellä. Lattia tömisi jalkojen alla ja Jussi huusi suuttuneena:

— Älä perhana!... Älä revi housuja, tahi kun minä suutun!

Mutta kun ottelu oli parhaassa menossa, avautui ovi ja ihmettelevä ääni sanoi:

— Nyt ne pakanan eväät jo keskenään tappelevat. No ei ole moisia raatoja vielä tämän kaupungin putkan pehkuilla maannut!

Hämmästynyt Vatanen koetti selittää asiaa, sanoen:

— Tuohan se Antti...

Mutta poliisikin oli nyt pahalla tuulella, kun häntä oli poliisimestari haukkunut siitä rasvapilkusta, jonka hän oli saanut ryntäisiinsä Pekurisen lapsen ristiäisissä. Hän äkäili:

— Samanlaisia Antteja te olette koko Liperin miesroikka... No, miehet! Nyt tilille siitä Partasen hevosen varkaudesta.

Miehet korjailivat housujansa. Jussin housujen takapuoleen oli revennyt parin korttelin pituinen reikä, mutta ei ollut aikaa sitä korjailla. Hän pyydysti porsaan säkkiin ja nyt he lähtivät taas tutkinnolle.

— — —

Poliisimestarin apulainen, Johan Fredrik Borg, Sortavalan entisen pormestarin poika, jota kansan kesken sanottiin Porkin Jussiksi, oli vasta nuori luutnantti ja tietysti muutenkin tuittupäinen herra. Hän oli joutunut poliisimestarin sijaisena jatkamaan kuulustelua, sillä itsensä Tahvanaisen pää oli kipeä.

Vangitut astuivat sisään, Jussi riiputtaen oikeassa kädessään porsassäkkiä. Sisällä olivat todistajatkin.

Mulon Partanen oli jo illalla käynyt poliisimestarin puheilla, mutta tämä oli kiukuissaan eikä ollut malttanut edes kuunnella Partasta, vaan oli käskenyt tulla varsinaiseen kuulusteluun todistamaan mitä tiesi. Silloin oli Partanen ruvennut selittämään, ettei siinä ollut mitään varsinaista varkautta, vaan että miehet saa laskea vapauteen. Mutta ei hän ollut vielä kunnolleen alkuunkaan päässyt, kun poliisimestari, jota odoteltiin korttipöytään, ärjäisi:

— Mene hornan kattilaan täältä!

Partanen oli vielä yrittänyt suuttua, mutta silloin oli poliisimestari ollut hänet syödä, huutaen:

— Kaikki te olette samanlaisia rosvoja ja juopporenttuja... näytän minä teille!

Tämä ajattelematon käytös vaikutti suuresti asian ratkaisuun. Jussi Partanen oli siitä vain myrtynyt ja uhannut suorastaan:

— Annahan huominen päivä tulee, niin näyttää se Partanenkin!... Tämä Partanen näyttää sinulle vielä, että sinä olet vanginnut viattomia ihmisiä, ja nähdäänhän, eikö sinusta vielä tule virkaheitto, jotta jutkahtaa!

Toinen oli menettänyt lopunkin malttinsa ja suorastaan potkinut Jussi Partasen ulos. Sen johdosta oli Partanen vannonut puhuvansa Antin ja Jussin puolesta niin, että he voivat syyttää poliisia aiheettomasta vangitsemisesta. Tästä asiasta oli hän jo maininnut Kaisalle ja koko yön oli hän sommitellut juonta.

— — —

Nyt hän seisoi pönäkkänä ja odotti vain aikaa, milloin hän saa «näyttää». Kuulustelu alkoi. Borg — tai oikeastaan Porkki — kysyi Kaisalta:

— Oletko sinä vaimo Kaisa Makkonen tästä kaupungista?

— Ei suinkaan se kuka ole? — vastasi Jussi Kaisan puolesta.

— Suu kiinni! Minä kysyn häneltä: Oletko sinä vaimo...

— No näkeehän tuon kysymättäkin, että vaimohan tuo on, kun kerran hameessa käy, — järäytti Partanen keskeyttäen. Kuulustelija löi nyrkkinsä pöytään ja ärjäisi:

— Suu kiinni! Kuka sinä olet?

Partanen yritti selittää:

— Minähän olen se Mulon Partanen ja minä sanon että...

— Suu kiinni! Onko tämä vaimo Kaisa Makkonen?

— No, on, on... Hyvä isä siunatkoon!... Johan tuo on sanottu, että Makkosen leskihän minä olen... Tunteehan minut tämä Vatanenkin! — riensi silloin Kaisa.

— Riittää! Tunteeko vaimo Kaisa Makkonen nämä kaksi miestä? — keskeytti toinen, kasvot punaisina vihasta.

— No kuka näitä ei nyt tuntisi, kun ovat oikeita liperiläisiä ja vielä ollaan läheisiä sukulaisiakin tämän Vatasen kanssa, — selitti Kaisa iskien samalla Jussille ja Antille silmää ja viittoen sormellaan. Nämä ymmärsivät silmän iskun ja oitis ehätti Jussi:

— Läheisiä sukulaisia ollaankin.

— Suu kiinni! — huusi Porkki taas.

— Älä ärjy! — tarttui jo uhkaavasti Partanen, jonka luonto nousi. Jussi ja Antti alkoivat joutua ymmälle huomatessaan Partasen olevan tyytymättömän herra Porkkiin. Kaisa teki heille sormimerkkejä, minkä kerkesi.

Vihdoin päästiin niin pitkälle, että herra Porkki voi kysyä:

— Onko tämä toinen mies Jussi Vatanen Liperistä?

— No kukas se olisi, jos ei Vatanen! Sehän se on sen ukko Vatasen entinen poika, vaikka siitä on jo kasvanut tuommoinen mies... ja tämä toinen on se Antti Ihalainen, joka nai sen Matikaisen tytön, sen Anna Liisan, jota se Tahvo Kenonen aikoi! — lasketteli Kaisa yhtenä rupeamana. Sitä myöten selvisi asia vähitellen. Nyt jo voi herra Porkki kysyä:

— Mitä muuta vaimo Makkonen tietää tähän asiaan?

Kaisa hämmästyi ja kysyi:

— Tähänkö asiaan? Mikäs asia tässä on?

— Niin! Mitä sinä tiedät tähän asiaan? — ärjäisi tuskastunut Porkki.

— Eihän tässä mitään asiaa olekaan... Vatanen vain tuli kaupunkiin myömään porsastaan ja sitten kun tapasi tämän Mulon Jussi Partasen ja Partasella oli liinakko valjaissa, niin Jussi sanoi Ihalaiselle: «Koetellaanpas, onko tuo niin hyvä juoksija kuin se oma tamma»... Ja sitten ne ajaa pöräyttivät vähäisen katua pitkin ja olivat juuri takaisin tulemassa, kun semmoinen jumalaton miesjoukko tarttui hevoseen kiinni ja kuljetti väkisin tänne.

— Ähäh!... Joko nyt kuulit! — ilkkui jo silloin Jussi Porkille.

— Suu kiinni siellä! — kiljui ärtynyt Porkki.

— Pidä itse turpasi tukossa! — murahti Antti.

— Perr! — sydämistyi Porkki, mutta Jussi varoitti:

— Älä kiroile ja noidu oikeassa asiassa!

Porkki löi nyrkkinsä pöytään ja raivosi:

— Jos te ette tottele, niin minä hirtän teidät!

— Hirtäpäs! — uhitteli Jussi, jota Kaisan sormipuhe ja silmäniskut yhä vain rohkaisivat ja yllyttivät. Porkin kasvot pöhöttivät veripunaisina. Täyttä kurkkua huusi hän:

— Te olette varastaneet Partasen hevosen keskellä päivää... Te olette suuria rosvoja...

— Mutta se on vain turkasen pitkä vale! — jyrähti silloin Partasen tuuheasta parrasta kuin ukkosen pauhina. Jussi ällistyi, ja ällistyi siinä kuulustelijakin. Hän kysyi:

— Etkö sinä ole se Partanen, joka syyttää hevosen varkaudesta näitä miehiä?

— En... Minä olen Mulon Partanen, — vastasi Partanen viisaan näköisenä.

— No keltä lemmon Partaselta nämä sitten varastivat hevosen? — ällistyi silloin Porkki.

— Eivät keltään, — jyräytti taas Partanen.

— Ähäh!... Vieläkö nyt karjut! — ilkkui Jussi.

Porkki jäi sanattomaksi ja käveli tuskastuneena edestakaisin huoneessa, ähkien ja puhkuen vihasta. Partanen päivitteli viisaana korvallistaan raapien:

— No kyllä ne nuo herrat osaavatkin ja uskaltavat tätä alamaista kansaa haukkua ja herjata! Kun otapa ja sano rosvoksi rehellistä miestä!

Siihen asti oli porsas pysynyt hiljaa säkissä, mutta nyt sekin vinkaisi, kun Jussi sattui polkaisemaan sen saparolle. Raivoissaan huusi Porkki:

— Mitä vietävää sinulla on siellä säkissä?

— Potsi.

— Potsi... Potsi... Mikä kehnon potsi?

— Sianpotsi... oikea imisä porsas, — selitti Jussi ja Partanen lisäsi:

— Ei suinkaan se ihmisen ja muun eläimen porsas sian äänellä vingu!

Porkki polki jalkaa lattiaan, niin että lasit helisivät pöydällä, ja Antti kehotti:

— Polje vain! Ei se lattia polkaisemalla puhkea.

Jonkun ajan kuluttua rauhoittui sekä porsas että Porkki. Hän alkoi taas jatkaa kuulustelua. Partaselta hän kysyi:

— No oliko se sinun hevosesi, jolla nämä miehet ajoivat?

— No ei suinkaan se kenen, — ylpeili Partanen.

— No varastivatko ne sen sinulta? — jatkoi Porkki.

— Johan se Partaisen sanoi, että ei, — yritti Kaisa.

— Suu kiinni, akka!

— En minä ole vielä kenenkään akka... Makkosen leski minä olen!

Porkki sadatteli nyt taas kotvasen ja yritti jatkaa. Hän kysyi Partaselta:

— No mitä varten nämä ajoivat sinun hevosellasi?

Nyt oli Partasen aika tullut. Hän selitti rauhallisena:

— Poliisia härnätessä vain tehtiin semmoista kuria.

Siinä syntyi ällistys. Nyt hoksasivat Jussi ja Antti, että Kaisa oli puhunut Partasen kanssa ja että nyt oli hätä kaukana.

Mutta herra Porkin vimmastus ei tiennyt rajaa. Hän kiljui:

— Vai poliisia härnätessä?... Millä lailla sinä härnäsit poliisia?

Nyt löi Partanen sen viime iskunsa. Hän selitti:

— Ka kun se tämä Join poliisimestari Tahvanainen ei muuta tee kuin juopottelee ja lyö korttia Vilenin ja sen — hän ei tuntenut herra Porkkia — Sortavalan entisen pormestarin Porkin poikarentun kanssa, niin minä sanoin tälle Vataselle ja Ihalaiselle: «Kun me nyt olemme muutenkin tuttuja miehiä, niin tehdään tälle Join poliisille jutku.»

Porkki oli suunniltaan, kun keskeytti:

— «Jutku»!... Näytän minä teille... Mikä se on se «jutku»?

Mutta entistä rauhallisempana ja viisaampana jurnutti Partanen:

— Ka, minä sanoin tälle Vataselle: «Olkaa varastavinanne minulta tuo liinakko ja minä huudan vain poliisia, niin näette että ne rentut eivät ymmärrä erottaa rehellistä ihmistä rosvosta, vaan tuomitsevat teidät syyttömästi sakkoihin ja sitten juovat ne rahat.»

Porkki oli noussut ja teikaroitsi äänetönnä, hammasta purren; kasvot olivat pakahtua niihin tulvivasta verestä. Mutta hän nieli kiukkunsa. Nopeasti pyörähti hän liperiläisiin päin ja kysyi:

— Onko se totta, että tämä Partanen houkutteli teitä härnäämään poliisia ja että te ette varastaneet sitä hevosta?

— No kukas sitä on valeeksi väittänytkään! — vahvisti Jussi.

Hetken kuluttua julisti herra Porkki päätöksen:

— Koska on ilmi tullut, että syytetyt ovat toimineet toisen, Mulosta kotoisin olevan Partasen houkutuksesta, ja kun he eivät

ole mitään rikosta tehneet, josta heitä voitaisiin syyttää, vapautetaan heidät. Mutta koska Partanen on itse tunnustanut aikoneensa häiritä kaupungin järjestysvaltaa ja kun hän on aikomuksensa toteuttanutkin, pidätetään hänet poliisilaitoksen säilytysvankilaan asian lähempää kuulustelua varten, joka tapahtuu ensi lauantaina.

Partanen yritti panna vastalauseen, mutta Porkin käskystä otti kolme poliisia häntä niskasta kiinni ja työnsi samoille pehkuille, joilla Jussi ja Antti olivat yönsä viettäneet. Vastaan haratessaan koetti Partanen vain huutaa:

— Tämähän on vasta hornan pesä, kun ihan syyttömiä ihmisiä työnnetään tällä tavalla putkaan oman hevosensa varkaudesta!

J. Linnankoski

22. NUORUUDELLE

Teille, ah teille, te nuoruuden kultaiset vuodet, minä tahdon virteni virittää. Sillä teidän on elämä, teidän on maa, ja teidän on taivas!

Kuin eilisen päivän muistan sen, jolloin teidän tenhonne ensi kertaa sielussani tunsin.

Lapsi olin silloin. Oli varhainen kevätaamu, kun äitini käteen nojaten astuin kotini ovesta ulos.

Silloin, ah silloin, te elämän kultaiset vallat, minä tunsin ensi kertaa teidän huultenne kosketuksen otsallani. Auringon tunsin armaan sylin. Tunsin sadat tuoksut: maan tuoksut, yrttien tuoksut, kuivan puunkin kummat tuoksut. Kuulin tuhannet äänet: metsän äänet, ilman äänet, ruohonkorren huojunnankin vienot äänet.

Pysähdyin ja kohotin pienet käteni ihastellen ilmaan.

Silloin metsän siimeksestä sävel helähtää. «Kukkuu, kukkuu!» maa ja metsä ympärilläni kajahti.

Tartuin kiihkeästi äitini käteen: «Lintu! Se lintu anna minulle, äiti!»

«Hiljaa, lapsi!» minun äitini kuiskasi. «Lue kukunnat, ne ovat elämäsi kultaiset vuodet!»

Vaikenin ja laskin: yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi... Ah, jo minulta pienoiselta luvut loppuivat, ja yhä kukkui kultainen käkeni.

«Kukkuu-kukkuu-kukkuu-kukkuu!» käkeni kanssa kilvan metsään huhusin.

«Kukkuu-kukkuu-kukkuu-kukkuu!» maa, metsä, ilma kaikkialta vastaan kaikui.

— — —

23. VÄINÄMÖISEN KANTELE

Kun Väinämöinen pois purjehtimaan lähtiessään nakkasi kanteleen kädestään, parahti se surkeasti kolkoille rantakiville pudotessaan. Silloin oli syksy ja kylmä pohjatuuli puhalteli lämpimän kesän jälkeen, jolloin kantele oli soittajansa sormien alla soinut joka salolla, laulellut joka lehdossa. Se oli ollut vanhan soiton viimeistä kilpailua uuden kanssa, joka kaukaisista maista merien yli tunki sotatorven soittona ja kirkonkellon kuminana Suomen laulun entisille elonmaille. Ne uudet äänet olivat suuremmat ja voimakkaammat ja ihmiskunta unhotti metsäpuron lirinän, silloinkun koski kohisi ja meren ranta pauhasi.

Turhaan soitteli Väinämöinen ja koetti säveliensä viehätyksellä voittaa vieraalta vallan. Mutta kun ei kukaan häntä enää kuunnellut ja kun lapsetkin lattialta häntä pilkkasivat, niin heitti hän kiittämättömän kansansa, astui haahteensa, viritti purjeet ja purjehti pois.

Siihen jäi kantelo syystuulien soiteltavaksi ja joskus sattui joku kariseva lehtikin sen kieliä helähyttämään, kunnes talvi satoi lumensa ja se vihdoinkin hangen alla kokonaan vaikeni niinkuin sirkka, joka ensi kylmien tultua lakkaa laulamasta ja kohmettuu vain kolohonsa. Jänikset tekivät nyt tietään sen katolle ja metsäkanat juosta piiperti ristiin rastiin hankea myöten, joka kätki alleen purot, kukkaset, nurmikot ja jäätyneen Suomen soiton, minkä virittäjä itse harhaili maanpakolaisena vierailla mailla.

Talvi oli vuosien pituinen ja kauan nukkui kantele jäistä untaan nietoksien peitossa.

Mutta viimein tuli kevätkin ja lumet sulivat ja valuivat järviin. Järvet paisuivat yli reunojensa ja tulvaveden aalto kohotti kanteleen harjalleen ja heitti sen kauas rantalehdon suojaan, jossa koivahainen jo parhaillaan laittoi lehtiä ja ensimmäiset kesälinnut lauloivat.

Sieltä löysivät sen sitten mökin lapset marjaretkillään ja alkoivat uteliaina sen kieliä kosketella. Mutta soittaa he eivät sillä osanneet eivätkä saaneet siitä säveltä syntymään. Vaan kun he kotiin kulkiessaan sormillaan suotta sen kieliä näppäilivät, oli heistä iloista nähdä, kuinka peipposet pyrähtelivät lähemmä, orava kurahti alimmalle oksalle ja ahon reunaan ilmaantui jänis korvat pystyssä kuuntelemaan niinkuin vanhaa tuttuaan.

Toivat he sen tupaan ja siellä oli uunilla vaari, joka tunsi puisen kopan Väinön vanhaksi kanteleeksi. Hän muisti vielä muinaiset laulut, asetti kanteleen polvelleen ja soitteli sillä iltojen kuluksi, lapsilauman kuunnellessa ympärillä. Ja tytöt oppivat ensiksi ja sitten oppivat pojatkin ja he veivät sen kaikkialle

karkeloihinsa ja keinumäelle ja tyynille ulapoille lempeinä kesäiltoina. Riemusaatossa he sitä edellään kuljettivat läpi korpien, poikki vuorten, kukkulain ja metsäjärvien ihmisten ilmoille asuttuihin seutuihin. Matkan varrella humisivat kuuset sen sisään omaa huminataan, haavan lehdet loivat sen kieliin lipatuksensa, purot liritykseensä, ja aalto loiski siihen loiskinataan. Monenlaisia lauluja sillä soitettiin, sekä vanhoja että uusia. Mitkä iloitsivat ilojansa, mitkä surujaan säestelivät. Mutta pohjasävel pysyi aina samana suruvoittoisena kanteleen soittona, kaikuna etäisiltä saloilta ja muistona hankien alaisilta ajoilta. — — —

E. Leino

24. HYVÄ ON HIIHTÄJÄN HIIHDELLÄ

Hyvä on hiihtäjän hiihdellä,
kun hanki on hohtava alla,
kun taivas kirkasna kaareutuu —
mut hauskempi hiihtää, kun ruskavi puu,
tuul' ulvovi, polku on ummessa
ja tuisku on taivahalla.

Hyvä on hiihtäjän hiihdellä,
kun ystävä häll' on myötä,
kun latu on aukaistu edessään —
mut parempi hiihdellä yksinään,
tiens' itse aukaista itselleen
ja yksin uhmata yötä.

Hyvä on hiihtäjän hiihdellä,
kun tietty on matkan määrä,
kun liesi viittovi lämpöinen, —
mut sorjempi, uljaampi hiihtää sen,
joka outoja onnen vaiheita käy
eikä tiedä, miss' oikea, väärä.

Ja hyvä on hiihtäjän hiihdellä,
kun riemu on rinnassansa,
kun toivo säihkyvi soihtuna yöss' —
mut käypä se laatuun hiihtää myös
hiki otsalla, suurissa suruissa
ja kuolema kupeellansa.

A. Kallas

25. BERNHARD RIIVES

Eräs Itämerenmaakuntain rankaisuretkikuntaan kuulunut nuori upseeri kertoi:

«Olimme kuudenkymmenen matruusin kanssa saapuneet muutamaan Vironmaan rantapitäjään. Pitäjä, josta tulimme, oli ollut

kapinan kaikkein pahimpia pesäpaikkoja, melkein kaikki aatelismoisiot olivat tuhkana; olimme sentähden mekin puolestamme käyttäneet kaikkea mahdollista ankaruutta. Olimme suoraan sanoen väsyneet näkemään verta, niin matruusit kuin ylipäällikkömmekin, minusta puhumattakaan. Siihen ei koskaan aivan totu, ajan pitkään se alkaa etoa sydäntä, paitsi siinä tapauksessa, että siitä juopuu.

«Tekemättä mitään sopimusta tai edes keskenämme siitä puhumatta, olimme tällä kertaa päättäneet antaa armon käydä oikeuden edellä. Sitä suuremmalla syyllä, kun koko pitäjässä ei oltu poltettu kuin yksi ainoa moisio, ja sekin todistettavasti kiertävän, muualta tulleen kapinallisen joukon toimesta. Pienempiä lainvastaisuuksia oli tietysti tehty kosolta, oli suljettu krouvi, vaadittu lakon uhalla muonamiehille uusia palkkaehtoja, jotka sopimukset moision omistaja hengenhädissään oli allekirjoittanut, oli pidetty kapinallisia kokouksia ja puheita j. n. e. Vangitsimme ja kuulustelimme kymmenkunnan miestä, pääsyylliset sensijaan, kiihottajat ja kokousten toimeenpanijat olivat kaikki teillä tietymättömillä. Ainoastaan sen talokkaan, joka oli johtanut muonamiesten lähetystöä, saimme kiinni. Hän oli varoituksista välittämättä pysynyt kodissaan, josta matruusit hänet toivat sota-oikeuden eteen. Hänen nimensä oli Bernhard Riives.

«Neuvottelimme rangaistavien suhteen parin aatelisen ja pitäjän kirkkoherran kanssa, ja kaikki kehottivat lievään rangaistukseen, johon itsekin olimme taipuvaiset. Ainoastaan parooni, jonka luona muonamiesten lähetystö oli käynyt, vaati Bernhard Riivekselle kuolemanrangaistusta, varoittavaksi esimerkiksi koko pitäjälle. Hänellä tuntui olevan vanhaa kaunaa tätä miestä kohtaan, joka, kuten perästäpäin kuulin, oli uskaltanut laillisen oikeuden tietä mittauttaa talonsa entisen oikean rajan, joka tuli kulkemaan yli paroonin apilaniityn. Vähän aikaa sinne tänne keskusteltuamme hän kuitenkin suostui vaihtamaan rangaistuksen kahdeksisadaksi lyönniksi, jota korkeampaa rangaistusta emme tässä pitäjässä ottaneetkaan käytäntöön.

«Annoimme siis tuoda sisään talollisen Bernhard Riiveksen. Hän oli suurikasvuinen talonpoika, hänen kasvonsa olivat tyynet, täysiparran reunustamat ja kulmikkaat. Harmaansinisten silmien älykäs ja herännyt katse oli yhtaikaa sekä itsetietoinen että masentunut. Pelko oli kaukana hänen olemuksestaan, mutta hän ei näyttänyt odottavan mitään hyvääkään. Hän ei ollut millään lailla röyhkeä, vielä vähemmän mateleva, hän oli päinvastoin ikäänkuin jo sivuuttanut nämä ominaisuudet, jotka pitkä-aikainen orjuus luo. Koko hänen olennossaan oli jotain vaikuttavaa, ihmisiä tiedottomasti hallitsevaa, hänen raskaat hartiansa näyttivät olevan luodut toisia eteenpäin työntämään. Hän oli niitä talonpoikia, joitten lapset tavallisesti muodostavat sivistyneen säädyn ensimmäisen polven.

«Päätöksemme oli, kuten sanottu, valmis, mutta kuulustelimme kuitenkin häntä näön vuoksi.

«Oliko hän kehottanut muonamiehiä lakkoon? Oli. Miksi hän sen oli tehnyt? Koska heidän tilansa oli sietämätön. Oliko hän johtanut muonamiesten kokousta ja kirjoittanut uudet sopimuskaavat? Oli. Oliko hän käynyt muonamiesten kanssa moisiossa? Oli. Miksi juuri hän oli ottanut tämän asian johtaakseen? Koska juuri hän, saatuaan parin vuoden koulusivistyksen, piti velvollisuutenaan auttaa muita, jotka eivät olleet sitä saaneet. Oliko hän moisiossa sanonut: jollette allekirjoita nyt, niin teette sen viikon kuluttua toisella musteella? Ei, hän ei ollut käyttänyt minkäänlaisia uhkauksia. Oliko hän ollut kunnantalolla pyhäinkuvaa repimässä? Ei, sitä hän ei ollut tehnyt.

«Hän antoi kaikki vastauksensa varmasti ja yksikantaan, mutta yhtaikaa välinpitämättömästi, ilman toivoa, ikäänkuin olisi aavistanut kuulustelun muodollisuuden. Hänen harmaat ja viisaat silmänsä eivät katselleet ketään meistä.

«Seurasi muutamain todistajain kuulustelu. Kaikki ilman poikkeusta todistivat ainoastaan hyvää Bernhard Riiveksestä. Hän oli itse ostanut talonsa vapaaksi ja maksanut suurimman osan velasta, mikä Tallinnanmaan läänissä on harvinaista. Hän oli ollut kaikenlaisissa kunnallisissa luottamustoimissa ja aina osoittanut malttia sekä älyä. Ainoa, mitä häntä vastaan muistutettiin, oli, ettei hän koskaan käynyt kirkossa eikä ehtoollisella. Ylipäänsä ei hänellä tuntunut olevan yhtään vihamiestä.

«Minun tehtäväkseni tuli lukea hänelle tuomio. Hänet tuotiin taas sisään, ja hän seisoi edessäni lammasnahkaturkissaan, joka edestä oli auki. Ensi kertaa tunsin, että hänen silmänsä pysähtyivät minuun, ja vaikka katseeni oli kädessä pitämässäni paperissa, tunsin kuitenkin koko ajan näitten tutkivain ja älykästen silmien katseen. Muistan tuumineeni, mahtoiko hän ymmärtää venättä.

«Luin siis tuomion ensin venäjäksi, ja koska osaan kutakuinkin viroa, — olen Narvasta — käänsin sen suoraa päätä viroksi.

«Kun pääsin sanoihin «kaksisataa lyöntiä», kuulin hänen kiristävän hampaitaan. Katsoin häneen, hän oli kalpean ja villin näköinen, ikäänkuin hänen tavallinen itsehillintänsä olisi hetkeksi pettänyt. Mutta hän ei sanonut sanaakaan.

«Annoin käskyn viedä hänet pois. Näin hänen kääntyessään ovessa, että hänen hartiansa hytkyivät kuin vilutautisen.

«Pienemmät syylliset rangaistiin ensin. En mennyt rangaistuspaikalle, hermoni olivat jonkinlaisessa hajoomistilassa, ja toivoin hartaasti, että kaikki pian päättyisi.

«Olin jäänyt yksin huoneeseen, jossa järjestelin papereita. Yhtäkkiä aukeni ovi, ja Bernhard Riives työntyi sisään, kahden

matruusin kiinnipitelemänä. Peljästyin nähdessäni hänet, ja vasten tahtoani tarttui käteni ladattuun revolveriin.

«Hän oli kauhea katsella. Hänen lakkinsa oli poissa, ja vaatteet useasta kohden rikkirevityt, ikäänkuin hän olisi tullut käsikähmästä, toinen poski vuoti verta kuin pistimen haavasta. Kaikki jonkinlaisen talonpoikaissivistyksen luoma luja itsekuri oli kadonnut, hän oli kuin astunut monta monituista sukupolvea takaisin heimonsa sotaisia vaistoja kohti. Hänen arvokkaisuutensa ja ylemmyytensä olivat sensijaan ennallaan, samoin hänen tiedottomat johtajaominaisuutensa; hän muistutti pakana-aikojen heimopäälliköitä siinä seisoessaan. Mutta hurja hulluus, joka oli katsonut hänen silmistään tuomiota lukiessa, oli kadonnut, ja sen sijalla liikkumaton, jääksi jähmettynyt katse.

«Mitä tahdot?» kysyin häneltä.

«En anna itseäni piestä,» hän sanoi tyynellä uhalla.

«Olet saanut tuomiosi,» sanoin.

«Vaikka, — mutta s e e i s o v i minulle, — minä en ole orja, että minua vitsoin pieksetään.»

«Sinut oltiin vähällä tuomita kuolemaan, mies,» sanoin.

«Hän säpsähti, vaikeni ja katsoi minuun.

«Voit kiittää ylipäällikön armoa, että pääset kahdellasadalla lyönnillä,» jatkoin. «Voit mennä!»

«Käskin sotamiesten tarttua häneen, mutta hän rynnistäysi irti.

«Mitä nyt!» huusin kärsimättömästi.

«Minua ei lyödä!» hän toisti.

«Mies, punnitse sanojasi!» tiuskasin hänelle.

«Voimme ammuttaa sinut!»

«Ampukaa sitten, jollette muuta osanne,» hän sanoi.

«Menin ylipäällikön puheille. Ihmiselämä on kopeekan arvoinen, ajattelin, ja merkillinen tyhjyys, irrallisuus hajaannutti ajatukseni lepattaviksi kuviksi... Väkisinkin koetin pitää niitä kurissa, pakottaa niitä kulkemaan määrättyä sotilaallista uraa, ainoaa niille oikeaa. Kuitenkin tunsin hetkellistä heikkoutta... Mitä oli meidän tekeminen? Olimme kumpikin neuvottomia. Uskalsin ehdottaa, että armahtaisimme hänet täydellisesti, mutta tajusin itsekin, että sen kautta kadottaisimme kaiken arvon kansan silmissä. Se ei käynyt laatuun, emme voineet sivuuttaa rangaistusta.

«Ylipäällikkö otti asian tyynemmin.

«Antaa hänen itse valita raippojen ja kuolemanrangaistuksen välillä,» hän sanoi. «Se pehmittää hänet, saat nähdä.»

«Menin taas Bernhard Riiveksen luo ja ilmoitin hänelle ylipäällikön päätöksen. Hän kuunteli minua ääneti.

«Koetin hinnasta mistä hyvästä hellyttää hänet.

«Onko sinulla vaimo?» kysyin.

«On,» hän vastasi yksikantaan, aivan kuten kuulustelussakin.

«Entä lapsia?»

«On — viisi,» hän vastasi.

«Jumalan nimessä, — ajattele sitten heitä, mies.»

«Pelkäsin hänen tähtensä ja yhtaikaa halusin hartaasti murtaa hänen itsepäisyytensä, jonka sisimmät syyt eivät olleet minulle täysin selviä. Kuitenkin oli hänessä jotain, jolle salaisesti tein kunniaa.

«Hän ei vastannut, vaan näytti taistelevan itsekseen.

«Kuule nyt minua,» sanoin, «tule järkiisi! Näethän, tahdon parastasi. Sinä olet vahvarakenteinen ja kestät hyvin rangaistuksen, sairastat viikon ja olet terve taas.»

«Enhan minä sitä pelkää,» hän sanoi.

«Miksi sitten, vastaa toki!»

«En voi. Siinä kaikki. Luonto ei lupaa, en voi. Voin kuolla, mutta en voi antaa itseäni piestä.»

«Teitä on aina lyöty,» sanoin. «Kun vielä olitte orjia, lyötiin teitä aina. Isääsi on pieksetty, isoisääsi samoin.».

«Se on totta, meitä on aina lyöty,» hän myönsi. «Mutta minua ei enää lyödä. Minä olen syntynyt vapaana.»

«Nyt hän oli taas löytänyt itsensä. Hänen kulmikkaisiin, suuripiirteisiin kasvoihinsa ilmestyi taas sama talonpoikaissivistyksen tasapaino, jonka olin heti alussa niissä huomannut.

«Lapsesi, mies! Viisi lastasi, jotka jäävät orvoiksi, jos sinut ammutaan.»

«Heidän on parempi kasvaa isättöminä kuin orjan lapsina. Ampukaa minut!»

«Hän sai tahtonsa täyteen. En ollut läsnä, kun hänet ammuttiin, en edes tahtonut nähdä hänen ruumistaan, jonka hänen vaimonsa ja vanhin poikansa veivät pois, en edes kuulla kertomusta hänen viimeisistä hetkistään.

«Mutta minun mielipiteeni on: tässä talonpojassa, tässä Bernhard Riiveksessä suoristui seitsensatavuotisen orjuuden selkä.»

E. Sinervo

26. KOHTAAMINEN

Puro solisi iloisesti kiemurrellessaan läpi metsän. Mies pysähtyi puron rantaan, katseli hetkisen auringonpaisteista aukeamaa edessään, heitti sitten lakkinsa maahan ja kumartui juomaan. Hän ryysti vettä kuuluvasti kämmeneltään, joi hitaasti ja nauttien, kurkunpään aataminomena liikkui edestakaisin. Sitten hän ammensi vettä molemmin käsin ja huuhteli hikiset, päivän tummaksi paahtamat kasvonsa. Käsi pysähtyi tunnustelemaan leukaa, jota peitti pitkä kähertyvä parransänki.

— Mitähän jos ajaisi partansa, hän sanoi ääneen ja katseli ympärilleen. Katse tavoitti oravan, joka katseli häntä männynrungon takaa pyörein kirkkain silmin.

— Vai mitä siitä tuumit, kurre?

Orava livahti rungon toiselle puolelle, katseli sieltä hetken ja vilisti kiireesti pitkin runkoa ja oksia ja loikkasi viereisen kuusen oksalle.

— Tai jos pistäytyisi Mäntysellä saunassa, mies mutisi miettivästi leukaansa hieroen. Hän tunsi yhtäkkiä olonsa inhottavan likaiseksi. Paita liimautui ihoon, ja hän oli tuntevinaan vaatteissaan hien, savun ja maan hajun.

Hän istuutui hitaasti lahokannolle, kopeloi siristetyin silmin selkärepustaan leivänpalan ja alkoi järsiä sitä. Puro solisi unisesti, auringonsäteet tanssivat mustikanvarvuilla ja saivat vaaleanpunaiset kukat värähtelemään valoa.

Mies tuijotti kukkia, voimakkaat leuat jauhoivat hitaasti. Nenäntyvestä otsalle kohoava syvä vako ja juonteet suun ympärillä tekivät kasvot nääntyneiksi. Siristettyjen silmien ilme kertoi ihmisestä, joka on kauan elänyt yksin, vailla muuta seuraa kuin ajatuksensa. Parroittuneine kasvoineen hän toi mieleen kuvat, joita tähän aikaan näki maailman kaikissa kuvalehdissä, kuvat partaisista, kärsivistä miehistä, jotka muistuttivat sekä Kristusta että ryöväriä.

Tämä mies oli Antti Kuusniemi, metsäkaartilaispäällikkö, jonka päästä oli luvattu palkinto, hän, joka kaksi kertaa oli murtautunut vainoojiensa piirityksetjusta. Viimeksi kevättalvella 1943, silloin kun Mäkisen korsu vallattiin ja kaksi suojeluskuntalaista ja kolme metsäkaartilaista sai surmansa. Kolme vuotta hän oli harhaillut kotiseutunsa metsiä ja sinä aikana muuttunut legendaksi, josta puhuttiin uhkaavasti kiroten kirkonkylän suojeluskunnantalolla ja josta kuiskattiin salainen välke silmissä korpikylien mökeissä. Hänet oli nähty kaikkialla, välistä samanaikaisesti eri puolilla pitäjää. Jos jokin lehmä lypsi huonosti, oli Kuusniemen Antti käynyt lypsämässä sen omiin tarpeisiinsa, jos katosi lammas tai kana, niin kukapa muu sen olisi käynyt viemässä kuin Antti. Syksyisin kertoivat marjanpoimijat nähneensä hänet naisen hahmossa marjastamassa, ja talonpojat, jotka kävivät ajamassa heiniä takamaan ladoista, löysivät metsästä hänen nuotiotuliensa jälkiä. Mutta ne, jotka todella olivat tavanneet hänet, ne, jotka hankkivat hänelle ruokaa ja joiden saunoissa hän otti kylvyn pimeinä öinä, eivät koskaan kertoneet hänestä sanaakaan.

Mies pyyhkäisi leivänmurut parralta tarkkaan kämmenelleen ja pisti suuhunsa, risti kätensä pään taakse ja heittäytyi selälleen kahisevaan varvikkoon. Pilvet purjehtivat korkealla honganlatvojen yläpuolella, mies katseli niitä unisesti silmät sirrillään, ja silmäterät supistuivat pisteiksi.

Metsä kohisi ympärillä. Metsä, joka kohta kolme vuotta oli ollut hänen kotinsa, suojellut häntä ja sulkeutunut turvallisesti hänen takanaan aivan vainoojien nenän edessä ...

Mutta metsä oli ollut muutakin: tuntematon pimeys, täynnä

hiipiviä askeleita, tiheikössä vaaniva kuolema ja nimetön kauhu, hiljaisuus, jossa oman veren suhina kuului kosken pauhulta.

Oli ollut aikoja, joita hän ei unohtaisi koskaan. Mäkisen korsun valtauksen jälkeen hän oli yli kuukauden kulkenut metsiä vailla ruokaa ja varusteita, harhaillut suolla, syönyt nälkäänsä karpaloita ja jäätyneitä puoloja, ei ollut edes uskaltanut sytyttää tulta ilmituloa peläten. Kaksi viikkoa häntä oli ajettu kuin sutta.

Eräänä yönä siihen aikaan hän oli maannut kuusen alla likomärkänä, vilusta jäykkänä ja nälkään nääntymäisillään. Ajatukset liikkuivat hitaasti. Hän ajatteli isäänsä, joka oli menettänyt henkensä vuoden kahdeksantoista tapahtumissa, ja tunsi lyijynraskaana kohtalon kirouksen luokkansa yllä. Näinkö hänenkin piti hävitä, menehtyä tänne kuusen alle kuin haavoittuneen eläimen? Sekö olisi hänenlaistensa kohtalo oleva sukupolvesta sukupolveen, aina tappio?

Ei, piru vie. Hän näki mielessään kuulustelijan, jolta oli paennut myöhäiskesällä 1941, tämän riemuitsevat pedonkasvot. Se oli Viipurin takaisinvalloituksen päivinä. Miltä näyttivät nuo kasvot nyt? Maailmassa oli tapahtunut käänne. Antti Kuusniemi tahtoi vielä kerran nähdä nämä kasvot toisissa olosuhteissa... Hän ei suonut vihamiehilleen sitä iloa, että mädäntynyt, korppien takoma ruumis kuusenoksien alla kerran todettaisiin Antti Kuusniemen jäännöksiksi, hänen, joka oli vetänyt nenästä sekä ohranaa että suojeluskuntaa.

Hän oli raahautunut ihmisten ilmoille sinä iltana, pieneen metsätorppaan, jonka omistajan sisimmät ajatukset hän tunsi. Eikä hänen tarvinnut pettyä. Pienessä savusaunassa hän pesi väsymyksen ja luopumuksen ruumiistaan, ja vanhan mökinmiehen kasvonjuonteet kynttilänpätkän häilähtelevässä valossa valoivat häneen luottamusta ja rohkeutta ja merkillistä sisäistä lämpöä, jonka laatua hän ei kyennyt selvittelemään, mutta joka sai palan kohoamaan kurkkuun. Hän lähti mökistä aamunkoitteessa kuivat vaatteet yllään ja kainalossa leipää ja lihanpala, valmiina taistelemaan sekä ohranan miehiä että metsän piruja vastaan.

Mutta mies, joka lepäsi puron rannalla, ei nyt ajatellut tuota yötä. Juonteet suun ympärillä olivat lientyneet ja silmien ilmettä pehmensi kaipaava murhe. Orava oli palannut mäntyyn, ja mies seuraili sen puuhia hajamielisesti. Hän ajatteli perhettään. Vaimonsa hän oli salaa tavannut muutamia kertoja, mutta lapsia hän ei ollut nähnyt puoleentoista vuoteen. Silloin tällöin hän oli joutunut kulkemaan kodin ohi, mutta ei ollut koskaan pistäytynyt sisään. Pikkupoika oli ollut kaksikuukautinen, kun isä eräänä pimeänä yönä oli ohimennen kumartunut sen sängyn yli. Vanhemman pojan olivat suojeluskuntalaiset pilanneet. Hänet oli kaksi kertaa pysäytetty koulutiellä ja kiväärin avulla suojeluskuntalaiset olivat koettaneet puristaa hänestä, missä isä oli. Poika ei voinut sanoa mitään, koska hän ei mitään tiennyt, mutta hän

oli tullut kotiin seisovin silmin ja kuumeessa. Yhä vieläkin hän huusi unessa ja kasteli usein vuoteensa.

Miehen kasvolihakset kiristyivät ja silmät kapenivat uhkaaviksi viiruiksi.

— Roistot, hän sanoi vihaisesti.

Muurahainen oli kiivennyt hänen leualleen ja tunkeutui nopeasti tiheään partametsään. Mies otti sen varovasti hyppysiinsä ja nosti silmiensä tasalle. Sen vahvat leuat haroivat ilmaa ja yrittivät turhaan pureutua sormenpäiden paksuun nahkaan.

— Sinäpä olet sitkeä ja itsepäinen pikku otus, mies sanoi nenäänsä niiskauttaen. Sitten hän laski muurahaisen varovasti mustikanvarvulle. No, ala mennä, mene töihisi siitä.

Metsäelämänsä aikana hän oli tullut niin kummallisen pehmeäksi kaikkea sitä kohtaan, mikä eli ja liikkui. Hänen päähänsä ei enää olisi juolahtanut tappaa käärmettäkään. Oli pötypuhetta, että käärme hyökkäisi ihmisen kimppuun. Ei hyökännyt, jos sitä ei ärsytetty. Ja oliko mitään huvittavampaa kuin utelias sisilisko aurinkoisella kivellä? Jos pysytteli hiljaa, se uskalsi jopa sujahtaa repun yli. Entä lukemattomat linnut, joiden nimiä hän ei tiennyt, mutta joiden ääniä hän huvikseen oli opetellut matkimaan, joiden elämäntavat hän oli oppinut tuntemaan tarkalleen, niiden kosimatemput, perhe-elämän ja kaiken. Se, mitä ihminen tällä hetkellä toimitteli maailmassaan, ei vaikuttanut siihen, mitä tapahtui syvissä metsissä. Kevät tuli sinne joka vuosi samanlaisena ja kuitenkin uutena, käenkukkuineen ja aamukonsertteineen.

— Taidanpa niinkin pistäytyä Mäntysellä tänään, mies mutisi. Siellä tiedetään varmasti jotain kotiväestä... ja ehkä saan saunan.

Oikeastaan se ei kuulunut hänen suunnitelmiinsa. Viimeistään huomenna hänen pitäisi viedä sana Aarne Ollilalle, jonka piilopaikan hän yksin tiesi. Mutta hänen kohdallaan oli nykyään rauhallista, oli tuskin vaaraa joutua kiinni, vaikka kävisikin kylässä.

Hän nousi ja heitti repun olalleen. Orava hyppäsi pelästyneenä kauas toiseen puuhun, ja mies alkoi vaeltaa pitkin puron vartta. Vaikka hän vielä ontuikin rytäkässä saadun haavan jäljiltä, hänen askelensa olivat kevyet ja äänettömät kuten ihmisen, joka on tottunut olemaan varuillaan. Lähestyessään asuttuja seutuja hän pysähtyi silloin tällöin. Puro solisi, linnut visersivät, jostakin kuului vaimeaa koiranhaukkua.

Hän tuli harmaan juoksuaidan luo ja kiipesi sen yli ääntä aiheuttamatta. Nuorten koivujen keväänvihreitten oksien lomitse näkyi harmaa riihi. Riiheltä johti polku taloon. Hän pysähtyi riihen nurkalle ja tähyili pihaa kohti. Torppa henki arkisen iltapäivän rauhaa tuossa auringonpaisteessa kylpiessään. Keskellä pihaa istui harmaajuovainen kissa. Hän aikoi jo nousta polkua pihaan, mutta pysähtyi äkkiä. Aitan takaa kuului lasten ääniä. Niitä oli

enemmän kuin yksi, ja talonväellä oli vain yksi lapsi, sen hän tiesi.

Samassa yksi lapsista tuli näkyviin. Se tuli aitan takaa ja taapersi polkua riihelle päin. Tukka hohti liinanvalkeana auringossa ja hyötyväiset hiustupsut häilähtelivät askelten tahtiin. Se oli poikalapsi.

Mies seisoi liikkumatta ja katseli lasta. Aataminomena liikahti hänen nielaistessaan. Oli pitkä aika siitä, kun hän viimeksi oli nähnyt lapsen läheltä. Tuossa nyt oli lapsi ilmi elävänä, untuvatukkaisena ja merkillisen pienenä.

Nyt lapsi huomasi miehen, se pysähtyi ja tuijotti häntä pyörein tummansinisin silmin. Sitten se nosti kättään ja pisti etusormen suuhunsa.

Miehen silmiin tuli varovaisen huvittunut ilme. Aivan kuin olisi puhellut linnulle tai oravalle hän kurotti aavistuksen verran kaulaansa ja kuiskasi pehmeästi: — Tule tänne, tule lähemmäs, ei setä tee pahaa.

Ja lapsi tuli, se tuli pelkäämättä ja tepasteli lyhyin askelin aivan miehen luo. Mies henkäisi syvään ja nosti pojan käsivarsilleen. Se oli kummallisen kevyt. Vaalean ohuen tukan lävitse kuulsi punertava päänahka. Posket ja käsivarret olivat hennon ruskeat, iho oli pehmeä ja silkinhieno, ohimossa näkyi sininen suoni.

Mies istuutui riihen seinustalle ja piteli lasta varovasti, hänen suunsa oli vääntynyt avuttomaan hymyyn.

— Kas niin, kas niin, kenen poika sinä olet? Mikäs pikku miehen nimi on? Vai etkö osaakaan vielä puhua, mitä?

Poika ei vastannut, se tuijotti miestä kasvoihin silmää räpäyttämättä, pää taaksepäin taipuneena. Sitten se nosti kätensä ja tavoitti miehen kähertyvää partaa.

Mies naurahti matalasti.

— Vai sillä tavalla, sekö sinusta on mukava, minun partani? No tukista nyt, tukista kovasti tällaista partaäijää. Kas sillä tavalla, noin.

Hän laski suuren ruskean kätensä varovasti pojan tukalle. Kämmen ympäröi pientä kalloa ja tunsi sen hauraiden ja lämmön.

Pojalla oli yllään liian iso kauhtunut pumpulipaita. Mies katseli sen vinoruudutusta ja hätkähti äkkiä. Tuo paita... sehän oli — hänen vanhemman poikansa paita. Hän katseli hätäisesti pojan kasvoja, tutki tämän jokaisen piirteen, ja tunsi kuinka veri syöksähti hänen päähänsä.

Hän järkyttyi niin, että hän päästi lapsen liukumaan maahan ja nousi nopeasti. Sitten hän kyykistyi jälleen ja kysyi kuiskaten:

— Mikä sinun nimesi on? Kerro sedälle, mikä sinun nimesi on.

Poika tuijotti häntä hetken. — Eikki, se sitten sanoi.

Mies nielaisi. Hän tarttui poikaa hartioista ja painoi hänet silmänräpäykseksi lujasti rintaansa vasten. Kuiva nyyhkytys tärisytti hänen ruumistaan.

Samassa hän kuuli vanhemman poikansa äänen pihalta:

— Heikki! Mihin se meni? Heikki, mennään kotiin.

Mies nosti päätään, kasvot saivat jälleen valppaan ilmeensä. Matti ei saanut nähdä häntä. Ne elukat voisivat taas kiusata häntä ja poika ehkä kertoisi. Ilmeisesti vaimokin oli käymässä talossa...

Hän mietti hetken, sitten hän nousi nopeasti.

— Heikki, Matti huutaa sinua. Mene nyt, kuule nyt kuinka veli huutaa.

Mitä pirua! Hänhän vetisteli. Poika polulla hänen edessään uiskenteli sumupilvessä. Hän nielaisi ja räpäytti silmiään.

Lapsi katseli häntä tarkkaavasti. Sitten se kääntyi ja alkoi mennä kohti pihaa. Yhtäkkiä se pysähtyi ja kumartui, tavoitti sormillaan keltaista akankaalia, riuhtaisi sen juurineen maasta, kääntyi:

— Kukka.

Mies astuu pari askelta, ottaa kukan lapsen kädestä. Lasten äänet lähenivät.

— Heikki! Äiti käskee.

— Mene nyt, mies sanoi käheästi. No mene, mene!

Hän kääntyi ja alkoi juosta metsään epävarmoin askelin, horjuen kuin humalassa.

J. Piippo

27. MEIRA

(Katkelma)

Mutta moneen viluiseen vuoteen he eivät näyttäytyneet Rikkajokivarrella eivätkä kirkolla. Paljon ehti tapahtua sillä aikaa. Paljon muuttua, monta mennä, monta tulla. Hiski piti enemmän etelästä. Meiran äiti muisti yhä Ruupen, edellisen miehensä. Mutta Ruupen edeltäjän hän oli jo unohtanut. Hiski piti sen varan, ettei Ruupe sattunut heidän tielleen.

Meira ihan pelkäsi Hiskiä, vaikka tämä oli pieni, matala ukonkukkaro. Ja sitä paitsi tyhjän kehuja. Kehui alituisesti saappaitaan... He matkasivat etelää ristiin, rastiin, yöpyivät taloihin, milloin yösija annettiin, joutuivat latoihinkin, joiden katto oli yhtä harva kuin seinäkin. Niihin yöpymisestä oli vain se ilo, että lähtiessä saatiin heiniä hevosille.

Hiski oli taitava myymään ja ostamaan, tekemään vaihtokauppoja, huikkimaan hevosia. Joskus heillä oli kaksikin tiuhtiaista ajokkaan perässä, ja Hiski aivan kahisi ja helisi rahaa. Hiski oli ruma mutta taitava, Ruupe oli ollut komea ja laiska. Mutta Meiraa Hiski katsoi kieroon. Hyvällä tuulella ollessaan Hiski kuitenkin unohti Meiran syntyperän. Hän viskeli lapsille lantteja. Ja Meira veljineen syöksähti tavoittamaan niitä, niin että päät kolah-

tivat yhteen, ja Hiski oli sen jälkeen ainoa, joka nautti kylvöstään ja nauroi mahansa veteläksi.

Meira hymyilee, mutta sitten hänen silmiensä ohi kulkee Steenin surullinen, kalpea varjo. Eipä varjo sittenkään. Sillä muisto käy valoisaksi, nuoreksi, hellyttäväksi. Steeni oli tullut Unkarista. Kun hän soitti, kurjuus, pahuus ja onnettomuus katosivat. Ja koko huone tanssi. Eikä Meira voinut muuta kuin jättää kitaransa ja tanssia mukana. Kahvilavieraat ovat ihmeissään. Sitten Steenin viulusta katkeaa kieli. Steenin pingottaessa uutta kieltä Meira siepaa pojan hatun ja ryhtyy keräämään rahaa.

— Mitäs se tuo peli oli? joku kysyy.

— Se oli unkarilainen tanssi! Meira vastaa.

— Vai ihan unkarilainen —

Eräs miehistä kaivaa liivintaskuaan:

— Jos antaisi vahingonkorvausta siitä viulunkielestä.

— Voi, isäntä hyvä, se oli hopeinen kieli! Meira sanoo.

— No, sitten on pantava hattuun toinen markka.

Meira näkee miesjoukossa naisenkin, lyhyen, leveän, mustahuivisen mummontanttaran, ja ojentaa tällekin hattuaan:

— Antakaa tekin, rouva, lantti soittajapojalle!

— Ei ole lanttia — ei toki. Enkä minä mikään rouva — Ieva vain, Topparin Ievaksi minua sanotaan... Kuulkaapashan Juuso ja Toppari. Eikö lie parasta ja lopettaa tämä lystäily! Haiskahtaa jo liian paljon saatanalta!

Kaksi markkaa Meiralle antanut mies vilkaisi Ievaan:

— Ole tuossa vähemmällä. Tilaa kahvia! Minä maksan.

Ieva tilasi. Juuso oli hiukan humalassa. Hän huusi Steenille:

— Joko viulu on kunnossa, pelimanni?

Steeni viritti viimeistä kieltä:

— Aivan kohta, herra...

— Soita polkka!

— Polska? Hai! Soitan...

— Soita pirunpolkka näille manttaalipösöille!

Isännät nousivat yhtä aikaa. Lähtivät kankeina ja arvokkaina. Kahvila tyhjeni, niin että yleisöksi jäivät vain Juuso, Toppari ja Topparin Ieva. Heille Steeni sitten soitti viimeisen pelinsä. Ja siinä olivat ilot ja surut, pirut ja enkelit, siinä unkarilaisessa soitossa! Sen päätyttyä Juuso kysyi Topparilta:

— No, mitäs sanot tämän Unkarin pojan soitosta ja soittovärkeistä?

— Hyvät on värkit. Korreeta oli. Vaan yllytäpäs sitä riuhtasemaan se Vanahan Kaartin Kunnijamarssi! Toppari sanoi.

Mutta Juuso soitatti yhä unkarilaista.

Näytti siltä kuin hän olisi itkenyt. Sitten hän nousi ja pudotti setelin hattuun, jota Meira vielä piti edessään, kääntyi Topparin ja Ievan luo, otti molempia käsikynkästa:

— Nyt mennään.

Ovelta hän toivotti:
— Näkemiin, pelimannit!
Ja Steeni soitti huomaamatta, että kahvila oli tyhjä.

Steeni eli vielä muutamia vuosia. He soittivat pihoilla. Jonakin syksynä he kohtasivat Linnean. Tyttö tuli heidän luokseen pihalle ja kysyi:
— Etkö sinä ole Meira?
— Olen, neiti! Meira vastasi.
— Sinustako on tullut pihasoittaja?
— Niin, neiti! Soittaja olen. Soitan missä kuunnellaan.
— Etkö tunne minua?
— Näen edessäni prinsessan. Kuinka voisin tuntea hänet!
— Älä ilveile! Olen Linnea.
— Olette Linnea, mutta teistä on tullut prinsessa. Lapsena tunsin pikku tytön, jonka nimi myös oli Linnea. Rohkenisinko uskoa, että te, ihana prinsessa, olette sama kuin se ilkeä pikku paholainen!
— Ehkä olin ilkeä sinulle, mutta muistaakseni sinä kostit sen loistavasti.
Meira tarttui Steenin kainaloon:
— Lähdetään!
— Ei, älkää lähtekö! Linnea sanoi.
— Mieheni ei ole nyt ihan terve, Meira selitti.
— Oh, oletteko jo naimisissa?
— Olen. Soitan yhdessä mieheni kanssa.
Linnea käännähti Steeniin:
— Soitatteko nuoteista?
— Soitan, mitä olen oppinut Unkarissa mustalaisilta — hai! — nuoteista harvoin, hyvin harvoin, Steeni vastasi.
— Mikä vahinko, Linnea sanoi. — Olisi lähdetty sisälle. Olisin säestänyt teitä pianolla.
Steeni vaikeni, mutta Meira sanoi:
— Voi, ei meillä ole aikaa huvisoittoihin! Mutta saanko kysyä, kuinka Linnea neiti on nyt täällä eikä Rikkajoella?
— Kävin siellä vain kansakoulun. Täällä opiskelen nyt musiikkia. Pianonsoittoa.
— Entäs Linnea neidin sisar ja opettaja?
— He jäivät sinne korpeen ja ovat naimisissa.
Hetken äänettömyyden jälkeen Linnea kysyi:
— Oletko löytänyt isäsi?
— En ole etsinyt, en kai olisi löytänytkään, Meira vastasi.
— Uskotko yhä, että isäsi on kuningas?
Meira nauroi hiljaa.
— Et siis tiedä, kuka isäsi on? Linnea kysyi.
Meira säikähti:
— En, enkä haluakaan tietää.

— Sinulle voisi olla siitä hyötyä!
— Elän, vaikka en sitä tiedäkään.
— Mutta eläisit paremmin, jos tietäisit.
Meira vaikeni.
— Sinä haluat uskoa, että isäsi on kuningas, Linnea sanoi hymyillen.
— Niin, ehkä tarvitsen pikku valeen, että jaksaisin elää.
— Mutta pikku totuus auttaisi sinua tätä nykyä varmasti enemmän. En kuitenkaan sano isääsi, koska niin tahdot.
Ja Linnea katsahti Steeniin:
— Isäni tehtaan työläisillä on orkesteri, mutta heillä ei ole kapellimestaria. Isäni kustantaisi varmaankin mielellään teidän musiikkiopintonne saadakseen teistä työläisten orkesterille pysyvän kapellimestarin. Saanko suositella teitä?
— Valitan. Olen vapaa. Ansaitsen leipäni, enempää en pyydä enkä saakaan!
— Tiesin, että vastaisitte suunnilleen noin, Linnea sanoi loukkaantumatta.
Hän ojensi kätensä Steenille:
— Näkemiin!
Pieneksi mytyksi puserretut rahat siirtyivät toivotuksen mukana Linnean kädestä Steenille.
Kun Meira ja Steeni myöhemmin laskivat rahoja, Meira sanoi:
— Olisit jättänyt minut!
— En! Ei tullut mieleenikään...
— Linnea piti sinusta!
— Mutta minä pidän sinusta.
Sitten tuli aika, jolloin Steeni ei jaksanut enää kiertää pihasta pihaan. Meira tarjosi häntä potilaaksi yleiseen sairaalaan. Mutta onko YLEISTÄ SAIRAALAA? On vain sen niminen paikka.
— Ei tänne mustalaisia oteta!
Ylihoitajatar kahisi valkeuttaan, puhtauttaan.
— Ei ole sitä paitsi sairassijoja.
Tiukka suu napsahti kiinni.
— Mieheni ei ole Suomen mustalaisia, Meira yritti. — Hän on unkarilainen soittotaiteilija!
— Menköön sitten Unkariin.
— Luuletteko, että valehtelen?
— Oletko sinäkin Unkarin mustalainen?
Vastaukseksi Meira nyyhkäisi ja juoksi Steenin kaulaan, kuiskasi:
— Tuo ämmä luulee, ettet sinä ole soittaja!
Steenin silmät iskivät kipinän vielä. Hän kohottautui, kaivoi reen ryysyistä viulunsa, viritti ja alkoi soittaa. Ylihoitajatar seisoi tylynä. Sitten ruvettiin availemaan ikkunoita, ja kättentaputukset paukahtelivat pakkasilmaan.
Kun Steeni oli lopettanut, ylihoitajatar sanoi:

— Hyvä on. Otan teidät sairaalaan omalla vastuullani. Saatte soittaa potilaitten joulukuusella.

Sitten Steeni kompasteli Meiran tukemana ylihoitajattaren jäljestä sisälle. Meira tunsi, että Steenin jokainen askel pitkissä, holvimaisissa käytävissä oli menoa kuoleman luokse. Hän pelkäsi, mutta jäi kaupunkiin. Hän halusi pysyä lähellä Steeniä. Ja hän vaihtoi huolekkaasti säilytellyn kouluvaatenyyttinsä käyvempiin valkolaisten pukimiin ja pääsi lapsenlikaksi perheeseen, jonka kamarin seinälle oli valkoisella mustaan kirjoitettuna: RUKOILE JA TYÖTÄ TEE... Meira ei osannut lukea tuota lausetta, mutta sen jälkimmäinen puolisko kävi hänelle muutoin tutuksi.

Hän livisti vasta Steenin kuoltua.

Sairaala otti Steenin viulun. Meira peri muun.

Meira kuivaa silmiään, mutta ei muista enää, mistä ladosta hän kerran varasti heiniä Steenin hevoselle. Kenties lato on hajonnut, purettu. Tulvakin on sen saattanut siepata.

Steenin kuoltua Meira peri hevosen, ajoi Rikkajoelle ja möi sen siellä. Hän kohtasi sukulaisiaan. Äidin, Hiskin ja pojat. Mutta nämä eivät olleet hänelle ensinkään suopeita. Äiti mankui häneltä hevosrahat, Hiski kiroili köyhyyttään, pojat puhuivat törkeyksiä. Oli sota-aika. Meira erosi heimostaan ja pukeutui valkolaisten vaatteisiin.

V. Kajava

28. LINTUKAUPPIAS

Osuin paikalle sattumalta harhailtuani eräänä aamuvarhaisena Amsterdamin köyhälistökortteleissa. Tulin ahdasta, kuoppaista kanavakatua, jota en aikaisemmin ollut kulkenut. Kapeat homeiset talot nousevat siellä suoraan vedestä, niinkuin kaikkien kanavien varsilla, mutta siellä kelluvat veden limanvihreällä pinnalla törkeämmin kuin muualla suoraan ikkunoista tyhjennettyjen laskiämpäreitten sisällykset.

Ja kuitenkin se on kaupungin vanhinta osaa, keskikaupunkia, cityä. Sieltä ei ole monta askelta pääasemalle, kuninkaalliseen linnaan eikä pörssitaloon, mutta siellä muistuttavat sateen rapauttamat rauniot jyrkkäpuheisimmin äskeisestä sodasta, ja ruosteiset romuvarastot, hyljätyt autonkorit ja lumppukasat muodostavat kurjuuden museon, aina avoinna olevan ihmisalennuksen näyttelyn.

Kun monta metriä pitkä, kolmen miehen eteenpäin kiskoma hollantilainen posetiivi soittaa haikeata napolilaista sävelmää tai kirkuvakoristeinen amerikkalainen automaattigramofoni ylenantaa sambaa baarin avoimesta ovesta, kuuntelevat sinisten järvien partailta saapuneet turistit ihastuneina mannermaan kutsua.

Valokuvauskone laukaisuvalmiina he katselevat kadulle nostetuilla tuoleilla istuvia kaikenvärisiä katunaisia ja nyökkäävät tyytyväisinä toisilleen: — Tämä on pittoreskia!

Niin, tulin paikalle sattumalta ja kävelyni keskeytti yhtäkkiä keskellä katua kävelevä papukaija. «Coco-Coco», kuulin huudettavan, ja ihmeekseni näin isojen miesten, tavara-autonkuljettajien ja raskaita koneenosia olallaan kantavien työmiesten pysähtyvän juttelemaan papukaijan kanssa. Kulman takaa ilmestyi poliisi, hänkin pysähtyi. Kaikilla oli jotakin sanottavaa linnulle, joka hiukan vaivalloisesti taaperteli ajotiellä ja jonka kaikki näyttivät tuntevan.

Mikään korea eläintarhapapukaija se ei ollut. Se oli parin kämmenenpituuden mittainen, harmaa olento, arvatenkin Psittacus erithacus — tämä siksi, etten kakadua lukuunottamatta muita papukaijoja tunne, ja kakadu tämä ei ollut. Mutta tyytykäämme hänen luontevaan nimeensä, sillä joka tapauksessa se oli Coco-Coco.

Aikansa sen kanssa leikittyään ja hiukan sitä tavan vuoksi kiusoiteltuaan miehet jatkoivat keskeytynyttä matkaansa, mutta minä, jolla ei ollut kiirettä mihinkään, jäin hetkeksi. Ja silloin näin myös linnun isännän, joka seisoi katukäytävän tasalta jyrkästi alaspäin johtavien myymäläportaitten yläpäässä.

Mies oli huomiota herättävän tukeva, muttei lihava. Ehkä kuudestakymmenestä ikävuodestaan huolimatta — sen ikäiseksi hänet arvioin — hän oli vartaloltaan suora, niinkuin hän olisi koko ikänsä tehnyt jotakin terveellistä työtä ulkoilmassa. Siihen viittasi kasvojen värikin, hänen ihonsa oli terveenpunainen ja niin ahavoitunut, ettei mitenkään olisi voinut kuvitella hänen asuvan tuon maanalaisen lintukauppansa takahuoneessa, kuten hän, niinkuin myöhemmin totesin, asui ja oli asunut vuosikausia.

Noissa kortteleissa elävät ihmiset olivat kyllin selvästi osoittaneet, ettei heitä vähääkään huvittanut joku valokuvaileva turisti eikä maalauksellisten näkymien keräilijä. Heillä ei ollut kykyä iloita edes valuutasta, jonka ulkomaalaiset toivat maahan. Heidän kasvonsa olivat tympeän välinpitämättömät tai vihamieliset; joku matkailija oli saanut yöastian sisällön niskaansa erästä kampaamatonta aamutohveleitaan laahaavaa eukkoa kameralla tähtäillessään.

Lintukauppias oli toista maata. Ehkä se, että hänen oli yritettävä myydä myös ulkomaalaisille, loi hänen ympärilleen ystävällisyyden kehän, tai sitten hän oli luonnostaan liian voimakas häiriintyäkseen silmäyksistä, joilla mistään piittaamaton ulkomaalainen usein loukkaa penkoessaan köyhyyden sangen vähän viehättäviä roskakasoja, jotka niin usein ulkomailla osoittautuvat — pittoreskeiksi.

Katselin papukaijaa, jota tyhjentynyt katu ei kauan huvittanut. Se oli tottunut seurustelemaan, ja nähtävästi kaikki, joilla oli

asiaa kortteliin tai joiden matka kulki sen kautta, olivat sen hyvänpäivän tuttuja. Minuun se ei näin aluksi kiinnittänyt mitään huomiota, vaan käveli isäntänsä luo ja istahti ojennetulle etusormelle.

Olin seurannut sen kävelyä ja jäin nojailemaan portaitten ruostuneeseen kaiteeseen. Kauppa oli syvällä jalkojeni alapuolella, mutta näin ikkunasta lukuisia lintuhäkkejä ja kuulin katkeamatonta tasaista tirskuntaa, joka kantautui kadulle kuin kivialtaan pohjalta. Ollakseni tavanomaisen kohtelias, kun kerran olin siihenkin asti tullut, nyökkäsin miehelle ja sanoin:

— Goedenmorgen.

Hän kohotti päänsä, jonka tukevaa miehisyyttä harmaantunut vahva leijonanharja korosti, hymyili hiukan ja vastasi lämpimästi tuikahtavin silmin:

— Goedenmorgen.

Mietin hetken, uskaltaisinko jatkaa saksaksi, mutta hän ratkaisi pienen pulmani kysymällä, puhuinko englantia, ranskaa tai saksaa. Puhumme melkein jokainen jotakin niistä, hän sanoi, hollantihan on sekakieli.

Vastasin saksaksi ja kyselin häneltä kaikenlaista linnuista. Kun ajotielle ilmestyi olutkuski vahvajalkaisine hevosineen ja huuteli Coco-Cocoa, lähti papukaija taapertamaan kuormaa kohti, ja kauppias kehotti minua tulemaan myymälään katsomaan lintuja.

Sillä kertaa viivyin siellä vain hetken, mutta kun hotellini oli aivan lähellä sijaitsevan pääkadun, Damrakin, varrella, jouduin usein, mennessäni eläintarhaan, Rembrandtin taloon tai Vondelpuistoon, kulkemaan korttelin halki. Koska vähitellen katsoin kuuluvani Coco-Cocon tuttaviin, viivähdin joka kerta muutaman minuutin lintukaupan edustalla. Ja huomaamattani alkoivat silmäni tottua suunnattomia paperijätekärryja työntäviin, nälän merkitsemiin miehiin, sisältä ja päältä kuluneihin ynseihin naisiin, enkä enää kärsinyt kanavan käymälänhajustakaan niin kuin alussa.

Eräänä aamuna olin liikkeellä hyvin varhain, koska tarkoitukseni oli kävellä aina siirtomaamuseoon saakka. Kuljin tavallista tietäni pörssin ohi vanhaan kaupunkiin, sillä tiesin löytäväni jo oikeat kujat sen halki. Työläiset olivat aikoja sitten lähteneet, ja kadut olivat jokseenkin autiot ja hiljaiset.

Kun tulin Coco-Cocon kadulle, näin papukaijan nuokkuvan porraskaiteella aamuauringosta nauttien. Kaupan ovi oli auki, ja koska minulla oli mukanani hyvää piipputupakkaa, josta tiesin Hans Boumanin — se oli lintukauppiaan nimi — suuresti pitävän, laskeuduin alas kauppaan.

Astuessani oviaukosta lankeavan valon tielle Bouman kääntyi ja tervehti, kehottaen minua siirtymään valon tieltä. Hänellä oli kädessään sorkkarauta, ja näin, että hän ennen tuloani oli ryhtynyt repimään auki rapattua seinää. Kysyin, oliko jotakin hullusti.

Hän viittasi minua lähemmäksi ja kehotti painamaan korvani seinää vasten.

Aluksi en kuullut mitään, mutta kun Bouman napautti muutaman kerran kevyesti sorkkaraudalla seinää ja jälleen hiljennyimme, kuulin pienen pientä naputusta seinän takaa. Ymmärsin heti, ettei se voinut olla tiiliseinä, vaan rappauksella peitettyä puuristikkoa, johon Bouman juuri saapuessani oli ehtinyt työntää sorkkarautansa.

— Tästä kulki ennen ilmanvaihtoputki, hän selitti, — mutta kylmän takia se täytyi tukkia ja samalla tehtiin seinästä muutenkin vähän siistimpi.

— Mutta mikä siellä naputtaa? kysyin.

Bouman tarttui käsivarteeni ja vei minut portaille. Seinässä olevaa venttiiliä osoittaen hän virkkoi:

— En tullut silloin tukkineeksi tuota, ja nyt epäilen, että pikkulintu on pudonnut siitä sisään eikä pääse ulos.

Hän tarttui jälleen sorkkarautaansa päästäkseen käsiksi peltiseen ilmanvaihtoputkeen, joka oli niin ruosteensyömä, että hän pelkin käsin pian sai revityksi siihen aukon, josta käsivarsi mahtui sisään.

Ihmettelin vähän hänen touhujaan. Hän ei ollut olemukseltaan eikä ilmeeltään sen näköinen mies, että olisi voinut kuvitella hänen kasvattavan ainuttakaan tunteellista ajatusta vahvan, selkeän otsakupolinsa sisässä.

Hetken ruosteista putkea kopeloituaan hän nosti sieltä kämmenessään pölyisen, laastijauhon tahriman ja kovin surkean näköisen varpusen, jonka hän laski ikkunan valoon. Muutaman kerran höyheniään pörrötettyään varpunen alkoi hypähdellä ikkunalla niinkuin terve lintu ainakin. Se ei ollut ehtinyt vielä hädissään itseään vahingoittaa.

Bouman nosti varpusen kämmenelleen ja vei sen ulos. Seurasin perässä. Kun Bouman ojensi käsivartensa suoraksi, hypähti varpunen kadulle, tirskahti pari säveltä ja lennähti tiehensä kanavan yli.

Näin Boumanin katseessa tuona hetkenä jotakin niin lämmintä, miltei isällistä, että se sopi jokseenkin huonosti hänen miehiseen, raskaaseen olemukseensa, ja vielä vähemmän ymmärsin häntä, kun hän jäi pitkäksi aikaa seisomaan portaitten yläpäähän ja antoi katseensa liukua hyväillen yli sotkuisen, ikivanhaa köyhänhajua uhoavan korttelin.

Mutta pian ymmärsin.

Kun palasimme sisään, hän haki myymälän takana olevasta huoneestaan harjan ja rikkalapion. Mutta ennenkuin hän aloitti siivoamisen hän kääri paidanhihansa ylös. Silloin näin jotakin ja tajusin kaiken: hänen vasempaan käsivarteensa oli polttamalla painettu joitakin numeroita. Bouman oli keskitysleirin kokenut mies.

Hän huomasi järkytykseni, hymähti lyhyeen ja sanoi matalalla, miltei murahtavalla äänellä:

— En pidä erikoisesti häkeistä. Niistä voi tosiaankin saada eliniäkseen huonon käsityksen.

Ja hetken kuluttua hän jatkoi:

— Nuo tuolla — viittaus häkkeihin, missä kanarialinnut ja viheriävarpuset hypähtelivät — ne tarvitsevat minua, siksi —.

Samassa taapersi Coco-Coco sisään ja hypähti isäntänsä ojennetulle etusormelle.

— Tämä veikko tässä, sanoi Bouman, tuntee vain vapauden. Se ei ole päivääkään ollut häkissä, se osaa elää vapaasti aivan itsestään.

Hän kohotti katseensa himmeän myymälänikkunan tasalle. Ikkunan takana kohosivat varjomaisina kapean kanavan takana olevien likaisten talojen julkisivut, jotka nousivat suoraan törkyisestä, haisevasta vedestä.

— Mutta millä hävitämme nuo häkit? hän kysyi hiljaa, melkein itsekseen. — Millä vapautamme ne, jotka ovat niissä syntyneet ja kasvaneet?

Ulkoa alkoi kuulua epätasaisella mukulakiveyksellä tärskyvän tavara-auton räminää. Coco-Coco alkoi kävellä vaivalloisesti keinuen ovea kohti ja hypähteli pian porrasaskelmalta porrasaskelmalle, mennäkseen hetkiseksi juttelemaan kuljettajan kanssa.

P. Haanpää

29. TILANOMISTAJAN AAMU

Valkoiset pilvihahtuvat verhosivat sinimustaa taivaan kumua, ikäänkuin joku kehrääjämuija olisi kuljettanut villakarttaansa yli ilmapiirin ja raastanut pilvet rikki kuten pumpulit. Aukoista vilkutti jokunen tähti teräviä sakaroitaan, kuten olisi salaperäisellä ilmekielellä selitellyt outoja asioita. Kuun kelmeä naama kulki tolaansa, siivilöiden repaleisen pilviverhon lävitse valonsa kalpeanvihertävänä, väikkyvänä ja aavemaisena aavoille, lumen peittämille kentille, metsiin ja kyläsikermiin. Pakkanen asui ilmassa; se koristeli esineitä kuurakiteillään, rapsahteli ja hyppeli pitkin aitoja ja asumuksen nurkkia.

Mutta muuten oli kylänraiteilla hisahtamaton hiljaisuus, talviyön kuolemanvakava hiljaisuus. Jääkukkaisista ruuduista kuu koki heitellä valokuvioitaan pimeitten pirttien lattioille.

Avara oli Ison-Mahalan pirtti, jonka ovipuolen nurkissa rengit raskaasti kuorsasivat, karjapiikojen nukkuessa perällä ja itse ukon, talon isännän, lepäillessä lautalaverilla pankko-karsinassa. Syvällä unten helmoissa oli palvelusväki. Tunnit lipuivat heiltä vaivatta taakse. Mutta ukon aivoja ei uni yritellytkään

kääriä pehmeisiin pumpuleihinsa. Raskas on isännyyden taakka — Ison-Mahalan isännyyden.

Ehkä olikin aitan laarit täynnä ja navetassa kymmeniä maitoa valuttavia nautoja, mutta kuka takasi, ettei se jonakin hetkenä vähentynyt, kulunut ja hiutunut olemattomuuteen. Eikä tekisi lisä pahaa; elinkeinoa tarvitaan — pitkä on elämäntie, monta on mutkaa... Silmät on pidettävä auki, valvottava joka hetki, että olisi elinkeinoa tuskan päivien varalta, että ei vanhana päivänä joutuisi käteen raskas puu, kerjuusauva. Ei ole Ison-Mahalan isännälle penni ja mammona liian rakas; on uskovainen mies, antaa köyhille ja auttaa viheliäisiä. Mutta huoli ei heitä isännän sydäntä, raskasta on omistajan olla.

Rengit kuorsaavat. Hätäkös heillä! Ei huolta mitään. Ruoka eteen ja töihin mihin määrätään. Ovat vain ja hengittävät!

Toista on isännän. Ei tule unta; kauan kuulee hän toisten erisointuiset hengenvedot, seinäkellon tasaisen tikutuksen ja pakkasen risahdukset pihamailla, ennenkuin vajoaa keveään unenvaaluun.

Sitten hän herää, kun pakkanen pamahduttaa halki nurkan pään, ja vääntyy istualleen. Kuusi pitkäsivuista valoneliötä on lattialla, mutta ne katoavat aaveen tavoin kuun sukeltaessa pilviin.

Ei liene yö vielä pitkällä, kiusallinen yö, joka ei anna Ison-Mahalan isännälle rauhaa. Joutuisipa aamu ja alkaisi työn tohina; silloin on Iso-Mahala ja Ison-Mahalan isäntä pönäkkä ja pystyssä. Yöllä on kaikki epämääräistä, horjuvaa, aivankuin Ison-Mahalan multiaiset yrittelisivät vapisemaan.

Ukko kurkistaa ulos karsina-akkunasta ja hätkähtää ja hieraisee silmiään. — Onko, onko jo aamu? Tuli pilkotti Yli-Puran akkunasta. Miten pitkälle se uni lie hurauttanutkaan yön, ehkä jo viirasi, vei liian myöhään...

Ukko kämyröi ylisillään hämäryydessä ja kopeloi uunin otsalta tulitikkulaatikon. Tuli valaisee seinäkellon sameata lasia ja kömpelöitä viisareita.

— Ensimmäistäkö se vasta käy. Kelloko tässä valehtelee, vai onko Yli-Purassa tultu hulluiksi, kun keskiyöllä... vai silmäkö se valehteli...

Isäntämies kuikisti akkunasta: oli siellä tuli; tarkasti kellotaulun toisen kerran: puoli yhtä osoittivat viisarit ja heiluri lerkkui tasaisesti, laiskanverkkaan. Oliko, oliko tuo uurmaakarintekele ruvennut osoittamaan vääriä aikoja. Tuli pilkotti Yli-Purasta. Ukko kuuhki yli pirtin Alitalon puolelle. Mutta sieltä ei sopinut näkymään kuin osa kattoa ja savupiippujen nokat. Nousiko savua. Taisi höyrähdellä haikua, tai olisiko ollut pilvenlonka taivaan reunalla. Mutta Yli-Purasta helottaa himmeä valo, kuun levoton valojuova väikkyy lattiapalkeilla ja pakkanen natisuttaa pihamaalla rekipeliä.

Silloin tuntuu isäntämiehestä yhtäkkiä, että on aamu, että kohta Yli-Puran rengit ajavat metsään. Eikö kuulunut tiu'un kilkutus? Isossa-Mahalassa vain nukuttaisiin tunnit pitkät! Ei, ei käy päinsä! Ukko nykäisee sarkahousut jalkaansa, tempaisee sahan naulakosta ja loukosta halon ja nyökyttää, nyökyttää. Saha suhisee ja sirisee, ja halon kappaleet putoavat kolisten lattialle. Taasen sukaisee hän akkunaan, kaula on pitkällä, pukinparta vipajaa. Joko, joko ajavat Yli-Puran miehet pitkällä kujalla?

Kaikki on ennallaan: valkea lumi, kuun jäävihreä valo, koivun karanko akkunan alla, ja lumella harottaa sen kuvajainen, Yli-Puran tummat seinät ja tulen tuike yhdestä akkunasta.

Taasen alkaa saha säristä äänettömässä tuvassa, ukon hartiat nyökkäisevät, pukinparta tärisee, ja halonkappaleet tippuvat kolisten lattialle. Nyt hän rakentaa tulen hellaan ja asettaa ison köykkynokkaisen emaljipannun sijoilleen. Sitten vilkuilee ukko kupeilleen kuten korppi, että vetävätkö renkimiehet vielä raskaasti unia, ja lähestyy vanhaa, homekaappista kelloa roihuava päre hampaissaan. Heiluri lerkkuu ainaista rataansa, taulun kuparinastainen naama osoittelee näpisti yhtä. Mutta ukko kopeloi lasin auki ja kiertää hurauttaa viisareita usean ympärystän, kunnes ne osoittavat neljää.

Ei ukko halua, niin hän miettii karstan tippuessa päreestä, liekin pihistessä ja sinertäessä, kieräillä. Mutta renginkörrit ja piiantuikut ovat paksupäisiä! Eivät he uskoisi, että tuolta vuosikymmeniä tasaisesti lipuneelta kellolta on täna yönä mennyt taito pois, että se on useat tiimat jäljessä ihmisten ajasta.

Tuli leiskuu jo iloisesti hellan alla ja ruskeasiipiset russakat lymyävät muurin rakoihin. Ukko keittelee kahvia, kässehtii sukkajalkoineen pitkin permannoita ja kuikuilee akkunan pielestä ulkoilmaan; ehtiikö kuka liikkeelle ennen Ison-Mahalan väkeä ... Viimein saa hän kahvilekeet pöydälle, sytyttää sähisevän, savuavan tuijun ja karkottaa palvelusväen sängyistään.

Tuhrusilmäisinä, haukotellen ne nousevat. Ja eivätkös alakin inttää, että eikö lie vielä keski-yö.

Vasta nukkumaan ruvettiin, ei ole vielä väsymys ruumista heittänyt...

Mutta ukko näyttää heille käryävän päreensä valossa kellotaulun viittä viistävän naaman ja osoittelee Yli-Puran tulta-kiiluvan akkunan.

— Monta tuntia on siellä jo tuli tuikkinut; miehet jo rankapuita vetävät, meillä vain unia vedettäisiin.

Niinpä nousevat rengit ja karjapiiat, horaisevat ukon keittämän kahvin ja menevät töihinsä. Reet natisevat ja hevosten hengitys höyrähtelee usvapilvinä, miehet nököttävät liisteillä kelsiturkeissaan ja katoavat kuunpaisteista tietä yöhiliaisiin metsiin.

Mutta kerkesipä kulua tunti, toinen ja kolmaskin ja renkimiehet ajaa monetkin kuormat ennenkuin taloissa tulet syttyivät

ja savu monipoimuisena, haalein, punertavin ja sinertävin kiemuroin tuprahteli avaruuteen.

Silloin ajoivat vasta Yli-Puran miehetkin pitkin kujaa ohi Ison-Mahalan talon.

Ja Ison-Mahalan isäntämies pälyili akkunan pielessä huuli törröllään ja silmät pyöreinä kuten pikarit.

— Jopa, jopa otti nyt kahvikeiton kypsyttäminen aikaa Yli-Puran emänniltä.

Mutta sen Yli-Puran öisen tulen oli sytyttänyt talon isäntä öiseksi seuralaisekseen hammasmadon nakertaessa ja kalutessa hänen poskihampaansa juurta.

O. Kuusinen

30. KARJALAN PERINNÄINEN RUNONLAULUKULTTUURI

Karjalasta on saatu kerätyksi monia tuhansia kansanrunoja. Yksistään Vienan Karjalasta kirjoitettiin jo 19 vuosisadalla muistiin lähes viisituhatta runotoisintoa noin 700 kansanlaulajalta. Näistä oli kuitenkin vain osa Kalevalan-aiheisia runoja. Vuonna 1908 Helsingissä ilmestyneessä kansanrunokokoelmassa on julkaistu pelkästään eepillisiä Kalevalan-aiheisia Vienan Karjalan runoja 1027, jotka oli saatu 192 laulajalta. Näistä runoista oli Elias Lönnrotin käytettävänä noin 450 toisintoa (yli puolet hänen itse keräämiään). Sen lisäksi oli hänellä Kalevalaa kokoonpannessaan käytettävänään pienempi määrä silloisen Suomen Karjalasta ja Inkerinmaalta saatuja eepillisiä runoja sekä runsaasti lyyrillisiä lauluja, häävirsiä ja loitsuja, joita oli kerätty Vienan Karjalasta, Aunuksesta ja Suomen Karjalasta.

Siis runoja ja runonlaulajia oli Karjalassa runsaasti. Miltei kaikki viime vuosisadan runonlaulajat olivat köyhää talonpoikaisväkeä, metsästäjiä ja kalastajia. Eepillisten muinaisrunojen laulajat olivat enimmäkseen miehiä, lyyrillisiä lauluja ja häävirsiä lauloivat tavallisesti naiset. Vienan Karjalan etevin runonlaulaja Arhippa Perttunen oli varaton pienviljelijä Latvajärveltä. Häneltä on saatu 60 runoa, laadultaan parhaita ja hyvinkin pitkiä. Hänen isänsäkin oli ollut etevä laulaja, ja paljon osasi myös lauluja hänen sisarensa. Samoin tuli Arhipan pojasta Miihkalista mainio runonlaulaja, häneltä on saatu noin 70 runoa. Vienan Karjalan laulajia olivat myös Ontrei Malinen ja Vaassila Kieleväinen Vuonnisesta. Suomen Karjalan kuuluisimpia runonlaulajia olivat Simana Sissonen Ilomantsista ja Miihkali Shemeikka Suojärveltä, jälkimmäisen suvussa oli useita muitakin hyviä runonlaulajia.

Runouden harrastus oli Karjalassa vielä viime vuosisadan alussa huomattavan yleinen kansan keskuudessa. Hyviä runonlaulajia pidettiin arvossa. Vanhan perinnäistavan mukaan oli talonpoikaiskansan pidoissa, juhlissa ja seuroissa suosituimpana

juhlanumerona muinaisrunojen esitys. Tällaisiin tilaisuuksiin kutsuttiin usein vartavasten parhaita runonlaulajia. Eepillisten runojen esittäminen tapahtui tavallisesti siten, että kaksi laulajaa, edeltäjä ja säestäjä, istuivat vastatusten tai vieretysten pitäen toisiaan kädestä ja laulaessa nyökyttäen päätään verkalleen laulun tahdin mukaan. Edeltäjä aloitti kunkin säkeen yksinään, kunnes säkeen lopulla lauluun yhtyi säestäjä, joka sitten yksinään lauloi koko säkeen toistamiseen. Toisinaan taas runonlaulantaa säestettiin kanteleella.

Mistä olivat nuo kansanlaulajat oppineet esittämänsä runot? Enimmäkseen vanhemmiltaan, jotka niitä säilyttivät muistissaan esivanhempain runoperintöinä. Moni laulaja oli nuoruudessaan kuullut näitä runoja myös käydessään isänsä mukana pitkillä metsästys- ja kalastusretkillä. Niin esimerkiksi vanha Arhippa Perttunen haasteli Lönnrotille nuoruudenaikaisia muistojaan kalastusretkiltä isävainajansa seurassa:

«Kun silloin Lapukan rannalla nuotalla ollessamme lepäsimme nuotion ääressä, kas siinä teidän olisi pitänyt olla! Meillä oli apumiehenä eräs lapukkalainen, kelpo laulaja sekin, ei kuitenkaan isä-vainajani vertainen. Yökaudet nämä lauloivat käsitysten valkean vieressä, eikä koskaan kahdesti samaa runoa. Pienenä poikana minä istuin ja kuuntelin ja opin siten parhaat lauluni.»

Lasten oppiessa runoja vanhemmiltaan sukupolvesta toiseen vanhat runot säilyivät verraten hyvin entisellään. Mutta tämän ohella tapahtui myös runojen kehitystä ja muuttumista niiden levitessä paikkakunnalta toiselle. Tätä kehitystä on Lönnrot Kalevalan alkulauseessa kuvannut seuraavasti:

«Pitopaikoissa tai muissa seuroissa kuulee joku uuden laulun ja kokee sen muistoonsa panna. Sitte toisessa tilassa sitä jo itse uusille kuulioille laulaessansa muistaa tarkemmin itse aineen, kun sen sana sanalta joka mutkassansa kertomisen. Ne paikat, joita ei muista juuri entisillä sanoillansa, kertoo omillansa, paikoin ehkä somemmasti kuin sitä ennen olivatkaan, ja jos joku vähäarvoisempi seikka lomasta jäisi pois, niin taitaa toinen laulajan omasta päästä tulla sijaan. Samalla tavalla menettelevät sitte toiset ja kolmannet kuulijat laulua, ja laulu muuttuu, minkä muuttuu, enemmin erinäisissä sanoissa ja mutkissa, kun itsessä aineessa.»

Siis se kansanrunous, jonka Lönnrot löysi Karjalasta, oli pitkäaikaisen runonviljelyn tulosta. Se oli «runotoukoa», joka, kuten Lönnrot lausui, oli «vuosisatojen, ehkä tuhansien kuluessa noussut ja paisunut». Karjalan kansalle oli jo ammoin tullut henkiseksi tarpeeksi kuunnella «iloa ikirunojen», ja tämä yhteiskunnallinen tarve oli innostanut monilukuisia lahjakkaita kansanlaulajia edelleen kehittämään Karjalan runokulttuuria.

Mutta kaikesta päättäen tämän perinnäisen runokulttuurin

parhain kukoistuskausi oli jo silloin ohi, kun Lönnrot korjasi runosadon Karjalan laulumailta. Miltei kaikki vanhat runonlaulajat vakuuttivat heidän nuoruutensa aikana paljon enemmän lauletun vanhoja kauniita runoja ja valittivat ison osan niistä unohtaneensa. Arhippa Perttunen oli mielenliikutuksesta puhjeta kyyneliin kuvatessaan Lönnrotille (v. 1834) jo tapahtunutta runouden harrastuksen ja runorikkauden ehtymistä.

«Vanhoja lauluja ei rakasteta enää niin kuin minun lapsuudessani (1700-luvulla, O. K.), jolloin niillä oli etusija joko sitten tehtiin työtä tai vietettiin joutohetkeä kylässä... Jospa silloin joku, kuten te nyt, olisi runoja etsinyt, ei hän kahtena viikkonakaan olisi kerinnyt kirjoittamaan edes sitä, mitä isäni yksinänsä osasi.»

Ilmeisesti niinä vuosina, jolloin Lönnrot teki runonkeräysmatkojansa Karjalaan, oli korkea aika käsissä ryhtyä pelastamaan talteen perinnäistietona vielä säilyneitä arvokkaimpia muinaisrunoja. Sillä yhteiskuntaolot olivat Karjalan perukoillakin jo muuttuneet ja yhä enemmän muuttumassa epäsuotuisiksi vanhan eepillisen kansanrunouden viljelylle. Tavara- ja rahatalouden tunkeutuessa syrjäisimpiinkin salokyliin oli alkanut laajain talonpoikaisjoukkojen kurjistuminen. Tähän vaikutti myös valtiovallan kiristyvä verotus- ja muu sortopolitiikka, sillä valtiokin oli jo saanut kyntensä ulottumaan lujasti myös Vienan Karjalan sydänmaille. Samalla kirkko, papisto ja uskonlahkot juurruttivat kansan keskuuteen uskonnon vaikutusta, jonka ohella — käsi kädessä sen kanssa — levisi kaikenlainen taikausko. Kansan syvien rivien sekä aineellinen että henkinen taso oli ruvennut alenemaan.

Seuraavien vuosikymmenien aikana kävi työtätekevän kansan asema Karjalassa yhä pahemmaksi. Sietämätön puute ja kurjuus sekä yltyvä riisto ja luokkasorto niin Suomen kuin Venäjänkin puoleisessa Karjalassa pakostakin syrjäyttivät muinaisia eepillisen runonlaulannan perinteitä. Tosin, vielä viime vuosisadan jälkipuoliskollakin täällä monet muistelivat vanhoja Kalevalan-aiheisia runoja ja niitä kerättiinkin verraten paljon, mutta ne eivät olleet laadultaan enää läheskään entisten veroisia. Kansanrunouden kasvullisuus oli jo surkastunut. Vasta neuvostovallan aikana se jälleen virkosi eloon Karjalan entisillä laulumailla, omaksuen uutta sosialistisen aikakauden sisältöä.

31. KALEVALA

(Katkelma)

Mieleni minun tekevi,
Aivoni ajattelevi
Lähteäni laulamahan,
Saa'ani sanelemahan,
Sukuvirttä suoltamahan,
Lajivirttä laulamahan;

Sanat suussani sulavat,
Puhe'et putoelevat,
Kielelleni kerkiävät,
Hampahilleni hajoovat.

Veli kulta, veikkoseni,
Kaunis kasvinkumppalini!
Lähe nyt kanssa laulamahan,
Saa kera sanelemahan
Yhtehen yhyttyämme,
Kahta'alta käytyämme;
Harvoin yhtehen yhymme,
Saamme toinen toisihimme
Näillä raukoilla rajoilla,
Poloisilla Pohjan mailla.

Lyökämme käsi kätehen,
Sormet sormien lomahan,
Lauloaksemme hyviä,
Parahia pannaksemme,
Kuulla noien kultaisien,
Tietä mielitehtoisien,
Nuorisossa nousevassa,
Kansassa kasuavassa,
Noita saamia sanoja,
Virsiä virittämiä
Vyöltä vanhan Väinämöisen,
Alta ahjon Ilmarisen,
Päästä kalvan Kaukomielen,
Joukahaisen jousen tiestä,
Pohjan peltojen periltä,
Kalevalan kankahilta.

Niit' ennen isoni lauloi
Kirvesvartta vuollessansa,
Niitä äitini opetti
Väätessänsä värttinätä,
Minun lasna lattialla
Eessä polven pyöriessä,
Maitopartana pahaisna,
Piimäsuuna pikkaraisna.
Sampo ei puuttunut sanoja
Eikä Louhi luottehia:
Vanheni sanoihin Sampo,
Katoi Louhi luottehisin,
Virsihin Vipunen kuoli,
Lemminkäinen leikkilöihin.

32. EN JOUA LAULAMAHAN

(Kantelettaresta)

Lauloin ennen, lauloin eilen,
laulaisin tänäki päänä,
viel' on virttä tieossani,
saatavillani sanoja;
virttä toista tuulet toisi,
meren aaltoset ajaisi,
linnut liittäisi sanoja,
puien latvat lausehia.
Vaan en joua laulamahan,
kesäisiltä kiirehiltä,
heliältä hein'ajalta,
kalakuulta kaunihilta;
lohi kultainen kutevi,
kala kaunis karkajavi,
minun lapsen laulellessa,
päivät suotta soitellessa.

33. PIMIÄ ISOTON PIRTTI

Oli mulla muoto muinen,
oli muoto muien rinnan,
kun ma notkuin nuorempana,
kasvoin heinän karvallisna.
Hyvä oli lapsen lassa olla
hyvän vanhemman varassa;
ikävä isättä olla,
outo äitittä eleä,
vaiva suuri vanhemmatta:
pimiä isoton pirtti,
vaikka päivä paistakohon,
sokia emoton soppi,
vaikka kuu kumottakohon.

34. NUORISOLIITON TEHTÄVÄT

(Katkelma puheesta Venäjän Kommunistisen Nuorisoliiton III Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa lokakuun 2. päivänä 1920)

Toverit, tänään minä haluaisin puhua Kommunistisen Nuorisoliiton perustehtävistä sekä sen yhteydessä siitä, millaisia tulee yleensä nuorison järjestöjen olla sosialistisessa tasavallassa.

Tähän kysymykseen on pysähdyttävä sitäkin suuremmalla syyllä, kun määrätyssä mielessä voidaan sanoa, että varsinainen kommunistisen yhteiskunnan luomisen tehtävä kuuluu juuri nuorisolle. Sillä selvää on, että kapitalistisessa yhteiskunnassa kasvanut työntekijäin sukupolvi voi parhaassa tapauksessa saattaa päätökseen vanhan, riistoon pohjautuvan kapitalistisen elämänjärjestyksen perusteiden hävittämistehtävän. Se kykenee parhaassa tapauksessa ratkaisemaan sellaisen yhteiskuntarakenteen luomisen tehtävät, joka auttaa proletariaattia ja työtätekeviä luokkia pitämään vallan käsissään ja luomaan lujan perustan, jolle voi rakentaa vain se sukupolvi, joka käy työhön jo uusissa olosuhteissa, sellaisissa oloissa, jolloin ihmisten välillä ei ole riistosuhteita.

Ja kun kysymys nuorison tehtävistä otetaan tältä kannalta, niin minun on sanottava, että nämä nuorison tehtävät yleensä ja kommunistisen nuorisoliiton sekä kaikenlaisten muidenkin järjestöjen tehtävät erikoisesti, voitaisiin lyhyesti sanoen määritellä näin: on opiskeltava.

Selvää on, että tämä on vain «pelkkä sana». Se ei vielä anna vastausta tärkeimpiin ja kaikkein oleellisimpiin kysymyksiin — mitä on opiskeltava ja miten on opiskeltava? Mutta tässä on kokonaan kysymys siitä, että silloin, kun vanhaa kapitalistista yhteiskuntaa muutetaan uudeksi, ei uusien sukupolvien, joiden tulee rakentaa kommunistinen yhteiskunta, opetus, kasvatus ja valistus voi jäädä entiselleen. Nuorison opetuksen, kasvatuksen ja valistuksen lähtökohtana tulee olla se aineisto, minkä vanha yhteiskunta on meille jättänyt.

Me voimme rakentaa kommunismin vain siitä tietojen, järjestöjen ja laitosten summasta, sellaisilla ihmisvoimilla ja välinevaroilla, mitkä meille ovat jääneet vanhalta yhteiskunnalta. Ainoastaan siten, että perinpohjaisesti uudistamme nuorison opetuksen, järjestämisen ja kasvatuksen, me voimme päästä siihen, että nuoren sukupolven ponnistusten tuloksena syntyy yhteiskunta, joka ei ole vanhan yhteiskunnan kaltainen, s. o. kommunistinen yhteiskunta.

Meidän on senvuoksi yksityiskohtaisesti käsiteltävä kysymystä,

mitä meidän on nuorisolle opetettava ja miten nuorison on opiskeltava, jos se todella tahtoo olla kommunistisen nuorison nimen arvoinen, ja kuinka sitä on valmennettava, jotta se kykenisi rakentamaan ja viemään päätökseen sen, minkä me olemme panneet alulle.

Minun on sanottava, että ensimmäinen ja kaikkein luonnollisin vastaus näyttäisi olevan se, että nuorisoliiton ja yleensä koko nuorison, joka tahtoo päästä kommunismiin, on opiskeltava kommunismia.

Mutta tuollainen vastaus: «opiskeltava kommunismia», on liian yleisluontoinen. Mitä me tarvitsemme oppiaksemme kommunismia? Mitä meidän on otettava yleistietojen summasta, oppiaksemme kommunistisen tiedon? Tässä meitä ovat uhkaamassa monenlaiset vaarat, joita ilmaantuu hyvin usein, kun vain kommunismin opiskelutehtävä asetetaan virheellisesti tai kun se käsitetään liian yksipuolisesti.

Ensi katsaukselta tulee mieleen tietenkin sellaisia ajatuksia, että kommunismin oppiminen on siis sen tietomäärän omaksumista, mikä on esitetty kommunistisissa oppikirjoissa, kirjasissa ja teoksissa. Mutta kommunismin opiskelun sellainen määritteleminen olisi liian yksinkertainen ja riittämätön.

Jos kommunismin oppiminen olisi yksinomaan sen omaksumista, mitä on esitetty kommunistisissa teoksissa, kirjoissa ja kirjasissa, niin silloin olisi mitä helpoin asia löytää kommunistisia kirjanoppineita ja kerskureita, mutta se aiheuttaisi meille hyvin usein vahinkoa, sillä luettuaan ja opittuaan sen, mitä kommunistisissa kirjoissa ja kirjasissa on esitetty, nämä ihmiset olisivat kykenemättömiä yhdistämään kaikkia noita tietoja eivätkä osaisi toimia siten kuin kommunismi todella vaatii.

Kaikkein onnettominta ja turmiollisinta, mitä meille on jäänyt vanhalta kapitalistiselta yhteiskunnalta, on kirjan täydellinen irrallisuus käytännöllisestä elämästä, sillä meillä oli kirjoja, joissa kaikki oli kuvailtu mitä kauneimmin värein, ja useimmassa tapauksessa nämä kirjat olivat mitä inhottavinta ulkokultaista valetta, joka antoi meille väärän kuvan kommunistisesta yhteiskunnasta. Siksi sen pelkkä kirjaimellinen oppiminen, mitä kirjoissa sanotaan kommunismista, olisi kokonaan väärin.

Nykyään meidän puheemme ja kirjoituksemme eivät ole sen yksinkertaista toistamista, mitä aikaisemmin puhuttiin kommunismista, sillä meidän puheemme ja kirjoituksemme liittyvät jokapäiväiseen ja kaikinpuoliseen työhön. Kommunistisista kirjasista ja teoksista saatu kommunismin kirjatieto ei ole minkään arvoista ilman työtä ja taistelua, sillä se olisi teorian ja käytännön välisen irrallisuuden jatkamista edelleenkin, sen entisen irrallisuuden, mikä oli vanhan porvarillisen yhteiskunnan kaikkein inhottavin piirre.

Vielä vaarallisempaa olisi, jos me alkaisimme oppia pelkkiä kommunistisia tunnuksia. Jos emme käsittäisi tätä vaaraa kyllin

ajoissa emmekä suuntaisi kaikkia ponnistuksiamme tämän vaaran poistamiseksi, niin silloin nämä puoli miljoonaa tai miljoona kansalaista, nuorukaista ja neitosta, jotka tällaisen kommunismin opiskelemisen jälkeen tulevat nimittämään itseään kommunisteiksi, tuottaisivat vain suurta vahinkoa kommunismin asialle.

Tämän johdosta herää kysymys, miten meidän on kaikki tuo yhdistettävä kommunismin opettamiseen? Mitä meidän tulee ottaa vanhasta koulusta ja vanhasta tieteestä?

Vanha koulu julisti, että se tahtoo kasvattaa monipuolisesti sivistyneen ihmisen, ja että se opettaa tieteitä yleensä. Me tiedämme, että tuo oli läpeensä valheellista, sillä koko yhteiskunta oli rakentunut ja pysyi pystyssä ihmisten luokkiin jakaantumisen perusteella, riistäjiin ja sorrettuihin jakaantumisen perusteella. Oli luonnollista, että koko vanha koulu, joka oli kokonaan luokkahengen kyllästämä, antoi tietoja vain porvariston lapsille. Sen jokainen sana oli mukautettu porvariston etujen mukaiseksi.

Noissa kouluissa ei työläisten ja talonpoikien nuorta sukupolvea niinkään paljon kasvatettu kuin harjaannutettiin tuon samaisen porvariston etujen mukaiseksi. Heitä kasvatettiin siten, että heistä olisi tullut porvaristolle kelvollisia palvelijoita, jotka olisivat kyenneet tuottamaan sille voittoa häiritsemättä samalla sen rauhaa ja joutilaisuutta. Siksi me, hylätessämme vanhan koulun, asetimme tehtäväksemme ottaa siitä vain sen, mitä me tarvitsemme saadaksemme todellisen kommunistisen sivistyksen.

Tässä johdun koskettelemaan niitä moitteita ja niitä syytöksiä vanhaa koulua vastaan, joita alinomaa joutuu kuulemaan ja jotka useasti johtavat aivan väärään tulkintaan.

Sanotaan, että vanha koulu oli läksykoulu, ankaran kurin koulu, päähänpänttäyskoulu. Se on totta, mutta kuitenkin on osattava erottaa se, mitä vanhassa koulussa oli huonoa ja mitä siinä oli meille hyödyllistä, on osattava valita siitä se, mikä on tarpeellista kommunismia varten.

Vanha koulu oli läksykoulu, se pakotti ihmiset omaksumaan joukon tarpeettomia, hyödyttömiä ja kuolleita tietoja, mitkä pänttäämällä päntättiin päähän ja nuori sukupolvi muovattiin virkamiesten yleisen mittapuun mukaiseksi. Mutta te tekisitte hyvin suuren virheen, jos yrittäisitte tehdä sellaisen johtopäätöksen, että kommunistiksi voi tulla omaksumatta sitä, mitä ihmistieto on koonnut. Olisi virheellistä ajatella niin, että kommunistisen tunnuksien ja kommunistisen tieteen yhteenvetojen oppiminen olisi riittävää ilman niiden tietojen summan omaksumista, joiden tulosta on itse kommunismi.

Marxilaisuus on näyte siitä, kuinka kommunismi on ilmaantunut inhimillisen tiedon summasta.

Te olette lukeneet ja kuulleet siitä, kuinka kommunistinen teoria, kommunistinen tiede, joka pääasiallisesti on Marxin luoma, kuinka tuo marxilaisuuden oppi on lakannut olemasta yhden, vaik-

kakin XIX vuosisadan nerokkaan sosialistin tuote, kuinka tuo oppi on tullut miljoonien ja kymmenien miljoonien proletaarien opiksi koko maailmassa, proletaarien, jotka soveltavat tätä oppia taistelussaan kapitalismia vastaan.

Ja jos te tekisitte kysymyksen: minkä tähden Marxin oppi on voinut valloittaa vallankumouksellisimman luokan miljoonien ja kymmenien miljoonien sydämet, niin te voisitte saada vain yhden vastauksen: se on tapahtunut siksi, että Marx nojautui kapitalismin aikana saavutettujen inhimillisten tietojen lujaan perustaan. Saatuaan selville ihmisyhteiskunnan kehityksen lait Marx käsitti, että kapitalismin kehitys johtaa kiertämättömästi kommunismiin, ja mikä on pääasia, hän todisti sen tuon kapitalistisen yhteiskunnan mitä täsmällisimmän, mitä yksityiskohtaisimman ja syvällisimmän tutkimuksen pohjalla, omaksuttuaan täydellisesti kaiken sen, mitä entinen tiede oli antanut.

Hän muokkasi arvostelevasti kaiken sen, minkä ihmisyhteiskunta oli luonut, jättämättä siitä mitään huomioimatta. Kaiken sen, minkä inhimillinen ajatus oli luonut, hän muokkasi uudelleen, asetti arvostelun alaiseksi tarkistaen sen työväenliikkeen pohjalla ja teki ne johtopäätökset, joita porvarillisten puitteiden rajoittamat ja porvarillisten ennakkoluulojen kahlehtimat ihmiset eivät olleet kyenneet tekemään.

Tämä on otettava huomioon, kun me puhumme esimerkiksi proletaarisesta kulttuurista. Käsittämättä selvästi sitä, että vain tuntemalla tarkoin koko ihmiskunnan kehityksen luoman kulttuurin, että vain sitä uudestaan muokkaamalla voidaan rakentaa proletaarista kulttuuria, käsittämättä sitä me emme voi ratkaista tätä tehtävää.

Proletaarinen kulttuuri ei ole suinkaan tuulesta temmattu eikä sellaisten ihmisten keksimä, jotka nimittävät itseään spesialisteiksi proletaarisen kulttuurin alalla. Kaikki tuo on pelkkää pötyä. Proletaarisen kulttuurin täytyy olla niiden tietovarojen luonnollista kehitystä, mitkä ihmiskunta on kehittänyt kapitalistisen yhteiskunnan, tilanherrain yhteiskunnan ja virkavaltaisen yhteiskunnan sorron alla.

Kaikki nämä tiet ja polut ovat johdattaneet, johdattavat ja tulevat vastaisuudessakin johdattamaan proletaariseen kulttuuriin, samoin kuin Marxin uudelleen muokkaama kansantaloustiede osoitti meille, mihin ihmisyhteiskunta tulee kulkemaan, osoitti siirtymisen luokkataisteluun ja proletaarisen vallankumouksen alkuun.

Kun me kuulemme usein sekä nuorison edustajien että eräiden uuden valistuksen puoltajien syyttävän vanhaa koulua siitä, että se oli päähänpänttäämisen koulu, niin sanomme heille, että meidän on otettava se, mitä vanhassa koulussa oli hyvää.

Me emme saa vanhasta koulusta ottaa sitä, miten nuoren ihmisen muistia rasitettiin tavattomalla tietomäärällä, josta yhdeksän

kymmenesosaa oli tarpeetonta ja yksi kymmenesosa väärennettyä. Mutta tämä ei merkitse sitä että voisimme rajoittua kommunistisiin johtopäätöksiin ja ainoastaan oppia ulkoa kommunistisia tunnuksia. Siten ei kommunismia luoda. Kommunistiksi voidaan tulla vasta sitten, kun on rikastutettu muistia kaikkien niiden tietorikkauksien tuntemisella, mitä ihmiskunta on luonut. Me emme tarvitse päähänpänttäystä, vaan meidän on kehitettävä ja täydellistytettävä jokaisen opiskelevan muisti perustosiasiain tuntemisella, sillä kommunismi muuttuu sisällyksettömäksi, muuttuu tyhjäksi kyltiksi ja kommunistista tulee vain yksinkertainen kerskuja, elleivät kaikki saadut tiedot tule muokatuiksi hänen tajunnassaan. Teidän ei ole pelkästään omaksuttava ne, vaan omaksuttava ne niin, että suhtaudutte niihin arvostelevasti, että ette kasaisi päähänne tarpeetonta rojua, vaan rikastuttaisitte järkeänne kaikkien niiden tosiasiain tuntemisella, jota ilman ei voida tulla nykyaikaiseksi vaiistuneeksi ihmiseksi.

Jos kommunisti mielisi kerskailla saamiensa valmiiden johtopäätösten perusteella kommunismilla, harrastamatta mitä vakavinta, vaikeaa ja suurta opiskelutyöta, selvittämättä itselleen niitä tosiasioita, joihin hän on velvollinen suhtautumaan arvostelevasti, niin tuollainen kommunisti olisi sangen surkuteltava. Sellainen pintapuolisuus olisi kerrassaan turmiollista. Kun minä tunnen tietojeni vähyyden, niin minä ponnistelen voidakseni kartuttaa tietojani, mutta jos joku sanoo olevansa kommunisti ja ettei hänen tarvitse mitään tietääkään perusteellisesti, niin hänestä ei tule mitään kommunistin tapaistakaan.

Vanha koulu valmensi kapitalisteille välttämättömiä palvelijoita, vanha koulu teki tiedemiehistä väkeä, jonka oli puhuttava ja kirjoitettava niin, miten kapitalisteja miellytti. Tämä merkitsee, että meidän on poistettava vanha koulu. Mutta jos meidän on se poistettava, ja jos meidän on se hajotettava, niin merkitseekö se sitä, että meidän ei pitäisi ottaa siitä kaikkea sitä ihmisille välttämätöntä, mitä ihmiskunta on koonnut.

Merkitseekö se sitä, ettei meidän tarvitse kyetä erottamaan, mikä on ollut välttämätöntä kapitalismille ja mikä on välttämätöntä kommunismille?

Vanhan keppikurin tilalle, mikä porvarillisessa yhteiskunnassa oli käytännössä vastoin enemmistön tahtoa, me asetamme työläisten ja talonpoikain tietoisen kurin, työläisten ja talonpoikain, jotka yhdistävät vihaansa vanhaa yhteiskuntaa kohtaan päättäväisyyden, taidon ja valmiuden liittyä yhteen ja järjestää voimat tuohon taisteluun luodakseen suunnattoman laajassa maassa erillisinä ja hajallaan elävien miljoonien ja satojen miljoonien tahdoista yhtenäisen tahdon, sillä ilman tätä yhtenäistä tahtoa meidät ehdottomasti murskataan. Ilman tällaista yhteenliittymistä, ilman tätä työläisten ja talonpoikain tietoista kuria on työmme toivotonta. Ilman sitä emme voi voittaa koko maailman kapitalisteja ja

tilanherroja. Emme voisi lujittaa edes perustusta, puhumattakaan siitä, että rakentaisimme tälle perustalle uuden kommunistisen yhteiskunnan.

Samoin kieltäessämme vanhan koulun, tuntiessamme aivan oikeutettua ja välttämätöntä vihaa tuota vanhaa koulua kohtaan ja antaessamme arvon valmiudelle hävittää vanha koulu, on meidän ymmärretävä, että entisen läksykoulun, entisen päähänpänttäämisen ja entisen keppikurin tilalle on meidän asetettava taito omaksua koko inhimillisten tietojen summa ja omaksua siten, ettei kommunismi olisi teillä jotain ulkoaopittua, vaan olisi teidän omaa harkintaanne, olisi niitä johtopäätöksiä, mitkä ovat välttämättömiä nykyaikaisen valistuksen kannalta.

Näin on asetettava perustehtävät, kun puhumme kommunismin opiskelemisesta.

GRAMMATIKA

FONEETIKA

1. Soome keeles nagu eestigi keeles valitseb hääliku ja tähe vahel enam-vähem vastavus: iga häälikut märgitakse teatava kindla tähega, ja kui muutub häälik, muutub ka selle märk — täht. Niisuguse foneetilise kirjaviisi tõttu ei tekita soome keele lugemine eestlasele suuremaid raskusi.

Soome keeles tarvitatakse ladina kirja, kusjuures häälikute märkimiseks kasutatakse 21 eri tähte. Neile lisanduvad võõrsõnades ja võõrnimedes veel järgmised tähed: *b, c, f, q, š, x, z ja ž.* Seega koos võõrtähtedega on soome keele alfabeet järgmine:

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, š, (või sh), t, u, v, x, y, z, ž (või zh), ä, ö.

Märkus. Soome keeles on järgmistel tähtedel eesti keelest erinevad nimetused: c (*see*), f (*äf* e. *äffä*), h (*hoo*), j (*jii*), k (*koo*), l (*äl* e. *ällä*), m (*äm* e. *ämmä*), n (*än* e. *ännä*), r (*är* e. *ärrä*), s (*äs* e. *ässä*), š (*äššä*), x (*äks* e. *äksä*), y (*üü*), z (*tseta*).

Soome keele hääldamisest tuleb märkida ainult neid foneetilisi seiku, mis eesti keelest erinevad.

2. Klusiile **k, p, t** hääldatakse peaaegu samuti nagu eesti *g, b, d*, ainult pisut tugevamini, s. t. kõneorganite sulg on tugevam: *rakas* (l. ragas) 'armas', *lukea* (l. lugea) 'lugeda', *jalka* (l. jalga) 'jalg', *lupa* (l. luba), *vapaa* (l. vabaa), *pitäkää* (l. pidägää) 'pidage', *pelto* (l. peldo) 'põld', *ranta* (l. randa) 'rand'.

Ainult sõna või silbi lõpus esinev *t* hääldub tugevasti nagu eestigi keeles: *nyt* (l. nüt) 'nüüd', *pojat* (l. pojat) 'pojad; poisid', *tehnyt* (l. tehnüt) 'teinud', *lyhyt* (l. lühüt) 'lühike'.

Geminaatklusiile **kk, pp, tt** hääldatakse nagu eesti vastavaid häälikuid (III vältes): *kukka* 'lill', *kuppi* 'tass', *ottaa* 'võtta', *lamppu* 'lamp', *kortti* 'kaart'.

3. Soome **g, b, d** on alati helilised. Neist *g* ja *b* esinevad ainult võõrsõnades: *banaani* 'banaan', *budjetti* 'eelarve', *ba-*

bylonialainen 'babüloonlane', *graniitti* 'graniit', *maagillinen* 'maagiline', *agitaatio* 'agitatsioon', *suggestio* 'sugestioon'. *d* on aga kirjakeeles sagedane häälik. See erineb täiesti eesti *d*-häälikust ning on eestlasele küllalt raske omandada. Kõigepealt on soome *d* heliline nagu vene, saksa või inglise keeles, eesti *d* aga on helitu; teiseks artikuleerub soome *d* tagapoolsemalt kui eesti *d*, keeleotsa puudutades alveoole, hambasompe, mitte hambaid nagu eesti *d* puhul: *vedessä* 'vees', *lähden* 'lähen', *tahdon* 'tahan', *äidille* 'emale', *kirjallisuudessa* 'kirjanduses', *kädessä* 'käes', *luudat* 'luuad'.

Soome *d*-häälik esineb rahvakeeles ainult kohati õige kitsal alal Lääne-Soome murdeis. Praegusel kujul on see rootsi keelest laenatud ja korrektses soome kirjakeeles tarvitusele võetud. Murdeis esineb *d* asemel kas *r*, *l* või kadu (nagu «Kalevalas»): *veressä*, *velessä* või *veessä* (=*vedessä*), *kahreksan*, *kahleksan* või *kaheksan* (=*kahdeksan*) 'kaheksa', *tahron*, *tahlon* või *tahon* (=*tahdon*). Niisuguseid murdevorme võib leiduda ka kirjakeeles.

4. nk hääldatakse nagu eesti *ng*: *onki* (l. oŋgi) 'õng', *hanki* (l. haŋgi) 'hang', *kaupunki* (l. kaubuŋgi) 'linn'.

ng hääldatakse pika nasaalhäälikuna *ŋŋ*. Erinevus eesti keelest seisab siin selles, et *g* ei tohi kuulduda, vaid õhuvool peab minema nina kaudu ja keeleselg puudutama kurgulage samal kohal kui *g* hääldamisel; tähendab, see on põhiliselt sama häälik kui eesti keeles *g* või *k* ees esinev *n* (=*ŋ*), ainult pikem (III vältes). Kohati esineb sama häälikut eesti murdeis (*lõŋŋa* (kera), *kaŋŋas*). Näit. *hanget* (l. haŋŋet) 'hanged', *ongella* (l. oŋŋella) 'õngel, õngega', *kangas* (l. kaŋŋas), *kaupungissa* (l. kaubuŋŋissa) 'linnas'.

5. Soome **h** hääldub sõna algul: *hevonen* 'hobune', *hyvä* 'hea', *hinta* 'hind'. Eestlasel tuleb meeles pidada, et *h* hääldub, kuid tuleb hoiduda seda liiga tugeva kahinaga hääldamast nagu vene keeles. Samuti peab meeles pidama, et ühekordne *h* hääldatakse ka pika silbi järel lühikeselt: *miehen* 'mehe', *inhimillinen* 'inimlik', *vanha karhu* 'vana karu', *valhe* 'vale', *sulhanen* 'peigmees' (niisiis mitte: miehhen, vanhha, karhhu, valhhe jne.).

6. Soome **s** hääldub teisiti kui eesti *s*: ta on täiesti helitu, eesti *s* aga vokaalide vahel poolheliline. Soome *s*-i moodustamisel on keel tõmbunud pisut tahapoole ning kaha keeleseljal on nõgusam. Seega on soome *s* «kahisevam», vaevalt märgatava *š*

varjundiga, kuid huuled ei tohi olla ümardatud nagu *š* hääldamisel. Näit. *tasainen* 'tasane', *vasen* 'pahem'.

7. Teatavaid raskusi tekitab eestlasele soome keeles esinev aspiratsioon. Aspiratsioon ehk hõngus seisneb selles, et vokaal sõna lõpus järsku katkestatakse. Kirjas seda ei märgita, grammatikas võidakse seda tarbe korral tähistada apostroofiga. Aspiratsioon võib kuulduda ainult siis, kui järgnev sõna algab vokaaliga, näit. *anna' olla'* 'lase olla'. Kui järgnev sõna algab konsonandiga, siis kahekordistub, gemineerub see konsonant muutudes hääldamisel nagu eelmise sõna lõppkonsonandiks: *tule pois* (l. tuleppois) 'tule ära', *ei sada lunta* (l. ei sadallunda) 'ei saja lund'. Samuti tuleb geminaadina hääldada nn. liitpartikli (*-kaan, -kään, -kin, -ko, -kö, -han, -hän, -pa, -pä*) alguskonsonant vokaalide järel: *en menekään* (l. en menekkään) 'ma ei lähegi', *venekin vuotaa* (l. venekkin vuotaa) 'paatki jookseb, lekib', *annapa tänne* (l. annappa tänne) 'anna ometi siia'.

Aspiratsioon esineb ainult teatavais vormides ja sõnades, olles kunagise sõnalõpulise *-k*, *-h* (või *-t*, *-n*) jätkaja:

a) käskiva kõneviisi ainsuse 2. pöördes: *tule tänne* (l. tulettänne) 'tule siia', *mene sinne* (l. menessinne) 'mine sinna';

b) kindla ja käskiva kõneviisi oleviku eitavas kõnes: *en anna katsoa* (l. en annakkatsoa) 'ma ei lase vaadata', *älä tee sitä* (l. älä teessidä) 'ära tee seda', *älä menekään* (l. älä menekkään) 'ära minegi';

c) *e*-lõpulistes nn. kontraheerunud noomenites: *sadetakki* (l. sadettakki) 'vihmakuub', *mustepullo* (l. musteppullo) 'tindipott', *tervetuloa* (l. tervettuloa) 'tere tulemast', *tuore kukka* (l. tuorekkukka) 'värske lill', *perhekin* (l. perhekkin) 'peregi', *pistekö* (l. pistekkö) 'kas punkt';

d) aspiratsioon esineb ka *da*-infinitiivis: *Hän tahtoo tulla tänne* (l. tullattänne') 'ta tahab tulla siia';

e) lõpuks võib aspiratsioon esineda veel allatiivi lõpus *-lle'* ja mitmeis adverbides, kuid neil juhtumeil on selle hääldamine kõikuv.

Üldiselt aga ei esine aspiratsiooni enam kõigi soomlastegi hääldduses.

8. Järgsilpide pikki konsonante tuleb hääldada pikalt: *rehellinen* 'aus', *paremmat* 'paremad', *olemme kuunnelleet* 'oleme kuulanud', *kerrassaan* 'täiesti'.

9. Konsonantide palatalisatsioon soome keeles puudub. Eestlased, eriti lõuna-eestlased eksivad selles suhtes sageli. Nii tuleb hääldada *onni* (mitte: on′ni) 'õnn', *kontti* (mitte: kon′tti) 'märss', *otti*, *otin* (mitte: ot'ti, od'in) 'võttis, võtsin', *ostin* (mitte: os'tin) 'ostsin', *tanssia* 'tantsida'. Konsonandid peavad olema niisama palataliseerumatud, nagu näit. sõnades *ottaa* 'võtta', *konttaa* 'roomab', *kaste* 'kaste' jne.

Eriti tunduv erinevus on *l*-hääliku puhul. Nimelt on soome *l* läänepoolseis murdeis märksa teissugune kui eesti *l*. Selle artikuleerimisel on keeleselja tagaosa natuke kerkinud selles suunas, kus moodustub *u*. Keeletipu ja hambasompude kokkupuutekoht on pisut tagapoolsem kui eesti *l*-i moodustamisel. Et palatalisatsioon ka *l*-i puhul puudub, siis hääldub *l* sõnades, nagu *kallis*, *valmis*, *paljo*, *kallio* 'kalju' jne., peaaegu kui vene *л*: *калλis*, *vaлmis*, *paлjo*, *калλio* jne.

10. Soome keele vokaalid hääldavad samuti nagu eestigi vokaalid, sealjuures *y* on sama kui meie *ü*, vahe on ainult kirjas. Meeles tuleb pidada, et *yy* hääldub alati pika *üü*-na (mitte *üi*-na): *myyjä* 'müüja', *pyytää* 'paluda'.

11. Tähele tuleb panna diftongide hääldamist. Eesti keeles on kolmandavältelistes diftongides teine komponent pikk, esimene lühike. Soome keeles on diftongi mõlemad komponendid pikkuselt võrdsed. Seepärast peab eestlane diftongi esimest vokaali hääldama tunduvalt pikemalt kui eesti keeles. Eriti hoolikalt tuleb hääldada „lahtiste" diftongide esimest komponenti *i*-d, *u*-d ja *y*-d. Näit. *nuori* 'noor', *suomalainen* 'soomlane', *suomen kieli* 'soome keel', *vielä* 'veel', *pieni* 'väike', *työmies* 'tööline', *yö* 'öö'. Põhja-Eesti murdeis tuntakse neid diftonge, kuid seal on teine komponent pikem, madalam (lahtisem) kui esimene. Eestlastel on üldse kalduvus *i*-d ja *u*-d madalamalt hääldada, lähemana *e*-le ja *o*-le.

y-lõpuliste diftongide (*äy*, *öy*, *ey*) hääldamist tuleb eestlasel samuti hoolikalt jälgida: *köyhä* 'vaene', *pöytä* 'laud', *köysi* 'kõis', *löyly* 'leil', *löytää* 'leida', *täysi* 'täis', *täytyy* 'peab', *leyhyttää* 'lehvitada'. Eesti keele mõjul kaldutakse *y*-d hääldama *i*-na. Diftongi **eu** tuleb hääldada nii, nagu see on kirjutatud (mitte *öi*-na nagu saksa keeles): *seura* 'selts', *peura* 'põhjapõder', *peukalo* 'põial', *eukko* 'eit'.

12. Järgsilpide pikki vokaale tuleb pikalt hääldada. Näit. *lepäämään* 'puhkama', *hakkaamaan* 'raiuma', *eläköön* 'elagu', *kirjoitettakoon* 'kirjutatagu', *hyvää päivää* 'tere päevast', *kirjallisuuteen* 'kirjandusse'. Siinjuures peetagu aga meeles, et sõna rõhk jääb 1. silbile ega kandu järgsilbi pikale vokaalile.

Järgsilpide pikkade vokaalide hääldamisest oleneb paljudel juhtumitel sõna ja vormi tähendus. Näit. *palavat* 'põlevad' — *palaavat* 'tulevad tagasi', *laula* (imperatiiv) 'laula' — *laulaa* 'laulab', *hyvä päivä* 'hea päev' — *hyvää päivää* 'tere päevast (=head päeva)', *ilta* 'õhtu' — *iltaa* 'õhtust'. Ainsuse illatiiv erineb mõnikord genitiivist ainult pika vokaali poolest: *suureen taloon* 'suurde majja' — *suuren talon* 'suure maja', samuti mitmuse illatiiv instruktiivist: *suuriin silmiin* 'suurtesse silmadesse' — *suurin silmin* 'suurisilmi'.

13. Ka järgsilpide diftonge tuleb selgesti hääldada: *ikävöidä* 'igatseda', *iloinen* 'rõõmus', *venäläinen* 'venelane', *karjalainen* 'karjalane', *hiljainen* 'vaikne', *kuuluisa* 'kuulus'.

14. Soome keeles on rõhk alati esimesel silbil, ka võõr- ja rahvusvahelistes sõnades ning võõrnimedes, kuigi järgsilpide vokaalid võivad pikad olla: *kulttuuri, romaani, kollektiivi, kolhoosi, proletaari, attribuutti, baletti, Pariisi* jne. (1. kúltuuri, rómaani, kóllektiivi, kólhoosi, próledaari, átribuuti, báletti, páriisi).

15. Soome keeles esineb vokaalharmoonia, mida Eestis kohati ainult murdeti tuntakse. Kui sõna esimeses silbis on eesvokaalid *ä, ö, y*, siis ei või sõna järgsilpides esineda tagavokaalid *a, o, u*, ja vastupidi: kui sõna esimeses silbis on tagavokaalid *a, o, u*, siis ei või sõna järgsilpides esineda eesvokaalid *ä, ö, y*: *hyvä* 'hea', *hätä* 'häda', *kysymys* 'küsimus', *pääskynen* 'pääsuke', *välinpitämättömyys* 'hoolimatus', *pöllö* 'öökull', *höyry* 'aur', *kala, ottamaan* 'võtma', *kurittomuus* 'distsipliinitus'.

e ja *i* on neutraalsed, sest nendega koos võivad esineda nii ees- kui ka tagavokaalid, sagedamini siiski eesvokaalid, eriti kui esimeses silbis on diftongid *ei* või *ie*: *pesä* 'pesa', *isä* 'isa', *vetää* 'vedada', *pitkä* 'pikk', *seinä* 'sein', *viedä* 'viia', *siellä* 'seal', aga: *ilma* 'õhk', *velka* 'võlg', *pelto* 'põld', *iloinen* 'rõõmus', *kirjoittaa* 'kirjutada', *sisar* 'õde'.

Liitsõnades püsib iga üksiksõna vokaalharmoonia: *kyläneu-*

vosto 'külanõukogu', *pöytäkirja* 'protokoll', *kalasäilyketehdas* 'kalakonservitehas', *lyhyttavara* 'pudukaup', *jääpala* 'jäätükk'.

Erandi moodustavad vokaalharmoonia suhtes ka võõrsõnad, milles seda alati ei esine, näit.: *byroo, pyramiidi, labyrintti.*

16. Soome keeles on häälikuil kaks väldet: lühike ja pikk. Soome pikk välde vastab umbes eesti keele III vältele. Seepärast tuleb pikk l. silp soome keeles hääldada eesti III välte pikkusega: *seinällä* 'seinal', *koivut* 'kased', *aura* 'ader', *pöydällä* 'laual', *annan* 'annan', *metsässä* 'metsas'.

SOOME JA EESTI KEELE ERINEVUSTEST

17. Et soome keel kuulub eesti keele lähedaste sugulaskeelte hulka, siis leidub selles väga palju eesti keelega ühist; teiselt poolt on siiski üsna rohkesti ka erinevat nii foneetikas, morfoloogias kui ka sõnavaras. Seepärast on kasulik enne grammatika süstemaatilisele käsitlemisele asumist saada põgus ülevaade sellest, mis neis keeltes on erinevat.

A. Soome keel on eesti keelega võrreldes tunduvalt arhailisem. See avaldub ka tema foneetikas. Tutvugem kõigepealt tema arhailiste joontega konsonantismi alal.

1) Soome keeles on pikad konsonandid pika l. silbi järel ja järgsilpides püsinud, eesti keeles lühenenud. Näit. *kaikkea* 'kõike', *aittaan* 'aita', *ryyppään* 'rüüpan', *maalle* 'maale', *juomme* 'joome', *käännän* 'tõlgin, käänan', *uurre* 'uure', *hypättiin* 'hüpati', *äidille* 'emale' (=eidele), *annamme* 'anname'.

2) Soome keeles on lühikese l. silbi järel lühikesed konsonandid püsinud, kuna eesti keeles on (*h* kao tõttu) toimunud nende pikenemine, mille tulemuseks on pikk geminaat. Näit. *jokeen* 'jõkke', *kokoon* 'kokku', *käteen* 'kätte', *veteen* 'vette', *eloon* 'ellu', *uneen* 'unne', *lumeen* 'lumme', *mereen* 'merre', *tuleen* 'tulle'.

3) Soome keeles on *ks* nimisõnades püsinud, eesti kirjakeeles esineb neis *s*. Näit. *varikset* 'varesed', *jänikselle* 'jänesele', *teräksestä* 'terasest', *harjoitukset* 'harjutused'.

4) Soome keeles on *h* püsinud sõna sees *n, l, r* järel, eesti keeles kadunud. Näit. *vanha* 'vana', *hanhet* 'haned', *valhe* 'vale', *herhiläinen* 'herilane', *karhu* 'karu'.

5) Soome keeles on *ns*-ühend püsinud, eesti keeles on *n* eelneva vokaaliga assimileerunud. Näit. *kansi* 'kaas', *kynsi* 'küüs', *länsi* 'lääs', *onsi* 'õõs', *mansikka* 'maasikas', *pensas* 'põõsas'.

6) Sõna lõpul olev *-n* on soome keeles püsinud, eesti keeles üldiselt kadunud. Näit. *sinun* 'sinu', *kolhoosin* (*lehmät*) 'kolhoosi (lehmad)', *paljain jaloin* 'paljajalu', *metsään* 'metsa (sisseütl.)', *saamaan* 'saama', *tuodaan* 'tuuakse', *sydän* 'süda', *nainen* 'naine', *onneton* 'õnnetu'.

7) Palatalisatsioon puudub soome keeles (vt. § 9).

Soome keele vokalismis on samuti arhailisi jooni.

1) Klusiili kao korral nõrgas astmes jäävad kõrged vokaalid 1. silbis püsima, eesti keeles need alanevad. Näit. *lukea* 'lugeda' : *luen* 'loen', *tuki* 'tugi' : *tuen* 'toe', *sika* 'siga' : *sian* 'sea', *ikä* 'iga' : *iän* 'ea'.

2) Pikad vokaalid on *h* ees püsinud, eesti keeles lühenenud: *maahan* 'maha', *päähän* 'pähe', *suuhun* 'suhu', *miehen* 'mehe', *vaahto* 'vaht'.

3) Diftongi järelkomponendina on *i* soome keeles püsinud (eriti *v* ees), kus see eesti keeles on *e*-ks muutunud: *laiva* 'laev', *taivas* 'taevas', *kaivo* 'kaev', *koira* 'koer', *aika* 'aeg', *poika* 'poeg'.

4) Diftongi järelkomponendina on *ü* püsinud, eesti (kirja)keeles *i*-ks muutunud: *näytän* 'näitan', *käyvät* 'käivad', *täysi* 'täis', *köysi* 'köis', *löytänyt* 'leidnud'.

5) Järgsilpides on algupärased *i*-lõpulised diftongid püsinud, eesti keeles on *i* kadunud: *suolainen* 'soolane', *punainen* 'punane', *mehiläinen* 'mesilane', *kuuluisa* 'kuulus', *ammoin* 'ammu', *paljain jaloin* 'paljajalu'.

Märkus. Hilistekkinud *i*-lõpulised diftongid on aga ka eesti keeles püsinud: *varkaita*=*vargaid*, *kirveitä*=*kirveid*.

6) Järgsilpide *o* on soome keeles püsinud, eesti keeles muutunud *u*-ks. Näit. *mato* 'madu', *uskon* 'usun', *ruohot* 'rohud', *kuusikossa* 'kuusikus'.

7) Soome keeles esineb vokaalharmoonia, mistõttu järgsilpides *ä* ja *ü* on püsinud, eesti keeles aga mõlemad muutunud. Näit. *kysyn* 'küsin', *käpy* 'käbi', *väsymys* 'väsimus', *hätä* 'häda', *nälässä* 'näljas', *hypätä* 'hüpata', *pysymään* 'püsima'.

8) Soome keeles on 2. silbi vokaal püsinud, kus see eesti keeles (sisekaotõttu) on kadunud. Näit. *antamaan* 'andma', *tappanut* 'tapnud', *tyttäret* 'tütred', *riitelen* 'riidlen', *jättäkää* 'jätke', *kuuluisat* 'kuulsad'.

9) Soome keeles on vokaal püsinud ka sõna lõpus, eesti keeles (lõpukaotõttu) kadunud: *kulta* 'kuld', *verkko* 'võrk', *lintu* 'lind', *päivä* 'päev', *suuri onni* 'suur õnn', *maasta* 'maast', *sientä* 'seent', *kylässä* 'külas', *ruostetta* 'roostet', *vasara* 'vasar', *vanhempi* 'vanem'.

Märkus. Soome keeles on enamik võõrsõnu *i*-lõpulised: *kolhoosi, kandidaatti, sosialismi, professori, nominatiivi*.

Arvukate arhailiste joonte kõrval leidub soome keeles siiski ka uuemaid jooni, mille puhul eesti keeles on säilinud algupärane olukord.

1) Soome keeles puudub *õ*-häälik. Selle asemel on *e*. Näit. *merta* 'mõrd', *velka* 'võlg', *terho* 'tõru', *pelto* 'põld', *helposti* 'hõlpsasti', *leuka* 'lõug', *leikata* 'lõigata', *heimo* 'hõim'. Arvatakse, et eesti *õ* on algupärane, soome *e* aga arenenud *õ*-taolisest vokaalist.

Eesti *õ*-le vastab soome keeles ka *o*: *polvi* 'põlv', *sormi* 'sõrm', *oppia* 'õppida', *voi* 'või'.

Harvem võib sellele vastata *a*-gi: *sana* 'sõna', *lanka* 'lõng', *kaikki* 'kõik'.

2) Soome keeles on diftongid *uo, yö, ie,* millele eesti keeles vastavad pikad vokaalid. Viimased on algupärased. Näit. *suo* 'soo', *puoli* 'pool', *tuon* 'toon', *vyö* 'vöö', *työ* 'töö', *syön* 'söön', *tie* 'tee', *mieli* 'meel', *mies* 'mees'; samuti ka *vieras* 'võõras', *hieroa* 'hõõruda', *miekka* 'mõõk', *rienu* 'rõõm'.

B. Soome ja eesti keele grammatilise struktuuri sarnasus on ilmne. Näit. on kogu käänamissüsteem sarnane, ainult soome käändelõpud

on pikemad, sest apokoopi pole toimunud. Vrd. näit. *kädessä* 'käes', *kädestä* 'käest', *seinällä* 'seinal', *seinältä* 'seinalt', *seinälle* 'seinale'.

Erinevuseks soome keele käänamissüsteemis on eesti keelele tundmatu komitatiivi esinemine: *äiti pienine lapsineen* 'ema väikeste lastega' või 'väikese lapsega'.

Teiselt poolt puudub soome keeles meie kaasaütleva käände vaste, selle asemel kasutatakse postpositsiooni *kanssa*: *isän kanssa* 'isaga'. Sellisest konstruktsioonist ongi meie kaasaütlev lähtunud.

Soome keeles puudub ka rajav kääne. Seda väljendatakse postpositsioonide *asti* ja *saakka* abil: *maahan asti* 'maani', *polviin saakka* 'põlvini'.

Kogu mitmus moodustatakse soome keeles *i* abil (välja arvatud nominatiiv). Näit. *linnuilla* 'lindudel', *metsissä* 'metsades', *lapsina* 'lastena'.

Soome keeles kasutatakse possessiivsufikseid, mis tänapäeva eesti keeles puuduvad. Näit. *poikani* 'minu poeg', *poikasi* 'sinu poeg', *poikansa* 'tema poeg', *poikamme* 'meie poeg', *poikanne* 'teie poeg', *poikansa* 'nende poeg'.

Omadussõnade võrdlemine toimub üldiselt samuti kui eesti keeles, ainult superlatiiv on alati *i*-line, komparatiivi tunnus aga säilinud *mpi*-lisena: *suuri, suurempi, suurin*; *laiska, laiskempi, laiskin* 'laisk, laisem, kõige laisem'.

Konjugeerimine toimub enam-vähem samuti kui eesti keeles. Verbi pöördelõpudki on väga sarnased, ainult kolmas pööre erineb. Vrd. näit. *annan, annat, antaa, annamme, annatte, antavat*; *hyppäsin, hyppäsit, hyppäsi, hyppäsimme, hyppäsitte, hyppäsivät* (annan, annad, annab jne.).

Soome keeles on samad kõneviisid kui meilgi, välja arvatud võimalikkust tähistav potentsiaal, mis tänapäeva eesti kirjakeeles puudub. Näit. *Ehkäpä hän sen sinulle sanonee* 'võib-olla ta ehk ütleb seda sulle'.

C. Soome keele sõnavaras on palju eesti keelega ühist, millest eestlane õppimatagi aru saab. Teiselt poolt on aga küllalt sõnu, mida eestlane mõistab valesti või üldse ei mõista.

Kogu soome sõnavara võib eesti sõnadega võrreldes jaotada kolme rühma:

1) eesti keelega ühised samatähenduslikud sõnad, mis küll häälikuliselt võivad pisut erineda: *maa, meri, kala, tuli, lumi, nimi, olla, oma, puu, saada, tulla*; *heinä, hetki, jäädä, kylmä, kylä, laulu, metsä, musta, terävä, toinen, venäläinen* jne.;

2) eesti keelega ühised, aga erineva tähendusega sõnad: *ase* 'relv', *asentaja* 'montöör', *emäntä* 'perenaine', *isäntä* 'peremees', *ilo* 'rõõm', *järki* 'aru, mõistus', *huvi* 'lõbu', *kaski* 'kütismaa', *kirja* 'raamat', *korpi* 'laas, mets', *kynä* 'sulg', *linna* 'loss, vangla, kindlus', *oja* 'kraav', *pulma* 'äpardus, takistus, täbar olukord', *häät* 'pulmad', *sulhanen* 'peigmees', *lahja* 'kink', *vaimo* 'naine', *henki* 'vaim', *suoja* 'kaitse, vari', *rutto* 'katk', *tontti* 'krunt', *vuorinies* 'kaevur'; *etevä* 'silmapaistev', *halpa* 'odav', *karu* 'kõva, kare', *kipeä* 'haige', *mustasukkainen* 'armukade', *paras* 'kõige parem', *pisin* 'kõige pikem', *tarkka* 'täpne, kindel', *viaton* 'süütu'; *hakata* 'raiuda', *katua* 'kahetseda', *kannattaa* 'toetada', *katsoa* 'vaadata', *keksiä* 'leiutada', *korjata* 'parandada', *koristaa* 'ehtida', *kärsiä* 'kannatada', *puhua* 'kõnelda', *rakentaa* 'ehitada', *siunata* 'õnnistada', *tarkoittaa* 'mõtelda, silmas pidada';

3) eesti kirjakeeles puuduvad sõnad: *aurinko* 'päike', *kaupunki* 'linn', *lauma* 'kari', *maito* 'piim', *reuna* 'äär', *vehnä* 'nisu', *virhe* 'viga'; *ahkera* 'virk', *ankara* 'range', *katkera* 'kibe', *rakas* 'armas'; *hiihtää* 'suusatada', *tarjota* 'pakkuda', *paitsi* 'peale, välja arvatud'.

Rahvusvahelisi võõrsõnu kasutatakse soome keeles vähem kui eesti keeles. Soome keeles on nende asemele sageli oma sõnad soetatud. Näit. *elimistö* 'organism', *elokuvat* 'kino', *ihanne* 'ideaal', *ilmapuntari* 'baromeeter', *köyhälistö* (=*proletariaatti*) 'proletariaat', *lakko* 'streik', *lämpömittari* 'termomeeter', *lennättää* = *sähköttää* 'telegrafeerida', *sähke* 'telegramm', *sähkö* 'elekter', *lukukausi* 'semester', *nero* 'geenius', *osoite* 'aadress', *puhelin* 'telefon', *puolue* 'partei', *pöytäkirja* 'protokoll', *ravintola* 'restoran', *säveltää* 'komponeerida', *todeta* 'konstateerida', *vallankumous* 'revolutsioon' jne.

Harva esineb soome keeles võõrsõnu, mida eesti keel ei tarvita. Näit. *budjetti* 'eelarve', *historia* 'ajalugu', *historiallinen* 'ajalooline'.

ASTMEVAHELDUS

18. Astmevaheldus soome keeles seisneb selles, et sõnaseesmised **k, p, t** või neid sisaldavad konsonantühendid teatud juhtumeil vahelduvad mõne muu konsonandi, konsonantühendi või kaoga.

Soome keele astmevaheldus avaldub häälikute laadi vahelduses. Kuigi teatavail juhtumeil vahelduvad pikk ja lühike välde (*aika* : *ajan*, *jalka* : *jalan*, *keppi* : *kepin*), on see ainult laadivaheldusega kaasuv kõrvalnähtus. Vormides nagu *hinta* : *hinnan*, *silta* : *sillan* on mõlemal juhtumil pikk välde, kuna sõnades, nagu *heinä* : *heinän*, *sieni* : *sienen*, *suuri* : *suuren*, pole üldse mingit muutust.

Soome keeles toimub astmevaheldus igasuguses asendis — pearõhulise, kaasrõhulise ja rõhutu silbi järel: *ranta* : *rannan*, *isäntä* 'peremees' : *isännän* 'peremehe', *rakentaa* 'ehitada' : *rakennan* 'ehitan', *onneton* 'õnnetu' : *onnettomat* 'õnnetud', *iloisempi* 'rõõmsam' : *iloisemman* 'rõõmsama', *ymmärtää* 'mõista' : *ymmärrän* 'mõistan'.

Astmevaheldusjuhtumid on järgmised:

Hääliku vaheldus		Näiteid
Tugev aste	Nõrk aste	
1. **kk**	**k**	*lakko* 'streik', *lakon* 'streigi' *palkka* 'palk', *palkalla* 'palgal' *pensaikko* 'põõsastik', *pensaikon* 'põõsastiku'

Hääliku vaheldus			Näiteid
	Tugev aste	Nõrk aste	
	pp	p	*seppä* 'sepp', *sepän* 'sepa'; *kaappi* 'kapp', *kaapin* 'kapi'; *lamppu* 'lamp', *lampun* 'lambi'
	tt	t	*aitta* 'ait', *aitassa* 'aidas'; *paketti* 'pakk', *paketin* 'paki'
2.	k	ø	*sika* 'siga', *sian* 'sea'; *joki* 'jõgi', *joen* 'jõe'; *lukea* 'lugeda', *luen* 'loen'
	uku	uvu	*puku* 'ülikond', *puvun* 'ülikonna' *suku* 'sugu', *suvun* 'soo'
	yky	yvy	*kyky* 'võime', *kyvystä* 'võimest'; *myky* 'käkk', *myvyn* 'käki'
	lk	l	*jalka* 'jalg', *jalan* 'jala'; *selkä* 'selg', *selän* 'selja'
	lke	lje	*olki* 'õlg', *oljen* 'õle'; *sulkea* 'sulgeda', *suljen* 'sulen'
	rk	r	*arka* 'arg', *aran* 'ara', *märkä* 'märg', *märän* 'märja'
	rke	rje	*kurki* 'kurg', *kurjella* 'kurel' *järki* 'mõistus', *järjen* 'mõistuse'
	hke	hje	*puhkeaa* 'puhkeb', *puhjeta* 'puhkeda' *rohkenen* 'julgen', *rohjeta* 'julgeda'
	nk	ng	*onki* 'õng', *ongen* 'õnge'; *kaupunki* 'linn', *kaupungissa* 'linnas'
3.	p	v	*leipä* 'leib', *leivän* 'leiva'; *lupa* 'luba', *luvan* 'loa'
	lp	lv	*halpa* 'odav', *halvan* 'odava'; *silpoa* 'purustada', *silvon* 'purustan'
	rp	rv	*arpi* 'arm', *arven* 'armi'; *varpu* 'varb', *varvun* 'varva'
	mp	mm	*kumpu* 'kink', *kummun* 'kingu'; *parempi*, *paremman*
4.	t	d	*lato* 'küün', *ladon* 'küüni'; *pöytä* 'laud', *pöydällä* 'laual'
	ht	hd	*tahtoa* 'tahta', *tahdon* 'tahan'; *lehti* 'leht', *lehden* 'lehe'
	lt	ll	*ilta* 'õhtu', *illat* 'õhtud'; *pelto* 'põld', *pellot* 'põllud'; *uskaltaa* 'julgeda', *uskallan* 'julgen'

Hääliku vaheldus		Näiteid
Tugev aste	Nõrk aste	
rt	rr	*kerta* 'kord', *kerran* 'korra'; *parta* 'habe', *parran* 'habeme'
nt	nn	*ranta* 'rand', *rannalla* 'rannal'; *emäntä* 'perenaine', *emännän* 'perenaise'

Pandagu tähele sõnu *poika* 'poeg, poiss', *pojan* ja *aika, ajan,* kus *k* on reeglipäraselt kadunud, kuid *i* on muutunud *j*-ks, aga: *aikoa* 'kavatseda', *aion* 'kavatsen'; *reikä* 'auk', *reiän* 'augu'; *kaiku* 'kaja', *kaiun* jne.

19. Astmevaheldusnähtuste hulka kuulub ka vaheldus *s* : *t* : *d* (või mõni muu *t* nõrk vaste). Näit. *vesi* : *veden* 'vee' : *veteen* 'vette'; *käsi* : *käden* : *käteen*; *kansi* 'kaas' : *kannen* 'kaane' : *kanteen* 'kaande'; *korsi* 'kõrs' : *korren* 'kõrre' : *korteen* 'kõrde'; *kaksi* : *kahden* : *kahteen*. Samasugust vaheldust esineb ka eesti keeles. See seletub häälikuajalooliselt. Nimelt on *t* muutunud *i* ees *s*-ks (**ti* > *si*). Niisiis on esinenud **veti*, millest pärast mainitud muutust sai *vesi*, kuid genitiiv *veden*, partitiiv *vettä* jne. jäi muutumata, sest siin *t* ei esinenud *i* ees. Mitmuses aga on taas toimunud häälikumuutus *ti*>*si*: partitiiv **kätiä*>*käsiä*, **kolmantia*>*kolmansia* 'kolmandaid'. Samuti: **kanti*>*kansi*, **kakti*>*kaksi*, aga genitiiv *kannen, kahden,* sest *nt* vaheldub *nn*-ga, *ht* : *hd* jne.

20. Vaheldumatuks jääb vokaalidevaheline *k* mõnedes hilistes laensõnades ja pärisnimedes: *humpuuki* 'tühijutt', *humpuukin*; *muki* 'kruus', *mukin* 'kruusi'; *Jouko, Joukolle; Jyrki, Jyrkin* jm.

Samuti jääb vokaalidevaheline *t* mõnikord vaheldumatuks: *auto* : *autossa, limonaati* : *limonaatin, paraati* : *paraatin, prikaati* : *prikaatille, toti* 'punš' : *totîn* 'punši'.

21. Astmevaheldusele ei alistu konsonantühendid *tk, sk, st.* Näit. *matka* : *matkalle, pitkä* 'pikk' : *pitkän* 'pika'; *itkeä* 'nutta' : *itken* 'nutan'; *hetki* : *hetkessä*; *leski* : *lesken*; *laiska* : *laiskat*; *poski* 'põsk' : *posket* 'põsed'; *uskoa* 'uskuda' : *uskon* 'usun'; *käskeä* 'käskida' : *käsken* 'käsin'; *iskeä* 'lüüa' : *isken* 'löön'; *musta* : *mustan*; *lastu* 'laast' : *lastut* 'laastud'.

Võrdlemisi üldine on vaheldumatus ka *hk* puhul. Alati vaheldumatu on *hk* 2. ja 3. või 3. ja 4. silbi vahel, peaaegu alati 1. ja 2.

silbi vahel, kui *h* ees on pikk vokaal või diftong, ja tihti muilgi juhtumeil. Näit. *isohko* : *isohkon* 'suurevõitu'; *korkeahko* : *korkeahkon* 'kõrgevõitu'; *lihavahko* : *lihavahkon* 'lihavavõitu'; *keuhko* : *keuhkot* 'kopsud'; *kiihko* 'ägedus' : *kiihkon*; *kyyhky* 'tuvi' : *kyyhkyt*; *puuhka* 'muhv' : *puuhkan*; *ruuhka* 'palgiparveummistus' : *ruuhkan*; *suihku* 'veejuga' : *suihkun*; *vauhko* 'pelglik' : *vauhkon*; *pihka* 'vaik' : *pihkan*; *lahko* 'liik' : *lahkon*; *pehku* 'põhk' : *pehkun*; *sähkö* 'elekter' : *sähkön*.

Mõnedes sõnades esineb kõikuvust — nii vaheldust kui ka vaheldumatust. Näit. *nahka* : *nahan* (~ *nahkan*); *pyyhkiä* 'pühkida' : *pyyhin* (~ *pyyhkin*); *tuhka* : *tuhan* (~ *tuhkan*); *tähkä* 'viljapea' : *tähän* (~ *tähkän*); *vihkiä* 'laulatada' : *vihin* (~ *vihkin*); *vihko*; *vihon* (~ *vihkon*) ja *uhka* 'trots' : *uhan* (~ *uhkan*).

Alati astmevaheldusliku on *hk* sõnas *uhata* : *uhkaan* 'ähvardada, trotsida' ja juhtumil, kui see esineb *e* ees: *lahkeet* : *lahje* 'püksireis', *pohkeet* : *pohje* 'sääremari' (vt. astmevaheldus *hke* : *hje*).

22. Astmevaheldus esineb ainult neis sõnades, kus astmevahelduslikku konsonandi või konsonantrühma järel esineb sõna muutmisel lühike vokaal. Kui aga sõnade muutmisel astmevahelduslikku konsonandi või konsonantide rühma järel püsib kõigis vormides pikk vokaal või diftong, jäävad need muutumatuks, s. t. astmevaheldust ei ole: *vapaa* 'vaba', *korkea* 'kõrge', *oikea* 'õige', *kipeä* 'haige', *lattia* 'põrand', *autio* 'tühi', *kiinteä* 'kindel, kõva', *palkkio* 'tasu, honorar', *hyökkäys* 'rünnak' jne. Üldse *aa-*, *uu-*, *yy-*, *oo-*, *ea-*, *eä-*, *ia-*, *io*-lõpulised sõnad jäävad väljapoole astmevaheldust. Samuti ei ole astmevaheldust sõnades, kus muidu astmevahelduslik konsonant või konsonantrühm on sõna lõpust kaugel ning esineb alati lahtises silbis: *kynttilä* : *kynttilän* 'küünal', *rattoisa* 'lõbus'.

23. Astmevahelduslike sõnade aste sõltub sõna tüve lõppsilbi kinnisusest või lahtisusest. Kui sõna tüve lõppsilp on lahtine (lõpeb vokaaliga), siis on sõna tugevas astmes, kui aga kinnine (lõpeb konsonandiga), siis nõrgas astmes. Näit. *kukka* 'lill' lõpeb vokaaliga *a*, lõppsilp on lahtine — sõna on tugevas astmes; vormis *kukan* lõpeb silp konsonandiga *n*, mis suleb silbi — sõna on nõrgas astmes. Sõnas *tytär* on kinnine silp *-tär* — nõrk aste, *tyttären* on lahtine silp *-tä* — tugev aste. Sõnas *teollisuudes-sa* 'tööstuses' suleb *s* silbi — seepärast on

nõrk aste (*d*), kuid vormis *teollisuute-na* esineb *t* lahtises silbis — seepärast on tugev aste. Samuti on lugu verbiga *antaa* : *annan*; viimases vormis *n* suleb silbi — nõrk aste. Kuid sõnas *työskennel-lä* suleb *l* silbi, niisiis nõrk aste, vormis *työskente-len* aga esineb *nt* lahtises silbis, seepärast on aste tugev. Silpide arv pole siin oluline, sest astmevaheldus toimub igas asendis: *kirjoittaa* : *kirjoitan*; *tutkinto* : *tutkinnon* 'eksam'.

Samuti on lugu nn. kontraheerunud sõnadega. Neist osas noomeneis suleb silbi nominatiivis *-s*, teises osas aga aspiratsioon: *seiväs* 'teivas', *hammas*, *rakas* 'armas', genitiivis *seipään*, *hampaan*, *rakkaan*, varasemad vormid: *seipähän*, *hampahan*, *rakkahan*, milledes astmevahelduslik konsonant esineb lahtises silbis ning sõnad on järelikult tugevas astmes. Hiljem on *h* kadunud, kaks silpi on üheks kokku tõmbunud — kontraheerunud, millest nimetuski. Selle kontraktsiooni tagajärjel on silp küll sulgunud, kuid tugev aste on siiski jäänud püsima, sest silp oli algupäraselt lahtine (*rakkaan*). Samuti *säde'* : *säteen* (<*sätehen*) 'kiir', *miete'* : *mietteen* (<*miettehen*) 'mõte' jne. Muide, «Kalevalas» on niisugused kontraheerumata vormid päris tavalised: *hampahassa* 'hambas', *lähtehissä* 'allikais' jne.

Samasugune kontraktsioon on toimunud illatiivis: *vetehen*> *veteen* 'vette', *tupahan*>*tupaan*, seepäräst ongi illatiivis alati tugev aste. Kontraheerunud verbides on I infinitiivis olnud algupäraselt kinnine silp, preesensis aga alglahtine silp — seepärast ongi näit. *hüpätä*, *verrata* 'võrrelda' (<* *hüp̆pät̆täk*, * *verδat̆tak*) nõrgas astmes, aga *hyppään*, *vertaan* on tugevas astmes, sest nad on moodustunud vormidest * *hüppäδän*, * *vertaδan*, milles silp on olnud lahtine.

24. Niisiis esineb tugev aste üldiselt lahtise silbi ja nõrk aste kinnise silbi alguses.

Vastu seda üldist reeglit esineb tugev aste tänapäeval siiski mitmeil juhtumeil kinnise silbi ees.

1) Alati pika vokaali ees. Näit. *pöytä*: *pöytään* 'laud', *hampaat* 'hambad', *seipäät* : *seiväs* 'teivas' (vt. § 23).

2) Alati diftongi ees nende sõnade mitmuse vormides, millel ainsuse tüves on pikk vokaal. Näit. *hampaissa* 'hammastes', *seipäillä* 'teivastel', *lähteissä* 'allikais'.

3) Alati possessiivsufiksi ees. Näit. *kätensä* 'tema käsi', *poikamme* 'meie poeg', *paikkanne* 'teie koht'; *meidän nähtemme* 'meie

nähes'. Kuid ometi: *töidensä* 'oma tööde', *asioidensa* 'oma asjade'; *-den* pole seesuguseis vormides tüvi, vaid käändelõpp.

4) *is*-lõpulistes tüvedes, kuigi silp on kinnine. Näit. *valkoista ~ valkoiset* 'valged', *entistä ~ entiset* 'endised', *julkaista ~ julkaisen* 'avaldan'.

Nõrk aste esineb samuti vastu üldist reeglit üksikuil juhtumeil:

1) Kui silbile, milles astmevaheldus peaks toimuma, järgneb astmevahelduslikku konsonandiga algav tuletuslõpp või tunnus. Näit. (*apu:*) *avuton : avuttoman* 'abitu', (*lakki :*) *lakiton : lakittoman* 'mütsitu', *odotan : odottaa* 'oodata', (*lehti:*) *lehdekäs : lehdekkään* 'leheline', (*vahinko:*) *vahingoitan : vahingoittaa* 'kahjustada'.

2) Kolmesilbiliste lühikese vokaaliga lõppevate sõnade mitmuse partitiivis ja genitiivis. Näit. (*kaupunki* 'linn':) *kaupungeita, kaupungeiden,* (*harakka* 'harakas':) *harakoita, harakoiden,* (*asunto* 'korter':) *asunnoita, asunnoiden.*

MORFOLOOGIA

SÕNALIIGID

25. Soome keele sõnad võib leksikaalse tähenduse järgi jaotada üheksasse sõnaliiki nagu eestigi keeles.

1. Substantiivid e. nimisõnad, näit. *kala, pöytä* 'laud', *maa, neuvosto* 'nõukogu', *vesi, ukkonen* 'äike', *toveruus* 'seltsimehelikkus', *sairaus* 'haigus', *leninismi, lukeminen* 'lugemine' jt.

2. Adjektiivid e. omadussõnad, näit. *nuori, punainen* 'punane', *rautainen* 'raudne', *rakas* 'armas', *ääretön* 'ääretu' jt.

3. Numeraalid e. arvsõnad, näit. *puoli, kaksi, tuhat, viides* 'viies' jt.

4. Pronoomenid e. asesõnad, näit. *minä ~ me, hän* 'tema', *tuo* 'too', *kuka* 'kes', *joku* 'keegi', *kukin* 'igaüks' jt.

5. Verbid e. tegusõnad, näit. *tehdä* 'teha', *kirjoittaa, katsoa* 'vaadata' jt.

6. Adverbid e. määrsõnad, näit. *nopeasti* 'kiiresti', *tänään* 'täna', *kaukana* 'kaugel', *siellä* 'seal', *nyt* 'nüüd', *erittäin* 'eriti', *hyvin* 'hästi, väga' jt.

7. Post- ja prepositsioonid e. kaassõnad (prepositsioonid e. eessõnad ja postpositsioonid e. tagasõnad), näit. *enon luokse* 'onu juurde', *vasten tahtoa* 'vastu tahtmist' jt.

8. Konjunktsioonid e. sidesõnad, näit. *ja, kun* 'kui', *eli* 'ehk', *mutta* 'aga' jt.

9. Interjektsioonid e. hüüdsõnad, näit. *hei! ah! oi! voi! hyi!* jt.

26. Muutmisviisi järgi jaotatakse sõnad kolme eri rühma:

A. Noomenid e. käändsõnad: 1. substantiivid, 2. adjektiivid, 3. numeraalid ja 4. pronoomenid.

B. Verbid e. pöördsõnad.

C. Muutumatud sõnad: 1. adverbid, 2. post- ja prepositsioonid, 3. konjunktsioonid ja interjektsioonid.

27. Sõnaliikide piirid pole soome keeles alati päris kindlad. Nii võib verbi tüvi esineda substantiivina, nagu näit. *tuulla* : *tuulen* 'tuulena puhuda', aga *tuuli* : *tuulen* 'tuul'. Tüvi on mõlemal juhtumil *tuule-*. Samuti on mõnevõrra kõikuvad noomeni eri liikide piirid. Näit. võib mõnd adjektiivi kasutada substantiivina ja substantiivi adjektiivina. Näit. *Sairas parantui* 'haige paranes'. (Vrd. *Sairas lapsi parantui* 'haige laps paranes'.) *Nuoret rientävät tuottavaan työhön* 'noored ruttavad tootlikule tööle'. (Vrd. *Nuori mies* 'noor mees'). *Vahinko tulee* viisaallekin 'õnnetus juhtub targalegi'. (Vrd. *Hän on viisas* mies 'ta on tark mees'). *Onko sinulla kiire* 'kas sul on kiire'. (Vrd. *On ollut kiire päivä* 'on olnud kiire päev'). *Tapasi pojan verekseltä* 'tabas poisi värskelt teolt'. *Koira löysi verekset jäljet* 'koer leidis värsked jäljed'. *Suuri kelmi* 'suur kelm' — *kelmi mies* 'kelm mees'.

Mõni sõna võib olla vahel adverb, teinekord post- või prepositsioon. Näit. *Lauta on päällä,* toinen alla '(sae)laud on peal, teine all' (adv.). *Koira on pöydänalla* 'koer on laua all' (postpos.).

Ka muutmise suhtes on sõnaliikide piirid mõnevõrra kõikuvad. Näit. võib substantiiv kompareeruda adjektiivina: *ilta* 'õhtu' : *illemmalla* 'enam õhtu pool', *ranta* : *rannempana* 'enam ranna pool'.

Noomenid üldiselt deklineeruvad, kuid on üksikuid adjektiive ja pronoomeneid, mis jäävad muutumatuks, nagu *ensi* 'tulev', *eri*, *joka* 'iga', *koko* 'kogu', *kelpo* 'tubli', *pikku* 'väike', *viime* 'viimane, eelmine'. Näit. *Ensi viikolla lähdemme kaupunkiin* 'tuleval nädalal läheme linna'. *Annoin kirjan pikku veljelleni* 'andsin raamatu oma väikesele vennale'. *Joka tytöllä oli kirja* 'igal tüdrukul oli raamat'.

TÜVI

28. Sõna tähendust kandev osa on tüvi. Tüvele võivad liituda tunnused ja muutelõpud. Näit. vormis *pello/lla* 'põllul' on *pello-* sõna tüvi, *-lla* muutelõpp; *anta/isi/vat* '(nad) annaksid' —

anta- on verbi tüvi, *-isi-* konditsionaalitunnus ja *-vat* muutelõpp. Eraldades tunnuse ja muutelõpu, saame sõna tüve.

Astmevahelduslikes sõnades võib tüvi esineda nii tugevas kui ka nõrgas astmes. Näit. *lintu : linnu/n; oppi/a : opi/n.*

Tüvi võib lõppeda vokaali või konsonandiga. Vokaaliga lõppev tüvi on vokaaltüvi, konsonandiga lõppev — konsonanttüvi. Näit. eraldades vormides *jala/n : jalka/a*; *tyttäre/n*; *juokse/n* muutelõpu, saame vokaaltüve, aga vormidest *tytär/tä*; *juos/ta* konsonanttüve.

Sõnad, millel käänamisel või pööramisel esineb ainult vokaaltüvi (kas tugevas ja nõrgas astmes või vaheldumatu), on ühetüvelised; sõnad, mille muutmisel esineb aga nii vokaal- kui konsonanttüvi, on kahetüvelised. Näit. sõnades *lintu, linnu/n, lintu/a, linnu/ssa* või *anta/a, anna/n, anna/mme, anta/isi/n* on kõigi tunnuste ja muutelõppude ees vokaaltüvi, järelikult on need ühetüvelised. Aga näit. sõnades *kannel, kantele/n, kannel/ta, kantele/ssa* või *pes/tä, pese/n, pes/syt* on ühtede muutelõppude ees vokaaltüvi (*kantele-, pese-*), teiste ees konsonanttüvi (*kannel-, pes-*), — järelikult on need kahetüvelised sõnad.

Soome keele grammatikas on sõnade muutkondadesse rühmitamise aluseks kõigepealt see, kas vastav sõna on ühetüveline või kahetüveline. Nimelt jagatakse nii noomenid kui verbid kahte suurde rühma: ühetüvelisteks ja kahetüvelisteks.

A. NOOMENID

29. Noomenite e. käändsõnade hulka kuuluvad:

a) substantiivid e. nimisõnad, mis omakorda jagunevad kahte eri rühma: apellatiivid e. üldnimed (*poika* 'poiss', *põytä* 'laud', *vesi, luokka* 'klass', *hyvyys* 'headus') ja propriumid e. pärisnimed (*Aleksis Kivi*; *Moskova, «Kalevala»*); b) adjektiivid e. omadussõnad, c) numeraalid e. arvsõnad ja d) pronoomenid e. asesõnad.

Noomenite eri liikidel ei ole soome keeles samuti nagu eestigi keeles erilist tunnust (vrd. näit. *kukka* 'lill' ja *musta* 'must'; *ihminen* 'inimene' ja *sininen* 'sinine'; *kallio* 'kalju' ja *autio* 'tühi'; *hammas, rikas* jne.) ning kõik nad deklineeruvad ka samade põhimõtete järgi. Teataval määral erinev on pronoomenite käänamine, millest allpool.

30. Noomenid esinevad ainsuses ja mitmuses nagu eestigi keeles.

Ainsusel tunnust ei ole. Mitmuse tunnuseks on soome keeles *-t* ja *-i*. *-t* esineb ainult nominatiivis ja osalt genitiivis *-d e-*, *-t e-* või *-t t e-*na. Näit. *puu/ t*, *kirja/ t* 'raamatud', *rikkai/ d e /n* 'rikaste', *tarvet/ t e /n* 'tarvete', *las/ t e /n*, *mai/ t t e /n* 'maade'. Üldisem mitmuse tunnus on soome keeles *-i-*, mis liitub tüvevokaalile. Näit. *työ/ i /ille* 'tütarlastele', *jalo/ i /ssa* 'jalgades', *hevos/ i /lle* 'hobustele', *viera/ i /ssa* 'võõrais' (vt. 48).

Mitmuslikud ja ainsuslikud sõnad

31. Soome keeles nagu muudeski keeltes on sõnu, mida kasutatakse kas ainult mitmuses või ainsuses.

Mitmuslikel sõnadel e. plurale tantumitel puuduvad kõik ainsuse vormid, välja arvatud liitsõna esikomponendiks olev vorm. Tähenduse järgi võib need jaotada järgmistesse rühmadesse:

1) sõnad, mis väljendavad esemeid, millel on kaks või rohkem samasugust osa: *aivot* 'ajud', *kasvot* 'nägu', *hohtimet* 'tangid', *housut* 'püksid', *keritsimet* 'lambarauad', *kiesit* 'kaarik', *käädyt* '(kaela)kett', *liivit* 'vest', *nojapuut* 'rööbaspuud', *ohjat, ohjakset* 'ohjad', *paarit* 'kanderaam', *pihdit* 'tangid', *päitset* 'päitsed', *sakset* 'käärid', *tikapuut* 'redel'. Kuid liitsõnades: *aivokalvo* 'ajukelme', *housunkaulus* 'püksivärvel', *saksenkärki* 'kääriots';

2) sõnad, mis tähistavad pidustusi või muid rahvakogunemisi: *häät* 'pulmad', *jäähyväiset* 'hüvastijätt', *kekkerit* 'pidustus', *kemut* 'söömapidu', *käräjät* 'ringkonnakohus', *markkinat* 'laat', *talkoot* 'talgud', *talvikisat* 'talvemängud', *valtiopäivät* 'maapäev', *arpajaiset* 'loterii', *avajaiset* 'avamispidu', *erojaiset* 'lahkumispidu', *hautajaiset* 'matused', *laulajaiset* 'laulukontsert', *naamiaiset* 'maskeraad', *päättäjäiset* 'lõpupidu', *tanssiaiset* 'tantsuõhtu', *tuliaiset* 'saabumispidu'; samasse kuulub veel rida mänge tähistavaid sõnu, mis esinevad ainult teatud käändeis: (olla) *hippasilla* 'kassi ja hiirt mängida', (olla) *leskisillä* 'tagumist paari mängida', (olla) *lumisilla* 'lumesõda pidada', (ruveta) *piilosille* 'hakata peitust mängima', (olla) *sokkosilla* 'pimesikku mängida', (lakata) *pallosilta* 'lakata palli mängimast';

3) seisukorda tähistavad ning ainult kohakäändeis esinevad sõnad: (olla) *eksyksissä* 'eksinud olla', (on) *väsyksissä* 'on väsinud', (on) *suutuksissa* 'on vihane', (olla) *hereillä* 'ärkvel olla', (tulla) *näkyviin* 'nähtavale tulla', (olla) *paitasillaan* 'olla särgiväel'.

Ainsuslikke sõnu e. singulare tantumeid on vaid *itse* 'ise', *hän* 'tema', *sinä* jm.

Käänded, nende lõpud ja tähendus

32. Soome keele (nagu üldiselt soome-ugri keelte) morfoloogia iseloomulikemaid jooni on käänete rohkus — 15 käänet. Üldisemalt kasutatavaid käändeid on siiski 12. Eriti palju on nende hulgas kohakäändeid (sise- ja väliskoha- ning üldised kohakäänded). Üldjoontes on soome keele deklinatsioonisüsteem õige lähedane eesti omale, käändelõpud on ainsuses ja mitmuses harilikult samad.

Märkus. Soome grammatikas on käänete järjekord eesti keelest erinev. Käänete nimetused on rahvusvahelised, harvem soomekeelsed. Nende traditsiooniline järjestus (sulgudes soomekeelne nimetus) on järgmine: nominatiiv (*nimentö*), genitiiv (*omanto*), akusatiiv (*kohdanto*), essiiv (*olento*), partitiiv (*osanto*), translatiiv (*tulento*), inessiiv (*sisäolento*), elatiiv (*sisäeronto*), illatiiv (*sisätulento*), adessiiv (*ulkoolento*), ablatiiv (*ulkoeronto*), allatiiv (*ulkotulento*), abessiiv (*vajanto*), komitatiiv (*seuranto*), instruktiiv (*keinonto*). Käesolevas grammatikas esitatakse käänded praktilistel kaalutlustel siiski samas järjestuses kui eesti keeles.

Vaadelgem käändeid, nende lõppe ja eesti keelest erinevate käänete tähendust (üldjoontes).

33. Nominatiiv on lõputa. Mitmuses esineb mitmuse tunnus **-t**, mis liitub sõna tüvele. Näit. *kirja on pöydällä* 'raamat on laual'. *Kirjat ovat pöydällä* 'raamatud on laual'.

34. Genitiivi lõpuks on ainsuses **-n**, mis on kunagi ka eesti keeles esinenud, nagu osutab vanem kirjakeel.

Mitmuses on genitiivil mitu lõppu, nimelt: **-en**, **-den** (**-tten**), **-in** ja **-ten**. Neid tarvitatakse järgmiselt:

1) **-en** mitmuse tunnuse lühikese *i* ja *j* järel, näit. *oksien* 'okste', *pesien* 'pesade', *pienien* 'väikeste', *onnettomien* 'õnnetute', *jalkojen* 'jalgade', *harakkojen* 'harakate', *opintojen* 'õpingute';

2) **-den** või **-tten** mitmuse tüve diftongi järel, näit.: *asioiden* e. *asioitten* 'asjade', *mansikoiden* e. *mansikoitten* 'maasikate', *kaupungeiden* e. *kaupungeitten* 'linnade', *maiden* e. *maitten*

'maade', *lyhyiden* e. *lyhyitten* 'lühikeste', *vieraiden* e. *vieraitten* 'võõraste', *korkeiden* e. *korkeitten* 'kõrgete', *oppineiden* e. *oppineitten.*

3) **-in** lühikese vokaali järel, näit.: *oksain* 'okste', *pesäin* 'pesade', *poikain* 'poiste';

4) **-ten** konsonandi järel, näit. *pienten* 'väikeste', *lasten, vierasten, onnetonten* 'õnnetute'.

Mitmuse genitiivi saab moodustada kas mitmuse partitiivist või ainsuse partitiivist. Mitmuse partitiivist saame 1. genitiivi, liites lõpu *-en, -den* või *-tten*: *sanoj/a* → *sanojen, vierai/ta* → *vieraiden.* Ainsuse partitiivist saame 2. genitiivi, liites lõpu *-in* või *-ten*: *oksa/a* → *oksain, pien/tä* → *pienten, vieras/ta* → *vierasten.*

Mitmuse genitiivis võib soome keeles esineda mitu paralleelvormi — harilikult kaks, mõnikord aga koguni viis kuni seitse, kui sõnal on kaks mitmuse tüve, nagu näit. *peruna* 'kartul': *perunoiden, perunoitten, perunain, perunien, perunojen*; *matala* 'madal': *matalien, mataloiden, mataloitten, matalain, matalojen*; *kaunis*: *kauniiden, kauniitten, kaunisten, kauneiden, kauneitten, kaunihien, kaunehien.*

Paralleelvormid johtuvad eri murdeist. Nende tarvitamises võib mõnel määral tähele panna teatavaid stiililisi erinevusi. Ühetüvelistest sõnadest kasutatakse tavalises kõnes ja proosastiilis 1. mitmuse genitiivi: *rantojen* 'randade', *lehtien* 'lehtede', *koivujen* 'kaskede', *kaupunkien* 'linnade'. 2. mitmuse genitiivi: *rantain, lehtein, koivuin* kasutatakse aga luules ja üldse kõrgemas stiilis. Sel on arhailine varjund. Erandlikult on tavaliseski kõnes ja proosas kinnistunud teatavad ütlused ja liitsõnad, milles taotletakse lühidust, näit. *kautta rantain* 'ääri-veeri mööda', *kansainvälinen* 'rahvusvaheline'.

Paljudest kahetüvelistest sõnadest on konsonanttüveline 2. mitmuse genitiiv tavalisem kui vastav 1. genitiiv. Nii näit. kasutatakse seda üldisemalt *kse-* ja *se*-tüvelistes sõnades: *harrastusten, kysymysten, ponnistusten* 'pingutuste', *ihmisten* 'inimeste', *neitosten* 'tütarlaste', *toisten* 'teiste'. Paljudel muudelgi juhtumitel on 2. mitmuse genitiiv niisama üldtarvitatav kui esimene: *lasten, paimenten* 'karjaste', *suurten, vetten.* Mõnedest sõnadest aga kasutatakse seda harva, näit. mitte: *hirtten* 'palkide', *juurten, vuotten* 'aastate', *rikkautten* 'rikkuste', *kevätten* 'kevadete', *tervetten*, vaid pigem: *hirsien, juurien, vuosien, rikkauksien, keväiden, terveiden.* Liitsõna-

des kasutatakse lühiduse pärast üksnes teist mitmuse genitiivi: *lastenkasvatus*, *hiustenhoito* 'juukseravi', *kättentaputus* 'aplaus'.

den- ja *tten*-lõppe võib alati kasutada teineteise asemel.

Käänamistüüpides on kõige rohkem tarvitatav vorm antud esikohal.

Näit. *Moskova on Neuvostoliiton pääkaupunki* 'Moskva on Nõukogude Liidu pealinn'. *Maassamme on tuhansien metrien korkuisia vuoria* 'meie maal on tuhandete meetrite kõrgusi mägesid'. *Minun täytyy mennä kotiin* 'ma pean koju minema'.

35. Akusatiiv on soome keeles täisobjekti kääne. Eesti keele lauseõpetuses öeldakse, et täisobjekt on ainsuses nominatiivis või genitiivis, mitmuses nominatiivis. Soome keeles on selleks eri kääne — akusatiiv.

Ainsuses on akusatiiv *n*-lõpuline (genitiivisarnane) või lõputa (nominatiivisarnane), mitmuses *t*-lõpuline (nominatiivisarnane). Näit. *Kalastajat tervasivat veneen* 'kalurid tõrvasid lootsiku'. *Tervatkaa vene!* 'tõrvake lootsik!' *Pojat vietiin kouluun* 'poisid viidi kooli'.

Seega on akusatiiv vormilt genitiivi või nominatiiviga sarnane. Tähenduselt aga on see erinev. Akusatiiv väljendab eset või olendit, kellele või millele on tegevus suunatud, s. o. objekti.

Personaalpronoomeneil ja küsival *ken*-pronoomenil on nii ainsuses kui mitmuses *t*-lõpuline akusatiiv: *Vie hänet kotiin!* 'vii ta koju!' *Näin heidät kadulla* 'nägin neid tänaval'. *Kenet sinä mieluimmin kutsuisit?* 'keda sa kõige meelsamini kutsuksid?'

Et akusatiivil tänapäeval tunnus puudub, siis ei pea mõned grammatikud seda käändeks.

36. Partitiivi lõpud on *-ta, -tä* ja *-a, -ä*.

Lõpp *-ta, -tä* esineb 1) konsonandi järel, näit. *tul/ta, vieras/ta, tütar/tä*; 2) esimese silbi vokaali ja diftongi järel, näit. *ke/tä, pää/tä, mai/ta*; 3) järgsilbi pika vokaali või diftongi järel: *vapaa/ta* 'vaba', *korkei/ta* 'kõrgeid', *kallio/ta* 'kaljut', *ylioppilai/ta* 'üliõpilasi'.

Lõpp *-a, -ä* esineb teise silbi lühikese vokaali või sellele järgneva mitmuse tunnuse *j* järel, näit. *kala/a, leipä/ä, sorme/a, koiri/a, koulu/a* 'kooli', *satoj/a* 'sadu'. Samuti esineb *-a, -ä* üldiselt kaugemalgi teist silpi lühikeste vokaalide järel, näit. *aurinko/a* 'päikest',

kaupunki/a 'linna', *ystävä/ä* 'sõpra', *kuusikko/a* 'kuusikut', *koivikko/j/a* 'kaasikuid'.

Näit. *Sanasta miestä, sarvesta härkää* (vanasõna) 'meest sõnast, härga sarvest'. *Solohov on Neuvostoliiton huomattavimpia kirjailijoita* 'Solohhov on Nõukogude Liidu tähelepandavamaid kirjanikke'.

Märkus. Mõningal määral leidub *-a, -ä,* ja *-ta, -tä* tarvitamises kõikuvust kolmesilbiliste ja pikemate sõnade *a, ä* ja mitmuse tüvesse kuuluva diftongi järel, näit. *harakka/a, runoilija/a* 'luuletajat', *ystävä/ä* või harvemini *harakka/ta, runoilija/ta, ystävä/tä* ja *luentoj/a* 'loenguid', *kaupunkej/a* 'linnu', *professorej/a* või *luennoi/ta, kaupungei/ta, professorei/ta.*

37. Sisekohakäändeid on kolm: illatiiv, inessiiv, elatiiv, samuti nagu eesti keeles.

Illatiivi lõpud on *-h — n*, tüvevokaali pikendus *+n*, ainsuses *-seen*, mitmuses *-siin.*

a) *-h — n* ja nende vahel sama vokaal, mis *h* ees, esineb alati esimese silbi vokaali ja kõigi diftongide järel, näit. *maa/han, pää/hän, suu/hun, suo/hon* 'sohu', *tie/hen* 'teesse', *tä/hän* 'sellesse', *soi/hin* 'soodesse', *sanoi/hin* 'sõnadesse', *asuntoi/hin* 'korteritesse'.

b) tüvevokaali pikendus *+n* esineb järgsilbi lühikese vokaali järel nii ainsuses kui mitmuses, näit. *koulu/un* 'kooli', *sota/an* 'sõtta', *ranta/an* 'randa', *kaupunki/in* 'linna', *metsi/in* 'metsadesse'.

Märgitagu, et kui ainsuse genitiivis on lühike vokaal ja nõrk aste, siis on illatiivis alati pikk vokaal ja tugev aste.

c) *-seen* esineb järgsilpide pika vokaali järel, *-siin* samade sõnade mitmuses (kuigi mitmuses kasutatakse ka *hin*-lõppu), näit. *tehtaa/seen* 'vabrikusse', *tehtai/siin* ~ *tehtai/hin, huonee/seen* 'tuppa', *huonei/siin* ~ *huonei/hin.*

Illatiiv on astmevahelduslikes sõnades alati tugevas astmes.

Näit. *Oppilaat tulivat luokkaan* 'õpilased tulid klassi'. *Kuulutko puolueeseen?* 'kas kuulud parteisse?' *Pane lakki päähän!* 'pane müts pähe!' *Älä mene märkään metsään!* 'ära mine märga metsa!'

Inessiivi lõpp on *-ssa, -ssä.* Näit. Kolhoosin väki oli *rukiinleikkuussa* 'kolhoosirahvas oli rukkilõikusel'. *Kengät ovat jalassa* 'kingad on jalas'. *Näissä napeissa* on kaksi *reikää* 'neis nööpides on kaks auku'.

Elatiivi lõpp on *-sta, -stä*. Näit. *Lapset tulevat koulusta* 'lapsed tulevad koolist'. *Kiitos lainasta* 'tänu laenu eest'. *Kerroimme maamme suurista saavutuksista elämän kaikilla aloilla* 'jutustasime oma maa suurtest saavutustest kõigil elualadel'.

38. Väliskohakäänded on: allatiiv, adessiiv ja ablatiiv, s. o. samad mis eestigi keeles.

Allatiivi lõpp on *-lle*. Näit. *Kalastajat lähtivät merelle* 'kalurid läksid merele'. *Lapsille tehtiin uudet vaatteet* 'lastele tehti uued riided'.

Adessiivi lõpp on *-lla, -llä*. Näit. *Lintu istuu oksalla* 'lind istub oksal'. *Ihmisiä kulkee kaduilla* 'inimesi käib tänavail'. *Pellot kynnetään traktorilla* 'põllud küntakse traktoriga'. *Sosialistisella kilpailulla kohotetaan työn tuottavaisuutta* 'sotsialistliku võistlusega tõstetakse tööviljakust'.

Ablatiivi lõpp on *-lta, -ltä*. Näit. *Ota kirja hyllyltä* 'võta raamat riiulilt'. *Pelloilta on jo korjattu vilja* 'põldudelt on juba koristatud vili'. *Sain kirjeen siskolta* 'sain kirja õelt'.

39. Translatiivi lõpp on *-ksi*. Näit. *Poika tuli kipeäksi* 'poiss jäi haigeks'. *Valitsimme parhaimman työläisen prikatiiriksi* 'valisime parima töölise brigadiriks'. *Pioneerit lähtivät kesäksi leirille* 'pioneerid läksid suveks laagrisse'. *He luulevat meitä sairaiksi* 'nad peavad meid haigeiks'.

40. Essiivi lõpp on *-na, -nä* samuti kui eesti keeles, ainult selle vahega, et astmevahelduslikes sõnades on essiiv alati tugevas astmes. Näit. Poika on *sairaana* 'poiss on haige'. *Tänä iltana kävin kirjastossa* 'täna õhtul käisin raamatukogus'.

Mõnedest sõnadest tarvitatakse sageli nn. konsonanttüvelist essiivi, näit. *lasna* 'lapsena', *miesnä* 'mehena', *onnellisna* 'õnnelikuna', *nuorna* 'noorena'. Nendes võib aga esineda ka assimilatsioon: *lassa, miessä, onnellissa, nuorra*. Alati tarvitatakse näit. *toissapäivänä* 'üleeile'. Samuti on üsna tavaline *vuotena* kõrval ka *vuonna*: *viime vuonna* 'möödunud aastal'. Vrd. ka *onnettomana ~ onnetonna* 'õnnetuna', *oppineena ~ oppinunna* 'õppinuna', *paimenena ~ paimenna* 'karjasena', *terveenä ~ tervennä*, *kirveenä ~ kirvesnä ~ kirvessä ~ kirvehenä*. Üldiselt on aga säärased essiivid haruldased, neid tarvitatakse ainult luulekeeles.

Essiivi, partitiivi ja translatiivi nimetatakse tavaliselt üldisteks kohakäänetеks, sest neil on algselt olnud lokatiivne tähendus, mis täna-

päeva soome keeles on säilinud ainult mõnedes partiklites. (Vrd. *kauka/na* 'kaugel', *koto/na* 'kodu', *läs/nä* 'lähedal'; *kauka/a* 'kaugelt', *koto/a* 'kodunt', *al/ta* 'alt', *siel/tä* 'sealt', *kaua/ksi* 'kauaks; kaugele', *luo/kse* 'juurde').

41. Abessiivi lõpp on *-t t a, -t t ä*. Näit. *Joka k u r i t t a kasvaa, se k u n n i a t t a kuolee* (vanasõna) 'kes karistuseta kasvab, see auta sureb'. *A i r o i t t a ei voi soutaa* 'aerudeta ei saa sõuda'. *R a h a t t a et tule toimeen* 'rahata sa ei tule toime'. *Kasvit eivät menesty a u r i n g o t t a* 'taimed ei edene päikeseta'. Abessiivi kasutatakse soome keeles harvemini kui eesti keeles.

Abessiivi võib korvata *ilman*-sõna ja partitiiviga. Näit. *rahatta* või *ilman rahaa*. Abessiivi tarvitamist *ilman*-sõnaga peetakse murdeliseks, mida kirjakeeles ei lubata kasutada. (Vrd. siiski: *Tee työsi ilman p i t k i t t ä puheitta* 'tee oma töö ilma pikkade kõnedeta'.)

42. Komitatiivi lõpp on *-n e* (õieti *-ine-*), millele substantiividesse liitub alati veel vastav possessiivsufiks; substantiivide ees esinevate adjektiivide komitatiivis esineb ainult *-n e*. Komitatiiv on ainsuses ja mitmuses sarnane selles esineva *i*-elemendi tõttu, näit. *mies v a i m o i n e e n* 'mees oma naisega', *äiti p i e n i n e l a p s i n e e n* 'ema oma väikeste lastega või väikese lapsega'. Astmevahelduslikel sõnadel on komitatiiv alati tugevas astmes, näit. *isä p o i k i n e e n* 'isa (oma) poegadega või pojaga'. Üldiselt väljendab komitatiiv kaasas olevat või kellegi (millegi) juurde kuuluvat. Näit. *Huomenna matkustan kaupunkiin k a i k k i n e t a v a r o i n e n i* 'homme sõidan linna kogu oma kraamiga'.

Pandagu tähele mõningaid kõnekäände, milles esineb komitatiiv: *Laiva hukkui m i e h i n e e n p ä i v i n e e n* 'laev hukkus kõige täiega (=meestega, päevadega)'. *Talo paloi k a l u i n e e n p ä i v i n e e n* 'maja põles kõige kraamiga'. *L u i n e e n p ä i v i n e e n* 'luude ja kõigega'. *N i i n e h y v i n e s i* 'niisamuti (nagu tulid)'.

Komitatiivi asemel võib sageli kasutada ka genitiiviga liituvat *kanssa*-sõna. Näit. *poikineen=poikansa* või *poikiensa kanssa*. Eriti tuleb seda kasutada vahetegemiseks ainsuse ja mitmuse vahel.

M ä r k u s. Abessiivi ja komitatiivi ei kasutata kõigist sõnadest. Sageli esinevad need vaid teatavais väljendustes, olles lähedased adverbidele.

43. Instruktiivi lõpp on *-n*. Ainsuses sarnaneb instruktiiv genitiiviga, mitmuses aga liitub selle lõpp mitmuse tüvele. Instruktiiv

vastab küsimusele *kuidas?* ning väljendab viisi või vahendit. Ainsuses esineb instruktiiv vaid väga harvadel juhtumitel ning adverbiaalses tähenduses, nagu näit. *Poika tuli j a l a n* 'poiss tuli jala'. *He ajavat r i n n a n* 'nad sõidavad kõrvu'. *Veti k a h d e n k ä d e n* 'vedas kahe käega'. Mitmuses erineb instruktiiv selgesti genitiivist. Seda ei kasutata kõigist sõnadest. Mitmuses esineb ta ka ainsuse tähenduses. Nõnda pole instruktiivgi tänapäeva soome keeles õieti enam produktiivne kääne, vaid tihti pigem kivinenud adverb, näit. *näin* 'nõnda', *hyvin* 'väga, hästi', *kovin* 'väga', *oikein* 'õieti', *samoin* 'samuti', *pahoin* 'pahasti', *avopäin* 'paljapäi', *suinpäin* 'ülepeakaela, uisapäisa', *tuskin* 'vaevalt', *töin tuskin* 'hädavaevalt', *yksin.* Teatud sõnadest kasutatakse siiski korrapäraselt paradigmasse kuuluvat mitmuse instruktiivi: *omin voimin* 'oma jõuga', *tukahtunein äänin* 'lämmatatud häälega', *täysin määrin* 'täiel määral', *suurin ponnistuksin* 'suurte pingutustega', *paljain jaloin* 'paljajalu', *vapisevin käsin* 'vabisevi käsi', *kynsin ja hampain* 'küünte ja hammastega', *suurin vaivoin* 'suuri vaevu'. Eesti keelde võib instruktiivi tõlkida kaasaütleva, alalütleva või viisiütlevaga. Näit. *Kesällä lapset juoksentelevat p a l j a i n j a l o i n* 'suvel lapsed jooksevad paljajalu'. *Tee työsi i l o m i e l i n!* 'tee oma töö rõõmsa meelega!' *Näin sen o m i n s i l m i n* 'nägin seda oma silmaga'.

44. Vt. lk. 156.

Noomenite tüvedest

45. Kui eraldame ainsuse partitiivist käändelõpu *-a, -ä* või *-ta, -tä* ja järele jääb vokaaliga lõppev tüvi, siis on sõnal ainult v o k a a l t ü v i — see on ü h e t ü v e l i n e sõna. Näit. *lintu/a* 'lindu', *kukka/a* 'lille', *läpe/ä* 'auku', *maa/ta, parempa/a* 'paremat' jne.

Et aga eestlane esialgu ei oska partitiivi moodustada, siis olgu märgitud, et ühetüvelised on kõik sõnad, mille ainsuse nominatiiv lõpeb vokaaliga. Kahesilbilistest *e*-tüvelistest (nominatiivis *-i*) kuulub nende hulka siiski ainult osa. Nimelt need, mille tüve lõppvokaali ees on *k, p, t,* geminaat või kaks konsonanti, millest viimane on *h, j, m, n* (*joki* : *joen* : *jokea, läpi* 'auk' : *läven* : *läpeä, kivi* : *kiven* : *kiveä, onni* : *onnen* : *onnea, hanhi* 'hani' : *hanhen* : *hanhea, veli* : *veljen* : *veljeä, sormi* : *sormen* : *sormea, saarni* 'saar':

44. Käänded, tunnused, käändelõpud

Käänded	Ainsus *lahjakas tyttö* 'andekas tüdruk'	Käände-lõpud	Mitmus		
				Tunnused	Käändelõpud
1. **Nominatiiv**	*lahjakas tyttö*	—	*lahjakkaa|t tytö|t*	-t	—
2. **Genitiiv**	*lahjakkaa|n tytö|n*	-n	*lahjakkai|den tyttöj|en* *lahjakkai|tten tyttöj|en* *lahjakas|ten tyttö|in*	-i|e- -i|de-, -i|tte- -te-, -i-	-n
3. **Akusatiiv**	*lahjakkaa|n tytö|n* *lahjakas tyttö*	-n —	*lahjakkaa|t tytö|t*	-t	
4. **Partitiiv**	*lahjakas|ta tyttö|ä*	-a, -ä -ta, -tä	*lahjakkai|ta tyttöj|ä*	-i-	-a, -ä -ta, -tä
5. **Illatiiv**	*lahjakkaa|seen tyttö|ön* (*maa|han*)	-n, -h—n -seen	*lahjakkai|siin tyttöi|hin* (*sukki|in*)	-i-	-in, -hin -siin
6. **Inessiiv**	*lahjakkaa|ssa tytö|ssä*	-ssa, -ssä	*lahjakkai|ssa tytöi|ssä*	-i-	-ssa, -ssä
7. **Elatiiv**	*lahjakkaa|sta tytö|stä*	-sta, -stä	*lahjakkai|sta tytöi|stä*	-i-	-sta, -stä
8. **Allatiiv**	*lahjakkaa|lle tytö|lle*	-lle	*lahjakkai|lle tytöi|lle*	-i-	-lle
9. **Adessiiv**	*lahjakaa|lla tytö|llä*	-lla, -llä	*lahjakkai|lla tytöi|llä*	-i-	-lla, -llä
10. **Ablatiiv**	*lahjakkaa|lta tytö|ltä*	-lta, -ltä	*lahjakkai|lta tytöi|ltä*	-i-	-lta, -ltä
11. **Translatiiv**	*lahjakkaa|ksi tytö|ksi*	-ksi	*lahjakkai|ksi tytöi|ksi*	-i-	-ksi
12. **Essiiv**	*lahjakkaa|na tyttö|nä*	-na, -nä	*lahjakkai|na tyttöi|nä*	-i-	-na, -nä
13. **Abessiiv**	*lahjakkaa|tta tytö|ttä*	-tta, -ttä	*lahjakkai|tta tytöi|ttä*	-i-	-tta, -ttä
14. **Komitatiiv**			*lahjakkai|ne tyttöi|ne|en*	-i-	-ne-
15. **Instruktiiv**	(*kahde|n käde|n*)	-n	(*paljai|n käsi|n*)	-i-	-n

saarnen : *saarnea* jne.). Samuti ka sõnad *itse* 'ise', *kolme* ja *nukke* 'nukk'.

46. Kui partitiivist käändelõpu eraldamisel jääb järele konsonandiga lõppev tüvi, siis ongi see k o n s o n a n t t ü v i, järelikult on sõna kahetüveline. V o k a a l t ü v e saame ainsuse genitiivist, eraldades lõpu *-n*. Näit. *vesi* : *vede/n* : *vet/tä* — vokaaltüvi *vede-*, konsonanttüvi *vet-*; *rakkaus* 'armastus' : *rakkaude/n* : *rakkaut/ta*; *lyhyt* 'lühike' : *lyhye/n* : *lyhyt/tä*; *suurin* 'suurim' : *suurimma/n* : *suurin/ta*; *onneton* 'õnnetu' : *onnettoma/n* : *onneton/ta*; *saapas* : *saappaa/n* : *saapas/ta*; *miete* 'mõte' : *miettee/n* : *mietet/tä* jne.

K a h e t ü v e l i s e d on kõik noomenid, mis nominatiivis lõpevad konsonandi või aspiratsiooniga, ja lisaks osa kahesilbilistest *e*-tüvelistest sõnadest, mille nominatiiv lõpeb *i*-ga (need, mille tüvevokaali ees on *t, s, h, l, r, n* või *lt, rt, nt*).

M ä r k u s. Need kahesilbilised *e*-tüvelised noomenid, millel *e* ees on *m, ps, ts, ks* ja *ht*, on osalt kahe-, osalt ühetüvelised. Mõned käänduvad kaht viisi. Näit. 1) *me*-lisi: *lumi*, part. *lunta*; *liemi, lientä*: *toimi* 'amet', *tointa*; *loimi* 'lõim; hobusetekk', *loimea* ~ *lointa*; *niemi, niemeä* (~ *nientä*); *tuomi* 'toomingas', *tuomea* (~*tuonta*); aga: *nimi, nimeä*; 2) *pse*-lisi: *lapsi, lasta,* kuid *ripsi* 'ripse', *ripseä*; 3) *tse*-lisi: *veitsi* 'nuga', *veistä*; *joutsi* 'vibu', *jousta* (~ *joutsea*); *peitsi* 'oda', *peistä* (~*peitseä*); 4) *kse*-lisi: *uksi, usta*; aga *suksi* 'suusk', *suksea* ~ *susta*; 5) *hte*-lisi: *yksi, yhtä*; *kaksi, kahta*; *lahti, lahtea* (~ *lahta*), kuid *lehti, lehteä*.

47. Kui vokaaltüve l ü h i k e s e lõppvokaali ees on astmevaheldusliku konsonant (*k, t, p, kk, tt, pp*), siis võib vokaaltüvi esineda t u g e v a s või n õ r g a s astmes. Ühetüveliste sõnade nõrga vokaaltüve võime saada ainsuse genitiivist, nagu näit. (*jalka-*) *jala/n*, (*käsi-*) *käde/n*, (*joki-*) *joe/n*, (*lakki* 'müts') *laki/n*, (*tupa-*) *tuva/n* jne. Niisuguseil sõnadel on olemas ka tugevaastmeline tüvi, mis esineb illatiivis, essiivis jm. Näit. ill. *jalka/an*, ess. *jalka/na*, *käte/nä*, *joke/na* jne.

Nagu eesti keeles, nii on ka soome keeles osal astmevahelduslikel noomeneil ainsuse nominatiiv tugevas astmes, genitiiv nõrgas, teisel osal vastupidi: nominatiiv nõrgas, genitiiv tugevas astmes. Viimased on kahetüvelised sõnad. Nende vokaaltüvi on alati tugevas astmes. Võrrelgem näit. järgmisi sõnapaare:

ukko 'taat' : *uko/n*	*rikas* : *rikkaa/n*
keppi : *kepi/n*	*saapas* : *saappaa/n*
hattu 'kübar' : *hatu/n*	*miete* 'mõte' : *miettee/n*

laki 'seadus' : *lai/n*
lintu : *linnu/n*
lampi 'umbjärv' : *lamme/n*
arpi 'haavaarm' : *arve/n*
tähti : *tähde/n*
ruis 'rukis' : *rukii/n*
kinnas : *kintaa/n*
hammas : *hampaa/n*
tarve : *tarpee/n*
lähde 'allikas' : *lähtee/n* jne.

Konsonanttüves esineb tavaliselt astmevahelduslikku konsonandi nõrk aste. Näit. *kannel/ta* : *kantele/n*, *tytär/tä* : *tyttäre/n*, *rikas/ta* : *rikkaa/n*, *onneton/ta* : *onnettoma/n* 'õnnetu', *lähdet/tä* : *lähtee/n* 'allika'.

48. Mitmuse tüvi moodustatakse vokaaltüvest sellele mitmuse tunnuse *-i-* liitmisega. Vokaali järel mitmuse partitiivi *-a*, *-ä* ja 1. genitiivi *en*-lõpu ees on aga *i* asemel *j*. Näit. *rautoi/hin* 'raudadesse' : *rautoj/a*, *rautoj/en*, *pyssyi/ssä* 'püssides' : *pyssyj/ä*, *pyssyj/en*. Niisiis on neis vormides *i* vokaalide vahele sattudes muutunud *j*-ks.

Mitmuse tunnuse *i* ees on sõna tüvevokaal kas püsinud või muutunud. See on toimunud järgmiselt:

1. Tüve lõppvokaalid *o*, *ö*, *u*, *y* moodustavad mitmuses *i*-ga diftongi: $o+i>oi$, $ö+i>öi$, $u+i>ui$, $y+i>yi$.

viikko 'nädal' : *viiko/n*, *viiko/lla*, *viikoi/lla*
tyttö 'tütarlaps' : *tytö/n*, *tytö/lle*, *tytöi/lle*
lintu : *linnu/n*, *linnu/sta*, *linnui/sta*
hylly 'riiul' : *hylly/n*, *hylly/ltä*, *hyllyi/ltä*

2. Kahesilbilistes *a*-tüvedes on mitmuse *i* ees *o*, millest moodustub *oi*-diftong, kui sõna esimene vokaal on *a*, *e* või *i*: $a+i>oi$. Kui sõna esimene vokaal on *o* või *u*, on mitmuses ainult *i*: $a+i>i$.

jalka : *jala/n*, *jala/ssa*, *jaloi/ssa*
laiska : *laiska/n*, *laiska/lle*, *laiskoi/lle*
naula 'nael' : *naula/n*, *naula/ssa*, *nauloi/ssa*
kerta 'kord' : *kerra/n*, *kerra/lla*, *kerroi/lla*
virta 'jõgi, vool' : *virra/n*, *virra/ssa*, *virroi/ssa*
aga *kukka* 'lill' : *kuka/n*, *kuka/lle*, *kuki/lle*
koira : *koira/n*, *koira/lle*, *koiri/lle*

3. *ä*-tüvelistes sõnades on mitmuses ainult *i*: $ä+i>i$.

märkä, *märä/llä*, *märi/lle*

kylä,	*kylä/ssä*,	*kyli/ssä*
hedelmä 'puuvili',	*hedelmä/nä*,	*hedelmi/nä*

4. *e*-tüvelistes sõnades on mitmuses *i*: *e*+*i*>*i*.

lehti,	*lehde/ssä*,	*lehdi/ssä*
kieli,	*kiele/llä*,	*kieli/llä*
iloinen 'rõõmus',	*iloise/n*,	*iloisi/a*

5. *i*-tüvelistes sõnades on mitmuses *ei*-diftong: *i*+*i*>*ei*.

lakki 'müts',	*laki/ssa*,	*lakei/ssa*
lasi 'klaas',	*lasi/ssa*,	*lasei/ssa*
kaupunki 'linn',	*kaupungi/ssa*,	*kaupungei/ssa*
toveri 'seltsimees',	*toveri/lla*,	*toverei/lla*

6. Pikk vokaal on mitmuse tunnuse ees lühenenud, moodustades sellega diftongi: *aa*+*i*>*ai*, *ää*+*i*>*äi*, *oo*+*i*>*oi*, *uu*+*i*>*ui*, *yy*+*i*>*yi*, *ee*+*i*>*ei*, *ii*+*i*>*ii* (*ei*).

harmaa 'hall',	*harmaa/lla*,	*harmai/lla*
hammas,	*hampaa/ssa*,	*hampai/ssa*
pää,	*pää/ssä*,	*päi/ssä*
tienoo 'ümbrus',	*tienoo/lla*,	*tienoi/lla*
puu,	*puu/ssa*,	*pui/ssa*
pyy,	*pyy/llä*,	*pyi/llä*
herne,	*hernee/stä*,	*hernei/stä*
pii 'tulekivi',	*pii/llä*,	*pii/llä*
kaunis	*kaunii/lla*	*kaunei/lla* ~ *kaunii/lla*

Ka ühesilbilistes *ie*-, *uo*-, *yö*-sõnades, mille diftong on tekkinud varasemast pikast vokaalist (*ee*, *oo*, *öö*), on mitmuses vastav diftong *ei*, *oi*, *öi*:

tie,	*tie/lle*,	*tei/lle*
suo,	*suo/ssa*,	*soi/ssa*
työ,	*työ/ssä*,	*töi/ssä*

Noomeni põhikäänded

49. Ainsuse nominatiiv antakse soome keele sõnaraamatuis. Põhikäändeid on õieti kolm: ainsuse genitiiv ja partitiiv ning mitmuse partitiiv.

Ainsuse genitiivist saame noomeni vokaaltüve, ära jättes selle lõpu *-n*: *saappaa/n*, *lääkkee/n* 'arstimi', *hiire/n*, *poja/n*. Siit saame moodustada kogu ainsuse alates illatiivist ning mitmuse nominatiivi ja akusatiivi. Näit.

(*jalka*)	gen.	*jala/n*	(*lääke* 'arstim') gen.	*lääkkee/n*
	ill.	*jalka/an*		*lääkkee/seen*
	in.	*jala/ssa*		*lääkkee/ssä*
	el.	*jala/sta*		*lääkkee/stä*
	all.	*jala/lle*		*lääkkee/lle*
	ad.	*jala/lla*		*lääkkee/llä*
	abl.	*jala/lta*		*lääkkee/ltä*
	transl.	*jala/ksi*		*lääkkee/ksi*
	ess.	*jalka/na*		*lääkkee/nä*
	abess.	*jala/tta*		*lääkkee/ttä*
	instr.	*jala/n*		*lääkkee/n*
mitm.	nom.	*jala/t*		*lääkkee/t*
	ak.	*jala/t*		*lääkkee/t*

Kui noomeni vokaaltüvi on nõrgas astmes, tuleb see illatiivis ja essiivis panna tugevasse astmesse.

Ainsuse partitiivist saame teada, kas sõna on ühe- või kahetüveline. Kui jätame ära selle lõpust *-a*, *-ä* või *-ta*, *-tä* ja jääb järele konsonantlõpuline sõnaosa, siis on sõna kahetüveline — saadud tüvi on noomeni konsonanttüvi. Näit. *ihminen* 'inimene', part. *ihmis/tä* → konsonanttüvi: *ihmis-*; *lääke*, part. *lääket/tä* → konsonanttüvi: *lääket-*.

Kui saadud sõnaosa lõpeb vokaali või diftongiga, siis on sõnal ainult vokaaltüvi (astmevahelduslikes sõnades tugevas astmes): näit. *jalka*, part. *jalka/a*, *tie* 'tee', part. *tie/tä*.

Ainsuse partitiiv on põhikäändeks mitmuse teisele genitiivile. Nimelt tuleb *-a*, *-ä* asendada mitmuse genitiivi lõpuga *-in* (*i* järel *-en*) ja *-ta*, *-tä* konsonanttüves lõpuga *-ten*. Aste jääb samaks mis ainsuse partitiivis.

Näit.	nom. *jalka*		part. *jalka/a*	→	mitm. gen.	*jalka/in*
„	*pöytä* 'laud'	„	*pöytä/ä*	→	„ „	*pöytä/in*
„	*lakki* 'müts'	„	*lakki/a*	→	„ „	*lakki/en*
„	*aie* 'mõte'	„	*aiet/ta*	→	„ „	*aiet/ten*

nom. *lapsi*	part. *las/ta*	→	mitm.	gen.	*las/ten*
„ *rakas*	„ *rakas/ta*	→	„	„	*rakas/ten*
„ *jäsen* 'liige'	„ *jäsen/tä*	→	„	„	*jäsen/ten*

Mitmuse partitiivist saame mitmuse tüve, ära jättes selle lõpu *-a, -ä* või *-ta, -tä*. See tüvi on peaaegu alati tugevas astmes. Sellest saame moodustada kogu mitmuse, välja arvatud mitmuse nominatiiv, akusatiiv ja 2. genitiiv, mille moodustamisest on ülal kõneldud.

Mitmuse tüvi võib mõnedes käändeis esineda ka nõrgas astmes, nimelt neist ühetüvelistest sõnadest, mille ainsuse genitiiv on nõrgaastmeline. Niisiis tuleb mitmuse käänete moodustamisel silmas pidada astmevahelduslike ühetüveliste sõnade vastava käände astet ainsuses, nimelt illatiivist peale on ainsuse ja mitmuse käänded ühes ning samas astmes. Mitmuse partitiivis vokaalide vahel esinev *j* muutub konsonandi ees taas *i*-ks. Näit.

mitm. part.	*jalkoj/a* 'jalgu'	*lääkkei/tä* 'arstimeid'
	↓	↓
ill.	*jalkoi/hin*	*lääkkei/siin*
in.	*jaloi/ssa*	*lääkkei/ssä*
el.	*jaloi/sta*	*lääkkei/stä*
all.	*jaloi/lle*	*lääkkei/lle*
ad.	*jaloi/lla*	*lääkkei/llä*
abl.	*jaloi/lta*	*lääkkei/ltä*
transl.	*jaloi/ksi*	*lääkkei/ksi*
ess.	*jalkoi/na*	*lääkkei/nä*
abess.	*jaloi/tta*	*lääkkei/ttä*
kom.	*jalkoi/ne/en*	*lääkkei/ne/en*
instr.	*jaloi/n*	*lääkkei/n*

Mitmuse partitiivist saame moodustada ka mitmuse nn. 1. genitiivi. Selleks jätame ära partitiivi lõpu ja asendame *-a, -ä* genitiivi lõpuga *-en* (*-ejen* asemel saame siiski *-ein*) ja *-ta, -tä* lõpuga *-den* või *-tten*. Aste jääb tugevaks. Näit.

jalka	mitm.	part. *jalkoj/a*	→	gen.	*jalkoj/en*
katu 'tänav'	„	„ *katuj/a*	→	„	*katuj/en*
asema 'jaam'	„	„ *asemi/a*	→	„	*asemi/en*
lakki 'müts'	„	„ *lakkej/a*	→	„	*lakke/in*

tie 'tee'	mitm. part.	*tei/tä*	→gen. *tei/den*
lääke 'arstim'	„ „	*lääkkei/tä*	→ „ *lääkkei/den*
seiväs 'teivas'	„ „	*seipäi/tä*	→ „ *seipäi/tten*

50. Lõpuks esitatagu kokkuvõtlik skeem käänete moodustamisest:

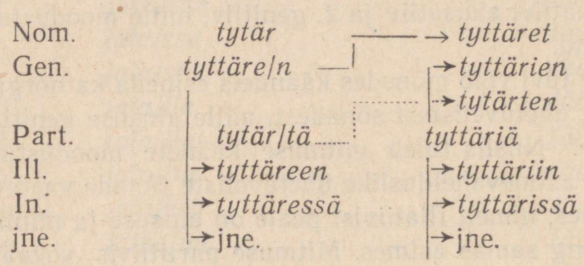

KÄÄNDTÜÜPIDE ÜLEVAADE

51. Sõnade muutkondadesse jaotamisel nii noomenid kui ka verbid liigitatakse kahte suurde rühma: ühetüvelised ja kahetüvelised. Kummaski rühmas on veel rida alarühmi selle järgi, missuguse vokaali või konsonandiga vastav sõna lõpeb.

I. Ühetüvelised noomenid

52. *o-, ö-, u-, y-*tüvelised

a) *sato* 'saak'

	Gen.	Part.	Ill.	Iness.
Ains.	*sadon*	*satoa*	*satoon*	*sadossa*
Mitm.	*satojen* (*satoin*)	*satoja*	*satoihin*	*sadoissa*

Nagu *sato* käänduvad kahe- ja neljasilbilised *o-, ö-, u-, y*-tüvelised sõnad. Mitmuses *o, ö, u, y + i > oi, öi, ui, yi*. Näit. *lato* [*-don*] 'küün', *eno* 'onu', *talo* 'maja', *orpo* [*orvon*] 'vaeslaps', *helppo* [*-lpon*] 'kerge', *outo* [*-don*] 'võõras', *pelto* [*-llon*] 'põld', *viikko* 'nädal', *tyttö* 'tütarlaps', *pöllö* 'öökull', *luku* [*-vun*] 'arv', *puku* [*-vun*] 'ülikond', *katu* [*-dun*] 'tänav', *kettu* [*-tun*] 'rebane', *kumpu* [*-mmun*] 'kink', *mänty* [*-nnyn*] 'mänd', *lamppu* [*-mpun*] 'lamp', *kyky* [*-vyn*] 'võime', *sänky* [*-ngyn*] 'säng', *niitty* [*-tyn*] 'heinamaa', *käsky* 'käsk';

lähetystö 'saatkond', *ympäristö* 'ümbrus', *alavahko* 'madalavõitu', *ajateltu* [*-llun*] 'mõeldud'.

b) *asunto* 'korter'

Ains.	*asunnon*	*asuntoa*	*asuntoon*	*asunnossa*
Mitm.	*asuntojen* *asunnoiden* (*asuntoin*)	*asuntoja* *asunnoita*	*asuntoihin*	*asunnoissa*

Nagu *asunto* käänduvad kolmesilbilised *nto-, ntö-, nko-, nkö-, kko-, kkö-, ttu-, tty-, sto-, stö-* ja *lo-, lö-, lu-, ly*-lõpulised sõnad. *sato*-tüüpi sõnadest erinevalt on neil mitmuse partitiivis paralleelvorm tunnusega *-ta, -tä,* mille ees on astmevahelduslike sõnade mitmuse tüvi nõrgas astmes. Vastavalt sellele on neil ka mitmuse genitiivis lisaks nõrgaastmelised paralleelvormid (*asunnoiden* ja *asunnoitten*). Näit. *sovinto* [*-nnon*] 'leping', *luento* [*-nnon*] 'loeng', *tutkinto* [*-nnon*] 'eksam', *nautinto* [*-nnon*] 'nauding', *perintö* [*-nnön*] 'pärand', *tasanko* [*-ngon*] 'tasandik', *alanko* [*-ngon*] 'madalik', *vahinko* [*-ngon*] 'kahju', *aurinko* [*-ngon*] 'päike', *ylänkö* [*-ngön*] 'kiltmaa', *koivikko* [*-kon*] 'kaasik', *männikkö* [*-kön*] 'männik', *pensaikko* [*-kon*] 'põõsastik', *laatikko* [*-kon*] 'laegas', *salattu* 'salatud', *kerätty* 'kogutud', *kirjasto* 'raamatukogu', *neuvosto* 'nõukogu', *karpalo* 'jõhvikas', *kömpelö* 'kohmakas', *henkilö* 'isik', *taistelu* 'võitlus', *arvelu* 'mõte', *hyväily* 'paitus', *kilpailu* 'võistlus'.

c) autio 'tühi'

Ains.	*aution*	*autiota*	*autioon*	*autiossa*
Mitm.	*autioiden* (*autioin*)	*autioita*	*autioihin*	*autioissa*

Nagu *autio* käänduvad *io-, iö*-lõpulised sõnad. Astmevaheldust neis ei esine. Partitiivi tunnus on diftongi järel *-ta, -tä.* Näit. *valtio* 'riik', *ansio* 'teene', *palkkio* 'tasu, honorar', *vartio* 'valve', *kallio* 'kalju', *ilmiö* 'nähtus', *kontio* 'karu', *keittiö* 'köök', *mainio* 'suurepärane', *hirviö* 'koletis', *kammio* 'kamber, kong', *tuomio* 'kohtuotsus', *nuotio* 'õitsetuli'. Samuti käänduvad *lyseo* 'gümnaasium', *museo* 'muuseum'.

a) *äiti* 'ema'

Ains.	*äidin*	*äitiä*	*äitiin*	*äidissä*
Mitm.	*äitien* (*äitein*)	*äitejä*	*äiteihin*	*äideissä*

Nagu *äiti* käänduvad kahesilbilised *i*-tüvelised ja neljasilbilised või pikemad *i*-tüvelised sõnad, millel eelviimane silp on pikk. Mitmuses on tüve *i* asemel *e*, mistõttu tekib diftong *ei*. Näit. *lakki* [*-kin*] 'müts', *lokki* [*-kin*] 'kajakas', *tykki* [*-kin*] 'kahur', *rukki* [*-kin*] 'vokk', *takki* [*-kin*] 'pintsak', *laki* [*lain*] 'seadus', *penkki* [*-nkin*] 'pink', *nyrkki* [*-rkin*] 'rusikas', *mökki* [*-kin*] 'hurtsik', *pirtti* [*-rtin*] 'onn', *tunti* [*-nnin*] 'tund', *nappi* [*-pin*] 'nööp', *kaappi* [*-pin*] 'kapp', *kuppi* 'tass', *aasi* 'eesel', *peili* 'peegel', *tuoli* 'tool', *remmi* 'rihm', *sissi* 'partisan', *tori* 'väljak', *insinööri* 'insener', *marakatti* [*-tin*] 'määrkass', *konsonantti* [*-ntin*], *karamelli*, *karuselli*, *appelsiini*, *automaatti*, *arkkitehti* [*-hdin*] 'arhitekt', *sosialisti*.

b) *kaupunki* 'linn'

Ains.	*kaupungin*	*kaupunkia*	*kaupunkiin*	*kaupungissa*
Mitm.	*kaupunkien* *kaupungeiden* (*kaupunkein*)	*kaupunkeja* *kaupungeita*	*kaupunkeihin*	*kaupungeissa*

Nagu *kaupunki* käänduvad kolmesilbilised *i*-tüvelised sõnad. *äiti*-tüüpi sõnadest erinevalt on neil mitmuse partitiivis paralleelvorm tunnusega *-ta*, mille ees on astmevahelduslikel sõnadel nõrk aste. Vastavalt on neil ka mitmuse genitiivis nõrgaastmelised paralleelvormid (*kaupungeiden* ~ *kaupungeitten*). Näit. *toveri* 'seltsimees', *ammatti* [*-tin*] 'amet', *anoppi* [*-pin*] 'ämm', *sankari* 'kangelane', *naapuri* 'naaber', *paperi*, *ajuri* 'voorimees', *pelkuri*, *kamari* 'kamber', *mylläri* 'mölder', *lääkäri* 'arst', *tuomari* 'kohtunik' *suutari* 'kingsepp', *sihteeri* 'sekretär', *leipuri* 'pagar', *laiskuri* 'laiskvorst', *laituri* 'sadamasild', *sokeri* 'suhkur', *räätäli* 'rätsep', *mitali* 'medal', *kumppani* 'kaaslane', *maininki* [*-ngin*] 'järellainetus', *suosikki* [*-kin*] 'lemmik', *oranki* [*-ngin*] 'orangutang', *koralli*, *kasarmi*.

54. *e*-tüvelised

joki 'jõgi'

Ains.	*joen*	*jokea*	*jokeen*	*joessa*
Mitm.	*jokien* (*jokein*)	*jokia*	*jokiin*	*joissa*

Nagu *joki* käänduvad sõnad, mis ainsuse nominatiivis lõpevad *i*-ga. Ainsuse tüves on *e*, mis mitmuse tunnuse ees kaob, nii et mitmuses $e+i>i$. Kõik siia kuuluvad sõnad on kahesilbilised. Mõnevõrra on võimalik neid *i*-tüvelistest eraldada, kui meeles pidada, et nominatiivis *i* ees esineb neis sõnades (lühike) *k*, *m*, *p* või *v*, mõnikord ka *ht*. Näit. *reki* [*reen*], *käki* [*käen*] 'kägu', *tuki* [*tuen*], *mäki* [*mäen*], *kylki* [*-ljen*], *solki* [*-ljen*] 'sõlg', *kurki* [*-rjen*] 'kurg', *järki* [*-rjen*] 'mõistus', *olki* [*oljen*] 'õlg', *onki* [*ongen*] 'õng', *kaski* 'ale, kütismaa', *leski*, *poski* 'põsk', *retki*, *hetki*, *nimi*, *pilvi*, *sormi*, *läpi* [*-ven*] 'auk', *siipi* [*-ven*] 'tiib', *kilpi* [*-lven*] 'kilp', *arpi* [*arven*] 'haavaarm', *torvi* 'pasun', *kivi*, *ovi* 'uks', *talvi*, *tähti* [*-hden*] 'taevatäht', *lehti* [*-hden*], *onni* 'õnn', *veli* [*-ljen*] 'vend'. Samuti siiski ka: *appi* [*apen*] 'äi', *sappi* [*-pen*] 'sapp', *tuppi* [*-pen*] 'tupp'. Mõnede siia kuuluvate sõnade käänamisel võib esineda kõikuvust, näit. *hauki*, *hauen* (~ *hauin*), *kiiski*, *kiisken* (~ *kiiskin*).

55. *a*-, *ä*-tüvelised

a) *jalka*

Ains.	*jalan*	*jalkaa*	*jalkaan*	*jalassa*
Mitm.	*jalkojen* *jalkain*	*jalkoja*	*jalkoihin*	*jaloissa*

Nagu *jalka* käänduvad kahesilbilised *a*-tüvelised sõnad, mille esimene vokaal on *a*, *e* või *i*. Mitmuses $a+i>oi$. Näit. *sana* 'sõna', *sata* [*-dan*] 'sada', *laiska*, *naula* 'nael', *lanka* [*-ngan*] 'lõng; traat', *akka* [*akan*] 'eit', *paita* [*-dan*] 'särk', *aika* [*ajan*], *paikka* [*-kan*] 'koht', *rauta* [*-dan*], *ranta*, *velka* 'võlg', *mela* 'mõla', *leuka* [*leuan*] 'lõug', *kelkka* [*-lkan*] 'kelk', *peura* 'põder', *verka* [*veran*] 'kalev', *kerta* [*-rran*] 'kord', *kissa* 'kass', *riita* [*-dan*] 'riid', *virka* [*viran*] 'amet',

ilta [*illan*] 'õhtu', *virta* [*-rran*] 'jõgi, vool', *rinta*, *sika* [*sian*], *vika* [*vian*] 'viga, rike; puudus', *kiusa* 'kius, jonn', *kirja* 'raamat' jt. Erandlikult kuuluvad siia sõnad *puola* 'pohl' ja *suola* 'sool' (mitm. part. *puoloja*, *suoloja*).

b) *mansikka* 'maasikas'

Ains.	*mansikan*	*mansikkaa* (*mansikkata*)	*mansikkaan*	*mansikassa*
Mitm.	*mansikoiden* *mansikkojen* *mansikkain*	*mansikoita* *mansikkoja*	*mansikkoihin*	*mansikoissa*

Nagu *mansikka* deklineeruvad kolmesilbilised *a-*, *ä*-tüvelised sõnad, millel eelviimases silbis on *i* või lõppvokaali ees geminaat või kaks konsonanti, millest kumbki ei ole *m* ega *v*. *jalka*-tüübist erinevalt on siin partitiivis *ta-* (*tä-*) lõpuline paralleelvorm. Ainsuses kasutatakse seda harva, mitmuses on ta liitunud nõrgaastmelisele tüvele ja on üldkasutatav nagu üldse kolmesilbilistes sõnades. Sellele vastavalt esineb ka genitiivis *mansikoiden* ~ *mansikoitten*. Muidu on mitmuses *a*+*i*>*oi* või vastavalt *ä*+*i*>*öi*. Näit. *harakka* [*-kan*] 'harakas', *apina* 'ahv', *kahvila* 'kohvik', *lusikka* 'lusikas', *navetta* [*-tan*] 'laut', *kattila* 'katel', *pakina* 'veste, följeton', *mustikka* 'mustikas', *puolukka* 'pohl', *vaapukka* 'vaarikas', *penikka* 'kutsikas', *tarina* 'muinasjutt', *ulappa* [*-pan*] 'ulgumeri', *vasikka*, *kynttilä* 'küünal', *pähkinä* 'pähkel'. Samuti käändub ka sõna *tavara* 'kaup, kraam, asi' ja rida võõrsõnu, nagu *akatemia*, *historia* 'ajalugu', *kanslia* 'kantselei', *teoria*.

c) *runoilija* 'luuletaja'

Ains.	*runoilijan*	*runoilijaa* (*runoilijata*)	*runoilijaan*	*runoilijassa*
Mitm.	*runoilijoiden* *runoilijain*	*runoilijoita*	*runoilijoihin*	*runoilijoissa*

Nagu *runoilija* käänduvad tegijanimed, millel *-ja*, *-jä* ees on *i*, ja *ia-*, *iä*-lõpulised sõnad. Ainsuse partitiivis on neil *ta-* (*tä-*) lõpuline paralleelvorm, mida kasutatakse harvemini. Mitmuse partitiiv on neil aga ainult *ta-* (*tä-*) lõpuline. Mitmuses *a*+*i*>*oi*, resp.

ä+i>öi. Näit. *arvostelija* 'arvustaja, kriitik', *kirjailija* 'kirjanik', *lukija* 'lugeja', *juoksija, tutkija* 'uurija', *ajattelija* 'mõtleja', *kulkija* 'teekäija', *taiteilija* 'kunstnik', *taistelija* 'võitleja', *tupakoitsija* 'suitsetaja', *kävijä* 'käija', *näkijä* 'nägija', *tekijä* 'autor', *asia* 'asi', *astia* 'nõu, astjas', *ateria* 'söömaaeg, söök', *hartia* 'õlg, piht', *kunnia* 'au', *lattia* 'põrand', *rasia* 'karp', *mlniä.*

Erandlikult kuuluvad siia ka *ua*-lõpulised sõnad: *porstua* 'esik', *saippua* 'seep', *tanhua* 'karjaõu'. Mitmus: *porstuoita.*

d) *s u k k a* 'sukk'

Ains.	*sukan*	*sukkaa*	*sukkaan*	*sukassa*
Mitm.	*sukkien* / *sukkain*	*sukkia*	*sukkiin*	*sukissa*

Nagu *sukka* käänduvad 1) kahesilbilised *a*-tüvelised noomenid, mille 1. silbis on *o* või u; 2) *ä*-tüvelised kahe- ja kolmesilbilised ning 3) *m a-, m ä-, v a-, v ä-, i s a-, i s ä*-lõpulised mitmesilbilised sõnad. Mitmuses *a+i>i* ja *ä+i>i.* Näit. *koira* 'koer', *kukka* 'lill', *lupa* [*-van*], *poika* [*-jan*], *ruma* 'inetu', *ruoka* [*ruoan*] 'söök, toit', *sota* [*-dan*] 'sõda', *suora* 'sirge', *tupa* [*-van*] 'tuba; majake', *hyvä* 'hea', *leipä* [*-vän*], *märkä* [*-rän*] 'märg', *pöytä* [*-dän*] 'laud', *selkä* [*-län*] 'selg', *seppä* [*-pän*], *silmä, syöjä* 'sööja', *myyjä, tuoja* 'tooja', *hämärä, emäntä* [*-nnän*] 'perenaine', *isäntä* [*-nnän*] 'peremees', *asema* 'jaam', *hedelmä* 'puuvili, vili', *muistelma* 'mälestus', *sattuma* 'juhus', *jalava* 'jalakas', *sanoma* 'sõnum', *suunnitelma* 'plaan', *valikoima* 'valimik', *lihava, mukava, tuttava, etevä* 'silmapaistev', *ystävä* 'sõber', *arvoisa* 'austatud', *kuuluisa, lukuisa* 'arvukas', *leikkisä* 'naljatlev'.

M ä r k u s. Kolmandana mainitud sõnadest kasutatakse kolmesilbilistel ainsuse partitiivis harvem ka *ta-, tä*-lõpulist vormi (*tuttavaa ~ tuttavata, ystävää ~ ystävätä, sanomaa ~ sanomata, arvoisaa ~ arvoisata* jne.).

e) *p a r e m p i*

Ains.	*paremman*	*parempaa* / (*parempata*)	*parempaan*	*paremmassa*
Mitm.	*parempien* / *parempain*	*parempia*	*parempiin*	*paremmissa*

Nagu *parempi* käänduvad komparatiivid. Ainsuse nominatiivis on neil *mpi*-lõpp. Nõrgaastmeline tüvi on *-mma-*, *-mmä-*, tugev *-mpa-*, *-mpä-*. Mitmuses $a+i>i$, $ä+i>i$. Näit. *suurempi*, *vanhempi*, *huonompi* 'halvem', *pahempi* 'halvem', *kypsempi*, *rohkeampi* 'julgem', *matalampi*, *hämärämpi*.

f) *kantaja* 'kandja'

Ains.	*kantajan*	*kantajaa* *(kantajata)*	*kantajaan*	*kantajassa*
Mitm.	*kantajien* *kantajain*	*kantajia*	*kantajiin*	*kantajissa*

Nagu *kantaja* käänduvad *ja-*, *jä*-lõpulised kolme- ja enamasilbilised sõnad (enamasti tegijanimed), millel *j* ees ei ole *i*. Mitmuses tavalisesti $a+i>i$, $ä+i>i$. Väga harva esineb aga ka *oi*- ja *öi*-list mitmust: *kantajoiden*, *kantajoita*, *kantajoihin* jne. Näit. *laulaja*, *kalastaja* 'kalur', *vainaja* 'kadunuke', *opettaja* 'õpetaja', *katsoja* 'vaataja', *teurastaja* 'lihunik', *kutoja* 'kuduja', *puhuja* 'kõneleja', *kertoja* 'jutustaja', *järjestäjä* 'korraldaja', *pyytäjä* 'paluja', *rakentaja* 'ehitaja', *kääntäjä* 'tõlkija', *pihlaja* 'pihlakas', *kataja* 'kadakas', *petäjä* 'pedakas'.

g) *matala*

Ains.	*matalan*	*matalaa* *(matalata)*	*matalaan*	*matalassa*
Mitm.	*matalien* *mataloiden* *matalain* *(matalojen)*	*matalia* *mataloita* *(mataloja)*	*mataliin* *mataloihin*	*matalissa* *mataloissa*

Nagu *matala* käänduvad kolmesilbilised *a*-tüvelised sõnad, mis ei kuulu ühessegi eelmisse rühma. Neil sõnadel on kaks mitmuse tüve, sest $a+i>i$ ja *oi*. Sellest johtuvalt siis arvukad paralleelvormid genitiivis ja partitiivis ning kaks mitmust teistes käänetes. Näiteid: *ankara* 'vali', *avara*, *hankala* 'tülikas', *omena* 'õun', *katkera* 'kibe', *vasara*, *ihana* 'ilus', *kamala* 'kole'.

h) *korkea* 'kõrge'

Ains.	*korkean*	*korkeaa* *korkeata*	*korkeaan*	*korkeassa*

Mitm.	*korkeiden* *korkeitten* *korkeain*	*korkeita*	*korkeihin*	*korkeissa*

Nagu *korkea* käänduvad kõik *ea*- ja *eä*-lõpulised adjektiivid. Astmevaheldust neis ei esine. Ainsuse partitiivis esinevat paralleelvormi kasutatakse kõrges stiilis. Mitmuses *ea+i>ei*, *eä+i>ei*. Väga harva esineb mitmuse vorme: *korkoiden, korkeoita, korkeoissa* jne. Näiteid: *kankea* 'kange', *oikea* 'õige', *vaalea* 'blond, hele, valge', *komea* 'tore', *sokea* 'pime', *tärkeä* 'tähtis', *kipeä* 'haige', *pehmeä* 'pehme', *vihreä* 'roheline'.

56. Pika vokaali või diftongiga lõppevad sõnad

a) *maa*

Ains.	*maan*	*maata*	*maahan*	*maassa*
Mitm.	*maiden* *maitten*	*maita*	*maihin*	*maissa*

Nagu *maa* käänduvad ühesilbilised pika vokaali või diftongiga lõppevad sõnad. Partitiivis esineb lõpp *-ta, -tä* nii ainsuses kui mitmuses. Mitmuses pikk vokaal lüheneb *i* ees, moodustades diftongi nagu eestigi keeles: *aa+i>ai, uu+i>ui, yy+i>yi, ää+i>>äi,* samuti ka *ie+i>ei, uo+i>oi, yö+i>öi.* Pika-*i*-listel ja *i*-diftongilistel sõnadel on mitmuse käänded peale nominatiivi, genitiivi ja akusatiivi ainsusega sarnased.

Näit. *puu, luu, suu, kuu, muu, syy* 'põhjus', *pää, jää, tie* 'tee', *suo* 'soo', *yö* 'öö', *vyö* 'vöö', *työ* 'töö', *pii* 'tulekivi', *täi, voi* 'või', *koi, hai* 'haikala', *maanantai* 'esmaspäev', *tiistai* 'teisipäev', *sunnuntai* 'pühapäev'.

Märkus. Ainsuse illatiivis esineb *-h—n*, kusjuures *h* järel on sama vokaal kui selle ees: *suohon* 'sohu', *työhön* 'töhe', *tiehen, puuhun, syyhyn* jne.

b) *vapaa* 'vaba'

Ains.	*vapaan*	*vapaata*	*vapaaseen*	*vapaassa*
Mitm.	*vapaiden* *vapaitten*	*vapaita*	*vapaisiin* *vapaihin*	*vapaissa*

Nagu *vapaa* käänduvad kahesilbilised sõnad, mille teine silp on pikk. Mitmuse *i* ees pikk vokaal lüheneb. Illatiivi lõpp on ain-

suses *-seen*, mitmuses *-siin*. Näit. *harmaa* 'hall', *takuu* 'tagatis', *talkoo* 'talgud', *tienoo* 'ümbrus', *korjuu* 'viljakoristamine', *hakkuu* 'raiumine', *värjyy* 'värvimine'. Samuti kohanimed: *Porvoo*, *Lontoo*.

II. Kahetüvelised noomenid

57. Kahesilbilised *e*-tüvelised (nom. *-i*) noomenid

a) *kieli*

Ains.	*kielen*	*kieltä*	*kieleen*	*kielessä*
Mitm.	*kielien* / *kielten*	*kieliä*	*kieliin*	*kielissä*

Nagu *kieli* käänduvad sõnad, mille ainsuse nominatiivi *i* ees on lühikesed konsonandid *l*, *n* ja *r* või *h*. Vokaaltüvi *kiele-*, konsonanttüvi *kiel-*. (Vrd. eespool tüüpsõna *joki* käänamist.) Näit. *hiili* 'süsi', *huuli*, *mieli*, *tiili* 'telliskivi', *tuli*, *tuuli*, *niini*, *pieni* 'väike', *sieni* 'seen', *tyyni* 'vaikne', *uni*, *ääni* 'hääl', *hiiri*, *kuori* 'koor', *nuori* 'noor', *saari*, *veri*, *vuori* 'mägi', *jouhi* 'jõhv', *lohi* 'lõhe (kala)', *riihi* 'rehi', *tuohi* 'toht', *vuohi* 'kits'. Samuti ka sõnad *kuusi* 'kuusk', *jousi* 'vibu'.

Erandina kuulub siia sõna *mies*, mis käändub järgmiselt: gen. *miehen*, part. *miestä*, ill. *mieheen*, iness. *miehessä*; mitmus: gen. *miehien*, *miesten*, part. *miehiä*, ill. *miehiin*, iness. *miehissä* jne.

b) *lumi*

Ains.	*lumen*	*lunta*	*lumeen*	*lumessa*
Mitm.	*lumien* / *lunten*	*lumia*	*lumiin*	*lumissa*

Nagu *lumi* käänduvad sõnad, millel nominatiivi *i* ees on (lühike) *m*. Vokaaltüvi *lume-*, konsonanttüvi *lun-* (part. *m*>*n t* ees nagu eestigi keeles). Näit. *liemi* 'leem', *loimi* 'lõim; hobusetekk', *niemi* 'neem', *taimi* 'taim', *toimi* 'tegevus, töö', *tuomi* 'toomingas', *soimi* '(hobuse) sõim'.

Märkus. Mõnedel eelmainitud sõnadel võib partitiivi moodustada nii vokaal- kui konsonanttüvest (vt. 46 märkus): *niemeä* (~ *nientä*), *loimea* (~ *lointa*), *tuomea* (~ *tuonta*), *soimea* (~ *sointa*).

c) *lapsi*

Ains.	*lapsen*	*lasta*	*lapseen*	*lapsessa*

Mitm.	*lapsien* *lasten*	*lapsia*	*lapsiin*	*lapsissa*

Nagu *lapsi* käänduvad *veitsi* 'nuga', *peitsi* 'oda'.

d) *kynsi* 'küüs'

Ains.	*kynnen*	*kynttä*	*kynteen*	*kynnessä*
Mitm.	*kynsien* *kyntten*	*kynsiä*	*kynsiin*	*kynsissä*

Nagu *kynsi* käänduvad sõnad, millel ainsuse nominatiivi *i* ees on *-ns-* või *-rs-*, vokaaltüves vastavalt *-nne-* (nõrk aste) : *-nte-* (tugev aste); *-rre-* : *-rte-*, konsonanttüves *-nt-*, *-rt-* ja mitmuse tüves *-nsi-*, *-rsi-*. Näit. *länsi* 'lääs', *kansi* 'kaas', *onsi* 'õõs', *varsi* [*varren*] 'vars', *orsi* 'õrs', *korsi*, *parsi*, *hirsi* 'palk', *pursi* 'purjekas', *virsi* 'koraal'.

e) *käsi*

Ains.	*käden*	*kättä*	*käteen*	*kädessä*
Mitm.	*käsien* *kätten*	*käsiä*	*käsiin*	*käsissä*

Nagu *käsi* käänduvad sõnad, millel ainsuse nominatiivi *i* ees on *s*, vokaaltüves *-de-* (nõrk aste) : *-te-* (tugev aste), konsonanttüves *-t-* ja mitmuse tüves *-si-*. Näit. *vesi*, *susi* 'hunt', *uusi*, *vuosi* 'aasta', *täysi* 'täis', *köysi* 'köis', *tosi* 'tõsi, tõde', *liesi* 'kolle', *paasi*, *reisi*, *viisi*, *kuusi*.

f) *kaksi*

Ains.	*kahden*	*kahta*	*kahteen*	*kahdessa*
Mitm.	*kaksien*	*kaksia*	*kaksiin*	*kaksissa*

Nagu *kaksi* käänduvad veel *yksi* ja *haaksi* 'laev, alus'.

Märkus 1. Kõigil siia kuuluvail sõnadel on mitmuses $e + i > i$ nagu alati.

Märkus 2. Mõnedest siia kuuluvaist sõnadest tarvitatakse tavalise vokaaltüvelise essiivi kõrval veel konsonanttüvelist. Näit. *nuori — nuorena ~ nuorna ~ nuorra; pieni — pienenä ~ piennä; tyyni — tyynenä ~ tyynnä; lapsi — lapsena ~ lasna ~ lassa; mies — miehenä ~ miesnä ~ miessä,* kuid tänapäeva kirjakeeles kasutatakse neid proosastiilis üha harvemini. Tavalisem on siiski *vuosi — vuonna* (harvemini *vuotena*). (Vrd. 40. Essiiv.)

a) *kolmas*

Ains.	*kolmannen*	*kolmatta*	*kolmanteen*	*kolmannessa*
Mitm.	*kolmansien*	*kolmansia*	*kolmansiin*	*kolmansissa*

Nagu *kolmas* käänduvad kõik *es-*, *as-*, *äs*-lõpulised järgarvud. Vokaaltüvi on (nõrk aste) *-nne-*, (tugev aste) *-nte-*, konsonanttüvi *-t-* ja mitmuse tüvi *-nsi-*. Näit. *neljäs, viides, kuudes, seitsemäs, kymmenes* [gen. *kymmenennen*], *sadas, tuhannes* [gen. *tuhannennen*] jne.

b) *rikkaus* 'rikkus'

Ains.	*rikkauden*	*rikkautta*	*rikkauteen*	*rikkaudessa*
Mitm.	*rikkauksien (rikkautten)*	*rikkauksia*	*rikkauksiin*	*rikkauksissa*

Nagu *rikkaus* käänduvad sõnad, mille nom. *s* ees on pikk vokaal või diftong; need sõnad on tuletatud omadus- ja nimisõnadest ning väljendavad abstraktseid mõisteid. Vokaaltüve nõrk aste on neil *-de-*, tugev aste *-te-*, konsonanttüvi *-t-* ja mitmuse tüvi *-ksi-*. Näit. *rakkaus* (<*rakas*) 'armastus', *hyvyys* (<*hyvä*) 'headus', *köyhyys* (<*köyhä*) 'vaesus', *kauneus* (<*kaunis*) 'ilu', *kurjuus* (<*kurja*) 'viletsus', *pimeys* (<*pimeä*), *rehellisyys* (<*rehellinen*) 'ausus', *onnettomuus* (<*onneton*) 'õnnetus', *teollisuus* (<*teollinen* 'tööstuslik') 'tööstus', *velvollisuus* (<*velvollinen*) 'kohustus', *kirjallisuus* (<*kirjallinen*) 'kirjandus', vapaus (<*vapaa*) 'vabadus', *ylpeys* (<*ylpeä*) 'uhkus', *terveys* (<*terve*) 'tervis', *lapsuus* (<*lapsi*) 'lapsepõlv', *runous* (<*runo*) 'luule', *ystävyys* (<*ystävä* 'sõber') 'sõprus'.

c) *harjoitus*

Ains.	*harjoituksen*	*harjoitusta*	*harjoitukseen*	*harjoituksessa*
Mitm.	*harjoituksien harjoitusten*	*harjoituksia*	*harjoituksiin*	*harjoituksissa*

Nagu *harjoitus* käänduvad *os-*, *ös-*, *us-*, *ys*-lõpulised sõnad, mis tähistavad olendeid või esemeid või on tuletatud verbidest ning tähendavad tegu, tegevuse tulemust või asja. Vokaaltüves on *-kse-*, konsonanttüveks on ains. nom. ja mitmuse tüves on *-ksi-*. Näit.

teos, tulos 'tulemus', *laitos* 'asutus', *ostos* 'sisseost', *petos* 'pettus', *rikos* 'roim', *käännös* 'tõlge', *päätös* 'otsus', *kylvös* 'külvipõld', *kaulus* 'krae', *sormus, ilmoitus* 'kuulutus', *tunnus* 'loosung', *hallitus* 'valitsus', *muistutus* 'meeldetuletus', *aikomus* 'kavatsus', *vaatimus* 'nõue', *kokous* 'koosolek' (vrd. *koota, kokoan* 'koguda'), *vastaus* (vrd. *vastata*), *korvaus* 'hüvitus' (vrd. *korvata*), *valitus* 'kaebus' (vrd. *valittaa*), *varoitus* 'hoiatus' (vrd. *varoittaa*), *pettymys* 'pettumus' (vrd. *pettyä*), *hyppäys* 'hüpe' (vrd. *hypätä*), *kysymys* (vrd. *kysyä*), *lupaus* (vrd. *luvata*).

Samuti käänduvad ka osa *es*-lõpulisi ja mõned *as-, äs-* ja *is*-lõpulised sõnad ning *es*-lõpulised murdarvsõnad (mitte järgarvsõnad!). Näit. *aines* 'materjal', *ilves, veres* 'värske', *aidas* 'aiaroigas', *tervas* 'tõrvane puu', *teräs, varis* 'vares', *jänis* 'jänes', *viidennes* 'viiendik'.

59. *nen-* (:*-se-*) sõnad

punainen

Ains.	*punaisen*	*punaista*	*punaiseen*	*punaisessa*
Mitm.	*punaisien* *punaisten*	*punaisia*	*punaisiin*	*punaisissa*

Nagu *punainen* käänduvad noomenid, mille ainsuse nominatiivi lõpus on *-nen*. Vokaaltüves on neil *-se-*, konsonanttüves *-s-* ja mitmuse tüves esineb *-si-*. Ainsuse essiivis esineb *punaisena* kõrval harva *punaisna* ~ *punaissa*. Näit. *hevonen* 'hobune', *eestiläinen, venäläinen, suomalainen, ihminen* 'inimene', *pääskynen* 'pääsuke', *ensimmäinen* 'esimene', *toinen* 'teine', *nainen*.

60. *n-* (*-m-*) sõnad

a) *avain* 'võti'

Ains.	*avaimen*	*avainta*	*avaimeen*	*avaimessa*
Mitm.	*avaimien* *avainten*	*avaimia*	*avaimiin*	*avaimissa*

Nagu *avain* käänduvad sõnad, mille ainsuse nominatiivi lõpus on *-in* (mitte superlatiivid!), *-un, -an* või *-än*. Vokaaltüves on neil tugev aste ja *-me-*, konsonanttüvi = ains. nom. ja mitmuse tüves on *-mi-*. Näit. *alasin* 'alasi', *elin* 'organ, elund', *eläin* 'loom', *kirjain* 'kirjatäht', *kudin* [gen. *kutimen*] 'kudumistöö', *pistin* 'tääk', *puhelin*

'telefon', *sadin* [gen. *satimen*] 'lõks', *sierain* 'sõõre', *sivellin* [*-ltimen*] 'pintsel', *soitin* [*-ttimen*] 'mänguriist', *tarjotin* [gen. *-ttimen*] 'kandik', *uudin* [*-timen*] 'kardin', *viivoitin* [gen. *-ttimen*] 'joonlaud', *laidun* [gen. *-tumen*] 'karjamaa', *sydän* [gen. *sydämen*] 'süda', *hapan* [gen. *happamen*] 'hapu', *morsian* 'pruut'.

b) *onneton* 'õnnetu'

Ains.	*onnettoman*	*onnetonta*	*onnettomaan*	*onnettomassa*
Mitm.	*onnettomien*	*onnettomia*	*onnettomiin*	*onnettomissa*
	onnettomain			
	onnetonten			

Nagu *onneton* käänduvad *ton-*, *tön*-lõpulised omadussõnad (karitiivadjektiivid). Vokaaltüves on neil *-ttoma-*, *-ttömä-* (tugev aste), konsonanttüvi = ainsuse nominatiiv ja mitmuse tüves on *-ttomi-*, *-ttömi-*. Ainsuse essiivis esineb tavalise *onnettomana* kõrval harvemini konsonanttüveline paralleelvorm *onnetonna*. Näiteid: *iloton* 'rõõmutu', *kieletön* 'keeletu', *mieletön* 'meeletu', *olematon* 'olematu', *sanaton* 'sõnatu', *suruton* 'muretu', *sydämetön* 'südametu', *tuntematon* 'tundmatu', *viaton* 'süütu'.

Samuti käändub ka *lämmin* [gen. *lämpimän*] 'soe'.

c) *suurin* 'suurim'

Ains.	*suurimman*	*suurinta*	*suurimpaan*	*suurimmassa*
		(suurimpaa)		
		(suurimpata)		
Mitm.	*suurimpien*	*suurimpia*	*suurimpiin*	*suurimmissa*
	suurimpain			
	suurinten			

Nagu *suurin* käänduvad superlatiivid. Vokaaltüves on neil nõrgas astmes *-mma-*, *-mmä-*, tugevas astmes *-mpa-*, *-mpä-*, konsonanttüvi = ainsuse nominatiiv ja mitmuse tüve tugev aste on *-mpi-*, nõrk aste *-mmi-*. Ainsuse essiivis esineb tavalise *suurimpana* kõrval harva tarvitatav konsonanttüveline *suurinna*. Näit. *huonoin* 'halvim', *pienin* [gen. *pienimmän*] 'väikseim', *pisin* 'pikim', *rakkain* 'armsaim', *rohkein* 'julgeim', *ylpein* 'uhkeim', *älykkäin* 'kõige arukam'.

Samuti käändub ka *vasen* [gen. *vasemman*] 'vasem, pahem'.

61. *l*-, *r*-, *n*-sõnad

tytär

Ains.	*tyttären*	*tytärtä*	*tyttäreen*	*tyttäressä*
Mitm.	*tyttärien* *tytärten*	*tyttäriä*	*tyttäriin*	*tyttärissä*

Nagu *tytär* käänduvad sõnad, mis ainsuse nominatiivis lõpevad *l, r* või (konsonandile järgneva) *en*-ga (välja arvatud *-nen*). Vokaaltüvi on astmevahelduslikel sõnadel tugevas astmes, konsonanttüvi nagu ainsuse nominatiiv ja mitmuse tüves on ootuspäraselt *i*. Näit. *manner* [*-nteren*], *penger* [gen. *penkeren*] 'peenar', *kuningatar* [*-ttaren*], *sisar* 'õde', *askel* 'samm', *kannel* [gen. *kantelen*], *kyynel* 'pisar', *sammal* [gen. *sammalen*], *vemmel* [*-mpelen*] 'look', *taival* [gen. *taipalen*] 'teekond', *ahven* [gen. *ahvenen*], *ien* [gen. *ikenen*] 'ige', *joutsen* 'luik', *jäsen* [gen. *jäsenen*], *höyhen* 'udusulg', *kämmen* [gen. *kämmenen*] 'kämmal', *muren* 'raas', *paimen* 'karjus', *siemen* 'seeme', *uumen* 'õõnsus'.

62. *ut*-, *yt*-sõnad

ohut 'õhuke'

Ains.	*ohuen*	*ohutta*	*ohueen*	*ohuessa*
Mitm.	*ohuiden* *ohuitten* *(ohutten)*	*ohuita*	*ohuihin*	*ohuissa*

Nagu *ohut* käänduvad ainsuse nominatiivis *ut-, yt*-lõpulised sõnad (välja arvatud II (*nut-, nyt-*) partitsiip). Vokaaltüves on neil *-ue-* või *-ye-*, konsonanttüvi on nagu ainsuse nominatiiv ja mitmuses *ue, ye* + *i* annab ootuspäraselt *ui, yi*. Näit. *airut* 'käskjalg', *ehyt* 'terve', *kevyt* 'kerge', *lyhyt* 'lühike', *olut* 'õlu', *kätkyt* 'häll', *neitsyt* 'neitsi', *kytkyt* 'kütke, lõõg', *kuuhut* 'kuukene', *marjut* 'marjakene', *tiehyt* 'juha', *vyöhyt* 'vööke', *yöhyt* 'ööke'.

63. Kontraheerunud sõnad

Kõigil kontraheerunud sõnadel on järgsilbis kahe vokaali vahelt mingi konsonant (*k* ja *t* nõrgad vasted või *h*) kadunud, mis-

tõttu on tekkinud pikk vokaal. Selle kokkutõmbumise (kontraktsiooni) tagajärjel on kaks silpi liitunud üheks. Astmevaheldusliкel sõnadel on nominatiiv nõrgas, genitiiv tugevas astmes, kuna viimases astmevaheldusliк konsonant esineb algselt lahtises silbis.

a) hammas

Ains.	*hampaan*	*hammasta*	*hampaaseen*	*hampaassa*
Mitm.	*hampaiden*	*hampaita*	*hampaisiin*	*hampaissa*
	hammasten		*hampaihin*	

Nagu *hammas* käänduvad ainsuse nominatiivis *es-*, *as-*, *äs-* ja *is*-lõpulised sõnad (välja arvatud järgarvsõnad). Vokaaltüves esineb pikk vokaal (ja astmevaheldusliкel sõnadel tugev aste), konsonanttüvi on nagu ainsuse nominatiiv ja mitmuses pikk vokaal lüheneb *i* ees (*ee+i>ei, aa+i>ai, ää+i>äi*), kuid *is*-lõpuliste mitmuse tüvi on samasugune nagu vokaaltüvi, mistõttu neil ainsus ja mitmus on sarnased, alates inessiivist. Näit. *rakas* [*rakkaan*] 'armas', *rikas, vieras, lammas* [*lampaan*], *opas* [*oppaan*] 'juht', *saapas* [*saappaan*], *seiväs* [*seipään*] 'teivas', *mätäs* [*-ttään*], *eräs* [*erään*] 'keegi', *ies* [*ikeen*] 'ike', *kirves, porras* [*portaan*] 'trepiaste', *rengas* [*-nkaan*] 'rõngas', *tehdas* [*-htaan*], *varas* [*-rkaan*], *kauppias* [*kauppiaan*] 'kaupmees', *kohtelias* [*-iaan*] 'viisakas', *ehdokas* [*-kkaan*] 'kandidaat', *hansikas* [*-kkaan*] 'sõrmkinnas', *oppilas* [*-laan*] 'õpilane', *sotilas* [*-laan*] 'sõdur', *kauris* [*-iin*] 'sikk', *nauris* 'naeris', *ruis* [*rukiin*] 'rukis', *saalis* 'saak', *ruumis* 'keha, laip', *valmis, altis* [*alttiin*] 'aldis, vastuvõtlik', *kallis, kaunis, aulis* 'helde', *tiivis* 'tihe, kindel'. Viiel viimasel sõnal on mitmuses *ei*-lised paralleelvormid: *kalliita ~ kalleita, kauniita ~ käuneita*, mida kasutatakse harvemini.

b) tarve

Ains.	*tarpeen*	*tarvetta*	*tarpeeseen*	*tarpeessa*
Mitm.	*tarpeiden*	*tarpeita*	*tarpeisiin*	*tarpeissa*
	(tarvetten)		*tarpeihin*	

Nagu *tarve* käänduvad ainsuse nominatiivis *e*-lõpulised (aspiratsiooniga lõppevad) sõnad. Vokaaltüves on neil *ee*, konsonanttüve lõpul on *t* ja mitmuse tüves on *ee* lühenenud *i* ees, andes diftongi *ee+i>ei. Näit. kaste, kude* [*kuteen*], *kade, kirje* 'kiri', *herne, huone* 'tuba', *ihanne* [*ihanteen*] 'ideaal', *made* 'luts', *lumme* [*lum-*

peen] 'vesiroos', *lähde* [*lähteen*] 'allikas', *säde* 'kiir', *tiede* 'teadus', *taide* 'kunst', *liike* [*liikkeen*] 'äri; liikumine', *lääke* 'arstim', *muste* 'tint', *käärme* 'madu', *äänne* [*äänteen*] 'häälik', *rakenne* [*-nteen*] 'konstruktsioon', *suhde* [*-hteen*], *ote* [*otteen*] 'võte', *piirre* [*-rteen*] 'joon'. Samuti kuuluvad siia sõnad *askele* 'samm', *askare* 'askeldus', *autere* 'põuaudu', *kantele, kyynele* 'pisar', *mantere* 'manner', *ompele* 'õmblus', *penkere* 'peenar', *pientare* 'põllupeenar', *sammale* 'sammal', *taipale* 'teekond', *vempele* 'look', kui neil nominatiivis esineb *e*. Kui need aga nominatiivis lõpevad konsonandiga, käänduvad need nagu *tytär*. Mõnikord tarvitatakse isegi kahe paradigma vorme kõrvuti, nagu näit. *askel askeleelta* 'samm-sammult', ainsuse illatiiv on harilikult ikka *askeleeseen*.

Samuti käänduvad ka kõik *ue*-lõpulised sõnad: *puolue* [gen. *-ueen*] 'partei', *alue* 'maa-ala', *matkue* 'reisiseltskond, ekspeditsioon', *laivue* 'laevastik', *seurue* 'seltskond, saatjaskond', *poikue* 'pesakond', *pesye* 'pesakond'.

Siia rühma kuulub ka sõna *kevät* [gen. *kevään*, part. *kevättä*, ill. *kevääseen*, ess. *keväänä* ~ *kevännä*] 'kevad'.

Märkus. Siia ei kuulu sõnad: *itse* 'ise', *kolme, nukke* [gen. *nuken*, mitm. part. *nukkeja*] 'nukk', mis on ühetüvelised.

c) *oppinut* 'õppinud'

Ains.	*oppineen*	*oppinutta*	*oppineeseen*	*oppineessa*
Mitm.	*oppineiden*	*oppineita*	*oppineisiin*	*oppineissa*
	oppineitten		*oppineihin*	
	(oppinutten)			

Nagu *oppinut* käänduvad kõik *nut-*, *nyt*-partitsiibid. Vokaaltüves esineb neil *ee*, konsonanttüvi on sama kui ainsuse nominatiiv ja mitmuses on pikk vokaal ootuspäraselt lühenenud, moodustades mitmuse *i*-ga diftongi: *ee*+*i*>*ei*. Näit. *lukenut, kuollut* 'surnud', *väsynyt* 'väsinud', *sivistynyt* 'haritud', *syönyt, huomannut* 'märganud'.

Märkus 1. Tavalise ainsuse essiivi asemel võib mõnikord esineda ka konsonanttüveline essiiv: *oppineena* ~ *oppinunna*.

Märkus 2. Kõigist kontraheerunud noomeneist esineb «Kalevalas» ja luulekeeles ka kontraheerumata vorme: (*vieras*) sg. gen. *vierahan*, (*kaunis*) gen. *kaunihin*, (*terve*) gen. *tervehen*, pl. gen. *vierahien, kaunihien, tervehien*, part. *vierahia, kaunihia, tervehiä* ja tavalise ainsuse illatiivi *seen*-lõpu asemel *sen*: *hampahasen, kallihisen, tervehesen, oppinehesen*, mitmuse *siin*-lõpu asemel *sin*: *vierahisin, kaunihisin, tervehisin*.

64. a) Liitsõnade käänamine toimub soome keeles üldiselt nõnda, et käändub ainult viimane komponent. Näit. *tulitikku,* gen. *tulitikun,* part. *tulitikkua*; *elohopea* 'elavhõbe', *hapankaali* 'hapukapsas', *jalokivi* 'kalliskivi', *karvasmanteli* 'mõrumandel', *liikavarvas* [*-rpaan*] 'konnasilm', *lyhyttavara* 'pudukaup', *matalapaine* 'madalrõhk', *pyhäpäivä, sinihappo* 'sinihape', *suurmies, täysistunto* 'plenaaristung', *viestinjuoksu* 'teatejooks', *villieläin* 'metsloom'.

b) On aga niisuguseidki liitsõnu, mille mõlemad komponendid käänduvad. Näit. *omatunto* 'südametunnistus', gen. *omantunnon,* part. *omaatuntoa,* ill. *omaantuntoon,* in. *omassatunnossa,* pl. gen. *omientuntojen,* part. *omiatuntoja*; *hyväpäivä* 'tere', (*sanoi*) *hyvänpäivän* (*jokaiselle*) 'ütles igale tere', *hyvätyö* 'heategu', gen. *hyväntyön, isorokko* 'rõuged', gen. *isonrokon, isovarvas* 'suurvarvas', gen. *isonvarpaan, mustamulta,* gen. *mustanmullan, nuorimies,* gen. *nuorenmiehen, vanhapiika,* gen. *vanhanpiian, vanhapoika,* gen. *vanhanpojan.* Samuti käändub rida kohanimesid: *Isokyrö — Isossakyrössä, Vähäkyrö — Vähässäkyrössä, Uusimaa — Uudellamaalla.*

Siia kuuluvate pronoomenite *joku, jompikumpi* käänamist vt. 90 ja liitarvsõnade käänamist vt. 79 ning 80.

c) On liitsõnu, mida võib deklineerida kaht viisi: käänata ainult viimast komponenti või mõlemaid komponente. Näit. *harmaahanhi* 'hallhani', gen. *harmaahanhen ~ harmaanhanhen,* part. *harmaahanhea ~ harmaatahanhea,* pl. gen. *harmaahanhien ~ harmaidenhanhien,* part. *harmaahanhia ~ harmaitahanhia.* Samuti: *harmaakivi* 'hall graniit', *mustapippuri* 'must pipar', *mustarastas* 'musträästas', *mustarokko* 'mustad rõuged'.

«Kalevalas» ja luulekeeles leidub näiteid selle kohta, et liitsõna eri komponendid võivad deklineerimisel koha vahetada ning käänduda mõlemad või ainult viimane osa. Näit. *pää kullan=kultapään* 'kuldpealise, kuldpea'.

d) Mõnedel arvsõnadel käändub ainult esikomponent. Näit. *puolitoista* '1½', gen. *puolentoista,* part. *puoltatoista*; *yksitoista* '11', gen. *yhdentoista,* part. *yhtätoista*; *viidestoista* '15.', gen. *viidennentoista,* ess. *viidentenätoista*; *kaksikolmatta* '22.', gen. *kahdenkolmatta*; *kuudeskolmatta* '26.', gen. *kuudennenkolmatta.*

POSSESSIIVNE DEKLINATSIOON

Possessiivsufiksid

65. Soome keeles nagu enamikus soome-ugri keeltes on olemas possessiivsufiksid e. omandusliited. Nad väljendavad omaniku isikut ja neid kasutatakse kas üksi või koos personaalpronoomenite genitiiviga või lisatakse tarbe korral veel sõna *oma*.

Possessiivsufiksid on järgmised:

	1. isik	2. isik	3. isik
Ainsus:	*-ni*	*-si*	*-nsa, -nsä* või vokaali pikendus + *-n*
Mitmus:	*-mme*	*-nne*	

Märkus. Luulekeeles võib ains. 1. isikus possessiivsufiksina esineda ka *-n* või *-in* ja 2. isikus *-s* või *-is*.

Eesti keelde tuleb need tõlkida kas isikulise või omastavalise asesõna genitiiviga. Näit. *poika/ni* 'minu, oma poeg; minu, oma pojad', *poika/si* 'sinu, oma poeg; sinu, oma pojad', *poika/nsa* 'tema, oma poeg; tema, oma pojad', *poika/mme* 'meie, oma poeg; meie, oma pojad', *poika/nne* 'teie, oma poeg; teie, oma pojad', *poika/nsa* 'nende, oma poeg; nende, oma pojad'.

Nagu näiteist selgub, tarvitatakse possessiivsufiksit substantiivi nominatiivis nii ühe kui mitme omatava väljendamiseks, s. o. ainsuse ja mitmuse nominatiiv on sarnased. Samasugused on veel ka ainsuse genitiiv ja akusatiiv. Nimelt liituvad possessiivsufiksid ainsuse ja mitmuse nominatiivis ning akusatiivis ja ainsuse genitiivis tugevaastmelisele tüvele, kusjuures genitiivi *-n* ja mitmuse nominatiivi ning akusatiivi *-t* kaovad. Näit. nom. *käsi* + *ni* > *käteni* 'minu käsi'; gen. *käden* + *ni* > *käteni* 'minu käe'; mitm. nom. *kädet* + *ni* > *käteni* 'minu käed'.

Järelikult on need possessiivsufiksitega käänded täiesti sarnased ja astmevaheldusliikel sõnadel tugevas astmes. Näit. *poikasi* võib olla ainsuse või mitmuse nominatiiv: *Onko nuorempi poikasi koulussa?* 'kas su noorem poeg on koolis?' *Ovatko molemmat poikasi koulussa?* 'kas su mõlemad pojad on koolis?' See võib aga olla ka ainsuse või mitmuse akusatiiv või ainsuse genitiiv: *Vietkö sinä kouluun molemmat poikasi, vaiko vain nuoremman*

poikasi? 'kas sa viid kooli oma mõlemad p o j a d või ainult oma noorema p o j a?' *Poikasi lakki on vaalennut* 's u p o j a müts on pleekinud'.

Muis käändeis possessiivsufiks liitub käändelõpu järele, mis jääb muutumatuks, välja arvatud translatiivi *-ksi,* mis possessiivsufiksi ees muutub *-kse*-ks, ja *n*-lõpulistes käänetes — illatiivis ja genitiivis, kus see *n* kaob. Näit. transl. *ystäväksi+ni > ystäväkseni* 'minu sõbraks', ill. *käteen+si>käteesi* 'sinu kätte', *käsiin+mme> >käsiimme* 'meie kätesse', gen. *poikien+mme>poikiemme* 'meie poegade'.

3. i s i k u p o s s e s s i i v s u f i k s i *-n s a* või *-n s ä* a s e m e l, k u i s e e l i i t u b k ä ä n d e l õ p u l ü h i k e s e l e v o k a a l i l e, v õ i b e s i n e d a s e l l e v o k a a l i p i k e n d u s +*n* (välja arvatud ainsuse nominatiiv). Näit. *kirjoissansa* e. *kirjoissaan* 'oma raamatuis', *pojaksensa* e. *pojakseen* 'tema pojaks', *ystävällensä* e. *ystävälleen* 'tema sõbrale', *pöydällänsä* e. *pöydällään* 'tema laual', kuid ainult: *kirjansa* 'tema raamat' (nom.), *kirjaansa* 'tema raamatut' (part.).

Possessiivsufiksite tarvitamisest tuleb märkida järgmist:

1) Kui possessiivsufiks viitab lause subjektile, siis seda kasutatakse i l m a personaalpronoomeni genitiivita. Näit. *Tulen viimeiseen veripisaraan asti puolustamaan sosialistista isänmaatani* 'kaitsen viimse veretilgani o m a sotsialistlikku isamaad'. *Etkö löydä lakkiasi?* 'kas sa ei leia o m a mütsi?'

Kui siis tahetakse eriti rõhutada possessiivsufiksi tähendust, lisatakse sõna o m a. Näit. *Me käännymme ennen kaikkea omien kansalaistemme puoleen* 'me pöördume enne kõike omade kodanike poole'. *Tämä on oma kirjani* 'see on mu oma raamat'.

2) Kui possessiivsufiks ei viita lause subjektile, siis tuleb 3. isiku possessiivsufiksi puhul kasutada personaalpronoomeni genitiivi, kuna 1. või 2. isiku pronoomeni võib ära jätta, kui see pole rõhutatud. Näit. *Otan huomautuksesi varteen* 'arvestan su märkusi' (pole tingimata tarvis ütelda: *sinun huomautuksesi*). *Poikani menestyy koulussa hyvin* 'mu pojal läheb koolis hästi' (kuid rõhutatult: *minun poikani* 'minu, mitte kellegi teise'). *Otan varteen hänen huomautuksensa* 'arvestan tema märkusi'. *Suomen fascistit ovat kiduttaneet vankiloissa (meidän) parhaita tovereitamme* 'Soome fašistid on vanglais piinanud meie parimaid seltsimehi'.

Työväenluokka ei tule antamaan fascisteille anteeksi heidän konnantöitään 'töölisklass ei andesta fašistidele nende nurjatusi'.

Märkus 1. Peale noomenite tarvitatakse possessiivsufikseid ka verbide, postpositsioonide ja adverbidega, millest tuleb juttu vastava sõnaliigi puhul.

Märkus 2. Eesti keeles esineb possessiivsufikseid rudimentaarselt vanemais rahvalauludes. Näit. *Kes see hulgub uksillani, kõnnib kalmu kaasillani.*

66. Ülevaade käänamisest koos possessiivsufiksitega

Ainsus

		Ains. 1. is.	Mitm. 1. is.	3. is.
Nom.	*jalka*	*jalkani*	*jalkamme*	*jalkansa*
Gen.	*jalan*	*jalkani*	*jalkamme*	*jalkansa*
Ak.	*jalan* *jalka*	*jalkani*	*jalkamme*	*jalkansa*
Part.	*jalkaa*	*jalkaani*	*jalkaamme*	*jalkaansa*
Ill.	*jalkaan*	*jalkaani*	*jalkaamme*	*jalkaansa*
In.	*jalassa*	*jalassani*	*jalassamme*	*jalassansa* e. *jalassaan*
El.	*jalasta*	*jalastani*	*jalastamme*	*jalastansa* e. *jalastaan*
All.	*jalalle*	*jalalleni*	*jalallemme*	*jalallensa* e. *jalalleen*
Ad.	*jalalla*	*jalallani*	*jalallamme*	*jalallansa* e. *jalallaan*
Abl.	*jalalta*	*jalaltani*	*jalaltamme*	*jalaltansa* e. *jalaltaan*
Transl.	*jalaksi*	*jalakseni*	*jalaksemme*	*jalaksensa* e. *jalakseen*
Ess.	*jalkana*	*jalkanani*	*jalkanamme*	*jalkanansa* e. *jalkanaan*
Abess.	*jalatta*	*jalattani*	*jalattamme*	*jalattansa* e. *jalattaan*

Kom. esineb ainult mitmuses.
Instr. *jalan* ei esine peaaegu kunagi possessiivsufiksiga.

Nom.	*jalat*	*jalkani*	*jalkamme*	*jalkansa*
Gen.	*jalkojen*	*jalkojeni*	*jalkojemme*	*jalkojensa*
	jalkain	*jalkaini*	*jalkaimme*	*jalkainsa*
Ak.	*jalat*	*jalkani*	*jalkamme*	*jalkansa*
Part.	*jalkoja*	*jalkojani*	*jalkojamme*	*jalkojansa* e. *jalkojaan*
Ill.	*jalkoihin*	*jalkoihini*	*jalkoihimme*	*jalkoihinsa*
In.	*jaloissa*	*jaloissani*	*jaloissamme*	*jaloissansa* e. *jalo'ssaan*
El.	*jaloista*	*jaloistani*	*jaloistamme*	*jaloistansa* e. *jaloistaan*
All.	*jaloille*	*jaloilleni*	*jaloillemme*	*jaloillensa* e. *jaloilleen*
Ad.	*jaloilla*	*jaloillani*	*jaloillamme*	*jaloillansa* e. *jaloillaan*
Abl.	*jaloilta*	*jaloiltani*	*jaloiltamme*	*jaloiltansa* e. *jaloiltaan*
Transl.	*jaloiksi*	*jaloikseni*	*jaloiksemme*	*jaloiksensa* e. *jaloikseen*
Ess.	*jalkoina*	*jalkoinani*	*jalkoinamme*	*jalkoinansa* e. *jalkoinaan*
Abess.	*jaloitta*	*jaloittani*	*jaloittamme*	*jaloittansa* e. *jaloittaan*
Kom.	—	*jalkoineni*	*jalkoinemme*	*jalkoinensa* e. *jalkoineen*

Märkus. Väga harva võib instruktiivilegi liituda possessiivsufiks. Astmevaheldus-likes sõnades esineb sel puhul tugev aste. Näit. *Otti kirjan omin lupinsa* 'võttis raamatu oma loaga'.

ADJEKTIIVID

67. Adjektiiv väljendab olendi, eseme, olukorra, nähtuse jne. omadust. Näit. *nuori* (*ylioppilas*) 'noor üliõpilane', *tuore* (*leipä*) 'värske leib', *sosialistinen* (*kilpailu*) 'sotsialistlik võistlus', *kansallinen* (*juhlapäivä*) 'rahvuslik pidupäev', *aineellinen* (*hyvinvointi*) 'materiaalne heaolu'.

Piirid eri sõnaliikide vahel ei ole alati kindlad. Nagu eestigi keeles on ka soome keeles rohkesti sõnu, mis võivad olla nii adjektiivid kui substantiivid, näit. *kylmä, vilu, kuuma, hämärä, pimeä, veres* 'värske', *mätä* 'mäda' jne. Samuti võivad teisedki sõnaliigid esineda adjektiivses tähenduses, näit. *eräs* (*vieras*) 'keegi võõras', *haukkuva* (*koira*), *sivistynyt* (*ihminen*) 'haritud inimene' jne.

68. Adjektiiv ühildub peasõnaga, s. t. adjektiiv on samas käändes ja arvus kui substantiiv, mille juurde ta kuulub. Eestlasel tuleb meeles pidada, et ka II partitsiip (*nud-* ja *tud*-kesksõna) käändub. Peale selle käändub adjektiiv kõigis käändeis Näit.

	Ainsus	Mitmus
Nom.	*oppinut mies* 'õpetatud mees'	*oppineet miehet*
Gen.	*oppineen miehen*	*oppineiden miesten*
Ak.	=nom. või gen.	*oppineet miehet*
Part.	*oppinutta miestä*	*oppineita miehiä*
Ill.	*oppineeseen mieheen*	*oppineisiin miehiin*
In.	*oppineessa miehessä*	*oppineissa miehissä*
El.	*oppineesta miehestä*	*oppineista miehistä*
All.	*oppineelle miehelle*	*oppineille miehille*
Ad.	*oppineella miehellä*	*oppineilla miehillä*
Abl.	*oppineelta mieheltä*	*oppineilta miehiltä*
Transl.	*oppineeksi mieheksi*	*oppineiksi miehiksi*
Ess.	*oppineena miehenä*	*oppineina miehinä*
Abess.	*oppineetta miehettä*	*oppineitta miehittä*
Kom.		*oppineine miehineen*
Instr.		(*uupunein käsin* 'väsinud kätega')

Komparatsioon

69. Adjektiivide võrdlemine toimub soome keeles komparatiivi ja superlatiivi tunnuste liitmise teel. Komparatiivi tunnus on nominatiivis *-mpi,* mis liitub adjektiivi vokaaltüvele. Käänamisel on selle ainsuse tugev tüvi *-mpa-, -mpä-,* nõrk *-mma-, -mmä-,* mitmuses *-mpi-, -mmi-*: *outo* 'võõras' — *oudo/n+mpi>oudompi, suuri — suure/n+mpi>suurempi.* Kahesilbilistes *a-, ä*-tüvelistes adjektiivi-

des lühike *a, ä* muutub komparatiivi tunnuse ees *e*-ks: *laiska — laiska/n+mpi>laiskempi, märkä — märä/n+mpi>märempi.* Mitmesilbilistes sõnades *a, ä* püsib: *matala — matalampi, pimeä — pimeämpi.* (Käänamist vt. tüüpsõna *parempi*, 55. e.)

Superlatiivi tunnus on nominatiivis ja konsonanttüves *-in*, mis liitub samuti vokaaltüvele nagu komparatiivgi, tugev vokaaltüvi on ainsuses *-impa-, -impä-*, nõrk *-imma-, -immä-*, mitmuse tüvi vastavalt *-impi-, -immi-*. Vokaaltüve lühikesed lõppvokaalid *o, ö, u, y* moodustavad superlatiivi tunnusega diftongi. *a, ä, e* ja *i* kaovad selle ees ja pikad vokaalid (*aa, ää, ee*) lühenevad ning moodustavad diftongi, kuna *ii* puhul moodustub *ii* või *ei*: *oudoin, suurin, laiskin, märin* 'kõige märjem', *rakkain* 'armsaim'. (Käänamist vt. tüüpsõna *suurin*, 60. c.)

70. Näiteid:

	Positiiv	Komparatiiv	Superlatiiv
	heikko 'nõrk'	*heikompi*	*heikoin*
		(gen. *heikomman*	(gen. *heikoimman*
		part. *heikompaa*	part. *heikointa* e. *heikoimpaa*
-o, -ö		pl. part. *heikompia*)	pl. part. *heikoimpia*
-u, -y	*pölhö* 'tobu'	*pölhömpi*	*pölhöin*
	paksu	*paksumpi*	*paksuin*
	tyly 'ebasõbralik'	*tylympi*	*tylyin*
	hillitty 'taltsutatud'	*hillitympi*	*hillityin*
	autio 'tühi'	*autiompi*	*autioin*
	tarkka 'täpne'	*tarkempi*	*tarkin*
	märkä	*märempi*	*märin*
	vahva 'tugev'	*vahvempi*	*vahvin*
-a, -ä	*köyhä* 'väene'	*köyhempi*	*köyhin*
	matala	*matalampi*	*matalin*
	korkea	*korkeampi*	*korkein*
	onneton 'õnnetu'	*onnettomampi*	*onnettomin*
	pieni 'väike'	*pienempi*	*pienin*
	uusi	*uudempi*	*uusin*
-e-	*iloinen* 'rõõmus'	*iloisempi*	*iloisin*
	veres 'värske'	*vereksempi*	*vereksin*
	ohut 'õhuke'	*ohuempi*	*ohuin*

-i-	*siisti* 'puhas'	*siistimpi*	*siistein* (*siistin*)
	kiltti 'pai'	*kiltimpi*	*kiltein* (*kiltin*)
-aa-	*rikas*	*rikkaampi*	*rikkain*
	varakas	*varakkaampi*	*varakkain*
-ää-	*älykäs* 'arukas'	*älykkäämpi*	*älykkäin*
-ee-	*terve*	*terveempi*	*tervein*
	kokenut	*kokeneempi*	*kokenein*
-ii-	*kaunis*	*kauniimpi*	*kaunein* e. *kauniin*
	kallis	*kalliimpi*	*kallein* e. *kalliin*

71. Mõnedel adjektiividel on komparatiivis ja superlatiivis eri tüved. Need on järgmised:

hyvä	*parempi*	*paras*	(gen. *parhaan* ~ *paraan* ~ *parahan*, part. *parasta*, pl. part. *parhaita* e. *paraita*)
		(*parhain*,	gen. *parhaimman*, part. *parhaimpaa* e. *parhainta*, pl. part. *parhaimpia*)
		(*parahin*,	gen. *parahimman*)
		(*parain*,	gen. *paraimman*)

paljo	*enempi*	*enin*
pitkä	*pitempi* ~ *pidempi*	*pisin*
moni *usea*	*useampi*	*usein*

Märkus 1. Mõnedest adjektiividest ei tarvitata võrdlusastmeid. Näit. *ainoa* 'ainus', *vuotuinen* 'iga-aastane', *entinen* jne.

Märkus 2. Mõnikord kompareeruvad ka substantiivid (tavaliselt kohakäändeis) ja isegi adverbid.

Näit. *talvemmalla* 'enam talve pool' (: *talvi*), *rannempana* 'enam ranna pool', *rannempaa* 'enam ranna poolt', *rannemmaksi* 'enam ranna poole' (: *ranta*); *illempana* 'enam õhtu poole' (: *ilta* 'õhtu'); *syksympänä* 'enam sügise poole' (: *syksy* 'sügis'); *keväämmäksi* 'enam kevadeks' (: *kevät*); *perempi* 'tagapoolsem', *peremmäksi* 'enam tahapoole' (: *perä*). Viimasest esineb ka superlatiiv –

perin 'kõige tagumine'. Samuti *lähempi* 'lähem', *lähin* 'lähim' (*lähi-*) ja superlatiiv *etelimpänä* 'kõige kaugemal lõunas' (*etelä* 'lõuna'). Adverbidest: *tännempänä* 'enam siinpool', *sinnemmäksi* 'enam sinnapoole', *tuonnempana* 'enam sealpool'.

72. Komparatiivi tarvitatakse lauses koos võrdluskonjunktsiooniga *kuin* 'kui' + nominatiiv või koos võrreldava sõna partitiiviga (eesti seestütleva asemel). *Minä olen vanhempi kuin hän* 'ma olen vanem kui tema' ehk *minä olen häntä vanhempi* 'ma olen temast vanem'. *Koira on suurempi kuin kissa* 'koer on suurem kui kass' ehk *koira on kissaa suurempi* 'koer on kassist suurem'. *Hän näyttää kaikkia muita pitemmältä* 'ta paistab kõigist pikem'. *Terveys kultaa kalliimpi* (vanasõna) 'tervis on kullast kallim'.

73. Superlatiivi kasutatakse lauseis samuti nagu eesti keeles: *Neuvostoliiton suurimmat kaupungit ovat Moskova ja Leningrad* 'Nõukogude Liidu suurimad linnad on Moskva ja Leningrad'. *Hän on pojista pisin* 'ta on poistest kõige pikem'. *Koira on kotieläimistä uskollisin* 'koer on koduloomadest kõige ustavam'. Superlatiiv esineb koos ka sõnadega *mitä* 'kõige, väga' ja *kaikkein* 'kõige': *Mieliala oli mitä hilpein* 'meeleolu oli kõige lõbusam'. *Vihollinen ryhtyi mitä rajuimpaan hyökkäykseen* 'vaenlane asus kõige ägedamale rünnakule'. *Tule mitä pikimmin!* 'tule niipea kui iganes võimalik'. *Kaikkein suurimmatkin vaikeudet on voitettava* 'kõige suuremadki raskused tuleb võita'. (Aga: *Mitä useampi kokki, sitä huonompi soppa* (vanasõna) 'mida rohkem kokki, seda halvem supp'.)

ARVSÕNAD

74. Soome keeles nagu eestigi keeles on kaks rühma arvsõnu: põhiarvsõnad e. kardinaalid, mis vastavad küsimusele *mitu*?, *kui palju*?, ja järgarvsõnad e. ordinaalid, mis vastavad küsimusele *mitmes*?

75. Põhiarvsõnad

Lihtarvsõnad

	Ainsus	Mitmuse partitiiv
0	*nolla*	*nollia*
1	*yksi*, gen. *yhden*, part. *yhtä*, ill. *yhteen*	*yksiä*

2	*kaksi, kahden, kahta, kahteen*	*kaksia*
3	*kolme, kolmen, kolmea*	*kolmia*
4	*neljä*	*neljiä*
5	*viisi, viiden, viittä, viiteen*	*viisiä*
6	*kuusi, kuuden, kuutta, kuuteen*	*kuusia*
7	*seitsemän, seitsemän, seitsemää ~ seitsentä (~ seitsemätä), seitsemään*	*seitsemiä*
8	*kahdeksan, kahdeksan, kahdeksaa (~kahdeksata)*	*kahdeksia*
9	*yhdeksän, yhdeksän, yhdeksää (~ yhdeksätä)*	*yhdeksiä*
10	*kymmenen, kymmenen, kymmentä*	*kymmeniä*
100	*sata, sadan*	*satoja*
1 000	*tuhat, tuhannen, tuhatta, tuhanteen*	*tuhansia*
1 000 000	*miljoona*	*miljoonia*
1 000 000 000	*miljardi*	*miljardeja*

Liitarvsõnad

11 *yksitoista, yhdentoista, yhtätoista*
12 *kaksitoista*
13 *kolmetoista*
17 *seitsemäntoista*
19 *yhdeksäntoista*
20 *kaksikymmentä, kahdenkymmenen, kahtakymmentä*
30 *kolmekymmentä*
40 *neljäkymmentä*
50 *viisikymmentä*
80 *kahdeksankymmentä*
21 *kaksikymmentä yksi, kahdenkymmenen yhden* e. *yksikolmatta, yhdenkolmatta*
22 *kaksikymmentä kaksi* e. *kaksikolmatta*
25 *kaksikymmentä viisi* e. *viisikolmatta*
33 *kolmekymmentä kolme* e. *kolmeneljättä*
45 *neljäkymmentä viisi* e. *viisiviidettä*
56 *viisikymmentä kuusi* e. *kuusikuudetta*
68 *kuusikymmentä kahdeksan* e. *kahdeksanseitsemättä*
77 *seitsemänkymmentä seitsemän* e. *seitsemänkahdeksatta*
95 *yhdeksänkymmentä viisi* e. *viisikymmenettä*

101 *sata yksi, sadan yhden*
125 *sata kaksikymmentä viisi*
236 *kaksisataa kolmekymmentä kuusi*
307 *kolmesataa seitsemän*
652 *kuusisataa viisikymmentä kaksi*
1001 *tuhat yksi*
1493 *tuhat neljäsataa yhdeksänkymmentä kolme*
3604 *kolmetuhatta kuusisataa neljä*

76. Liitarvsõnadest 21—99 on tarvitusel kaks võimalust. Tänapäeval üldtarvitatav moodus on samasugune nagu eesti keeles (*kaksikymmentä yksi*), teine võimalus on vananenud, lühem, kuid siiski veel kasutusel: *yksikolmatta* — 21, *kuusikuudetta* — 56 (vrd. eesti keeles murdeti: üks kolmat, kuus kuuet, s. o. üks kolmandast kümnest, kuus kuuendast kümnest).

77. Järgarvsõnad

Lihtarvsõnad

1. *ensimmäinen*
2. *toinen*
3. *kolmas*, gen. *kolmannen*
4. *neljäs*
5. *viides*
6. *kuudes*
7. *seitsemäs*
8. *kahdeksas*
9. *yhdeksäs*
10. *kymmenes*
100. *sadas*
1000. *tuhannes*
1 000 000. *miljoonas*

Liitarvsõnad

11. *yhdestoista*, gen. *yhdennentoista*, part. *yhdettätoista*
12. *kahdestoista*
13. *kolmastoista*
17. *seitsemästoista*
19. *yhdeksästoista*
20. *kahdeskymmenes*
30. *kolmaskymmenes*
40. *neljäskymmenes*
50. *viideskymmenes*
80. *kahdeksaskymmenes*
21. *kahdeskymmenes yhdes* e. *yhdeskolmatta*

22. *kahdeskymmenes kahdes* e. *kahdeskolmatta*
25. *kahdeskymmenes viides* e. *viideskolmatta*
31. *kolmaskymmenes yhdes* e. *yhdesneljättä*
45. *neljäskümmenes viides* e. *viidesviidettä*
56. *viideskymmenes kuudes* e. *kuudeskuudetta*
95. *yhdeksäskymmenes viides* e. *viideskymmenettä*
101. *sata yhdes* e. *sadas yhdes*
125. *sata kahdeskymmenes viides* e. *sadas kahdeskymmenes viides*
307. *kolmassadas seitsemäs*
1001. *tuhat yhdes*
1493. *tuhat neljässadas yhdeksäskymmenes kolmas*
2201. *kahdestuhannes kahdessadas yhdes*
10000. *kymmenestuhannes*

Järgarvsõnad moodustuvad nagu eesti keeleski nominatiivis tunnusega *-s*, mis liitub põhiarvsõna (nõrgale) vokaaltüvele. Järgarvsõna vokaaltüvi on kõigis teistes käändeis nõrgas astmes *-nne-*, tugevas *-nte-*. Järgarvsõnadel *ensimmäinen* ja *toinen* on eri tüvi nagu eesti keeleski.

Liitarvsõnades 11—19 liitub järgarvsõna tunnus ainult esimesele arvosale (*yhdestoista*). Muudes liitjärgarvsõnades liitub see igale arvosale, välja arvatud *tuhat* ja sageli ka *sata*, esimesest tuhandest, resp. sajast kõneldes (*kolmassadas kuudeskymmenes viides* — 365., aga: *tuhat kahdes* — 1002. või *sata kolmas* e. *sadas kolmas* — 103.).

Märkus. Tähtedega kirjutatakse arvud soome keeles üldiselt nii mitmeks sõnaks, kui arvus on numbreid, arvestamata nulli. Erandiks on arvud 11—19, mis kirjutatakse kokku, ja sõnad *miljoona, miljardi,* mis kirjutatakse lahku. Näit. 456 — *neljäsataa viisikymmentä kuusi,* 605 — *kuusisataa viisi,* 15 — *viisitoista,* 1025 — *tuhat kaksikymmentä viisi,* 2557412 — *kaksi miljoonaa viisisataa viisikymmentä seitsemän tuhatta neljäsataa kaksitoista.*

On aga olemas muidki võimalusi, sest arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine pole soome keeles rangelt normeeritud.

78. Murdarvsõnad

$^1/_2$ *puoli,* $1^1/_2$ *puolitoista,* $2^1/_2$ *puolikolmatta*
$^1/_3$ *kolmannes,* aga $^2/_3$ *kaksi kolmannesta*
$^1/_4$ *neljännes,* aga $^3/_4$ *kolme neljännestä*
$^1/_5$ *viidennes,* $^1/_9$ *yhdeksännes*
$^1/_7$ *seitsemännes,* $^1/_{100}$ *sadannes*

Murdarvsõnad moodustatakse järgarvsõna (nõrgast) vokaaltüvest, kusjuures lisatakse nominatiivis *-s*, mujal *-kse-* (*kolmas*, gen. *kolmanne/n* — *kolmannes*, gen. *kolmanneksen*). $^1/_{10}$ on soome keeles *kymmenennes*, gen. *kymmenenneksen* ~ *kymmenes*, gen. *kymmeneksen*.

Murdarvsõnu (välja arvatud *puoli*) võib asendada ka järgarvsõnaga, millele on liidetud sõna osa: [*yksi*] *kolmasosa* ($^1/_3$), *kaksi kolmasosaa* ($^2/_3$). Samuti on võimalik kasutada ka sõnaliitu: *viides osa* e. *yksi viides osa*, *kaksi viidettä osaa* jne.

Kümnendmurde väljendatakse sõnades järgmiselt: 0,2 — *nolla kokonaista kaksi kymmenesosaa* (s. o. null tervet kaks kümnendikku) ehk *nolla pilkku kaksi*; 1,5 — *yksi kokonainen viisi kymmenesosaa* ehk *yksi pilkku viisi* (s. o. üks koma viis).

Arvsõnade käänamine

79. Arvsõnad käänduvad nagu üldse substantiivid ja adjektiivid. Harilikult neid ei käänata komitatiivis, tihti ka instruktiivis. Lihtpõhiarvsõnade puhul on osa käändeid esitatud (vt. 75). Põhiarvsõnade käänamisel tuleb aga veel tähele panna mõningaid peamisi erinevusi.

1) Põhiarvsõnadest tarvitatakse ainult nominatiivisarnast akusatiivi, aga sõnadel *yksi* ja *miljoona* on kaks ainsuse akusatiivi: *yhden*, *miljoonan* või *yksi*, *miljoona*.

2) Märgitagu veel *n*-lõpulisi nominatiive: *seitsemän*, *kahdeksan*, *yhdeksän*, *kymmenen*; nende genitiiv on samasugune, partitiivis aga võib esineda lühem tüvi: sg. part. *seitsemää* ~ *seitsentä* (~ *seitsemätä*), *kahdeksaa* (~ *kahdeksata*), *yhdeksää* (~ *yhdeksätä*), *kymmentä*.

3) Sõnadest *yksi*, *kaksi* tarvitatakse mitmuses ainult 1. genitiivi: *yksien*, *kaksien*.

4) Liitsõnades võivad esikomponendina esineda tüvevormid: *kolmi-*, *neli-*, *seitsen-*, *kymmen-*, näit. *kolmivuotinen* 'kolmeaastane' (aga vrd. *kolmekymmentäkolmevuotinen*), *nelipäiväinen* 'neljapäevane' (vrd. *neljä*), *seitsenvuotiskausi* 'seitseaastak' (vrd. *seitsemän*), *kymmenkunta* 'kümmekond' (vrd. *kymmenen*).

5) *toista-*, *kolmatta-* jne. lõpulistel arvsõnadel käändub ainult esimene osa, viimane jääb muutumatuks.

Nom.	*kaksitoista*	*neljäkolmatta* '24'
Gen.	*kahdentoista*	*neljänkolmatta*
Part.	*kahtatoista*	*neljääkolmatta*
Ill.	*kahteentoista*	*neljäänkolmatta* jne.

6) Muudel liitpõhiarvsõnadel käänduvad kõik arvosad kõigis käändeis.

Nom.	*kaksikymmentä kolme*	*kahdetkymmenet kolmet*
Gen.	*kahdenkymmenen kolmen*	*kaksienkymmenien kolmien*
Part.	*kahtakymmentä kolmea*	*kaksiakymmeniä kolmia*
Ill.	*kahteenkymmeneen kolmeen*	*kaksiinkymmeniin kolmiin*
Ad.	*kahdellakymmenellä kolmella*	*kaksillakymmenillä kolmilla*
Ess.	*kahtenakymmenenä kolmena* jne.	*kaksinakymmeninä kolmina* jne.

Samuti:

Nom.	*viisisataa kahdeksankymmentä yksi* '581'
Gen.	*viidensadan kahdeksankymmenen yhden*
Part.	*viittäsataa kahdeksaakymmentä yhtä*
Ill.	*viiteensataan kahdeksaankymmeneen yhteen* jne.

80. Järgarvsõnad käänduvad üldiste reeglite järgi. Lihtjärgarvsõnad, välja arvatud *ensimmäinen* ja *toinen*, käänduvad nagu *kolmas*. Neil on ainult 1. mitmuse genitiiv: *kolmansien*.

toista-, *kolmatta-* jne. lõpulistel liitjärgarvsõnadel käändub ainult esimene osa. Näit.

Nom.	*neljästoista*	*kahdeskolmatta* '22.'
Gen.	*neljännentoista*	*kahdennenkolmatta*
Part.	*neljättätoista*	*kahdettakolmatta*
Ill.	*neljänteentoista*	*kahdenteenkolmatta*
Ess.	*neljäntenätoista* jne.	*kahdentenakolmatta* jne.

Muudel liitjärgarvsõnadel käänduvad mõlemad osad. Näit.

Nom.	*kahdeskymmenes viides*
Gen.	*kahdennenkymmenennen viidennen*
Part.	*kahdettakymmenettä viidettä*
Ad.	*kahdennellakymmenennellä viidennellä*
Ess.	*kahdentenakymmenentenä viidentenä* jne.

Samuti:

Nom. *kolmassadas kuudeskymmenes viides*

Gen. *kolmannensadannen kuudennenkymmenennen viidennen* jne.

Kolmekohaliste ja pikemate arvsõnade deklineerimine on küllalt keerukas. Sellepärast kasutatakse vahel lihtsamat käänamisviisi: deklineeritakse ainult nende viimast (või tarbe korral kaht viimast) arvosa. Näit. *viisisataa kahdeksankymmentä yksi*, gen. *viisisataa kahdeksankymmentä yhden*, part. *viisisataa kahdeksankymmentä yhtä*; *tuhat viisisataa*, gen. *tuhat viidensadan*; samuti liitjärgarvsõnades: *kolmassadas kuudeskymmenes viides* (=*kolmesataa kuusikymmentä viides*, gen. *kolmesataa kuusikymmentä viidennen*, part. *kolmesataa kuusikymmentä viidettä*); *tuhannes viidessadas* (=*tuhat viidessadas*), gen. *tuhat viidennensadannen*, part. *tuhat viidettäsadatta*.

81. Murdarvsõnadest käänduvad *s*-lõpulised nagu *harjoitus*: *kolmannes* (1/3), gen. *kolmanneksen*, part. *kolmannesta* jne.

Muud murdarvsõnad käänduvad järgmiselt:

Nom. *kaksi kolmannesta* (2/3)
Gen. *kahden kolmanneksen*
Part. *kahta kolmannesta* jne.

ehk:

Nom. *kaksi kolmasosaa*
Gen. *kahden kolmasosan*
Part. *kahta kolmasosaa* jne.

82. Arvsõnade kasutamisest

Kuupäeva ja aastaarvu väljendatakse soome keeles järgmiselt: kuupäev on järgarvsõna essiivis, aastaarv põhiarvsõna nominatiivis. Kuu nimetus võib olla arvu ees genitiivis või arvu järel partitiivis, kusjuures soovitatavam on esimene moodus; eesti «aastal» tähenduses kasutatakse *vuonna* (essiiv sõnast vuosi). Näit. *elokuun 12 p:nä v. 1959 — elokuun kahdentenatoista päivänä vuonna yhdeksäntoistasataa viisikymmentä yhdeksän* (~ *tuhat yhdeksänsataa viisikymmentä yhdeksän*). Samuti ka: *12:ntena* (=*kahdentenotoista*) *päivänä elokuuta*.

Muidugi märgitakse ka soome keeles daatumit ainult numbritega, kusjuures see võib toimuda mitut viisi: 19 12/8 59, 12/8 59, 12. 8. 59 või 12. VIII 1959.

Üldse ühenduses sõnaga *vuonna* on aastaarv nominatiivis: *vuonna tuhat yhdeksänsataa neljäkymmentä viisi*. Kui sõna *vuosi* on aastaarvu ees genitiivis, siis on ka aastaarv genitiivis: *vuoden*

kahdeksantoistasadan kahdentoista tapahtumat '1812. a. sündmused'. Kui aga aastaarv on *vuoden* sõna ees, jääb see käändumatuks. Näit. *kahdeksantoistasataa kaksitoista vuoden sota oli isänmaallinen sota* '1812. a. sõda oli isamaasõda'. Aga sõna *vuoden* võib ka ära jääda ja selle asemel olla arvsõna järgliikme genitiiv: *kahdeksantoistasataa kahdentoista sota, yhdeksäntoistasataa viiden tapaukset* '1812. a. sõda, 1905. a. sündmused'. Nominatiivis on aastaarv ka konstruktsioonis *vuodesta vuoteen* 'aastast aastani'. Näit. *Pietari I hallitsi vuodesta kuusitoistasataa kahdeksankymmentä kaksi vuoteen seitsemäntoistasataa kaksikymmentä viisi* (*vv. 1682—1725*) 'Peeter I valitses aastast 1682 aastani 1725'. Samuti on aastaarv nominatiivis veel muilgi juhtumeil. Näit. *Sotaa Ruotsin kanssa käytiin vuosina tuhat kahdeksansataa kahdeksan ja yhdeksän* (~ *kahdeksantoistasataa kahdeksan ja yhdeksän*) 'sõda Rootsiga peeti aastail 1808—9'. *Keväällä 1940* (*yhdeksäntoistasataa neljäkymmentä*) 'kevadel 1940'. Aastaid ja sajandeid väljendatakse järgmiselt: *luku* sõna ees esineb ainult arvsõna tüvi muutumatuna. Näit. *90-luvulla* (=*yhdeksänkymmenluvulla*) *rupesi kapitalistinen teollisuus Venäjällä kehittymään* '90. aastail hakkas kapitalistlik tööstus Venemaal arenema'. Samuti: *1880-luvulla* (*tuhat kahdeksansataa kahdeksankymmenluvulla*) '1880. aastail'; *1900-luvun* (*tuhat yhdeksänsataa-luvun*) *alkuvuodet* 'XX sajandi algaastad'. *Viime vuosisadalla* 'möödunud sajandil'; *kahdeskymmenes vuosisata* 'XX sajand', *16:nnella sataluvulla* (*kuudennellatoista sataluvulla*) e. 17:*nnellä vuosisadalla* (*seitsemännellätoista vuosisadalla*) 'XVII sajandil'.

Kellaaega väljendatakse järgmiselt: *Tulen kello yksi, kaksi* jne. *Kello on puoli kaksitoista* 'kell on pool kaksteist'. *Kello on viisi minuuttia yli kuuden, yli yhdentoista* 'kell on viis minutit kuus läbi, üksteist läbi'. *Kello on neljänneksen yli viiden* 'kell on veerand kuus'. *Kello tulee kohta yhdeksän* 'kell saab kohe üheksa'. *Kello on kymmentä* (*minuuttia*) *vailla neljä* ~ *kymmenen minuuttia vailla neljä* 'kell on kümne (minuti) pärast neli'. *Juna ei lähde ennen kello yhtätoista* 'rong ei lähe enne kella ühteist'. *Linjaauto lähtee vasta jälkeen* (*kello*) *viiden* 'omnibuss läheb alles pärast (kella) viit'. Kuid samuti: *Palaan kello puoli kahden jälkeen* 'tulen tagasi pärast poolt kaht'. *Kello kahdeksalta* (e. *kello kahdeksan*) *nousin* 'kell kaheksa tõusin üles'. *Kello neljännestä vaille kymmenestä alkaen* 'kella kolmveerand kümnest alates'. *Kello*

käy nyt kolmatta, neljättä jne. 'kell on nüüd kolme, nelja peal'. (Aga 1, 2 ja 11, 12 puhul alati põhiarv: *kello käy yhtä, kahtatoista* 'kell on ühe, kaheteistkümne peal'.)

PRONOOMENID

83. Pronoomenid on laadilt substantiivsed või adjektiivsed. Soome keeles on seitse liiki pronoomeneid: personaalsed, refleksiivne, retsiprookne, demonstratiivsed, interrogatiivsed, relatiivsed ja indefiniitsed.

Pronoomenid käänduvad nagu substantiivid ja adjektiivid, kuid neil puudub komitatiiv ja instruktiiv, vahel ka abessiiv.

84. Personaalpronoomenid

Personaalpronoomenid *minä, sinä, hän, me, te, he* käänduvad järgmiselt:

Ainsus

Nom.	*minä*	*sinä*	*hän*
Gen.	*minun*	*sinun*	*hänen*
Ak.	*minut*	*sinut*	*hänet*
Part.	*minua*	*sinua*	*häntä*
Ill.	*minuun*	*sinuun*	*häneen*
Iness.	*minussa*	*sinussa*	*hänessä*
Elat.	*minusta*	*sinusta*	*hänestä*
All.	*minulle*	*sinulle*	*hänelle*
Adess.	*minulla*	*sinulla*	*hänellä*
Abl.	*minulta*	*sinulta*	*häneltä*
Transl.	*minuksi*	*sinuksi*	*häneksi*
Ess.	*minuna*	*sinuna*	*hänenä*
Abess.	*minutta*	*sinutta*	*hänettä*

Mitmus

Nom.	*me*	*te*	*he*
Gen.	*meidän*	*teidän*	*heidän*
Ak.	*meidät*	*teidät*	*heidät*
Part.	*meitä*	*teitä*	*heitä*
Ill.	*meihin*	*teihin*	*heihin*
In.	*meissä*	*teissä*	*heissä*
Elat.	*meistä*	*teistä*	*heistä*

All.	*meille*	*teille*	*heille*
Adess.	*meillä*	*teillä*	*heillä*
Abl.	*meiltä*	*teiltä*	*heiltä*
Transl.	*meiksi*	*teiksi*	*heiksi*
Ess.	*meinä*	*teinä*	*heinä*
Abess.	*meittä*	*teittä*	*heittä*

Eespool toodud paradigmades pandagu eriti tähele, et *minä, sinä* on nominatiivis eesvokaalsed, muis käändeis tagavokaalsed *u*-tüvelised nagu eesti keeles. Kõigi isikuliste asesõnade akusatiiv on *t*-lõpuline. Mitmuse nominatiivis puudub tavaline *t*-lõpp (*me, te, he*) ja mitmuse genitiivis on *-dän*.

Kõnekeeles ja luules tarvitatakse *minä, sinä* kõrval ka *ma* ~ *mä* ~ *mie, sa* ~ *sä* ~ *sie, gen. mun, sun*, part. *mua, sua* («Kalevalas» *milma, silma*). Eriti sagedasti adess. *mulla, sulla, hällä*, abl. *multa, sulta, hältä*, all. *mulle, sulle, hälle*, kuid ka iness. *mussa, sussa* ja el. *musta, susta*. Need on eelesitatud pikemaist vormidest lühenenud nagu eestigi keeles.

3-nda isiku pronoomenit (*hän, he*) kasutatakse ainult isikuist kõneldes. Loomadest ja asjadest kõneldes tarvitatakse demonstratiivpronoomenit (*se, ne*).

85. Refleksiivpronoomen

Refleksiivpronoomen on soome keeles *itse* 'ise', millele liituvad vastavad possessiivsufiksid. Viimased on ka ainsad ainsuse ja mitmuse eraldajad.

	Ainsus			Mitmus		
Nom.	—			—		
Gen.	*itseni,*	*itsesi,*	*itsensä;*	*itsemme,*	*itsenne,*	*itsensä*
Ak.	*itseni,*	*itsesi,*	*itsensä;*	*itsemme,*	*itsenne,*	*itsensä*
Part.	*itseäni,*	*itseäsi,*	*itseänsä* e. *itseään;*	*itseämme,*	*itseänne,*	*itseänsä* e. *itseään*
Ill.	*itseeni,*	*itseesi,*	*itseensä;*	*itseemme,*	*itseenne,*	*itseensä*
In.	*itsessäni,*	*itsessäsi,*	*itsessänsä* e. *itsessään;*	*itsessämme,*	*itsessänne,*	*itsessänsä* e. *itsessään*
El.	*itsestäni,*	*itsestäsi,*	*itsestänsä* e. *itsestään;*	*itsestämme,*	*itsestänne,*	*itsestänsä* e. *itsestään*

Üldiselt kasutatakse asesõna *itse* soome keeles samuti nagu eesti keele enesekohast asesõna. Näit. *Varo itseäsi!* 'hoia end'. *Hän puhuu usein itsestään* 'ta räägib sageli enesest'. *Emme elä vain itsemme vuoksi* 'me ei ela vaid endi jaoks'. *Ostin itselleni äsken ilmestyneen kirjan* 'ostsin endale äsja ilmunud raamatu'. *Kansa tekee työtä itseään varten* 'rahvas teeb tööd enda jaoks'. *Hän luulee itseänsä terveemmäksi kuin on* 'ta peab end tervemaks kui on'.

86. Retsiprookne pronoomen

Retsiprookse pronoomenina tarvitatakse sõna *toinen* mitmuse possessiivsufiksitega kas üksinda mitmuses või kahekordsena ainsuses: esimene muutmatuna nominatiivis, teine ainsuse vastavas käändes koos possessiivsufiksiga.

Nom.	—
Gen.	*toisiemme, toisienne, toisiensa ~ toinen toisemme, toinen toisenne, toinen toisensa*
Ak.	*toisemme, toisenne, toisensa ~ toinen toisemme, toinen toisenne, toinen toisensa*
Part.	*toisiamme, toisianne, toisiansa* e. *toisiaan ~ toinen toistamme, toinen toistanne, toinen toistansa* e. *toistaan*
Ill.	*toisiimme, toisiinne, toisiinsa ~ toinen toiseemme, toinen toiseenne, toinen toiseensa*
All.	*toisillemme, toisillenne, toisillensa* e. *toisilleen ~ toinen toisellemme, toinen toisellenne, toinen toisellensa* e. *toiselleen* jne.

Näit. *Me tunsimme hyvin t o i s e m m e* e. *t o i n e n t o i s e m m e* 'me tundsime hästi teineteist'. *Kirjoittakaa t o i s i l l e n n e* e. *t o i n e n t o i s e l l e n n e* 'kirjutage teineteisele'. *Auttakaa t o i s i a n n e* e. *t o i n e n t o i s t a n n e* 'aidake teineteist'. *He olivat rakastuneet t o i s i i n s a* e. *t o i n e n t o i s e e n s a* 'nad olid teineteisesse armunud'. *He olivat kuin luodut t o i s i l l e e n* 'nad olid teineteisele nagu loodud'.

87. Demonstratiivpronoomenid

Näitavad asesõnad *tämä, tuo, se; nämä, nuo, ne* käänduvad järgmiselt:

Ainsus

Nom.	*tämä* 'see siin'	*tuo* 'too, see seal'	*se* 'see, tema'
Gen.	*tämän*	*tuon*	*sen*
Ak.	*tämän*	*tuon*	*sen*
	tämä	*tuo*	*se*
Part.	*tätä*	*tuota*	*sitä*
Ill.	*tähän*	*tuohon*	*siihen*
In.	*tässä*	*tuossa*	*siinä*
El.	*tästä*	*tuosta*	*siitä*
All.	*tälle*	*tuolle*	*sille*
Adess.	*tällä*	*tuolla*	*sillä*
Abl.	*tältä*	*tuolta*	*siltä*
Transl.	*täksi*	*tuoksi*	*siksi*
Ess.	*tänä*	*tuona*	*sinä*
Abess.	*tättä*	*tuotta*	—

Mitmus

Nom.	*nämä*	*nuo*	*ne*
Gen.	*näiden, näitten*	*noiden, noitten*	*niiden, niitten*
Ak.	*nämä*	*nuo*	*ne*
Part.	*näitä*	*noita*	*niitä*
Ill.	*näihin*	*noihin*	*niihin*
In.	*näissä*	*noissa*	*niissä*
El.	*näistä*	*noista*	*niistä*
All.	*näille*	*noille*	*niille*
Adess.	*näillä*	*noilla*	*niillä*
Abl.	*näiltä*	*noilta*	*niiltä*
Transl.	*näiksi*	*noiksi*	*niiksi*
Ess.	*näinä*	*noina*	*niinä*
Abess.	*näittä*	*noitta*	*niittä*
Kom.	*näine*	*noine*	*niine*

Vaadeldes demonstratiivpronoomenite käänamist pandagu tähele, et *tämä*-sõnal on peale nominatiivi, genitiivi ja akusatiivi ainsuses tüveks *tä-*, mitmuses *näi-*; *tuo*-sõna mitmuse tüvi on

noi-, *se*-sõna mitmuse tüvi on *nii-*. Peale selle on veel erinevusi tavalisest käänamisest: 1) omapärane mitmuse tüvi sõnaalgulise *n*-häälikuga; 2) mitmuse nominatiiv harilikult ilma *t*-ta; 3) *se*-pronoomeni illatiiv, inessiiv ja elatiiv: *siihen, siinä, siitä.*

Luules kasutatakse sageli vorme *tää=tämä*, gen. *tään* e. *tän*, mitmuses *nää* jne.

Need kolm demonstratiivpronoomenit on soome keeles tähenduslikult erinevad. Nende kasutamine tekitab eestlasele raskusi, sest meil on ainult kaks näitavat asesõna.

Tämä tähendab kõneleja lähedal käeulatuses olevat või äsja mainitud isikut või asja — 'see siin' (vene k. этот, эта, это, saksa k. dieser): *T ä m ä pari sopii* 'see paar sobib'. *Kuka t ä m ä toveri on?* 'kes see (siin juures olev) seltsimees on?' *Me olemme kaikki t ä m ä n yliopiston ylioppilaita* 'me oleme kõik selle (siinse) ülikooli üliõpilased'. *T ä l l ä seudulla sataa vettä vähemmän kuin Moskovassa* 'sel alal (siin) sajab vihma vähem kui Moskvas'. *Neuvostovalta on pelastanut n ä m ä kansat* 'nõukogude võim on päästnud need rahvad'. *N ä i s t ä asioista ei hänellä ole aavistustakaan* 'neist (siin kõneldud) asjust pole tal aimugi'.

Tuo tähendab mingit kaugemat või ennem mainitud või tuntud isikut või asja — 'too,see seal' (vene k. тот, та, то, saksa k. jener): *Kuka t u o poika on?* 'kes too (see seal) poiss on?' *T u o n miehen kanssa minun on matkustettava* 'tolle mehega (seal) pean ma sõitma'. *N o i t a ihmisiä en tunne* 'noid inimesi ma ei tunne'.

Se-sõnal on nõrgem demonstratiivne tähendus kui pronoomeneil *tämä* ja *tuo*. *Se* viitab sageli kõneleja läheduses olevale või muidu tuntud olendile või esemele, millele ta ei osuta. Näit. *Älä sitä vie, s e on minun* 'ära seda vii, see on minu'. *Mikä tämä on? — S e on kirja.* 'Mis see on? — See on raamat'. *Mikä tuo on? — S e on kissa.* 'Mis see on? — See on kass.' (Kuid vrd. *Kuka tämä on? — Hän on toveri Kukkonen.* 'Kes see on? — See on seltsimees K.') *Se* viitab tihti tagasi sellele, millest on juttu olnud või millest kohe juttu tuleb (vene k. тот, та, то, он, она, оно, saksa k. der): *S e asia ei minua huolestuta* 'see asi ei tee mulle muret'. *Tämä on s e toveri, jonka kanssa olen opiskellut jo koko vuoden* 'see on see seltsimees, kellega olen õppinud juba kogu aasta'. *S i t ä minä en olisi uskonut* 'seda poleks ma uskunud'. *Kuka s i i t a välittää, jos hän suuttuukin* 'kes sellest hoolib, kui ta vihastubki'. *S i n ä yönä ei nukuttanut* 'sel ööl ei tulnud uni'. *S i i n ä*

tapauksessa sinun on mentävä 'sel juhtumil pead sa minema'. *Niistä miehistä minä pidän* 'neist meestest pean ma lugu'. *Huoneessa oli yksi ikkuna, s e k i n pieni* 'toas oli üks aken, seegi väike'.

Eestlase seisukohalt tuleb teada, et *se* tarvitatakse sageli tähenduses 'tema', kui ei kõnelda isikuist: *Joskus tulee Musti salaa sisään, mutta s e ajetaan ulos* 'mõnikord tuleb Musti salaja sisse, aga ta aetakse välja'. *S e nappaa leppälinnunpoikaset, jos n i i l l ä on huono emo, joka päästää n e liian aikaisin lentoon* 'ta (koer) napsab lepalinnupojakesed, kui neil on halb ema, kes laseb nad liiga vara lendu'.

Demonstratiivpronoomenid, eriti sõna *se* kasutatakse sageli ka determinatiivselt. Näit. *Tulkoon se, joka haluaa* 'tulgu see, kes tahab'. *Kuka sen tietää, mitä hän aikoo* 'kes seda teab, mida ta kavatseb'. *Se mies, joka ei pidä sanaansa, ei ansaitse miehen nimeä* 'see mees, kes ei pea oma sõna, ei pälvi mehe nime'. *Se poika, jonka kanssa eilen kävelit, ei ollut veljesi* 'see poiss, kellega eile jalutasid, polnud su vend'. *Tämä aika, josta olen teille kertonut, oli vaikea aika* 'see aeg, millest olen teile jutustanud, oli raske aeg'.

M ä r k u s. Vormid *siihen* 'sellesse', *siinä* 'selles', *siitä* 'sellest', *tässä* 'selles', *tästä* 'sellest', *tuossa* 'tolles', *tuosta* 'tollest' esinevad ka adverbidena: *siihen* 'sinna', *siinä* 'seal', *siitä* 'sealt', *tässä* 'siin', *tästä* 'siit', *tuossa* 'seal', *tuosta* 'sealt'.

88. Interrogatiivpronoomenid

Substantiivsed küsivad asesõnad on *kuka* (~ *ken*) 'kes' ja substantiivsed ning adjektiivsed *mikä* 'mis', *kumpi, kumpainen* 'kumb'. Need käänduvad järgmiselt:

	Ainsus		Mitmus	
Nom.	*kuka* (~ *ken*)	*mikä*	*kutka* ~ *ketkä*	*mitkä*
Gen.	*kenen*	*minkä*	*keiden, keitten*	*minkä*
Ak.	*kenet*	*minkä* / *mikä*	*kutka* ~ *ketkä*	*mitkä*
Part.	*ketä*	*mitä*	*keitä*	*mitä*
Ill.	*keneen* ~ *kehen*	*mihin*	*keihin*	*mihin* jne.
In.	*kenessä* ~ *kessä*	*missä*	*keissä*	(nagu
El.	*kenestä* ~ *kestä*	*mistä*	*keistä*	ainsuses)

All.	*kenelle* ~ *kelle*	*mille*	*keille*
Ad.	*kenellä* ~ *kellä*	*millä*	*keillä*
Abl.	*keneltä* ~ *keltä*	*miltä*	*keiltä*
Transl.	*keneksi*	*miksi*	*keiksi*
Ess.	*kenenä* ~ *kenä*	*minä*	*keinä*
Abess.	*kenettä*	—	*keittä*

Pronoomeneid *kuka* ja *ken* tarvitatakse harilikult teineteist täiendavalt: nominatiivis proosastiilis *kuka*, muis käändeis tüve *kene-* või *ke-*. Nominatiivi *ken* kasutatakse peamiselt luules ja kõrges stiilis.

Peale selle pandagu küsivate asesõnade käänamisel tähele veel järgmisi asjaolusid:

1) Liitpartikkel *-ka*, *-kä* esineb *kuka* ja *mikä* pronoomenite neis vormides, mis muidu oleksid ühesilbilised, ja *ken*-pronoomeni mitmuse nominatiivis (*ketkä*). Muil juhtumeil on see tarbetu. Luules tarvitatakse ühesilbilisigi vorme ilma *ka-*, *kä*-liiteta.

2) *ken*-pronoomeni nominatiiv on konsonantlõpuline, kuigi sõna on ühesilbiline. Üldine vokaaltüvi on *kene-*, ainsuse partitiivis ja mitmuse nominatiivis *ke-*, mida tarvitatakse ka teistes käänetes, välja arvatud ainsuse genitiiv ja akusatiiv. Ainsuse akusatiiv on kirjakeeles õige ainult kujul *kenet*, kuigi murdeis ja kõnekeeles esineb ka *kenen* ja *ken*. Mitmuse tüvi on *kei-*.

3) *mikä*-pronoomeni mitmuse nominatiiv ja akusatiiv on *mitkä*, teised käänded on samasugused kui ainsuses.

kuka (~ *ken*) tarvitatakse isikute, *mikä* asjade kohta. *Kuka sieltä tulee?* 'kes sealt tuleb?' *Kenet sinä kutsuit luoksesi?* 'keda sa kutsusid enda juurde?' *Kenestä sinä pidät?* 'kellest sa pead lugu?' *Kenen kanssa olit kävelemässä?* 'kellega sa olid jalutamas?' *Keneksi minua oikein luulet?* 'kelleks sa mind õige pead?' *Kutka haluavat kahvia ja leivoksia?* 'kes soovivad kohvi ja kooke?' *Keiltä sait kukkia?* 'kellelt said lilli?' *Mikä sinua vaivaa?* 'mis sul viga on?' *Mitkä kirjat sinua eniten miellyttävät?* 'mis raamatud sulle kõige enam meeldivad?' *Mitä kirjoja sinä suosittelet?* 'mis raamatuid sa soovitad?' *Miksi nimitetään äänteen merkkiä?* 'milleks nimetatakse hääliku märki?'

Teatud juhtumil võib *mikä* kasutada ka isiku kohta, näit. *Kuka hän on? Toveri Kukkonen.* 'Kes see on? Seltsimees K.' *Mikä hän on? Ylioppilas.* 'Mis ta on? Üliõpilane.'

kumpi käändub nagu *parempi, kumpainen* nagu *punainen*. Neid tarvitatakse nagu eesti keeles *kumb*-sõna.

89. Relatiivpronoomenid

Siduvad asesõnad on *joka* 'kes, mis' ja *mikä* 'mis'.

	Ainsus	Mitmus
Nom.	*joka*	*jotka*
Gen.	*jonka*	*joiden, joitten*
Ak.	*jonka* / *joka*	*jotka*
Part.	*jota*	*joita*
Ill.	*johon*	*joihin*
In.	*jossa*	*joissa*
El.	*josta*	*joista*
All.	*jolle*	*joille*
Ad.	*jolla*	*joilla*
Abl.	*jolta*	*joilta*
Transl.	*joksi*	*joiksi*
Ess.	*jona*	*joina*
Abess.	—	*joitta*

Ainsuse tüvi on *jo-*, mitmuse *joi-*.

Liitpartikkel esineb samuti kui *kuka* ja *mikä* puhul ühesilbilistes vormides.

Soome keeles ei tohi relatiivpronoomenina tarvitada *kuka* 'kes', vaid nii elavate olendite kui ka esemete puhul *joka*. Esemete kohta võib ja vahel tulebki tarvitada ka küsivat asesõna *mikä* (käänamist vt. § 88). Näit. *Ystäväni, jonka luona me eilen olimme, matkustaa Moskovaan* 'mu sõber, kelle juures me eile olime, sõidab Moskvasse'. *Ihmisiltä, joille paljon on uskottu, myös paljon vaaditaan* 'inimestelt, kellele palju on usaldatud, ka palju nõutakse'. *Keksikää lauseita, joissa käytätte pronomineja* 'leidke lauseid, milles kasutate pronoomeneid'. *Tuli mieleen koti ja mylly, joihin nyt siellä päivä paistoi toisin kuin aamulla* (F. E. S.) 'tulid meelde kodu ja veski, millele nüüd seal päike paistis teisiti kui hommikul'. *Kirjat, mitkä (jotka) minulle lainasit, ovat mielenkiintoisia* 'raamatud, mis sa mulle laenasid, on huvitavad'. — Kuid: *Teen mitä*

haluat 'teen, mida tahad'. — *Paras paikka minkä tiedän* 'parim koht, mida tean'. *Tuli mikä tuli* 'tulgu mis tuleb'.

90. Indefiniitsed pronoomenid

Indefiniitsed pronoomenid on soome keeles siduvaist ja küsivaist asesõnadest moodustunud. Liitpronoomeneist *joku* 'keegi, üks; miski, mõni' koosneb kahest osast *jo+ku*, millest mõlemad käänduvad, samuti kui *jompikumpi* 'emb-kumb', mille mõlemad osad käänduvad nagu komparatiivid.

	Ainsus	Mitmus
Nom.	*joku*	*jotkut*
Gen.	*jonkun*	*joidenkuiden* *joittenkuiden*
Ak.	*jonkun* *joku*	*jotkut*
Part.	*jotakuta*	*joitakuita*
Ill.	*johonkuhun*	*joihinkuihin*
In.	*jossakussa*	*joissakuissa*
El.	*jostakusta*	*joistakuista*
All.	*jollekulle*	*joillekuille*
Ad.	*jollakulla*	*joillakuilla*
Abl.	*joltakulta*	*joiltakuilta*
Transl.	*joksikuksi*	*joiksikuiksi*
Ess.	*jonakuna*	*joinakuina*
Abess.	*jottakutta*	*joittakuitta*

Nom.	*jompikumpi*	*jommatkummat*
Gen.	*jommankumman*	*jompienkumpien*
Part.	*jompaakumpaa*	*jompiakumpia*
Ill.	*jompaankumpaan*	*jompiinkumpiin*
In.	*jommassakummassa*	*jommissakummissa* jne.

Liide *-kin* vastab jaatavais lauseis meie *gi-*, *ki*-liitele. *kin*-liite lisamisega on tuletatud indefiniitsed pronoomenid: *jokin* 'mingi, üks, mõni; keegi', *kukin* 'igaüks', *mikin* 'miski, mingi, keegi', *kumpikin* 'kumbki', *kumpainenkin* 'kumbki, mõlemad'. Neil käändub igaühel ainult esimene osa *jo-*, *ku-*, *mi-*, *kumpi-*, *kumpainen-*, kusjuures *-kin* liitub käändelõpu järele:

	Ainsus	Mitmus	Ainsus	
Nom.	*jokin*	*jotkin*	*kukin*	*mikin*
Gen.	*jonkin*	*joidenkin*	*kunkin*	*minkin*
Part.	*jotakin*	*joitakin*	*kutakin*	*mitäkin*
	~ *jotain*	(~ *joitain*)		
Ill.	*johonkin*	*joihinkin*	*kuhunkin*	*mihinkin*
In.	*jossakin*	*joissakin*	*kussakin*	*missäkin*
	~ *jossain*	(~ *joissain*)		
El.	*jostakin*	*joistakin*	*kustakin*	*mistäkin*
	~ *jostain*	(~ *joistain*)		
Adess.	*jollakin*	*joillakin*	*kullakin*	*milläkin*
	~ *jollain*			
Ess.	*jonakin*	*joinakin*	*kunakin* jne.	*minäkin* jne.
	~ *jonain*	(~ *joinain*) jne.		

	Ainsus		Mitmus	
Nom.	*kumpikin*	*kumpainenkin*	*kummatkin*	*kumpaisetkin*
Gen.	*kummankin*	*kumpaisenkin*	*kumpainkin* *kumpienkin*	*kumpaistenkin*
Part.	*kumpaakin*	*kumpaistakin*	*kumpiakin*	*kumpaisiakin*

Nende pronoomenite tarvitamisest olgu märgitud, et *joku* 'keegi, mõni, mõningas' kasutatakse enamasti substantiivselt, kuid ta võib esineda ka adjektiivselt. Selle neljasilbilised vormid korvatakse sageli *jokin*-pronoomeni vastavate vormidega. *jompikumpi* 'üks kahest, emb-kumb' tarvitatakse samuti nagu eesti *emb-kumb*. *jokin* 'mingi, mõni, keegi' tarvitatakse nii substantiivselt kui adjektiivselt esemetest või olenditest. *kukin* 'igaüks' tarvitatakse ainsuslikuna üksnes j a a t a v a i s lauseis, tavaliselt isikutest, kuid ka olenditest või asjadest. *mikin* 'miski, mingi, keegi, igaüks eraldi' kasutatakse ikka ainsuses nii isikute, olendite kui asjade kohta. Esineb ainult j a a t a v a i s lauseis harilikult koos mõne samatüvelise pronoomeni või adverbiga. Näit. *Joku tuli pitkin käytävää* 'keegi tuli piki koridori'. *Jonkun teistä on lähdettävä huomenna asemalle* 'keegi teist peab homme jaama minema'. *Kuulin sen joltakulta tytöltä* 'kuulsin seda kelleltki tüdrukult'. *Joidenkuiden teistä on mentävä klubille auttamaan seinälehden toimittajaa* 'mõned teist peavad minema klubisse aitama seinalehe toimetajat'. *Joinakuina*

vuosina Emajoen vesi kohoaa tavattoman korkealle 'mõnedel aastatel Emajõe vesi tõuseb haruldaselt kõrgele'. *Jotkut poistuivat kokouksesta* 'mõned lahkusid koosolekult'. *Jompikumpi teistä menköön hakemaan vettä* 'emb-kumb teist mingu vett tooma'. *Jokin häntä vaivaa* 'tal on midagi viga'. *Keksi nyt jokin neuvo* 'leia nüüd mingi nõu'. *Kerro jotakin työstäsi* 'jutusta midagi oma tööst'. (Aga: *älä kerro mitään* 'ära jutusta midagi'.) *Sanokaa jonkin koiran nimi* 'ütelge mingi koera nimi'. *Kirjoittakaa joitakin lyhyitä lauseita* 'kirjutage mingeid lühikesi lauseid'. *Anna tämä jollekin* (~ *jollekulle*) *tovereistasi* 'anna see kellelegi oma seltsimeestest'. *Kukin menköön kotiinsa* 'igaüks mingu oma koju'. *Kullekin tulee antaa omansa* 'igaühele tuleb anda tema oma'. *Meillä kullakin oli paljon kerrottavaa* 'meil igaühel oli palju jutustada'. *Hän kyllä tietää, mille paikalle mikin sopii* 'ta teab küll, kuhu kohta miski sobib'. *Yksi syö sitä, toinen tätä, mikä mistäkin pitää* 'üks sööb seda, teine toda, kes millestki lugu peab'. *Miten mikin vain haluaa* 'kuidas keegi aga tahab'. *Kummastakin* (*kumpaisestakin*) *pojasta tuli kunnon mies* 'kummastki poisist sai tubli mees'.

Indefiniitsete pronoomenite hulka kuuluvad ka (*ei*) *mikään* '(ei) miski', (*ei*) *kukaan* (~ *kenkään*) '(ei) keegi', (*ei*) *kumpikaan, kumpainenkaan* '(ei) kumbki', mida võiks vahest nimetada ka eitavaiks pronoomeneiks.

Ainsus

Nom.	*kukaan* (~ *kenkään*)	*mikään*
Gen.	*kenenkään*	*minkään*
Part.	*ketään*	*mitään*
Ill.	*kehenkään*	*mihinkään*
In.	*kenessäkään* ~ *kessään*	*missään*
El.	*kenestäkään* ~ *kestään*	*mistään*
All.	*kenellekään* ~ *kellekään*	*millekään*
Ad.	*kenelläkään* ~ *kellään*	*millään*
Abl.	*keneltäkään* ~ *keltään*	*miltään*
Transl.	*keneksikään*	*miksikään*
Ess.	*kenenäkään*	*minään*
Abess.	*kenettäkään*	—

Mitmus

Nom.	*kutkaan* ~ *ketkään*	*mitkään*
Gen.	*keidenkään* ~ *keittenkään*	nagu ains.

Part.	*keitään*	nagu ains.
Ill.	*keihinkään*	„
In.	*keissäkään ~ keissään*	„
El.	*keistäkään ~ keistään*	„
All.	*keillekään*	„
Ad.	*keilläkään ~ keillään*	„
Abl.	*keiltäkään ~ keiltään*	„
Transl.	*keikšikään*	„
Ess.	*keinäkään*	„
Abess.	*keittäkään ~ keittään*	„

Liide *-kaan, -kään* (luulekeeles mõnikord *-känä*) vastab eesti *gi-, ki*-liitele e i t a v a i s lauseis.

Sõnad *kukaan, mikään, kumpikaan* on substantiivsed ja adjektiivsed pronoomenid. *Kukaan* kasutatakse ainult isikute kohta. Tüvi *ku-* esineb ainsuse ja mitmuse nominatiivis, muud käänded korvatakse muidu ainult luules ja kõrges stiilis esineva *kenkään* '(ei) keegi' pronoomeni vastavate vormidega (vrd. eespool *kuka* käänamist!): üldine tüvi on ainsuses *kene-*, mitmuses *kei-*, mitmuse nominatiivis esineb *kutkaan* kõrval ka *ketkään*. Sõna *mikään* kasutatakse tavaliselt asjade, mõnikord ka isikute kohta. Mitmuse vormid on samasugused kui ainsuses, ainult nominatiiv on *mitkään*. Liide *-kään* järgneb harilikult käändelõpule, kusjuures *k* langeb tihti kahe samasuguse vokaali vahelt välja, *mikään* paradigmas isegi alati (*kukaan* puhul vt. käänamist!). Sõna *kumpikaan* käändub nagu *kumpi, kumpainenkaan* nagu *kumpainen,* ainult käändelõpu järele lisatakse liide *-kaan* (gen. *kummankaan, kumpaisenkaan*).

Asesõnu *kukaan, mikään, kumpikaan* tarvitatakse tavaliselt koos eitusega. Näit. *He eivät tunteneet ketään* 'nad ei tundnud kedagi'. *Ei kellään ollut puutetta mistään* 'kellelgi ei olnud millestki puudust'. *En tahtonut mitään* 'ma ei tahtnud midagi'. *Kukaan ei vastannut* 'keegi ei vastanud'. *Ei mistään hinnasta* 'mitte mingi hinna eest'. *Kaikki tai ei mitään* 'kõik või mitte midagi'. *Eivät mitkään sanat ole tällaisessa tapauksessa liian voimakkaita* 'mitte mingid sõnad pole sellisel juhtumil liiga tugevad'. *Kumpikaan riitapuoli ei tahtonut suostua sovintoon, vaikka kummallakin oli yhtä paljon syytä riidan alkuun* 'kumbki vastane ei tahtnud leppimisega nõustuda, kuigi kummalgi oli sama palju süüd konflikti tekkeks'.

Sageli aga kasutatakse mainitud asesõnu ka eituse puudumisel, nimelt kui lause on sisult eitav. Näit. *Me varoitamme ketään rikkomasta tehtaan järjestyssääntöjä* 'me hoiatame kedagi rikkumast vabriku sisekorrareegleid'. *Huomaatko sinä tässä huoneessa mitään outoa?* 'kas sa ei märka selles toas midagi võõrast'.

Indefiniitsed pronoomenid on ka *joka, jokainen* 'iga, igaüks'. *Joka* on käändumatu ja seda kasutatakse adjektiivselt (s. o. koos substantiiviga); *jokainen* deklineerub nagu *punainen* ja seda kasutatakse nii substantiivselt kui ka adjektiivselt. Näit. *Työtä riittää joka ihmiselle* 'tööd jätkub igale inimesele'. *Jokaisen* (e. *joka*) *ihmisen on kuoltava* 'iga inimene peab surema'. *Hän matkustaa joka kesäksi lepokotiin* 'ta sõidab igaks suveks puhkekodusse'.

Indefiniitseid pronoomeneid on soome keeles veel: *eräs* [gen. *erään*] 'üks, keegi, mõni', *harva, itse* 'ise', *kaikki* [gen. *kaiken,* pl. nom. ja ak. *kaikki ~ kaiket*] 'kõik', *molemmat* [pl. part. *molempia*] 'mõlemad', *moni* 'mitu', *monias* [gen. *-aan*] 'mõni', *muu, muuan ~ muudan* [gen. *muutaman,* part. *muu(d)atta ~ muutamaa,* pl. part. *muutamia*] 'üks, keegi, mõni', *muutama* 'keegi, üks, mõni', *sama, toinen* 'teine', *yksi.* Enamasti kasutatakse neid adjektiivseina, nii et on vahel isegi raske kindlaks teha, kas sõna on indefiniitne pronoomen või tavaline adjektiiv, mõnd peale selle ka substantiivsena ja kaks viimast on koguni arvsõnad.

Näit. *Eräs vieras puhui isän kanssa* 'keegi võõras kõneles isaga'. *Annoin kirjan eräälle* (*~ muutamalle*) *ystävälleni* 'andsin raamatu ühele oma sõbrale'. *Eräänä päivänä hän tuli takaisin* 'ühel päeval tuli ta tagasi'. *Hän käy meillä harva se päivä* 'ta käib meil peaaegu iga päev'. *Kaikki yhden ja yksi kaikkien puolesta* 'kõik ühe ja üks kõigi eest'. *Molemmat kutsuttiin, mutta vain toinen tuli* 'mõlemad kutsuti, aga tuli ainult teine'. *Hän toisti varoituksensa moneen* (*~ useaan*) *kertaan* 'ta kordas hoiatust mitu korda'. *Kokouksessa käsiteltiin monta kysymystä* (*~ useita kysymyksiä*) 'koosolekul käsitleti mitmeid küsimusi'. *Saanko tehdä moniaan kysymyksen?* 'kas ma tohin esitada mõne küsimuse?' *Muuan markkinamies* 'keegi laadaline'. *Muutama pari jalkineita* 'mõni paar jalatseid'. *Sinulla oli varmaan joku muu* (*~ toinen*) *tärkeämpi asia* 'sul oli kindlasti mõni muu tähtsam asi'. *Meillä on ollut sama opettaja jo monta vuotta* 'meil on olnud sama õpetaja juba mitu aastat'. *Oli kaksi veljestä, toinen rikas, toinen köyhä*

'oli kaks venda, üks rikas, teine vaene'. *Yksi haluaa yhtä, toinen toista* 'üks tahab üht, teine teist'.

Indefiniitse pronoomenina *itse* võib esineda peasõna ees või järel deklineerumatuna nominatiivis või deklineerununa teistes käänetes peasõnaga ühildunult ja possessiivsufiksilisena (vt. refleksiivpronoomeni käänamist!). *Itse* rõhutab enamasti peasõna tähendust. Näit. *Kukas kissan hännän nostaa, jollei kissa itse* (vanasõna) 'kes kassi saba kergitab, kui mitte kass ise'. *Itse minä tekoni vastaan* 'ma vastutan ise oma teo eest'. *Se riippuu sinusta itsestäsi* 'see oleneb sinust endast'. *Hän on kuin itse terveys* 'ta on nagu tervis ise'.

B. VERBID

91. Verbil on soome keeles samad funktsioonid kui eestigi keeles. Ka konjugeerimine toimub üldjoontes samuti.

Verbil on kaks tegumoodi: a k t i i v e. isikuline ja p a s s i i v e. umbisikuline.

AKTIIV

Pöördelõpud

92. Verbil on kolm pööret, mis esinevad ainsuses ja mitmuses. Pöördelõpud on järgmised:

	Ainsus		Mitmus	
1. pööre:	*-n*	*lue-n* 'loen'	*-m m e*	*lue-mme*
2. „	*-t*	*lue-t*	*-t t e*	*lue-tte*
3. „	vokaali		*-v a t*	*luke-vat*
	pikendus	*luke-e*	*-v ä t*	*syö-vät*
	või ø	*saa*		

1. ja 2. pöörde lõpud on oluliselt samad kui eesti keeles. Meenutagem ainult, et sõnalõpuline *-t* on eesti keeles muutunud *d*-ks ja pikk konsonant pika silbi järel ja kaugemal sõnas on lühenenud (*saamme>saame, olette>olete*). Mitmuse 3. pöörde lõpp on *-vat, -vät*; ainsuse 3. pööre on lõputa. Preesensi ainsuse 3. pöörde kohta vt. § 94; eitussõna pöördelõppude kohta vt. § 101, imperatiivi kohta vt. § 99.

Märkus. Ida-soome murdeis esinev refleksiivne konjugatsioon esineb mitte ainult «Kalevalas», vaid mõningal määral ka kirjakeeles, eriti luules. Selles konjugatsioonis osutatakse eri pöördelõppudega sama mis läänemurdeis ja kirjakeeles refleksiivse tuletuslõpuga. Kõiki pöördeid siiski ei kasutata. Suhteliselt tavalisemaid vorme on indik. prees. ains. 3. p. (*-kse(n)~-ikse(n)*) ja imperf. ains. 3. p. (*-he(n)*). Näit. *heitäksen~heittäiksen* 'viskub, heidab end', *heittihen* 'viskus, heitis ennast'; *annaksen~antaiksen* 'andub', *antoihen* 'andus'; *kurkisteleiksen* 'vahib ennast', *kurkistelihen* 'vahtis ennast'; *ojentaiksen* 'sirutab ennast', *ojensihen* 'sirutas end'.

Ajad

93. Verbi tegevus võib toimuda kahes ajas: olevikus (preesensis) ja minevikus (preteeritumis).

Preesens väljendab soome keeles parajasti toimuvat või tulevikus toimuvat tegevust. Näit. *Matkustan Moskovaan* 'sõidan Moskvasse (praegu, tulevikus)'. Kui aga tegevuse tulevikulist laadi tahetakse eriti toonitada, siis tarvitatakse kas *tulla*-verbi III infinitiiviga (näit. *olen ja tulen aina olemaan sinulle kiitollinen* 'olen ja saan alati olema sulle tänulik') või *olla*-verbi I partitsiibiga (näit. *Ja siitä minä olen aina sinua kiittävä* (J. L.) 'ja selle eest olen ma sulle alati tänulik').

Preteeritum väljendab möödunud tegevust. Minevikulist tegevust väljendatakse kolmes eri vormis: imperfektis, perfektis ja pluskvamperfektis.

94. Preesensil tänapäeval erilist tunnust ei ole.

Preesensi ainsuse 3. pöörde lõpuks on vokaali pikendus, kui verbi tüvi lõpeb lühikese vokaaliga, näit. (*hän*) *ottaa, sanoo, tulee, oppii* '(ta) võtab, ütleb, tuleb, õpib'. Pika vokaali või diftongi järel pöördelõpp puudub, näit. (*hän*) *syö, makaa* '(ta) sööb, lamab'. Pika vokaali ja diftongi järel võib esineda pöördelõpp *-pi*, mida tänapäeva keeles harilikult ei kasutata. Näit. *saapi, syöpi, tupakoipi, vastaapi* 'saab, sööb, suitsetab, vastab'. Ainult luulekeeles esineb lõpp *-vi*: *sanovi, tulevi* jne., millest ongi tekkinud praegused ainsuse vokaalipikenduslikud vormid: *sanova>sanovi>sanov>sanou>sanoo*. (*Tuoni ankara tulevi*, kuolo kaikki *korjannevi* (E. L.) 'Tooni vali tuleb, surm kõik koristab'.)

Märkus. Algselt on 3. pööre ainsuses lõputa, mitmuses on selle lõpuks olnud mitmuse tunnus *-t*. Vokaalipikendus, *-pi*, *-vi* ja *-va* (pl. *-vat*) on algselt preesensi tunnus.

Pandagu tähele, et 3. pööre on soome keeles astmevahelduslikel verbidel alati tugevas astmes, kuna tüve lõppsilp on lahtine: *antaa — antavat* (aga: *minä annan*), *lukee — lukevat* 'loeb — loevad' (*minä luen*), *luopuu — luopuvat* 'loobub' (*minä luovun*), *oppii — oppivat* 'õpib' (*minä opin*) jne.

olla-verbi mitmuse 3. pööre on reeglipäraselt *ovat*: *lapsi on sairas* 'laps on haige', *lapset ovat sairaat* 'lapsed on haiged', *ovatko kaikki läsnä?* 'kas kõik on kohal?'

95. Möödunud tegevust väljendab kolm eri vormi: imperfekt, perfekt ja pluskvamperfekt.

Imperfekti tunnuseks on *i*. Imperfekti *i* ees on tüvevokaal kas püsinud või muutunud enam-vähem samuti kui noomenite mitmuse tunnuse *i* ees. Näit. (*saavun:*) *saavuin* 'saabusin', (*laulan:*) *lauloin*, (*muistan:*) *muistin* 'mäletasin', (*lähetän:*) *lähetin* 'saatsin' (*menen:*) *menin* 'läksin', (*jään:*) *jäin* jne.

Mõnedel verbidel on imperfektis *ti*>*si*: (*löydän:*) *löysin* 'leidsin', (*käännän:*) *käänsin* 'tõlkisin', (*uskallan:*) *uskalsin* 'julgesin'.

Samuti esineb *si* nn. kontraheerunud verbide imperfektis. Näit. (*lupaan:*) *lupasin*, (*hakkaan:*) *hakkasin* 'raiusin' jne. (vt. 109).

Imperfekti moodustamisel peetagu silmas, et imperfekti vormid oleksid samas astmes kui vastavad preesensi pöörded. Nimelt on ühetüvelistel verbidel 3. pööre, kontraheerunud verbidel aga kogu imperfekt tugevas astmes (*antaa — antavat*; *antoi — antoivat*; *kaipaan — kaipasin*).

Imperfekti ainsuse 3. pöördes tunnus *i* ei pikene: *oppi* 'õppis', mitmuses esineb lõpp *-vat, -vät*: *antoivat* '(nad) andsid', *kirjoittivat, söivät* 'sõid'.

Perfekt ja pluskvamperfekt on liitvormid samuti kui eestigi keeles. Need moodustatakse *olla*-verbi preesensi või imperfekti ning II partitsiibi abil (viimase moodustamisest vt. 107). Ainus erinevus on see, et *nut*-partitsiip käändub: ainsuses on *-nut, -nyt*, mitmuses *-neet*. Näit. *hän on syönyt — he ovat syöneet* 'tema, nemad on söönud', *hän oli palannut* 'tema oli tagasi tulnud', *he olivat palanneet* 'nemad olid tagasi tulnud'.

Kõneviisid

96. Soome keeles on neli kõneviisi: indikatiiv, potentsiaal, konditsionaal ja imperatiiv. Neist on ainult potentsiaal tänapäeva eesti keeles tundmatu.

Indikatiivil eri tunnust ei ole. Indikatiivi preesensist saame vokaaltüve. Tugevaastmeline on vokaaltüvi ühetüvelistel verbidel ainsuse ja mitmuse 3. pöördes, nõrk 1. ja 2. pöördes. Näit. *lähde/n, lähde/t, lähte/e, lähde/mme, lähde/tte, lähte/vät* 'lähen, lähed jne.'; *saavu/n, saavu/t, saapu/u, saavu/mme, saavu/tte, saapu/vat* 'saabun, saabud jne.'; *kerro/n, kerro/t, kerto/o, kerro/mme, kerro/tte, kerto/vat* 'jutustan, jutustad jne.'. Kahetüvelistel verbidel on kogu indikatiivi preesens tugevas astmes. Näit. *kaipaa/n, kaipaa/t, kaipaa, kaipaa/mme, kaipaa/tte, kaipaa/vat* 'igatsen, igatsed jne.'; *vaikene/n, vaikene/t, vaikene/e, vaikene/mme, vaikene/tte, vaikene/vat* 'vaikin, vaikid jne.'.

97. Potentsiaal väljendab võimalikkust, tõenäolisust, sageli tulevikku. Potentsiaali preesensi tunnuseks on *-ne-*, mis ühetüvelistes verbides liitub tugevaastmelisele tüvele (näit. *anta-ne-n* 'ma vist annan', *otta-ne-n* 'ma vist võtan'), kahetüvelistes konsonanttüvele, kusjuures toimuvad samasugused assimilatsioonid nagu aktiivi II partitsiibis, nimelt:

l+n>ll: *tullut → tullen* 'ma vist tulen',
r+n>rr: *purrut → purren* 'ma vist hammustan',
s+n>ss: *pessyt → pessen* 'ma vist pesen',
t+n>nn: *kaivannut → kaivannen* 'ma vist igatsen'.

Õieti saamegi aktiivi potentsiaali preesensi moodustada II partitsiibist (vt. 114). Ainsuse 3. pöördes potentsiaali preesensi tunnuse *-ne-* vokaal *e* pikeneb (*tullee* 'ta vist tuleb', *kaivannee* 'ta vist igatseb'). Verbi *olla* potentsiaali preesens moodustatakse harilikult hoopis erinevast tüvest, nimelt:

lienen 'ma vist olen'	*lienemme* 'me vist oleme'
lienet 'sa vist oled'	*lienette* 'te vist olete'
lienee 'ta vist on'	*lienevät* 'nad vist on'.

Peale preesensi tarvitatakse potentsiaalist veel perfekti, mis moodustatakse *olla*-verbi potentsiaali preesensist ja peaverbi II partitsiibist: *lienen sanonut* 'ma olen vist ütelnud', *lienemme sanoneet* 'me oleme vist ütelnud'.

Näiteid potentsiaali kasutamisest: *Niinpä se asia lienee* 'nii see asi vist on'. *Tietänethän sen sanomattakin* 'küllap vist tead seda ütlematagi'. *Uudet traktorimme saapunevat pian* 'meie uued traktorid saabuvad vist varsti'. *Kuka sen kolttosen lienee tehnyt?* 'kes

selle tembu võib olla teinud?' *Mikä häntä lienee vaivannut, kun lähti heti kotiin* 'mis tal võis viga olla, et ta kohe koju läks'. *Etköhän jo tosiaankaan huomanne, että olet väärässä* 'kas sa siis juba tõesti ei märka, et oled eksinud'. *Hän palannee jo huomenna* 'ta tuleb vist juba homme'. *Äiti lienee pahoillaan jostakin* 'ema on vist millegi pärast pahane'.

Märkus. Eesti keeles esineb potentsiaali ainult vanemais rahvalauludes ja mõningal määral lõuna-eesti murdeis (Süda teaneb süüda palju.).

98. Konditsionaali tunnuseks on *-isi-*, mis astmevahelduslikes sõnus liitub tugevaastmelisele tüvele (*anta-isi-n*). Ainsuse 3. pöördes *i* ei pikene (*antaisi* 'annaks').

Konditsionaali preesensis tunnuse *-isi-* eest kaovad tüve *e* ja *i*: (*luke-*:) *lukisin* 'loeksin', (*oppi-*:) *oppisin* 'õpiksin', (*teke-*:) *tekisin* 'teeksin'; pikad vokaalid lühenevad: (*saan*:) *saisin*, (*pelkään*:) *pelkäisin* 'kardaksin'. Lühenemine on toimunud ka *ie, uo* ja *yö* puhul, mis on algselt olnud pikad vokaalid *ee, oo, öö*: (*vien*:) *veisin* 'viiksin', (*juon*:) *joisin* 'jooksin', (*syön*:) *söisin* 'sööksin'.

Konditsionaali mitmuse 3. pöörde lõpp on *-vat, -vät*: *he söisivät, jos saisivat* 'nad sööksid, kui saaksid'.

Konditsionaali perfekt on liitaeg, mis koosneb *olla*-verbi konditsionaali preesensist ja peaverbi II partitsiibist: *olisin lukenut* 'oleksin lugenud', *olisi tehnyt* 'oleks teinud'.

99. Imperatiivi preesensi sg. 2. pöörde saame indikatiivi preesensi sg. 1. pöördest, ära jättes lõpu *-n*. See lõpeb aspiratsiooniga. Alates sg. 3. pöördest saame aktiivi imperatiivi vormid ühetüvelistel verbidel tugevaastmelisest vokaaltüvest, kahetüvelistel konsonanttüvest, liites sellele lõpud:

Ains. 3. *-koon, -köön*	Mitm. 1. *-kaamme, -käämme*
Mitm. 3. *-koot, -kööt*	Mitm. 2. *-kaa, -kää*

Need lõpud koosnevad kahest osast: imperatiivi tunnusest *-ko-, -kö-, -kaa-, kää-* ja pöördelõppudest: ains. 3. — vokaalipikendus + *-n*, mitm. 1. *-mme*, 2. Ø, 3. vokaalipikendus + *t*. Näit. *lue* 'loe', *kaipaa* 'igatse'; *lukekoon* 'lugegu', *kaivatkoon* 'igatsegu'; *lukekaamme, kaivatkaamme*; *lukekaa, kaivatkaa*; *lukekoot, kaivatkoot.*

Märkus 1. Luulekeeles esineb mõnikord imperatiivi mitm. 2. pöördes *-tte* (*saakaatte* 'saage') ja 3. pöördes vanemat *h*-list vormi (*saakohon, saakohot* 'saagu'), mida proosas ei kasutata.

Märkus 2. Luulekeeles, murdeis ja vanemas kirjakeeles esineb ka teistsugust imperatiivi — optatiivi, nimelt *saaos* 'saa', *antaos* 'anna', *jättäös* 'jäta', *lukeos* 'loe', *tullos* 'tule', *luvatkos* 'luba' jne., milles pöördelõpp on õieti *-s*. Näit. *Menestyös yrityksissäsi* 'edene oma ettevõtteis'.

Imperatiivi perfekt on liitaeg, mis koosneb *olla*-verbi imperatiivi preesensist ja peaverbi II partitsiibist. Seda kasutatakse harva ja ainult 3. pöördes. Näit. *olkoon tehnyt, olkoot tehneet* 'olgu teinud'.

PASSIIV

100. Passiivi tunnus on *-ta-*, *-tä-* või *-tta-*, *-ttä-*.

Passiivi moodustamise aluseks on ühetüvelistel verbidel nõrgaastmeline tüvi (preesensi ainsuse 1. pööre), kahetüvelistel aga konsonanttüvi. Niisiis on astmevaheldulikel verbidel kogu passiiv nõrgas astmes.

Ühetüvelistes verbides on lühikese vokaali järel passiivi tunnuseks *-tta-* või *-ttä-*. Näit. *kerrottakoon* 'jutustatagu', *puhuttakoon* 'kõneldagu'. Pika vokaali, diftongi või konsonandi järel on passiivi tunnuseks *-ta-* või *-tä-*. Näit. *saatakoon* 'saadagu', *vietäköön* 'viidagu', *ikävöitäköön* 'igatsetagu', *tehtäköön* 'tehtagu', *mentäisiin* 'mindaks', *pestäisiin* 'pestaks' jne.

Passiivi tunnuses toimub veel omaette astmevaheldus: indikatiivi preesensis esineb see nõrgas astmes, kõigis teistes vormides tugevas astmes. Näit. *luettiin* : *luetaan* 'loeti : loetakse', *syötiin* : *syödään* 'söödi : süüakse', *mentiin* : *mennään* 'mindi : minnakse', *oltiin* : *ollaan* 'oldi : ollakse' jne.

Soome passiivi finiitseis vormides esineb ainult üks pööre: ainsuse 3. ja selle lõpuks on *-n*. Tegija on ebamäärane.

Passiivi indikatiivi preesensil ei ole eri tunnust — selles esineb vokaali pikendus pluss *n*. Näit. *kerrotaan* 'jutustatakse', *saadaan* 'saadakse', *tullaan* 'tullakse', *mennään* 'minnakse'.

Indikatiivi imperfekti tunnuseks on *i*, mille eest kaob passiivi tunnuse lõppvokaal. Näit. *kerrottiin* 'jutustati', *saatiin* 'saadi', *tultiin* 'tuldi'.

Märkus. Kõnekeeles tarvitatakse sageli passiivi aktiivi tähenduses: *me tullaan* 'me tuleme', *me mentiin* 'me läksime', *me kirjoitettiin* 'me kirjutasime'. Mõnikord on sellel ka imperatiivne tähendus: *mennään kotiin* 'mingem koju'.

Indikatiivi perfekt on liitvorm nagu eestigi keeles.

Näit. *on kerrottu* 'on jutustatud', *on saatu* 'on saadud', *on tultu* 'on tuldud'.

Indikatiivi pluskvamperfekt on samuti liitvorm. Näit. *oli kerrottu, oli saatu, oli tultu.*

Passiivi potentsiaali preesensi tunnus *-ne-en* liitub passiivi tunnusele. Näit. *kerrottaneen* 'vist jutustatakse', *saataneen* 'vist saadakse', *tultaneen* 'vist tullakse'.

Potentsiaali perfekt on liitvorm, mis koosneb abiverbi potentsiaali preesensi ainsuse 3. pöördest ja peaverbi passiivi II partitsiibist. Näit. *lienee kerrottu* 'vist on jutustatud', *lienee saatu* 'vist on saadud', *lienee tultu* 'vist on tuldud'.

Passiivi konditsionaali preesensi tunnus *-isi-in* liitub passiivi tunnusele. Näit. *kerrottaisiin* 'jutustataks', *saataisiin* 'saadaks', *tultaisiin* 'tuldaks'.

Konditsionaali perfekt on liitvorm nagu eestigi keeles. Näit. *olisi kerrottu* 'oleks jutustatud', *olisi saatu, olisi tultu.*

Passiivi imperatiivi preesensi tunnus on *-ko-on* passiivi tunnuse järel. Näit. *kerrottakoon* 'jutustatagu', *saatakoon, tultakoon.*

Imperatiivi perfekt on liitvorm. Näit. *olkoon kerrottu* 'olgu jutustatud', *olkoon saatu, olkoon tultu.*

Märkus. Luulekeeles võib passiivis esineda vanem *h*-line vorm: *saadahan* 'saadakse', *saatihin* 'saadi', *saatakohon* 'saadagu' jne.

Eitav kõne

101. Soome keele eitussõna on verb ja see pöördub: *en, et, ei, emme, ette, eivät* 'mina ei, sina ei, tema ei, meie ei, teie ei, nemad ei'. Imperatiivis: *älä, älköön, älkäämme, älkää(tte), älkööt*, harvemini: *elä, elköön, elkäämme, elkää(tte), elkööt* 'ära, ärgu, ärgem, ärge, ärgu'.

Eitav kõne on liitvorm, mille esimene osa on eitussõna. Sellele järgnevad eri aegades ja kõneviisides verbid ilma pöördelõputa nagu eestigi keeles.

Eitav indikatiivi preesens moodustatakse sama kõneviisi jaatavast vormist 1. pöörde lõpu *-n* ärajätmisega. Eitav kõne lõpeb aspiratsiooniga. Näit. *en lue'* 'ma ei loe', *et tule'* 'sa ei tule', *emme lähde'* 'me ei lähe', *ette rupea'* 'te ei hakka'.

Eitav imperfekt moodustatakse II partitsiibi abil. Näit. *en luke-*

nut 'ma ei lugenud', *emme lukeneet* 'me ei lugenud'. Perfekt moodustub samuti jaatavast vormist: *en ole lukenut* 'ma ei ole lugenud', *emme ole lukeneet* 'me ei ole lugenud'. Pluskvamperfektis on abiverbi II partitsiip: *en ollut lukenut* 'ma ei olnud lugenud', *emme olleet lukeneet* 'me ei olnud lugenud'.

Eitav potentsiaal moodustatakse jaatavast vormist pöördelõppude ärajätmisega. Näit. preesens: *en lukene* 'ma vist ei loe', perfekt: *en liene lukenut* 'ma vist ei lugenud'.

Eitav konditsionaal moodustatakse samuti jaatavast vormist, ära jättes pöördelõpud. Näit. preesens: *en lukisi* 'ma ei loeks'; perfekt: *en olisi lukenut* 'ma ei oleks lugenud'.

Eitava imperatiivi ainsuse 2. pöördes esineb sama aspiratsiooniga lõppev tüvi kui jaatavas vormis. Näit. *älä lue*' 'ära loe', *älä pelkää*' 'ära karda'. Muudes imperatiivi vormides esineb tunnus *-ko, -kö*. Näit. *älköön lukeko* 'ärgu lugegu', *älkäämme pelätkö* 'ärgem kartkem', *älkää nähkö* 'ärge nähke', *älkööt lukeko* 'ärgu (nad) lugegu'.

Märkus. *s*-lõpulise imperatiivi (optatiivi) eitav vorm on *ällös ~ ellös saako* 'ära saa', *ällös antako* 'ära anna', *ällös luvatko* 'ära luba' jne.

Passiivi eitavas kõnes tarvitatakse *ei*, imperatiivis *älköön ~ elköön*. Neile lisatakse vastav verb passiivis, millest on ära jäetud vokaali pikendus *+n*.

Eitavas indikatiivi preesensis esineb sama passiivi tüvi kui jaatavas, ainult see lõpeb aspiratsiooniga. Näit. *ei lueta*' 'ei loeta', *ei anneta*' 'ei anta'. Imperfektis esineb passiivi II partitsiip. Näit. *ei luettu* 'ei loetud', *ei nähty* 'ei nähtud'. Perfekt on vastavalt: *ei ole luettu*. Pluskvamperfektis on abiverb harilikult aktiivi, harvemini passiivi II partitsiibis. Näit. *ei ollut luettu* (*~ ei oltu luettu*).

Eitava potentsiaali preesensis esineb aspiratsiooniga lõppev passiivi potentsiaali tüvi. Näit. *ei luettane*' 'vist ei loeta'. Perfekt on vastavalt: *ei liene*' *luettu* 'vist ei ole loetud'.

Konditsionaali preesensis esineb passiivi konditsionaali tüvi. Näit. *ei luettaisi* 'ei loetaks'. Perfekt: *ei olisi luettu* 'ei oleks loetud'.

Imperatiivi preesensis esineb samuti passiivi imperatiivi tüvi. Näit. *älköön luettako* 'ärgu loetagu'. Perfekt: *älköön olko luettu* 'ärgu olgu loetud'.

Infinitiivid

102. Soome keeles on neli infinitiivi.

I infinitiivil on kaks vormi:

a) lühem, mis lõpeb aspiratsiooniga: *lukea*' 'lugeda', *kertoa*' 'jutustada', *syödä*' 'süüa', *pelätä*' 'karta'; vastab eesti *da*-infinitiivile;

b) pikem, translatiivi lõpuga *-kse-*, millele järgneb alati possessiivsufiks: *lukeakseni, kertoakseni* 'et lugeda, et jutustada'.

I infinitiivi tunnusteks on:

1) ühetüveliste verbide lühikese vokaali järel *-a, -ä*: *sano/a* 'ütelda', *puhu/a* 'kõnelda', *pitä/ä* 'pidada';

2) ühetüveliste verbide pika vokaali või diftongi järel *-da, -dä*: *saa/da, vie/dä* 'viia';

3) kahetüvelistes verbides liitub tunnus konsonanttüvele: *s*-i järel ja *t*-tüvelistes verbides on tunnuseks *-ta, -tä*: *pes/tä, juos/ta* 'joosta', *halli/ta* 'valitseda', *saha/ta* 'saagida'; viimastes verbides on infinitiivi praegune *ta-, tä*-lõpp tekkinud tüve *t* ja infinitiivi tunnuse *t* moodustatud geminaadi lühenemise tõttu (**vastaťtak>vastata*);

4) muude konsonantide järel on *t* asemel selle nõrk aste: *-h/dä, -n/na, -n/nä, -l/la, -l/lä, -r/ra, -r/rä*: *näh/dä* 'näha', *pan/na, men/nä, tul/la, pur/ra.*

I infinitiivi translatiivi saame I infinitiivi lühemast vormist, liites sellele translatiivi lõpu ja possessiivsufiksi. Et translatiivi *-ksi* > *-kse-* possessiivsufiksi ees, siis saame I infinitiivi pikema vormi lõpuks: *-kseni, -ksesi, -ksensa ~ -ksensä ~ -kseen, -ksemme, -ksenne, -ksensa ~ -ksensä ~ -kseen.*

I infinitiivi translatiiv väljendab:

1) tegevuse eesmärki, otstarvet. Eesti keelde tuleb see harilikult tõlkida *et* + *da*-infinitiivi abil. Näit. *Sinä luet oppiaksesi* 'sa loed, et õppida'. *Emme elä syödäksemme, vaan syömme elääksemme* 'me ei ela, et süüa, vaid sööme, et elada'. *Oppiaksenne vierasta kieltä nopeammin, lukekaa sitä kotona ääneen* 'et õppida võõrast keelt kiiremini, lugege seda kodus valjusti'. *Tulin yliopistoon oppiakseni* 'tulin ülikooli, et õppida'. *Seppä*

otti polkupyörän parantaakseen 'sepp võttis jalgratta parandada'. Akka *ei ottanut uskoakseen* 'eit ei tahtnud uskuda'.

2) I infinitiivi translatiiv vastab küsimusele, mis suhtes, mille järgi, millele vaadates: *Luullakseni on hän kelpo poika* 'minu arvates on ta tubli poiss'. *Muistaakseni ei asia ollut niin* 'minu mäletades ei olnud asi nõnda'. *Tietääksemme on kirja ilmestynyt* 'meie teades on raamat ilmunud'. *Äiti on niin sanoakseni perheen sydän* 'ema on nii-ütelda pere süda'.

103. II infinitiivist tarvitatakse inessiivi ja instruktiivi. Näit. *sanoessa, sanoen* 'üteldes'.

II infinitiivi saame tuletada I infinitiivi lühemast vormist, kusjuures selle *a* ja *ä* asemel on *e* ja *e*-tüvelistes verbides *ea, eä* asemel on *ie*: *laulaessa, laulaen* 'lauldes', *lukiessa, lukien* 'lugedes'.

Nii inessiivi kui instruktiivi võib kasutada koos possessivsufiksitega. Näit. *Saadessani nähdä hänet tulin iloiseksi* 'teda näha saades sain rõõmsaks'. Instruktiivis esineb possessiivsufiksi ees nõrga astme asemel tugev: *nähden — nähteni* 'minu nähes'.

II infinitiivi inessiivi kasutatakse mõnikord ka passiivis: *vietäessä* 'viies', *sanottaessa* 'üteldes'.

Eesti keelde tõlgitakse nii II infinitiivi inessiiv kui instruktiiv *des*-vormiga, kuid soome keeles on need tähenduslikult erinevad. Inessiiv väljendab teise tegevusega samal ajal toimuvat tegevust (vastab küsimusele *millal*?). Näit. *Kolhoosilaiset lauloivat työtä tehdessään* 'kolhoosnikud laulsid tööd tehes'. *Sodan syttyessä riensi Punainen Armeija vihollista vastaan* 'sõja süttides ruttas Punaarmee vaenlase vastu'. *Lukiessani sanomalehteä astui veljeni huoneeseen* 'kui ma ajalehte lugesin, astus mu vend tuppa'. *Mennessä viivyttiin matkalla kauemmin kuin tullessa* 'minnes viibiti teel kauemini kui tulles'. *Kylään päin mentäessä tie nousee mäelle* 'küla poole minnes tõuseb tee mäkke'.

II infinitiivi instruktiiv väljendab viisi, kuidas tegevus toimub (vastab küsimusele *kuidas*?). Näit. *Tyttö tuli itkien kotiin* 'tüdruk tuli nuttes koju'. *Parempi lehmä lypsäen kuin tappaen* (vanasõna) 'parem lehm lüpstes kui tappes'. *Puhuen asiat selvenevät* 'kõneldes asjad selguvad'. *Koira kutsuen tuleepi, hyvä vieras kutsumatta* (vanasõna) 'koer tuleb kutsudes, hea külaline kutsumata'.

104. III infinitiivi tunnuseks on *-ma, -mä,* mis liitub verbi tugevaastmelisele vokaaltüvele.

Puhtverbaalses tähenduses tarvitatakse sellest illatiivi, inessiivi, elatiivi, adessiivi, abessiivi ja instruktiivi. Näit. *Hän pyysi minua kirjoittamaan* 'ta palus mind kirjutada'. *Hän istui odottamassa junaa* 'ta istus rongi ootamas'. *Täällä on kielletty tupakoimasta* 'siin on keelatud suitsetada'. *Fascistien ikeestä ette pääse vapaaksi valittamalla ettekä rukoilemalla, vaan ainoastaan taistelemalla* 'fašistide ikkest ei pääse te vabaks kaebamise ega palumisega, vaid ainult võitlusega'. *Astuin huoneeseen kenenkään huomaamatta* 'astusin tuppa kellegi märkamata'.

III infinitiivi instruktiivi tarvitatakse koos *pitää*-verbiga arhailises stiilis. Näit. *Ken ei työtä tee, sen ei syömänkään pidä* 'kes tööd ei tee, see ei pea ka sööma'. *Sinun pitää jo lähtemän* (~ *lähteä*) 'sa pead juba minema'.

Kui isikut pole väljendatud, tarvitatakse passiivi. *Työ pitää tehtämän* 'töö peab tehtama'.

III infinitiivi adessiivi koos sama verbi pöördelise vormiga tarvitatakse verbi tegevuse erilise intensiivsuse väljendamiseks. *Pyytämällä pyydän* 'palun tungivalt'. *Koettamalla koetimme* 'katsusime väga'.

III infinitiivi adessiivi, millele on liidetud possessiivsufiks, koos *olla*-verbiga kasutatakse teo väljendamiseks, mille teostumine on olnud lähedal. Näit. *Olin työtä aloittamallani, kun sain kutsun ystävältäni* 'olin parajasti tööd alustamas, kui sain kutse oma sõbralt'.

Ses tähenduses tarvitatakse siiski enamasti (nn. V infinitiivi) mitmuse adessiivi vormi koos possessiivsufiksiga: *-maisilla-, -mäisillä-* + possessiivsufiks, mis väljendab tegevust, mis momendil on parajasti toimumas või pidi toimuma. Näit. *Olin työtä aloittamaisillani* 'olin just tööd alustamas'. *Me olimme lähtemäisillämme* 'olime just minemas'. *Isä oli rahat antamaisillaan* 'isa pidi parajasti raha andma'. *Hän on kuolemaisillaan* 'ta on suremas'.

III infinitiivi kasutatakse veel eesti *tud*-partitsiibi tähenduses, kui lauses on tegija, mida väljendab genitiiv või possessiivsufiks. Infinitiiv käändub siis adjektiivina kõigis käändeis erinevalt infinitiivi üldisest iseloomust. Niisugust III infinitiivi nimetatakse

agent- e. tegijainfinitiiviks (e. agentpartitsiibiks). Agentinfinitiiv käändub nagu tavalised *ma-*, *mä*-lõpulised noomenid:

Nom.	*kertoma*	*kertomat*
Gen.	*kertoman*	*kertomien*
Part.	*kertomaa*	*kertomia*
Ill.	*kertomaan*	*kertomiin*
In.	*kertomassa*	*kertomissa* jne.

Näit. *Bolševikkipuolueen johtama työväenluokka pystytti neuvostojen vallan* 'bolševike partei (poolt) juhitud töölisklass püstitas nõukogude võimu'. *Lämmin paita liinainenkin oman äidin ompelema* (rahvalaul) 'soe (on) särk linanegi oma ema õmmeldud'. *En huoli madon syömästä omenasta* 'ma ei hooli ussi söödud õunast'. *Lukemani kirja oli hauska* 'minu loetud raamat oli tore'. *Hallituksen julkaisemassa päätöksessä oli viisi pykälää* 'valitsuse avaldatud määruses oli viis paragrahvi'. *Nämä pöydät ovat puusepän tekemiä* 'need lauad on puusepa tehtud'. *Poika hiihtelee omilla valmistamillaan suksilla* 'poiss suusatab omatehtud suuskadega'. *Kiitän sinua minulle osoittamastasi luottamuksesta* 'tänan sind minule osutatud usalduse eest'. Pandagu tähele, et possessiivsufiks liitub agentinfinitiivile, mitte põhisõnale.

105. IV infinitiiv vastab eesti teonimele. Selle tunnuseks on *-minen,* mis liitub tugevaastmelisele vokaaltüvele. Substantiivina käändub see kõigis käändeis *nen*-sõnade rühmas.

Verbaalsena tarvitatakse IV infinitiivi nominatiivi ja partitiivi. Nominatiivi kasutatakse *olla*-verbiga tegevuse väljendamiseks, mida keegi peab tegema, *käydä*-verbiga, mida sobib teha. Näit. *Minun on meneminen* 'ma pean minema'. *Onko meidän jääminen yöksi tälle saarelle*? 'kas me peame jääma ööks sellele saarele?' *Käykö niin sanominen*? 'kas sobib nõnda ütelda?'

IV infinitiivi partitiivi kasutatakse *olla*-verbiga keeldu või kahtlust sisaldavais lauseis. Näit. *Ei sinne ole menemistä* 'sinna pole hea minna'. *Ei koiraa karvoihin katsomista* 'koera pole tarvis karva järgi vaadata'.

Kui IV infinitiivi partitiiv esineb lauses possessiivsufiksiga koos samatüvelise verbiga, siis väljendab see katkestamatult jät-

kuvat tegevust. Näit. *Hän kirjoittaa kirjoittamistaan aamusta iltaan* 'ta kirjutab ühtsoodu hommikust õhtuni'. *Olo parani paranemistaan* 'olukord läks üha paremaks'.

Partitsiibid

106. Soome keeles on kaks partitsiipi, mida kasutatakse aktiivis ja passiivis nagu eestigi keeles.

I partitsiibi tunnuseks on *-va, -vä*. Aktiivis liitub see tugevale vokaaltüvele: *lukeva poika* 'lugev poiss', passiivis passiivi tüvele: *luettava kirja* 'loetav raamat'.

Märkus. I partitsiibi algupärane tunnus on olnud *-pa, -pä*, mis esineb praegugi mõnedes substantiivides nagu *syöpä* 'vähk (kasvaja)'. Samuti võib see ette tulla vanasõnades, näit. *Ei syöpä laihdu, eikä tekevä köyhdy* 'söója ei kõhnu ega tegija vaesu'.

107. Aktiivi II partitsiibi tunnuseks on *-nut, -nyt*. See liitub ühetüvelistel verbidel tugevale tüvele (*luke-nut, kerto-nut*), kahetüvelistel konsonanttüvele (*teh-nyt*). Kui kahetüvelise verbi tüvi lõpeb konsonandiga *l, r* või *s*, siis partitsiibi tunnuseks olev *n* assimileerub nendega järgmiselt:

l+n>ll: *tul-la → tul+nut>tullut* 'tulnud'
r+n>rr: *pur-ra → pur+nut>purrut* 'hammustanud'
s+n>ss: *pes-tä → pes+nyt>pessyt* 'pesnud'.

Samuti

t+n>nn: *luvat-a → luvat+nut>luvannut* 'lubanud'
n-listes verbides on *nn* nagu eesti keeles: *pan-na → pannut*.

Passiivi II partitsiip moodustatakse passiivi tüvele *-ttu, -tty* või *-tu, -ty* liitmisega (*luettu* 'loetud', *saatu* 'saadud').

Kõik partitsiibid käänduvad: I partitsiip nagu *va-, vä*-lõpulised sõnad, passiivi II partitsiip nagu *u-, y*-tüvelised sõnad ja aktiivi II partitsiip kontraktanoomenite rühmas (nom. *-nut, -nyt*, gen. *-neen*, part. *-nutta, -nyttä*, mitm. part. *-neita, -neitä* jne.).

Pandagu eriti tähele juhtumeid, nagu: *Viime vuosisadalla eläneiden kirjailijain teoksista on parhaimpia Leo Tolstoin romaani «Sota ja rauha»* 'möödunud sajandil elanud kirjanike teoseist on parimaid Leo Tolstoi romaan «Sõda ja rahu»'. *Voite-*

tuista vaikeuksista ja saaduista kokemuksista on aina eniten oppimista 'võidetud raskustest ja saadud kogemustest tuleb ikka kõige enam õppida'.

108. Partitsiipide tarvitamises märgitagu veel järgmisi eesti keelest erinevaid jooni:

1) Aktiivi I partitsiibi nominatiivi tarvitatakse ühes abiverbiga, kui teatatakse või ennustatakse tegevust toimuvat tulevikus. Näit. *Olen ajatteleva asiata* 'ma mõtlen asja'. *Kommunistisessa yhteiskunnassa on kulttuuri nouseva korkeimpaan kukoistukseen* 'kommunistlikus ühiskonnas tõuseb kultuur kõrgeimale õitsengule'.

2) Aktiivi I partitsiibi mitmuse essiiv possessiivsufiksiga koos abiverbiga väljendab teesklust või kahtlust. Näit. *Hän on olevinansa viisas* 'ta teeb, nagu oleks ta tark'. *Mies ei ollut tietävinään koko asiasta* 'mees tegi, nagu ei teaks ta kogu asjast, ei teinud teadmagi'. *Olin hänet näkevinäni kerran kadulla* 'ma nagu nägin teda kord tänaval'. *Kertoessaan satuja hän oli olevinaan hyvin totinen, ja me puolestamme olimme uskovinamme, mitä hän kertoi* 'muinasjutte jutustades tegi ta, nagu oleks väga tõsine, ja meie omakorda tegime, nagu usuksime, mida ta jutustas'.

3) Passiivi I partitsiibi nominatiivi kasutatakse abiverbiga tegevuse tarvilikkuse, paratamatuse väljendamiseks. Isikut, kes peab midagi tegema, väljendab genitiiv. Näit. *Minun on mentävä* 'ma pean minema'. *Ensi kerraksi teidän on kirjoitettava kaksi kirjallista harjoitusta* 'järgmiseks korraks peate te kirjutama kaks kirjalikku harjutust'.

4) Aktiivi ja passiivi II partitsiibi ains. translatiivi tarvitatakse *tulla*-verbiga ühenduses juhusliku tegevuse, *saada*-verbiga ühenduses lõpuleviidud tegevuse väljendamiseks. Näit. *Hän tuli asiasta kertoneeksi sivullisillekin* 'ta juhtus asjast jutustama kõrvalistelegi'. *Väitellessä tuli molemmin puolin käytetyksi liian jyrkkiä sanoja* 'vaieldes satuti mõlemal pool tarvitama liiga järske sõnu'. *Sain kirjeet kirjoitetuksi* 'sain kirjad kirjutatud'.

5) Passiivi II partitsiibi partitiivi kasutatakse eesti *nud*- ja *tud*-partitsiibiga lühendatud lausete vastena. Näit. *Syötyä ryhdyttiin taas työhön* 'söödud, hakati jälle tööle'.

Vaimo, kuultuaan miehensä sairastuneen, juoksi hakemaan lääkäriä 'naine, kuulnud oma mehe olevat haigestunud, jooksis arsti otsima'.

6) Kõiki partitsiipe võidakse akusatiivis kasutada eesti kaudse kõneviisi vastena, kui lauses esineb verb, nagu *huomata* 'märgata', *ymmärtää* 'aru saada', *ajatella* 'mõtelda', *kertoa* 'jutustada', *kuulla* 'kuulda', *tuntua* 'tunduda', *nähdä* 'näha' jne. Näit. *Näin pojan tulevan* 'nägin poissi tulevat'. *Huomasin miesten jo menneen metsään* 'märkasin mehed juba olevat metsa läinud'. *Ettekö pelänneet eksyvänne?* 'kas te ei kartnud end eksivat?'

Verbide tüved

109. Nagu juba eespool tähendatud, jagunevad verbid soome keeles kahte suurde rühma: ühetüvelisteks ja kahetüvelisteks verbideks. Seda, kas verb on ühe- või kahetüveline, saame teada I infinitiivist, nimelt eraldades I infinitiivi tunnuse *-a, -ä, -da, -dä, -ta, -tä* või *-na, -nä, -la, -lä, -ra, -rä*. Kui pärast tunnuse *-a, -ä* või *-da, -dä* eraldamist jääb järele vokaaliga lõppev sõnaosa, on sõnal ainult vokaaltüvi. Näit. sõnad *kerto-a, anta-a, luke-a, tietä-ä, saa-da, voi-da, vie-dä, ikävöi-dä* jne. on ühetüvelised. Kõik kõneviiside, aegade, tegumoe ja arvutunnused liituvad neis verbides vokaaltüvele.

Kui I infinitiivis pärast tunnuse eraldamist jääb järele konsonandiga lõppev sõnaosa, on verbil konsonanttüvi ja vokaaltüvi. Praktiliselt saame konsonanttüve I infinitiivist järgmiselt: eraldame esiteks *-a, -ä* või *-da, -dä*. Kui jääb järele ühe konsonandiga lõppev sõnaosa, siis ongi see konsonanttüvi; jääb aga järele kahe konsonandiga lõppev sõnaosa, siis tuleb viimane neist eraldada ja alles saadud ühe konsonandiga lõppev sõnaosa on konsonanttüvi. Näit. sõnades *kaivat-a* 'igatseda', *pelät-ä* 'karta', *teh-dä, tul-la, udel-la* 'uudishimutseda', *pes-tä, juos-ta, kyet-ä* 'suuta' jne. on konsonanttüvi sidekriipsuga eraldatud. Nende vokaaltüve leiame indikatiivi preesensi ainsuse 1. pöördest, kui eraldame *n*: *kaipaa-n, pelkää-n, tee-n, tule-n, utele-n, pese-n, juokse-n, kykene-n.*

Kui saadud vokaaltüvi on nõrgas astmes, siis on sel olemas ka tugev aste. Tugevaastmelise vokaaltüve saame preesensi mitmuse kolmandast pöördest, eraldades pöördelõpu *-vat, -vät*: *tee/n — teke/vät, näe/n — näke/vät, lue/n — luke/vat, anna/n — anta/vat, tahdo/n — tahto/vat* jne. Astmevaheldulikel ühetüvelis-

tel verbidel on alati nõrk ja tugev vokaaltüvi, kahetüvelistel verbidel on need olemas ainult sõnadest *teh/dä* ja *näh/dä*. Muudel kahetüvelistel verbidel on olemas ainult tugevaastmeline vokaaltüvi, kuna konsonanttüvi on nõrgas astmes.

Konsonanttüvi esineb verbidel rohkemais vormides kui noomeneil. Nimelt esineb see kahetüvelistes verbides järgnevail juhtumeil: aktiivi potentsiaali preesensis (*juos/sen*), imperatiivi ainsuse 3. pöördes ja kogu mitmuses (*juos/koon*), I ja II infinitiivis (*juos/ta, juos/ten*), II partitsiibis (*juos/sut*) ning kogu passiivis (*juos/taan*).

Imperfekti tüve saame aktiivi imperfekti ainsuse 3. pöördest, mis lõpeb alati *i*-ga. Imperfekti tunnuse *i* ees on tüvevokaal kas püsinud või assimileerunud üldjoontes samuti kui noomenite mitmuse tunnuse *i* ees. See toimub järgmiselt:

1. *o*-, *u*-, *y*-tüvelistes verbides moodustub imperfektis diftong: *o, u, y* + *i* > *oi, ui, yi*. Näit. (*sanon*:) *sanoin* 'ütlesin', (*kertoo*:) *kertoi* 'jutustas', (*nukkuu*:) *nukkui* 'magas', (*tyytyvät*:) *tyytyivät* 'rahuldusid'.

2. Kahesilbilistes *a*-tüvelistes verbides moodustub imperfektis *oi*-diftong, kui sõna 1. vokaal ei ole *o* ega *u*. Näit. (*annan*:) *annoin*, (*kantavat*:) *kantoivat*.

Kui 1. vokaaliks on *o* või *u*, siis on imperfektis tüve *a* kadunud. Nii *a* + *i* > *i*. Näit. (*ottavat*:) *ottivat* 'võtsid', (*sulaa*:) *suli* 'sulas'.

3. Samuti on tüvevokaal imperfektis *i* ees kadunud mitmesilbilistes *a*-tüvelistes ning *ä*- ja *e*-tüvelistes verbides. Niisiis *a, ä, e*+*i*>*i*. Näit. (*kirjoittaa*:) *kirjoitti*, (*vedän*:) *vedin* 'vedasin', (*lukee*:) *luki* 'luges', (*menee*:) *meni* 'läks'.

4. *i*-tüveliste verbide imperfektis on *i* (saadud lühenemise teel *i*+*i*>*i*). Nii on imperfekt samasugune nagu preesens, välja arvatud ains. 3. pööre, milles preesensis on *ii*. Näit. *opin* 'õpin; õppisin', aga *oppii* 'õpib' ja *oppi* 'õppis'; *revin* 'rebin; rebisin', aga *repii* 'rebib' ja *repi* 'rebis'.

5. Ühesilbilistes pika vokaali ja diftongiga (algselt pika vokaaliga) verbides on pikk vokaal imperfekti tunnuse *i* ees lühenenud nagu eestigi keeles. Näit. (*saan*:) *sain*, (*vien*:) *vein* 'viisin', (*juon*:) *join* 'jõin', (*lyön*:) *löin* 'lõin'.

6. Verbidel, mille vokaaltüvi on kahesilbiline ning lõpeb pika vokaaliga või kahe lühikese vokaaliga (nn. kontraheerunud verbidel), on imperfektis alati *si*. Näit. (*kaipaan*:) *kaipasin* 'igatse-

sin', (*rupean*:) *rupesin* 'hakkasin', (*avaan*:) *avasin* jne. Ka rühmal ühetüvelistel verbidel on imperfektis *si*, nimelt juhtumeil, kui verbi tüve *t* on imperfekti *i* ees muutunud *s*-ks: (*ymmärtää*:) *ymmärsin* 'sain aru', (*uskaltaa*:) *uskalsin* 'julgesin' (*rientää*:) *riensin* 'ruttasin', (*tietää*:) *tiesin* 'teadsin' jne.

Märkus. Õieti on mõlemal viimasel juhtumil tegemist imperfekti tunnusega *i*, sest *s* kuulub tüvve ja läheb tagasi algsele *t*-le. Siin on toimunud häälikumuutus *ti* > *si* (vrd. *vesi* (< **veti*): *veden* : *veteen*).

Verbi põhivormid

110. Verbi põhivorme, mille järgi saab hõlpsasti moodustada eri vormid, on viis:

1) I infinitiiv (antakse harilikult sõnaraamatuis);
2) aktiivi indikatiivi preesensi ainsuse 1. pööre;
3) imperfekti ainsuse 3. pööre;
4) aktiivi II partitsiip;
5) passiivi imperatiivi preesens.

111. I infinitiivi järgi moodustatakse:

a) II infinitiivi inessiiv ja instruktiiv, kusjuures I infinitiivi lõpus olev *a* või *ä* asendub *e*-ga ja *e*-tüvelistes verbides on *-ea, -eä* asemel *-ie*. Näit. *ottaa* 'võtta' → *ottae/ssa, ottae/n*; *tuoda* 'tuua' → *tuode/ssa, tuode/n*; *tulla* → *tulle/ssa, tulle/n*; *lukea* → *lukie/ssa, lukie/n*;

b) kahetüvelistel verbidel konsonanttüvi (vt. 109). Näit. *pes/tä, näh/dä, vaiet/a, hakat/a* jne.

112. Aktiivi indikatiivi preesensi ainsuse 1. pöördest saame *-n* ärajätmisel preesensi tüve, mis ühetüvelistel verbidel on nõrgas (*ota/n* 'võtan'), kahetüvelistel tugevas astmes (*pelkää/n* 'kardan'). Sellest moodustatakse:

a) sama jaatava preesensi kõik teised pöörded (meeles pidades, et ühetüvelistel astmevaheldusliked verbidel tuleb 3. pööre asetada tugevasse astmesse): *ota/t* 'võtad', *ota/mme* 'võtame', *ota/tte* 'võtate', *ottaa* 'võtab', *otta/vat* 'võtavad'; *pelkää/t, pelkää, pelkää/mme, pelkää/tte, pelkää/vät* 'kardad, kardab jne.';

b) eitav preesens: *en ota* 'ma ei võta', *et ota* 'sa ei võta', *ei ota* 'ta ei võta'; *emme pelkää* 'me ei karda', *ette pelkää* 'te ei karda', *eivät pelkää* 'nad ei karda';

c) aktiivi imperatiivi ainsuse 2. pööre jaatavas ja eitavas

kõnes: *ota* 'võta', *älä ota* 'ära võta', *pelkää* 'karda', *älä pelkää* 'ära karda';

d) konditsionaali preesens, asetades ühetüvelistel astmevahelduslikel verbidel tüve tugevasse astmesse (mitm. 3. p.): *otta/isi/n, en otta/isi; pelkä/isi/n, en pelkä/isi;*

e) III infinitiiv, võttes ühetüveliste astmevahelduslike verbide tugeva tüve: *otta/maan, otta/massa* jne.; *pelkää/mään* jne.;

f) IV infinitiiv, võttes ühetüvelistel verbidel tugevaastmelise tüve: *otta/minen; pelkää/minen;*

g) aktiivi I partitsiip: *otta/va, pelkää/vä.*

113. Aktiivi indikatiivi imperfekti ainsuse 3. pööre on imperfekti tüvi. Sellest moodustatakse kogu jaatav imperfekt, lisades pöördelõpud ja silmas pidades, et ühetüvelistes verbides aste oleks igas pöördes sama mis preesensi vastavas pöördes: *otti → oti/n, oti/t, oti/mme, oti/tte, otti/vat; pelkäsi → pelkäsin, pelkäsit, pelkäsimme, pelkäsitte, pelkäsivät.*

114. II partitsiibist moodustatakse jaatav ja eitav potentsiaali preesens, ära jättes *-nut, -nyt* ja asendades selle potentsiaali tunnusega: *otta/nut → otta/ne/n, en ottane; peläη/-nyt → peläη/ne/n, en pelänne; pes/syt → pes/se/n, en pesse* (vt. 97).

115. Passiivi imperatiivist saame passiivi tüve, ära jättes lõpu *-koon, -köön.* Lisades vastavad tunnused, saame sellest passiivi vormid. Näit. *otetta/koon → otetta-isiin, ei otetta-isi* (kond.), *otetta-neen, ei otetta-ne* (pot.), *älköön otetta-ko* (imperat.). Ainult passiivi indikatiivi preesensis tuleb passiivi tunnus asetada nõrka astmesse ja lisada vokaali pikendus+*n*: *otetaan, ei oteta.* Passiivi II partitsiibi saamiseks tuleb passiivi tüvevokaal *a* või *ä* asendada *u* või *y*-ga: *otetta- → otettu, pestä- → pesty* ja imperfekti saame asendades tüvevokaali imperfekti tunnusega *-iin*: *otetta- → otettiin, pestä- → pestiin.*

116. Kokkuvõtlik skeem verbivormide moodustamisest.

a) kahetüveline

vaieta 'vaikida' —
- → *vaietessa*
- → *vaieten*
- → *vaiet-koon, vaietkaamme* jne.

vaikene/n —
- → *vaikenet, vaikenee* jne.
- → *en, et, ei* jne. *vaikene*
- → *vaikene! älä vaikene!*
- → *vaikenisin, vaikenisit* jne.
  en, et, ei jne. *vaikenisi*
- → *vaikenemaan, vaikenemassa* jne.
- → *vaikeneminen*
- → *vaikeneva*

vaikeni → *vaikenin, vaikenit* jne.

vaiennut → *vaiennen, vaiennet* jne.
en, et, ei jne. *vaienne*

vaiettakoon → *vaiettaisiin, vaiettaneen* jne. kõik passiivi vormid

b) ühetüveline

antaa —
- → *antaen*
- → *antaessa*
- → *antakoon, antakaamme*

anna/n ↓ *anta/vat* —
- → *annat, annamme, annatte*
- → *en, et, ei, emme, ette, eivät anna*
- → *anna! älä anna!*
- → *antaisin, antaisit* jne.
  en, et, ei jne. *antaisi*
- → *antamaan, antamassa* jne.
- → *antaminen*
- → *antava*

antoi → *annoin, annoit, annoimme, annoitte, antoivat*

antanut → *antanen, antanet* jne.
en, et, ei jne. *antane*

annettakoon → *annettaisiin* jne. kõik passiivi vormid

117. Astmevahelduslike verbide pööramisel peetagu meeles, et

1) alati tugevas astmes on järgmised aktiivi vormid (näit. *auttaa* 'aidata', *ruveta* 'hakata'):

a) indikatiivi preesensi 3. pööre: *auttaa, auttavat; rupeaa, rupeavat* (+ 2-tüvelistel kogu preesens);

b) imperfekti 3. pööre: *auttoi, auttoivat, rupesi, rupesivat* (+ 2-tüvel. kogu imperf.);

c) konditsionaali preesens: *auttaisin, auttaisit* jne. *en, et, ei* jne. *auttaisi; rupeaisin, rupeaisit* jne. *en, et, ei* jne. *rupeaisi;*

d) III infinitiiv: *auttamaan, rupeamaan;*

e) IV infinitiiv: *auttaminen, rupeaminen;*

f) I partitsiip: *auttava, rupeava;*

2) alati nõrgas astmes on kõik passiivi vormid: *autettakoon, autettaisiin, autettiin* jne., *ruvettakoon, ruvettaneen, ruvettu* jne.;

3) alati ühes ning samas astmes on I infinitiiv, aktiivi II partitsiip ja imperatiiv alates ainsuse 3. pöördest.

Näit.

kertoa 'jutustada'	→ *kertonut, kertokoon*
alkaa 'alata'	→ *alkanut, alkakoon*
ommella 'õmmelda'	→ *ommellut, ommelkoon*
ruveta 'hakata'	→ *ruvennut, ruvetkoon*
nähdä	→ *nähnyt, nähköön;*

4) alati vastupidises astmes on I infinitiiv ja aktiivi indikatiivi preesens (1. ja 2. pöördes või kogu ulatuses), näit. *alkaa, alan; kertoa* 'jutustada', *kerron; lukea, luen; ojentaa* 'sirutada', *ojennan; hypätä, hyppään; mitata* 'mõõta', *mittaan; koota* 'koguda', *kokoan.*

118. Pööramisest ülevaate saamiseks konjugeerime kõigis vormides kaks eri tüüpi verbi: ühetüveline *tahtoa* ja kahetüveline *pelätä* 'karta'.

FINIITSED VORMID

AKTIIV

Jaatav kõne		Eitav kõne	
Indikatiiv			
Preesens			
(*minä*) *tahdon*	*pelkään*	*en*	*tahdo', pelkää'*
(*sinä*) *tahdot*	*pelkäät*	*et*	„ „
(*hän*) *tahtoo*	*pelkää*	*ei*	„ „
(*me*) *tahdomme*	*pelkäämme*	*emme*	„ „
(*te*) *tahdotte*	*pelkäätte*	*ette*	„ „
(*he*) *tahtovat*	*pelkäävät*	*eivät*	„ „

Imperfekt

tahdo i n	*pelkä s i n*	*en*	*tahtonut,*	*pelä n n y t*
tahdo i t	*pelkä s i t*	*et*	„	„
tahto i	*pelkä s i*	*ei*	„	„
tahdo i mme	*pelkä s i mme*	*emme*	*tahto n e e t,*	*pelä n n e e t*
tahdo i tte	*pelkä s i tte*	*ette*	„	„
tahto i vat	*pelkä s i vät*	*eivät*	„	„

Perfekt

olen	*tahtonut,*	*pelännyt*	*en*	*ole tahtonut,*	*pelännyt*
olet	„	„	*et*	„ „	„
on	„	„	*ei*	„ „	„
olemme	*tahtoneet,*	*pelänneet*	*emme*	*ole tahtoneet,*	*pelänneet*
olette	„	„	*ette*	„ „	„
o v a t	„	„	*eivät*	„ „	„

Pluskvamperfekt

olin	*tahtonut,*	*pelännyt*	*en*	*ollut tahtonut,*	*pelännyt*
olit	„	„	*et*	„ „	„
oli	„	„	*ei*	„ „	„
olimme	*tahtoneet,*	*pelänneet*	*emme*	*olleet tahtoneet,*	*pelänneet*
olitte	„	„	*ette*	„ „	„
oli v a t	„	„	*eivät*	„ „	„

Potentsiaal

Preesens

tahto n e n	*pelä n n e n*	*en*	*tahtone',*	*pelänne'*
tahto n e t	*pelä n n e t*	*et*	„	„
tahto n e e	*pelä n n e e*	*ei*	„	„
tahto n e mme	*pelä n n e mme*	*emme*	„	„
tahto n e tte	*pelä n n e tte*	*ette*	„	„
tahto n e vat	*pelä n n e vät*	*eivät*	„	„

Perfekt

l i e n e n	*tahtonut,*	*pelännyt*	*en liene*	*tahtonut,*	*pelännyt*
l i e n e t	„	„	*et*	„ „	„
l i e n e e	„	„	*ei*	„ „	„

lienemme	*tahtoneet, pelänneet*	*emme*	*liene'*	*tahtoneet, pelänneet*	
lienette	„ „	*ette*	„	„	„
lienevät	„ „	*eivät*	„	„	„

Konditsionaal

Preesens

tahtoisin	*pelkäisin*	*en*	*tahtoisi,*	*pelkäisi*
tahtoisit	*pelkäisit*	*et*	„	„
tahtoisi	*pelkäisi*	*ei*	„	„
tahtoisimme	*pelkäisimme*	*emme*	„	„
tahtoisitte	*pelkäisitte*	*ette*	„	„
tahtoisivat	*pelkäisivät*	*eivät*	„	„

Perfekt

olisin	*tahtonut,*	*pelännyt*	*en*	*olisi tahtonut,*	*pelännyt*
olisit	„	„	*et*	„ „	„
olisi	„	„	*ei*	„ „	„
olisimme	*tahtoneet,*	*pelänneet*	*emme*	*olisi tahtoneet,*	*pelänneet*
olisitte	„	„	*ette*	„ „	„
olisivat	„	„	*eivät*	„ „	„

Imperatiiv

Preesens

1.	—	—			
2.	*tahdo'*	*pelkää'*	*älä*	*tahdo',*	*pelkää'*
3.	*tahtokoon*	*pelätköön*	*älköön*	*tahtoko,*	*pelätkö*
1.	*tahtokaamme*	*pelätkäämme*	*älkäämme*	„	„
2.	*tahtokaa*	*pelätkää*	*älkää*	„	„
3.	*tahtokoot*	*pelätkööt*	*älkööt*	„	„

Perfekt

olkoon tahtonut, pelännyt — *älköön olko tahtonut, pelännyt*
olkoot tahtoneet, pelänneet — *älkööt olko tahtoneet, pelänneet*

PASSIIV

Indikatiiv

Preesens	*tahdotaan*	*pelätään*	*ei tahdota,*	*pelätä*
Imperfekt	*tahdottiin*	*pelättiin*	*ei tahdottu,*	*pelätty*
Perfekt	*on tahdottu,*	*pelätty*	*ei ole tahdottu,*	*pelätty*
Pluskvamp.	*oli tahdottu,*	*pelätty*	*ei ollut (oltu)*	*tahdottu, pelätty*

Potentsiaal

Preesens	*tahdottaneen*	*pelättäneen*	*ei tahdottane,*	*pelättäne*
Perfekt	*lienee tahdottu,*	*pelätty*	*ei liene tahdottu,*	*pelätty*

Konditsionaal

Preesens	*tahdottaisiin*	*pelättäisiin*	*ei tahdottaisi,*	*pelättäisi*
Perfekt	*olisi tahdottu,*	*pelätty*	*ei olisi tahdottu,*	*pelätty*

Imperatiiv

Preesens	*tahdottakoon*	*pelättäköön*	*älköön tahdottako,*	*pelättäkö*
Perfekt	*olkoon tahdottu,*	*pelätty*	*älköön olko tahdottu,*	*pelätty*

INFINIITSED VORMID

Infinitiivid

AKTIIV

I.	Lühem vorm		*tahtoa*	*pelätä*
	Pikem vorm (transl.)		*tahtoakseni, -(si)*	*pelätäkseni, -(si)* jne.
II.	Inessiiv	*tahtoessa*	*pelätessä*	
	Instruktiiv	*tahtoen*	*peläten*	
III.	Ill.	*tahtomaan*	*pelkäämään*	
	Iness.	*tahtomassa*	*pelkäämässä*	
	Elat.	*tahtomasta*	*pelkäämästä*	
	Adess.	*tahtomalla*	*pelkäämällä*	
	Abess.	*tahtomatta*	*pelkäämättä*	
	Instr.	*tahtoman*	*pelkäämän*	

IV.	Nom.	*tahto m i n e n*	*pelkää m i n e n*
	Gen.	*tahtomisen*	*pelkäämisen*
	Part.	*tahtomista*	*pelkäämistä*

PASSIIV

II.	Iness.	*tahdo t t a e s s a*	*pelä t t ä e s s ä*
III.	Instr.	*tahdo t t a m a n*	*pelä t t ä m ä n*

Partitsiibid

		AKTIIV		PASSIIV	
I.		*tahto v a*	*pelkää v ä*	*tahdo t t a v a*	*pelä t t ä v ä*
II.	Nom.	*tahto n u t*	*pelä n n y t*	*tahdo t t u*	*pelä t t y*
	Gen.	*tahto n e e n*	*pelä n n e e n*		

PÖÖRDTÜÜPIDE ÜLEVAADE

I. Ühetüvelised verbid

119. *o-*, *u-*, *y*-tüvelised

k e r t o a 'jutustada'

	Indik. prees.	Indik. imperf.	II part.	Imperat.
Akt.	*kerron*	*kertoi*	*kertonut*	*kertokoon*
Pass.	*kerrotaan*	*kerrottiin*	*kerrottu*	*kerrottakoon*

Nagu *k e r t o a* pöörduvad kõik verbid, mille tüvevokaal on *-o-*, *-u-* või *-y-*. Imperfekti *i*-ga liitudes moodustub diftong *oi*, *ui*, *yi*; samuti konditsionaalis: *kertoisin*. Näit. *aikoa* [*aion*] 'kavatseda', *latoa* [*-don*] 'laduda', *tyytyä* 'leppida', *kaatua* 'langeda', *kääntyä* [*-nnyn*] 'pöörduda', *syntyä* 'sündida', *viipyä* [*-vyn*] 'viibida', *luopua* [*-vun*] 'loobuda', *tahtoa* [*-hdon*] 'tahta', *yhtyä* [*yhdyn*] 'ühineda', *pettyä* [*-tyn*] 'pettuda', *laihtua* [*-hdun*] 'lahjeneda', *kysyä* 'küsida', *pahastua* 'pahaseks saada', *pysähtyä* [*-hdyn*] 'peatuda', *ilmoittautua* 'end teatada', *kieltäytyä* 'keelduda'.

120. *e*-tüvelised

lukea 'lugeda'

luen	*luki*	*lukenut*	*lukekoon*
luetaan	*luettiin*	*luettu*	*luettakoon*

Nagu *lukea* pöörduvad kõik *e*-tüvelised verbid. Imperfektis *e*+*i*>*i*. Samuti kaob konditsionaali preesensis *-isi-* eest *e*: *lukisin*. Lisanäiteid: *kulkea* [*-ljen*] 'liikuda, kõndida', *sulkea* [*-ljen*] 'sulgeda', *polkea* [*-ljen*] 'jalge alla tallata', *hakea* [*haen*] 'otsida', *pukea* [*puen*] 'riietada', *kätkeä* 'peita', *itkeä* 'nutta', *särkeä* [*-rjen*] 'purustada', *kylpeä* [*-lven*] 'supelda; kümmelda; vihelda', *laskea* [*-sken*] 'lasta; arvutada', *käskeä* 'käskida', *iskeä* 'lüüa'. Eranditena kuuluvad siia *lähteä* [*-hden*] 'minna' (imperf. *lähti* ~ *läksi*, kondits. *lähtisi* ~ *läksisi*) ja *tuntea* [*-nnen*] 'tunda' (imperf. *tunsi*).

121. *a*-, *ä*-tüvelised

antaa 'anda'

annan	*antoi*	*antanut*	*antakoon*
annetaan	*annettiin*	*annettu*	*annettakoon*

Nagu *antaa* pöördub enamik kahesilbilisi *a*-tüvelisi verbe, mille 1. vokaal ei ole *o* ega *u*. Imperfektis *a*+*i*>*oi*. Kuid konditsionaalis *-isi-* ees *a* püsib: *antaisin*. Passiivi tunnuse ees *a*>*e* nagu üldse kõigil *a*-, *ä*-tüvelistel verbidel. Näit. *kantaa* 'kanda', *alkaa* [*alan*] 'hakata, alata', *jakaa* [*jaan*, imperf. *jaoin*, pass. *jaettiin*] 'jagada', *sataa* 'sadada', *ajaa* 'sõita', *palaa* 'põleda', *jaksaa* 'jaksata, suuta; tervisel olla, elada', *jatkaa* 'jätkata', *kaivaa* 'kaevata', *kattaa* 'katta; katust teha', *kasvaa*, *laulaa* 'laulda', *maksaa*, *painaa* 'vajutada; kaaluda; trükkida', *raataa* [*-dan*] 'tööd murda', *tappaa*.

auttaa 'aidata'

autan	*auttoi* ~ *autti*	*auttanut*	*auttakoon*
autetaan	*autettiin*	*autettu*	*autettakoon*

Pöördub õieti samuti kui *antaa*, ainult imperfektis võib *oi*-diftongi kõrval esineda paralleelvormina *i*-line, mis pärineb lääne-

soome murdeist. Samasugust *oi* ~ *i* vaheldust esineb soome kirjakeeles veel järgmistes siia kuuluvais verbides: *haastaa* 'kõnelda, kaevata', *haistaa*, *karttaa* [*-rtan*] 'eemale hoida, vältida, ette vaadata', *kastaa* 'kasta, ristida', *laittaa* 'teha, valmistada, seada', *maistaa* 'maitsta', *malttaa* 'mallata, läbeda', *naittaa*, *raastaa* 'lõhki kiskuda', *saattaa*, *taittaa* 'murda, kokku murda', *vaihtaa* [*-hdan*] 'vahetada', *virkkaa* 'lausuda'.

o t t a a 'võtta'

otan	*otti*	*ottanut*	*ottakoon*
otetaan	*otettiin*	*otettu*	*otettakoon*

Nagu *o t t a a* pöörduvad : 1) kahesilbilised *a*-tüvelised verbid, mille 1. vokaal on *o* või *u*, 2) *a*-tüvelised mitmesilbilised ja 3) *ä*-tüvelised verbid. Imperfektis on *a* (*ä*)+*i*>*i*. Konditsionaali tunnuse ees on tüvevokaal aga püsinud: *ottaisin*. Passiivi tunnuse ees *a*, *ä*>*e*. Näit. *koettaa* 'katsuda, proovida', *hohtaa* [*-hdan*] 'särada, hiilata', *voittaa* 'võita', *ostaa*, *sulaa* 'sulada', *juottaa* 'joota', *polttaa* 'põletada, suitsetada', *muistaa* 'mäletada', *tuottaa* 'toota', *kannattaa* 'toetada, kanda', *matkustaa* 'reisida', *kirjoittaa*, *odottaa* 'oodata', *rakastaa* 'armastada', *elää* 'elada', *kiittää* 'tänada', *kylvää* 'külvata', *pettää* 'petta', *pitää* 'pidada, hoida; lugu pidada', *vetää* 'vedada, tõmmata', *lähettää* 'saata', *käsittää* 'käsitada, mõista'. Samuti ka *kyntää* [*-nnän*, imperf. *kynnin*, *kynti*] 'künda'.

y m m ä r t ä ä 'mõista, aru saada'

ymmärrän	*ymmärsi*	*ymmärtänyt*	*ymmärtäköön*
ymmärretään	*ymmärrettiin*	*ymmärretty*	*ymmärrettäköön*

Siia kuuluvad verbid, mille I infinitiivis on *-ltaa*, *-rtaa*, *-ntaa* või *-ltää*, *-rtää*, *-ntää*. Imperfektis esineb *-si*, mis on saadud varasemast *ti*-st (*t*+*i*>*si*). Konditsionaali prees. *ymmärtäisin*. Passiivi tunnuse ees *a*, *ä* > *e*. Näit. *kavaltaa* [*-llan*] 'reeta; tüssata, kõrvaldada', *kieltää* [*-llän*] 'keelata', *kuultaa* 'kumada, särada, paista', *puhaltaa* 'puhuda', *sammaltaa* 'pudistada, kogelda', *uskaltaa* 'julgeda, söandada', *temmeltää* 'möllata, käratseda', *vaeltaa* 'rännata', *kiertää* [*-rrän*] 'ringelda', *kumartaa* [*-rran*] 'kummardada', *murtaa*, *musertaa* 'purustada', *sopertaa* 'kogelda', *hiljentää* [*-nnän*] 'vaigistada', *komentaa* 'käskida', *kääntää* 'tõlkida, pöörata', *lentää* 'lennata', *lyhentää* 'lühendada', *ojentaa* 'ulatada', *pidentää* 'pikendada',

rakentaa 'ehitada', *rientää* 'rutata, tormata', *työntää* 'tõugata', *valmentaa* 'treenida'.

Samuti pöörduvad ka verbid: *huutaa* [*-dan*, imperf. *huusi*] 'karjuda, hüüda', *löytää* 'leida', *pyytää* 'paluda', *taitaa* 'võida, saada; osata', *tietää* [*-dän*, imperf. *tiesi*, kond. *tietäisin*] 'teada'. Kuid eriti kahest viimasest kasutatakse üsna üldiselt konsonanttüvelisigi vorme, näit. *tiennyt* (~ *tietänyt*) 'teadnud', *tietty* 'teatud', *tiettiin* 'teati', *tiettävä* 'teatav'; samuti *tainnut*, *taittiin*, *taittu* jne.

Märkus 1. Harvemini, peamiselt rahvaluules, esineb imperfektis paralleelvorme enamasti kõigist *ymmärtää*-rühma verbidest, näit. *kielti* (1. p. *kiellin*), *ojenti*, *rienti*, *puhalti*, *murti*, *huuti* jne.

Märkus 2. Siia kuuluvad veel mõned *a-*, *ä*-tüvelised verbid, mis ei pöördu õieti ühegi esitatud tüüpsõna järgi, vaid mille imperfektis on mitu paralleelvormi. Näit. *soutaa* [*-dan*] 'sõuda', imperf. *souti* ~ *sousi*; *kaataa* 'maha paisata; ümber lükata; tappa; valada', imperf. *kaatoi* ~ *kaasi* (~ *kaati*); samuti *saartaa* [*-rran*] 'blokeerida, sisse piirata', imperf. *saartoi* ~ *saarsi* (~ *saarti*) ja *kaartaa* 'kumerdada; ringi ümber teha', imperf. *kaartoi* ~ *kaarsi* (~*kaarti*).

122. *i*-tüvelised

oppia

opin	*oppi*	*oppinut*	*oppikoon*
opitaan	*opittiin*	*opittu*	*opittakoon*

Nagu *oppia* pöörduvad *i*-tüvelised verbid, mille I infinitiivis on *-ia* või *-iä*. Preesens ja imperfekt on neil sarnased, välja arvatud ains. 3. pööre (*opin* 'õpin; õppisin'; *oppii* 'õpib', *oppi* 'õppis'). Eestlase seisukohalt peetagu silmas, et konditsionaal on *oppisi*. Näiteid: *ehtiä* [*-hdin*] 'jõuda', *etsiä* 'otsida', *keksiä* 'leiutada', *hankkia* [*-nkin*], *onkia* [*-ngin*] 'õngitseda', *repiä* [*-vin*] 'rebida', *sopia* [*-vin*] 'sobida; kokku leppida', *toimia* 'tegutseda', *tutkia* 'uurida', *vaatia* 'nõuda', *liikehtiä* 'end liigutada'.

ikävöidä 'igatseda'

ikävöin	*ikävöi*	*ikävöinyt*	*ikävöiköön*
ikävöidään	*ikävöitiin*	*ikävöity*	*ikävöitäköön*

Nõnda pöörduvad verbid, mille I infinitiivis on *i*-diftong + *-da*, *-dä*. Preesens ja imperfekt on neil täiesti identsed: *voi* 'võib; võis',

aga konditsionaal *voisi* 'võiks'. Lisanäiteid: *voida* 'saada; võida; suuta; elada', *naida* 'abielluda', *puida* 'reht peksa', *uida* 'ujuda', *epäröidä* 'kõhelda', *haravoida* 'riisuda', *vartioida* 'valvata', *käräjöidä* 'kohut käia', *luennoida* 'loengut pidada', *naamioida* 'maskeerida', *hedelmöidä* 'vilja kanda', *tupakoida* 'suitsetada'.

123. Pika vokaali ja diftongitüvelised

tuoda 'tuua'

tuon	*toi*	*tuonut*	*tuokoon*
tuodaan	*tuotiin*	*tuotu*	*tuotakoon*

Nagu *tuoda* pöörduvad ühesilbilised pikavokaalsed ja (algupäraselt pikavokaalsed) diftongilised verbid, mille I infinitiivis on *-da, -dä*. Imperfekti tunnuse *i* ja konditsionaali *-isi-* ees on pikk vokaal lühenenud (imperf. *sai, toi, jäi*; kond. *saisi, toisi, jäisi*). Preesensi ains. 3. pöördes võib lõputa vormi kõrval esineda ka *pi*-lõpuline *tuo* e. *tuopi*. Näit. *saada, jäädä, juoda* (imperf. *joi*, kond. *joisi*) 'juua', *luoda* 'luua, teha; lüüa; pilduda', *suoda* 'osaks saada lasta; lubada; soovida', *syödä* (imperf. *söi*, kond. *söisi*) 'süüa', *lyödä* 'lüüa', *viedä* (imperf. *vei*, kond. *veisi*) 'viia', *myydä* (imperf. *myi*, kond. *myisi*) ~ *myödä* (imperf. *möi*, kond. *möisi*) 'müüa'.

Erandina kuulub siia ka *käydä* (prees. *käyn*, imperf. *kävi*, kond. *kävisi*) 'käia'.

II. Kahetüvelised verbid

124. *e*-tüvelised

kuunnella 'kuulata'

kuuntelen	*kuuntelin*	*kuunnellut*	*kuunnelkoon*
kuunnellaan	*kuunneltiin*	*kuunneltu*	*kuunneltakoon*

Nagu *kuunnella* pöörduvad kahesilbilised või pikemad I infinitiivis *la-, lä-, ra-, rä-, na-, nä-, sta-, stä-* või *ista-, istä*-lõpulised verbid. Astmevahelduslikes verbides on I infinitiivis nõrk, preesensis tugev aste. Indikatiivi imperfektis ja konditsionaali preesensis *e*+*i*>*i*. Vokaaltüvi *kuuntele-*, imperf. *kuuntelin*, kondits. *kuun-*

telisin, konsonanttüvi: *kuunnel* + *nut* > *kuunnellut*, potentsiaal *kuunnellen*; niisiis toimub aktiivi II partitsiibis ja potentsiaalis assimilatsioon: *l*+*n*>*ll*, *r*+*n*>*rr*, *s*+*n*>*ss*, imperatiivis aga säilib konsonanttüvi: *kunnelkoon*. Näit. kahesilbilisi: *kuolla* [*-len*] 'surra', *kuulla* 'kuulda', *luulla* 'mõtelda', *nuolla* 'lakkuda', *piillä* 'peituda', *purra* [*-ren*] 'hammustada', *surra* 'leinata, kurvastada', *mennä* [*menen, meni, mennyt, mentäköön*] 'minna', *panna*, *nousta* [*nousen, nousi, noussut, noustaan, noustakoon*] 'tõusta', *pestä* [*pesen*], *päästä* 'pääseda', mitmesilbilisi: *ajatella* [*-ttelen*] 'mõtelda', *epäillä* 'kahelda', *kannella* [*-ntelen*] 'kanda; kaevata', *kilahdella* [*-htelen*] 'kõlksatada', *kokeilla* 'katsetada', *kuljeskella* 'hulkuda', *kuvitella* [*-ttelen*] 'kujutleda, fantaseerida', *madella* [*-telen*] 'roomata', *mairitella* [*-ttelen*] 'meelitada', *näytellä* [*-ttelen*] 'näidelda', *ommella* [*ompelen*] 'õmmelda', *raadella* [*-telen*] 'lõhki kiskuda', *rukoilla* [*-len*] 'paluda', *tapella* [*-ppelen*] 'kakelda', *totella* [*-ttelen*] 'sõna kuulata', *työskennellä* [*-ntelen*] 'töötada', *rangaista* [*rankaisen, rankaisi, rangaissut, rangaiskoon, rangaistaan, rangaistiin*] 'karistada', *oikaista* [*-sen*] 'õgvendada', *aukaista* [*-sen*] 'avada', *vapista* [*-sen*] 'vabiseda', *julkaista* [*-sen*] 'avaldada', *parkaista* [*-sen*] 'karjatada', *rohkaista* [*-sen*] 'julgustada', *mumista* [*-sen*] 'pomiseda', *lakaista* [*-sen*] '(luuaga) pühkida'.

Märkus. 1. *ista*-lõpulised verbid on harilikult astmevaheldusetud, välja arvatud *rangaista*. Nende konditsionaali preesens: *rankaisisi, oikaisisi* jne.

Märkus. 2. Onomatopoeetilistes *ista-*, *istä*-verbides on tavalise vokaaltüve kõrval veel *ja-*, *jä*-line tüvi, mida kasutatakse peamiselt luulekeeles. Näit. *helistä* 'heliseda', ind. prees. *helisen* ~ *heläjän*, kondits. prees. *helisisin* ~ *heläjäisin*; *humista* 'mühiseda', *humisen* ~ *humajan*; *hyristä* 'ümiseda', *hyrisen* ~ *hyräjän*; *kihistä* 'kihiseda', *kihisen* ~ *kihajan*; *kumista* 'kumiseda', *kumisen* ~ *kumajan*; *liristä* 'suliseda', *lirisen* ~ *liräjän*; *pihistä* 'kähiseda', *pihisen* ~ *pihäjän*; *rähistä* 'käratseda', *rähisen* ~ *rähäjän*; *sihistä* 'sihiseda', *sihisen* ~ *sihajan*; *väristä* 'väriseda', *värisen* ~ *väräjän*.

tehdä

teen	*teki* (*minä tein*)	*tehnyt*	*tehköön*
tehdään	*tehtiin*	*tehty*	*tehtäköön*

Konditsionaali preesens: *tekisin*.
Samuti pöördub *nähdä* [*näen*].

juosta

juoksen	*juoksi*	*juossut*	*juoskoon*
juostaan	*juostiin*	*juostu*	*juostakoon*

Konditsionaali preesens: *juoksisin.*

Samuti pöörduvad: *syöstä* [*syöksen*] 'söösta, karata, tormata', *piestä* [*pieksen*] 'peksta, kolkida'.

valita 'valida'

valitsen	*valitsi*	*valinnut*	*valitkoon*
valitaan	*valittiin*	*valittu*	*valittakoon*

Nagu *valita* pöörduvad verbid, mille I infinitiivis on *-ita* või *-itä*. Nende preesensis on *-tse-*, imperfektis *-tsi-* ja konditsionaali preesensis *-tsisi-*: *valitsisin.* II partitsiibis ja potentsiaalis toimub assimilatsioon: *t+n>nn*: *valit+nut>valinnut*; *valinnen.* Näit. *hallita* 'valitseda', *hillitä* 'rahustada, taltsutada', *häiritä* 'segada', *iloita* 'rõõmustada', *kaupita* 'müütada, kaubitseda', *mainita* 'nimetada', *palkita* 'autasustada', *ravita* 'sööta, toita', *tarita* 'pakkuda, kostitada', *tarvita* 'vajada', *punnita* 'kaaluda', *vallita* 'valitseda, domineerida', *haravoita* 'riisuda', *hedelmöitä* 'vilja kanda', *ikävöitä* 'igatseda', *luennoita* 'loengut pidada', *tarinoita* 'jutustada', *tupakoita* 'suitsetada', *vartioita* 'valvata', *viheriöitä* 'haljendada', *ympäröitä* 'ümbritseda'. Verbid, mille I infinitiivis on *oita, öitä,* võivad pöörduda ka nagu tüüpsõna *ikävöidä,* kui need I infinitiivis on *oida-, öidä-*lõpulised, missuguseina nad ongi eelistatavad, sest nõnda on need lühemad. Vrd. *tupakoida, tupakoin, tupakoinut* ja *tupakoita, tupakoitsen, tupakoinnut.*

vaieta 'vaikida'

vaikenen	*vaikeni*	*vaiennut*	*vaietkoon*
vaietaan	*vaiettiin*	*vaiettu*	*vaiettakoon*

Nõnda pöörduvad verbid, mille I infinitiivis on *-eta, -etä,* ja mõned *-ata-, -ätä-* ning *-ota*-lõpulised verbid. Preesensis esineb neil *-ne-* ning astmevaheldusliked verbidel tugev aste. Samuti on tugev aste imperfektis: *vaikeni* ja konditsionaalis: *vaikenisi.* Aktiivi II partitsiibis ja potentsiaalis *t+n>nn*: *vaiennut, vaiennen.* Näit. *aleta* [*-nen*] 'alaneda', *huveta* [*hupenen*] 'kiiresti kuluda, väheneda', *kalveta* [*-lpenen*] 'kahvatada', *kaveta* [*kapenen*] 'kitseneda', *kyetä* [*kykenen*] 'võimeline olla, suuta', *laajeta* 'laieneda', *lähetä*

[*lähenen*] 'läheneda', *paeta* [*pakenen*] 'põgeneda', *pehmetä* 'pehmeneda', *pienetä* [*pienenen*] 'väheneda', *rumeta* [*rumenen*] 'inetuks muutuda', *rohjeta* [*rohkenen*] 'julgeda', *saeta* [*sakenen*] 'tiheneda, pakseneda', *tarjeta* [*tarkenen*] 'külma välja kannatada', *vanheta* 'vananeda', *vähetä* 'väheneda', *mädätä* [*mätänen*] 'mädaneda', *hapata* [*happanen*] 'hapneda', *loitota* [*loittonen*] 'kaugeneda', *ulota* [*ulkonen*] 'välja ulatuda'.

Märkus. 3- ja 4-silbilistel *e*-tüvelistel verbidel võib konditsionaalis esineda *eisi*-tunnuselisi paralleelvorme, mida kasutatakse peamiselt luulekeeles. Näit. *kuunteleisin, valitseisin, vaikeneisin.*

125. Kontraheerunud verbid

Astmevahelduslike kontraheerunud verbide I infinitiiv on nõrgas astmes, preesens tugevas astmes, sest selles on teine silp algselt lahtine. Nimelt on preesensi 2. ja 3. silbi vahelt kadunud *δ*-häälik, mistõttu kaks silpi on kokku tõmbunud, kontraheerunud (* *lepäδän*>*lepään*, **kaipaδan* > *kaipaan*). Imperfektis esineb kõigil kontraheerunud verbidel *-si-*.

tavata 'kohata'

tapaan	*tapasi*	*tavannut*	*tavatkoon*
tavataan	*tavattiin*	*tavattu*	*tavattakoon*

Nagu *tavata* pöörduvad verbid, mille I infinitiivis on *-ata, -ätä*. Preesensis esineb neil vastavalt *-aa-, -ää-*. Konditsionaali preesensis on diftong *-ai-* või *-äi-*: *tapaisin*. Näit. *hypätä* [*hyppään*], *hakata* [*hakkaan*] 'raiuda', *huoata* [*huokaan*] 'ohata', *hyökätä* [*hyökkään*] 'rünnata', *kaivata* [*kaipaan*] 'igatseda', *karata* [*karkaan*], *kelvata* [*kelpaan*] 'kõlvata', *lakata* [*lakkaan*], *levätä* [*-pään*] 'puhata', *maata* [*makaan*] 'lamada, magada', *mitata* [*mittaan*] 'mõõta', *pelätä* [*-lkään*] 'karta', *ryypätä* [*ryyppään*], *temmata* [*tempaan*] 'tõmmata', *uhata* [*uhkaan*] 'ähvardada', *verrata* [*vertaan*] 'võrrelda', *virrata* [*virtaan*] 'voolata', *herjata* [*herjaan*] 'teotada', *kehrätä* [*kehrään*] 'kedrata', *korjata* [*-rjaan*] 'parandada', *kuvata* [*-vaan*] 'kujutada', *pilata* 'rikkuda', *salata* [*salaan*], *seurata* [*-raan*] 'järgneda', *vaivata* [*-vaan*] 'vaevata', *varata* 'reserveerida'.

Märkus. Mõnedel siia kuuluvail verbidel on tavalise vokaaltüve kõrval vananenud *ja-*, *jä*-line paralleelvorm, mida leidub luulekeeles. Näit. *avata*, indik. prees. *avaan ~ avajan*, kondits. *avaisin ~ avajaisin*; *palata* 'tagasi tulla', *palaan ~ palajan; herätä* 'ärgata', *herään ~ heräjän, heräisin ~ heräjäisin, levätä* 'puhata', *lepään ~ lepäjän, hylätä* 'maha jätta', *hylkään ~ hylkäjän*. Murdeti on seesuguseid vorme rohkesti.

pudota 'kukkuda'

putoan	*putosi*	*pudonnut*	*pudotkoon*
pudotaan	*pudottiin*	*pudottu*	*pudottakoon*

Nagu *pudota* pöörduvad verbid, mille I infinitiivis on *-ota, -eta, -etä*. Preesensis on neil vastavalt *-oa-, -ea-, -eä-*. Konditsionaali preesensis esineb triftong *-oai-, -eai-, -eäi-* või diftong *-oi-, -ei-*: *putoaisin ~ putoisin, rupeaisin ~ rupeisin* 'hakkaksin'. Näit. *kadota* [*-toan*] 'kaduda', *koota* [*kokoan*] 'koguda', *erota* [*eroan*] 'lahkuda', *kirota* [*-oan*] 'vanduda', *kaihota* [*-hoan*] 'igatseda', *tauota* [*taukoan*] 'lakata', *upota* [*uppoan*] 'uppuda', *langeta* [*-nkean*] 'langeda', *lohjeta* [*-hkean*] 'lõhkeda', *haljeta* [*-lkean*] 'lõhkeda', *poiketa* [*-kkean*] 'põigata', *puhjeta* [*-hkean*] 'puhkeda', *katketa* [*-tkean*] 'katkeda', *ruveta* [*rupean*] 'hakata', *todeta* [*-tean*] 'konstateerida', *herjetä* [*-rkeän*] 'lakata', *hävetä* [*-peän*] 'häbeneda', *revetä* [*repeän*] 'rebeneda', *kiivetä* [*-peän*] 'ronida', *teljetä* [*-lkeän*] 'riivistada' jne.

Märkus 1. Murdeti esineb siia kuuluvate verbide preesensis ulatuslikult pikki vokaale *oo, ee*. Neid vanas kirjakeeles üldisi vorme tuleb mõnevõrra ette tänapäevagi kirjakeeles, näit. *putoon, katoon, kokoon, katkeen, rupeen, häpeen*, millest lähtub diftongiline konditsionaal.

Märkus 2. Mõnede *eta-, etä*-verbide konjugeerimisel esineb kirjakeeles teatavat kõikuvust: need võivad pöörduda kontraheerunud verbidena või *vaieta*-tüübi järgi. Enamasti on emba-kumba tüüpi eelistatud. Näit. *aueta* 'avaneda', *aukean ~ aukenen*; *herjetä* 'lakata', *herkeän* (*~ herkenen*); *laueta* 'lahti minna', *laukean* (*~ laukenen*); *raueta* 'raugeda, vaibuda', *raukean* (*~ raukenen*); *iljetä* 'julgeda, söandada', *ilkenen ~ ilkeän*; *oieta* 'õigeks minna, õigneda', *oikenen* (*~ oikean*); *levetä* 'laieneda', *levenen* (*~ leveän*), *rohjeta* 'julgeda', *rohkenen* (*~ rohkean*).

haluta 'soovida, tahta'

haluan	*halusi*	*halunnut*	*halutkoon*
halutaan	*haluttiin*	*haluttu*	*haluttakoon*

Nagu *haluta* pöörduvad verbid, mille I infinitiivis on *-uta, -ytä, -itä*. Preesensis on neil vastavalt *-ua-, -yä-, -iä-*. Konditsio-

naali preesensis esineb üksnes triftong *-uai-*, *-yäi-*, *-iäi-*: *haluaisin*. Näit. *kavuta* [*-puan*] 'ronida', *meluta* [*-uan*] 'lärmitseda', *savuta* [*-vuan*] 'suitseda', *tajuta* [*-uan*] 'tajuda', *höyrytä* [*-yän*] 'aurata', *pölytä* [*-yän*] 'tolmata', *pulputa* [*-lppuan*] 'pulbitseda', *älytä* [*-yän*] 'taibata', *hellitä* [*-ltiän*] 'lõdveneda, lahti minna', *hävitä* [*-viän*] 'hukkuda, kaduda; (spordis) kaotada', *levitä* [*-viän*] 'levida', *lämmitä* [*-mpiän*] 'soojeneda; küdeda', *selvitä* [*-viän*] 'selguda; toime tulla'.

Märkus 1. Kontraheerunud verbide vokaaltüves (preesensis) esineb pikk vokaal või diftong. Pikk vokaal on sel juhtumil, kui I infinitiivis esineb sama vokaal *t* ees ja järel: *kaivata* → *kaipaan*, *levätä* → *lepään*. Missugune diftong tuleb vokaaltüvesse, seda saame teada, kui I infinitiivis jätame ära *t* — diftong moodustub *t* ees ja järel olevast vokaalist: *kavuta* → *kapuan*, *erota* → *eroan*, *ruveta* → *rupean*, *hävitä* → *häviän*.

Märkus 2. Kontraheerunud verbidel, mille vokaaltüves on diftong, esineb preesensi ainsuse 3. pöördes viimase vokaali pikendus, näit. *hän putoaa*, *haluaa*, *rupeaa*, *kiipeää*. Pikavokaalilistel verbidel püsib tüvi: *hän kaipaa*, *tapaa*, *lepää*. Aga teistes kahetüvelistes verbides esineb ainsuse 3. pöördes vokaali pikendus: *hän kuuntelee*, *rankaisee*, *valitsee*, *vaikenee* jne.

C. MUUTUMATUD SÕNAD

ADVERBID

126. Adverbid väljendavad soome keeles nagu eestigi keeles tegevuse aega, kohta, viisi, mingi omaduse määra, hulka või mingit muud asjaolu. Näit. *Karjala oli ennen takapajuinen syrjäseutu* 'Karjala oli enne mahajäänud kolgas'. *Nykyään on kokonaan toisin* 'praegu on hoopis teisiti'. *Kehitys on erittäin nopeaa* 'arenemine on eriti kiire'. *Menimme kauas meren rannalle* 'läksime kaugele mere rannale'.

Adverbid kuuluvad lauses kas verbi, adjektiivi või adverbi juurde. Näit. *Eilen olin kauan kävelemässä* 'eile olin kaua jalutamas'. *Kaukaa kuului askeleita* 'kaugelt kuuldus samme'. *Juna kulki nopeasti* 'rong sõitis kiiresti'. *Ovi on auki* 'uks on lahti'. *Yö oli liian pimeä* 'öö oli liiga pime'. *Sellaista tapahtui hyvin usein* 'säärast juhtus väga sageli'.

127. Tähenduse järgi võib adverbe jaotada mitmesse rühma. Need väljendavad:

1) kohta: *sinne* 'sinna', *sieltä* 'sealt', *ylhäällä* 'üleval', *alla* 'all', *ulos* 'välja', *ylös* 'üles', *ulkona* 'väljas', *etäällä* 'kaugel';

2) a e g a: *heti* 'kohe', *kohta* 'kohe', *nyt* 'nüüd', *äsken* 'äsja', *silloin* 'siis', *huomenna* 'homme', *jo* 'ju';
3) v i i s i: *hyvin* 'hästi', *hauskasti* 'rõõmsalt', *väkisin* 'vägisi', *oikein* 'õige', *paremmin* 'paremini', *erittäin* 'eriti';
4) m ä ä r a ja h u l k a: *vähän* 'vähe', *pitkälti* 'pikalt, kaua', *laseittain* 'klaasikaupa', *runsaasti* 'rohkesti', *melkein* 'peaaegu', *liian* 'liiga', *kyllin* 'küllaldaselt';
5) a s e n d i t või s e i s u n d i t: *auki* 'lahti', *kiinni* 'kinni', *rikki* 'katki', *rinnakkain* 'kõrvuti', *perätysten* 'järjestikku', *kulmittain* 'nurgeti';
6) s u u n d a: *läpi* 'läbi', *yli* 'üle', *alitse* 'alt läbi';
7) k ü s i m u s t: *milloin* 'millal', *tokko* 'kas'.

128. On sõnu, mis võivad olla nii adverbid kui ka post- ja prepositsioonid: *halki* 'läbi', *poikki* 'põiki üle', *ohi* 'mööda', *puhki* 'risti läbi, põiki läbi; lõhki', *yli* 'üle', *läpi* 'läbi', *ympäri* 'ümber', *alitse* 'alt läbi' jne. Tuleb vahet teha, millal sõna on adverb, millal post- või prepositsioon. Adverbil on iseseisev tähendus ja ta esineb koos verbi, adjektiivi või adverbiga, kuna post- ja prepositsioonid saavad tähenduse alles koos noomeni või possessiivsufiksiga. Näit. *Kuljimme metsan halki* (postpos.) 'läksime läbi metsa'. *Pallo meni halki* (adv.) 'pall läks lõhki'. *Hän ui joen poikki* (postpos.) 'ta ujus üle jõe'. *Purin kieleni poikki* (adv.) 'hammustasin oma keele katki'.

129. Mõnedel adverbidel on olemas ka komparatiivi- ja superlatiivivorme. Näit. *hiljaa* 'tasa', *hiljemmin* 'tasemini'; *kaua* 'kaua', *kauemmin* 'kauemini', *kauimmin* 'kõige kauemini'; *kaukana* 'kaugel', *kauaksi, kauas* 'kaugele', *kauempana* 'kaugemal', *kauemmaksi* 'kaugemale', *kauimpana* 'kõige kaugemal', *kauimmaksi* 'kõige kaugemale'; *lähellä* 'lähedal', *lähempänä* 'lähemal', *lähempää, lähemmältä* 'lähemalt', *lähemmäksi, lähemmäs, lähemmälle* 'lähemale', *lähimpänä* 'kõige lähemal', *lähimmäksi* 'kõige lähemale'; *sisällä* 'sees', *sisempänä* 'enam seespool', *sisimpänä* 'kõige seespool'; *ulkona* 'väljas', *ulos* 'välja', *ulompana* 'enam väljaspool', *ulommaksi* 'enam väljapoole'.

Päris tavalised on võrdlusastmed adjektiividest tuletatud *sti*-lõpulistel adverbidel. Neil on komparatiivis kui superlatiivis *-mmin*, mis vormiliselt on mitmuse instruktiiv. Näit.

	Komparatiiv	Superlatiiv
helposti 'kergesti'	*helpommin*	*helpoimmin*
kovasti 'kõvasti'	*kovemmin*	*kovimmin*
levollisesti 'rahulikult'	*levollisemmin*	*levollisimmin*
reippaasti 'reipalt'	*reippaammin*	*reippaimmin* jne.

130. Adverbidele võivad liituda ka possessiivsufiksid. Kõige sagedamini kasutatakse 3. isiku possessiivsufiksit. Siinjuures on see possessiivsufiks nagu kivinenud, kaotanud oma konkreetse tähenduse. Näit. *seisoalleen* 'püsti', *hiljalleen* 'vaikselt', *paraillaan* 'parajasti (just)', *suorastaan* 'otse', *ainoastaan* 'ainult', *kerrassaan* 'täiesti, päris', *kokonaan* 'koguni, täiesti', *nykyään* 'praegu', *kuka*

tahansa 'kes tahes', *enimmäkseen* 'enamasti, suuremalt jaolt', *kello on täsmälleen kaksi* 'kell on täpselt kaks' jne.

Muidugi võib adverbides esineda teistegi isikute possessiivsufikseid. Näit. *mielelläni lähdin* 'läksin meeleldi', *menit mielelläsi* 'läksid meeleldi', *tosissani sanoin* 'ütlesin tõsiselt', *olen siitä hyvilläni* 'mul on sellest heameel', *yksinäni* 'mina üksi', *yksinäsi* 'sina üksi', *pitkälläni* 'pikali' jne.

PARTIKLID

Post- ja prepositsioonid

131. Post- ja prepositsioonid kuuluvad noomenite (peamiselt substantiivide ja pronoomenite) juurde. Postpositsioon on noomeni järel, prepositsioon selle ees. Post- ja prepositsioonid ühes juurdekuuluvate noomenitega väljendavad ruumilisi (*metsän takana* 'metsa taga'), ajalisi (*ennen sotaa* 'enne sõda'), põhjuslikke (*voittoa varten* 'võidu jaoks'), viisi (*lain mukaan* 'seaduse järgi') või muid suhteid. Mõni postpositsioon võib esineda ka teatava käände funktsioonis (*metsän sisässä* = *metsässä*).

Post- ja prepositsioonid saavad lauses tähenduse alles koos noomeniga, osa postpositsioone ka koos possessiivsufiksiga. Seepärast võivad need ainult koos noomeni või possessiivsufiksiga väljendada teatud suhteid, s. o. vastata küsimustele, nagu *kuhu*?, *kus*?, *kust*?, *millal*?, *kui kaua*?, *mispärast*?, *kellega*? jne.

Näit. *Ikkunan takaa näkyi palanen sinistä taivasta* 'akna tagant paistis tükike sinist taevast'. *Koira on pöydän alla* 'koer on laua all'. *Kävelin ystäväni kanssa* 'jalutasin oma sõbraga'. *Jälkeen puolenpäivän on kaksi luentoa* 'pärast lõunat on kaks loengut'. *Näin sinut edessäni* 'nägin sind enda ees'.

Soome keeles on samuti nagu eestigi keeles rohkesti postpositsioone. Enamasti tarvitatakse neid genitiiviga. Prepositsioone on vähe ja neid kasutatakse suuremalt jaolt partitiiviga. Harvemini tarvitatakse post- ja prepositsioonidega peale genitiivi ja partitiivi ka muid käändeid.

Postpositsioone genitiiviga

132. Genitiiviga kasutatavate postpositsioonide rühm on arvuliselt kõige suurem. Tavalisemaid on neist järgmised:

alle 'alla', *alla* 'all', *alta* 'alt', *alitse* 'alt läbi'; *asemesta* 'asemel';
eteen 'ette', *edessä* 'ees', *edestä* 'eest', *edellä* 'ees', *editse* 'eest läbi';
johdosta 'puhul';
jälkeen 'järele', *jäljessä* 'järel', *jäljestä* 'järelt', *jäljelle* 'järele', *jäljellä* 'järel', *jäljeltä* 'järelt';
kanssa 'kaasa; kaasas, -ga';
kera, keralla 'kaasa; kaasas, -ga';
keskeen 'keskele', *keskessä* 'keskel', *keskestä* 'keskelt';
kimppuun 'kallale', *kimpussa* 'kallal', *kimpusta* 'kallalt';
luo = *luokse* 'juurde', *luota* 'juurest', *luona* 'juures';
läpi 'läbi';
mukaan 'kaasa; kohaselt, järgi', *mukana* 'kaasas';
perään 'järele', *perässä* 'järel', *perästä* 'järel, pärast';
puoleen 'poole', *puolessa* 'pool', *puolesta* 'poolt; poolest; eest';
päälle 'peale', *päällä* 'peal; kohal; seljas', *päältä* 'pealt; ült';
päällitse 'pealt üle, kaudu';
päähän 'taha; kaugusele; otsa', *päässä* 'taga; kaugusel, otsas', *päästä* 'tagant; pärast';
rinnalle 'kõrvale', *rinnalla* 'kõrval', *rinnalta* 'kõrvalt';
sisään 'sisse', *sisässä* 'sees', *sisästä* 'seest';
suhteen 'suhtes, pärast';
taa = *taakse* 'taha', *takana* 'taga', *takaa* 'tagant';
takia 'tõttu, pärast';
tähden 'tõttu, pärast';
tykönä 'juures', *tyköä* 'juurest', *tykö* 'juurde' (van.);
varaan 'najale, varale', *varassa* 'najal, varal', *varasta* 'najalt';
varrelle '(tee, tänava, jõe jne.) äärde, (reisi) peale', *varrella* 'ääres', *varrelta* 'äärest';
viereen 'kõrvale, äärde', *vieressä* 'kõrval, ääres', *vierestä* 'kõrvalt, äärest';
vuoksi 'tõttu, pärast';
välille 'vahele', *välillä* 'vahel', *väliltä* 'vahelt', *väliin* 'vahele', *välissä* 'vahel', *välistä* 'vahelt', *välitse* 'vahelt läbi' (viimased puhtkohalises tähenduses);
ylle 'kohale; ülle', *yllä* 'kohal, üll', *yltä* 'kohalt, ült', *ylitse* '(pealt) üle', *yli* 'üle';

ympärille 'ümber', *ympärillä* 'ümber', *ympäriltä* 'ümbert'; *ääreen* 'äärde', *ääressä* 'ääres', *äärestä* 'äärest'.

Näiteid. *Partitiivin asemesta käytetään toisinaan myös genetiiviä* 'partitiivi asemel tarvitatakse mõnikord ka genitiivi'. *Hallitus oli voimaton mahtavan vallankumouksellisen nousun edessä* (A. T.) 'valitsus oli jõuetu võimsa revolutsioonilise tõusu ees'. *Onnittelemme syntymäpäivän johdosta* 'õnnitleme sünnipäeva puhul'. *Hän katsoi pitkään nuorukaisen jälkeen* 'ta vaatas pahaselt noormehele järele'. *He katosivat tiheään lepistöön toisten jäljessä* 'nad kadusid tihedasse lepikusse teiste järel'. *Yritin nousta edellisen iskun jäljeltä* 'katsusin tõusta pärast viimast lööki'. *Hän puheli isän kanssa* 'ta kõneles isaga'. *Tulkaa te minun kanssani* 'tulge teie minuga kaasa'. *Hän tarjosi minulle kahvia kerman ja sokerin kera* 'ta pakkus mulle kohvi koore ja suhkruga'. *Takoi rautaisen haravan varren vaskisen keralla* (Kal.) 'tagus raudse reha vaskse varrega'. *Viheriäisten peltojen keskessä punoitti pieni talo* 'roheliste põldude keskel punetas väike maja'. *Martti jäi väkijoukon keskeen* 'Martti jäi rahvahulga keskele'. *Kukkivien ja tuoksuvien apilasniittyjen keskestä kohoaa kyliä kylien vieressä* (J. A.) 'õitsvate ja lõhnavate ristikuniitude keskelt kerkib külasid külade kõrval'. Koira *hyökkäsi vieraan kimppuun* 'koer kargas võõra kallale'. *Talon takana tuli muuan matkamies vastaan* 'maja taga tuli keegi reisimees vastu'. *Hän hiipi kaapin luo* (e. *luokse)* 'ta hiilis kapi juurde'. *«Isä!» kuului uunin luota* '«Isa!» kuuldus ahju juurest'. *Tapasin hänet erään tuttavani luona* 'kohtasin teda ühe oma tuttava juures'. *Tyttö istui tapansa mukaan lattialla* (J. L.) 'tüdruk istus oma tava kohaselt põrandal'. *Vieraat nauroivat isän mukana* 'võõrad naersid isaga kaasa'. *Vähän ajan perästä tuli sinne ylioppilas* 'natukese aja pärast tuli sinna üliõpilane'. *Ontuen käyskeli Simeoni toisten perässä* (A. K.) 'longates kõndis Simeoni teiste järel'. *Koko kansamme taistelee rauhan puolesta* 'kogu meie rahvas võitleb rahu eest'. *Lääkäri kääntyi hänen puoleensa* 'arst pöördus tema poole'. *Hän kiinnitti sen omien vaatteittensa päälle leuan alitse* (J. L.) 'ta kinnitas selle oma rõivaste peale lõua alt läbi'. *Hetkisen päästä tuli Kyllikki sisään* (J. L.) 'hetke pärast tuli Kyllikki sisse'. *Pöydän*

päässä istui mökin mies (J. L.) 'laua otsas istus hurtsiku mees'. *Äänet kuuluivat pitkien matkojen päähän* 'hääled kuuldusid pika maa taha'. *Hänen rinnallansa seisoi Timo* 'tema kõrval seisis Timo'. *Eestiläisten vedenhaltiatarinain rinnalle voimme asettaa liiviläisten tarinat* 'eestlaste veehaldjajuttude kõrvale võime paigutada liivlaste jutud'. *Te olette siis erehtynyt minun suhteeni?* 'te olete siis eksinud minu suhtes?' *Hän pujahti talon taa* (e. *taakse*) 'ta lipsas maja taha'. *Tytöt seisoivat ison taulun takana* 'tüdrukud seisid suure tahvli taga'. *Se tuli jostakin kukkulan takaa* 'see tuli kuskilt kingu tagant'. *Hän ei sanonut antavansa ennen kuin vuoden päästä tytön nuoruuden takia* 'ta ei ütelnud andvat enne kui aasta pärast tüdruku nooruse tõttu'. *Senkin tähden minä pidän hänestä* 'sellegi tõttu ma pean temast lugu'. *Ja sen tykö olivat he tulleet* 'ja selle juurde olid nad tulnud'. *Hän vaipui pöytää vasten käsiensä varaan* (J. L.) 'ta vajus vastu lauda käte najale'. *Se riippui oksien varassa* 'see rippus okste varal'. *Kuusi seisoi juuri maantien varrella* 'kuusk seisis just maantee ääres'. *Nuorukainen siirtyi työn viereen* 'nooruk siirdus tütarlapse kõrvale'. *Olavi istui vuoteen vieressä* 'Olavi istus voodi ääres'. *Olen ollut kovin huolissani sinun vuoksesi* (A. T-n) 'olen olnud väga mures sinu pärast'. *En minä sellaisten herrain vuoksi minnekään mene* (J. L.) 'ei mina selliste härrade pärast kuhugi lähe'. *Eihän niiden välillä ollut vähintäkään henkistä yhteyttä* (J. A.) 'nende vahel polnud ju vähimatki vaimset sidet'. *Hän liikkui perempänä vaatteiden välissä* 'ta liikus tagapool riiete vahel'. *Elämä oli taas vajonnut entisten rantojensa väliin* 'elu oli taas vajunud oma endiste kallaste vahele'. *Poika sähähti jotakin hampaittensa välitse* 'poiss sähises midagi hammaste vahelt'. *Hän istui pöydän äressä* 'ta istus laua ääres'. *Saisimmeko mekin istuutua tulen ääreen?* 'kas meiegi tohiksime istuda tule äärde?' *Joen yllä leijaili kevyttä sumua* 'jõe kohal heljus kerget udu'. *Ilta laskeutui pienen kaupungin ylle* 'õhtu laskus väikese linna kohale'. *Lintu lensi järven ylitse* 'lind lendas üle järve'. *Lumi sulaa kuin voi nuotion alta ja ympäriltä* 'lumi sulab kui või lõkketule alt ja ümbert'. *Kesäinen yö nukkui hänen ympärillään* 'suvine öö uinus tema ümber'.

Esitatud postpositsioone *päälle, päällä, päältä* kasutatakse koos

noomeniga vastavate väliskohakäänete allatiivi, adessiivi ja ablatiivi funktsioonis ning *sisään, sisässä, sisästä* vastavate sisekohakäänete illatiivi, inessiivi ja elatiivi tähenduses. Harilikult tarvitatakse substantiivi postpositsiooniga käändevormi asemel ainult siis, kui selgus seda nõuab või selleks on mõni muu põhjus, näit. sees- või pealolemist on eriti rõhutatud. *Puut humisivat p ä ä n p ä ä l l ä* 'puud kohisesid pea kohal'. *Samain k i v i e n p ä ä l l ä istuttiin käräjätkin* (J. A.) 'samade kivide peal peeti kohuski'. *Hevonen oli päässyt m ä e n p ä ä l l e* 'hobune oli jõudnud mäe peale'. *Kolonnan ohi kulki kuormaautoja roiskuttaen kuraa k u l k i j o i d e n p ä ä l l e* (A. T-n) 'kolonnist mööda läks veoautosid, pritsides pori käijate peale'. *Hän tapasi itsensä puutarhasta nostamasta laseja t a i m i l a v a n p ä ä l t ä* (J. A.) 'ta tabas end aiast tõstmast klaase taimelava pealt'. *Mies koetti katsoa häntä s i l m i e n s i s ä ä n* (J. L.) 'mees katsus talle vaadata silmade sisse'. *Hän talutti sen sinne l e p i k o n s i s ä ä n* (J. A.) 'ta talutas selle sinna lepiku sisse'. *Se vie erääseen mökkiin m e t s ä n s i s ä s s ä* 'see viib ühte onni metsa sees'. *Taloja näkyi m e t s ä n s i s ä s t ä* 'maju paistis metsa seest'.

Seda nn. analüütilist väljendusviisi kasutatakse soome kirjakeeles siiski harvemini kui eesti keeles. Sageli on seda püütud rootsipärasusena ka vältida, kuigi selles ei tarvitse tingimata näha rootsi keele mõju.

Prepositsioone genitiiviga

133. Mõnd postpositsiooni kasutatakse ka genitiivi ees — prepositsioonina. Sageli võidakse seda teha ilma tähendusliku erinevuseta, kuid mõnikord on olemas tähenduslik vahe. Mainitagu neist järgmised:

edellä 'enne'; *jälkeen, jäljestä* 'pärast' (ajast kõneldes);
halki 'läbi';
kautta 'kaudu, läbi';
kesken 'keskel, keset' (katkestamisest kõneldes);
läpi 'läbi';
ohi 'mööda';
poikki 'põiki üle';
(*ulko-, ala-, ylä-, sille, toiselle*) *puolelle* '(välja-, ala-, üla-, teisele) poole', *puolella* 'pool', *puolelta* 'poolt';
yli 'üle';
ympäri 'ümber' (eseme välisringi mööda).

Näiteid. *Edellä puolenpäivän on neljä ja jälkeen puolenpäivän kolme luentoa* 'enne lõunat on neli ja pärast lõunat kolm loengut'. *Semmoisien tapauksien perästä tuli hän tavallisesti kotiin paljon jäljestä karjan tulon* (P. P.) 'peale selliseid juhtumusi tuli ta tavaliselt koju palju pärast karja tulekut'. (Vrd. *Katsoi hänen jälkeensä* 'vaatas talle järele'. Kuid ka: *Suo savusi vielä kauan ammunnan jälkeen* 'soo suitses veel kaua pärast tulistamist'.) *Halki koko kylän kulki karjakuja* (N. J.) 'läbi kogu küla läks karjatänav'. (Kuid samuti: *Peltojen halki kulki maantie* (J. A.) 'läbi põldude läks maantee'.) *Kautta koko Neuvostoliiton kantautui valtionhymnin sävel* 'üle kogu Nõukogude Liidu kandus riigihümni viis'. (Aga vrd. *Hän juoksi keittiön kautta sisään* (J. A.) 'ta jooksis köögi kaudu sisse'.) *Ellin täytyi kesken syöntinsä nousta* (J. A.) 'Elli pidi keset söömist tõusma'. (Vrd. ka: *Kylän emäntien kesken saattoi olla kaikenlaista riitaa* 'küla perenaiste vahel võis olla igasugust riidu'.) *Hankala ja vaivalloinen oli kesäinen tie läpi soiden ja korpien ja yli jyrkkien vaarojen* (J. A.) 'vilets ja vaevaline oli suvine tee läbi soode ja laante ja üle järskude mägede'. (Kuid samuti: *Vanha vaimo kulki porstuan läpi* (J. L.) 'vana naine läks läbi eeskoja'.) *Ohi tämän paikan päättivät nyt veljekset kulkea Kourusuolle* (A. K.) 'sellest paigast mööda otsustasid nüüd vennaksed minna Kourusoole'. (Kuid samuti: *Elli meni oven ohi* 'Elli läks uksest mööda'.) *Soudettiin poikki salmen* 'sõuti üle väina'. (Kuid ka: *salmen poikki*, samuti: *Hän kulki pihan poikki takaisin keittiöön* 'ta läks üle õue tagasi kööki'.) *Pysy vain sillä puolella aidan* (J. A.) 'püsi vaid sealpool aeda'. *Hiihdin ulkopuolelle kaupungin* 'suusatasin väljapoole linna'. *Mitä oikeastaan olin lähtenyt hakemaan täältä yläpuolelta pilvien?* (J. A.) 'mida ma õieti olin läinud otsima siit ülaltpoolt pilvi?' *He olivat olleet kalassa toinen toisella puolella järven* (J. A.) 'nad olid olnud kalal teine teisel pool järve'. (Samuti aga tavaliselt ka: *Vesihana oli verstaan oven ulkopuolella* (A. T.) 'veekraan oli väljaspool töökoja ust'. *Miltei päiden yläpuolella vyöryi lakkaamatta raskasta ja harmaata sumua* (A. T-n) 'peaaegu ülalpool päid rullus lakkamatult rasket ja halli udu'. *Ja niin oli tullut kesä sen seinien sisäpuolellekin* (J. A.) 'ja nii oli tulnud suvi sissepoole selle seinugi'.) *Siitä oli laaja*

näköala yli tasaisten peltojen (J. A.) 'sealt oli avar väljavaade üle tasaste põldude'. (Samuti ka: *Katsoi ulos ikkunasta peltojen ja järvien yli* (J. A.) 'vaatas välja aknast üle põldude ja järvede'.) *Matka vei ympäri pitkän niemen* 'reis viis ümber pika neeme'. (Samuti ka: *Teki mieli juoksennella puiden ympäri* (N. J.) 'oli himu joosta ümber puude'.)

Prepositsioone partitiiviga

134. Partitiiviga kasutatakse järgmisi prepositsioone:
ennen 'enne';
ilman 'ilma';
keskelle 'keskele', *keskellä* 'keskel', *keskeltä* 'keskelt', *keskemmä* 'enam keskele';
kesken 'keset' (katkestamisest kõneldes);
kohti, kohden 'poole' (tavaliselt postpos. partitiiviga);
liki 'ligidal, ligidale', *likelle* 'ligidale', *likellä* 'ligidal', *likeltä* 'ligidalt'
≐*lähelle* 'lähedale', *lähellä* 'lähedal', *läheltä* 'lähedalt';
paitsi 'peale, välja arvatud';
pitkin 'piki';
(*sisä-, ulko-, ala-, ylä-, toiselle, tälle, sille*) *puolelle* (sisse-, välja-, alla-, üles-, teis-, siia-, sinna-) poole', *puolella* '-pool', *puolelta* '-poolt';
päin 'poole' (tavaliselt postpos. partitiiviga; ka muude käänetega);
vailla 'ilma' (tavaliselt postpos. partitiiviga);
vastapäätä 'vastas, vis-à-vis';
vasten, vastoin 'vastu';
ympäri 'ümber' (eseme siseringi mööda).

Näiteid. *Ylioppilas oli jo ennen häntä ehtinyt sinne* (J. A.) 'üliõpilane oli juba enne teda jõudnud sinna'. *Siellä tuntui olevan hauska ilman häntäkin* (J. A.) 'seal tundus olevat lõbus ilma tematagi'. *Nuorukainen oli nyt keskellä lahtea* (J. L.) 'noorukoli nüüd keset lahte'. (Kuid samuti ka: *Rinteen keskellä kajasti pieni aukea* (J. L.) 'rinnaku keskel paistis väike lagendik'. *Ystävä tuli häntä venheellään noutamaan keskeltä selkää* 'sõber tuli teda paadiga tooma järveselja keskelt'. (Samuti ka: *korven keskeltä* 'laane keskelt'.) *Hän asetti tuoreita kukkia keskelle pöytää* 'ta asetas värskeid lilli keset lauda'. (Samuti ka: *valon keskelle* 'keset valgust'.) *Opettaja kokeili minun tieto-*

jani ja vastoin sääntöjä hyväksyi minut kouluun kesken oppivuotta (A. T.) 'õpetaja proovis mu teadmisi ja vastu määrusi võttis mind kooli keset õppeaastat'. *Silloin karkasi hän julmistuneena kohden Eeroa* (A. K.) 'siis kargas ta vihasena Eero poole'. *Juna kiiti kohti kohoavaa päivää* (A. T-n) 'rong tormas tõusva päikese poole'. *Liki kylää on ikivanha hongikko* 'küla lähedal on igivana männik'. *He istuvat maahan likelle rahia* (A. K.) 'nad istuvad maha pingi lähedale'. *Poimieli puolaimia aholla, tuossa juuri likellä tietä* (A. K.) 'korjas pohli alepõllul, just seal tee ligidal'. *Keltainen perhonen lensi niin likeltä häntä, että hipaisi hänen käsivarttaan* 'kollane liblikas lendas nii tema lähedalt, et riivas ta käsivart' (harvemini: *talon likellä* 'maja lähedal'). *Hän istahti lähelle vuodetta* 'ta istus voodi lähedale'. *Hänen mökkinsä seisoi männistössä lähellä Jukolaa* (A. K.) 'ta onn seisis männikus Jukola lähedal'. *Hän löysi vatukon ihan läheltä tulisijaa* 'ta leidis vaarikapuhmastiku päris tuleaseme lähedalt' (ka post- ja prepos. genitiiviga: *sen lähelle* 'selle lähedale'). *Näin, että paitsi rikkaiden ja päälliköiden voimaa on olemassa vielä toinenkin voima, joka piilee työväenjoukoissa* (A. T.) 'nägin, et peale rikaste ja ülemate jõu on olemas veel teinegi jõud, mis peitub töörahvamassides'. *Kaikki menivät paitsi minua* 'kõik läksid peale minu'. *Me ajoimme pitkin tietä* 'me sõitsime piki teed'. *Pussimme jätämme ulkopuolelle muorin mökkiä* (A. K.) 'oma kotid jätame väljapoole moori onni'. *Hän asetti vaimonsa kuitenkin yläpuolelle itseään* (J. A.) 'ta asetas oma naise siiski endast kõrgemale'. *Se nousee eteeni, kuin korkea, kultainen hongisto, mutta toisella puolella mahdottomuuden merta* (A. K.) 'see tõuseb mu ette kui kõrge, kuldne männik, aga teisel pool võimatuse merd'. *Eilen kävimme ulkopuolella kaupunkia* 'eile käisime väljaspool linna' (aga ka: *kaupungin ulkopuolella* 'väljaspool linna', *seinien sisäpuolelle* 'sissepoole seinu', *kosken yläpuolella* 'ülalpool koske', samuti: *sillä puolella aidan* 'sealpool aeda', *ulkopuolelle kaupungin* väljapoole linna' jne. — vt. prepositsioone genitiiviga). *Päin Jukolaa, yli kiljuvan Teerimäen* (A. K.) 'Jukola poole, üle ulguva Teerimäe'. *Hän oli mielestään ihan typertynyt, vailla ainoatakaan ajatusta* (A. J.) 'ta oli enda meelest päris juhmistunud,

ilma ainsagi mõtteta'. *Olavi istahti toiselle puolelle pöytää vastapäätä Elliä* (J. A.) 'Olavi istus teisele poole lauda Elli vastu'. *Päivä paistoi vasten silmiä* (J. A.) 'päike paistis vastu silmi'. *Vastoin toiveitamme tuli matkapäiväksi sade* 'vastu meie lootusi tuli reisipäevaks vihm'. *Tytär teki vasten* (e. *vastoin*) *isänsä tahtoa* 'tütar tegi vastu oma isa tahtmist'. *Minä olen juossut ympäri kylää perässäsi* 'ma olen jooksnud mööda küla ringi su järel' (s. o. küla sees, aga vrd. *kylän ympäri* 'küla ümber', s. o. väljaspool küla).

Postpositsioone partitiiviga

135. Partitiiviga tarvitatakse järgmisi postpositsioone:
ennen 'enne' (tavaliselt prepos. partitiiviga);
kohti, kohden 'poole';
kohtaan '(kellegi) vastu';
lähelle 'lähedale', *lähellä* 'lähedal' (tavaliselt prepos. partitiiviga, ka postpos. genitiiviga);
myöten 'mööda; saadik';
paitsi 'välja arvatud, peale selle' (tavaliselt prepos. partitiiviga);
pitkin 'piki, mööda';
päin 'poole';
vailla 'ilma';
varten 'jaoks';
vastapäätä 'vastu' (tavaliselt prepos. partitiiviga);
vastaan, vastassa 'vastu, vastas';
vasten, vastoin 'vastu'.

Näiteid. *Sitä ennen oli minulla vapaatunti* 'enne seda oli mul vaba tund' (harilikum: *ennen aikoja* 'ennem', *ennen sotaa* 'enne sõda'). *Hän ui toista rantaa kohti* 'ta ujus teise kalda poole'. *Katsoi hän vielä kerran nuoria kohden* (A. K.) 'ta vaatas veel korra noorte poole'. *Kuljimme kaupunkia kohti* (e. *kohden*) 'liikusime linna poole' (aga ka: *kohden kylää* 'küla poole'). *Älä ole paha minua kohtaan!* 'ära ole halb minu vastu!' *He olivat pistemääriltään toisiaan lähellä* 'nad olid punktiarvult teineteise lähedal'. *Minulla oli vastustamaton halu heti päästä häntä lähelle* (J. A.) 'mul oli vastupanematu tahe kohe pääseda tema lähedale'. *Takoi miekan mieltä myöten* (Kal.) 'tagus mõõga meelt

mööda'. *He menivät kävelemään maantietä myöten* 'nad läksid jalutama mööda maanteed'. *Vasikat seisoivat polviaan myöten vedessä* (J. A.) 'vasikad seisid põlvist saadik vees'. *Eihän se sitä paitsi sovi minun alkuperäiseen suunnitelmaani* (J. A.) 'peale selle see ju ei sobi mu algupärase plaaniga'. *Suuressa uunissa paloi pystyvalkea, jota paitsi huone oli valaistu kynttilöillä* (J. A.) 'suures ahjus põles püsttuli, peale selle oli tuba valgustatud küünaldega' (tavaliselt aga: *paitsi meitä* 'peale meie', *paitsi minua* 'peale minu', *paitsi sukulaisia* 'peale sugulaste', kuid alati: *sitä paitsi* 'peale selle'). *Matkamies asteli maantietä pitkin* (J. L.) 'rändur sammus piki maanteed' (samuti: *pitkin tietä* 'piki teed'). *Lähdimme kulkemaan kotia päin* 'läksime kõndima kodu poole'. *Hän on rahoja vailla* 'ta on ilma rahata'. *Hänen miehensä olivat aseita vailla* 'ta mehed olid ilma relvadeta'. *Puolue tarvitsee uusia ihmisiä työväenluokan riveistä vakavien tehtävien täyttämistä varten* (A. T.) 'partei vajab uusi inimesi töölisklassi ridadest tõsiste ülesannete täitmise jaoks'. *Häntä vastapäätä istui nuori mies* (J. L.) 'tema vastas istus noor mees'. *He kehoittivat taistelemaan vapauden puolesta, tsaarin ja pääoman tyranniutta vastaan* (A. T.) 'nad õhutasid võitlema vabaduse eest, tsaari ja kapitali türannia vastu'. *Veljeni oli minua vastassa asemalla* 'vend oli mul jaamas vastas'. *Hän painoi kasvojaan lapsen lämpimää rintaa vasten* (M. C.) 'ta surus näo lapse sooja rinna vastu'. *Tämän summan säästämme vastaisia tarpeita varten, loput sitä vastoin käytämme heti* 'selle summa säästame tulevaste tarvete jaoks, ülejäägi sellevastu kasutame kohe'.

Post- ja prepositsioone muude käänetega

136. Nagu eelnevast selgub, võidakse teatavaid sõnu kasutada kas post- või prepositsioonidena vahel tähendusliku erinevusega, enamasti aga ilma selleta. Mõned neist võivad esineda nii genitiivi kui ka partitiiviga [*keskelle, keskellä, keskeltä*; *likelle, likellä, likeltä* = *lähelle, lähellä, läheltä*; (*ala-, ylä-, sisä-, ulko-, tälle, sille*) *puolelle, puolella, puolelta*; *kesken, ympäri* jne.]. Olgugi et post- ja prepositsioone tavaliselt kasutatakse genitiivi või partitiiviga, leidub nende hulgas ka niisuguseid, mida kasutatakse teistegi käänetega. Õieti kuuluvad need post- ja prepositsioonide ning

adverbide piirimaile, kuigi teatavail juhtumeil võib neid pidada post- ja prepositsioonideks.

Illatiiviga esinevad järgmised postpositsioonid:
asti 'saadik';
nähden 'suhtes, silmas pidades';
päin 'poole' (ka prepos. illatiiviga ja postpos. teiste käänetega);
saakka 'kuni, saadik'.

Näiteid. *Viivytkö siellä iltaan asti?* 'kas viibid seal õhtuni?' *Hän seisoi polviin asti vedessä* 'ta seisis põlvist saadik vees'. *Maantiellä oli kuraa polviin saakka* (A. T-n) 'maanteel oli pori põlvini'. *Äiti tunsi lämmön kohoavan aina silmiinsä saakka* (J. L.) 'ema tundis soojuse kerkivat päris silmini'. *Itse elämä asetti työmiehen vihamieliseen asenteeseen tehtailijoihin, tilanomistajiin ja kaikkiin niihin nähden, jotka edustivat ja suojelivat vallassaolevaa järjestelmää* (A. T.) 'elu ise asetas töölise vaenulikku asendisse vabrikantide, mõisnike ja kõigi nende suhtes, kes esindasid ja kaitsesid kehtivat korda'. *Hän kääntyi seinään päin* 'ta pöördus seina poole'. *Hän juoksi muutamia askeleita tyttöön päin* 'ta jooksis mõned sammud tüdruku poole'. *Toinen kääntyy päin sanojaan* (J. A.) 'teine pöördub ütleja poole'.

Elatiiviga tarvitatakse järgmisi postpositsioone:
asti 'saadik';
nähden 'poolest, pärast' (tavaliselt illatiiviga);
päin 'poolt' (tavaliselt illatiiviga);
saakka 'saadik' (tavaliselt illatiiviga).

Näiteid. *Juho tuntee sinut lapsuudesta asti* (A. T.) 'Juho tunneb sind lapsepõlvest saadik'. *Olen ollut täällä aamiaisesta saakka* (J. A.) 'olen olnud siin hommikueinest saadik'. *Jos ei muuta estettä olisi, niin saisitte minusta nähden olla täällä koko talvenkin* (J. A.) 'kui muud takistust ei oleks, siis võiksite minu poolest olla siin kogu talvegi'. *Tuulahdus kylästä päin tuo äänet yhä selvemmin kuuluviin* (J. A.) 'tuuleõhk küla poolt toob hääled üha selgemini kuuldavale'.

Mõnd neist postpositsioonidest kasutatakse peale selle ka väliskohakäänetega. Nii esinevad allatiivi, adessiivi ja ablatiiviga:
asti, saakka 'saadik, -ni';
päin 'poole, pool, poolt'.

Näiteid. *Doarie, posket punaisina, mieli raskaana, saattoi miestään rajalle asti* (N. J.) 'Darja, põsed punased, meel raske, saatis meest piirini'. *Eilakin oli käynyt äidin kanssa kojulla asti* (U. V.) 'Eilagi oli käinud emaga putkast saadik'. *Olivat alkaneet hakata tukkeja aina Pirttijärven seuduilta asti* (N. J.) 'olid hakanud raiuma palke päris Pirttijärve ümbruseni'. *Varjo oli ennättänyt kivelle saakka* (J. L.) 'vari oli jõudnud kivini'. *Pulikka-Poavila vilkaisi järvelle päin* (N. J.) 'Pulikka-Paavila vilksas järve poole'. *Oli ollut jäkälän nostossa kymmenen virstan päässä, Latvajärvellä päin* (N. J.) 'oli olnud põdrasammalt võtmas kümne versta taga Latvajärve pool'. *Kylän siemenviljavarastolta päin kuului äänekästä puhelua* (N. J.) 'küla seemneviljalao poolt kuuldus valju kõnelust'.

Translatiiviga võib mõnikord esineda postpositsioon *asti* 'saadik'.

Näit. *Mutta on sitä vaan minun osakseni tullut ihan tarpeeksi asti* (M. C.) 'aga on seda vaid minu osaks tulnud päris küllalt'. *Luvut rasittavat, tuntui vaikealta jatkaminen ylioppilaaksi asti* (J. A.) 'õpingud väsitavad, tundus raske jätkata üliõpilaseks saamiseni'.

Abessiiviga võib esineda mõnikord ainult prepositsioon *ilman* 'ilma', kuid kirjakeeles tuleb *ilman*-sõnaga kasutada partitiivi.

Näit. *Tee työsi ilman pitkittä puheitta*! 'tee oma töö ilma pikkade juttudeta!' *Olisit maannut kauemminki, vielä viikomman venynyt ilman äitittä pahatta, katalatta kantajatta* (Kal.) 'oleksid maganud kauemgi, veel kauem veninud ilma kurja emata, armetu kandjata'. (Tavaliselt aga *ilman* + partitiiv: *Illalla kylän karja tuli kotiin ilman paimenta* (N. J.) 'õhtul küla kari tuli koju ilma karjaseta'.)

137. Possessiivsufiksite tarvitamisest post- ja prepositsioonidega. Possessiivsufiksid ei liitu kunagi prepositsioonidele, vaid ainult genitiiviga kasutatavaile postpositsioonidele, välja arvatud järgmised: *halki, läpi, ohi, poikki, yli, ympäri, kera* ja samuti *luo, taa, kesken.*

Näit. *Hän lensi meidän yli* 'ta lendas meist üle' (vrd. *ylitsemme*). *Luoti meni hänen läpi* 'kuul läks temast läbi'. *Tule minun luo* (e. *luokseni*) 'tule minu juurde'.

Kõigil muil juhtumeil võib genitiiviga esinevaile postpositsioo-

nidele liituda possessiivsufiks. Näit. *Hän haki havuja allesi* 'ta otsis kuuseoksi sinu alla'. *Katsoi hänen jälkeensä* 'vaatas talle järele'. *Sinä olet kulkenut jäljessäni* 'sa oled kõndinud mu järel'. *En minä heidän kanssaan leikkiä tahdo* 'ei ma nendega mängida taha'. *Tyttö ei tullut hänen luokseen* 'tüdruk ei tulnud tema juurde'. *Heidän mukanaan hänen täytyi mennä* 'nendega koos pidi ta minema'. *Olisiko teillä sitten puolestanne halua johonkin erityiseen?* 'kas teil siis omalt poolt oleks tahet millekski eriliseks?'. *Hän hiihteli rinnallani* 'ta suusatas mu kõrval'. *Oletko pettynyt hänen suhteensa?* 'kas oled tema suhtes pettunud?' *Minun täytyi sinun tähtesi hävetä* 'ma pidin sinu pärast häbenema'. *Poika siirtyi hänen viereensä* 'poiss siirdus tema kõrvale'. *Meidän välillämme ei saa olla mitään salaista* 'meie vahel ei tohi olla midagi salajast'. *Kolmatta kertaa saan heidän takiaan eloni jättää* (A. T-n) 'kolmandat korda võin nende pärast oma elu jätta'.

Konjunktsioonid

138. Konjunktsioonid ühendavad lauseosi ja lauseid. Vastavalt konjunktsioonide ülesandele lauses jagatakse need kahte liiki: rinnastavad ja alistavad.

139. I. Rinnastavad konjunktsioonid ühendavad üksteisega samaväärseid lauseliikmeid ja lauseid (rindlause osi). Tähenduselt võib need liigitada järgmiselt:

a) ühendavad: *ja, ynnä* 'ja, ning', *sekä* 'ja, ning', *sekä — että* 'niihästi ... kui', *enkä, etkä, eikä, emmekä, ettekä, eivätkä* 'ega', *saati, saatikka* 'liiatigi siis', *jopa, vieläpä* 'koguni, isegi, pealegi'.

Nende tarvitamise kohta lauses tuleb tähendada, et *ja* on samasugune tavaline sidesõna nagu eesti *ja*. Selle kõrval tarvitatakse harvemini *sekä*. Näit. *Maani on rikas ja (sekä) voimakas* 'mu maa on rikas ja tugev'. *Äiti neuloo sekä kertoo satuja lapsilleen* 'ema koob ning jutustab oma lastele muinasjutte'. *Ynnä* esineb enamasti koos arvsõnadega tähenduses 'ja, pluss', näit. *Kaksi ynnä kolme on viisi* 'kaks ja kolm on viis'. Samuti lühendis *y. m.* = *ynnä muuta* 'ja muud'. *Sekä mies että hänen hevosensa hukkuivat* 'nii mees kui ta hobune hukkusid'.

Sõnus *enkä, etkä, eikä* jne. on sidesõnaks *-kä*, kuna esimene osa on eitusverb; seda kasutatakse õieti 'ja ei', s. t. 'ega' tähendu-

ses tavaliselt juhtumil, kui lauses esineb eitusverb. Näit. *En pääse kosketuksiin kanssasi enkä erikoisemmin koetakaan* (J. A.) 'ma ei pääse kokkupuuteisse sinuga ega eriti püüagi'. *Tehän olette tutut etkä maininnut siitä minulle mitään* 'te olete ju tuttavad, ja sa ei maininud sellest mulle midagi'. *Meni eikä tule takaisin* 'läks ega tule tagasi'. *Me emme nähneet emmekä kuulleet* 'me ei näinud ega kuulnud'. *Tytöt olivat ääneti eivätkä häirinneet muita* 'tüdrukud olid vait ega seganud teisi'. Samuti: *Mene äläkä palaa* 'mine ja ära tule tagasi'.

Lisanäiteid. *En kuvittele edes näiden jyrsijäin, saati sitten ihmisten kostoa* 'ma ei kujutle isegi nende närijate, ammugi siis inimeste kättemaksu'. *Olet kai sinä usein ollut metsässä yksinäsikin, saatikka sitten toisen kanssa* (M. C.) 'oled vist sageli olnud metsas üksindagi, ammugi siis teisega'. *Nuoriakin palelee, saati(kka) sitten vanhoja* 'nooredki külmetavad, vanadest rääkimata'. *Neuvottelussa oli ihmisiä Tartosta ja Tallinnasta, jopa (vieläpä) Leningradista ja Petroskoista* 'nõupidamisel oli inimesi Tartust ja Tallinnast, isegi Leningradist ja Petroskoist'. *Tuli vettä, vieläpä rakeitakin* 'tuli vihma, isegi rahet';

b) eraldavad: *eli (elikkä)* 'ehk', *tai (tahi, tahikka, taikka)* 'või', *joko — tai* 'kas ... või', *vai* 'või'.

Neist *eli* seob samatähenduslikke, üheväärseid mõisteid, *tai* eritähenduslikke (vrd. eesti *ehk* ja *või*). Näit. *elefantti eli norsu* 'elevant', *karhu eli (kkä) mesikämmen* 'karu ehk mesikäpp', aga: *elämä tai kuolema* 'elu või surm'. *Äiti tahi isä siitä kertoi* 'ema või isa sellest jutustas'. *Kumman haluat, suuremman ko tai pienemmän?* 'kumba sa tahad, kas suuremat või väiksemat?' *Hän on kotoisin joko Uhtualta tai Kepalta* 'ta on pärit kas Uhtualt või Kepalt'. *Vai* tarvitatakse ainult küsivais lauseis: *Onko se kissa vai koira?* 'kas see on kass või koer?' *Tuletko nukkumaan, vai vieläkö haluat lukea?* 'kas tuled magama või tahad veel lugeda?' *Olla vai ollako olematta?* 'kas olla või mitte olla?';

c) vastandavad: *mutta* 'aga', *vaan* 'vaid', *paitsi* 'välja arvatud', *en (et, ei, emme, ette, eivät) ainoastaan — vaan myös* 'mitte ainult... vaid ka', *kuitenkin, kumminkin (-kaan)* 'siiski, ometi'.

Konjunktsioonide *mutta* ja *vaan* vahel on sama erinevus kui eesti *aga* ja *vaid* vahel: *vaan* kasutatakse juhtumil, kui eelmine lause on eitav. Näit. *Pihalla leikki poikia, mutta myös muutamia*

tyttöja 'õues mängis poisse, aga ka mõningaid tütarlapsi'. *Hän ei ole sairas, v a a n täysin terve* 'ta pole haige, vaid täiesti terve'.

Konjunktsiooni *paitsi* ei tohi ära vahetada pre- ja postpositsiooniga *paitsi*. Viimast kasutatakse partitiiviga. Näit. *Kaikki läsnäolijat osasivat venäjää, p a i t s i minä* 'kõik kohalolijad oskasid vene keelt, välja arvatud mina'. Esitatud lauses *paitsi* on konjunktsioon. (Aga vrd. sama lauset *kaikki läsnäolijat paitsi minua osasivat venäjää* 'kõik kohalolijad peale minu oskasid vene keelt', kus see on prepositsioon.) *Äiti unohti kaiken muun, p a i t s i oman huonon tilansa* 'ema unustas kõik muu peale oma halva seisukorra'. *Kaikkia sinä rakastat, p a i t s i et häntä* 'kõiki sina armastad, välja arvatud tema'.

Sidesõnas *ei ainoastaan — vaan myös* eitusverb kongrueerub lause subjektiga. Näit. *Mutta se on tehtävä e i a i n o a s t a a n tänään, v a a n m y ö s k i n huomenna* 'aga see tuleb teha mitte ainult täna, vaid ka homme'. *Me e m m e a i n o a s t a a n tee henkistä työtä, v a a n rinnan sen kanssa myös ruumiillista* 'me ei tee ainult vaimset tööd, vaid sellega kõrvu ka kehalist'. *Fascistit e i v ä t a i n o a s t a a n polttaneet kaupunkeja ja kyliä, v a a n runtelivat m y ö s äärettömän laajoja viljelysmaita* 'fašistid mitte ainult ei põletanud linnu ja külasid, vaid rikkusid ka lõpmata palju põllumaad'.

Kuitenkin ja *kumminkin* on samatähenduslikud. Näit. *Hän lupasi tulla mukaan, k u i t e n k i n (k u m m i n k i n) sillä ehdolla, että tulet häntä noutamaan* 'ta lubas kaasa tulla, siiski sel tingimusel, et tuled talle järele';

d) j ä r e l d a v a d: *sentähden* 'sellepärast', *siksi* 'seepärast', *siis* 'niisiis, järelikult, siis', *niin* 'siis'.

Näit. *Tuuli oli tyyntynyt, s e n t ä h d e n kalastajat lähtivät heti merelle* 'tuul oli vaikinud, sellepärast läksid kalurid kohe merele'. *Olin sairas, s i k s i* (e. *s e n t ä h d e n*) *en tullut luennolle* 'olin haige, sellepärast ma ei tulnud loengule'. *Ajattelen, s i i s olen olemassa* 'mõtlen, järelikult olen olemas'. *Jos tahdot, n i i n tule* 'kui tahad, siis tule'. *Lue tämä kirja, n i i n saat tietää tärkeitä asioita* 'loe see raamat läbi, siis saad teada tähtsaid asju'. *Tulen viikon päästä, n i i n sinä olet terve* 'tulen nädala pärast, siis sa oled terve';

e) s e l e t a v a d: *sillä* 'sest et', *näet, nimittäin* 'nimelt'.

Näit. *Olen lukenut A. Fadejevin romaanin «Nuori kaarti»*

moneen kertaan, sillä se miellyttää minua 'olen lugenud A. Fadejevi romaani «Noor Kaardivägi» mitu korda, sest see meeldib mulle'. *Äitini ei ole kotona, läksi näet kaupunkiin* 'mu ema ei ole kodus, läks nimelt linna'. *Poikien täytyi lähteä kotiin, oli nimittäin kylmä* 'poisid pidid koju minema, oli nimelt külm'.

140. II. Alistavad konjunktsioonid ühendavad kõrvallauseid pealausetega.

Tähenduselt võib need liigitada järgmiselt:

a) üldine alistav: *että* 'et'. Koos eitusverbiga moodustab see kõrvallause alguses tihti *etten* (*että+en*) 'et ma ei', *ettet* (*että+et*) 'et sa ei', *ettei* 'et ta ei', *ettemme* 'et me ei', *ettette* 'et te ei', *etteivät* 'et nad ei'.

Näit. *Opettaja sanoi, että heidän on heti mentävä kotiin* 'õpetaja ütles, et nad peavad kohe koju minema'. *Minua kummastuttaa, ettei hän vieläkään tule* 'ma imestan, et ta veelgi ei tule'. *Toivon, ettet ymmärrä minua väärin* 'loodan, et sa ei mõista mind valesti'. *Oli hyvä, ettemme koskaan jättäneet tekemättä kotitehtäviä* 'oli hea, et me iialgi ei jätnud tegemata koduseid ülesandeid'. *Varokaa, etteivät koirat pure* 'vaadake ette, et koerad ei hammusta';

b) järeldavad: *että, jotta* 'et', *niin että* 'nii et'.

Näit. *Olimme illalla niin väsyksissä, että nukahdimme heti* 'olime õhtul nii väsinud, et uinusime kohe'. *Tunnen seutua sen verran, jotten eksy* 'tunnen kohta sedavõrd, et ma ei eksi'. *Tytöt lauloivat, niin että metsä kaikui* 'tüdrukud laulsid, nii et mets kajas';

c) otstarvet määravad: *että, jotta* 'et', *sentähden että, siksi että* 'sellepärast et'.

Näit. *Tyttö juoksee, että ehtisi ajoissa kouluun* 'tüdruk jookseb, et jõuda õigel ajal kooli'. *Ajakaa kovemmin, jottemme* (*ettemme*) *myöhästyisi junalta* 'sõitke kiiremini, et me rongile ei hilineks'. *Sytytä sähkö, jotta et kompastu* 'süüta elekter, et sa ei komista'. *Menin kokoukseen, sentähden että* (*siksi että*) *tapaisin ystävän* 'läksin koosolekule selleks, et kohtaksin sõpra';

d) põhjendavad: *kun, koska* 'et, kuna, sest et', *syystä että, siksi että, sen takia että, sen vuoksi että, sen tähden että* 'sest et; sellepärast et'.

Näit. *Et saa anteeksi, koska et näy katuvankaan* 'sa ei saa

andeks, sest sa ei näi kahetsevatki'. *Kun (koska) sinä jäät, niin minä lähden* 'kuna sina jääd, siis mina lähen'. *Neuvostoarmeija voitti, sen tähden että (syystä että) se oli loppuun asti uskollinen kansalleen* 'Nõukogude armee võitis, sest et ta oli lõpuni ustav oma rahvale'. *Kirje on palautettu, syystä että (sen tähden että ~ sen vuoksi että ~ siksi että) osoite on vaillinainen* 'kiri on tagasi saadetud, sellepärast et aadress on puudulik';

e) aega määravad: *kun* 'kui', *kunnes* 'kuni', *ennen kuin* 'enne kui', *sitten kuin* 'siis kui', *niin pian kuin* 'niipea kui', *niin kauan kuin* 'niikaua kui', *jahka* 'kui aga, niipea kui (tulevikus)'.

Näit. *Ovi avautui, kun ottelu oli parhaassa menossa* (M. L.) 'uks avanes, kui heitlus oli kõige paremas hoos'. *Olin mättäällä maaten vaivaiskoivun suojassa tähystellyt kurkia, kunnes ne tunsivat minut ja minä heidät* (J. A.) 'olin mättal lamades vaevakase varjus piilunud kurgi, kuni nad tundsid mind ja mina neid'. *Se ei lähtenyt pois, ennen kuin se vähäksi aikaa päästettiin sisään* (J. A.) 'ta ei läinud ära, enne kui ta väheks ajaks sisse lasti'. *Löysimme vihdoinkin tien, sitten kuin oppaamme oli puusta seutua tarkastellut* 'leidsime viimaks tee pärast seda, kui meie teejuht oli puu otsast ümbrust vaadelnud'. *Lähden kotiin, niin pian kuin olen saanut työni valmiiksi* 'lähen koju, niipea kui olen saanud oma töö valmis'. *Mitä se nyt sanookaan aamulla, jahka herää* (M. C.) 'mida ta nüüd ütlebki hommikul, kui aga ärkab';

f) tingivad: *jos, joshan, kun, kunhan* 'kui', *ellen, ellet, ellei, ellemme, ellette, elleivät*; *jollen, jollet, jollei, jollemme, jollette, jolleivät* 'kui ei'.

Tavaliselt kasutatakse tingivais lauseis sidesõna *jos*, kui aga tingimusega liitub samaaegselt aja varjund, siis võib esineda ka *kun*. Näit. *En puhuisi, jos en tietäisi* 'ma ei kõneleks, kui ei teaks'. *Jos tulet luokseni, niin olen iloinen* 'kui sa tuled minu juurde, siis olen rõõmus'. *Olen tyytyväinen, jos tulet kanssani kävelemään* 'olen rahul, kui tuled minuga jalutama'. *Lähtisin kanssasi, kun saisin tämän työni valmiiksi* 'läheksin sinuga, kui saaksin selle oma töö valmis'. *Ei olisi ollut ollenkaan vaaraa, jos (kun) vain kaikki olisivat pysyneet levollisina* 'poleks olnud sugugi hädaohtu, kui vaid kõik oleksid jäänud rahulikuks'. *Kunhan tulet, saat tietää kaiken* 'kui tuled, saad kõik teada'. *Minä en olisi usko-*

nut siihen, ellei isäni itse olisi sitä kertonut 'ma ei oleks seda uskunud, kui mu isa ise poleks seda jutustanud'. *En uskoisi, jollen (ellen) itse olisi kuullut* 'ma ei usuks, kui ma ise poleks kuulnud'. *Jollette (eilette) pahastu, niin tulen huomenna luoksenne* 'kui te pahaks ei pane, siis tulen homme teie juurde';

g) m ö ö n v a d: *vaikka, jos kohta, jos vaikka, joskin, ehkä* (van.) 'kuigi, ehk küll, sellest hoolimata et'.

Näit. *Kalastajat lähtivät merelle, v a i k k a oli myrsky* 'kalurid läksid merele, kuigi oli torm'. *Kuvittelin, että heilutit minulle, v a i k k e n uskonutkaan* (J. A.) 'kujutlesin, et lehvitasid mulle, kuigi ma ei uskunudki'. *Olimme vihdoin perillä, j o s k i n (j o s k o h t a ~ v a i k k a) matka oli vaivalloinen* 'olime viimaks kohal, kuigi reis oli vaevaline'. *Pimeä isätön pirtti, e h k ä päivä paistakohon* (vanas.) 'pime isatu tuba, ehkki päike paistab';

h) v õ r d l e v a d: *kuin* 'kui', *niin kuin, ikään kuin, aivan kuin* 'niikui, justkui, justnagu'.

Näit. *Parempi pyy pivossa k u i n kymmenen katolla* 'parem varblane [püü] peos kui kümme katusel'. *Muut eivät minua tunne k u i n ne kaksi kappaletta: alimmainen aidan vitsas, perimmäinen pellon seiväs* (Kal.) 'muud mind ei tunne kui need kaks tükki: alumine aiavits, tagumine põlluteivas'. *Puut seisoivat jäykkinä ja hiljaisina, k u i n olisi tulossa suuri juhlapäivä* 'puud seisid kangeina ja vaikseina, nagu oleks tulemas suur pidupäev'. *Heilutat liinaa, n i i n k u i n et oikein tietäisi kenelle, i k ä ä n k u i n haparoiden, toiselta rannalta* (J. A.) 'lehvitad rätti, justkui sa õieti ei teaks, kellele, otsekui kobades, teiselt kaldalt'. *Meri raivoaa ja myrskyää a i v a n k u i n tahtoisi niellä kitaansa rannallaolijatkin* 'meri mässab ja tormab, justkui tahaks neelata oma kurku rannalolijadki';

i) k ü s i v a d: *-ko, -kö* 'kas', *tokko* 'kas'.

Harilikult kasutatakse küsivat liidet *-ko, -kö*, mis liidetakse lause kõige rõhulisema sõna lõppu.

Näit. *Katsotaan ilmapuntarista, tulee k o pouta vai ei k ö* 'vaatame baromeetrist, kas tuleb selge ilm või mitte'. *Ei ole taattua, tulee k o hän* 'pole tagatud, kas ta tuleb'. *Hän kävi tiedustamassa, t o k k o olisi lippuja saatavissa* 'ta käis pärimas, kas oleks pileteid saada'. *Poika katselee ympärilleen nähdäkseen, t o k k o häntä huomattaisiin* 'poiss vaatab ümber, et näha, kas teda märgatakse'.

Interjektsioonid

141. Interjektsioonid on muutumatud sõnad, mis väljendavad tundeid ja tahteavaldusi, ning neid kasutatakse hüüatustena.

Soome keele interjektsioonid võib tähenduse järgi jaotada kolme rühma: 1) tundeid väljendavad, 2) tahteavaldusi väljendavad ja 3) loodushääli ning häälitsusi jäljendavad hüüdsõnad.

Interjektsioonid väljendavad niisiis soome keeles

1) t u n d e i d, nagu:
   a) rõõmu: *hei*! *hih*! *hihhei*! *hii*! *hip*!;
   b) vaimustust: *ah*! *oi*! *ai*!;
   c) imestust, üllatust: *oho*! *ahā*! *no*! *hoi*! *so*! *ka*! *kah*! *kas*! 'kae! vaat!';
   d) ehmatust: *ah*! *huiui*!;
   e) valu, tuska, kurbust: *ai*! *aiai*! *voi*! *voivoi*! *oi*! *oih*! *oioi*! *haa*!;
   f) kahjurõõmu, parastamist: *ähä*! *piti*! *pitipiti*! *kutti*!;
   g) vastumeelsust, tülgastust: *hyi*! *hyiyi*! *äh*! *ui*! *uiui*!;
2) t a h t e a v a l d u s i, nagu:
   a) pakkumist: *se*! *sekää*! *he*! *hekää*! 'säh! sähke!;
   b) kutset, hüüdu: *halloo*! *hoi*!;
   c) manitsust: *tss*! *hyst*!;
   d) küsimust: *ha*? *hä*?;
   e) loomade kutsumist või käsutamist: *hös*! *hus*! (sigadele), *kitis*! (lammastele), *kis*, *kis*! (kassile), *tipu*, *tipu*! (kanadele), *ptru*! *ptrui*! (lehmale), *ptruu*! (hobusele);
3) l o o d u s h ä ä l i j a h ä ä l i t s u s i: *loiskis*! 'loksti!', *räiskis*! 'praksti!', *pulskis*! 'sulpsti!', *tik tak*!

Näit. *Oi, miten kaunista*! 'oi, kui ilus!' *Hih, kuin on hauska*! 'hõissa, kui on lõbus!' *Voi, sitä, joka nyt on merellä*! 'häda sellele, kes nüüd on merel!' *Kas vaan, miten sataa*! 'vaata ainult, kuidas sajab!' *Ähä, saitpas selkääsi*! 'paras, said ometi naha peale!' *Hyst, joku tulee*! 'tss keegi tuleb!'

Algselt on interjektsioonid väljendanud spontaanseid tunde- või tahteavaldusi. Tänapäeval pole nende algupära alati päris selge. Mõnikord võib interjektsioon olla kujunenud verbist, nagu näit. *ka*! *kas*! *kah*!, mis on saadud verbivormist *katso* 'vaata'. Vahel on see jäänus pikemast lausest, nagu näit. *piti*! 'paras!', mille asemel vanas kirjakeeles esineb: *Niin piti* (*käydä*)! 'nii pidi minema!'. Tänapäeval võivad ka mõned muud sõnad esineda interjektsiooni funktsioonis, nagu näit. tervitused: *huomenta* '(tere) hommikust', *iltaa* 'õhtust', *päivää* 'päevast', *terve* 'tere'; *kiitos* 'tänu'; vandesõnad: *perkele*, *piru* 'kurat', *saakeli*, *saatana* 'saatan'.

142. Liitpartikleid on soome keeles rohkem kui eesti keeles. Vaadelgem nende tarvitamist lähemalt.

1. *-ko, -kö* väljendab küsimust *kas*?. See liidetakse lause kõige rõhulisema sõna külge, mis on kas esimene lauses või mille ees esineb ainult atribuut või konjunktsioon. Näit. *Ymmärrätte kö te sen*? 'kas te saate sellest aru?' *Tekikö hän tämän silloin*? 'kas ta tegi seda siis?' *Hänkö tämän silloin teki*? 'kas tema seda siis tegi?' *Silloinko hän sen teki*? 'kas ta siis seda tegi?' *Tämänkö hän silloin teki*? 'kas ta seda siis tegi?' *Tästäkö te teitte kuormanne*? 'kas te siit tegite oma koorma?' *Ettekö sitä näe*? 'kas te seda ei näe?' *Pieni tyttökö täällä kävi*? 'kas väike tütarlaps käis siin?'

Harvemini tarvitatakse küsivaid adverbe *tokko* ja *joko* 'kas'. Näit. *Joko luovutit kaikki asiat*? 'kas loovutasid kõik asjad?'

2. *-pa, -pä (-pas, -päs)* tähendus on rõhutav, tugevdav, lähemalt seletav 'eks, ju, eks ju, aga'. Imperatiivile liitudes annab see pigem soovi avaldava, pehmema varjundi. Selle asend lauses on samasugune kui eelmisel. Näit. *Sinäpä sen sanoit* 'sina ju seda ütlesid'. *Onpa täällä lämmin* 'on aga siin soe'. *Sepä hauska* 'see on ju lõbus, tore'. *Olepa(s) hyvä ja avaa ikkuna* 'ole hea ja ava aken'. *Koetetaanpas vielä kerta*! 'proovigem veel kord!' *Kylläpä hän löylytti meitä* 'küll ta aga tuuseldas meid'. *Tuskinpa hän tulee sinulta mitään pyytämään* 'vaevalt ta küll tuleb sinult midagi paluma'. *Saatpa nähdä, että tulee* 'küll saad näha, et tuleb'. *Minäpä sen tein etkä sinä* 'mina ju seda tegin, mitte sina'. *Meidänpä kolhoosi oli ensimmäinen* 'meie kolhoos oli ju esimene'. *Kuulkaapas mitä sanon* 'kuulge ometi, mida ma ütlen'.

3. *-han, -hän* annab sõnale nagu viitava, põhjendava või vabandust paluva varjundi, umbes nagu eesti 'ju, juba, ikka, eks'. Selle asend lauses on seesama mis kahel eelmisel. Näit. *Enhän minä niin sanonut* 'ega mina ju nõnda ütelnud'. *Saadaanhan nähdä* 'eks me näe'. *Muistathan, miten sovimme tästä asiasta* 'mäletad ju, kuidas me selles asjas kokku leppisime'. *Astuhan syrjään!* 'astu ometi kõrvale!' *Kukahan tuolla soutaa*? 'kes seal ometi sõuab?' (viisakas küsimus, millele ei oodata vastust). *En saanut työtäni ajallaan valmiiksi, mutta minähän en ollut täysin*

terve 'ma ei saanud oma tööd õigel ajal valmis, aga ma ju ei olnud päris terve'. *Saisinkohan vaivata teitä?* 'kas ma võiksin teid tülitada?' *Täytyyhän meidän mennä pois* 'me peame ju ära minema'. *Sehän se juuri kummallista onkin* 'seep see just imelik ongi'.

4. *-pahan, -pähän* on saadud kahe eelmise liitmisest ja sel on nende mõlema tähendus 'ju, eks, aga, ikka'. Sageli esineb see ainult kinnitusena. Näit. (*Minä en ole sitä tehnyt* 'ma pole seda teinud'.) *Oletpahan* 'oled küll'. *Onpahan tuo kummallista* 'see on küll imelik'. *Sittenpähän nähdään* 'siis aga näeme'.

5. *-kin* kasutatakse tugevdavas tähenduses nagu eesti '-ki, -gi'. *-kin* esineb ainult jaatavais lauseis ning võib liituda mistahes sõna külge. Näit. *Sitä minäkin ajattelen* 'seda minagi mõtlen'. *Sama mielipide on minullakin* 'sama arvamus on minulgi'. *Olen minä Kaukaasiassakin käynyt* 'ma olen Kaukaasiaski käinud'. *Etkö sinäkin niin arvele?* 'eks sinagi arva nii?' (oodatakse jaatavat vastust).

6. Samas tähenduses kasutatakse eitavais ja kahtlevais lauseis *-kaan, -kään* (luulekeeles *-kahan, -kähän,* rahvaluules *-kana, -känä*), mis samuti võib liituda mistahes sõnale. Näit. *Kuorma ei liikahtanutkaan* 'koorem ei liikunudki'. *Ettekö te itse palaakaan illaksi kylään?* 'kas te ise ei tulegi õhtuks külla tagasi?' *Siis eivät kaikki lääkäritkään olleet pahoja* (U. V.) 'siis kõik arstidki polnud halvad'. *Tuskin hänelläkään on tätä kirjaa* 'vaevalt temalgi on seda raamatut'. *Käsitättekö te itsekään tekoanne?* 'kas te isegi mõistate oma tegu?' *Kunpa minä tietäisin sen itsekään* 'kui ma ometi isegi seda teaksin'. *Hyvä antaa vähästänsä, paha ei paljostansakana* (vanasõna) 'hea annab vähest, paha ei paljustki'.

Samuti: *Kuinka kaunista täällä onkaan!* 'kui ilus siin ongi!'

7. *-s* liitub küsivaile pronoomeneile ja eespool käsitletud *ko-, kö-, pa-, pä*-lõpule ning muudelegi sõnadele. See annab mingi järeldust avaldava varjundi, nagu eesti *siis* (lühendatult *'s*). Seda kasutatakse elavamas, tuttavlikumas ja kodusemas kõnestiilis. Näit. *Mistäs puhe on?* 'millest siis on jutt?' *Annapas tämä kirja* 'anna ometi see raamat'. *Enkös minä jo sanonut!* 'kas ma's juba ei ütelnud!' *Kuulepas!* 'kuule ometi!' *Annas tänne!* 'anna siis siia!' *Ettäs viitsit!* 'et sa aga viitsid!'

Asjalikus stiilis *-s*-i ei tarvitata.

SÕNADE TULETAMINE

143. Allpool esitatakse soome keele tähtsamad tuletuslõpud. Tuletuslõppude abil on saadud noomeneid, verbe ja adverbe. Soome keeles nagu eestigi keeles on õige rohkesti tuletisi. Näit. juursõnast *kala* põlvnevad tuletatud sõnad *kalainen* 'kalarikas', *kalaisa* 'kalarikas', *kalaisuus* 'kalarikkus', *kalallinen* 'kalaline', *kalaton* 'kalatu', *kalattomuus* 'kalatus', *kalastaa* 'kalastada', *kalastaja* 'kalur', *kalastus* 'kalastus', *kalastella* 'kalastada', *kalastelu* 'kalapüük'.

NOOMENITE SUFIKSEID

Substantiivide sufikseid

144. Tegijat, isikut märkivad sufiksid

ja-, *jä*-liite varal tuletatakse tegijanimesid. Liitub verbi tüvele. Näit. *opettaja* 'õpetaja', *toimittaja* 'toimetaja', *säveltäjä* 'helilooja', *rakentaja* 'ehitaja', *kutoja* 'kuduja', *kysyjä* 'küsija', *kehrääjä* 'ketraja', *nuohooja* 'korstnapühkija' jne. Tüvisõna *e* asemel on *i* nagu eestigi keeles: *kuolija* 'surija', *menijä* 'mineja', *näkijä* 'nägija', *olija*, *tekijä* 'tegija; autor', *runoilija* 'luuletaja', *tupakoitsija* 'suitsetaja'.

ri-liite abil moodustatakse peamiselt tegijanimesid. Tüvisõnaks on enamasti verb, mõnikord ka noomen. Näit. *ajuri* 'voorimees', *leipuri* 'pagar', *kirjuri* 'kirjutaja', *sahuri* 'saagija', *pelkuri* 'pelgur', *petturi* 'petis', *parturi* 'habemeajaja', *kätyri* 'käsilane', *laivuri* 'meremees', *laiskuri* 'laiskleja' jne. Mõned *ri*-tuletised võivad aga tähendada ka töövahendit, nagu näit. *hakkuri* 'raielaud, -küna', *heiluri* 'pendel', *imuri* 'kuivatuspaber', *potkuri* 'propeller; tõukekelk', *viskuri* 'kühvel'.

Osa *ri*-sõnu on laensõnad, nagu näit. *toveri* 'seltsimees', *tuomari* 'kohtunik', *sorvari* 'treial', *ryöväri* 'röövel', *suutari* 'kingsepp', *muurari* 'müürsepp', *puntari* 'päsmer'.

lainen-, *läinen*-liide märgib tavaliselt isikut rahvuse, asukoha, tegevusala, ameti jne. järgi. Liitub substantiivile või kohanimele. Näit. *suomalainen* 'soomlane', *karjalainen, venäläinen* 'venelane', *eestiläinen* 'eestlane', *kaupunkilainen* 'linlane',

apulainen 'abiline', *pakolainen* 'põgenik', *sukulainen* 'sugulane', *kansalainen* 'kodanik', *koululainen* 'õpilane', *työläinen* 'tööline', *lakkolainen* 'streikija'.

Paljusid neist sõnadest kasutatakse ka adjektiivina, nagu näit. *lappalainen* 'laplane; lapi', *venäläinen*, *ruotsalainen* 'rootslane; rootsi', *mustalainen* 'mustlane; mustlas-'.

-tar, -tär tähendab naisisikut. Liitub substantiivile või kohanimele. Näit. *opettajatar* (gen. *-ttaren*) 'naisõpetaja', *eestitär* 'eestlanna', *saksatar* 'sakslanna', *kuningatar* 'kuninganna', *jumalatar* 'jumalanna', *ystävätär* 'sõbratar', *onnetar* 'õnnejumalanna', *laulajatar, näyttelijätär* 'näitlejanna', *ompelijatar* 'õmbleja', *myyjätär* 'müüjanna', *johtajatar* 'naisjuhataja', *sankaritar* 'kangelanna', *kaunotar* 'kaunitar'.

145. Tegevust, tegu, tegevuse tulemust ja vahendeid märkivaid deverbaalseid sufikseid

minen-liite varal võib moodustada teonimesid kõigist verbidest (=IV infinitiiv). Näit. *sanominen* 'ütlemine', *löytäminen* 'leidmine', *tekeminen* 'tegemine, töö', *uiminen* 'ujumine'.

-nta, -ntä tuletab teonimesid. Seda kasutatakse sageli *minen*-liite asemel. Näit. *ammunta* 'laskmine' (=*ampuminen*), *sanonta* 'ütlemine' (=*sanominen*), *kosinta* 'kosimine', *heitäntä* 'viskamine', *annanta* 'andmine', *harkinta* 'järelemõtlemine', *lääkintä* 'arstimine, meditsiin', *lausunta* 'deklamatsioon'.

nti-liite abil tuletatakse teonimesid. Näit. *saanti* 'saak', *tuonti* 'import', *vienti* 'eksport', *myynti* 'müük', *vointi* 'tervis', *likvidointi* 'likvideerimine', *sabotointi* 'saboteerimine', *haravointi* 'riisumine'.

nto-, ntö-liitega tuletatud substantiivid tähendavad tegevust, selle tulemust või eset. Näit. *asento* 'asend', *asunto* 'korter', *keksintö* 'leiutis', *luento* 'loeng', *luonto* 'loodus', *näytäntö* 'etendus', *olento* 'olend', *perintö* 'pärandus', *sovinto* 'leping', *tutkinto* 'eksam'.

-ma, -mä on õieti verbi III infinitiivi tunnus. See märgib teonimesid, tegevuse tulemust või eset. Näit. *elämä* 'elu', *kuolema* 'surm', *rupeama* 'söögivahe', *salama* 'välk', *syntymä* 'sündimine', *voima* 'jõud', *asema* 'jaam', *sanoma* 'sõnum', *satama* 'sadam', *sattuma* 'juhtum', *suunnitelma* 'plaan', *suudelma* 'suudlus', *valikoima* 'valik'.

i-liide on ebaproduktiivne, tuletised väljendavad teonimesid,

tegevuse tulemust või võimet. Näit. *oppi* 'õpetus', *paini* 'maadlus', *anti* 'and', *kasvi* 'taim', *paisti* 'praad', *muisti* 'mälu'.

o-, *ö*-liitega tuletatud nimisõnad väljendavad enamasti teonimesid või tegevuse tulemust. Näit. *huuto* 'hüüe, kisa', *hiihto* 'suusatamine', *jako* 'jagamine', *kylvö* 'külv', *kyntö* 'künd', *lakko* 'streik', *lento* 'lend', *lepo* 'puhkus', *lähtö* 'lahkumine', *muutto* 'kolimine', *pelko* 'kartus', *tahto* 'tahe', *toivo* 'lootus', *usko* 'usk', *kaivo* 'kaev', *keitto* 'supp', *luettelo* 'nimekiri', *järjestö* 'organisatsioon', *muisto* 'mälestus', *tieto* 'teade', *uitto* 'parvetamine'.

os-, *ös*-liiteliste substantiivide tähendus on sama kui eelmistel. Näit. *kaivos* 'kaevandus', *kiitos* 'tänu', *kylvös* 'külvipõld', *käännös* 'tõlge', *laitos* 'asutis', *nietos* 'lumehang', *ostos* 'sisseost', *teos*, *tulos* 'tulemus', *jäljennös* 'koopia', *suomennos* 'soomendus'.

u-, *y*-liite abil tuletatud substantiivid väljendavad teonimesid, tegevuse tulemust või objekti või tegevusvahendeid. Näit. *alku* 'algus', *isku* 'löök', *itku* 'nutt', *juoksu* 'jooks', *käsky* 'käsk', *loppu* 'lõpp', *maksu*, *kettu* 'rebane', *laulu*, *poimu* 'volt', *polku* 'rada', *kyky* 'anne, võime', *keinu* 'kiik', *kilpailu* 'võistlus', *puhelu* 'kõnelus', *urheilu* 'sport', *julkaisu* 'väljaanne'.

us-, *ys*-liitelised tuletised väljendavad teonimesid või tegevuse tulemust või objekti. Näit. *aavistus* [*-ksen*] 'aimus', *epäilys* 'kahtlus', *erehdys* 'eksitus', *hyppäys* 'hüpe', *ilmoitus* 'kuulutus', *kaipaus* 'igatsus', *kalastus*, *kirous* 'vanne', *kehräys* 'ketrus', *kirjoitus* 'kirjutus', *komennus* 'komandeering', *kokous* 'koosolek', *muistutus* 'märkus', *palvelus* 'teenistus', *rakennus* 'ehitus', *rukous* 'palve', *tarjous* 'pakkumine', *hallitus* 'valitsus', *ennätys* 'rekord'.

uu-, *yy*-sufiksiga moodustatakse kontraktaverbidest teonimesid. Näit. *hakkuu* 'raie, raiumine', *kaipuu* 'igatsus', *kehruu* 'ketrus', *korjuu* 'lõikus', *leikkuu* 'lõikus', *makuu* 'magamine', *takuu* 'garantii', *värjyy* 'värvimine'.

mus-, *mys*-liide väljendab teonimesid, samuti ka tegevuse tulemust või objekti. Näit. *katumus* 'kahetsus', *luopumus* 'loobumus', *pettymys* 'pettumus', *tutkimus* 'uurimus', *uupumus* 'väsimus', *kertomus* 'jutustus', *kokemus* 'kogemus', *kysymys* 'küsimus', *tottumus* 'harjumus', *vaatimus* 'nõudmine'.

io-, *iö*-liide näitab tegevuse tulemust, teonimesid või olendeid. Näit. *ansio* 'teene', *hirviö* 'hirmutis', *huomio* 'tähelepanu', *häviö* 'häving', *kontio* 'karu', *palkkio* 'honorar', *rovio* 'tuleriit',

suosio 'soosing', *tappio* 'kaotus', *turmio* 'häving', *tuomio* 'kohtuotsus', *valtio* 'riik'.

e-sufiksiga tuletatakse substantiive, mis väljendavad tegevust, tegevuse tulemust või eset, tegevuse vahendit ja olukorda. Näit. *aie* [*aikeen*] 'mõte', *este* 'takistus', *kanne* 'kaebus', *katse* 'pilk', *koe* 'katse', *kuume* 'palavik', *lause, liike* 'liigutus', *miete* 'mõte', *muste* 'tint', *nide* 'köide', *ohje* 'juhend', *ote* 'võte', *osoite* 'aadress', *piste* 'punkt', *puhe* 'kõne', *sade* 'vihm', *side, taide* 'kunst', *tiede* 'teadus', *toive* 'lootus', *vaikute* 'mõjustus', *väite* 'väide', *äänne* 'häälik'; *hereillä* 'ärkvel', *kateissa* 'kaotsi', *tekeillä* 'käsil', *valveilla* 'valvel' (viimased sõnad esinevad üksnes adverbiaalselt).

na-, *nä*-liitega tuletatakse deskriptiivseist *ise*-verbidest teonimesid nagu eesti keeles *n*-liite abil. Näit. *humina* 'mühin', (vrd. *humista, humisen* 'kohiseda'), *hälinä* 'lärm', *jyrinä* 'mürin', *kahina, kohina, lirinä* 'sulin', *murina* 'urin', *pakina* 'vestlus; veste', *tärinä* 'tärin', *vikinä* 'piuksumine', *vilinä* 'kihin'.

in- (*ime-*) liitelised substantiivid väljendavad tegevuse vahendit:

avain [*-men*] 'võti', *elin* 'organ', *johdin* 'tuletusliide', *kirjain* 'kirjatäht', *liipaisin* 'trikkel, päästik', *pistin* 'tääk', *puhelin* 'telefon', *tuuletin* 'õhuaken', *vaikutin* 'motiiv', *viskain* 'hauskar', *viivoitin* 'joonlaud', *äänenvaimennin* 'häälesummutaja'.

146. Kohta, ala, rühma märkivad sufiksid

la-, *lä*-liide tähendab kohta, kodu, elukohta. Liitub substantiivile ja esineb sageli koha- ja perekonnanimedes. Näit. *appela* 'äia kodu', *huvila* 'suvila', *kahvila* 'kohvik', *kanala, miehelä* 'mehekodu', *manala, parantola* 'sanatoorium', *ravintola* 'restoran', *ruokala* 'söökla', *sairaala* 'haigla', *seppälä* 'sepa kodu', *setälä* 'onu elukoht', *vankila, Heikkilä, Mäntylä.*

-mo, -mö liitub verbile ja osutab tegevuse kohta. Näit. *kehräämö* 'ketrusvabrik', *kutomo* 'kudumistöökoda', *leipomo* 'leivavabrik', *näyttämö* 'näitelava', *panimo* 'õlletööstus', *polttimo* 'viinavabrik', *latomo* 'ladumiskoda', *teurastamo* 'tapamaja', *valimo* 'rauasulatustehas'.

kko-, *kkö*-liide tähistab kohta ja rühma. Liitub substantiivile. Näit. *haavikko* 'haavik', *hietikko* 'liivik', *hongikko* 'männik', *kaislikko* 'kõrkjastik', *katajikko* 'kadastik', *koivikko* 'kaasik', *kuusikko*

'kuusik', *lepikko* 'lepik', *männikkö* 'männik', *matalikko* 'madalik', *nurmikko* 'muru', *näreikkö* 'kuusevõsastik', *petäjikkö* 'männik', *pensaikko* 'põõsastik', *tiheikkö* 'tihnik', *vesakko* 'võsastik'.

sto-, *stö*-liitega moodustatakse rühma tähistavaid substantiive. Liitub substantiivi mitmuse või ainsuse tüvele. Näit. *kivistö* 'kivistik', *kuusisto* 'kuusik', *lepistö* 'lepik', *lähistö* 'lähikond', *puisto* 'park', *saaristo* 'saarestik', *kalmisto* 'kalmistu', *koivisto* 'kaasik', *männistö* 'männik', *sivistyneistö* 'intelligents', *miehistö* 'meeskond', *sanomalehdistö* 'ajakirjandus', *yliopisto* 'ülikool', *kirjasto* 'raamatukogu', *laivasto* 'laevastik', *neuvosto* 'nõukogu', *tykistö* 'kahurvägi', *toimisto* 'büroo, agentuur', *virasto* 'ametkond', *väestö* 'rahvastik', *ympäristö* 'ümbruskond'.

ue-, *ye*-liide tähistab rühma, mis koosneb tavaliselt elavaist olendeist. Liitub substantiivile ja verbile. Näit. *puolue* [gen. *puolueen*] 'partei', *matkue* 'reisiseltskond', *pesye~pesue=poikue* 'lind ühes poegadega või linnupojad', *saattue* 'saatkond', *seurue* 'seltskond', *laivue* 'laevastik', *alue* 'maa-ala', *kulkue* 'rongkäik'.

147. Deminutiivsufiksid

Deminutiivsufiksid annavad substantiivile liitudes hellitava, vähendava tähenduse.

-nen: *hetkinen* 'hetkeke', *kalanen* 'kalake', *kirjanen* 'raamatuke', *kukkanen* 'lilleke', *käkönen* 'käoke', *kätönen* 'käeke', *lapsonen* 'lapsuke', *leivonen* 'lõoke', *lintunen* 'linnuke', *matonen* 'ussike', *neitonen* 'neiuke', *palanen* 'tükike', *poikanen* 'poisike', *sananen* 'sõnake', *tyttönen* 'tüdrukuke', *veikkonen* 'vennike'. Samuti: *hevonen* 'hobune', *ihminen* 'inimene', *kakkonen* 'number kaks', *kolmonen* 'number kolm', *nelonen* 'number neli', *viitonen* 'number viis', *kulkunen* 'kuljus', *kärpänen* 'kärbes', *nokkonen* 'nõges', *perhonen* 'liblikas', *rukkanen* 'nahkkinnas' jne.

-kainen, *-käinen* on ebaproduktiivne sufiks: *kaunokainen* 'kenakene, iludus', *lapsukainen* 'lapsukene', *nuorukainen* 'nooruk, noormees', *pienokainen* 'väiksekene'.

148. Abstraktseid mõisteid märkivad sufiksid

us-, *ys*- või *uus-*, *yys*-liite abil tuletatud substantiivid väljendavad omadust. Liitub harilikult adjektiivile, mõnikord ka

substantiivile. Sufiks järgneb *o, ö, u, y*-tüvele, teistes tüvedes lõppvokaal kaob või (kui see on pikk) lüheneb, kusjuures sufiksis on a) lühike vokaal vokaali järel, b) pikk vokaal konsonandi järel. Näit. a) *heikkous* [gen. *heikkouden*] 'nõrkus', *kauneus* 'ilu', *keveys* 'kergus', *korkeus* 'kõrgus', *nopeus* 'kiirus', *rakkaus* 'armastus', *rohkeus* 'julgus', *sairaus* 'haigus', *siisteys* 'puhtus', *talous* 'majandus', *terveys* 'tervis', *vaikeus* 'raskus', *vapaus* 'vabadus', *veljeys* 'vendlus', *viisaus* 'tarkus', *ylpeys* 'uhkus'; b) *ahkeruus* 'hoolsus', *hyvyys* 'headus', *kurjuus* 'viletsus', *kylmyys* 'külmus', *lapsuus* 'lapsepõlv', *nuoruus* 'noorus', *pienuus* 'väiksus', *toveruus* 'seltsimehelikkus', *vanhuus* 'vanadus', *ystävyys* 'sõprus'; *salaisuus* 'saladus', *puolueellisuus* 'parteilisus', *nerokkuus* 'geniaalsus', *paremmuus* 'paremus', *ajattelemattomuus* 'mõtlematus', *huomaavaisuus* 'tähelepanelikkus'.

Adjektiivide sufikseid

149. Üldiselt adjektiivseid sufikseid

-inen on õieti sama sufiks mis eespool vaadeldud deminutiivsufiks *-nen*. See on kõige üldisem adjektiivide liide. Vastab eesti *ne*-liitele. Tuletamisel pandagu tähele, et tüvisõna *e* ja *i* kaovad, sageli ka *ea-, eä-* ja *oa*-lõpuliste tüvisõnade viimane vokaal (*hopea* 'hõbe' — *hopeinen* 'hõbedane'). Muud lõppvokaalid moodustavad sufiksi *i*-ga diftongi, kusjuures pikad vokaalid lühenevad nagu mitmuse moodustamiselgi. Tüvedes, milles on *-te*, jääb *t* sageli muutumata (*länsi*, tüvi *länte-*: *läntinen* 'lääne-', *vesi*, tüvi *vete-*: *vetinen* 'vesine').

Näit. *aikainen* 'varane', *eilinen* 'eilne', *hikinen* 'higine', *jäinen* 'jäine', *kukkainen* 'lilleline', (*vasen*)*kätinen* '(vasaku)käeline', *likainen* 'porine, must', *luinen* 'luine', *mainen* 'maine', *pilvinen, punainen, itsepäinen* 'jonnakas', *toinen* 'teine', *viimeinen* 'viimane', *öinen*.

Sama sufiks võib liituda ka essiivile, nagu näit. *harvina/inen* 'haruldane', *kokonainen* 'terve', *moninainen* 'mitmesugune', *rikkinäinen* 'katkine', *ulkonainen* 'väline', *vakinainen* 'alaline', *yksinäinen* 'üksik'.

Samuti võib see liituda ka verbi I partitsiibile, näit. *kuoleva/inen* 'surelik', *pelkääväinen* 'kartlik', *pysyväinen* 'püsiv', *tulevainen* 'tulevane', *tyytyväinen* 'rahulolev', *varovainen* 'ettevaatlik'.

l l i n e n-sufiks vastab eesti *lik-* ja *line*-liitele. See liitub substantiivi vokaaltüvele. Näit. *aseellinen* 'relvastatud', *hetkellinen* 'hetkeline', *keväällinen* 'kevadine', *hedelmällinen* 'viljakas', *onnellinen* 'õnnelik', *inhimillinen* 'inimlik', *isällinen* 'isalik', *surullinen* 'kurb', *tavallinen, värillinen* 'värviline', *valheellinen* 'valelik', *virheellinen* 'vigane, vale', *ystävällinen* 'sõbralik', *toverillinen* 'seltsimehelik'.

Mõned sellised tuletised on muutunud ka substantiivideks, nagu näit. *illallinen* 'õhtusöök', *palkollinen* 'palgaline', *talollinen* 'talupoeg', *päivällinen* 'lõuna', *vihollinen* 'vaenlane'. Selle sufiksiga lõpevad ka substantiivid, mis väljendavad ruumimõõdu täit, nagu näit. *hyppysellinen* 'näputäis', *kannullinen* 'kannutäis', *kourallinen* 'peotäis', *lasillinen* 'klaasitäis', *lautasellinen* 'taldrikutäis', *lapiollinen* 'labidatäis', *lusikallinen* 'lusikatäis', *vaunullinen* 'vagunitäis'.

Märkus. Võõrsõnades on osalt *-llinen*, osalt *-inen*. Näit. *eepillinen, faktillinen, klassillinen, koomillinen, troopillinen, tyypillinen,* kuid: *arktinen, graafinen, optinen, poliittinen, pedagoginen, romanttinen.*

150. Omaduse rohkust väljendavaid sufikseid

-i s a, -i s ä: *eloisa* 'elav, liikuv', *hupaisa* 'hubane', *joutuisa* 'jõudus', *kalaisa* 'kalarikas', *kuuluisa* 'kuulus', *leikkisä* 'naljatlev', *lukuisa* 'arvukas', *raivoisa* 'raevukas', *riemuisa* 'rõõmus', *satoisa* 'saagirohke', *sävyisä* 'healoomuline'.

-k a s, -k ä s liitub vokaaltüvele ja vastab eesti *kas*-liitele. Näit. *halukas* [gen. *halukkaan*] 'himukas', *hartiakas* 'laiaõlaline', *iäkäs* 'eakas', *kookas* 'kogukas', *lahjakas* 'andekas', *maukas* 'maitsev', *nenäkäs* 'ninakas', *sapekas* 'sapine', *siivekäs* 'tiivaline', *varakas, voimakas* 'tugev', *älykäs* 'arukas'.

-v a, -v ä: *e t e v ä* 'andekas', *henkevä* 'vaimukas', *jäntevä* 'jõuline', *järkevä* 'arukas', *kielevä* 'nobekeelne', *kirjava* 'kirju', *kätevä* 'osav', *lihava* 'paks, lihav', *mukava, terävä, tilava* 'ruumikas', *tukeva, verevä* 'vereküllane', *viljava* 'viljakas'.

151. Omaduse puudumist märkiv sufiks

-t o n, -t ö n vastab eesti *tu*-liitele. Liitub substantiivide vokaaltüvele ja verbide III infinitiivi tüvele. Need nn. karitiivadjektiivid näitavad, et vastav omadus puudub. Näit. *avuton* 'abitu' (gen.

avuttoman), *iloton* 'rõõmutu', *kynnetön* 'küünetu', *lapseton, mahdoton* 'võimatu', *onneton* 'õnnetu', *päätön* 'peatu', *suruton* 'muretu', *tarpeeton* 'tarbetu', *vallaton* 'vallatu'; *silmitön* 'silmitu'; *eksymätön* 'eksimatu', *jakamaton* 'jagamatu', *kieltämätön* 'salgamatu', *lukematon* 'lugematu', *näkymätön* 'nägematu', *sanomaton* 'ütlematu', *kuolematon* 'surematu'.

152. Sarnasust märkivad sufiksid

-mainen, -mäinen liitub enamasti substantiivi, harvemini adjektiivi nominatiivile. Näit. *akkamainen* 'eidelik', *kettumainen* 'rebaselik', *lapsimainen* 'lapselik', *miesmäinen* 'mehelik', *pelkurimainen* 'pelgurlik', *petomainen* 'elajalik', *poikamainen* 'poisilik', *tyttömäinen* 'tütarlapselik', *ukkomainen* 'taadilik'; *halpamainen* 'alatu, põlgusväärne', *pikkumainen* 'väiklane', *turhamainen* 'halp, pedantne'.

-lainen liitub pronoomeneile, arvsõnadele või adjektiividele. Näit. *erilainen* 'erinev', *jonkinlainen* 'mingisugune', *kaikenlainen* 'kõiksugune', *kahdenlainen ~ kahtalainen* 'kahesugune', *sellainen* 'selline', *yhdenläinen ~ yhtäläinen* 'ühesugune', *heikonlainen* 'nõrgavõitu', *huononlainen* 'halvavõitu'.

153. Vähendamist märkiv sufiks

-hko, -hkö abil tuletatakse moderatiivseid adjektiive, mis tähendavad 'pisut selline, nagu tüvisõna väljendab'. Näit. *hapahko* 'hapukas', *harvahko* 'harvavõitu', *isohko* 'suurevõitu', *kalpeahko* 'kahvatuvõitu', *lyhyehkö* 'lühikesevõitu', *nuorehko* 'noorevõitu', *pienehkö* 'väiksevõitu', *pitkähkö* 'pikavõitu', *pyöreähkö* 'ümaravõitu', *raskaahko* 'raskevõitu', *suurehko* 'suurevõitu', *uudehko* 'uuevõitu', *äitelähkö* 'läilavõitu'.

VERBIDE SUFIKSEID

154. Põhjustavat ja teostavat tegevust märkivad sufiksid

-tta-, -ttä- ja *-ta-, -tä- ~ -a, -ä* on soome produktiivsemaid verbisufikseid. Liituvad nii noomeneile kui verbidele. Nende abil tuletatakse kausatiivseid ja faktitiivseid verbe.

Kausatiivsed verbid väljendavad põhjustavat tegevust (*elvyttää* 'elustada'). Faktitiivsed verbid väljendavad teostavat tegevust või tegevust, mis lastakse teisel teha (*jauhattaa* 'jahvatada lasta'). Sufiksid liituvad nõrgale astmele nagu eesti vastav liide *-ta-*. Näit. *eksyttää* 'eksitada', *elättää* 'elatada', *heiluttaa* 'lehvitada', *herättää* 'äratada', *istuttaa* 'istutada', *juottaa* 'joota', *kasvattaa, kengittää* 'rautada', *luettaa* 'lugeda lasta', *syöttää* 'sööta', *rakennuttaa* 'ehitada lasta', *totuttaa* 'harjutada', *upottaa* 'uputada'; impersonaalselt: (*minua*) *janottaa* '(mind) ajab jooma', *nukuttaa* 'teeb uniseks', *väsyttää* 'väsitab'; *ojentaa* 'ulatada', *parantaa* 'parandada'; *puoltaa* 'pooldada, kaitsta', *sammaltaa* 'kogelda', *säveltää* 'komponeerida', *kumartaa* 'kummardada', *siirtää* 'üle viia', *ymmärtää* 'aru saada', *ikuistaa* 'jäädvustada', *aseistaa* 'relvastada', *nostaa* 'tõsta', *pyydystää* 'püüda', *haudata* 'matta', *kehrätä* 'kedrata', *kullata, mitata* 'mõõta', *uhata* 'ähvardada', *virrata* 'voolata'.

155. Enesekohast tegevust märkivad sufiksid

u-, y-, pu-, py-, tu-, ty-, utu-, yty-, (u)ntu-, (y)nty- liidete abil tuletatakse refleksiivseid verbe, mis väljendavad tegijale enesele suunatud või iseenesest toimuvat tegevust. Näit. *kuulua* 'kuuluda', *löytyä* 'leiduda', *siirtyä* 'siirduda', *tuntua* 'tunduda', *juopua* 'joobuda', *saapua* 'saabuda', *syöpyä* 'sööbida'; *ahavoitua* 'päevituda', *kyyneltyä* 'pisaraist täituda', *turmeltua* 'rikki minna'; *antautua* 'anduda', *heittäytyä* 'end heita', *kieltäytyä* 'keelduda', *puolustautua* 'end kaitsta', *suuntautua* 'suunduda', *valmistautua* 'valmistuda'; *hajaantua* 'laiali minna', *kokoontua* 'koguneda', *lisääntyä* 'lisaneda', *perääntyä* 'taganeda', *riitaantua* 'riidu minna', *sekaantua* 'segi minna; end segada'.

156. Üleminevat tegevust märkiv sufiks

-ne- tuletab adjektiividest translatiivseid verbe, mis tähendavad aeglast siirdumist tüvisõnaga väljendatud seisundisse. Näit. *edetä* : *etenen* 'kaugeneda', *halveta* : *halpenen* 'odavneda', *heiketä* : *heikkenen* 'nõrgeneda', *himmetä* : *himmenen* 'tuhmuda', *huonota* : *huononen* 'halveneda', *huveta* : *hupenen* 'kahaneda', *kalveta* : *kalpenen* 'kahvatuda', *loitota* : *loittonen* 'kaugeneda', *lähetä* : *lähenen* 'läheneda', *mädätä* : *mätänen* 'mädaneda', *parata* :

paranen 'paraneda', *pienetä* : *pienenen* 'väikseneda', *pimetä* : *pimenen* 'pimeneda', *pidetä* : *pitenen* 'pikeneda', *rohjeta* : *rohkenen* 'julgeda', *vaieta* : *vaikenen* 'vaikida', *vanheta* : *vanhenen* 'vananeda'.

157. Korduvat ja kestvat tegevust märkivad sufiksid

ele-liitega tuletatakse frekventatiivseid ja kontinuatiivseid verbe. Frekventatiivid väljendavad korduvat, kontinuatiivid kestvat, vähehaaval toimuvat tegevust. Neid on soome keeles palju rohkem kui eesti keeles. Näit. *elellä* : *elelen* 'elutseda', *hypellä* 'hüpelda', *houkutella* : *houkuttelen* 'ahvatleda', *jutella* : *juttelen* 'jutelda', *katsella* 'vaadelda', *kuunnella* : *kuuntelen* 'kuulata', *kysellä* 'küsitleda', *viivytellä* 'viivitada', *epäillä* : *epäilen* 'kahelda', *harhailla* 'ekselda', *hymyillä* 'naeratada'. Mõnedel frekventatiividel on ka retsiprookne, s. o. vastastikust tegevust märkiv tähendus, nagu näit. *kiistellä* 'riielda, vaielda', *taistella* 'võidelda', *tapella* : *tappelen* 'kakelda', *tiedustella* 'pärida', *väitellä* 'vaielda', mõnedel aga refleksiivne, s. o. enesekohane, nagu näit. *haukotella* 'haigutada', *herkutella* 'maiustada', *huvitella* 'lõbutseda', *ihmetellä* 'imetleda', *laiskotella* 'laiselda', *ponnistella* 'pingutada'.

ele-sufiks esineb koos ka teiste sufiksitega, nagu näit. *-skele-*: *etsiskellä* : *etsiskelen* 'nuhkida', *kuljeskella* 'hulkuda', *lueskella* 'alaliselt lugeda, pisitasa lugeda', *mietiskellä* 'mõtiskleda', *opiskella* 'studeerida', *syljeskellä* 'sülgida'.

-skentele-: *käyskennellä* : *käyskentelen* 'korduvalt käia', *myyskennellä* 'kaubitseda', *syöskennellä* 'vähehaaval süüa', *työskennellä* : *työskentelen* 'töötada', *uiskennella* 'ringi ujuda'.

-ntele- on ebaproduktiivne: *juoksennella* : *juoksentelen* 'edasitagasi joosta', *rakennella* 'pisitasa ehitada'.

ksi-liide on väheproduktiivne, tuletab frekventatiive. Näit. *kuljeksia* 'hulkuda', *lueksia* 'vähehaaval lugeda', *maleksia* 'ringi lonkida; looderdada', *nureksia* 'nuriseda', *peseksiä* 'vähehaaval pesta', *piileksiä* 'peidus olla', *syljeksiä* 'sülgida', *vuoleksia* 'lõikuda'.

i- ja *o*-liitega tuletub kontinuatiivverbe. Näit. *hyppiä* 'hüpata', *hääriä* 'sekeldada', *kuiskia* 'sosistada', *moittia* 'laita', *painia* 'maadelda', *repiä* 'rebida', *seisoa* 'seista', *tahtoa* 'tahta', *tempoa* 'kiskuda, näksida'.

158. Äkilist tegevust märkivad sufiksid

ahta-, ähtä-liitega tuletatakse momentaane, mis väljendavad äkilist, hetkelist, ühekordset, ootamatut tegevust. Liitub nõrgaastmelisele tüvele nagu eesti vastav liide *-ata-*. Näit. *haukahtaa* 'haugatada', *naurahtaa* 'naeratada', *parahtaa* 'karjatada', *paukahtaa* 'paugatada', *katsahtaa* 'kord vaadata', *säikähtää* 'ehmatada', *seisahtaa* 'seisatada', *tipahtaa* 'tilgatada', *vavahtaa* 'võpatada'.

-aise-, -äise-: *henkäistä* : *henkäisen* 'hingahtada', *kirkaista* : *kirkaisen* 'karjatada', *kysäistä* : *kysäisen* 'järsku küsida', *käväistä* : *käväisen* 'kord käia', *potkaista* : *potkaisen* 'jalaga lüüa', *tempaista* : *tempaisen* 'järsku tõmmata'.

159. Hindavat suhtumist märkiv sufiks

ksu-, ksy-, harvemini *ksi*-liited on väheproduktiivsed. Nendega tuletatakse adjektiividest tsensiivverbe, mis väljendavad selliseks pidamist või hindamist, nagu vastav tüvisõna avaldab. Näit. *halveksua* ~ *halveksia* 'halvustada' (vrd. *halpa* 'odav'), *huonoksua* 'halvaks pidada', *hyväksyä* 'heaks kiita', *kummeksua* ~ *kummeksia* 'imeks panna', *oudoksua* 'võõrastada' (vrd. *outo* 'võõras'), *paheksua* 'pahaks panna', *pieneksyä* 'väheks pidada', *pitkäksyä* 'liiga pikaks pidada', *suureksua* 'liiga suureks pidada', *väheksyä* ~ *väheksiä* = *vähäksyä* 'liiga väheseks pidada, alahinnata'.

160. Loodushääli jäljendavad ja kirjeldavad sufiksid

-ise- tuletab onomatopoeetilis-deskriptiivseid verbe, mis jäljendavad ja kirjeldavad mitmesuguseid loodushääli (vrd. samasugust eesti liidet). Näit. (*helistä*:) *helisee* 'heliseb', *humisee* 'kahiseb', *jyrisee* 'müriseb', *kohisee, lirisee* 'suliseb', (*mutista*:) *mutisee* 'pomiseb', *napisee* 'nuriseb', *rähisee* 'kisab', *ulisee* 'ulub, vingub', *värisee.*

-aja-, -äjä- kasutatakse idamurdeis eelmise asemel, kust need on tulnud kirjakeeldegi, peam. luulesse. Näit. (*helätä*:) *heläjää*=*helisee*, (*jyrätä*:) *jyräjää* 'müriseb', (*rähätä*:) *rähäjää* 'kisab', *väräjää* 'väriseb'.

161. Võõrsõnaliste verbide sufiksid

Soome keeles on sufiksid *-oi-*, *-öi-* ja *-itse-*, millega tuletub mitmesuguse tähendusega verbe, nagu näit. *haravoida* 'riisuda', *hedelmöidä* 'õilmitseda; vilja kanda', *emännöitä* : *emännöitsen* 'perenaiseametit pidada'.

Esimest neist võib kasutada võõrsõnalisteski verbides, kus eesti keeles esineb tihti *eerima*, nagu näit. *dramatisoida*, *stilisoida* 'stiliseerida', *kritikoida*, *politikoida*, *analysoida*, *boikottoida*, *isoloida*, *moottoroida*, *steriloida*, *telefonoida*, *vitaminoida*, *sabotoida*, *rekisteröidä*. Mõnikord on kasutatud siiski ka teist laadi tuletamist, näit. *diskontata* 'diskonteerida', *tentata* e. *tenttiä* 'eksamineerida; eksamit teha', *testamentata* 'testamendiga pärandada', *normaalistaa* e. *normalisoida* 'normeerida'.

ADVERBIDE SUFIKSEID

162. *-sti* on iseloomulikem adverbi tuletusliide. Sellega võib kõigist adjektiividest adverbe tuletada. Liitub vokaaltüvele. Näit. *hauskasti* 'rõõmsasti', *helposti* 'kergesti', *huonosti* 'halvasti', *kauniisti* 'ilusasti', *reippaasti* 'reipalt', *iloisesti* 'rõõmsasti', *ystävällisesti* 'sõbralikult', *ehdottomasti* 'tingimata'.

-lti abil on tuletatud näit. adverbid *kosolti* (*kosolta*) 'rohkesti', *laajalti* (*laajalta*) 'laialt', *niukalti* (*niukalta*) 'napilt', *viljalti* (*viljalta*) 'rohkesti', *pitkälti* 'pikalt' jne.

-ttain, *-ttäin* liitub mitmuse tüvele. Selle abil tuletatakse distributiivseid adverbe. Näit. *ajoittain* 'ajuti', *asteittain* 'astmeti', *erittäin* 'eriti', *joukoittain* 'hulgiti', *kaksittain* 'paariti', *kappaleittain* 'tükiviisi', *kolmittain* 'kolmekaupa', *laseittain* 'klaasikaupa', *luokittain* 'klassiti', *nimittäin* 'nimelt', *osittain* 'osalt', *parittain* 'paarikaupa', *päivittäin* 'päeviti', *sadoittain* 'sajakaupa', *syrjittäin* 'serviti', *vuosittain* 'aastati', *äskettäin* 'äsja' jne.

-tellen liitub mitmuse tüvele ja selle abil moodustub samuti distributiivseid adverbe. Näit. *kaksitellen* 'kahekaupa', *paikoitellen* 'paiguti', *viisitellen* 'viiekaupa', *yksitellen* 'ühekaupa', *vähitellen* 'vähehaaval'. Kuid *vuorotellen* 'vaheldumisi' (vrd. *vuorotella* 'vahelduda').

-kkain, *-kkäin* abil tuletatakse lokaalis-retsiprookseid adverbe. Näit. *jäljekkäin* 'teineteise järel', *käsikkäin* 'teineteise

käest kinni hoides', *peräkkäin* 'teineteise järel', *rinnakkain* 'kõrvuti', *sylikkäin* 'teineteise süles', *vastakkain* 'vastastikku', *vierekkäin* 'kõrvuti'.

-tusten, -tysten tuletab samatähenduslikke adverbe kui eelminegi. Näit. *alatusten* 'teineteise all', *jäljetysten* 'teineteise järel', *perätysten* 'teineteise järel', *rinnatusten* 'kõrvuti', *vastatusten* 'vastastikku', *vieretysten* 'kõrvuti'.

SÕNADE LIITMINE

163. Nagu eesti keeles, nii on ka suome keeles sõnavara rikastamise oluliseks allikaks liitsõnade loomine kahe või rohkema sõna liitmise teel.

Soome keeles on liitsõnad enamasti liitnoomenid, kuigi on olemas ka muid liitsõnaliike. Liitnoomeneist suurima rühma moodustavad liitsubstantiivid.

Liitnoomenid

164. Liitsubstantiivide põhisõna on alati substantiiv, täiendsõna tavaliselt substantiiv, vahel mõni muu sõnaliik.

Soome keeles võib liitsubstantiivides substantiivne täiendsõna liituda igas käändes, kuid enamasti liitub see nominatiivselt või genitiivselt, harva mõnes muus käändes.

165. Soome keeles on domineeriv nominatiivne liitumine. Siinjuures deklineerub ainult põhisõna. Näit. *avainkimppu* 'võtmekimp', *kirjahylly* 'raamaturiiul', *lyijykynä* 'pliiats', *luokkataistelu* 'klassivõitlus', *neekeriorja, puoluejärjestö* 'parteiorganisatsioon', *paluumatka* 'tagasitee', *neuvostotila* 'sovhoos', *väkijoukko* 'rahvahulk', *hammaslääkäri* 'hambaarst', *partaveitsi* 'habemenuga', *käsilaukku* 'käekott', *tulitikkurasia* 'tikutoos', *syyslukukausi* 'sügissemester', *sekatavarakauppa* 'segakauplus', *synnyinpaikka* 'sünnikoht', *kaatumatauti* 'langetõbi', *syntymäpäivä* 'sünnipäev'.

Tähele tuleb panna järgmist:

1) Kui täiendsõnaks on sõna, mida muidu kasutatakse ainult mitmuses, siis esineb see liitsõnas ainsuses, näit. *hääkansa* 'pulmarahvas', *markkinaväki* 'laadarahvas', *kasvosärky* 'näovalu', *housukangas* 'püksiriie', *kärryliiteri* 'vankrikuur'.

2) Täiendsõna on vahel *o-, i*-lõpuline, kuigi sõna tüvi lõpeb *a-* või *ä*-ga,

näit. *aitovarsi* 'aiaäär', *jalkopää* 'jaluts', *sikopahna* 'sealaut', *lehminavetta* 'lehmalaut', *metsikana* 'rabakana', *huhtikuu* 'aprill'.

3) *inen-*, *nen*-lõpulised sõnad esinevad täiendsõnades konsonanttüvelistena, näit. *muurahaispesä* 'sipelgapesa', *jättiläiskäärme* 'hiiglamadu', *vaivaiskoivu* 'vaevakask', *jäähyväissanat* 'hüvastijätusõnad', *yksityiskohta* 'üksikasi', *ihmisvoima* 'inimjõud', *miettimisaika* 'mõtlemisaeg'.

4) Liitsõnadel, mille täiendsõnaks on adjektiiv, käänduvad sageli mõlemad osad, näit. *omatunto* 'südametunnistus', gen. *omantunnon* jne. (vt. 64.).

166. Täiendsõna on sageli genitiivis. Genitiivselt on liitunud näit. *karhuntalja* 'karunahk', *talonpoika* 'talupoeg', *elämänviisaus* 'elutarkus', *valtionhymni* 'riigihümn', *silmänräpäys* 'silmapilk', *puusepänverstas* 'puusepatöötuba', *työväenluokka* 'töölisklass', *viestinjuoksu* 'teatejooks', *linnunlaulu* 'linnulaul', *päivännousu* 'päevatõus'.

Genitiivne liitumine on alati niisuguseis liitsubstantiivides, mille täiendsõna märgib objekti, millele põhisõna tegevus on suunatud, näit. *tukinveto* 'palgivedu', *heinänteko* 'heinategu', *kalanpyynti* 'kalapüük', *postinkuljettaja* 'postivedaja', *autonajaja* 'autojuht', *kasvinjalostus* '(taime) sordiparandus', *sairaanhoito* 'haigepõetamine', *taiteenarvostelija* 'kunstikriitik', *tekijänpalkkio* 'autorihonorar', *hedelmänviljelys* 'puuviljaistandus', *kivuntunne* 'valutunne', *isänmaanrakkaus* 'isamaa-armastus', *luonnontiede* 'loodusteadus' (vrd. siiski *kielitiede* 'keeleteadus', *lakitiede* 'õigusteadus', *lääketiede* 'arstiteadus').

167. Verbist tuletatud põhisõna täiendsõna võib olla aga ka muis käändeis, näit. *kotiintulo* 'kojutulek', *pilkkaanammunta* 'märkilaskmine', *alkuunpanija* 'alustaja', *maihinnousu* 'maandumine', *päässälasku* 'peastarvutamine', *maastakarkoitus* 'maalt väljasaatmine', *maallelähtö* 'maaleminek', *maallaolo* 'maalolek', *yksinlaulu* 'soololaul', *lakittaolija* 'mütsitaolija'.

Samuti võib verbist tuletatud põhisõna täiendsõna olla adverb, näit. *vastaanotto* 'vastuvõtt', *eteenpäinmeno* 'edasiminek', *vastoinkäyminen* 'ebaõnnestumine', *aukiolo* 'lahtiolek', *hyvästijättö* 'hüvastijätt', *poislähtö* 'äraminek'.

168. Liitadjektiivides võib tähele panna samasuguseid liitumisi nagu liitsubstantiivideski. Täiendsõna võib olla nominatiivis või genitiivis, harvemini muis käändeis.

Täiendsõna on nominatiivis, näit. *merikipeä* 'merehaige', *tummaihoinen* 'tumedanahaline', *tuhatääninen* 'tuhandehääleline',

kuusivuotinen 'kuueaastane', *sysimusta*, *lumivalkea*, *mesimakea* 'mesimagus', *kivikova* 'kivikõva', *tulipunainen*.

Täiendsõna on genitiivis, näit. *vanhanaikainen* 'vanaaegne', *maailmankuulu* 'maailmakuulus', *voitonvarma* 'võidukindel', *hopeanharmaa* 'hõbehall', *tummansininen* 'tumesinine', *vaaleanpunainen* 'valkjaspunane', *kirsikanpunainen* 'kirsipunane', *kullankallis* 'kuldkallis', *salamannopea* 'välkkiire', *raudanluja* 'raudkindel', *kuvankaunis* 'piltilus'.

Täiendsõna on mõnes muus käändes või selleks on adverb, näit. *huomiotaherättävä* 'tähelepanuäratav', *asiaankuulumaton* 'kõrvaline'; *luoksepääsemätön* 'juurdepääsmatu', *kauaskantoinen* 'kaugeleulatuv'. Samuti võib täiendsõnaks olla komparatiiv, näit. *parempikykyinen* 'paremavõimeline', *vähempivarainen* 'vähemjõukas'.

(Liitarvsõnad ja liitpronoomenid vt. 79 jj. ja 90.)

Liitverbid

169. Liitverbe on soome keeles vähe. Need kirjutatakse kokku nagu üldse liitsõnad. Näiteid: *aliarvioida* 'alahinnata', *allekirjoittaa* 'alla kirjutada', *alleviivata* 'alla kriipsutada', *esiintuoda* 'esile tuua', *ilmiantaa* 'üles anda, reeta', *ilmilausua* 'väljendada', *ilmisaada* 'avalikuks teha', *läpikäydä* 'läbi käia, läbi teha', *sisäänkirjoittaa* 'sisse kirjutada', *toimeenpanna* 'korraldada; täide viia', *uloshakea* '(kohtuga) sisse nõuda', *vastaanottaa* 'vastu võtta', *vastaanpanna* 'vastu vaielda', *ylenantaa* 'maha jätta, loobuda', *ylenkatsoa* 'põlglikult suhtuda', *yliarvioida* 'ülehinnata', *ylläpitää* 'ülal pidada, korras hoida'.

Mõnedel eespool esitatud verbidest võib täiendsõna vahel esineda verbi järelgi, näit. *ilmilausua* asemel öeldakse ka *lausua ilmi* 'väljendada', *läpikäydä* asemel ka *käydä läpi* 'läbi teha', *vastaanottaa* asemel ka *ottaa vastaan* 'vastu võtta' jne. Niisugusel korral kirjutatakse sõnad muidugi lahku.

Peale selle võib mõnikord harva ka liitsubstantiividest moodustuda verbe, näit. *valokuvata* 'päevapildistada', *palovakuuttaa* 'tulekahju vastu kindlustada'.

170. Soome keeles on olemas vähesel määral ka liitadverbe. Näit. *umpimähkään* 'umbropsu', *alaspäin* 'allapoole', *eteenpäin* 'edasi(poole)', *sielläpäin* 'sealpool', *sieltäpäin* 'sealtpoolt', *takanapäin* 'tagapool', *takaapäin* 'tagantpoolt', *taaksepäin* 'tahapoole', *edestakaisin* 'edasi-tagasi', *etupäässä* 'esijoones', *nimenomaan* 'nimelt, eriti', *ylimalkaan* 'enamasti, üldiselt', *vartavasten* 'eriti, nimme', *häthätää* 'suure rutuga; vaevalt', *päinvastoin* 'vastupidi', *yllinkyllin* 'ülirohkesti'.

Samuti leidub väheseid liitsõnu ka post- ja prepositsioonide ning konjunktsioonide hulgas, näit. *ulkopuolella* 'väljaspool', *yläpuolelta* 'ülaltpoolt', *alapuolelle* 'allapoole', *sisäpuolella* 'seespool', *vastapäätä* 'vastas, vis-à-vis', *sentähden* 'sellepärast'.

SÕNASTIK

A

aakkoset tähestik
aalto [-llon] laine
aaltonen laineke
aamiainen hommikueine
aamu hommik; sinä aamuna sel hommikul
aamuaurinko [-ngon] hommikupäike
aamuisin hommikuti
aamukonsertti [-rtin] hommikukontsert
aamukuudan [-tamen] hommikune kuupaiste
aamunkoite [-tteen] koit
aamunen hommikuke
aamupäivä hommikupoolik
aamurusko koidupuna
aamutohveli toatuhvel
aamutunti [-nnin] hommikutund
aamuvarhainen varahommik
aapelus [-ksen] *vt.* järgm.
aapinen aabits
aarre [-rteen] aare, varandus
aataminomena aadamaõun
aatelinen aadlik
aatelismoisio aadlimõis
aatella [-ttelen] *arh.* mõtelda
aatos [-ksen] *luul.* mõte, aade
aava lage, lahtine
aave [-een] viirastus, kodukäija
aavemainen viirastuslik
aavistaa aimata; eeldada
aavistus [-ksen] aim; eihän sinulla ollut aavistustakaan sul polnud ju aimugi
adjutantti [-ntin] adjutant
ahavoitua [-dun] päevituda
ahdas [ahtaan] kitsas, kokkusurutud, piiratud
ahdistaa ahistada, kokku suruda, pigistada; peale tungida; rõhuda, survet avaldada, taga kiusata
ahdistella [-len] ahistada, pigistada; peale tungida; taga kiusata
aherrus [-ksen] ahervare
ahjo ääs
ahkera virk, agar
ahmia ahmida, õgida
ahnaasti, ahneesti ahnelt, näljaselt
ahnehtia [-hdin] ahnitseda
aho (mahajäetud) alepõld; metsaväli, -lagendik
ahven [-en] ahven
ahvenkönttі [-ntin] ahvenajõmakas
aie [aikeen] mõte, kavatsus, plaan, nõu, otsus
aihe [-een] aine, motiiv; põhjus; tõuge
aiheeton [-ttoman] põhjusetu, asjatu, õigustamatu
aiheinen aineline
aiheuttaa [-tan] põhjustada
aika [ajan] aeg; jonkin aikaa natuke aega; joku aika sitten veidi aega tagasi; moneen aikaan hulgal ajal; vähässä ajassa lühikese aja jooksul; mihin aikaan mis ajal? viime aikana viimasel ajal; siihen aikaan sel ajal; sinä aikana sel ajal; tähän aikaan sel ajal
aika *indekl.* tubli, suur, päris, täis; aika lailla tublisti; aika suuri päris suur; aika tavalla tublisti
aikaisemmin varemini, enne
aikaisin aegsasti
aikakausi [-den] ajastu, periood, ajajärk
aikamies täismees, täiskasvanud mees
aikoa [aion] mõtelda, kavatseda, plaanitseda, tahta
aikomus [-ksen] kavatsus, mõte, plaan
aikuinen täiskasvanud
aina ikka, alati, aina; päris, täitsa
ainainen alatine
ainakin vähemalt, ikkagi; kunagi
aineisto ainestik, materjal
ainiaaksi igaveseks
ainiaan igavesti
ainoa ainus
ainoastaan ainult
ainut=ainoa ainus
aita [-dan] aed, tara
aitta [-tan] ait

aitta-koppa [-pan] aidakong
aivan täiesti, päris, koguni, väga
aivankuin justkui
aivot aju
ajaa ajada; taga ajada; sõita, vedada; ajaa tiehensä ajada (~sõita) oma teed, ära ajada; ajaa parta ajada habe (ära)
ajastaika [-ajan] *arh.* aasta
ajatella [-ttelen] mõtelda; järele kaaluda; kujutleda
ajatus [-ksen] mõte; arvamine; kavatsus; olla ajatuksissaan olla sügavais mõtteis
ajattelematon [-mattoman] mõtlematu
ajella [-len] sõita
ajokas [-kkaan] sõidu-, veohobune
ajotie sõidutee
akankaali akakapsas (*Ajuga*)
akka [akan] eit, (vana)moor
akkuna=ikkuna aken
alainen -alune; alam, alluv
alakaappi [-pin] allkapp
alakuloinen nukker, masendunud
alakuloisesti nukralt, melanhoolselt
alamainen alam, kodanik
alapuolella allpool
alas alla, maha
alasmäkeä allamäge
alaspäin allapoole
alaston [-toman] alasti
alemmas allapoole
alennus [-ksen] alandus
aleta [-nen] alaneda, väheneda
alin [-mman] *superl.* kõige alumine, kõige madalam
alinomaa alatasa
alitse alt läbi
alituinen alatine
alituisesti alati
alkaa [alan] alata, (peale) hakata
alku [alun] algus, hakatus; alun pitäen algusest peale; aluksi algul
alkulause eessõna, sissejuhatus
alla all
alle alla
allekirjoittaa [-tan] alla kirjutada
aloite [-tteen] algatus
aloittaa [-tan] alustada
alta alt
alue [-een] maa-ala, territoorium
alusta alus
alustalainen pops
amerikkalainen ameeriklane; ameerika
ammatti [-tin] amet, elukutse
ammentaa [-nnan] vedelikku tõsta, ammendada
ammoin ammugi
ammunta [-nnan] tulistamine, laskmine
ammus [-ksen] lask, pauk; laskemoon
ammuttaa [-tan] maha lasta, lasta
ampua [ammun] tulistada, lasta
ampumavara laskemoon
ankara vali, karm, range; tugev, kõva
ankaruus [-den] valjus, karmus, rangus
annin [antimen] and, kingitus
ansa püünis, silmus
ansaita [-tsen] pälvida, väärida, teenida; ei ansaitse pole (tänu) väärt; võtke heaks!
antaa [annan] anda; lasta, lubada; periksi antaa järele anda; antaa peräänjärele anda; annahan kuulla lase aga kuulda; anna minun olla rauhassa jäta mind rahule
antaumus [-ksen] andumus
antautua [-dun] anduda; alistuda, alla anda
anteeksi andeks! vabandust
apea tusane, rõhutud, nukker; apein mielin nukra meelega
apeasti nukralt
apaja nooda vettelaskmiskoht, kalapüügikoht
ape [appeen] sulp, rokk
apilaniitty ristikuheinamaa
apu [avun] abi, toetus
apulainen [-sen] abiline
arastella [-len] arg, hell, tundlik olla; häbeneda; kõrvale põigelda; arastuda
arka [aran] hell, tundlik; arg, kartlik
arkailla [-len] kartlik, arg olla
arkinen äripäevane
arkku [-rkun] kirst, kast
armaampi [-mman] armsam
armahtaa [-hdan] armu anda, halastada; andestada
armeija armee
armoitella [-ttelen] haletseda
armopala armuleib
armoton [-ttoman] armutu, halastamatu
arvailla [-len] arvata, aimata; mõistatada, oletada, järele mõtelda, järele kaaluda
arvata [-aan] arvata, aimata; pidada; järele kaaluda; ära arvata; oletada, oodata; sõandada; ettei häntä kukaan arvannut täältä etsiä et keegi ei mõistnud teda siit otsida
arvatenkin arvatavasti, tõenäoliselt
arvella [-len] mõtelda; järele mõtelda, kaaluda; arvata, pidada; kavatseda, kõhelda
arveluttaa [-tan] järele mõtlema panna; kahtlust äratada

arvio hinnang, hindamine
arvioida [-oin] hinnata
arvo väärtus; tähtsus; prestiiž, väärikus; p i t ä ä a r v o s s a lugu pidada
arvokas [-kkaan] väärtuslik
arvokkaisuus [-den] väärikus
arvostelevasti arvustavalt
arvostelu arvustus
ase [-een] relv
asema koht; jaam; seisukord
asento [-nnon] asend, seisukoht
asettaa [-tan] asetada; esitada, üles seada; vaigistada; (midagi) takistada
asettua [-tun] asetuda, asuda; taltuda, soikuda, vaikida
asetus [-ksen] määrus, korraldus
asia asi; lugu; toimetus, ülesanne; a s i a n a l k a i n eriti, just; i t s e a s i a s s a iseenesest
asiakas [-kkaan] klient, kunde
asiallinen asjalik
asianhaara asjaolu
askel [-en], **askele** [-een] samm
astella [-len] sammuda, astuda
asti *postp.* saadik; s i i h e n a s t i sestsaadik, siiani; v i i m e i s i i n a s t i viimaseni
astia riist, nõu, astjas
astua astuda, käia, kõndida
asua elada, asuda, elutseda; a s u t t u s e u t u asustatud koht
asuinpaikka [-kan] elukoht
asukas [-kkaan] elanik
asumus [-ksen] elamu
asunto [-nnon] korter
asuntomaja peavari, eluase
ateria söömaaeg; sööming
atria *hv.* söömaaeg
atrioita [-tsen], **atrioida** [-oin] süüa, söömaaega pidada; a t r i o i t t u a n s a nende söönud (olles), pärast sööki
aueta [aukean, aukenen] avaneda, lahti lüüa, vabaneda
auhto [auhdon] liivane, lahja
aukaista [-sen] avada, lahti teha
aukea lage, lahtine, avar; lagendik
aukeama lagendik
aukean, aukenen *vt.* **aueta**
auki lahti
aukko [-kon] auk
aura ader
auringonpaiste [-een] päikesepaiste
auringonpaisteinen päikesepaisteline
auringonsäde [-teen] päikesekiir
aurinko [-ngon] päike
aurinkoinen päikesepaisteline
autella [-ttelen] aidata
autio tühi, mahajäetud, sõõdis
autonkori autokast, veokast
auttaa [-tan] aidata; välja aidata; parata
auttamaton [-ttoman] paratamatu
auttelen *vt.* **autella**
autuaasti õndsalikult
autuas [-aan] õnnis
availla [-len] avada
avain [-men] võti
avara avar, ruumikas
avartua [-rrun] avarduda
avaruus [-den] avarus
avata [-aan] avada
avautua [-dun] avaneda
avioliitto abielu; m e n n ä a v i o l i i t t o o n abielluda
avoin [-men] avatud, lahtine; a v o i n n a avatud, lahti
avosuinen suure suuga, lahtise suuga
avulla abil
avullinen abistav, kaasaaitav
avuton [-ttoman] abitu

E

edelle ette, ettepoole
edelleen edasi
edellinen eelmine
edellä ees
edeltä eest; ette valmis, varuks
edeltäjä eelkäija; eeslaulja
edemmäksi kaugemale, enam ettepoole
edes isegi, vähemalt
edessä ees
edestakaisin edasi-tagasi
edestä eestpoolt, eest
edetä [etenen] kaugeneda, edasi minna
edistyä edeneda, edasi jõuda, areneda
edusta esine, esiplats; esikülg
edustaja esindaja
edustajakokous [-ksen] kongress
ehdottaa [-tan] ette panna, soovitada
ehdottomasti tingimata, kindlasti
ehkä vahest, ehk
ehkäistä [-sen] takistada; ära hoida
ehtiä [ehdin] jõuda (aja poolest)
ehto [ehdon] tingimus
ehtoollinen armulaud
ehtyminen ahtraks jäämine, kahanemine
ehtyä ahtraks jääda
ehättää [-tän] rutata; ette rutata, kätte saada; muretseda, küsida
eihän ei ju
eikä ega
eikö kas ei, eks
eilen eile

eilinen eilne
eivät nad ei; *vt.* **en**
eivätkä ega nad
eksyttää [-tän] eksitada
eksyä eksida
elellä [-len] vaikselt elada, elutseda
eleskellä [-len] elada, elutseda
eleä *rhl.* elada
eli ehk
elikko [-kon] *murd.* elukas, loom
elikkä *van., kõnek.* = **eli** ehk
elinikä [-iän] eluaeg, eluiga
elinkeino elatusvahend
elki [eljen] vigur, temp
ellen [ellet, ellei, ellemme jne.] kui ma (sa, ta jne.) ei
elo elu; vili, lõikus; külv, oras
elokuu august
elokuva film
elokuvat kino; mennään elokuviin lähme kinno
elpyä [elvyn] elustuda; virguda, toibuda
elukka [-kan] elajas, elukas, koduloom
elä ära; *vt.* **älä**
eläin [-men] loom
eläintarha loomaaed
elämä elu; müra, trall
elämäntapa [-van] elukomme
elämäntie elutee
elättää [-tän] elatada
elävä elav; loom
elää elada; üle elada
emaljipannu emailpann; -katel; -kann
emme meie ei; *vt.* **en**
emojänis [-ksen] emajänes
emo *luul.* emake
emoton [-ttoman] *luul.* ematu
emäntä [-nnän] perenaine
en [et, ei, emme, ette, eivät] mina ei (sina ei jne.)
enemmistö enamus
enempi [-mmän] suurem, enam, parem; enemmän rohkem
englanti [-nnin] inglise keel
enimmäkseen enamasti, peaasjalikult
enimmäksi enamasti
enkeli ingel
enkä [etkä, eikä, emmekä, ettekä, eivätkä] ega mina, ja ma ei (ega sina jne.)
enkö [etkö, eikö, emmekö, ettekö, eivätkö] kas ma ei (kas sa ei jne.)
ennallaan endist viisi, endises olukorras
ennalleen endist viisi, endiseks
ennen enne; varem
ennen kuin enne kui
ennättää [-tän] jõuda (aja poolest); tabada, saavutada, kätte saada
ensi esimene, tulev; ensi kertaa esimest korda; ensi lauantaina tuleval laupäeval; ensi vuonna tuleval aastal
ensimmäinen esimene
ensimmältä esialgu, esimesel hetkel, algul
ensin esiteks
entinen endine; olla entisellään endist viisi olla; jäädä entiselleen jääda endisesse olukorda
entisyys [-den] möödunu, minevik
entä ent, aga; entä sitten aga mis siis
entää [ennän] *luul.* rutata, tõtata
enää enam, rohkem
epeli eblakas, edvistaja
epäillä [-len] kahelda; kahtlustada
epämiellyttävä ebameeldiv
epämääräinen ebamäärane
epäröidä [-öin] kõhelda
epäsuotuisa ebasoodne, ebakohane
epätasainen ebatasane
epätoivo meeleheide, lootusetus
epätoivoinen meeleheitlik, lootusetu
epävarma ebakindel
erehdys [-ksen] eksitus, eksimus, väärsamm
erehtyä [-hdyn] eksida
erhetys [-ksen] *murd.* eksitus, viga, eksimus; *vt.* **erehdys**
erikoinen eriline, spetsiaalne
erikoisesti eriliselt, eriti
erilainen eriline
erillinen eriline, isesugune, omaette
erillään eraldi
erinomainen suurepärane, silmapaistev
erinäinen üksik; teatav, eriline
eripuraisuus [-den] riid, erimeelsus
eriskummallinen kummaline, iseäralik
erisointuinen erikõlaline
erittäinkin eritigi
eroittaa *vt.* **erottaa**
erota [-oan] lahkuda; lahku minna
erottaa [-tan] eraldada, lahutada, isoleerida
erottua [-tun] eralduda
erä osa, määr, annus; partii, kord; jahisaak; tällä erällä seekord; vähin erin vähehaaval
erämaa asustamata maa, kõrb, laas
eränkävijä kütt
eräs [-ään] keegi, üks; eräät mõned; eräänä päivänä ühel päeval
esiin esile, ette, välja
esikoinen esimesena sündinud
esikunta [-nnan] staap

esikuntapäällikkö staabiülem
esiliina põll
esimerkki [-rkin] näide; eeskuju
esine [-een] ese, asi
esittää [-tän] esitada, ette panna
esivalta [-llan] ülemvõim, valitsus
este [-een] takistus
estymätön [-ttömän] takistamatu
estää takistada; tagasi hoida
et (sina) ei; *vt.* **en**; e t k ä ja sa ei, ega (sa); e t k ö kas sa ei
eteen ette; esile, juurde
eteenpäin edasi, ettepoole
etelä lõuna(kaar)
eteläinen lõunapoolne
etelätuuli lõunatuul
etenen *vt.* **edetä**
etenkin eriti, iseäranis; kõigepealt
etevä silmapaistev, andekas, tubli
etoa *impers. v.* vaevata, piinata
etsiskellä [-len] otsiskleda, nuhkida
etsiä otsida
ette teie ei; *vt.* **en**; e t t e k ä ega teie; e t t e k ö s kas te siis ei
etten [ettet, ettei, ettemme, ettette, etteivät] et ma ei, et sa ei, et ta ei jne.
että et
ettäs *arh.* sest et, et
etu [edun] kasu, võit, huvi
etujalka [-lan] esimene jalg
etukäpälä esimene käpp
etukäteen ette (valmis), ette (ära)
etunenässä eesotsas
etumatka edumaa, ennetis
etuosa esiosa
etupiha eesõu
etupäässä eesotsas; esijoones, peamiselt
etusija esikoht
etusormi esimene sõrm
etäinen kauge
etäisyys [-den] kaugus; vahe, distants
etäälle kaugele
etäällä kaugel
eukko [-kon] eit, (vana)moor
evä (kala)oim, uim
eväs [evään] toit, moon, leivakott

F

fundeerata *murd.* mõtelda, mõtiskleda

H

haaksi [-hden] laev, veesõiduk
haalea pleekinud, kahvatuvärviline
haaliminen kogumine, kokkutassimine, muretsemine
haamoittaa *vt.* järgm.
haamottaa=**häämöttää** hämaralt paista
haamu kummitus, viirastus, vari
haan *vt.* **haka**
haara haru; suund, külg, kant
haastella [-len] kõnelda
haaveilla [-len] unistada
haavoittaa [-tan] haavata
haavoittua [-tun] haavata saada
haen *vt.* **hakea**
hahmo kuju
hai *interj.* (mustlaste soome keeles) oi
haihduttaa [-tan] laiali ajada, kaotada, lenduma panna, haihtuma panna
haihtua [-hdun] haihtuda, lenduda
haikea kibe; valuline, kaeblik
haiku [haiun] suits, ving
haiskahtaa [-hdan] (äkki) lõhnata
haistaa haista, nuusutada
haistella [-len] nuusutada, nuuskida
haiven [-en] karvaude, udusulg
hajaannuttaa [-tan] laiali ajada, lahutada, lõhkuda
hajahtaa [-hdan] lõhnata
hajallaan hajali, laiali
hajareisin laiali jalu, kaheratsakil
hajoamistila hajuvil seisund
hajota [-oan] hajuda; laguneda, laiali minna
hajottaa [-tan] hajutada, lammutada
haju lõhn; hais
haka [haan] koppel
hakata [-kkaan] raiuda, lõhkuda; kloppida, peksta
hakea [haen] otsida, tuua; millegi järel käia; (kohta) soovida, kandideerida
halailla [-len] kallistada, sülelda; väga soovida, ihaldada
haljeta [-lkean] lõhkeda, mõraneda
halki *adv.* lõhki, pooleks; *prep., postp.* läbi, risti läbi
halkinen lõhkine
halko [-lon] halg
halkopino puuriit
halla hall, öökülm, härmatis; h a l l a p a n e e hall rikub, võtab
halli hall koer, õuekoer
hallita [-tsen] valitseda
hallitus [-ksen] valitsus
halpa [-lvan] odav; tühine, vilets, alatu
haltuun *postp.* kätte, valdusse; a n n e t t i i n h ä n e n h a l t u u n s a anti tema valdusse
halu tahtmine, himu, iha, isu
haluta [-uan] ihata, tahta, soovida
haluttaa: m i n u a h a l u t t a a mul on himu; ma soovin, tahan

halveksia halvaks pidada, halvustada; põlata
hame [-een] seelik
hameenhelma seelikusaba
hammas [-mpaan] hammas
hammasmato [-don] hambauss (keda kujutletakse põhjustavat hambavalu)
-han (-hän) ju, ometi; küllap, vahest
hankala raske, vaevaline, tülikas
hankapuu aerutull
hanki [-ngen] lumehang
hankkia [-nkin] hankida, muretseda; ette valmistada
hapan [-ppamen] hapu
haparoida [-oin] kobada
harakankivi harakakivi
harakka [-kan] harakas
harallaan harali
harata [-aan] karuäkkega äestada, rehitseda; vastu punnida, vastu tõrkuda
harhailla [-len] ekselda, eksida
harhatie eksitee
harja (mäe-, katuse- jm.) hari; hobuselakk; pürst, hari
harjaannuttaa [-tan] harjutada
harjanne [-nteen] hari
harjas [-ksen] harjas
harjasniska harjaskael
harjoitella [-ttelen] end harjutada; praktiseerida
harjoituskenttä [-ntän] harjutusplats, -väljak
harju (mäe-, maa-)hari, seljandik
harkita [-tsen] kaaluda, järele mõtelda
harkitseva mõtlik
harmaa hall
harmaajuovainen hallitriibuline
harmaansininen hallikassinine
harmaantua [-nnun] hallistuda
harmaanuttuinen hallikuueline
harmaapukuinen hallides rõivais
harmi meelehärm, pahameel
harmistua pahaseks saada, pahanduda, vihastuda
harmittaa meelehärmi teha, vihastada, vihale ajada
haroa kobades haarata
harottaa [-tan] välja ulatuda, esile pistuda
harppaus [-ksen] hüpe, pikk samm
harras [-rtaan] harras
hartaasti hardalt
hartia õlg
harva harv, hõre; vähene; olla harvassa harva esineda
harvinainen haruldane; harvinaisen kaunis haruldaselt ilus
harvoin harva
hattu [-tun] kübar, kaabu
haudesaavi (hautatud) loomasööma toober, surbitoober
haukata [-kkaan] hammustada
haukka [-kan] kull; haugas, pistrik
haukkua [-kun] haukuda; sõimata; haukkua joku pahanpäiväiseksi kedagi armetult läbi sõimata
haukotella [-ttelen] haigutada
hauraus [-den] haprus
hauska meeldiv, tore, kena; huvitav, lõbus; hauskan näköinen lõbusa näoga; pitää hauskaa lõbutseda
hauskasti rõõmsasti, lõbusalt
hauske [-een] lõbu
hautakumpu [-mmun] hauaküngas
hautausmaa surnuaed, kalmistu
havahtaa [-hdan] äkitselt ärgata, virguda, hüpatada
havu kuuseoks; puuokas
havumaja kuuseokstest onn
he [heidän] nemad
hedelmä puuvili, vili
hehkua hõõguda, õhkuda
heiketä [-kkenen] nõrgeneda
heikeä nõrk
heikko [-kon] nõrk, jõuetu
heikkorakenteinen nõrga ehitusega, nõrga konstruktsiooniga
heikkous [-den] nõrkus, jõuetus
heikontuminen nõrgenemine
heilahdella [-htelen] kõikuda, ripneda, kõlkuda
heilautella [-ttelen] heljutada, lehvitada
heilauttaa [-tan] õõtsutada, kõigutada; lehvitada, liputada
heilimöidä [-öin] õitseda
heilua õõtsuda, kõikuda, kiikuda; lehvida
heiluri pendel
heiluttaa [-tan] kõigutada, võngutada, kiigutada; lehvitada; heiluttaa häntäänsä saba liputada
heilutella [-ttelen] kõigutada, vibutada; lehvitada; heilutteli häntäänsä liputas saba
heimo hõim, suguharu
heimopäällikkö [-kön] hõimupäälik
heinäkuu juuli
heinävihko heinatuust
heitellä [-ttelen] pilduda, loopida
heittelehtiä [-hdin] viselda
heittäytyä [-dyn] viskuda, paiskuda; anduda, pühenduda
heittää [-tän] visata, heita; maha jätta;

heittää sikseen sinnapaika jätta
hekuma kiim, kirg, himurus, lihahimu
heleä hele
heliä *rhl. vt.* eelm.
helistä [-sen] kõliseda, heliseda; kliriseda, täriseda; olla helisemässä olla kimbus, hädas
hella pliit
hellalletta *interj.* voi hellalletta! oh heldeke! oh kullake! (lastele hellitussõnana)
hellittää [-tän] lõdvemale lasta; järele anda, järele jätta
hellitä [-ltiän] vallanduda, lõdveneda
hellyttävä liigutav, härras
hellyttää [-tän] hellaks teha; liigutada, meelt pehmendada
hellävaroin hellettevaatlikult, ettevaatlikhellalt
helma hõlm; süli, rüpp
helmeillä [-len] pärlendada
helmikuu veebruar
helottaa [-tan] särada, kumada
helposti kergesti, hõlpsasti
helpotus [-ksen] kergendus
helppo [-lpon] hõlpus, kerge
helskytellä [-ttelen] täristada, lõgistada, kliristada
helskyä kõliseda, heliseda, käriseda
heltyä [-llyn] heldida; härduda
helvetillinen põrgulik
helvetti [-tin] põrgu
helähtää [-hdän] helatada, heliseda, kliriseda
helähyttää [-tän] helahtama panna, (momendiks) helistada; häälestada
hemmahdella [-htelen] puperdada, liigahtada
hengenhätä [-dän] hingehäda, surmahäda
hengenveto [-don] hingetõmme
hengittää [-tän] hingata
hengitys [-ksen] hingus
hengähtää [-hdän] hingatada, korraks hinge tagasi tõmmata
hengästyä hingeldada
henki [-ngen] hing, hingamine; vaim; elu, eluvaim
henkinen vaimne, intellektuaalne
henkiä [-ngin] hingata
henkäistä [-sen] hingata
henkäys [-ksen] hingamine, hingus
hento [-nnon] pehme, õrn, nõrk, kõhetu, kõhn
hentoinen nõrgake, õrnake
hereille ärkvele
herjata [-aan] teotada, laimata, sõimata
herkeämätön [-ttömän] lakkamatu
hermo närv
hermostua ärrituda, erutuda, närviliseks minna; hermostunut närviline
herne [-een] hernes
herra härra; issand
herraskamari härraskamber
herraskuosi härrasmood, -fassong
herrasmainen härraslik, härrataoline
herrasväki [-väen] härrasrahvas
herttainen südamlik, armastusväärne, kena, armas
hervoton [-ttoman] lõtv, jõuetu
hervottomuus [-den] jõuetus
herättää [-tän] äratada
herätä [-rään] ärgata, virguda; herätä vilunväristykseen ärkas külmavärinast
heräytyä [-dyn] ärgata
hetesuo rabasoo, õõtsuv soo
heti kohe
hetkellinen hetkeline
hetkinen hetkeke, väheke aega
hevonen hobune
hevosraha hobuseraha
hiekka [-kan] liiv
hiekkainen liivane
hiekkakasa liivahunnik
hiekkaraitti [-tin] liivatänav, -tee
hieman veidi, väheke, natuke
hieno peenike, peen; õrn; tore, uhke
hienosiipinen õrnatiivaline
hieraista [-sen] hõõruda
hieroa hõõruda, masseerida
hietainen liivane
hievahtaa [-hdan] liigatada, liikuda, nihkuda
hiha käis
hiihtää [-hdän] suusatada
hiili [-en] süsi
hiilusta sõelõõm, (koldes) hõõguvad sõed
hiipiä [-vin] hiilida
hiirenloukko [-kon] hiirelõks
hiirirukka [-kan] hiir vaeseke, vaene hiir
hiisi [-den] kurat, kurivaim; põrgu
hiiva pärm
hiivin *vt.* **hiipiä**
hiki [hien] higi
hikoilla [-len] higistada
hiljaa vaikselt, tasa
hiljainen vaikne
hiljaisuus [-den] vaikus
hiljakseen tasahilju
hiljalleen tasahiljukesi, tasapisi
hiljentyä [-nnyn] vaikseks jääda, **vaikida**

hilla (küps) murakas
hillitä [-tsen] taltsutada, rahustada, summutada
hilpeä lõbus, elav, vallatu
himmeä tuhm, hämune, ähmane, ähmjas
hinata [-aan] lohistada, järel vedada
hinautua [-dun] end lohistada
hinta [-nnan] hind; hinnasta mistä hyvästä iga hinna eest, mis tahes hinna eest
hiostua higistada, higiseks minna
hipsutella [-ttelen] tipsutada
hirmuinen hirmus, kole
hirnunta [-nnan] hirnumine
hirsi [-rren] ehituspalk; võllas
hirsitalo palkmaja
hirttää [-rtän] üles puua
hirveä hirmus, kole
hirviö koletis
hisahtamaton [-ttoman]: h. hiljaisuus hääletu vaikus
historia ajalugu
hitaasti aeglaselt
hitto [-ton] kurat, vanakuri, saatan; hitto vieköön kurat võtku!
hiukan pisut, veidi
hiukkanen raasuke, terake, kübeke
hiustupsu juuksetutt
hiutua [-dun] nõrgeneda
hivellä [-len] paitada
hivutella [-ttelen] nühkida, hõõruda
hohde [-hteen] helk, kuma; sära, läige, hiilgus
hohista [-sen] kohiseda, mühiseda
hohtaa [-hdan] hiilata, särada, helkida; õhkuda, hõõguda
hohtava helkiv, särav; õhkuv
hoksata [-aan] märgata; taibata
hollanti [-nnin] hollandi keel
hollantilainen hollandlane; hollandi
holli kaugus, vahemaa, paras kaugus; ei jää hollia ei jää parajat kohta
holvimainen võlvitaoline
homeinen hallitanud
homekaappinen hallitanud kapiga
homma askeldus, tegevus, toimetus; korraldus; vaev, mure
hommata [-aan] (midagi) muretseda, hankida; talitada, õiendada; kavatseda; korraldada
honganlatva männilatv
hongikko [-kon], **hongisto** männik
honka [-ngan] (põline) mänd
hopea hõbe
hopeinen hõbedane
horaista [-sen] lürpida, rüübata
horjua tuikuda
horjuva kõikuv, vankuv
horna põrgu
houkko [-kon] tohman, loll
houkutella [-ttelen] meelitada; ahvatleda
houkutus [-ksen] meelitus; ahvatlus, kiusatus
houre [-een] palavikujamps, -uim
housunkaulus [-ksen] püksivärvel
housunlahje [-hkeen] püksireis
housut püksid
hovi mõis
huhkain [-men] *murd.* öökull
huhta [-hdan] alemaa, sõõrumaa
huhtikuu aprill
huhu kuuldus, kuulujutt
huhuta [-uan] huigata, hüüda; tühja juttu ajada, klatšida
huikea vägev, tugev, määratu, peadpööritav
huikkia [-kin] *arh.* vahetada
huima metsik, taltsutamatu, põõrane
huiskutella [-ttelen] õõtsutada
hukka [-kan] hukatus, häving; kaotus; asjatu, kasutu, nurjunud; olla hukassa kadunud, otsas olla; ettet uskokaan olevasi hukassa et sa ei usugi end kadunud olevat
hukkua [-kun] hukkuda
hullu hull, hullumeelne; eikä hullummin ja mitte halvasti
hulluus [-den] hullus, meeletus
hulmahdella [-htelen] lipendada
hulpahtaa [-hdan] tormata
hulttio logard
humala humal; humalassa purjus
humina mühin, kohin
humista [-sen] kohiseda, mühiseda
hunaja mesi
hunsvotti [-tin] kelm
huoahtaa [-hdan] (kord) ohata
huoata [huokaan] ohata, õhata
huohoittaa *vt.* järgm.
huohottaa [-tan] lõõtsutada
huojunta [-nnan] õõtsumine; kiikumine, kõikumine
huokailla [-len] ohkida
huokaus [-ksen] ohe
huokua [huoun] õhkuda, välja hõõguda, välja hingata
huolekkaasti hoolikalt
huolellisesti hoolikalt
huolestua muretseda, mures olla, murelikuks saada
huolestunut [-neen] murelik
huolestuttaa [-tan] murelikuks teha, muret teha, muretsema panna

huolettaa [-tan] muret teha, muretsema panna
huoli [-en] mure; hool
huolia hoolida; soovida
huolimatta hoolimata
huomaan *postpos.* hoole alla, hoiule
huomassa hoole all, hoiul
huomata [-aan] märgata, tähele panna
huomauttaa [-tan] tähendada, märkida
huomautus [-ksen] märkus, tähendus
huomen hommik; homme; h y v ä ä h u o m e n t a tere hommikust
huomenna homme
huominen homne
huomio tähelepanu
huomioida [-oin] arvesse võtta, tähele panna
huone [-een] tuba; hoone
huonekalu mööbel
huono halb; vilets
huonontua [-nnun] halveneda
huonosti halvasti
huonota [-nen] halveneda
hupenen *vt.* **huveta**
hurauttaa [-tan] vuhistada
huristaa vuhinal minna; t u l l a h u r i s t a t tuled vuhinal
hurja pöörane, metsik
hurjasti pööraselt
hurskas [-aan] vaga
hurttalauma hurdakari
huudahdus [-ksen] hüüatus
huudahtaa [-dan] hüüatada
huudella [-telen] hõikuda, karjuda, hüüda, huigata
huuhdella [-htelen] loputada, uhta
huuhkaja öökull
huumata [-aan] uimastada, joovastada; hurmata
huutaa [-dan] hüüda; karjuda
huuti: t i e t ä ä h u u t i a häbi tunda, häbeneda
huuto [-don] hüüe, hõige; kisa; (oksjonil) väljapakkumine; väljakutse, kutse; kuulsus, nimi; h ä n e t o l i p a n t u h u u d o l l e teda oli pandud oksjonile, vähempakkumisele
huutolainen vallavaene (kes oksjoni teel vähempakkujale ülal pidada anti)
huveta [-penen] otsa lõppeda, vähehaaval kahaneda
huvi lõbu, meelelahutus
huvilapaikka [-kan] suvilakoht
huvisoitto [-ton] lõbumäng, ajaviitemäng
huvittaa [-tan] huvitada; lõbustada, nalja teha
huvittava meeldiv, kena; lõbus, naljakas; huvitav
huvittua *harv.* huvituda
hyi võe! fui!
hylly riiul
hyllyä õõtsuda, nõtkuda
hyljätä *arh. vt.* järgm.
hylätä [-lkään] hüljata, maha jätta, ära põlata
hymistä [-sen] ümiseda; sosistada, pomiseda
hymy naeratus
hymyillä [-len] naeratada
hymähtää [-hdän] ümatada; naeratada
hypellä [-ppelen] hüpelda
hyppiä hüpata
hyppynen sõrmeots
hypähdellä [-htelen] hüpelda
hypähtää [-hdän] (järsku) hüpata, karata
hypätä [-ppään] hüpata; kepsida
hyssytellä [-ttelen] äiutada
hytkyä rappuda, võbiseda, vappuda
hytti [-tin] kajut
hyvin hästi; väga, täiesti; y h t ä h y v i n niisama hästi
hyvä hea; h y v ä o n h e a küll; m i l l ä h e t k e l l ä h y v ä n s ä mis hetkel tahes; h y v ä ä i l t a a tere õhtust; m i s s ä h y v ä n s ä kus tahes; k u i n k a h y v ä n s ä kuidas tahes
hyväillä [-len] meelitada, paitada, silitada
hyväpäivä tere; h y v ä n p ä i v ä n t u t t u teretuttav
hyvästellä [-len] hüvasti jätta
hyypiö *murd.* öökull
hyödyllinen kasulik
hyödytön [-ttömän] kasutu
hyökkäillä [-len] rünnata, tormata, peale tungida
hyökkäys [-ksen] rünnak
hyökätä [-kkään] kallale tungida, rünnata, peale tormata
hyöriskellä [-len] askeldada
hyöriä askeldada, tegutseda, rassida
hyöty [-dyn] kasu, abi
hyötyisä lopsakas
hyötyväinen lopsakas
häijy tige, kuri; jõle, vastik, alatu, viisakusetu, pahur
häikäisevästi pimestavalt
häikäistä [-sen] pimestada; virvendama panna
häilyväinen kiikuv, kõikuv; muutlik, tujukas, ebakindel
häilähdellä [-htelen] võbiseda, õõtsuda
häipyä [-vyn] hääbuda, kaduda

häiriintyä [-nnyn] end segada lasta, häirida lasta
häiritä [-tsen] segada, häirida
häiriö segadus
häkki [-kin] puur, kong
hälytys [-ksen] kära, lärm; häire
hämmästyä hämmastuda, imestusest jahmuda
hämärtyä [-rryn] hämarduda
hämärtää [-rrän] hämardada, hämar olla
hämäryys [-den] hämarus
hämärästi hämaralt
hän [hänen] tema
-hän *vt.* **-han**
hänenlainen temasugune
hännystakki sabakuub
häntä [-nnän] saba
häpeä häbi; häpeissään häbenedes, häbelikult
häristä [-sen] uriseda, lõriseda
härnätä [-ään] narrida, õrritada
häränvuota [-dan] härjanahk
hätkähtää [-hdän] võpatada
hätä [-dän] häda; on hädissään on hädas, rahutu; hätäkös heillä mis neil viga; minulle tulee hätä mul tuleb häda, kiire kätte
hätäisesti hädaliselt, rutuliselt, kiiresti
hätäkaste [-een] hädaristimine
hätääntyä [-nnyn] hätta jääda; hädaldada; ehmuda, jahmuda
hävetä [-peän] häbeneda
hävitä [-iän] hävineda, hukkuda; kaduda; kaotada, alla jääda
häviö häving, hukkumine, kaotus
hävytön [-ttömän] häbematu, häbitu
häämöttää [-tän] hämaralt paista
hääriä askeldada, tõtata, rabelda
häät pulmad
häävirsi pulmalaul
hököttää [-tän] sõrkida
höpertyä [-rryn] juhmistuda, peast segi minna
hörpätä [-rppään] rüübata, lürpida
höyhen (udu)sulg
höyhentöyhtö [-hdön] suletutt
höyrähdellä [-htelen] aurata

I

ien [ikenen] ige; ikenet irvistyivät igemed läksid irvi
ihaella [-len] *vt.* järgm.
ihailla [-len] imetleda, vaimustatud olla
ihan päris, täiesti
ihana ilus, tore
ihanainen tore, ilus
ihanasti ilusasti, kaunilt
ihanuus veetlevus, ilu
ihastella [-len] imetleda; rõõmustada
ihastua vaimustuda; ihastua ikihyväksi pööraselt vaimustuda
ihastus [-ksen] vaimustus, imetlus
ihka päris, täiesti; ihka uusi uhiuus
ihme [-een] ime; nähdä ihmeekseen oma imestuseks näha; ihmeissään imestanult; olla ihmeissään olla imestanud
ihmeellinen [-sen] imestusväärne; imelik
ihmetellä [-ttelen] imetleda; imestada
ihmettely imetlus; imestus
ihmetyttää [-tän] imestust äratada, imestama panna
ihminen inimene
ihmisasunto [-nnon] inimese korter, elukoht
ihmisjärki [-rjen] inimmõistus
ihmiskunta [-nnan] inimkond
iho ihunahk
ihotakki [-kin] (teiste rõivaste all kantud pikk linane) kuub
ijäinen *vt.* **iäinen** igavene
ikinä iganes
ikipäivä: ikipäiviksi igaveseks
ikkuna aken
ikkunanpieli aknapiit
ikkunaruutu [-dun] aknaruut
ikuinen igavene
ikä [iän] iga, vanus; eluiga
ikäihminen vana-, täisinimene
ikäinen ealine
ikävuosi [-den] eluaasta
ikävä kahju; igavus; igav, tüütav; paha; ikävä kyllä kahjuks; sille tulisi meitä ikävä tal hakkaks meist kahju
ikävöidä [-vöin] igatseda
ikään täiesti; parajasti, äsja, just
ikäänkuin justkui, otsekui
ilahduttaa [-tan] rõõmustada
iljetä [ilkenen, ilkeän] julgeda, söandada, ilgeda
ilkeä kuri, ilge; vastik
ilkivaltaisuus [-den] kuritahtlikkus
ilkiän=ilkeän *vt.* **iljetä**
ilkkua [ilkun] ilkuda, pilgata, irvitada, mõnitada
illallinen õhtusöök; õhtune
illanvietto [-ton] piduõhtu
illastaa õhtustada, õhtust süüa
illoin õhtuti
ilma õhk; ilm; ihmisten ilmoille rahva sekka; päästää ilmoille valla päästa, ilmale päästa
ilmaantua [-nnun] ilmuda, nähtavale tulla; esineda, avalduda

ilman ilma
ilmanvaihtoputki ventilatsioonitoru
ilmapiiri õhkkond, atmosfäär
ilmeinen ilmne
ilmeisesti ilmsesti, ilmselt
ilmekieli ilmekeel
ilmestyä ilmuda, selguda
ilmi: tulla ilmi tulla välja, avalikuks; ilmi elävänä lausa elusana; ilmi-taivaan alla lageda taeva all
ilmitulo avalikukstulek
ilmoittaa [-tan] teatada, avaldada
ilo rõõm
iloinen rõõmus; lõbus
iloisesti rõõmsalt
iloita [-tsen] rõõmustada
iloton [-ttoman] rõõmutu
ilta [illan] õhtu; hyvää iltaa tere õhtust; iltaa (tere) õhtust; tänä iltana täna õhtul; sinä iltana sel õhtul
iltainen õhtune
iltaisin õhtuti
iltapuhde [-hteen] õhtutund (tulevalgel)
iltapuoli õhtupoolik
iltapäivä õhtupoolik, pärastlõuna
ilve [-een] temp, vigur; pilge, nali, kära; ilveellä hooga, kiiruga
ilvehtiä [-hdin] naljatada, hullata
ilveillä [-len] naljatada, hullata; pilgata, vigurdada
imeä imeda
imisä emis
impi [immen] neiu, neitsi
inhimillinen inimlik
inhottava vastik
innokas [-kkaan] innukas, agar
innostua vaimustuda, innustuda
into [innon] ind, vaimustus, õhin; on innoissaan on vaimustatud
intohimoinen kirglik
intoilla [-len] märatseda
inttää [intän] väita
irrallisuus [-den] lahtisus, eraldatus
irrottaa [-tan] lahti teha, vallandada, vabastada; eraldada
irtautua [-dun] vallanduda
irti lahti; saada irti saada kätte
irtolaisuus [-den] hulkumine
irvistyä irevile minna
irvistää hambaid irvi ajada, irvitada, irevil olla
iskeä lüüa; tõugata; iskeä silmää teha silmi, silma pilgutada; iskeä kiinni kallale asuda
isku löök, hoop
iso suur, pikk
isoisä vanaisa
isoton [-ttoman] *rhl.* isatu
isovarvas [isonvarpaan] suurvarvas
istahtaa [-hdan] (hetkeks) maha istuda, (korraks) istuda
istua istuda
istualleen istuli
istuin [-men] iste; troon
istuttaa [-tan] panna istuma; (maha) istuda
istuutua [-dun] (maha) istuda, istet võtta
isällinen isalik
isännyys [-den] peremeheamet
isäntä [-nnän] peremees
isäntämies [-miehen] peremees
isäntäväki [-väen] pererahvas
isätön [-ttömän] isatu
isäukko [-kon] isataat, vanaisa, vana
itkettää [-tän] nutma ajada
itkeä nutta
itku nutt
itse ise; itsekseen iseeneses; itselleni, itsellesi, itselleen jne. mulle, sulle, talle jne. endale; itsestään iseendast
itsehillintä [-nnän] enesevalitsus
itsekuri enesedistsipliin
itsepäinen kangekaelne, jonnakas, isemeelne
itsepäisyys [-den] kangekaelsus, jonn
itsetietoinen iseteadlik
Itämerenmaakunta [-nnan] Läänemeremaakond
ivata [-aan] pilgata
iäinen igavene
iänikuinen igavene

J

jahtikoira jahikoer
jakaantua [-nnun] jaguneda
jakkara iste, pink, järg
jaksaa jaksata, suuta; elada, tervisel olla; kuinka jaksat kuidas elad?
jakso osa, järk; rida, sari, seeria; periood
jalka [-lan] jalg
jalkaisin jalgsi
jalkakammi: käyttää jalkakammia jalga taha panna
jalkapohja jalatald
jalkaterä jalalaba
jalkopohja jaluts
jalo õilis
jaloitella [-ttelen] jalutada
jankata [-nkkaan] leierdada, korrutada; jagelda, näägelda, riielda
janota [-oan] januneda

jatkaa jätkata
jauhaa jahvatada
jauho jahu
jesta : j e s t a j a v a r j e l e jessuke hoia
j.n.e. j a n i i n e d e s p ä i n ja nii edasi
jo juba, ju
johdatella [-ttelen] (vähehaaval) juhtida, viia
johdattaa [-tan] juhtida, viia, juhatada
johdosta *postpos.* tõttu, puhul
johtaa [-hdan] juhtida, juhatada; põhjustada; tuletada, millelegi tagasi viia
johtaja juht, juhataja
johtajaominaisuus [-den] juhiomadus
johtopäätös [-ksen] järeldus
johtua [-hdun] johtuda, tulla, tuleneda; pärineda; tuletada; juhtuda, sattuda; j o h t u i m i e l e e n tuli meelde
joka [jonka] *relat. pron.* kes; mis
joka *indef. pron.* iga; j o k a t a p a u k s e s s a igal juhul
jokainen iga; igaüks
jokapäiväinen igapäevane
jok'ikinen igaüks, viimane kui üks
jokin [jonkin] miski, mõni; keegi, üks; j o n a k i n k a u n i i n a p ä i v ä n ä ühel ilusal päeval; j o s j o t a k i n küll üht kui teist
joko kas; kas juba
joko... tai kas... või
jokseenkin, joksikin kaunis, üsna; umbes, peaaegu
joku [jonkun] keegi, üks; mingi, mõni; j o n k u n v e r r a n natuke
jokunen mõni üksik
jollainen milline, missugune
jollen [-et, -ei, -emme, -ette, -eivät] kui ma (sa jne.) ei
jolloin millal, kuna
jommoinen missugune
jomotus [-ksen] tuim valu
jonkinlainen mingisugune; j o s j o n k i n l a i n e n igasugune, iga võimalikku laadi
jonne kuhu
jonnekin kuhugi
jopa jubagi, küll aga; isegi
jopas juba ometi
jos kui
joskus kunagi; mõnikord
jospa kui ometi; kui viimaks; kuigi
jossakin kuskil
jostakin kuskilt
jota ... sitä mida ... seda
jotenkin kaunis, õige; umbes, peaaegu; kuidagi viisi, mingil kombel
jotta et, selleks et
jottei et ei
jouduttaa [-tan] kiirustada
jouhevasti tasaselt
joukko [-kon] hulk, salk, jõuk; väesalk
joukko-osasto väeosa
joulukuu detsember
joulukuusi jõulupuu
joulukuutamo jõulukuupaiste
joululumi jõululumi; j o u l u l u m i l l a jõululumega
jousi [-sen] vibu, vibupüss; viiulipoogen
joutaa [-dan] jõuda (aja poolest), mahti saada; võida, paras olla; e n j o u a l a u l a m a h a n *rhl.* mul pole mahti laulda
joutava tarbetu, tühi, kasutu; tühine; vaba, tegevusetu
joutilaisuus [-den] logelemine
joutohetki jõudehetk, vaba hetk
joutua [-dun] jõuda, sattuda; edeneda, edasi jõuda; tulla, kätte jõuda, valmis saada; j o u t u a t e k e m i s i i n j o n k u n k a n s s a sattuda kellegagi kokkupuutesse; j o u t u a v i h o l l i s e n k ä s i i n sattuda vaenlase kätte; ä l a j o u t u a hakka tulema
joutuin ruttu, kiiresti; kohe, pea
juhannus [-ksen] jaanipäev
juhannuskokko [-kon] jaanituli
juhla pidu; püha
juhlia pidutseda, pühitseda
julistaa avaldada, teatada, välja kuulutada, teada anda
julkaista [-sen] avaldada, välja anda; publitseerida; välja kuulutada
julkea julgunud, häbematu
julkisivu esikülg, fassaad
julma julm, toores; kole
julmistua julmistuda, metsikuks, vihaseks saada
jumalaton [-ttoman] jumalatu
jumista [-sen] paukuda, kõmiseda
juna rong
junalippu [-pun] rongipilet, sõidupilet
juoda [juon] juua
juoksennella [-ntelen] edasi-tagasi joosta, sekeldada
juoksuaita [-dan] jooksuaed
juoksusiirto [-rron] jooksuhüpe
juoksuttaa [-tan] jooksutada
juolahtaa [-hdan] sähvatada; j u o l a h t a a p ä ä h ä n pähe tulla
juoni [-en] (näidendi) intriig, sündmus; kavalus, riugas, temp; rida; matk
juonitella [-ttelen] riugelda, intrigeerida; jonnida, tujutseda, kapriisitseda

juonne [-nteen] joon, uure
juopotella [-ttelen] purjutada, juua, lakkuda
juopporenttu joomakalts, lakkekauss, lakard
juopua [-vun] joobuda, purju jääda
juosta [juoksen] joosta
juottaa [-tan] joota
juova joon, vööt, triip
juovuke-pensas [-aan] joovikapõõsas
juovuttaa [-tan] joovastada, joovutada
jurnuttaa [-tan] näägutada, iriseda
jutella [-ttelen] vestelda, jutelda; vesta
jutkahtaa [-hdan] mürtsatada
jutku tükk, temp, vingerpuss
juttu [-tun] jutt; protsess; lugu, asi
juurakko [-kon] juurikas
juurelle juurde
juureva juurekas, tugevajuureline
juuri I just; alles, äsja
juuri II juur; juurta jaksain täiesti, põhjalikult
juurruttaa [-tan] juurutada
jykevä jäme, raske, tugev; nurkline
jylhä metsik, sünge
jylinä mürin
jylähtää [-hdän] lajatada, kõmatada
jyminä kõmin, müdin, (tume) mürin
jymähdys [-ksen] kõmakas, mürts
jyrinä mürin
jyristä [-sen] põriseda
jyrkkä [-rkän] äkiline, järsk; vali
jyrkkäpuheinen järsu-, valjujutuline
jyrkästi järsult; valjult
jyrähtää [-hdän] kõmatada, mürtsatada
jyräyttää [-tän] kõmatada, järsku müristada
jyske [-een] mürtsumine, mürin
jytinä müdin, müriin
jyty [-dyn] müriin, kõmin, madin
jähmettyä [-tyn] tarduda, jäigistuda
jäitse jääd mööda
jäkälä sammal, põdrasammal
jäkäläkangas [-nkaan] samblikunõmm
jäljelle järele; maha
jäljellä järel
jäljeltä pärast, peale; järelt
jäljessä järel, taga, maas
jäljestä järel, taga; pärast
jäljiltä järel, pärast
jäljissä järel, kannul
jäljitellä [-ttelen] jäljendada
jälkeen järele, peale, pärast
jälki [-ljen] jälg
jälkimmäinen (kahest) viimane; järgmine
jälkipuolisko viimane pool; viime vuosisadan jälkipuoliskolla mõõdunud sajandi teisel poolel
jälleen jälle, taas
jännittyä [-tyn] pingulduda, pinguli tõmbuda
jännitys [-ksen] põnevus, pinevus
jäntevä sooniline; tugev
jänö jänku
järin liiga, üleliia
järjestellä [-len] korraldada
järjestys [-ksen] kord
järjestysvalta korravalvevõim
järjestää korraldada, järjestada
järjestö organisatsioon
järkevä mõistlik
järki [-rjen] mõistus, aru; tule järkiisi tule mõistusele
järkyttyä [-tyn] vapustuda
järkytys [-ksen] vapustus
järkähtämättä kõikumata, vankumata, liikumata
järsiä närida, näsida
järäyttää [-tän] põrutada, kõmatada
jäsen [-nen] liige; jäse
jättiläinen hiiglane
jättää [-tän] jätta
jäykkä [-kän] kange, jäik
jäätyä [-dyn] külmuda, jäätuda
jäähyväiset hüvastijätt
jäähyväishetki lahkumishetk
jäähyväis-silmäys [-ksen] lahkumispilk
jäähyväis-syleilys [-ksen] lahkumiskaisutus
jääkukkainen jäälilleline
jäännös [-ksen] jäänus
jäävihreä jääroheline

K

ka kael vaat!
kaakku [-kun] kook; kakk, päts
kaamea kole, kohutav
-kaan (-kään) (ei) -gi, -ki, ka mitte
kaapata [-ppaan] kaabata, kahmata, haarata
kaappi [-pin] kapp
kaaripuu (paadi) kaarpuu
kaarti kaardivägi
kaasi moon, toit
kaataa [-dan] maha lasta, langetada; maha lüüa, tappa; maha raiuda; ümber lükata; kallata; kaataa kaskea alet teha, kütismaad puhastada
kaatua [-dun] langeda; ümber kukkuda; surma saada; nousevat kaaduttuaan tõusevad, kui nad olid maha kukkunud
kaatunut [-neen] langenu
kadota [-toan] kaduda, hävida
kadottaa [-tan] kaotada

kahakka [-kan] lööming, käsitsivõitlus, käsikähmlus; mäss, mäll
kahdeksantoista kaheksateist
kahdesti kaks korda
kahista [-sen] kahiseda
kahlata [-aan] sumada, kahlata
kahlehtia [-hdin] aheldada, ketti panna
kahnustella [-len] lohistada
kahvi kohv
kahvikeitto [-ton] kohvikeedus, -keetmine
kahvila kohvik
kahvilavieras [-aan] kohvikukülastaja
kahvilekeet kohviriistad
kai vist küll, küllap
kaide [-teen] käsipuu
kaikenlainen igasugune
kaikennäköinen igasugune
kaikenvärinen igavärviline
kaiketi vististi, tõenäoselt
kaikinpuolinen igakülgne
kaikki [-ken] kõik; s i i n ä k a i k k i see on kõik
kaikkiaan kõik kokku; k e r t a k a i k k i a a n kord lõplikult, kord alatiseks
kaikkialla kõikjal
kaikkialta kõikjalt
kaiku [kaiun] vastukaja
kaikua [kaiun] vastu kajada; kõlada
kainalo kaenal
kaipaava igatsev
kaislikko [-kon] roostik, kõrkjastik
kait vist
kaitainen kitsas
kaivaa kaevata; uuristada; o j a t h ä n o n k a i v a v a t a kaevab kraavid
kaivata [-paan] taga kaevata; igatseda, taga kurta; vajada, tarvitseda
kaivautua [-dun] kaevuda
kajahtaa [-hdan] järsku kajada, kõmatada
kajastaa paista, helkida, kumada; kangastada, peegeldada
kajota [-oan] puutuda
kakara jõmpsikas
kakku [-kun] *vt.* **kaakku**
kaksi [-hden] kaks; k a k s i n k ä s i n kahe käega
kaksikerroksinen kahekorruseline
kaksikuukautinen kahekuune
kaksinkertainen kahekordne
kaksintaistelu kahevõitlus
kaksoset kaksikud
kalainen kalarikas
kalakukko [-kon] kalapirukas
kalalykky [-kyn] kalaõnn
kalastaja kalur
kalastajaviitta [-tan] kalurimantel
kalastella [-len] kalu püüda, kalastada
kalastus [-ksen] kalapüük
kalastushomma kalastusaskeldus
kalavakka [-kan] kalakast
kalikka [-kan] kaigas, malk
kalista [-sen] lõgiseda
kaljakoju kaljaputka
kalju paljas
kallein [-mman] kalleim, kõige kallim
kallellaan viltu
kallelleen viltu, küljeli
kalleus [-den] aare, varandus
kallio kalju
kallioinen kaljune
kalliomäki kaljumägi
kallion-kielu kaljurahn, -mürakas
kallionmöhkäle [-een] kaljulahmakas, -rahn
kallistaa kallutada, viltu lasta; kallakile ajada; k a l l i s t a a k o r v a n s a teraselt kuulata, kuulda võtta
kallistua viltu vajuda; kalduda
kallistunut [-neen] viltuvajunud
kallo kolp, pealuu
kalma surm, haud
kalpa [-van] mõõk
kalpea kahvatu
kalpeanvihertävä kahvaturoheline
kaltainen sarnane, -taoline
kalteva veerjas, laugjas, liusk
kaltua [-llun] kalduda, viltu vajuda
kalu riist, nõu
kaluta [-uan] närida
kalvea=kalpea kahvatu
kalvo kile; pind
kamala kole, jube
kamalasti hirmsasti
kamari kamber
kamarihuone [-een] kamber
kammata [-mpaan] kammida
kammoksua õudset hirmu tunda, õudseks pidada
kammota [-oan] karta, õudset hirmu tunda; vastikust tunda
kammottaa hirmu peale ajada, hirmu tekitada; m i n u a k a m m o t t a a mul tuleb hirm peale
kamoittaa *hv. vt.* eelm.
kampa [-mman] kamm
kampaamaton [-mattoman] kammimatu
kamppailla [-len] heidelda, võidelda
kamppailu heitlus, võitlus
kamppeet koli, kimpsud-kompsud; tööriistad
kanava kanal
kanavakatu [-dun] kanaltänav
kanerva kanarbik
kangas I [-nkaan] riie, kangas
kangas II [-nkaan] nõmm
kankea kange, kõva

kannas [-ksen] maakael, -kitsus
kannattaa [-tan] kanda, ülal hoida; toetada, pooldada; pälvida, väärida, vaeva tasuda; siitä ei kannata puhua sellest ei maksa rääkida; ei kannata pole (tänu) väärt!
kanne [-nteen] kaebus
kannella [-ntelen] ringi kanda; (kellegi peale) kaevata; klatšida
kannikka [-kan] kannikas
kansa rahvas, inimesed; rahvus
kansakoulu rahvakool, algkool
kansalainen kodanik; kaaskodanik, kaasmaalane
kansanruno rahvalaul
kansanrunous rahvaluule
kansantaloustiede [-teen] rahvamajandusteadus, poliitökonoomia
kansi [-nnen] kaas
kanssa *kõnek.* ka
kanssa *postp.* (kellegagi, millegagi) koos, ühes, -ga; kanssasi sinuga
kanta [-nnan] kand; alus, põhi; seisukord; seisukoht; lain kannalta katsoen seaduse seisukohalt vaadates
kantaa [-nnan] kanda; kannatada
kantapää jalakand, kannatagune
kantautua [-dun] kanduda
kantele [-een] kannel
kantelo, kanteloinen kandleke
kanto [-nnon] känd
kantoinen kännuline
kapaloida [-oin], **kapaloita** [-tsen] mähkmesse panna, mähkida
kapea kitsas
kapellimestari kapellmeister, orkestrijuht
kapenen *vt.* **kaveta**
kapina mäss, ülestõus
kapinallinen mässuline
kapine [-een] asi, vahend, riist
kapinoida [-oin], **kapinoita** [-tsen] mässata, vastu hakata
kappale [-een] tükk, pala; eksemplar; kappale matkaa tükk maad
kapuan *vt.* **kavuta**
karahka kuiv raag, puuoks
karahtaa [-hdan] raksatada, kõlksatada
karahuttaa=karauttaa kihutada; ajaa karahutti kihutas sõita
karanko [-ngon] ritv, teivas, kõrend
karata [-rkaan] karata; söösta; ära põgeneda; karata päälle kallale karata
karhea kare, karm, kähe
karhia karuäkkega äestada
karhu karu
karista [-sen] kõhiseda, sahiseda; maha variseda, maha kukkuda
karjapiika [-piian] karjatüdruk, karjatalitaja, lüpsitüdruk
karkajavi *rhl.* kargab; *vt.* **karata**
karkea karge, jäme, karm, kõva
karkelo mäng, tants
karkku [-rkun] tuleraud
karkoittaa *vt.* järgm.
karkottaa [-tan] ära ajada, peletada; koolist välja visata; maalt välja saata
karmia rebivalt valutada; selkäpiitäni karmii judinad käivad läbi selgroo
karpalo tilk, pisar; kuremari
karsia (oksi) laasida; rookida; rebida, kiskuda; (meeskonnast) valikut teha
karsina ahju ja päraseina vaheline toaosa
karsta tahm, nõgi
kartano suur talu, mõis; õu, hoov
kartta [-rtan] (maa)kaart
karttaa [-rtan] vältida, kõrvale hoiduda; ette vaadata
karttua [-rtun] suureneda, lisaneda; koguneda, kuhjuda
karvalakki [-kin] karvamüts, läkiläki
karvallinen *rhl.* karvaline, värviline
karvas [-aan] kibe, mõru; vänge, terav
kas vaat, kae, ennäe
kasa hunnik, lasu
kasata [-aan] kuhjata
kaski [-sken] kütismaa, alepõld
kastaa kasta, märjaks teha, niisutada; ristida; kastettu kristitty ristitud kristlane, ristiinimene
kaste [-een] kaste, niiskus; ristimine
kastella [-len] kasta, kastes niisutada, märjaks teha
kastua märjaks saada, niiskuda
kasvattaa [-tan] kasvatada
kasvattivarsa kasuvarss
kasvinkumppali *arh., luul.* kasvukaaslane
kasvinkumppani kasvukaaslane, lapsepõlvekaaslane
kasvot *pl.* nägu
kasvolihas [-ksen] näolihas
kasvonjuonne [-nteen] näojoon
kasvullisuus [-den] kasvujõulisus; taimeriik
kateellinen kade
katkaista [-sen] katkestada, katki käristada, katki lõigata
katkeamaton [-ttoman] katkestamatu
katkeilla [-len] (aeg-ajalt) katkeda
katkelma katkend

katkera kibe, mõru; valus
katkeruus [-den] kibedus
katketa [-ean] katkeda, murduda; pooleli jääda; katkestuda
katonraja katuseserv
katos *interj.* vaata siis
katsahdella [-htelen] vaadata, pilku heita
katsahtaa [-hdan] (kord) vaadata, pilku heita
katsanto [-nnon] vaade, pilk; välimus
katse [-een] pilk, vaade
katsella [-len] vaadata; vaadelda
katsoa vaadata, vaadelda, silmitseda, välja vaadata; tähele panna; käykää katsomassa tulge (meid) vaatama; katsoa kieroon vaadata kõõrdi
kattila katel, pada
katto [-ton] katus; lagi
kattolamppu [-mpun] laelamp
katu [-dun] tänav
katua [-dun] kahetseda
katukäytävä tänavakõnnitee
katunainen avalik naine
kauaksi kauaks; kaugele
kauan kaua
kauas kaugele
kauemmas kaugemale
kauemmin kauemini
kauempaa kaugemalt
kauempana kaugemal
kauha kulp
kauhea kole, hirmus
kauhistua kohkuda
kauhistus [-ksen] õud, koledus, kohutavus
kauhtana (idamaine pikk ja lai) kuub, mantel
kauhtua [-hdun] pleekida
kauhu hirm
kauhuinen *hv.* hirmunud, kohkunud
kaukaa kaugelt
kaukainen kauge
kaukana kaugel
kaukotykki kaugelaskekahur
kaula kael
kaulakkain kaelakuti
kaulaliina kaelarätt, sall; kaelaside
kaularemmi kaelarihm
kaularengas [-nkaan] kaelarõngas
kaulus [-ksen] krae, kaelus; (püksi)värvel
kauna vimm, salaviha
kaunein [-mman] kõige ilusam
kauniisti ilusasti, kaunilt
kaunis [-iin] ilus, kaunis
kaunoinen ilus, kaunis
kaupankäynti [-nnin] kauplemine
kaupita [-tsen] müütada, kaubitseda, kaubelda
kauppa [-pan] kauplemine; kaup; kauplus, pood; henkensä kaupalla oma elu kaalule pannes
kauppapuoti [-din] kauplus, pood
kauppias [-aan] kaupmees
kaupunki [-ngin] linn
kaura kaer
kaurapelto [-llon] kaerapõld
kautta läbi, kaudu
kavahtaa [-hdan] äkki hüpata, võpatada
kavala salakaval; petlik, võlts
kavaluus [-den] salakavalus
kaventaa [-nnan] kitsamaks teha, ahendada
kaveta [-penen] kitseneda
kavuta [-puan] ronida
kehahtaa [-hdan] (kord) hoobelda, suurustada; (kord) kiidelda
kehaista [-sen] (kord) kiidelda, järsku hoobelda
kehaisu kiitus
kehdata [-htaan] söandada, julgeda; vaevuda, viitsida
kehittää [-tän] lahti harutada; arendada
kehitys [-ksen] arenemine
kehno vilets; närune, halb, armetu, kõlvatu; kurivaim
kehottaa [-tan] õhutada, taga kihutada; soovitada (kellelegi), manitseda, nõu anda, üles kutsuda
kehrätä [-ään] kedrata
kehrääjämuija ketrajaeit
kehto [-hdon] häll, kätki
kehtolaulu hällilaul
kehua kiita; kiidelda
kehuja kiitleja, hoopleja, ärpleja
kehys [-ksen] raam
kehä ring
keikistää painutada; kummutada
keikkua [-kun] vankuda, kõikuda
keikutella [-ttelen] keerutada
keikuttaa [-tan] kõigutada, õõtsutada, kiigutada
keino vahend, abinõu
keinu kiik
keinua kiikuda, õõtsuda
keinutuoli kiigetool
keitellä [-ttelen] keeta
keitto [-ton] supp
keittokonsti keedukunst
keittiö köök
keittää [-tän] keeta
kekkale [-een] keigar, suli, kelm
keksauttaa [-tan] nõksutada

keksiä leida, leiutada, avastada
kekäle [-een] (tule)tukk
kellahtaa [-hdan] ümber minna, kukkuda
kellahtava kollakas
kellari kelder
kellarihuone [-een] keldriruum
kellervä kollendav
kelliä põõnutada
kello kell
kellotaulu (kella) numbrilaud
kellua (vee peal) õõtsuda, kiikuda, ujuda
kelmeä kahvatu
kelpo *indekl.* tubli, silmapaistev
kelsiturkki *kõnek.* lühike riideta lambanahkne kasukas
keltainen kollane
kelvata [-lpaan] kõlvata, sobida; olla maksvusel
kelvoton [-ttoman] kõlvatu; vääritu; maksvusetu
kemputin [-ttimen] ehe, kaunistus, ehteasi; pidurõivas
ken [kenen] kes; k e n p ä kes siis
kengittää [-tän] (hobust) rautada
kenkä [-ngän] (pool)saabas, kamass; king; hobuseraud
kenraali kindral
kenties võib-olla
kenttä [-ntän] väli, plats
kenttäkeittiö välikõök
kepeä kerge; kärmas, nobe
keppikuri kepidistsipliin
kepponen koerustükk, vemp
kepsautella [-ttelen] kepsutada, kõpsutada
kepsutella [-ttelen] kõpsutada
kera *arh.* kaasa
keritä [-rkiän] *vt.* järgm.
kerjetä [-rkeän] jõuda, mahti saada; m i n k ä k e r k e s i nii palju kui mahti sai; k e r k i e t v i e l ä *murd.* jõuad veel
kerjuusauva kerjakepp
kerjätä [-ään] kerjata
kerkeän *vt.* **kerjetä**
kernaasti meeleldi, heameelega
kerrassaan täiesti, päriselt; kindlasti; (mitte) sugugi
kersantti [-ntin] seersant
kerskailla [-len] kiidelda, suurustada, kelkida
kerskata [-aan] kiidelda, kelkida
kerskuja, kerskuri kiitleja, hoopleja
kerta [-rran] kord, puhk; s i l l ä k e r t a a seekord; j o k a k e r t a iga kord
kertoa [-rron] jutustada, kõnelda; korrata
kertoilla [-len] jutustada, vesta
kertomus [-ksen] jutustus
keräilijä koguja
keräillä [-len] koguda, korjata
keräjäsali *murd.* kohtusaal; *vt.* **käräjäsali**
kerätä [-ään] koguda, korjata
kerääntyä [-nnyn] koguneda
kesanto [-nnon] kesa
keskellä keskel, keset; hulgas, seas
kesken vahel, keset, kesk; seas, hulgas; katki, pooleli; kergesti
keskenänsä, keskenään omavahel, isekeskis; k e s k e n ä m m e meie omavahel
keskeyttää [-tän] katkestada, enneaegu lõpetada
keskeytyä [-dyn] katkeda
keskikaupunki [-ngin] südalinn
keskittyä [-tyn] keskenduda, koonduda
keskitysleiri koonduslaager
keskiviikko [-kon] kesknädal, kolmapäev
keskustella [-len] vestelda; arutada
keskustelu kõnelus, vestlus; nõupidamine
keskuus [-den] keskus
kestävyys [-den] vastupidavus
kestää jätkuda, väldata; kesta, välja kannatada
kesä suvi
kesäinen suvine
kesäisin suviti
kesäkuu juuni
kesälupa [-van] suvevaheaeg
kesäyö suveöö
ketju kett, ahel
kettu [-tun] rebane
ketunrauta [-dan] rebaseraud
keventää [-nnän] kergendada
keveä kerge, pehme
kevyesti kergelt
kevyt [-yen] kerge
keväinen kevadine
kevät [-ään] kevad
kevätaamu kevadhommik
kevätpuro kevadine oja
keväänvihreä kevadiselt roheline
kiduttaa [-tan] piinata, kurnata
kiehua keeda
kiekko [-kon] ketas
kiekua [kie'un] kireda, (kukena) laulda
kieltäytyä [-dyn] keelduda, loobuda
kieltää [-llän] keelata; salata, eitada
kiemura rõngas, keerd, kõverik
kiemurrella [-rtelen] keerelda

kiepata [-ppaan] keerata, pöörata, tõmmata
kiepsahtaa [-hdan] keeratada, pööratada, (järsku) pöörduda
kierrellä [-rtelen] (millegi ümber) keerelda, pöörelda; ümber hulkuda; keerutada, kruttida; k i e r r e l l e n k a a r r e l l e n ääri-veeri mööda; k i e r t e l e m ä t t ä otsekoheselt
kierros [-ksen] keerd, kõverus, pööris; ring, tuur; kõvertee
kiertoilla keerelda
kiertämättömästi paratamatult
kiertävä rändav, hulkuv; puiklev
kiertää [-rrän] keerata; ringi minna; kõverat teed käia, vältida, ümbritseda
kierähtää [-hdän] veereda
kieräillä [-len] intrigeerida, kõverat teed käia
kietoa [-don] käärida, mässida, põimida
kihara kihar, lokk
kiharainen kähar, kiharais, lokkis
kihlakunta [-kunnan] kihelkond
kiihkeä äge, tuline, kirglik
kiihkeästi ägedalt, kirglikult
kiihkoinen äge, kirglik, himukas
kiihkoisesti kirglikult, ägedalt
kiihotella [-ttelen] ässitada; ärritada; õhutada
kiihottua [-tun] ässituda; erutuda, ärrituda
kiihtyä [-hdyn] ägeneda, ärrituda; kõveneda
kiilto [-llon] välge, sära
kiiltomusta läikivmust
kiiltävä hiilgav
kiiltävänäpito [-don] hiilgavana hoidmine, läikivana pidamine
kiiltää [-llän] hiilata, särada
kiinni kinni
kiinnipidellä [-telen] kinni hoida
kiinnittää [-tän] kinnitada; k i i n n i t t ä ä h u o m i o t a s i i h e n juhtida sellele tähelepanu
kiinteä kindel, püsiv
kiintyä [-nnyn] kiinduda
kiirahdella [-htelen] veereda
kiire [-een] I rutt, kiirus; kiire, rutuline, nobe; k i i r e i s s ä ä n rutuga, kiiruga; e i o l l u t k i i r e t t ä m i h i n k ä ä n ei olnud kuhugi kiiret
kiire [-een] II pealagi; *piltl.* tipp
kiireesti kiiresti, ruttu
kiirehtiä [-hdin] kiirustada
kiirehtää [-hdän] kiirustada
kiiriskellä [-len] veerelda, libiseda, veereda
kiiritellä [-ttelen] veeretada
kiiru kiire, rutt
kiitellä [-ttelen] tänada; kiita, ülistada
kiitos [-ksen] tänu; kiitus; k i i t o k s i a tänu, aitäh; k i i t o k s i a p a l j o n palju tänu
kiittämätön [-ttömän] tänamatu
kiittää [-tän] tänada; kiita
kiitää [-dän] tõtata, tormata
kiivaasti ägedalt, kiirelt
kiivas [-aan] äge, äkiline; nobe
kiivaammin ägedamini
kiivaus [-den] ägedus, äkilisus
kiivetä [-peän] ronida
kilahdus [-ksen] kilksatus, kõlksatus
kilaus [-ksen] kõlksatus
kilistä [-sen] kõliseda
kiljahtaa [-hdan] kiljatada, karjahtada, rõõgatada
kiljaista [-sen] kiljatada, karjahtada
kiljua kiljuda, karjuda, kisada, mõirata, uluda, vinguda
kiljuna mõirgamine
kilkatus [-ksen] kilksatus
kilkuttaa [-tan] kõlksutada
kilkutus [-ksen] tilin, kõlksutus
killata [-aan, -ltaan] heaks kiita, poolt olla
killattava sobiv, sünnis
kilometri kilomeeter
kilpa [-lvan] võistlus; k i l v a n , k i l v a s s a , k i l p a a võidu
kilpailija võistleja
kilpailla [-len] võistelda
kilpailu võistlus
kiltisti mõistlikult
kiltti [-ltin] mõistlik, pai, kuku
kilvoittaa [-tan] võistelda; võidelda; pingutuda
kimmauttaa [-tan] kõmatades lüüa, virutada
kimmeltävä sätendav
kimmeltää [-llän] sätendada, hiilata, särada
kimmota [-mpoan] vetruda; põrkuda, tagasi põrgata
kimppuun kallale
-kin -gi, ka
kinos [-ksen] (lume)hang
kipakka [-kan] nobe, äkiline, äge, tuline; kriiskav, hele, terav
kipenä säde; *vt.* **kipinä**
kipenöitä [-tsen] sädemeid pilduda
kiperä kõver, kipras, kortsuline
kipeä haige; valus, kibe
kipeästi valusasti, kibedasti, raskesti
kipinä tulesäde
kippuranenäinen krimpsusninaline, kõvera ninaga

kipu [-vun] valu, pakitsus
kireä kange, vali, kõva
kiristellä [-len] pingutada; piirata, kitsendada; (hambaid) kiristada; (raha) välja pressida
kiristyä pingulduda, pingule minna, pingule tõmbuda
kiristää pingule tõmmata, pinguldada, kokku pigistada; kitsendada, piirata; (hambaid) kiristada; (raha) välja pressida
kirja raamat
kirjaimellinen kirjatäheline, raamatuline
kirjanen brošüür
kirjanoppinut [-neen] raamatutark
kirjava kirev, kirju
kirje [-een] kiri
kirjoittaa [-tan] kirjutada; kirjoittaa muistiin üles kirjutada
kirjoitus [-ksen] kirjutus; kirjutis, artikkel
kirkas [-rkkaan] kirgas, hele
kirkastaa kirgastada, puhastada; valgustada, selgitada; ära seletada
kirkko [-rkon] kirik
kirkkoherra kirikuõpetaja, pastor
kirkkokäässyt kirikukaarik
kirkkua [-rkun] *murd.* karjuda
kirkonkello kirikukell
kirkonkylä kirikuküla
kirkuvakoristeinen karjuvalt kaunistatud
kirmata [-aan] ringi kihutada, tormata; vallatleda
kirnuta [-uan] kirnuda, kirnus võid teha
kirnuvoi kirnuvõi
kiroilla [-len] vanduda, kiruda
kiroilu vandumine, vanne
kirosana vandesõna
kirota [-oan] kiruda, needa
kirous [-ksen] vanne, needus
kirpeä vänge, kibe, mõru
kirvellä [-len] kirvendada, kipitada, pakitseda; silmiä alkoi kirvellä silmad hakkasid kipitama
kirveskynä kirvetükk, -nott
kiskoa kiskuda, tirida
kissa kass
kita [-dan] kurk, kõri; kurgulagi
kitara kitarr
kiukku [-kun] viha, vimm; tigedus; olla kiukuissaan olla vihane
kiukkuinen vihane; äge, kuri
kiukkuisesti vihaselt, ägedalt
kiuru lõoke
kiusa kius, jonn; meelepaha; vaev, piin
kiusallinen tülikas; piinlik, vastumeelne
kiusata [-aan] kiusata, ärritada, tülitada; võrgutada; painata
kiusaus [-ksen] kiusatus
kiusoitella [-ttelen] narrida, õrritada, kiusata
kivakammin nobedamini
kivakka [-kan] nobe, väle
kivertää [-rrän] kõverdada; kivertää häntänsä tõmbab saba rõngasse
kiverä=kiperä kõver, kipras, kortsuline; häntä kiveränä saba rõngas
kiviaita [-dan] kiviaed
kiviallas [-altaan] kivimold, -küna, -vann
kivikatu [-dun] kivitänav
kivipyykki [-kin] piirikivi
kiviröykkiö kivihunnik
kivistää valutada; päätäni kivistää mu pea valutab
kivääri vintpüss
klänninki [-ngin] *murd.* kleit
-ko (-kö) kas; kui; tottako kas tõesti? montako heitä oli kui mitu neid oli?
koetella [-ttelen] katsuda, proovida, katset teha
koettaa [-tan] katsuda, püüda; järele proovida; koettaa parastaan teha mis võimalik
kohahdella [-htelen] kahiseda, kohiseda
kohahtaa [-hdan] kohahtada, kohiseda
kohdallaan kohal
kohdalle kohale
kohdata [-htaan] kohata, tabada
kohden poole; kohas; paigas; kohta, peale
kohista [-sen] kohiseda
kohmettua [-tun] kohmetuda, kangestuda
kohota [-oan] tõusta, kerkida
kohottaa [-tan] tõsta, kergitada
kohottautua [-dun] end tõsta, kerkida, tõusta
kohta I otsekohe; varsti
kohta [-hdan] II koht, paik; ase; punkt, suhe, seik
kohtaaminen kohtamine
kohtalo saatus
kohteliaasti viisakalt
kohteliaisuus [-den] viisakus
kohtelias [-aan] viisakas; lahke
kohti otseteed; (otse kellegi, millegi) poole; kohas, kohast, kohta
kohtu [-hdun] emaihu, üsk, rüpp, emakas
kohtuullinen paras, mõõdukas; korralik,

keskmine, viisakas
kohtuus [-den] kohus, õiglus
koiju onn
koillinen kirde-, kirdepoolne
koira koer; k o i r a v i e k ö ö n susi võtku
koiranhaukku [-kun] koera haukumine
koiranpenikka [-kan] koerakutsikas
koiruus [-den] koerus
koittaa [-tan] koita
koivahainen kaseke
koivisto kaasik
koivu kask
koivunoksa kaseoks
koivunvesa kasevõsu
koje [-een] aparaat, riist
koju putka
kokea [koen] katsuda; kogeda, läbi elada; järele vaadata (püüniseid); k o k e a k o v i a palju kannatada
kokemus [-ksen] kogemus
koko *indekl.* kogu, terve, kõik; päris, täitsa
kokoelma kogu
kokonaan koguni, täiesti
kokonainen kogu, terve
kokoon kokku
kokoonlyyhistyä kokku vajuda; küüru vajuda, kössi langeda
kokoonpanna koostada
kokoontua [-nnun] koguneda
kokous [-ksen] koosolek
kolahdus [-ksen] kolksatus
kolahtaa [-hdan] kolksatada, kolatada
kolaus [-ksen] kolakas, kolks; k o v a k o l a u s raske hoop
kolista [-sen] koliseda
kolistella [-len] kolada, kolistada
kolkko [-lkon] tühi; kõle, sünge; kole
kolkuttaa [-tan] kloppida, kolgutada
kolmas [-nnen] kolmas
kolme kolm
kolmituumainen kolmetolline
kolo õõs, auk, uure
komea tore, uhke
komentaa [-nnan] kamandada, käsutada
komentaja komandör
komero kong, urgas, sopp; auk, koobas
komeroinen koopaline
kompastella [-len] komistada
kompastua komistada
komppania kompanii
komu toredus, hiilgus
kone [-een] masin
koneenosa masinaosa
konekivääri automaatpüss; kuulipilduja
konemaisesti masinlikult
konepistooli automaatpüstol
konstailla [-len] vigurdada, vempe teha
konsti riugas, vigur
kontio karu
konto [-nnon] karu, mägra jne. (looma) pesa; e i k ä y k o n t o o n ei lähe läbi
kontti [-ntin] (tohust) seljakott, märss
kookas [-kkaan] tüse
koota [kokoan] koguda
kopeekka [-kan] kopikas
kopeloida [-oin] kobada
koppa [-pan] kest, koor; viiulikast
koputtaa [-tan] koputada
korea tore
koreasti kenasti; toredasti
korento [-nnon] teivas, ritv, toobripuu
kori korv
koristaa ehtida, kaunistada
koriste [-een] ehe, kaunistus, dekoratsioon
koristella [-len] ehtida, kaunistada
korjaantua [-nnun] paraneda, kohenduda, parandada saada
korjata [-aan] parandada, kohendada, korjata, koguda, koristada
korjailla [-len] parandada, kohendada; korjata, koristada; viimistleda
korjuu (vilja-, heina-)koristamine
korkea kõrge; k o r k e a a i k a viimane aeg
korkeintaan kõige enam, kõige rohkem
korkeus [-den] kõrgus
korko [-ron] protsent
korostaa rõhutada
korottaa [-tan] tõsta, kõrgendada
korpi [-rven] laas, põlismets
korpikylä metsaküla
korpimetsä metsalaas
korppi [-rpin] kaaren
korppu [-rpun] kuivik
korree *murd.* tore; *vt.* **korea**
korsu *sõj.* punker; sara, kuur
kortteli kvartal, linnajagu; kortel (mõõt)
kortti [-rtin] (mängu)kaart; l y ö d ä k o r t t i a mängida kaarte
korttipöytä [-dän] kaardilaud
korvallinen kõrvatagune
korvapuusti kõrvakiil
kosimatemppu [-mpun] kosimisvigur, -trikk
koska millal, kunas; kuna, sest et
koskaan millalgi, iialgi
koskea puutuda; puudutada; k ä t t ä k o s k e e käsi valutab; s o r m i i n k o s k e e sõrmed valutavad, sõrmedel on valus
kosketella [-ttelen] puudutleda, näppida
koskettaa [-tan] puutuda, puudutada
kosketus [-ksen] puudutus

kosolta rohkesti
kostaa kätte maksta; tasuda
kostea niiske
kosto kättemaks
kostua niiskuda; kasu saada, kosuda
koteutua [-dun] koduneda
koti [-din] kodu; k o t i i n koju
kotiaskare [-een] kodune toimetus, kodune talitus
kotikorpi [-rven] kodulaas, -mets
kotimäki [-mäen] kodumägi
kotipiha koduõu
kotipuoli [-en] kodukant
kotiseutu [-dun] kodukoht
kotitanhuva *murd.* kodutänav
kotitarkastus [-ksen] läbiotsimine
kotiteko: k o t i t e k o a kodutöö, omatehtud
kotitoimi kodutöö, kodune toimetus
kotivarsa koduvarss
kotiväki [-väen] kodurahvas
kotka kotkas
koto [-don] *murd.* kodu
kotoisin pärit
kotona kodus
kotvanen hetk, vähe aega
koukistella [-len] konksu tõmmata; *hv.* vigurdada konkse teha
koukku [-kun] konks
koukkupääkeppi [-pin] kõvera otsaga kepp
koulu kool
koulusivistys [-ksen] kooliharidus
koulutie koolitee
kouluvaatenyytti [-tin] kooliriiete komps
koura pihu, peo
kouristaa kokku kiskuda; pigistada; krampi kiskuda
kova kõva, tugev, karm, vali; k o v a o n n i halb õnn, õnnetu saatus
kovemmasti kõvemini
kovin väga, õige
kreikka [-kan] kreeka keel
kristillinen kristlik
kroosi *kõnek.* kroogitud krae
krouvi kõrts
kruunata [-aan] kroonida
kruunu kroon
kuherrella [-rtelen] kudrutada
kuhilas [-aan] kuhelik, kuhi
kuihtua [-hdun] kõduneda, kiduneda, närtsida, kuivada
kuikistaa (kael õieli) vahtida, piiluda, kaela õieli ajada
kuikuilla [-len] piiluda, luurata, (kael õieli) vahtida
kuin kui; nagu, niikui
kuinka kui; kuidas
kuiskailla [-len] sosistada
kuiskata [-aan] sosistada; (salaja) ette ütelda
kuiskutella [-ttelen] soselda, sosistada
kuitenkaan siiski, ikkagi
kuitenkin siiski, ometi
kuivata [-aan] kuivatada
kuivattaa [-tan] kuivatada
kuivua kuivada; kõhetuda
kuja tänav, allee, käik; karjatänav
kuka [kenen] kes; k u k a p a kes aga
kukaan [kenenkään] ükski, (ei) keegi
kukin [kunkin] igaüks
kukistuminen hukkumine, häving
kukka [kukan] lill; õis
kukkanen lilleke
kukkaompele [-een] lilltikand
kukkaro kukkur, rahakott
kukko [-kon] kukk
kukkua [-kun] (käona) kukkuda
kukkula tipp, kink, küngas
kukoistaa õitseda
kukoistus [-ksen] õitsemine, õitseng
kukoistuskausi [-den] õitseaeg
kukunta [-nnan] (käo) kukkumine
kulaus [-ksen] sõõm, lonks
kuljeksia hulkuda, lonkida
kuljettaa [-tan] vedada, viia; tassida; transportida
kuljettaja juht; vedaja
kulkea [-ljen] käia, liikuda; reisida
kulkija teekäija
kulku [-lun] käik; reis, sõit
kulkutie käigutee
kulkuviitta [-tan] teetähis
kulma nurk; kulm; maanurk
kulmikas [-kkaan] nurgeline
kulta [-llan] kuld; kulla, armas; kullake
kultahepene [-een] kuldebe, -ehe
kultahöyhen kuldsulg
kultainen kuldne
kultanen kullake, armsam
kulu armetuke, viletsake; kulu; i l t o j e n k u l u k s i õhtute viiteks
kulua kuluda; h e t k e n k u l u t t u a vähe aja pärast, m i t e n k a u a n s i i t ä t u n t u i k a a n k u l u n e e n a i k a a kui kaua sellest tunduski olevat aega möödunud
kuluttaa [-tan] kulutada; veeta, viita
kumahtaa [-hdan] kõmatada
kumarainen kummargil (olev)
kumaraselkäinen kumeras, vimmas, küürus seljaga
kumartaa [-rran] kummardada
kumartua [-rrun] kummarduda
kumea kõmisev
kumina kõmin, kumin
kumista [-sen] kõmiseda, kumiseda

kumma ime; imelik, iseäralik, kummaline
kummallinen iseäralik, kummaline
kummastua imestada
kumminkin ometigi, siiski
kummitus [-ksen] viirastus, kummitus, tont
kumottaa [-tan] kumada, särada, paista
kumpi [-mman] kumb
kumpikaan kumbki; ei kumpikaan mitte kumbki
kumpikin [kummankin] kumbki, mõlemad
kumu võlv
kun kui; kuna; et
kuningas [-nkaan] kuningas
kuninkaallinen kuninglik
kunnallinen kogukondlik, valla-
kunnantalo vallamaja
kunnas [-aan] küngas, kink
kunnes kuni, niikaua kui
kunnia au
kunniamerkki [-rkin] aumärk, orden
kunnioittaa [-tan] austada
kunnioittavasti austavalt
kunnioitus [-ksen] austus
kunnokkaasti korralikult
kunnolleen korralikult
kunnossa korras
kunto [-nnon] võimelisus, tublidus; seisukord; kunnon tubli; pitää kunnossa korras hoida; panna, laittaa kuntoon korda seada
kuohkea kobe, kohe
kuohu vaht
kuohua vahutada, kobrutada, keeda; keemisest kohiseda
kuokkia [-kin] kõblida, koukida
kuolema surm
kuolemanrangaistus [-ksen] surmanuhtlus
kuolemanvakava surmtõsine
kuolettaa [-tan] surmata
kuolinilmoitus [-ksen] surmateade
kuolla [-len] surra
kuollut [-een] surnud; surnu
kuonokoppa [-pan] suukorv
kuoppa [-pan] koobas, auk, õõs; (põse)lohk; olla kuopilla olla auku vajunud
kuoppainen auklik
kuori koor, kest; koorik; kirjaümbrik
kuorsahdella [-htelen] norsata, norsatada
kuorsata [-aan] norsata
kuparinastainen vasknaastuline
kupeella ääres, veeres, kõrval
kupeilleen kõrvale, küljele
kuperkeikka [-kan] kukerpall; heittää kuperkeikkaa kukerpalli lasta
kura pori
kurahtaa [-hdan] kurisevat häält teha, kurahtada
kuri distsipliin, vali kord; nuhtlus; viis, komme; temp, vigur, riugas
kurimus [-ksen] veekeeris, neelukoht
kuristaa kokku pigistada; kägistada
kurittaa [-tan] nuhelda, karistada
kurkunpää kõri
kurja vilets
kurjistua vaesuda, viletsaks muutuda
kurjuus [-den] viletsus
kurki [-rjen] kurg
kurkistaa, kurkistella [-len] (kael õieli) vahtida; piiluda
kurkkia [-rkin] vahtida, piiluda, kaela õieli ajada
kurkku [-rkun] kurk
kuroittaa *vt.* järgm.
kurottaa [-tan] sirutada
kurottautua [-dun] end sirutada
kurra ketas
kurre *lsk.* orav
kursailla [-len] vigurdada, häbelikkust teeselda; kursailematta häbenemata, vigurdamata
kustantaa [-nnan] kulusid kanda, välja maksta; kulutada; kirjastada; isäni kustantaisi teidän musiikkiopintonne mu isa kannaks teie muusikaõpingute kulud
kutakuinkin teataval määral, ligikaudu
kutea [-den] kudeda
kuten nagu
kutevi *rhl.* koeb; *vt.* **kutea**
kutista [-sen] sügelda
kutistua kokku minna, kitseneda
kutkuttaa [-tan] kõditada
kutoa [-don] kududa
kutoja kuduja
kutsu kutse
kutsua kutsuda, nimetada
kutti *interj.* paras, paras
kuudan [-tamen] kuuvalge, kuupaiste
kuudes [-nnen] kuues
kuuhkia ümber hiilida, kohmida (üksi pimedas)
kuukausi [-den] (kalendri)kuu
kuula kuul
kuulanreikä [-reiän] kuuliauk
kuuliaisuus [-den] sõnakuulmine, kuulekus
kuulla [-len] kuulda; kuulata; ei ollut kuulevinansakaan tegi, nagu ei kuulekski; kuullakseen et kuulda

kuullella [-ltelen] kuulatada
kuulo kuulmine
kuulostaa kuulata, järele pärida; kuulduda, paista
kuultaa [-llan] paista, kumada
kuulua kuulduda; kuuluda; mitäs kuuluu mis kuuldub?
kuulumiset uudised, (värsked) teated
kuulustelija ülekuulaja
kuulustella [-len] üle kuulata; pärida, järele kuulata; eksamineerida
kuulustelu ülekuulamine
kuuluvasti kuuldavalt
kuume [-een] palavik; põletik
kuumeisesti palavikuliselt
kuumoittaa *vt.* järgm.
kuumottaa [-tan] kumada
kuunnella [-ntelen] kuulata, kuulatada; sõna kuulda
kuurakide [-teen] härmakristall
kuusi [-sen] kuusk
kuusi [-den] kuus
kuusikymmentä kuuskümmend
kuusiviikkoinen kuuenädalane
kuusivuotias [-aan] kuueaastane
kuutamo kuupaiste
kuva pilt
kuvailla [-len] kirjeldada, kujutada
kuvajainen peegeldus, peegelpilt, pilt
kuvalehti [-hden] pildileht
kuvastua peegelduda, kajastuda
kuvata [-aan] kujutada
kuve [kupeen] kube; külg, puus
kuvitella [-ttelen] kujutleda
kyetä [-kenen] suuta, võimeline olla
kykenemätön [-ttömän] võimetu
kyky [-vyn] võime; anne; talent
kylki [-ljen] külg
kyllin küllalt
kyllä jah; küll
kyllläpä küll aga
kyllästyä küllastuda, tüdida
kylpeä [-lven] kümmelda; supelda; vihelda, saunas käia
kylpy [-lvyn] vann, vanniskäik, kümblus; suplus; saunaskäik, vihtlemine; ottaa kylvyn vihelda
kyltti [-ltin] silt
kylvellä [-len] külvata
kylvää külvata
kylvö külv
kyly saun
kylänraitti [-tin] külatänav, -tee
kyläsikermä külarühm
kymmenen kümme
kymmeninen kümmekond
kymmenkunta [-nnan] kümmekond
kymmenleiviskäinen kümneleisikane
kynnys [-ksen] lävi, künnis
kynsi [kynnen] küüs; (adra)sahk; kynsin hampain küünte ja hammastega
kynttilä küünal
kynttilänpätkä küünlajupp
kyntää [-nnän] künda
kypsyttäminen küpsetamine
kysellä [-len] pärida, küsitleda
kysymys [-ksen] küsimus
kysyvästi küsivalt
kysyä küsida
kytkeä lõõga panna, kinni siduda
kytkyt [-yen] lõõg, kütke
kyykistyä kükitada, küürutada
kyynel [-en], **kyynele** [-een] pisar
kyynäspää küünarnukk
kyyristyä küürutada, kummarduda
kyyti [-din] küüt, hoog; hyvää kyytiä hea hooga, suure hooga
kyökki [-kin] *kõnek. arh.* köök
käenkukku [-kun] käo kukkumine
kähertyä [-rryn] käharduda
käheä kähe, kare
käheästi kähedalt
käki [käen] kägu
kämmen [-en] kämmal, peopesa; käpp
kämmenenpituus [-den] kämblapikkus
kämyröidä = **kämpyröidä** koperdada, komberdada
kännistyä kokku vajuda
käpristäytyä kägarduda, kõverduda
käpy [-vyn] käbi
käpälä käpp
käpälämäki: lähteä käpälämäkeen jalga lasta; hänellä on käpälämäki edessä ta teeb säared
kärki [-rjen] (terav) ots, tipp, teravik
kärme [-een] *murd.* madu, uss; *vt.* **käärme**
kärryt kaarik, (kahe rattaga) vanker
kärsimys [-ksen] kannatus
kärsiä kannatada; kanda, sallida
kärtellä [-rttelen] manguda, nuiata, musteldada, nuruda
kärytä [-yän] kõrbehaisu ajada, kärsata
käräjät ringkonnakohus, kreisikohus
käräjöidä [-öin] kohut käia
käsi [-den] käsi; kaksin käsin kahe käega; molemmin käsin mõlema käega; koettaa kädellään oma käega katsuda
käsikynkkä (tarvit. sg. part. ja sisekohakäändeis): otti käsikynkästä võttis käe alt kinni
käsikähmä käsitsivõitlus, käsikähmlus
käsitellä [-ttelen] käsitleda

käsittää [-tän] kinni saada; käsitada, aru saada, mõista
käsitys [-ksen] arusaam, arusaamine, arvamus, käsitus
käsitysten käest kinni hoides
käsivoima käejõud
käskeä käskida; kutsuda
käsky käsk, kutse
käskyvalta [-llan] ülemvõim, käsutusvõim
kässehtiä [-hdin] tasahiljukesi liikuda, tatsutada
kätkeä peita; varjule panna
kätkö peidupaik; panipaik
kättentaputus [-ksen] käteplaksutamine, aplaus
kävellä [-len] jalutada, kõndida
kävely jalutus
käväistä [-sen] kord käia, kiiruga käia
käydä [käyn] käia; minna, tulla; sündida, juhtuda; hakata; niin kävikin nõnda läkski; käydä taistelua pidada võitlust; metsä kävi harvemmaksi mets muutus harvemaks; käydä päinsä, käydä päisin olla võimalik; käydä huonosti, pahasti minna halvasti; käydä selville selguda; käydä johonkin kiinni hakata millestki kinni; käydä lapsien kimppuun karata lastele kallale; käydä johonkin käsiksi millelegi kätt külge panna; peale hakata; käy istumaan võta istet; kävi hänelle muutoin tutuksi sai talle muidu tuttavaks; käydä käsiin peale hakata; onhan lopultakin ruvennut hyvin käymään on lõpuks ometi hakanud hästi minema
käymälänhaju käimlahais
käyskellä [-len] korduvalt käia, kõndida
käyttäjä tarvitaja
käyttäytyä [-dyn] käituda
käyttää [-tän] kasutada; käivitada; käyttää hyväkseen enda kasuks tarvitada
käytännöllinen praktiline, tegelik; otstarbekas
käytäntö [-nnön] praktika, tegelikkus, (igapäevane) tarvitus
käytävä koridor; kõnnitee
käytös [-ksen] käitumine
käyvempi [-mmän] käibivam, tarvitamiskõlbulisem
-kään *vt.* **-kaan**
käänne [-nteen] pööre
käännellä [-ntelen] käänelda
käännähtää [-hdän] järsku pöörduda
käännös [-ksen] kääne; tõlge
käännöstemppu [-mpun] pöördevigur, -trikk
kääntyä [-nnyn] pöörduda; ümber pöörduda
kääntää [-nnän] käänata; tõlkida
kääriä käärida, mässida
käärme [-een] madu, uss
-kö kas; kui
köllikkä [-kän] põrakas, suur kolakas
kömpelö kohmakas
kömpelösti kohmakalt
körri tont, vaim
köröttää [-tän] sõidutada; sõita (eriti põriseva sõidukiga)
köyhtyä [-hdyn] vaesuda
köyhyys [-den] vaesus
köyhä vaene
köyhälistökortteli vaestekvartal
köyhänhaju vaesehais
köykkynokkainen kõvera toruga

L

laahata [-haan] lohistada
laahautua [-dun] end lohistada
laahustaa lohistada, taga vedada
laaja lai
laakso org
laari viljasalv
laastijauho lubja-, krohvitolm
laatikko [-kon] laegas, sahtel; karp, kast
laatu [-dun] laad; liik, sort; komme; se ei käynyt laatuun see ei sobinud
ladata [-taan] laadida
lahja anne; kingitus; altkäemaks
lahjakas [-kkaan] andekas
lahjoittaa [-tan] kinkida
lahokanto [-nnon] mäda känd
lahota [-oan] mädaneda
lailla: aika, kelpo lailla tublisti; koko lailla kaunikesti; tähelepanuväärselt; toisella lailla teist viisi; tällä lailla sel viisil, nõnda; millään lailla mingil viisil; millä lailla mis viisi, mil viisil; samalla lailla samal viisil
laidun [-tumen] karjamaa
laiha kõhn, lahja
laillinen seaduslik
laimeta [-nen] nõrgeneda
lainkaan: ei l. ei sugugi, mitte põrmugi

lainvastaisuus [-den] seadusevastasus, ebaseaduslikkus
laiskanverkkaan laisalt-aeglaselt
laiskimus [-ksen] laiskvorst
laita [-dan] külg, serv, äär; olukord, asjalugu
laite [-tteen] toode; seadeldis
laitella [-ttelen] seada, kohendada, korraldada
laitos [-ksen] asutis; korraldus; seadeldis
laittaa [-tan] valmistada, teha; sisse seada; korraldada
laituri sadamasild; kai
lajivirsi [-rren] sugukonnalaul
lakaista [-isen] (luuaga) pühkida
lakata [-kkaan] lakata
lakeus [-den] lagendik, avarus, lagedus
laki [-lain] seadus
lakkapää vahune; vahutav laine
lakki [-kin] müts
lakko [-kon] streik
lako [-lon] mahalöödud olek; *lakoon lyödä* maha lüüa
lammasnahkaturkki [-rkin] lambanahast kasukas
lampi [-mmen] (väike) umbjärv
lamppu [-mpun] lamp
lamppuöljy lambiõli
lampunvalo lambivalgus
langeta [-nkean] langeda, kukkuda, komistada; *vekseli lankeaa* veksli maksutähtaeg on käes
lanka [-ngan] lõng; traat
lankkukäytävä plank-, laudkõnnitee
lanta [-nnan] sõnnik
lantti [-ntin] metalliraha
lapa [-van] saps, piht
lapsekas [-kkaan] lapsik, lapselik
lapsenlikka [-kan] lapsetüdruk
lapsi laps; *hyvä oli lapsen lasna olla* hea oli lapsel lapsena olla
lapsilauma lapsekari
lapsiliuta [-dan] lapsekari
lapsuus [-den] lapsepõlv
lasi klaas
lasinsiru klaasikild
lasituoppi [-pin] klaastoop
laskea lasta; ajada; paigale panna; kalkuleerida, arvestada; sisse langeda; loojuda; *laskea leikkiä* naljatada; *laskiessaan rahan lugedes raha*
laskelma arvestus
lasketella [-ttelen] lobiseda, vadistada
laskeutua [-dun] laskuda
laskiämpäri solgiämber
lasku laskmine; parvetamine; loojang; allalaskmine; kalkulatsioon; arve
lasti last, laadung
lastu laast
lastua *murd.* laastuhunnik
latkia lakkuda
lato [-don] heinaküün
latoa [-don] laduda
lattia põrand
lattiapalkki [-lkin] põrandaplank, -laud
lattiavuode [-teen] põrandale tehtud ase
latu [-dun] jalgrada (lumes), suusatee
latva latv
lauantai laupäev
laueta [-kean] lahti minna, lahti plahvatada; lõdveneda, raugeda
lauha pehme, mahe, tasane
laukaisuvalmis [-iin] laskevalmis
laukaus [-ksen] lask, pauk
laukaussarja lasurida
laukka [-kan] galopp, traav; *ajaa täyttä laukkaa* tuhatnelja sõita
laukku [-kun] reisikott, -tasku; seljakott; auk, avaus, lohk
laulella [-len] laulda, laulu ümiseda
lauma kari, salk
lauta [-dan] (sae)laud
lautanen [-sen] taldrik
lautalaveri laudkoiku
lautaset (hobuse) laudjas
lautta [-tan] parv
lehtikuja lehtpuutee, -allee
lehto [-hdon] lehtmetsasalu
lehtolapsi väljaspool abielu sündinud laps, sohilaps
leijonanharja lõvilakk
leikata [-kkaan] lõigata
leikkaus [-ksen] lõikus, operatsioon
leikki [-kin] mäng; nali, naljatamine; *Kal.* lõbutsemine; *lyödä, laskea leikkiä* nalja heita; *kas sepä vasta leikkiä oli* vaat see oli alles nali
leikkikori mängukorv
leikkisyys [-den] naljatlevus
leikkisä naljatlev; kelmikas
leikkitoveri mänguseltsiline
leikkiä [-kin] mängida; naljatada
leili lähker
leimaus [-ksen] välk, leek, lõõm
leipoa [-von] leiba teha, leiba küpsetada
leipä [-vän] leib
leipäkaappi [-pin] leivakapp
leiri laager, leer
leirialue [-een] laagrimaa-ala
leiskua lõõmata
leiviskä leisikas

leivänmuru leivaraas
leivänpala leivatükk
lelu mängukann
lemmekkäästi armastavalt, armsalt
lemmitty [-tyn] armastatu, armsam
lempeä pehme, mahe, hell, armas
lempeästi armsasti
lempipoika [-jan] lemmikpoeg
lempo [-mmon] vanakuri, kurat
leninki [-ngin] kleit
lennellä [-ntelen] lennelda; tiibu lehvitada
lennähtää [-hdän] järsku lendu tõusta
lento [-nnon] lend
lentää [-nnän] lennata
lepattaa [-tan] lipendada, lehvida, liputada
lepo [-von] puhkus, rahu
lepopäivä puhkepäev
leppäterttu [-rtun] lepatriinu
lepäillä [-len] puhata; pikutada, lamada, magada
lerkkua [-rkun] võnkuda, kõikuda, pendeldada
lerpattaa [-tan] lotendada, ripneda, lõdvalt rippuda
lerpottaa [-tan] ripneda, ripakil olla
lerppa: l e r p a l l a a n ripakil, lontis
letkua nõtkuda, õõtsuda
leuka [leuan] lõug
leveä lai
levetä [-nen] laieneda
levittäytyä [-dyn] laotuda, levituda
levittää [-tän] laiali laotada, levitada; laiemaks teha
levitä [-iän] levida; ulatuda; laieneda; laotuda
levollinen rahulik
levoton [-ttoman] rahutu, kärsitu
levottomasti rahutult
levähtää [-hdän] pisut puhata, hinge tagasi tõmmata
levätä [-pään] puhata; pikutada
lie=lienee ta vist on
liehahdella [-htelen] lehvida, õõtsuda
liehakoida [-oin], **liehakoita** [-tsen] lipitseda, meelitada, liperdada
liehaus [-ksen] hingus, tuulahtus
liehua lehvida
lieju muda
liekehtiä [-hdin] leegitseda
liekki [-kin] leek
liemi leem, supp
lienen [lienet, lienee, lienemme, -tte, -vät] ma vist olen (sa vist oled jne.); l i e n e e k ö s e t o t t a kas see võiks tõsi olla?
lientyä [-nnyn] pehmeneda, leebuda
liesi [-den] lee, kolle
lievä kerge, pehme, leebe
lihakeitto [-ton] lihasupp
lihava paks, rammus, lihav
liiaksi liialt
liian liiga
liika [liian] liig
liikahdella [-htelen] liigatada, liikuda
liikahtaa [-hdan] liigatada, nõksatada
liikauttaa [-tan] järsku liigutada
liike [-kkeen] liigutus; liikumine; liiklus; äri; e h t i i k ö k u k a l i i k k e e l l e kas jõuab keegi liikvele; o l l a l i i k k e e l l ä liikvel olla
liikeasia äriasi
liikkua [-kun] liikuda
liikkumaton [-ttoman] liikumatu
liikunta [-nnan] liikumine
liikuskella [-len] liikuda
liimautua kleepuda
liina lina; lõuend; rätik
liinakko [-kon] linalakk
liinanvalkea linavalge
liisteet lahtine, pikkadest ja tugevatest varbadest tehtud reepõhi
liitos [-ksen] liitekoht
liitto [-ton] liit
liitu [-dun] kriit
liivi pihik; l i i v i t vest; l i i v i s i l l ä ä n vestiväel, pihikuväel
liivintasku vestitasku
likainen porine, määrdunud
likistää pigistada, muljuda, kokku suruda, pressida
likomärkä [-rän] läbimärg
limanvihreä limaroheline
linna kants, linnus; loss; vangla
lintu [-nnun] lind
lintuhäkki [-kin] linnupuur
lintukauppa [-pan] linnukauplus
lintukauppias [-aan] linnukaupmees
lintukoto [-don] härjapõlvlaste maa
liota [likoan] liguneda
lipas [-ppaan] karp, kastike; kirst
lipatus [-ksen] liigahtus, (haavalehe) värin
lippu [-pun] lipp; pilet
lipua [-vun] libiseda; nõrguda, valguda; tasakesi astuda
lirinä sulin
liristä [-sen] suliseda
liritys [-ksen] lõõritus; sulin
lisäkosto lisakättemaks
lisätä [-ään] lisada
liukas [-kkaan] libe; nobe, väle, kerge
liukua [liu'un] libiseda
livahtaa [-hdan] lipsata
liverrellä [-rtelen] sädistada, sidistada
livistää minema hiilida, ära putkata
lohdutella [-ttelen] lohutada

lohduttaa [-tan] lohutada
lohdutus [-ksen] lohutus
lohjeta [-hkean] lõhkeda, irduda, lahti minna, laguneda
loihtia [-hdin] võluda, nõiduda
loikata [-kkaan] karata, hüpata, pika sammuga astuda
loikoa [-ion] pikutada, (laisalt) lamada, vedelda
loimo lõõm
loimuta [-uan] leegitseda, lõõmata
loiskahdella [-htelen] sulpsatada, vulksatada
loiskeilla [-len] hüpelda, viskuda
loiskia loksuda, laksuda, sulinal uhta
loiskina laksumine
loistaa särada, hiilata, läikida
loistavasti hiilgavalt
loitsu nõialugu, loits
loiva veerjas, lauge
lojua vedelda, pikutada
lokakuu oktoober
lokero õõs
loma vahe; puhkus, vaheaeg, koolivaheaeg
lomasta vahelt
lomitse vahelt läbi
lopetella [-ttelen] lõpetada
lopettaa [-tan] lõpetada
loppu [-pun] lõpp; *sinun asiasi ovat peräti lopussa* sinu asjad on täiesti läbi
loppua [-pun] lõppeda, otsa saada
lopullisesti lõplikult
loppumaton [-ttoman] lõpmatu
lopputulos [-ksen] lõpptulemus
lorista [-sen] suliseda
louhi kivimürakas, kaljurahn
louhikko [-kon] kivistik, kivihunnik
louhikkoinen rahnuline, kivine
loukata [-kkaan] vigastada; solvata
loukkaantua [-nnun] ennast ära lüüa, endale haiget teha, haiget saada; haavuda, solvuda, pahaks panna
loukkaus [-ksen] vigastus; solvamine, haavamine
loukko [-kon] auk
loukku [-kun] lõks
lovi täke, auk, uure, soon
luento [-nnon] loeng
luikerrella [-rtelen] keerelda, vingerdada
luiseva luine, kondine
luja kõva, kindel, tugev
lujasti kõvasti, tugevasti, kindlalt
lujemmin kindlamini
lujuus [-den] kindlus, tugevus
lukea [luen] lugeda; õppida; loendada; *lukenut mies* õppinud mees; *lukea lääkäriksi* õppida arstiks
lukematon [-ttoman] lugematu
lukko [-kon] lukk
luku [luvun] lugemine, lugu; arv; peatükk; õppimine; arvestamine
lukuisa arvukas, rohke
lukuunottamatta arvesse võtmata, arvestamata
lumireki [-reen] lumeregi, -sahk
lumota [-oan] lummata, ära nõiduda, hurmata
lumppukasa kaltsuhunnik
lunttu [-ntun] mühakas, lõkats
luo juurde; *vt.* **luokse**
luoda luua, teha; maha ajada; lüüa, heita
luoja looja
luokka [-kan] klass
luokkahenki [-ngen] klassivaim
luokkasorto [-rron] klassirõhumine, -surve
luokkataistelu klassivõitlus
luokse juurde; *luokseni minu juurde*
luola koobas
luona juures
luonnollinen loomulik
luonteva loomulik, sobiv, mõnus
luonto [-nnon] loodus; iseloom
luopua [-vun] loobuda
luopumus [-ksen] loobumus
luota juurest
luote [-tteen] nõia-, võlusõna
luoteinen loode-, loodepoolne
luoti [-din] kuul
luottaa [-tan] usaldada, uskuda, loota
luottamus [-ksen] usaldus
luottamustoimi usaldusamet, auamet
luotto [-ton] krediit
luottomies [-miehen] usaldusmees
lupa [-van] luba, nõusolek; õigus; vaba aeg; lubadus
lupa-aika vaheaeg
lupaus [-ksen] lubadus
lusikka [-kan] lusikas
luukku [-kun] luuk
luulla [-len] mõtelda, arvata, kujutleda; *luullakseni* minu arvates
luulo arvamus, kujutlus
luultavasti arvatavasti, võimalikult
luuranko [-ngon] luukere
luutnantti [-ntin] leitnant
luvata [-paan] lubada; tõotada
lyhentää [-nnän] lühendada; vähendada
lyhyeen lühidalt
lyhyesti lühidalt
lyhyin [-mmän] kõige lühem
lyhykäinen lühike

lyhyt [-yen] lühike; *ilo loppuu kuitenkin lyhyeen* rõõm lõpeb ometi ruttu
lyijy (sea)tina
lyijykynä pliiats
lyijynraskas [-aan] tinaraske
lyijyryöppy [-pyn] tinavalang
lykky [-kyn] õnn
lykätä [-kkään] lükata; edasi lükata
lymytä [-yän] end peita, varjata, peidus olla
lypsää lüpsta
lyseo lütseum, gümnaasium
lystisti lõbusasti
lystäily lõbutsemine
lystätä [-ään] lustida
lysähtää [-hdän] raskelt kukkuda, prantsatada
lyykähtää [-hdän] kössi langeda, kokku langeda, küüru tõmbuda
lyödä [lyön] lüüa
lyönti [-nnin] löök, hoop
lyöttäytyä [-dyn] seltsida, liituda, kampa lüüa
lähde [-hteen] allikas, läte
läheinen lähedane
läheisyys [-den] lähedus
lähellä lähedal
läheltä lähedalt
lähemmäksi, lähemmä, lähemmäs lähemale
lähes ligikaudu, umbes
lähestyä läheneda
lähettää [-tän] saata, läkitada
lähetystö saatkond; delegatsioon
lähetä [-nen] läheneda
lähimmäinen ligimene
lähin [-mmän] kõige lähem
lähipäivä lähedane päev; *lähipäivinä* lähemail päevil
lähteensilmä allikasilm
lähteä [-hden] minna, lahkuda; ära tulla; pleekida; põlvneda; hakata; *isän lähdettyä kui isa oli läinud; siitä lähtien* sellest alates; *on lähdettävä* peab minema; *lähteäkseen* et minna; *lähdetään* lähme, mingem; *lähtemäisillään* parajasti minemas; *lähdepäs jo matkahasi* mine juba minema
lähtö [-hdön] minek, lahkumine; *alkoi tehdä lähtöä* hakkas minekut tegema
lähtökohta [-hdan] lähtekoht
läikkyä maha loksuda; loksudes lainetada; läikida, särada, sätendada
läimäyttää [-tän] nähvata, plaksudes lüüa
läkki [-kin] *arh.* plekk
läkkiastia plekknõu
läkkilevy plekkplaat
läkkinen plekist
läkkiplootu [-dun] plekkplaat
läkkituoppi [-pin] plekktoop
läksy kooliülesanne, õppetükk, õppimine
lämmin [-mpimän] soe
lämmitellä [-ttelen] soojendada
lämmittää [-tän] soojendada; kütta
lämpimästi soojalt
lämpö [-mmön] soojus
lämpöinen soe
länsi [-nnen] lääs
Länsirata [-dan] lääneraudtee
läpeensä läbini, otsast otsani
läpi [-ven] auk
läpimärkä [-rän] läbimärg
läski pekk
läskikappale [-een] pekitükk
läsnä juures, kohal
lävistää läbistada
lävitse (vahelt) läbi
läähättää [-tän] lõõtsutada, hingeldada
lääkäri arst
lääni lään, kubermang
lönksöttää [-tän] lonkida
löyly leil; peapesu, noomitus
löytyä [-dyn] leiduda
löytää [-dän] leida; avastada, leiutada
löytö [-dön] leid; leiutis

M

maa maa; *olla toista maata* olla teisest puust, olla teist laadi
maakauppias [-aan] maakaupmees
maalainen maainimene
maalata [-aan] maalida; värvida
maalauksellinen maaliline
maaliskuu märts
maanalainen maa-alune
maanantai esmaspäev
maanpakolainen maapagulane
maapitäjä maakihelkond
maastoutua [-dun] end (maastikuga) maskeerida
maata [makaan] lamada; puhata, magada; *ruveta maata* magama heita; *ennen maata panoa* enne magama heitmist
maha magu, kõht
mahdollinen võimalik
mahdollisimman võimalikumalt
mahdollisuus [-den] võimalus, võimalikkus
mahdoton [-ttoman] võimatu; kõlbmatu; määratu

mahdottomuus [-den] võimatus
mahtaa [-hdan] võida, saada, parata võida
mahtava vägev, võimas
mahti [-hdin] võim, jõud
mahtua [-hdun] mahtuda
mainio kuulus; tore, suurepärane
mainita [-tsen] mainida, nimetada
mairitella [-ttelen] meelitada
maistaa maitsta
maito [-don] piim
maitoparta [-rran] piimahabe
maittaa [-ten] maitsev olla, hästi maitseda; *ruoka ei maita* toit ei maitse; *minua ei maita mul* pole isu
maja onn; peavari, korter
makea magus: mage
makeasti magusasti
makkara vorst
makuuvaunu magamisvagun
maleksia luusida, ümber hulkuda
malli eeskuju, proov; muster, modell, tüüp, norm
malttaa [-ltan] mallata, läbeda
maltti [-ltin] külmaverelisus, meelerahu, mõistlikkus
mamsseli mamsel
manaus [-ksen] needus, posimine, manamine
mankua [-ngun] manguda, nuruda, nuiata
mansikka [-kan] maasikas
manttaalipösö *nalj.* suurtaluomanik
mare [-een] naeruilme, muie, värelus; *suu mareissa* suu naerul
marja mari; *marjaan mentäessä* marjule minnes
marjanpoimija marjakorjaja
marjastaa marju noppida
markka [-rkan] mark
marraskuu november
marxilaisuus [-den] marksism
masentaa [-nnan] masendada, murda, vaigistada; nukraks teha
masentua [-nnun] masenduda
matalikko [-kon] madalik
mateleva roomav
matka teekond, reis, matk, sõit; vahemaa; *vähän matkan päässä* natuke maad, vähe maa taga; *saattaa matkaan* korda saata, põhjustada, toime panna
matkaan kaasa
matkaansaattaa korda saata
matkailija reisija
matkamies [-hen] teekäija
matkassa kaasas
matkustaa reisida, sõita
matkustaja reisija, turist
matkustajajuna reisirong
mato [-don] uss, madu
matruusi madrus
matto [-ton] vaip
me [meidän] meie
mehu mahl; morss
meinata [-aan] mõtelda, arvata
mekanisoida mehhaniseerida
melkein peaaegu
melko üsna, õige, kaunikesti
meloa mõlaga sõuda
melske [-een] kära, möll
menehtyä [-hdyn] hukkuda; nõrkeda
menestys [-ksen] edu, menu
menetellä [-ttelen] talitada, teha, toimida
menettely talitamine, menetlus
menettää [-tän] kaotada
menetys [-ksen] kaotus
mennä [menen] minna; *mennään kotiin* lähme koju; *mene tiehes* mine oma teed; *mennäkseen* et minna; *olkoon menneeksi* olgu peale, hea küll; *mennä naimisiin* abielluda; *mennä vihille* minna laulatusele; *mene sitten matkaasi* mine siis oma teed
meno minek, käik; lärm, mürgel; komme, viis; väljaminek, kulu; *olla parhaassa menossa* olla parimas hoos
merenkulkija meresõitja
merkillinen tähelepandav; iseäralik
merkitsen *vt.* **merkitä**
merkitsevästi tähendavalt
merkitys [-ksen] tähendus
merkitä [-tsen] ära märkida; tähendada
metsonsoidin [-timen] metsisemäng
metsäkaartilainen sõja-aastail (1939—45) metsa põgenenud soome sõdur, metsakaartlane
metsäkana laanepüü, rabakana
metsänhakkaaja metsaraiuja
metsänreuna metsaserv
metsäpuro metsaoja
metsäsika [-sian] mäger
metsästys [-ksen] jaht, metsastus
metsästäjä kütt
metsäteknikumi metsatehnikum
metsätorppa [-rpan] (metsa)popsikoht, metsasaun
metsätyömaa metsatööstuspunkt, metsapunkt
miehisyys [-den] mehisus
miehusta vöökoht
miekka [-kan] mõõk
mieleinen meelepärane, meeldiv

mielellään meeleldi
mielenkiintoinen huvitav
mieli meel; aru, mõistus; tuju, mõte; soov; hänen teki mielensä sinne ta tahtis sinna; mieli kävi niin ikäväksi meel läks nii kurvaks; mielikseen lõbu pärast; mielissään rõõmus, heas tujus
mielihyvä heameel
mielikuvitus [-ksen] fantaasia
mielipide [-teen] veendumus, tõekspidamine
mielitehtoinen *Kal.* januline, ihaline; kullake, kallim
mielityö lemmiktöö
mieliä soovida, ihata, igatseda; kavatseda
miellyttävä meeldiv
miellyttää [-tän] meeldida; minua miellyttää mulle meeldib
mieluinen meelepärane, meeldiv
mieluummin meelsamini
mies [miehen] mees, miehissä kõik, hulgana, viimseni
miesjoukko [-kon] meestesalk, meestekari
miesroikka [-kan] meestebande, meestesalk
miete [-tteen] mõte, mõtiskelu
mietiskellä [-len] mõtiskleda
miettivästi mõtlikult
miettiä [-tin] järele mõtelda
mihin kuhu
miilu miil, miiliauk
mikin [minkin] mingi, miski; kenellä missäkin kel kuskil
mikä [minkä] mis, missugune; mitä parhain tilaisuus kõige parem võimalus; mihin tahansa kuhu tahes
mikäli seevõrra kui, kuivõrd
mikään [minkään] (ei) miski
milloin millal
milloinkaan ei iialgi
miltei peagu, ligikaudu, umbes
miniä, minja *murd.* minia
minkälainen missugune
minkäänlainen (mitte) mingisugune
minne kuhu
minnekään (mitte) kuhugi; ei tee mieli minnekään pole tahtmist kuhugi
minuutti [-tin] minut
missä kus; *vrd.* **mikä**
mistä kust; mistähän lienee kust ta ometi võib olla; *vrd.* **mikä**
mitata [-ttaan] mõõta
miten kuidas; kui
mitenkään (mitte) kuidagi
mitta [-tan] mõõt; päivän mittaan päeva jooksul
mittainen mõõduline
mittapuu mõõdupuu
mittauttaa [-tan] mõõta lasta
mitä mida, mis; mitähän mida õige
mitämaks *adv., arh.* vahest, võibolla
moinen säärane, niisugune
moisio mõis
moite [-tteen] laitus, etteheide
moittia [-tin] laita, (kellegi, millegi juures) vigu otsida
mokoma selline, säärane; tühine, vilets
molemmat mõlemad
monenlainen mitmesugune
monesti mitu korda, korduvalt, sageli
monenvärinen mitmevärviline
moni mitu
monikuukautinen mitmekuuline
monikymmenmiehinen mitmekümnemeheline
monilukuinen arvukas
monipoimuinen mitmekurruline, -voldiline
monipolvinen kääruline
monituinen mõnigi, nii mõni; monen monituinen õige mitu
monivärinen mitmevärviline
morsian [-men] pruut, mõrsja
motkotus [-ksen] torisemine, virisemine
muassa kaasas
muhkea tore, uhke, priske
muija eit, vanamoor
muikku [-kun] rääbis
muinainen muistne
muinen *adv. rhl.* enne, ammugi, ammu tagasi
muinoin muiste
muiskutella [-ttelen] plaksti musu anda, mutsatada
muistaa mäletada; meeles pidada
muistella [-len] meenutada
muistelma mälestus
muisti mälu; mäletamine; merkitä muistiin üles märkida
muisto mälestus
muistua meenuda; muistua mieleen tulla meelde
muistuttaa [-tan] meenutada
muka I *vt.* **muassa, mukaan, mukana;** sitä mukaa kuin seda mööda kuidas
muka II nagu (oleks), nagu (mõni)
mukaan kaasa, ühes; järgi, kohaselt
mukana kaasas, (millegagi, kellegagi) ühes; mukanaan endaga kaasas

mukauttaa [-tan] mugandada, kohandada
mukava mugav, mõnus; aeglane, pikaldane; kentsakas, imelik
mukulakiveys [-ksen] munakivisillutis
muljottaa [-tan] jõllitada, põrnitseda
multa [-llan] muld
multiainen eluhoone seina vastu tehtud muldvall (mis takistab külma palkseina alt sisse tungimast), mulder
mummo vanaema; vanaeit, moor
mummontanttara eidepõrakas
muodollisuus [-den] vormilisus
muodostaa moodustada
muokata [-kkaan] ümber töötada; maad harida
muonamies [-miehen] moonamees
muotitukka [-kan] moejuuksed, moodne soeng
muoto [-don] vorm, kuju; nägu, välimus; suurus; viis, mood
muovata [-aan] kujundada, vormida
murahtaa [-hdan] urahtada
muren [-en], **murena** raas, kübe
murennus [-ksen] murendus, poetus
murha mõrv, mõrtsukatöö
murheellinen [-sen] murelik
murjotella [-ttelen] põrnitseda, mossitada
murskata [-aan] purustada, pihustada
murtaa [-rran] murda
murtautua [-dun] sisse murda, läbi murda
murtua [-rrun] murduda
muru raas, kübe
murunen raasuke, kübemeke
museo muuseum
musertaa [-rran] purustada, pihustada, lõmastada
musiikki [-kin] muusika
mustahuivinen musta pearätiga
mustalainen mustlane
muste [-een] tint
musteta [-nen] musteneda, mustuda
mustikka [-kan] mustikas
mustikanvarpu [-rvun] mustikavars
mutainen mudane
mutarapakko [-kon] mudalomp, poriloik
mutista [-sen] pomiseda
mutka käär, kõverus, konks
mutta aga
mutten [muttet, muttei, muttemme, muttette, mutteivät] aga ma (sa jne.) ei
muualla mujal, teisal
muualta mujalt, teisalt
muuan=muudan [-taman] keegi, miski, mõni, üks
muulloin muul ajal, teine kord, muidu
muurahainen sipelgas
muutama *vt.* **muudan**
muuten muidu; muide
muutenkin ka muidu
muutoin muidu
muutos [-ksen] muutus
muuttaa [-tan] muuta; vahetada; kolida
muuttolintu [-nnun] rändlind
muuttomatka kolimisretk
muuttua [-tun] muutuda
muuttuvaisuus [-den] muutlikkus
myhäillä [-len] muiata, muhelda
mykkä [-kän] tumm
mylly veski
myrkky [-rkyn] mürk
myrsky torm, maru
myrskyinen tormine
myrtyä [-rryn] murastuda, mõrkjaks minna; m i e l i m y r t y y meel läheb mõruks, pahaks
mytty [-tyn] komps; mütsak, nuust
myydä [myyn] müüa
myymälä pood; kiosk, putka
myymäläportaat poetrepp
myyrä mutt
myödä [myön] müüa; *vt.* **myydä**
myöhemmin hiljemini
myöhäinen hiline
myöhäiskesä hilissuvi
myöhään hilja
myönnytellä [-ttelen] möönda, nõustuda, soostuda
myönnytys [-ksen] möönmine, järeleandmine
myöntyä [-nnyn] nõustuda, soostuda
myöntää [-nnän] möönda, järele anda; lubada, lasta
myös, -kin ka
myöten piki, mööda; kuni (millenigi); järele; s i t ä m y ö t e n sedamööda, selle järgi
myötä kaasas, koos; m y ö t ä n s ä endaga kaasa
mädäntyä [-nnyn] mädaneda
männikkö [-kön] männik
männynrunko [-ngon] männitüvi
männynvesa männivõsu
mänty [-nnyn] mänd
märkä [-rän] märg; mäda
märättää [-tän] määndada, mädanema panna
mättää [-tän] loopida
mätäs [-ttään] mätas
mäyrä mäger
määränpää siht, eesmärk
määräraha kindlaks määratud rahasumma
mökinmies [-hen] saunamees, pops
mökki [-kin] hurtsik, onn, saun

mököttää [-tän] põrnitseda, pahur olla, õriseda
möngähdellä [-telen] *murd.* iniseda
möristä [-sen] uriseda, mõmiseda
möyrijä tuhnija, songija; möirgaja, röökija, märatseja
möyrytä [-yän] möirata

N

naama nägu, silmnägu; vasten naamaa vastu vahtimist
naapuri naaber
naara *hv.* lipakas, lita; emane
naaras [-aan] emane; libu, lipakas
nahkahihna nahkrihm
naida [nain] naida, naist võtta, abielluda
naiminen naisevõtt, (naisega) abiellumine; olla naimisissa olla abielus; olla mehel
naisääni naishääl
nakata [-kkaan] visata
nakella [-kkelen] loopida, pilduda
nakerrella [-rtelen] nakitseda, närida
nakertaa [-rran] närida, nakitseda
nakki [-kin] hiirelõks
nakutella [-ttelen] täksida, kopsida
nallikka [-kan] poisipõnn, -klutt
namuset maiustised, kombud
napauttaa [-tan] koputada, koppida
napittaa [-tan] nööpida
nappula nupp
napsahtaa [-hdan] naksatada
naputtaa [-tan] koppida, koputada
naputus [-ksen] koppimine
narista [-sen] nagiseda; nuriseda
narraaja narrija; senkin narraaja pagana narrija
narrata [-aan] narrida, nalja heita (kellegi üle)
natista [-sen] krigiseda, nagiseda
natisuttaa [-tan] nagistada, krigistada, krudistada
nauha pael, lint
naukua [nau'un] näuguda
naula nael
naulakko [-kon] nagi
naulalaatikko [-kon] naelakast
nauraa naerda
naurahtaa [-hdan] naeratada
naurattaa [-tan] naerma ajada; häntä naurattaa teda ajab naerma
nauris [-iin] naeris
nauta [-dan] kariloom, veis
nautintaoikeus [-den] kasutamisõigus
nautinto [-nnon] nauding
nauttia [-tin] nautida, lõbu tunda; osaks saada, süüa, juua, (söögiks, joogiks) kasutada
navea tugev, kindel, kõva
navetantapainen midagi laudataolist
navetta [-tan] laut
ne [niiden] need; nemad
neiti [-din] preili, neiu
neito [-don] neiu
neitonen neiuke
nelikulmainen nelinurkne
neljäs [-nnen] neljas
nenä nina, ots
nenäliina taskurätt
nenäntyvi ninajuur
nenänvarsi [-rren] ninaselg
nero geenius
nerokas [-kkaan] geniaalne
neuvo nõu, nõuanne
neuvoa juhatada, nõu anda
neuvostoihminen nõukogude inimene
neuvotella [-ttelen] nõu pidada
neuvoton [-ttoman] nõutu
neuvostovalta nõukogude võim
nielaista [-sen] neelatada, kugistada
niellä [-len] neelata
niemi [-en] neem
nietos [-ksen] lumehang
niin nii, nõnda; jah; siis
niinkuin nii kui, nagu
niinpä nõnda
niisi [-den] niis
niiskauttaa [-tan] nuuksuda; niiskauttaa nenäänsä nina kaudu häälekalt õhku tõmmata
niittoaika [-ajan] niiduaeg
niittu [-tun] *murd.* = järgm.
niitty [-tyn] niit, heinamaa
nilkuttaa [-tan] longata, limbata
nimenomaan nimme, nimelt, tingimata; eriti
nimetön [-ttömän] nimetu
nimittäin nimelt
nimittää [-tän] nimetada
nirso närb
nirsu *hv.* närb
niska kukal, kuklatagune
niukka [-kan] napp, vähene
noin nii, nõnda; umbes
noitua [-dun] nõiduda; kiruda, needa, vanduda
nojailla [-len] (najale) toetuda, naaldada
nojalla varal, najal
nojalle najakili, najali
nojata [-aan] najatada; najatuda, (najale) toetuda, nõjatuda
nojautua [-dun] toetuda, najatuda
nokka [-kan] nokk; ots, tipp, nina
nopea kiire, nobe

nopeammin kiiremini
nopeasti kiiresti, ruttu
nostaa tõsta; (kartuleid) võtta; (raha) välja võtta
notkea nõtke
notkua nõtkuda
noudattaa [-tan] täita, teostada, (millegi) järgi käia; lasta hankida
noukata [-kkaan] üles napsata
nousta [-sen] tõusta; üles minna, otsa ronida; nousta puuhun puu otsa ronida
nousu tõus
nuhdella [-telen] noomida
nuijailla [-len] pekselda
nukahtaa [-hdan] tukastada, suigatada
nukkua [-kun] magada, uinuda
nukuttaa [-tan] (magama) uinutada; und peale ajada; minua nukuttaa mulle tikub uni peale
numero number
nummi nõmm
nuo [noiden] nood, need
nuokkua [-kun] kõlkuda, nookuda
nuolaista [-sen] limpsata
nuolla [-len] lakkuda, noolida
nuora nöör
nuorehko noorevõitu
nuoriso noorsugu
nuorisoliitto [-ton] (kommunistlik) noorsooühing
nuorisoliittokortti [-rtin] komsomolipilet
nuorukainen nooruk, noormees
nuoruus [-den] noorus, noorpõlv
nuotio (lõkke) tuli, õitsituli
nuotiotuli lõkketuli
nuotti [-tin] noot
nurin pahupidi
nurkka [-rkan] nurk, nukk
nurkkaus [-ksen] nurk
nurkua [nurun] nuriseda
nurmi muru; *Kal.* aas, niit
nurmikko [-kon] muru; nurm
nuuskia nuusida
nykistää kokku pigistada, kokku vajutada
nykiä [nyin] nügida, katkuda, näppida, näksida
nyky nüüdis-, nüüdne; tätä nykyä praegu, käesoleval hetkel, tänapäev
nykyaika nüüdisaeg
nykyaikainen nüüdisaegne
nykyinen nüüdne
nykyään praegu, tänapäev, nüüdsel ajal
nykäistä [-sen] kord tõmmata, näksata
nylkeä [-ljen] nülgida
nyrkki [-rkin] rusikas
nyt nüüd
nytkähdellä [-htelen] nõksatada, võntsutada
nyyhkyttää [-tän] nuuksuda
nyyhkytys [-ksen] nuuksumine
nyyhkäistä [-sen] nuuksatada
nyytty [-tyn] komps, kimp
nyökkäistä [-sen] nokutada, nõtkuda, noogutada
nyökytellä [-ttelen] noogutada
nyökyttää [-tän] noogutada
nyökätä [-kkään] noogutada
nyökäyttää [-tän] noogutada
näet nimelt
nähdä [näen] näha; ei ollut näkevinään häntä tegi, nagu ei näeks teda; nähdäkseen et näha
näin nõnda, niimoodi
näkemiin nägemiseni
näkemätön [-ttömän] nägematu
näky [näyn] nägemine; etendus; nägemus, kummitus
näkymä vaade
näkymätön [-ttömän] nägematu
näkyvä nähtav; tulla näkyviin tulla nähtavale; kadota näkyvistä kaduda nähtavalt; olla näkyvissä olla nähtaval; saada näkyviinsä saada silmanähtavale
näkyä [näyn] näha olla, ilmneda; näida, paista
näkö [näön] nägemine; nägu, väljanägemine; näön vuoksi moe pärast
näköinen näoline, (millegi) nägu
näköpiiri vaatepiir, horisont
nälkä [-län] nälg; nälän merkitsemä näljast märgitud
nämä [näiden] need
näpistä napilt
näppäillä [-len] (mänguriista keeli) näppida
näpätä [-ppään] näpsata
näreistö noor kuusik
närkästyä solvuda, vihastuda
nätti [-tin] kena, armas, meeldiv
näyte [-tteen] näide, proov
näyttely näitus
näyttäytyä [-dyn] end näidata
näyttää [-tän] näidata; esitada; näida; hänestä näytti talle näis; ei näytä olevan niistä milläänkään ei näi neist välja tegevat, hoolivat
näännys: näännyksiinsä asti takaa-ajettuaan nõrkemiseni taga ajanud
nääntyä [-nnyn] nõrkeda; nälkään nääntymäisillään näljast nõrkemas

nökõttää [-tän] kükitada, jorutada
nöyrä alandlik

O

odotella [-ttelen] oodata
odottaa [-tan] oodata
ohella millegi kaasas, juures; kõrval
ohi mööda, kõrvalt mööda; möödas
ohimennen möödaminnes, muuseas
ohimo meelekoht
ohjauspyörä rool, rooliratas
ohut [-uen] õhuke
oikea õige; päris, ehtne; parempoolne; o l l a o i k e a s s a õigus olla
oikeammiten õieti
oikeastaan õieti, õigupoolest
oikein õieti, õigesti; õige, päris
oikeus [-den] õigus; kohus
oikeuttaa [-tan] õigustada
oitis kohe, silmapilkselt, jalamaid
oja kraav
ojennella [-ntelen] sirutada
ojentaa [-nnan] sirutada
ojentua [-nnun] sirutuda
ojolla õieli
oleellinen oluline
olemattomuus [-den] olematus
olemus [-ksen] olemus
olento [-nnon] olemus; olend
oleskella [-len] viibida, oleskella
olka [olan] õlg
olkalappu [-pun] õlak, pagun
olkapää õlanukk
olki [oljen] õlg; põhk
ollenkaan mitte põrmugi, ei sugugi
olo olu, olukord, olemine
olosuhteet asjaolud, olud
olutkuski õllevedaja
omaisuus [-den] omandus
omaksua omandada, omaks võtta
omistaja omanik
ommella [ompelen] õmmelda
onki [ongen] õng
onkia [ongin] õngitseda
onnellinen õnnelik
onneton [-ttoman] õnnetu
onnettomuus [-den] õnnetus
onni õnn
onnistua õnnestuda
onnitella [-ttelen] õnnitleda
ontelo õõnes
ontto [onton] õõnes
ontua [onnun] longata
oottaa *murd., lυυl.* oodata
opastaa teed näidata, juhtida
opetella [-ttelen] õppida, end harjutada
opiskella [-len] õppida, (ülikoolis) studeerida
opiskelu õping, õppimine
oppi [opin] õpetus; teooria
oppia [opin] õppida
oppikirja õpik, õpperaamat
oppilas [-aan] õpilane
orhi [-iin] *pid. st.* täkk
ori [-iin] täkk
orja ori
orjuus [-den] orjus
orpo [orvon] vaeslaps, orb; vanematetu
orsi [orren] õrs; palk
osa osa, jagu; saatus
osasto osakond; kupee; väeosa
osata [-aan] osata; (märki) tabada
osoitella [-ttelen] osutada, avaldada, väljendada, näidata; järele ahvida
osoittaa [-tan] osutada; juhatada; väljendada; adresseerida
osoittautua [-dun] osutuda
ostattaa [-tan] osta lasta
osua tabada, (pihta) sattuda; juhtuda
ote [otteen] võte
otitella [-ttelen] otitada, Otiks nimetada
otsakupoli laubakuppel
otsatukkavarsa otsaesise lakaga varss
ottaa [otan] võtta
ottelu heitlus; spordivõistlus, matš
otus [-ksen] metsaline, metsloom
oudoksua võõrastada
oudostella [-len] võõrastada
oudostuttaa võõrastama panna, võõrastada
outo [-don] võõras; imelik
ovensuunurkka [-rkan] ukse kõrval olev nurk
ovi [oven] uks
ovipuoli: o v i p u o l e n n u r k k a ukse pool olev nurk

P

-pa (-pä) ometi; tõesti, (just) nimelt, ju
paahtaa [-htan] kõrvetada
paeta [-kenen] põgeneda
paha paha, halb; o l l a p a h o i l l a a n olla pahane; t u l l a p a h o i l l e e n pahaseks saada
pahainen vilets, tühine; vaeseke
pahankurinen kasvatamatu, halvasti kasvatatud; vallatu, metsik; kuri, tige
pahannäköinen paha näoga, inetu
pahanpäiväinen vilets, armetu; p e i t t o o h ä n e t p a h a n p ä i v ä i s e k s i kolgib teda vaeseomaks
pahasisuinen kuri, tige, nurjatu
pahasti pahasti, halvasti, kurjalt; rän-

galt, tugevasti; ei pahasti mitte palju
pahennus [-ksen] pahandus, tüli
pahentaa [-nnan] halvendada
pahin [-mman] kõige halvem
pahnat kõlkad, aluspõhk
pahoitella [-ttelen] kurta, kahetseda
paholainen pagan, paharet, kurat
pahus [-ksen] kurivaim, pagan
pahuus [-den] kurjus, tigedus; senkö pahuutta kas seda paharetti, paganat
paidanhiha särgikäis
paikalla jalamaid, silmapilk
paikata [-kkaan] paigata
paikka [-kan] koht, paik; lapp; paikoilleen oma kohale
paikkailla [-len] paigata, lappida
paikkakunta [-nnan] paikkond, ümbruskond
paikoin kohati
paimen [-en] karjane; olla paimenessa karjas olla
paimentaa [-nnan] karjas olla, karja hoida, karjatada
painaa suruda, vajutada; trükkida; värvida; kaaluda
painaltaa [-llan] suruda, vajutada; rõhutada
painautua [-dun] end suruda, vajuda
painava raske
painia maadelda
paino rõhumine, surumine, trükk; press; kaal, raskus; rõhk
painostaa suruda, rusuda; rõhutada
painostava rõhuv, painajalik, ängistav
painua vajuda, laskuda
paistaa paista; praadida
paisti praad
paisua paisuda
paita [-dan] särk
paitasillaan särgiväel
paitsi peale, välja arvatud; sitä paitsi peale selle
pakahtua [-hdun] pakatada, lõhkeda; lämbuda; oli pakahtua ilosta pidi rõõmust peaaegu lõhkema
pakana pagan
pakana-aika [-ajan] pagana-aeg
pakata I [-kkaan] pakkida
pakata II *impers. v.* kippuda; minua pakkaa naurattamaan mulle kipub naer peale
pakenen *vt.* paeta
paketti [-tin] pakk
pakina vestlus, jutt; följeton, veste
pakkasilma pakaseõhk, talveõhk
pakko [-kon] sund; vältimatus; pakostakin paratamatult; on pakko myydä peab müüma
pako [paon] põgenemine; pakoon pakku
pakokauhu kabuhirm, paanika
pakottaa [-tan] sundida; *3. p.* valutada, pakitseda; päätäni pakottaa mu pea valutab
paksupäinen tõntsipäine, ogar, juhm
pala tükk, pala
palaa põleda
palasokuri *arh. kõnek.* tükksuhkur
palata [-aan] tagasi tulla
palatsi palee, loss
palautua [-dun] tagasi tulla
palella [-len] külmetada; jalkojani palelee mu jalad külmetavad
palhia tahuda
paljo palju
paljolapsinen paljulapseline
paljon palju; õieti, peaaegu
paljous [-den] rohkus, paljus
palkinto [-nnon] tasu, honorar; preemia
palkita [-tsen] tasuda; autasustada
palkkaehto [-ehdon] palgatingimus
palkollinen palgaline
pallo pall
palmikko [-kon] palmik
paluumatka tagasitee
paluutie tagasitee
palvelija teenija, teener
palvella [-len] teenida
palvelus [-ksen] teenistus; teene
palvelustyttö [-tön] teenijatüdruk
palvelusväki [-väen] teenijad
pamahduttaa [-tan] põmmida, kõmmida
pamahtaa [-hdan] põmatada, kõmatada
pamaus [-ksen] põmm, pauk, põmakas
pamppailla [-len] puperdada, kloppida
paneutua [-dun] asetuda; heita
pankko-karsina ahjupingiga toeosa ahju ja päraseina vahel
panna [panen] panna; seada; pruulida; (hallana) võtta; panna maata magama heita; panna parastaan teha kõik mis võimalik; panee melkein juoksuksi pistab peaaegu jooksu
papatus [-ksen] podin
paperi paber
paperijätekärryt vanapaberikaarik, -käru
paperossi pabeross
papisto vaimulik seisus
pappi [-pin] pastor, papp
pappila kirikumõis, kirikla
papukaija papagoi
parahtaa [-hdan] karjatada

paraiksi parajasti; *vt.* **parhaiksi**
parantaa [-nnan] parandada
paras [-rhaan] kõige parem; e i k ö l i e p a r a s t a kas ei ole kõige parem, eks vist ole kõige parem
paremmin paremini
parempi [-mman] parem
parhaiksi parajasti
parhaillaan parajasti
parhain [-mman] parim
pari paar
parissa seltsis, koos; t o v e r e i d e n p a r i s s a seltsimeestega koos
parjata [-aan] laimata, sõimata, teotada
parka [-ran] vaeseke; t y t t ö p a r k a vaene tüdruk
parkaista [-sen] karjatada
parkua [-run] kisendada, karjuda, ulguda
parrakas [-kkaan] habetunud, pika habemega
parransänki [-ngen] habemekonts
parras [-rtaan] äär, rand, kallas
parroittua [-tun] habetuda, habemesse kasvada
parta [-rran] habe
partainen habemik
partaveitsi [-en] habemenuga
partaäijä habemik taat
parveilla [-len] parvelda, parves tiirelda
pasteerata [-aan] *arh.* patseerida
pataljoona pataljon
patiina = **patiini** kamass; *kõnek.* saabas
patruuna padrun
patruunalipas [-ppaan] padrunimagasin
patsas [-aan] sammas
patteri patarei
pauhata [-aan] mühiseda; müriseda; mürada, lärmitseda
pauhina, pauhu koha, kohin, mühin; mürin, müra
paukahdella [-htelen] paugatada
paukahtaa [-hdan] paugatada
pauke [-kkeen] kõmin, paukumine
paukkua [-kun] paukuda
pedollinen metsik, kiskjalik, elajalik
pedonkasvot kiskjanägu
peeveli sunnik, pagan, põrguline; p e e v e l i v i e pagan võtku
pehku põhk
pehmentää [-nnän] pehmendada
pehmeä pehme
pehmittää [-tän] pehmendada, pehmeks teha
peijakas [-kkaan] kurivaim
peijata [-aan] tüssata, petta
peijooni võrukael; põrguline
peikko [-kon] tont, koll, kummitus
peili peegel
peilityyni peegelvaikne
peippo [-pon], **peipponen** vint
peite [-tteen] kate; tekk
peitota [-ttoan] peitsida; *piltl.* läbi peksta, läbi kolkida
peitto [-ton] kate, vari; vaip; o l l a p e i t o s s a olla varjatud
peittää [-tän] katta, peita
pelastaa päästa, vabastada
pelastua pääseda
pelastus [-ksen] pääsemine
peli mäng
pelimanni moosekant, pillimees
peljästyä *van. pid. st.* ehmuda, kohkuda
pelkkä [-lkän] paljas, pelk; selge, puhas; p e l k i n k ä s i n paljaste kätega
pelko [-lon] hirm, kartus
pelkuruus [-den] argus
pelkästään paljalt, ainult
peloissaan hirmuga, hirmunult
pelottaa ära hirmutada, kartma ajada; peletada; m i n u a p e l o t t a a mul on hirm
peltinen plekist
pelto [-llon] põld
peltotilkku [-lkun] põllulapp
pelästys [-ksen] ehmatus
pelästyttää [-tän] ära hirmutada, kartma ajada
pelästyä ehmuda, kohkuda
pelätä [-lkään] karta
peninkulma penikoorem
penkki [-nkin] pink
penkoa [-ngon] tuhnida
penninen pennike
pensaikko [-kon] põõsastik
pensas [-aan] põõsas
perata [-rkaan] põlluks teha; puhastada, rookida, rohida
perhana kurivaim, pagan
perhe [-een] pere
perhe-elämä perekõnnaelu
perille pärale; selgusele
perillä päral; selgusel
perin päris, täiesti
perinne [-nteen] traditsioon
perinnäinen traditsiooniline
perinnäistapa [-van] traditsioon, päritud komme
perinnäistieto traditsioon
perinpohjaisesti põhjalikult
perintö [-nnön] pärandus
periä pärida
perjantai reede
perkaustraktori võsalõikamistraktor
perkele [-een] kurat
permanto [-nnon] põrand

perukka [-kan] (viimane) kolk, sopp; Karjalan perukoillakin kaugel Karjalaski
peruna kartul
perusta alus
peruste [-een] alus
perusteellisesti põhjalikult
perustehtävä põhiülesanne
perustosiasia põhimine tõde
perustus [-ksen] alus
perä pära; põhi, alus
peräkkäin pärakuti, järjestikku
perällä taga, tagaotsas
perässä päras; järel
perästä järele
perästäpäin pärastpoole
peräti päris, täiesti, hoopis
perään järele
perääntyä [-nnyn] taganeda
pesäpaikka [-kan] pesapaik
peto [-don] kiskja, röövloom, metsloom
petos [-ksen] pettus
pettymys [-ksen] pettumus
pettyä [-tyn] pettuda
pettämätön [-ttömän] petmatu
pettää [-tän] petta, tüssata; reeta, ära anda; järele anda, mitte vastu pidada
peuhata [-aan] mürada, möllata, käratseda, mässata
pian varsti, pea
piano klaver, pianiino
pianonsoitto [-ton] klaverimäng
pidellä [-telen] hoida; kohelda
pidätellä [-ttelen] tagasi hoida
pidättää [-tän] tagasi hoida; kinni pidada; maha suruda; arreteerida
piehtaroiminen püherdamine
piehtaroitsella [-len] püherdada
pieksää = **piestä** peksta
pieli piit, post, sammas; portin pielitse väravapostist mööda
pienempi [-mmän] väiksem
pieni [pienen] väike; vähene; pienen pieni tibatilluke
piennar [-ntaren] peenar
pienoinen pisikene
pienuus [-den] väiksus
pienviljelijä väikekohapidaja
piestä [-ksen] peksta
piha õu
piha-aita [-dan] õueaed
pihahalli (hall) õuekoer
pihahtaa [-hdan] kähatada, sähatada
pihakoira õuekoer
pihamaa õu
piharakki [-kin] õuekoer, õuerakk
pihasoittaja õuemängija
pihistä [-sen] sisiseda, susiseda
piiantuikku [-kun] tüdrukunui
piika [piian] piiga, teenijatüdruk
piikatyttö [-tön] teenijatüdruk
piikki [-kin] okas; pii, hammas
piikkilanka [-ngan] okastraat
piikkipäinen teravaotsaline
piileskellä [-len] peidus olla, end varjata
piilopaikka [-kan] peidupaik
piilottaa [-tan] peita
piiloutua [-dun] peituda, end peita
piimä hapupiim
piimäleili hapupiimalähker
piimänaamainen piimanäoga
piimäpartainen piimahabe
piipertää [-rrän] siuksuda, vidistada; tipsida
piippu [-pun] piip; püssitoru; korsten
piirittää [-tän] sisse piirata
piiritys [-ksen] ümberpiiramine
piiritysketju piiramisahelik
piirre [-rteen] joon
piirtoposkinen triibuliste põskedega
piirtää [-rrän] joonistada
piispa piiskop
piitata [-ttaan] hoolida
piittaamaton [-mattoman] hoolimatu, käegalööv
pika- *liits.* kiir-; tuota pikaa jalamaid, otsekohe
pikari peeker
pikkarainen pisikene
pikku *indekl.* väike
pikkuinen väike
pikkuisen veidi, vähekese
pikkulintu pisilind, väike lind
pikkupoika [-jan] väikepoiss, pisipoja
pila nali
pilata [pilaan] rikkuda
pilkallinen pilklik
pilkata [-lkkaan] pilgata
pilkistellä [-len] piiluda; vilkuda
pilkistää pilusilmi vaadata; piiluda; vilkuda
pilkkoa [-lkon] lõhkuda; tükeldada
pilkku [-lkun] täpp; plekk; koma
pilkottaa [-tan] vilkuda, vilkudes paista
pillahtaa [-hdan] puhkeda; pillahtaa itkuun, itkemään puhkeda nutma
pilpahdus [-ksen] lalin, sädin
pilvenhattara pilverünk
pilvenlonka [-ngan] pilvetomp, -rünk
pilventakainen pilvetagune
pilvihahtuva pilveude
pilviverho pilvkate
pimetä [-enen] pimeneda
pimeys [-den] pimedus

pimeä pime
pimittää [-tän] pimestada
pimiä *murd.* pime
pingottaa [-tan] pingutada, pingule tõmmata
pinkka [-nkan] kimp, pakk; virn
pinoilla [-len] riita laduda
pinota [-oan] riita laduda
pintapuolisuus [-den] pealiskaudsus
piparkakku [-kun] piparkook
pirkele *kõnek.* = **perkele** kurat; no vie sinun pirkele itseäskin no võtku sind pagan ise
pirta [-rran] kangasuga
pirtti [-rtin] elutuba; tare
piru kurat; piru vie kurat võtku; mitä pirua mida kuradit
pirunpolkka [-lkan] kuradipolka
piste [-een] punkt
pistellä [-len] torkida
pistin [-men] tääk
pistos [-ksen] piste
pistävä terav
pistäytyä [-dyn] möödaminnes sisse astuda, korraks sees käia, hetkeks sisse astuda; esile ulatuda
pistää pista, torgata; se jo niin pisti hänen vihakseen see ajas ju teda nõnda vihale
pitempi [-mmän] pikem
pitkin piki, mööda
pitkä pikk
pitkä-aikainen pikaajaline
pitkäkseen pikali
pitkälle pikale, kaugele; pitkälleen pikali
pitkällä kaugel
pitkälti pikalt
pitkäsivuinen pikaküljeline
pitkään pikalt; pikkamisi; ajan pitkään aja jooksul
pitsiuudin [-timen] pitskardin
pituinen pikkune
pituus [-den] pikkus
pitäjä kihelkond
pitää [-dän] pidada, hoida; lugu pidada; hänen pitäisi viedä ta peaks viima
ploiskis plaksti, loksti
plootu [-dun] *arh.* plekk, metallplaat
pohja põhi; tald
pohjasävel [-en] põhiheli; -meloodia
pohjaton [-ttoman] põhjatu
pohjola põhjala
pohjonen põhi
poika [pojan] poeg; poiss
poikamainen [-sen] poisikeselik
poika-nalliainen poisiklutt
poikanen poisike; pojake
poiketa [-kkean] põigata, kõrvale minna
poikkeus [-ksen] erand
poikki katki; põiki üle
poiminta [-nnan] korjamine, noppimine
poimu volt, kurd
pois ära; maha; välja
poispäin kõrvale ära, poole ära, eemale; ja niin poispäin ja nii edasi
poissa ära
poistaa kõrvaldada
poistua lahkuda
poju poisu, pojake
poliisi politsei
poliisilaitos politseiasutis
poliisimestari politseiülem
polkaista [-sen] jalaga peale astuda
polkea [-ljen] (jalgadega) sõtkuda, tallata, (jalaga) lüüa
polkka [-lkan] polka
polku [-lun] rada
poloinen vaeseke
polska polka
polskia sulpsida
poltella [-lttelen] põletada, suitsetada; poltella tupakkaa suitsetada
polttaa [-ltan] põletada, kõrvetada; suitsetada
polvellinen käänuline, looklev
polvi põlv; generatsioon; käänak; polviaan myöten põlvist saadik
polvilumpio põlvekeder
polvipöksyt põlvpüksid
pomppia [-mpin] põrkuda, tagasi karata
ponnahtaa [-hdan] nõksatada, prõntsatada
ponnekas [-kkaan] tugev, jõuline, hooline
ponnistautua [-dun] end pingutada
ponnistella [-len] pingutada
ponnistelu pingutus
ponnistus [-ksen] pingutus
porahdella [-htelen] kisendada, röökida
porhaltaa [-llan] tormata, kihutada
pormestari pürgermeister
porras [-rtaan] trepiaste
porrasaskelma trepiaste
porraskaide [-teen] trepikäsipuu
porsas [-aan] põrsas
porsassäkki [-kin] põrsakott
portaat trepp
portti [-rtin] värav
porvarillinen kodanlik
porvaristo kodanlus
posetiivi leierkast
poski [posken] põsk

poskihammas [-mpaan] (tagumine) purihammas
poskipää põsenukk
posliinivauva portselannukk
possu põssa, põrsas
postityttö [-tön] postineiu, -tüdruk
potilas [-aan] patsient
potkaista [-sen] jalaga lüüa; tõugata
potkaisu jalahoop; onnen potkaisu haruldane õnnejuht
potkia jalaga taguda, jalaga lüüa, jalaga peksta
potku jalahoop
potkukelkka [-lkan] tõukekelk
potra tubli, vahva, südi
potsi siga; põrsas
poukkoilla [-len] karelda, kekselda, tõtata
povi [-en] põu
praakailla [-len] *kõnek.* pragada, praalida
prameus [-den] toredus, uhkus
prinsessa printsess
proletaari proletaarlane
pudota [-toan] kukkuda
pudottaa [-tan] langetada, kukutada; maha raputada
puhallella [-ltelen] hingeldada, puhkida, hinge tagasi tõmmata, puhuda
puhallus [-ksen] puhumine
puhaltaa [-llan] puhuda, sisse puhuda
puhdas [-htaan] puhas
puhde [-hteen] hämarus, videvik
puhdistaa puhastada
puhe [-een] kõne, jutt
puhekumppani kõnekaaslane, vestluskaaslane
puhella [-len] kõnelda
puhelu kõnelus
puhetapa [-van] kõnelemisviis, -komme
puhista [-sen] ähkida, hingeldada
puhjeta [-hkean] puhkeda, lahti minna; pahvatada
puhkaista [-sen] läbi torgata, lahti pista, perforeerida, läbi murda
puhkua puhkida
puhtaus [-den] puhtus
puhtoinen puhas
puhtoisissaan puhtais riideis
puhua kõnelda
puhvihiha puhvvarrukas, puhvkäis
puida [puin] vilja peksta
puimahuone [-een] rehala, rehealune
puisto park
puitteet *pl.* raam
pujahtaa [-hdan] lipsata
pujottaa [-tan] lükkida, reatada, (millestki läbi) ajada
pukea [puen] riietada, riidesse panna; päälle pukea selga panna; puki ylleen pani endale selga
pukeutua [-dun] riietuda
pukimet riided, ülikond, tualett
pukinparta [-rran] kitsehabe
puku [-vun] riietus; ülikond; kleit
pulahtaa [-hdan] sulpsatada
pullea pungis, ümmargune, täidlane
pullistua pungi minna
pullo pudel
pullollaan punnis, pungis
pulma kitsikus, täbar olukord, kimbatus
pumpuli puuvill
pumpulipaita [-dan] puuvillane särk
puna-armeijalainen punaarmeelane
punaharjainen punatutiga, punaharjaline
punainen punane
punaltaa [-llan] äkki pöörata, tormata (kellestki mööda)
punanaamainen punase näoga
punastua punastuda
punertava punakas
punikki [-kin] punane, kommunist
punnaltaa [-llan] *murd. vt.* **punaltaa**
punnita [-tsen] kaaluda
puntti [-ntin] punt, pakk
puola pohl
puolain [-men] *kõnek.* pohl
puoleen poole
puoleinen poolne
puolelta poolt
puolesta poolt; poolest, pärast; eest; kenen puolesta kelle eest; mekin puolestamme meiegi omalt poolt; hänen puolestaan tema eest
puoli pool; külg; puolellaan oma pool; pitää puolensa, puoliaan seista enda eest; vastu pidada
puolihämärä poolhämar
puolisko pool
puolisukka [-kan] sokk
puoliviistoon poolviltu
puoliväli keskpaik; pool teed
puolue [-een] partei
puolukka [-kan] pohl
puolustaa kaitsta
puolustusasema kaitsepositsioon
puolustuskyvytön [-ttömän] kaitsevõimetu
puoti [-din] pood
puraista [-sen] pureda, hammustada, näksata
pureskella [-len] närida

pureutua [-dun] end (millegi) külge hammustada
puristaa pigistada, kokku suruda
puristua pigistuda, end suruda
purje [-een] puri
purjehtia [-hdin] purjetada
purjekankainen purjeriidest
purkaa [-ran] lammutada; üles harutada; välja valada, pursata; laeva lossida, tühjendada, tühjaks laadida, koormat maha võtta; tühistada; üles öelda
purkautua [-dun] hargneda, haruneda; laiali minna, laguneda; purskuda; tühjendatud saada; voolata, suubuda, puhkeda; tühistuda, annulleeruda, kehtivust kaotada
puro oja
purppuranpunainen purpurpunane
purra [-ren] hammustada, purra; p u r r a h a m m a s t a hambad kokku pigistada; h a m m a s t a p u r r e n hambaid kokku pigistades
pusero pluus
pusertaa [-rran] pigistada, pressida, puserdada
puskuri puhver, tugipuu, pärss
pussi kott
putka kartser, arestikong, vahituba
putki toru
putkistella [-len] viselda, sipelda
putoella [-len] *Kal.* korduvalt kukkuda
puuha askeldus, sekeldus
puuhailla [-len] askeldada, sekeldada
puukko [-kon] puss
puupino puuriit
puunvesa puuvõsu
puuristikko [-kon] puuvõre
puuro puder
puute [-tteen] puudus
puuttua [-tun] puududa; puutuda
pyhähame [-een] pühapäevaseelik
pyhäinkuva pühapilt
pyhäpuhdas [-htaan] pühapuhas, pühapäevaselt puhas
pyhäpuku [-vun] pühapäevaülikond
pykälä pügal; paragrahv
pylly tagumik
pylvästö sammastik
pyrkiä [pyrin] püüda, taotada; kippuda, saada katsuda
pyrskiä puristada
pyrstö saba
pyrähdellä [-htelen] lennelda, parinal lendu tõusta
pyssy püss
pystyssä püsti, kikkis
pystyttää [-tän] püstitada
pystyyn püsti
pystyä lõigata, peale hakata (terariistadest); suuta, võimeline olla, sobida; mõjuda
pysytellä [-ttelen] (püüda) tagasi hoida; püsida
pysyttää [-tän] hoida, alles jätta, säilitada
pysyä püsida, (alles) jääda
pysähtyä [-hdyn] peatuda
pysäkki [-kin] peatus, pooljaam
pysäyttää [-tän] peatada
pyydystää püüda, kinni püüda
pyyhkiä [-hin] pühkida; (kirjutist) maha kustutada; silitada, hõõruda
pyyhkäistä [-isen] pühkida, äiata
pyyhältää [-llän] välja söösta, tormata, kihutada
pyykki [-kin] pesu
pyyntö [-nnön] palve
pyytää [-dän] paluda; püüda
pyöreä ümmargune
pyöritellä [-ttelen] pöörata, keerutada
pyörittää [-tän] pööritada, keerutada; vändata
pyöriä keerelda, pöörelda
pyörtyä [-rryn] minestada, teadvust kaotada; a a t o k s e n s a p y ö r t y y mõte läheb segi
pyörä ratas; ring, sõõr; i s ä n n ä n p ä ä n n e p a n i v a t p y ö r ä l l e peremehe pea nad panid ringi käima; v o i p a n n a p y ö r ä ä n i h m i s l a s t e n p ä ä t võib inimlaste pead segi ajada
pyörähtää [-hdän] järsku pöörata
päin pool, poole, poolt
päinvastoin vastupidi, ümberpöördult
päivemmällä rohkem päeva poole
päivisin päeviti
päivitellä [-ttelen] kurta
päivä päev; l a u l a i s i n t ä n ä k i p ä ä n ä *rhl.* laulaksin tänagi
päiväinen päikeseline
päivällinen lõunasöök
päivällisaika lõunaaeg
päivällisuni lõunauni
päivänvarjo päikesevari
pälyillä [-len] piiluda, luurata
päntätä [-nttään] tuupida
päre [-een] peerg
pärjätä [-ään] hakkama saada, toime tulla
pärske [-een] pritse
pässi oinas
pää pea; ots; tuju; s u o r a a p ä ä t ä otseteed; t ä y t t ä p ä ä t ä täie hooga
pääasema peajaam, -vaksal

päähine [-een] peakate
päähänpänttäys [-ksen] pähetuupimine
pääkatu [-dun] peatänav
päällikkö [-kön] pealik, ülem
päällimmäinen kõige pealmine
päällitsensä tema pealt üle
päällä peal; kohal; seljas; päällään enda peal, seljas, üll
päältä pealt
pääoma kapital
pääruhtinas peavürst
pääsinpäivä pääsmispäev
pääsky, pääskynen pääsuke
päästellä [-len] lahti päästa, lahti teha, avada
päästä I kauguselt, (maa) tagant; pärast
päästä II [-sen] pääseda; jõuda; päästyä perille kohale jõudnud; ei hän sillä pitkälle pääse ei ta sellega kaugele jõua; päästiin niin pitkälle jõuti nii kaugele
päästää lahti päästa, lasta; vabastada
pääsyyllinen peasüüdlane
päätellä [-ttelen] otsustada, järeldada
päättyä [-tyn] lõppeda; otsustuda
päättävä otsustav, resoluutne
päättäväisyys [-den] otsustavus
päättävästi otsustavalt
päättää [-tän] lõpetada; otsustada
päätön [-ttömän] peatu; hull
päätös [-ksen] otsus; lõpp; järeldus
pöhöttyä [-tyn] tursuda, üles paistetada
pöhöttää [-tän] paistetada, tursutada; kohevile ajada
pöksyt *arh.* püksid
pöksä onn, hurtsik
pölistä [-sen] tolmata, tuisata; lobiseda
pöllyttää [-tän] tolmutada; tuuseldada, kolkida, läbi kloppida
pöllähdellä [-htelen] tossata, tolmata; lennelda
pöllähtää tossatada; tormata, üles karata; jahmuda
pöly tolm
pölyinen tolmune
pönkkä [-nkän] tugi, tugipuu, klots
pönäkkä [-kän] kõrk, upsakas, ülbe
pörröttää [-tän] sasida, sassi ajada
pörssitalo börsihoone
pöräyttää [-tän] kõmistada
pöty [-dyn] praht; loba, rumalus
pötypuhe [-een] tühi jutt, loba
pöytä [-dän] laud

R

raahata [-aan] lohistada
raahautua [-dun] lohistuda
raakata [-aan] *arh.* habet ajada, raseerida
raamattu [-tun] piibel
raamatunkappale [-een] piiblitükk, -lugu
raapaista [-sen] kraabata
raapia [-vin] kraapida, kratsida
raaputtaa [-tan] kraapida, sügada
raastaa lõhki kiskuda, puruks rebida
raataa [-dan] rasket tööd teha, tööd rühmata
raataja raske töö tegija, rühmaja
raataminen töömurdmine, raske töö
raato [-don] raibe, raisk
radiovastaanotin [-ottimen] raadiovastuvõtja, raadioaparaat
rae [rakeen] rahe, rahetera
rahantarve [-rpeen] rahatarve, -vajadus
rahapula rahakitsikus, -kriis
rahatalous rahamajandus
raihnainen põdur, haiglane
raikas [-kkaan] värske; kõlav
raippa [-pan] (peksu)vits
raitio rööbas
raivata [-aan] üles harida, põlluks teha; teed rajada, tasandada
raivo raev
raivostua märatsema hakata, marru minna, vihastuda
raivota [-oan] marutseda, möllata, mässata
raja piir, raja
raja-aita [-aidan] piiriaed
rajaton [-ttoman] piiritu
rajoittua [-tun] piirduda
rakas [-kkaan] armas
rakastaa armastada
rakastua armuda
rakenne [-nteen] ehitus, konstruktsioon
rakennus [-ksen] ehitus
rakennusaine ehitusmaterjal
rakennuspuu ehituspuu
rakennusteline [-een] ehitustelling
rakennuttaa [-tan] ehitada lasta
rakentaa [-nnan] ehitada, üles ehitada; sobitada, teha; rakettu tie tehtud tee
rakentaja ehitaja
rakkaus [-den] armastus
rakki [-kin] koerarakk, rakikoer
rako [raon] pragu, lõhe
raksahtaa [-hdan] raksatada
rangaista [-nkaisen] karistada
rangaistus [-ksen] karistus
ranka [-ngan] lõhkumata küttepuu, laasitud puu

rankaisuretkikunta [-nnan] karistussalk
rankapuu lõhkumata küttepuu, puunott
rankemmin rängemini
rankka [-nkan] ränk, tugev, kõva
ranko [-ngon]=**ranka** lõhkumata küttepuu, laasitud puu
rannaton [-ttoman] rannatu, ääretu
ranne [-nteen] (käe)ranne; äär, veer
ranska prantsuse keel
ranta [-nnan] rand, kallas; äär
rantapitäjä rannakihelkond
rapakko [-kon] porilomp, lomp
rapata [-ppaan] krohvida
rapauttaa [-tan] murendada
rapista [-sen] krabiseda; variseda
rapisutella [-ttelen] krabistada, krõpitseda
rappaus [-ksen] krohv
rappukäytävä trepikoda
rappuset trepp
rapsahdella [-htelen] naksuda, raksuda, napsida
rapsia kraapida; rapsida; nähvida
rasittaa [-tan] koormata; vaevata, väsitada, kurnata
raskaasti raskelt
raskas [-aan] raske; rase
rasvapilkku [-lkun] rasvaplekk
rasvata [-aan] rasvata, rasvaga määrida
rata [-dan] raudtee, tee
ratkaisija otsustaja
ratkaista [-sen] otsustada; lahendada
ratkaisu otsus, lahendus
ratketa [-ean] lahti rebeneda, hargneda; lõhkeda; puhkeda, hakata; otsustuda, lõppeda
ratsastaa ratsutada
ratsastaja ratsanik
rattaat kaarik; vanker
ratto [-ton] ajaviide, meelelahutus, lõbu; iltojensa ratoksi oma õhtute viiteks
rattoisa mõnus, lõbus, hubane
raudoittaa [-tan] rautada
raudoitus [-ksen] raudkate, rautis
raueta [-kean, -kenen] raugeda, vaibuda
rauha rahu
rauhainen rahulik
rauhaisa rahulik
rauhallinen [-sen] rahulik
rauhallisuus [-suuden] rahulikkus
rauhallisesti rahulikult
rauhanlaakso rahuorg
rauhaton [-ttoman] rahutu
rauhattomuus [-den] rahutus
rauhoittaa [-tan] rahustada; rahule jätta, puutumatuks kuulutada
rauhoittua [-tun] rahuneda
raukka [-kan] vaeseke
rauniot varemed
rauta [-dan] raud
rautainen raudne
rautalankaverkko [-rkon] raudtraatvõrk
rautaverkko [-rkon] raudvõrk
ravata [-aan] traavida
ravinto [-nnon] toit
ravintola restoran
ravistaa raputada
ravistella [-len] raputada
rehellinen aus, õiglane, otsekohene
reikä [reiän] auk
reilusti tublisti
reipas [-ppaan] väle, reibas
reippaasti reipalt, väledalt
reistata [-aan] proovida, katsuda; rabelda, rühmelda
reki [reen] regi; (sõidu)saan
rekipeli *kõnek.* regi
remeli, remmi rihm
renginkörri sulasenui, -logard
rengintyö sulasetöö
renki [-ngin] sulane
renkimies sulasmees
renkipoika [-jan] sulaspoiss
renko [-ngon] rõngas
renttu [-ntun] lurjus, lontrus, kaltsakas; lakkekauss
repaleinen räbaldunud, närune
repelemishalu rebimistahe
repiä [-vin] rebida, kiskuda
reppu [-pun] seljakott, paun, ranits
reteli (heinaveo)vanker
retkeillä [-len] rännata
rettelö sekeldus, kimbatus; tüli, konflikt
rettelöidä [-öin] tüli norida, riidu otsida, šikaneerida
reuna äär, serv
reunustaa ääristada
reutoilla [-len] vastu rabelda, vastu tõrkuda
revellä [-pelen] rebida
revetä [-peän] rebeneda
riemastua rõõmustuda; vaimustuda
riemu rõõm
riemuita [-tsen] rõõmustada, rõõmutseda
riemusaatto [-ton] triumfikäik, piturongkäik
rientää [-nnän] rutata, tormata
rieskamaito [-don] rõõsk piim
riihi [-en] rehi
riikinkukko [-kon] paabulind, vau
riippua [-pun] rippuda; sõltuda, oleneda
riiputtaa [-tan] riputada
riisto röövimine; ekspluateerimine
riistäjä ekspluateerija

riisua maha võtta, ära võtta
riitaantua [-nnun] riidu minna
riitainen riiu-, vaidlusalune
riittää [-tän] jätkuda, piisata
riiviö lurjus; t u l l a r i i v i ö ö n minna pööraseks
rikastuttaa [-tan] rikastada
rikkalapio prügikühvel
rikkaus [-den] rikkus
rikki katki
rikkirevitty [-tyn] katkirebitud
rikkiviilletty [-tyn] purustatud, katkitorgitud
rikos [-ksen] roim, kuritöö
rimpuilla [-len] vastu rabelda, puigelda, tõrkuda
rimpuilu vastupanu, puiklus, heitlus
rinnalla kõrval
rinne [-nteen] rinnak, nõlv, nõlvak
rinnus [-ksen] manisk, (särgi) rinnaesine; rangirinnus
rinta [-nnan] rind
rintama rinne, front
ripotella [-ttelen] riputada, poetada
ripottaa [-tan] riputada
ripustaa riputada
risa nääre, rahu; räbal, näru; r i s a t räbalad
risahdus [-ksen] praksumine
riski tubli; käbe
ristiin rastiin risti-rästi
ristiä risti panna; r i s t i k ä t e n s ä pani käed risti
ristiäiset ristsed
risu praht, hagu, risu
risu-äes [äkeen] karuäke
riuhtaista [-sen] järsku rebida, kaksata, tõmmata; r i u h t a s e m a a n *murd.* tõmbama
riutua [-dun] kurtuda, närbuda, vinduda, otsa jäädа, nõrgeneda
rivi rida, rivi
rivo ropp, rõve, jäme, frivoolne
rohjeta [-hkenen] julgeda, söandada
rohkaista [-sen] julgustada
rohkea julge, südi
rohkeus [-den] julgus
roidella [-telen] peksta, sugeda, võmmida, kere peale anda
roihuta [-uan] lõõmata, lõkendada
roikale [-een] kolask, volask
roikka [-kan] bande, salk
roikkua [-kun] ripneda, kõlkuda
roiskaa pritsida
roiskahdella [-telen] pritsida, pursata
roiskahtaa [-hdan] pursata
roisto suli, kelm
roju rämps, koli
rokuli *kõnek.* juhuslik ja lühiaegne tööpaus
romuvarasto vanaraualadu
ropisuttaa [-tan] rabistada
ropsahtaa [-hdan] ragiseda
roska praht, rämps; sodi, pori
roskakasa prügihunnik
rosvo röövel
roteva tüse, rässakas, tugev
rotevuus [-den] tugevus, rässakus
rotko kuristik
rotta [-tan] rott
rouskutella [-ttelen] krõmpsutada
rouva proua; emand (mängukaart)
rovasti praost
roviotuli tuleriit
ruhtinas [-aan] vürst
ruis [rukiin] rukis
ruispuuro rukkipuder
rukka [-kan] vaeseke
rukkanen nahkkinnas, nahkkäpik
rukoilla [-len] paluda, palvetada
rukous [-ksen] palve
ruma inetu
runko [-ngon] tüvi; kere
runo runo, rahvalaul; luuletus
runonkeräysmatka runokogumismatk
runonlaulanta [-nnan] runolaulmine
runorikkaus [-den] laulurohkus, -rikkus
runosato [-don] runosaak, laulusaak
runotoisinto [-nnon] lauluteisend
runous [-den] luule
runsaasti rohkesti
runsas [-aan] rohke
ruoho rohi
ruohonkorsi [-rren] rohukõrs
ruohonpiippa [-pan] rohukõrs
ruohoton [-ttoman] rohuta
ruoja lontrus, lurjus, peletis, jätis
ruoka [ruoan] toit, roog
ruoka-annos [-ksen] toiduportsjon, -annus
ruoka-astia sööginõu
ruokahalu söögiisu
ruokavarat toidutagavarad, proviant
ruokkia [-kin] sööta
ruopotella [-ttelen] kraapida, kaapida, kratsida
ruosteensyömä roostest söödud
ruosteinen roostetanud, roostene
ruostua roostetuda
rupeama söögivahe; tükk aega, ajavahemik; y h t e e n r u p e a m a a n ühtjärge
rusahtaa [-hdan] raksatada
rusetti [-tin] rosett, lehv
ruskea pruun
ruskeasiipinen pruunitiivaline
rusko puna

russakka [-kan] prussakas
rusthollari ratsasõdurikoha pidaja
ruttopunainen katkupunane
ruumis [-iin] keha; laip
ruunu kroonu
ruusu roos
ruutu [-dun] ruut
ruuvailla [-len] kruvida
ruveta [-pean] hakata
ryhmyinen kühmuline
ryhtyä [-hdyn] hakata, peale hakata, ette võtta
rykelmä hunnik, lasu, virn, pundar
rykiä [-ryin] köhida, köhatada
ryngätä [-nkään] rünnata, söösta, tormata, pursata
rynnistäytyä [-dyn] söösta, rünnata; end pingutada, pingulduda; suruda, pressida
rynnätä [-ntään] rünnata
ryntäät rind
rypistellä [-len] kortsutada, kortsu minna
rypistää kortsutada
ryppy [-pyn] korts
ryppyinen kortsuline
ryske [-een] ragin, müra, mürtsumine
rytäkkä [-kän] möll, taplusmöll, löömingukärin
ryvettyä [-tyn] rüvetuda, määrduda
ryystää rüüpida, riitsida
ryysy räbal, näru
ryökäle [-een] närakas, suli, kaabakas, lontrus
ryömiä roomata
ryöstää röövida, rüüstata
ryöväri röövel
ryövätä [-ään] röövida
räjähdys [-ksen] plahvatus
räjähtely plahvatamine, lõhkemine
räjäytellä [-ttelen] lõhata, lõhkeainetega lõhkuda
räme [-een] raba, soo
rämeinen soine, rabane
räminä kärin, porin, kolin, põmin
rämisytellä [-ttelen] kolistada
räpyttää [-tän] (tiibu) lehvitada, soputada; (silmi) pilgutada
räpäyttää [-tän] (silmi) pilgutada
rästi maksujääk, puudujääk
rätinä pragin, kärin
rävähtää [-hdän] (silmi) pilgutada
räväyttää [-tän] lajatada, virutada
röijy pealisjakk, ülejakk
röyheltää [-llän] krookida, kähardada, voltida
röyhkeä jultunud, häbematu
röykkiö hunnik
röökinä preili

saada [saan] saada; kätte saada; leida; tohtida, võida; (kedagi midagi) tegema panna; nii kaugele saada, et; midagi teha jaksata, suuta; saadakseen et saada; saapahan saab ju
saakka kuni, saadik
saali sall
saalis [-iin] saak
saapua [-vun] saabuda, kohale jõuda; saapua perille pärale jõuda; olla saapuvilla kohal olla
saarna jutlus
saattaa saata; võida, suuta; (mingisse seisukorda) viia, ajada; saattaa kuntoon korda seada
saavuttaa [-tan] saavutada; on saavutettavissa on võimalik saavutada
saavuttamaton [-ttoman] kättesaamatu, saavutamatu; kadota saavuttamattomiin kaduda kättesaamatusse
sadatella [-ttelen] sajatada
sade [-teen] vihm
sadella: satelee sajab (vähehaaval, lakkamatult)
sadevesi [-den] vihmavesi
sadeviitta [-tan] vihmamantel
sadin [-timen] lõks
saha saag; saeveski, lauavabrik
sahalainen saeveskitööline
sahata [-aan] saagida
sahra harkader
saippua seep
saippuakuohu seebivaht
sairaala haigla
sairas [-aan] haige
sairassija haigekoht
sairastaa põdeda, haige olla
sairastua haigeks jääda, haigestuda
sakara tipp, väljaulatuv ots, nukk
sakea paks, tihe
sakko [-kon] rahatrahv; tuomita sakkoihin mõista trahvi maksma
saksa saks; saksa keel; saksaksi saksa keeli
salaa salaja, salamisi
salainen varjatud, salajane
salaisesti salaja
salama välk
salaperäinen [-sen] salapärane
sali saal
sallia lubada, lasta
salmi [-en] väin
salo laas, suur mets
salskea sirge

samalla samal ajal
samanaikaisesti samaäegselt
samanlainen samasugune
samantekevä ükskõik, ükspuha
samassa samal ajal, ühtlasi; sealsamas, korraga
samea segane; tuhm
samentaa [-nnan] segada, sogaseks teha; tumestada
sametilakki [-kin] sametmüts
sammakko [-kon] konn
sammal [-en] sammal
sammaleinen samblane, sammaldunud
sammua kustuda
sammuttaa [-tan] kustutada
samoilla [-len] rännelda, kõndida, marssida
samoin samuti
sana sõna; s a n a l l a s a n o e n ühe sõnaga (öeldes), lühidalt
sanakiista vaidlus, sõnasõda
sananlasku vanasõna
sananvuoro sõnavõtt, sõnaõigus, sõna (koosolekul)
sanaton [-ttoman] sõnatu, vaikiv
sanella [-len] dikteerida
sankari sangar, kangelane
sankka [-nkan] tihe
sanko [-ngon] ämber, pang
sanoa ütelda, lausuda; nimetada; kutsuda
sanoinkuvaamaton sõnadega kujutamatu, sõnul kirjeldamatu
sanomalehti [-hden] ajaleht
sanomaton [-ttoman] ütlematu
sanomattomasti ütlematult
santa [-nnan] liiv
saparo saba
sarastaa koita
sarja sari, rida
sarka [-ran] vanutatud villane riie; kalev
sarkahousut villasest riidest püksid
sataa sadada; s a t a a v e t t ä vihma sajab
sateenvarjo vihmavari
sateinen vihmane
sato [-don] saak, lõikus
satoisa viljarikas, saagirohke
sattua [-tun] sattuda, tabada; osaks saada; juhtuda, ette tulla
sattuma juhus; s a t t u m a l t a juhtumisi, juhuslikult
satu [-dun] muinasjutt
satuttaa [-tan] ära lüüa (kätt, jalga); külge puutuda, pihta sattuda
sauma õmblus, palistus
savu suits
savupiippu [-pun] korsten
savusauna suitsusaun
savuta [-uan] suitseda
se I [sen] see; tema
se II *interj.* säh
seikka [-kan] asjaolu, seik
seilata [-aan] purjetada
seinusta seinaäär
seinäkello seinakell
seinämä sein
seinäpaperi tapet
seisahtua [-hdun] peatuda
seisoa seista
seisoskella [-len] seista, püsti olla
seitsemän seitse
seitsensatavuotinen seitsmesaja-aastane
sekamelska segapuder, tohuvabohu
sekunti [-nnin] sekund
sekä ning, ja
sekä... että nii... kui ka
selailla [-len] sorida, lehitseda, sirvida
selitellä [-ttelen], **selittää** [-tän] seletada, selgitada; tõlgitseda; kuulutada, teatada
selkeä selge
selkä [-län] selg; mäeselg; järveselg, ulguvesi, mereselg; s i l m ä t s e l ä l l ä ä n silmad pärani; s e l ä l l e e n selili
selkälaukku [-kun] seljakott
selkäpii selgroog; s e l k ä p i i t ä n i k a r m i i mul käivad judinad üle selja
selkäreppu [-pun] seljakott
selkäsauna nahatäis, keretäis
sellainen selline, seesugune
selusta tagala
selvitellä [-ttelen] selgitada
selvittää [-tän] selgitada
selvitä [-iän] selguda; hakkama saada; toibuda
selvä selge; puhas; kaine
selvästi selgelt
selällään selili; s i l m ä t s e l ä l l ä ä n silmad pärani
semmoinen seesugune, niisugune
sensijaan selle eest; seevastu
sentähden seepärast
sentään siiski
senvuoksi seepärast
sesetellä [-ttelen] sähitada, säh-säh ütelda
seteli sedel, paberraha
setä [-dän] lell, isa vend
seura selts; seltskond
seuraava järgnev, järgmine
seurailla [-len] jälgida
seurakunta kogudus
seuralainen seltsiline

seurata [-aan] koos käia, saata; järgneda; järgida; jälgida
seuraus [-ksen] tagajärg
seurustella [-len] seltsida, seltskonnas olla
seutu [-dun] paik, koht; ümbruskond, ümbrus
sidontapaikka [-kan] sidumiskoht
siellä seal; siellä täällä siin-seal
sieltä sealt
sielu hing
siemen seeme
sieni seen
siepata [-ppaan] haarata, kinni napsata
sietämätön [-ttömän] väljakannatamatu
sievoinen kenake, kaunis kena; korralik, viisakas
sievä nägus, kena, ilus
sihistä [-sen] sihiseda, siriseda
siihen sellesse; sinna; selleks; *vrd.* se
siika [siian] siig
siimes [-ksen] vari, vilu
siinto [-nnon] sinetus
siintää [-nnän] (eemalt) sinada, sinetada
siinä selles, seal; siinä sitä ollaan seal me nüüd oleme, nii kaugel me oleme; siinä tapauksessa sel juhul; siinäpä se see'p see ongi
siipi [-ven] tiib
siirtolainen kolija
siirtomaamuseo asumaade muuseum, koloniaalmuuseum
siirtyä [-rryn] siirduda, üle minna; edasi lükkuda; kolida
siirtää [-rrän] siirda, ümber paigutada; üle kanda; edasi lükata
siis järelikult, siis, niisiis
siisteys [-den] puhtus
siisti puhas, korralik
siistiä puhastada
siitä I [sikiän] sigida, sigineda
siitä II sellest; sealt; *vrd.* se; siitä pitäen sellest alates
siitälähin sellest peale, sellest alates
siivilöidä [-öin], **siivilöitä** [-tsen] kurnata
siivosti korralikult
siivota [-oan] koristada, puhastada
sija ruum; paik, koht; sen sijaan selle asemel
sijainen asemik
sijaita [-tsen] asetseda
sijoittua [-tun] asetuda, aset võtta
sika [sian] siga
sikeä sügav, raske
sikin sokin siga-soga, pilla-palla, segamini
sikiän *vt.* **siitä**
siksi selleks; sellepärast, selle jaoks, selle tarvis; sedavõrd, nõnda; siksi kuin seni kui, kuni
silakka [-kan] silk
silitellä [-ttelen] silitada, triikida; paitada
silittää [-tän] silitada, paitada; (pesu) triikida
silkinhieno siidpehme, -peen
silkki [-lkin] siid
silkkinauha siidpael
silloin siis, tookord, sel ajal; silloin tällöin aeg-ajalt, vahete-vahel
silloinen tolleaegne
sillä sellel, tollel; sellega; sest et, kuna
silmäillä [-len] silmitseda
silmäkulma silmanurk
silmänisku silmategemine
silmänräpäys [-ksen] silmapilk
silmäpuoli ühe silmaga
silmäripset silmaripsmed
silmäys [-ksen] pilk, vaade
silpoa [-lvon] purustada, lõhkuda, pihustada, laasida
silppu [-lpun] sulp; heksel
silta [-llan] sild; põrand; platvorm
silti siiski, ometi, sellest hoolimata
sinertävä sinetav
sinertää [-rrän] sinetada
sini [-en] sina, sinine värv
sinkoilla [-len] vuhinal lennelda
sinne sinna; sinne tänne sinnatänna
sinnepäin sinnapoole
sinä [sinun] sina
sinä sellena; seesugusena; *vrd.* se; sinä päivänä sel päeval
sipaista [-sen] riivata; nähvata; äiata
sirauttaa [-tan] sirtsutada
siristä [-sen] siriseda, soriseda; sisiseda, susiseda
siristää silmi pilutada, kissitada; siristää silmiään silmi kissitada
sirkka [-rkan] rohutirts
sirrille pilukile; silmät menivät sirrilleen silmad läksid pilukile
sirrillä pilukil; silmät sirrillään silmad pilukil
siru kild, tükk, raas
sisar [-en] õde
sisemmäs enam sissepoole, sisemale
sisilisko sisalik
sisin [-mmän] kõige seesmine, sisim; sisimmässään oma südame põhjas
sisko õde
sisäinen seesmine

sisälle sisse
sisällyksetön [-ttömän] sisutu
sisällys [-ksen] sisu
sisällä sees
sisältä seest
sisältö [-llön] sisu
sisäpuolelle sissepoole
sisässä sees
sisästä seest
sisään sisse
siten nõnda, niiviisi
sitkeä sitke, visa
sitkeästi visalt
sitoa [-don] siduda
sitte *murd.* = **sitten** siis
sittemmin hiljem, pärastpoole
sitten siis, selle järel, pärast; a i k o j a s i t t e n ammugi, palju aega tagasi; t o i s t a v u o t t a s i t t e n rohkem kui aasta tagasi
sittenkin siiski
sittenkään (ei) siiski
sitävastoin sellevastu, vastuoksa
siunata [-aan] õnnistada
sivistynyt [-een] haritud
sivistysmaa haritud, tsiviliseeritud maa, kultuurmaa
sivu külg; lehekülg; *adv.* mööda
sivuasia kõrvalseik, kõrvaline asi
sivuitse kõrvalt mööda
sivusta kõrval olev maa-ala, tiib
sivuuttaa [-tan] mööda jõuda, mööda minna, ette jõuda, maha jätta; vältida
skafferi *murd.* sahver
sohiseva kohisev
soida [soin] kõlada, heliseda
soitattaa [-tan] (pilli) mängida lasta
soitella [-ttelen] mängida (pilli)
soittaa [-tan] mängida (pilli); helistada; telefoneerida
soittaja pillimängija
soittajapoika [-pojan] mängupoiss, pillimees
soitto [-ton] mäng, muusika; helin
soittotaiteilija helikunstnik
soittovärkki [-rkin] *murd.* mänguriist
sokea pime
sokia *murd.* pime
sokeri suhkur
sola käik, kuru; kitsastee
solakka [-kan] sihvakas, nõtke
solista [-sen] suliseda
solmu sõlm
soltaatti [-tin] *arh.* soldat
soma kena, meeldiv
somasti kenasti, kaunilt
somemmasti kenamini, ilusamini
sommitella [-ttelen] kombineerida, koostada, kujundada
sopia [-vin] sobida, kõlvata, paras olla; kokku leppida
sopimattomasti sobimatult
sopimus [-ksen] kokkulepe; leping
sopimuskaava lepingukava, -skeem
soppi [-pen] sopp, nurk
sopu [-vun] üksmeel, leplikkus
sorkkarauta [-dan] sõrg (terasest vahend kastide avamiseks ja üldse murdmiseks)
sormenpää sõrmeots
sormi sõrm
sormikoukku [-kun] konksu tõmmatud sõrm; v e t ä ä s o r m i k o u k k u a sõrme vedada
sormimerkki [-rkin] sõrmemärk
sorrettu [-tun] ekspluateeritu, rõhutu
sorsa part
sorto [-rron] rõhumine
sosialistinen [-sen] sotsialistlik
sota [-dan] sõda
sota-aika [-ajan] sõjaaeg
sotainen sõjakas
sotakisat sõjamängud
sotamies [-miehen] sõjamees
sota-oikeus [-den] sõjakohus
sotatorvi sõjasarv, -pasun
sotia [-din] sõdida
sotilaallinen sõjamehelik
sotilas [-aan] sõdur
sotilaspaita [-dan] sõdurisärk
sotkuinen sasine, segane
soutaa [-dan] sõuda
sovinto [-nnon] leppimine; lepitus; kokkulepe; leplikkus, üksmeel
sovitella [-ttelen] kohandada, sobitada
sovittelevasti lepitavalt
sudenkorento [-nnon] kiil
sudenpoikanen hundipojake
sudenrauta [-dan] hundiraud
suhina vuhin, kohin
suhista [-sen] suhiseda, vuhiseda
suinkaan mitte sugugi, sootuks mitte
suitset päitsed, valjad
suitsutella [-ttelen] suitsutada
sujahtaa [-hdan] lipsata, vupsata
sujua sujuda, ladusasti minna, edeneda
sukaista [-sen] plaksata, nähvata; sopsata, pista
sukeltaa [-llan] sukeldada; sukelduda
sukia [suin] harjata, sugeda, kammida
sukka [-kan] sukk
sukkasillaan paljais sukis; s u k k a s i l l e e n sukkade väele
sukkula süstik
suksi [suksen] suusk
suku [suvun] sugu, sünnipära

sukulainen sugulane
sukupolvi sugupõlv
sukuvirsi [-rren] sugukonnalaul
sulaa sulada; lahustuda; seedida
sulkea [-ljen] sulgeda; tõkestada; suruda; (ridu) koondada
sulkeutua [-dun] sulguda
sulloa toppida, tuupida
suloinen meeldiv, armas, armastusväärne, veetlev
sumu udu
sumuinen udune
sumuntakainen udutagune
sumupilvi udupilv
sunnuntai pühapäev
suo soo
suoda [suon] (armust) anda, osaks saada lasta; (lahkelt) lubada; soovida; s u o k a a a n t e e k s i andestage
suoja vari, kaitse; s u o j a s s a varjul
suojapaikka [-kan] varjupaik
suojata [-aan] kaitsta, varjata
suojella [-len] kaitsta, varjata
suojeluskunnantalo kaitseliidumaja
suojeluskunta [-nnan] kaitseliit
suojeluskuntalainen kaitseliitlane
suoltaa [-llan] vedada, lohistada, voolata lasta; loopida
suomalainen soomlane
suopea lahke, mahe, sõbralik, heatahtlik; soodne
suora õige, otsene, sirge; selge, puhas; siiras, otsekohene; s u o r a a n otse, otseteed; siiralt; s u o r a s t a a n otse, päris, absoluutselt; s u o r a a p ä ä t ä otseteed, otsejoones
suoristaa sirgu ajada
suoristella [-len] sirgeks tõmmata, õigeks ajada
suoristua sirgeks minna, end sirgu ajada, sirutuda
suorittaa [-tan] sooritada, ära teha, õiendada; ära maksta, tasuda; läbi teha, ära kanda
suosia soosida, protežeerida
suosiollinen heatahtlik, soosiv
suosionosoitus [-ksen] poolehoiuavaldus
suositella [-ttelen] soovitada
suostua soostuda, nõus olla; järele anda, alistuda
suostumus [-ksen] nõusolek
suostuttaa [-tan] manitseda, veenda, peale käia
suotta asjata; muidu
supistua kokku tõmbuda, piirduda, väheneda, lüheneda, kokku sulada
surettaa [-tan] kurvastada
surkastua närbuda, närtsida, känguda
surkea kurb, hale; armetu, vilets
surkeasti haledasti
surkutella [-ttelen] haletseda
surkuteltava haletsemisväärne
surra [suren] leinata; muretseda, kurvastada
suru kurbus, mure; lein
surullinen kurb, nukker, murelik
surusana *luul.* leinasõnum
suruvoittoinen kurvavõitu
susi [-den] hunt
susikoira hundikoer
suudella [-telen] suudelda
suunnata [-ntaan] suunata, juhtida
suunnaton [-ttoman] määratu
suunnilleen umbes, umbkaudu
suunnitelma plaan
suunta [-nnan] suund; pool, kant; tendents; o l l a s u u n n i l t a a n pead kaotada; marru minna
suupaltto laterdaja, lobamokk, praalija
suureta [-nen] suureneda
suurikasvuinen suurekasvuline
suurin [-mman] suurim
suuripiirteinen suurejooneline
suuruus [-den] suurus
suutari kingsepp
suuttua [-tun] vihastuda
suututtaa [-tan] vihastada
suvaita [-tsen] suvatseda, heaks arvata
sydämellisyys [-den] südamlikkus
sydämistyä vihastuda, ägestuda
sydän [-dämen] süda
sydänjuuret sügavaim südamepõhi, sisimad tunded, südamejuured
sydänkarsina südamesopp
sydänkorpi [-rven] südalaas, laanesüda
sydänmaa metsanurk
sykkiä [-kin] tuksuda, põksuda
syksy sügis
syksyinen sügisene
syksyisin sügiseti
sykähtää [-hdän] tuksatada; võpatada
sykähyttävä (südant) põksuma panev, tuksatama panev
syleillä [-len] sülelda, kaisutada
syli [-en] süli, rüpp; süld
sylkeä [-ljen] sülitada
sylki [-ljen] sülg
sylkäistä [-sen] süljata
synkeys [-den] süngus
synkeä *pid. st.* sünge
synkkä [-nkän] sünge, tume, õudne
synnillinen patune
synnyinmaa kodumaa
synti [-nnin] patt
syntyperä sünnipära, põlvnemine
syntyä [-nnyn] sündida; tekkida
syrjä äär, veer; s y r j ä ä n **kõrvale;**

s y r j ä s s ä kõrval; s y r j ä s t ä kõrvalt
syrjäinen kõrvaline
syrjäyttää [-tän] kõrvaldada, eemaldada
sysihauta [-dan] miiliauk, -haud
syttyä [-tyn] süttida
sytytellä [-ttelen] süüdata
sytyttää [-tän] süüdata, läita
syvyys [-den] sügavus; sügavik
syvä sügav
syvällinen sügav
syvään sügavalt
syy põhjus; põhjendus, motiiv; viga, süü; s i i t ä s y y s t ä sel põhjusel
syyllinen süüdlane
syysaamu sügishommik
syysilta [-illan] sügisõhtu
syyskesä sügissuvi
syyskuu september
syysmyrsky sügistorm
syystuuli sügistuul
syyttää [-tän] süüdistada
syytön [-ttömän] süütu
syytös [-ksen] süüdistus
syödä [syön] süüa; s y ö d ä s u u h u n s a ära süüa, nahka panna
syöksähtää [-hdän] karata, tormata, söösta; pursata
syöstä [-ksen] söösta, viskuda, hüpata, karata
syötti [-tin] sööt
syöttää [-tän] sööta
säde [-teen] kiir
säe [säkeen] värss, rida
säestellä [-len] (muusikariistaga) saata
säestäjä saatja, kaasmängija
säestää saata, akompaneerida
sähistä [-sen] sähiseda, sihiseda, sisiseda, susiseda
säikähdys [-ksen] ehmatus, jahmatus
säikähtää [-hdän] ehmatada, jahmatada; tagasi kohkuda
säilytelty [-lyn] säilitatud
säilyttää [-tän] säilitada
säilytys [-ksen] säilitamine, alalhoidmine
säilytysvankila eeluurimisvangla
säilyä säilida
säilö alalhoiu koht; s ä i l ö ö n tallele, hoiule
säkenöidä [-öin], **säkenöitä** [-tsen] sädelda, sädemeid pilduda, välkuda
säkki [-kin] kott
säkkipimeä kottpime
sänky [-ngyn] voodi
säpsähtää [-hdän] võpatada, värahtada; jahmatada, hämmastuda
säristä [-sen] käriseda, ragiseda
särkeä [-rjen] purustada, katki lõhkuda
särki [-rjen] särg
säteillä [-len] sädelda, särada, kiirata
säteily hiilgus, sädelus
sätkyttää [-tän] siputada
sätkä *arh.* plotski
sävel [-en] heli; viis, meloodia
sävelmä meloodia, viis
sävähtää [-hdän] sähvata
säväyttää [-tän] sähvata, (lüüa) nähvata, laksata; välgatada
sää ilm
sääli kahju, kahjutunne, kaastunne; arm, halastus; m i n u n k ä y h ä n t ä s ä ä l i mul on temast kahju
säälittää [-tän] äratada kaastunnet; m i n u a a l k a a s ä ä l i t t ä ä mul hakkab kahju, hale meel
sääliväinen halastav, kaastundlik
sääliä kahetseda, kahju tunda; halastada
säännöllisesti korrapäraselt, reeglipäraselt
säästökirja hoiuraamat
sääty [-dyn] seisus

T

taa = **taakse** taha
taajentua [-nnun] tiheneda
taakka [-kan] koorem
taakse taha
taaksepäin tahapoole
taaperrella [-rtelen] paterdada, komberdada
taapertaa [-rran] vänderdada, päterdada, komberdada
taaputella [-ttelen] puperdada
taaputtaa [-tan] taaderdada; lonkida
taas, taasen jälle, taas; sellevastu, aga
taata [-kaan] tagada, garanteerida; kindlustada
tae [-keen] garantii, tagatis
tahallaan meelega, tahtlikult, nimme
tahdonvoima tahtejõud
tahi = **tai** või
taho külg, pool, kant, suund; j o k a t a h o l t a igast küljest
tahrainen määrdunud, must
tahrata [-aan] määrida
tahria määrida, plekiliseks teha
tahti [-hdin] takt
tahto [-hdon] tahe; soov
tahtoa [-hdon] tahta
tai või; j o k o . . . t a i kas . . . või
taikakalu võluriist
taikausko ebausk
taikina taigen
taikka = **tai** või
taipale [-een] tee, vahemaa; *vt.* **taival**
taipua [-vun] painduda

taipuvainen painduv; kalduv, nõustuv
taistella [-len] võidelda, lahingut lüüa
taistelu võitlus
taisto võitlus
taitaa [-dan] võida, saada; osata, mõista
taitava osav, vilunud
taito [-don] oskus; osavus, vilumus
taittaa [-tan] murda
taittua [-tun] murduda; t a i v a l t a i t t u u tee kulub, tee edeneb
taival [-palen] tee, vahemaa
taivainen taevane
taivas [-aan] taevas
taivo *luul.* taevake
tajunta [-nnan] teadvus; taip, arusaamine
tajuta [-uan] tajuda, taibata, aru saada, mõista
takaa tagant
takaa-ajo tagaajamine
takahuone [-een] tagatuba
takaisin tagasi
takaisinvalloitus [-ksen] tagasivallutus
takajalka [-lan] tagumine jalg
takana taga
takapiha tagaõu
takapuoli tagumine pool; tagupool; tagakülg; tagumik
takia tõttu, pärast; s e n k i n t a k i a sellegi tõttu
takinhiha kuuekäis
takki [-kin] pintsak, kuub
takoa [taon] taguda
takkukarvainen pulstunud karvadega
taksvärkki [-rkin] *kõnek. arh.* päevatöö, teotöö
tallirenki [-ngin] tallipoiss
tallukka [-kan] (riidest) tuhvel
talo maja; talu
talokas [-kkaan] *kõnek. van.* talupoeg
talollinen talunik, kohaomanik
talonpoika [-pojan] talupoeg
talonpoikaisjoukko [-kon] talupojamass
talonpoikaissivistys [-ksen] talupojaharidus
talonväki [-väen] majarahvas
talteen hoiule; p a n n a t a l t e e n panna tallele, panna hoiule; p e l a s t a a t a l t e e n päästa panipaika
talttua [-ltuu] taltuda
taluttaa [-tan] talutada
talvikeli talitee
tamma mära
tammikuu jaanuar
tammipöytyri tammepuust kauss
tanner [-nteren] väli, tander; maapind
tanssia tantsida
tantere [-een] *vt.* **tanner** väli, tander; maapind
tapa [-van] komme, viis, harjumus; o l l a t a p a n a olla kombeks; s i l l ä t a v o i n sel viisil; t a v a n v u o k s i kombe pärast; s i l l ä t a v a l l a sel viisil
tapahtua [-hdun] juhtuda, sattuda; toimuda
tapahtuma sündmus
tapailla [-len] kobada, (kobavalt) otsida; taotada, kätte saada püüda
tapainen taoline
tapaus [-ksen] juhtum; j o k a t a p a u k s e s s a igal juhtumil; m u u s s a t a p a u k s e s s a muul juhtumil; e i m i s s ä ä n t a p a u k s e s s a mitte mingil juhtumil; p a r h a a s s a t a p a u k s e s s a parimal juhtumil
tapella [-ppelen] kakelda; võidelda
tappaa [-pan] tappa, maha lüüa; t a p p a a k s e e n et tappa
tappelus [-ksen] taplus, kaklus
tappio kaotus, lüüasaamine
tappovasikka [-kan] tapa-, nuumvasikas
tapsuttaa [-tan] tipsida, tiperdada
taputella [-ttelen] patsutada, plaksutada
taputtaa [-tan] patsutada
tarha aed
tarhapöllö öökull
tarina muinasjutt
tarinoida [-oin], **tarinoita** [-tsen] (juttu) vesta, jutustada
tarjeta [-rkenen] külma välja kannatada
tarjota [-oan] pakkuda, **kostitada**
tarkalleen täpselt
tarkastaa vaadelda, vaadata, kontrollida
tarkastella [-len] vaadelda; läbi vaadata, kontrollida
tarkastelu vaatlus, läbivaatamine
tarkasti täpselt; hoolikalt; säästlikult
tarkemmin täpsemalt
tarkenen *vt.* **tarjeta**
tarkistaa kontrollida
tarkka [-rkan] täpne; terane; hoolikas; kokkuhoidlik; t a r k k a a n täpselt, hoolikalt
tarkkaavasti teraselt
tarkoittaa [-tan] mõtelda, soovida, (millelegi) sihtida; (millekski) määrata, kavatseda
tarkoitus [-ksen] mõte, plaan, kavatsus; siht
tarmo tarm, energia
tarpeeksi küllalt, piisavalt, tarvilisel määral

tarpeellinen tarvilik
tarpeeton [-ttoman] tarbetu
tarpoa [-rvon] (kalapüügil) mütata; (jalgadega) sumbata
tarrautua [-dun] kinni hakata, kinni jääda
tarttua [-rtun] kinni haarata; kinni jääda, kinni hakata; nakata (haiguse kohta)
tarve [-rpeen] tarve, vajadus
tarveaine tarbeaine, tarvilik materjal
tarvita [-tsen] vajada, tarvitseda; tarvis olla
tasainen tasane, vaikne
tasalle (millegi) kõrgusele, tasapinnale
tasalta (millegi) kõrguselt, tasapinnalt
tasapaino tasakaal
tasavalta [-llan] vabariik
taso tase, tasapind
tassutella [-ttelen] (käia) tatsutada
taulu tahvel; maal, pilt; tabel; (kella) numbrilaud
tavallinen tavaline, harilik
tavanomainen sissejuurdunud, tavaline, kombekas
tavara-auto veoauto
tavara-autonkuljettaja veoautojuht
tavarajuna kaubarong
tavarat reisipakid, asjad; kaubad
tavaratalous [-den] kaubamajandus
tavata I [-paan] kohata; eest leida; tabada, kätte saada
tavata II [-aan] kokku lugeda, veerida
tavaton [-ttoman] haruldane, erakordne; määratu
tavoin viisil
tavoittaa [-tan] taotada, püüda, taga ajada; kätte saada, järele jõuda
te [teidän] teie
teerenpeli tedremäng
teettää [-tän] teha lasta
tehdas [-htaan] vabrik, tehas
tehdä [teen] teha, valmistada; *mitä on tehtävä* mis tuleb teha; *hänen teki kovin mieli ta* tahtis väga; *tehdä kunniaa* au anda; *tehkää hyvin* olge lahke; *tehdä parastansa* teha kõik, mis võimalik
tehtävä ülesanne
teikari keigar, kergats
teikaroita [-tsen] keigerdada, tiperdada
tekeillä tegemisel, valmistamisel, teoksil
teko [teon] tegu, tegemine; töö
tela valts, rull; aluspuu, palk
teljo sõudepink
telki [-ljen] riiv, sulgemispuu
telmiä möllata, mürada, hullata
teltta [-ltan] telk
temmaista [-mpaisen]=**tempaista** [-sen] järsku tõmmata, rebida, kaksata
temmata [-mpaan] tõmmata
temmeltää [-llän] möllata, käratseda
tempailla [-len] kiskuda, rebida; möllata, viselda
tempaista [-sen] napsata, tõmmata, kaksata
tempoa [-mmon] kiskuda, rebida, näksida
tempoilla [-len] rebida, kiskuda
temppu [-mpun] temp, vigur, tükk
tenho võlu
tepastella [-len] tiperdada, tipsida, tippides käia; mürgeldada, käratseda
teroittaa [-tan] teritada
terveellinen tervislik
terveenpunainen tervisest punane
terveh *murd.* tere
tervehtiä [-hdin] tervitada, teretada
tervehtää [-hdän] teretada
terveiset tervised; *paljon terveisiä* palju tervisi
tervetuloa tere tulemast
terveys [-den] tervis
teräksinen terasene
terävyys [-den] teravus
terävä terav, vahe; terane
tie tee; *lennähti tiehensä* lendas oma teed
tiede [-teen] teadus
tiedekunta [-nnan] teaduskond
tiedemies [-miehen] teadlane
tiedoittaa [-tan] *vt.* **tiedottaa**
tiedoton [-ttoman] teadvusetu; ebateadlik
tiedottaa [-tan] teatada
tiedottomasti ebateadlikult
tiedustelija piilur, luuraja
tiedustella [-telen] (järele) küsida, pärida; maad kuulata, luurata
tiedustelu pärimine; jälgimine; luure
tiedusteluretki luureretk
tiemmä *adv. kõnek.* minu teada, teatavasti
tienata [-aan] teenida
tienristeys [-ksen] teerist, -riste
tientekijä teetegija
tietenkin muidugi
tieto [-don] teade
tietoinen teadlik
tietomäärä teadmiste hulk
tietty [-tyn] teatud
tietymätön [-ttömän] teadmatu; *olla teillä tietymättömillä* olla teadmatult, jäljetult kadunud
tietysti muidugi, loomulikult
tietäjä teadja; tark, nõid

tietää [-dän] teada; se ei ole minusta tietääkseenkään ta ei tee minust väljagi
tienoo ümbrus
tiheikkö [-kön] tihnik
tiheä tihe
tihkua nõrguda, niriseda; (sadada) tihutada
tihkusade [-teen] uduvihm
tihkuva uitsetav, tihutav
tiili [-en] telliskivi
tiilirakennus [-ksen] telliskivihitis
tiiliseinä telliskivisein
tiima hetk; tund
tiistai teisipäev
tikapuut redel
tikka [-kan] rähn
tikku [-kun] tikk
tikutus [-ksen] tiksumine
tila ruum; ase; olukord, seisukord; maakoht
tilaisuus [-den] võimalus, puhk
tilanherra mõisnik
tilanne [-teen] seisukord, olukord
tilanomistaja kohaomanik
tilata [-aan] tellida
tilaus [-ksen] tellimus
tili arve, konto; kutsua, vaatia tilille joku jostakin nõuda kelleltki millegi kohta aru
tilkka [-lkan] tilk; *hv.* lapp, tükk
tipahtaa [-hdan] tilgahtada, tibatada
tippua [-pun] tilkuda
tirkistellä [-len] piiluda, vahtida; põrnitseda
tirskahtaa [-hdan] pursata; (naerda) itsitada, irtsata
tirskunta [-nnan] sirtsumine, siutsumine
tiski lett
tiuha tihe
tiuhasti tihedalt
tiuhtiainen hobune, kes on ratsmetega seotud vankri või teise hobuse kõrvale või järele
tiukasti tihedalt
tiukemmin tihedamini, enam pingule
tiukka [-kan] tihe; pinguldunud; kitsas; vali, äge; kitsi
tiuku [tiu'un] kuljus
tiuskata [-aan] käratada, kärgatada, turtsatada, sähvata
tiuskea turtsuv, tige
todellinen tõeline, tegelik
todenperäisyys [-den] tõepärasus, õigsus
todeta [-tean] konstateerida
todistaa tõestada, tunnistada
todistaja tunnistaja
todistus [-ksen] tõendus, tõend; (kooli)tunnistus
tohina tuhin, kohin
toimellinen agar, energiline, aktiivne
toimi [-en] töö, tegevus, amet; tulla toimeen läbi tulla, hakkama saada
toimia toimida; tegelda, talitada
toimitella [-ttelen] tegutseda, tegelda
toimittaa [-tan] toimetada; korraldada; talitada; muretseda; hoolitseda; on toimitettava perille tuleb kohale toimetada
toimitus [-ksen] toimetus
toinen teine; repivät toisensa kisuvad teineteist lõhki
toinenkolmatta kahekümne teine; oli vasta toisellakolmatta oli alles üle kahekümne ühe
toisaalle teisale, teisele poole
toisaalta teiselt poolt, teisalt
toisin teisiti
toisinaan mõnikord, vahete-vahel
toisinto [-nnon] teisend, variant
toissapäivänä üleeile
toissayönä üleeile öösel
toistaa korrata
toistaiseksi esialgu, edaspidi, teiseks korraks
toistamiseen teist korda, uuesti
toiste teine kord, teist korda
toistua korduda
toivo lootus; soov
toivoa loota; soovida
toivomus [-ksen] soov; lootus
toivonkipinä lootusesäde
toivoton [-ttoman] lootusetu
toivottaa [-tan] (kellelegi) soovida
toivotus [-ksen] soov
toki ometi; küllap
tokko kas; tokkohan kas tõesti?
tola tee, teerada
tolkku [-lkun] aru, arusaamine; niistä tuskin saat tolkkua neist vaevalt saad tolku, aru
tonkia [-ngin] tongida, songida
topakka [-kan] väle, kräbe; kõrk
tora riid; torat noomitus, peapesu
torkkua [-rkun] tukkuda, suikuda
torppa [-rpan] popsikoht
torppari pops, torpar
torstai neljapäev
torua tõrelda
torvi [-en] pasun; trompet; toru
torvimies [-hen] pasunamees
torvisoittokunta [-nnan] pasunakoor
tosi [-den] tõsi, õigus; tosiaankin tõepoolest; toden teolla tõe-

poolest, tõsiselt; eikö totta kas pole tõsi? todella tõesti
tosin tõsi küll
totella [-ttelen] sõna kuulata
toteuttaa [-tan] teostada
totinen tõsine
totisesti tõsiselt; tõesti
totisuus [-den] tõsidus
totta muidugi, kindlasti; tottahan hän tulee küllap ta muidugi tuleb; totta vie pagan võtku
tottelematon [-ttoman] sõnakuulmatu
tottelevainen sõnakuulelik
tottua [-tun] harjuda
totuus [-den] tõde
touhu askeldus, sekeldus
touhuta [-uan] askeldada
touko [-uon] tõug, kevadine põllutöö, tõuviljakülv
toukokuu mai
toveri seltsimees
toveripiiri seltsimeeste ring, sõprusring
tuhat [-nnen] tuhat; tuhannen tuhatta must-tuhat; tuline tuhat!
tuhlaajapoika [-pojan] ärakadunud poeg
tuhma rumal, totter
tuhota [-oan] hävitada, ära rikkuda
tuhrusilmäinen vesisesilmaline, vesiste silmadega
tuijotella [-ttelen] üksisilmi vahtida, jõllitada
tuijottaa [-tan] üksisilmi vahtida, ainiti vaadata
tuiju väike klaasita lamp, tattnina
tuikahtaa [-hdan] vilgatada, välgatada, pilgatada
tuike [-kkeen] vilkumine, vilge
tuikea käre, terav, vali, karm
tuikeasti karmilt
tuikkia [-kin] vilkuda, särada, sirada
tuima kõva, tugev; vali, karm; metsik; toores; (soolast) mage
tuimasti ägedalt, teravalt; karmilt; lapsekkaan tuimasti lapselik-karmilt
tuimentua [-nnun] ägestuda, karmistuda, valjeneda
tuittupää tuisupea, tulipea
tukahduttaa [-tan] lämmatada
tukannuppu [-pun] juuksetutt
tukea [tuen] toetada
tukehtua [-hdun] lämbuda; oli tukehtua pidi lämbuma; tukehtuneella äänellä lämbunud häälega
tukehuttaa [-tan] lämmatada
tukeva kindel, tugev; tüse; vägev
tukistaa tutistada, karvustada, sakutada
tukka [-kan] juus
tukkeutua [-dun] kinni toppida, sulgeda
tukki [-kin] palk
tukkia [-kin] kinni toppida, sulgeda; en tullut tukkineeksi tuota ma ei juhtunud seda kinni toppima
tukko [-kon] topp, topis, tampoon; nenäni on tukossa mul on nina kinni; pidä turpasi tukossa pea suu kinni, pea lõuad; olla tukossa olla suletud, kinni pandud
tulevaisuus [-den] tulevik
tulikekäle [-een] tuletukk
tulitauko [-tauon] tulepaus, -vahe
tulitikkuaski, -laatikko [-kon] (tule)tikukarp, tikutoos
tulittaa [-tan] tulistada
tulkinta [-nnan] tõlgitsus
tulkki [-lkin] tõlk
tulla tulla, jõuda; saada; osaks saada; mummon oli tultava vanaema pidi tulema; työstä tultuaan tööst tulnud
tulo tulek, saabumine; tulu; olla tulossa olla tulemas
tulopaikka [-kan] tulekukoht
tulopäivä tulekupäev
tulos [-ksen] tulemus
tulta-kiiluva tuld helkiv
tulva tulv, suurvesi
tulvavesi [-veden] suurvesi
tulvia tulvata, üle ujutada, üle ajada
tumauttaa [-tan] virutada
tumma tume, tõmmu
tummansininen tumesinine
tummanviheriäinen tumeroheline
tummua tumeneda, tumedaks minna
tungetella [-ttelen] trügida, ligi tungida
tunkea [-ngen] tõrjuda, suruda; tungida
tunkeutua [-dun] tungida
tunkio sõnnikuhunnik; prügihunnik
tunkkainen kopitanud, läpane, umbne
tunne [-nteen] tunne
tunnus [-ksen] loosung
tunnustaa tunnustada
tunnustella katsuda, kombata
tuntea [-nnen] tunda
tuntematon [-ttoman] tundmatu
tunteva tundja, tundev
tunti [-nnin] tund; tunnit pitkät tunnid läbi, terved tunnid
tuntua [-nnun] tunduda; hänestä oli tuntui raskaalta tema meelest tundus olukord raske
tuo too, see (seal); tuon tuostakin aeg-ajalt

tuoda [tuon] tuua
tuohi [-en] kasetoht
tuohikontti [-ntin] kasetohust märss, paun
tuohon sinna
tuoksu lõhn
tuoksua lõhnata
tuoksuta [-uan] lõhnata
tuoksuttaa [-tan] lõhna ajada
tuolla seal; tollel
tuollainen säärane
tuolloin tällöin aeg-ajalt
tuomari kohtunik
tuomio kohtuotsus
tuomita [-tsen] kohut mõista, süüdi mõista
tuommoinen säärane
tuonne sinna
tuore [-een] värske
tuossa seal; tolles
tuosta sealt; tollest
tuottaa [-tan] toota; tulu tuua; tuua lasta; põhjustada
tupa [-van] elutuba; tare, majaosmik, majake
tupakansiru tubakaraas, -puru
tupakka [-kan] tubakas
tupakoida [-oin], **tupakoita** [-tsen] suitsetada
tupata [-ppaan] toppida, tuupida; tikkuda, kippuda
tuprahdella [-htelen] üles keerelda, keereldes üles tossata (suitsu kohta)
tupruttaa [-tan] üles keerutada; tossutada
turha asjatu, tühi, tarbetu
turhaan asjata, ilmaaegu
turkanen kurivaim, kurat; t u r k a s e n p i t k ä v a l e kuradi pikk vale
turkki [-rkin] kasukas
turmiollinen hukatuslik
turpa [-rvan] koon, (looma) suu; molu
turskisti kangesti
turva kaitse, vari, tugi; julgeolek; t u r v i i n varju alla
turvallisesti kaitsvalt, varjavalt
turvekattoinen turbakatusega
turvemaja turvasonn
turvos [-ksen] paistetus, turse; o l l a t u r v o k s i s s a olla paistetanud
tusina tosin
tuska piin, valu; vaev, mure
tuskallinen [-sen] valuline, piinav; vaevarikas
tuskanhuuto [-don] valukarjatus
tuskastua tusastuda, tusaseks minna; tüdineda
tuskin vaevalt, vaevu; t ö i n t u s k i n suure vaevaga
tutkia uurida
tutkimus [-ksen] uurimus
tutkinto [-nnon] eksam, katse; uurimine
tutkiva uuriv
tuttava tuttav
tuttavallisuus [-den] tuttavlikkus
tuttavuus [-den] tutvus
tuttu [-tun] tuttav
tutusti tuttavalt
tuuditta [-tan] äiutada, kiigutada, uinutada
tuuhea tihe, paks
tuuli tuul; meeleolu, tuju; o l l a h y v ä l l ä t u u l e l l a olla heas tujus; s u l i h y v ä l l e t u u l e l l e sulas heasse tujju; o l l a p a h a l l a t u u l e l l a olla halvas tujus
tuulimylly tuuleveski
tuuma mõte, kavatsus, nõu
tuumia mõtelda
tuupata [-ppaan] tõugata, müksata
tyhjentyä [-nnyn] tühjeneda
tyhjentää [-nnän] tühjendada
tyhjetä [-enen] tühjeneda
tyhjyys [-den] tühjus
tyhjä tühi
tyhjätasku tühitasku
tyhmyys [-den] rumalus
tyhmä rumal, juhm
tykki [-kin] kahur
tykö *kõnek. pid. st.* juurde
tyly ebasõbralik, karm
tympeä vastik, eemaletõukav
tynnyrinala tündrimaa
typerä juhm, totter
tyrmistyä kangestuda; jahmuda, juhmistuda
tyrskähtää [-hdän] (järsku) pursata, puhkeda; t y r s k ä h t ä ä i t k e m ä ä n puhkeb nutma
tytkyä tuksuda
tyttö [tytön] tütarlaps, tüdruk; tütar
tyttönen tüdrukuke
tyttöressu tüdrukutirts, -põngerjas
tytöntypykkä [-kän] tüdrukujunts, -jupp, -põngerjas
tyydyttää [-tän] rahuldada
tyynemmin rahulikumalt
tyynesti vaikselt
tyyni [-en] vaikne, rahulik, tasane
tyyntyä [-nnyn] rahustuda, vaikida
tyyny padi; polster
tyytymätön [-ttömän] rahulolematu
tyytyväinen rahulolev, rahulduv
tyytyä [-dyn] rahulduda
työ töö
työläinen tööline
työläiskylä tööliskülа
työläästi suure vaevaga, kõva tööga

työmies [-miehen] tööline
työntekijä töötaja, tööline
työntyä [-nnyn] lükkuda, tõukuda; tungida
työntää [-nnän] tõugata, lükata; ajada, välja pursata
työskennellä [-ntelen] töötada
työtätekevä tööline, töötaja
työväenliike [-kkeen] töölisliikumine
tähde [-hteen] jäänus, pude
tähden pärast, tõttu; minkä tähden mispärast; hänen tähtensä tema pärast
tähdätä [-htään] sihtida
tähti [-hden] täht
tähtäillä [-len] sihtida
tähyillä [-ilen] piiluda
tähystellä [-len] vahtida, piiluda; silmitseda
tällainen niisugune
tällöin siis, nüüd
tämmöinen selline, niisugune
tämä see; tähän mennessä siiani; tänä kesäisenä aamuna sel suvisel hommikul
tämänkaltainen niisugune, selline
tänne siia; tänne saakka siiani
tänäpänä täna
tänään täna
täpittää [-tän] (täis) toppida
täristä [-sen] võbiseda, väriseda, vabiseda
tärisyttää [-tän] täristada, väristada, vapustada
tärkeys [-den] tähtsus
tärkeä tähtis
tärskyä põrtsuda, mürtsuda, rappuda
täsmällinen täpne
tässä siin; selles
tästä siit; sellest
tästälähin siitpeale
tätä nykyä nüüd, praegu, praegusel hetkel
täydellisesti täielikult
täydellistyttää [-tän] täiendada; täiustada
täynnä täis, (millestki) täidetud
täysi [-den] täis; täielik
täysin täiesti; päris; täysin terveenä täiesti tervena; täysin rinnoin täie rinnaga
täysiparta [-rran] täishabe
täyteinen -täis
täytekynä täitesulepea
täyttyä [-tyn] täituda, täis saada
täyttää [-tän] täita; täis panna
täytyä [-dyn] pidada, tarvis olla, sunnitud olla; minun täytyy mennä ma pean minema
tää *luul.* see
täällä siin
täältä siit
tölli hurtsik, onn
töllistellä [-len] ammuli sui vahtida
töllitellä [-ttelen] töllerdada
töllötellä [-ttelen] ammuli sui vahtida, molutada
tömistä [-sen] kõmiseda
törkeys [-den] rõvedus, häbematus
törkeä jäme, ropp, rõve; jultunud, häbematu
törkyinen ropp, sodine, must
törröllä mossis
töykeä karm, vali

U

udella [utelen] uudishimutseda
uhata [uhkaan] ähvardada; trotsida
uhitella [-ttelen] ähvardada; trotsida
uhittelevasti ähvardavalt; trotslikult
uhka [uhan, uhkan] ähvardus; trots, viha
uhkaava ähvardav
uhkaavasti ähvardavalt
uhkaus [-ksen] ähvardus
uhkea tore
uhkua üles keeda, üle voolata; õhkuda
uhota [-oan] (välja) õhkuda, hoovata
uhrata [-aan] ohverdada
uhrautuvaisuus [-den] eneseohverdus, ohvrimeelsus
uhri ohver
uida [uin] ujuda; supelda
uiskennella [-ntelen] ujuda
ukko [-kon] taat, vanamees
ukkonen taadike; äike
ukonkukkaro taadiköhmus, vanamehenäss
ulappa [-pan] avavesi, mereselg, veeselg
uljas [-aan] vahva, uljas, tore
uljuus [-den] uljus
ulkoa väljast; peast, pähe
ulkoilma välisõhk, vaba õhk
ulkokultainen silmakirjalik, variserlik
ulkomaa välismaa
ulkomaalainen välismaalane
ulkona väljas
ulos välja
ulospääsy väljapääs
ulottua [-tun] ulatuda
ulvahdus [-ksen] (järsk) ulumine
ulvahtaa [-hdan] järsku uluda
ulvoa ulguda
ulvonta [-nnan] ulgumine
ummistaa sulgeda
ummistua sulguda, kinni minna

umpi [ummen] umb, kinnisus; silmät ummessa kinnisilmi
unelmoida [-oin] unistada
unenvaalu uneviirastus
uneton [-ttoman] unetu
unettomuus [-den] unetus
unhottaa [-tan] *van.* unustada
unisesti uniselt
unkarilainen ungari; ungarlane
unohtaa [-hdan] unustada, ära unustada
unohtua [-hdun] ununeda
unonen uneke; unehaldjas
untuvatukkainen udusulgsete juustega
upota [uppoan] uppuda, sisse vajuda
upottaa [-tan] uputada; sisse vajuda, mitte kanda
uppiniskaisuus [-den] kangekaelsus
uppoilla [-len] vähehaaval vajuda
uppoutua [-dun] (sügavale) laskuda
upseeri ohvitser
ura tee, rada
urahtaa [-hdan] uratada
urakka [-kan] tükitöö
urista [-sen] uriseda
urjadniekka [-kan] *murd.* tsaariaegne politseinik, urjadnik
uros [-oon] kangelane, sangar
usea mitu, palju, mõni
useammin sagedamini
useasti sageli
usein sageli
uskaltaa [-llan] julgeda, söandada; uskallettu hädaohtlik, riskantne
usko usk
uskoa uskuda; usaldada
uskollinen truu, ustav
uskollisuus [-den] truudus
uskomaton [-mattoman] uskumatu
uskonto [-nnon] usk, religioon, usund
uskovainen usklik
usuttaa [-tan] ässitada
usva udu
usvapilvi udupilv
uteliaasti uudishimulikult
utelias [-aan] uudishimulik
uudelleen uuesti
uudestaan uuesti
uumento [-nnon] sügavik, sügavus, põu, sisemus
uuni ahi
uupua [-vun] väsida
uupumus [-ksen] väsimus
uurmaakarintekele [-een] uurmaakrisoperdis
uusi [-den] uus
uusiintua [-nnun] uuenduda
uuspeili vigurivänt, naljahammas, kelm
uutinen uudis
uutukainen: uuden uutukainen uhiuus, tuliuus

V

vaaksa vaks
vaalea hele, valkjas; kahvatu; blond
vaaleakutrinen valgete kiharatega, heledalokiline
vaaleanpunainen helepunane
vaaleatukkainen blond, heledajuukseline
vaan aga; vaid
vaania luurata, hiilida
vaara I mägi, küngas
vaara II hädaoht, oht
vaarallinen ohtlik
vaari vaar, vanaisa, taat
vaate [-tteen] riie
vaatekoristus [-ksen] riidest kaunistus
vaatia [-din] nõuda
vaeltaa [-llan] rännata
vahingoittaa [-tan] vigastada
vahingoittua [-tun] viga saada, vigastuda; kahju kannatada
vahingoittumaton [-ttoman] kahjustamatu; rikkumatu, vigastamatu
vahingollinen kahjulik
vahingonilo kahjurõõm
vahingonkorvaus [-ksen] kahjutasu
vahinko [-ngon] kahju; õnnetus
vahva tugev; kindel, kõva
vahvarakenteinen tugeva kehaehitusega
vahvike [-kkeen] kinnitus, tugi
vahvajalkainen tugevajalaline
vahvistaa tugevdada, kinnitada; heakskiita
vai või
vaieta [vaikenen] vaikida
vaihdella [-htelen] varieerida
vaihe [-een] vaheldus; saatus, elukäik; ajastu; sysikoijun vaiheille söeonni lähedale
vaihetella [-ttelen] *van. kõnek.* vaheiduda
vaihetellen vaheldumisi
vaihtaa [-hdan] vahetada
vaihtokauppa [-pan] vahetuskaup
vaikea raske, vaevaline
vaikee *murd. vt. eelm.*
vaikein [-mman] raskeim
vaikka kuigi; kas või
vaikkei kuigi (ta) ei; kas või mitte
vaikuttaa [-tan] mõjuda; põhjustada, tingida; kaasa mõjuda
vaikutus [-ksen] mõju, mulje
vailla ilma; puudu, vajaka
vaimea tasane, vaikne
vaimeta [-enen] vaikida, vaibuda
vaimo naine

vain ainult, vaid; üksnes
vainaja surnu; kadunuke
vainio põld, nurm, väli
vainooja tagaajaja
vainota [-oan] taga kiusata, taga ajada, jälgida
vainuta [-uan] haista; haisu ninna saada, aimata
vaipua [-vun] vaibuda, vajuda
vaisto vaist, instinkt
vaistomainen vaistlik
vaistomaisesti vaistlikult
vaisusti hämuselt, kahvatult
vaitelias [-aan] vaikne, sõnakehv
vaiti vait
vaiva vaev; piin, valu
vaivainen vaevaline, vilets, armetu; sant, vigane
vaivaistalo vaestemaja
vaivalloinen vaevaline
vaivalloisesti vaevaliselt
vaivata [-aan] vaevata; piinata, kiusata; tülitada
vaivoin vaevu, vaevalt
vaja sara, kuurialune
vajaa poolik, vajakane, napp
vajota [-oan] vajuda
vakaa tugev; tõsine, tõemeelne
vakaasti kindlalt, tõsiselt
vakava tõsine
vakavasti tõsiselt
vako [vaon] vagu
vakuuttaa [-tan] veenda, kinnitada; kindlustada
vala vanne
valaa valada
valaista [-sen] valgustada
valehdella [-htelen] valetada, luisata
valhe [-een] vale
valheellinen valelik
valistus [-ksen] haridus
valita [-tsen] valida
valitella [-ttelen] haliseda, kurta, kaevata; kahetseda
valitettavasti kahjuks
valittaa [-tan] kaevata, kurta; (kohtus) edasi kaevata; kahetseda, kaasa tunda; oiata
valittava kaeblik
valittavasti kaeblikult
valitus [-ksen] kaebus
valjastaa rakendada, rakkesse panna, hobust ette panna
valjeta [-lkenen] valgeneda; koita; selgida
valkaista [-sen] valgustada
valkama sadam, valgma
valkea valge; tuli
valkeus [-den] valgus
valkoinen valge
valkolainen valge inimene, valge (vastandina mustlasele)
valkopilvi valge pilv
vallan hoopis, päris, lausa
vallankumous [-ksen] revolutsioon
vallata [-ltaan] vallata, valdusse võtta, vallutada
vallesmanni rajoonikonstaabel
vallita [-tsen] valitseda
valloittaa [-tan] vallutada
valmentaa [-nnan] treenida, ette valmistada
valmistua valmida; valmistuda, ette valmistada
valmius [-den] valmisolu
valo valgus
valoisa valge; hele
valojuova valgusjoon, -triip
valokuva pilt, foto
valokuvailla [-len] fotografeerida, pildistada
valokuvauskone [-een] fotoaparaat
valokuvio valgusjoonis, -pilt
valoneliö valgusnelinurk
valpas [-lppaan] valvas
valta [-llan] võim; riik
valtainen määratu, päratu
valtatie postmaantee, suurtee
valtaus [-ksen] vallutamine
valtava võimas; määratu, kolossaalne; domineeriv
valtio riik
valtiovalta riigivõim
valua valguda, voolata; nõrguda; tibiseda
valuttaa [-tan] valguda lasta, voolata lasta, nõrutada, valada
valvoa ärkvel olla; valvata
vangita [-tsen] vangistada
vanha vana; Vanahan Kaartin Kunnijamarssi *kõnek.* vana kaardiväe aumarss
vanhemmat vanemad
vanhempi [-mman] vanem
vanheta [-nen] vananeda
vanhus [-ksen] vanake
vanhuus [-den] vanadus
vankeus [-den] vangistus
vanki [-ngin] vang
vankileiri vangilaager
vankka [-nkan] kindel, vankumatu; tugev, rässakas, tüse, tubli
vankkaluinen tugevate luudega, tugevaluine
vankkurilaiva vankerlaev
vankkurit vanker
vannoa vanduda, vandega tõotada
vanua vanuda

vapa [vavan] ritv, vibalik
vapaa vaba
vapaasti vabalt
vapaus [-den] vabadus
vapauttaa [-tan] vabastada
vapautua [-dun] vabaneda
vapista [-sen] vabiseda, väriseda
vara raha, rahatagavara, ressurss; ruum; jagu; võimalus, voli; tugi, vara; reserv; p i t ä ä v a r a n ette vaadata, silmad lahti hoida, hoolt kanda; t u s k a n p ä i v i e n v a r a l t a murepäevade puhuks
varaan varale, najale
varakas [-kkaan] varakas, jõukas
varassa varal, najal
varaton [-ttoman] varatu, vaene
varhain vara, aegsasti
varhainen varane
varjo vari
varjomainen varjutaoline
varkaus [-den] vargus
varma kindel
varmaan kindlasti
varmaankin küllap, vististi
varmasti kindlasti
varmuus [-den] kindlus
varoa ette vaadata; hoiduda, hoida
varoitella [-ttelen] hoiatada
varoittaa [-tan] hoiatada
varoitus [-ksen] hoiatus
varoitustolppa [-lpan] hoiatustulp
varomattomasti ettevaatamatult
varovainen ettevaatlik
varovasti ettevaatlikult
varpu [-rvun] varb, raag; vars
varpunen [-sen] varblane
varsi [-rren] vars; saapasäär; äär; kasv; t i e n v a r r e l l a tee ääres; p i t k i n p u r o n v a r t t a piki ojaäärt
varsin päris, eriti; üsna
varsinainen päris, tõeline
varsinkin eriti veel, liiatigi
vartalo keha; (keha)kasv
vartavasten eriliselt, nimme
varten jaoks; pärast; m i t ä v a r t e n mis jaoks
vartija valvur
vartoa [-rron] oodata
varuillaan : o l l a v a r u i l l a a n olla ettevaatlik, valvel, millekski valmis
varustaa varustada; kindlustada; valmis muretseda
varusteet *pl.* varustus
varvikko [-kon] võsastik
vasama välk
vasen [-mman] vasak, pahem
vasikka [-kan] vasikas
vasikka-haka [-haan] vasikakoppel
vasta alles, vast; parajasti
vastaan vastu
vastaanottaa [-otan] vastu võtta
vastaanotto [-oton] vastuvõtt
vastaanottopaikka [-kan] vastuvõtukoht
vastailla [-len] vastata
vastainen tulevane
vastaisuus [-den] tulevik
vastakynsi vastupanu; i s k e ä v a s t a k y n t t ä olla vastuolus, tõrkuda
vastalause [-een] vastulause, protest; p a n n a v a s t a l a u s e protestida
vastanainut [-een] äsja abiellunu
vastarinta [-nnan] vastuseis, -panu, opositsioon; t e h d ä v a s t a r i n t a a vastu panna
vastata [-aan] vastata; vastutada
vastatusten vastastikku
vastaus [-ksen] vastus
vasten vastu
vastenmielisesti vastumeelselt
vastin [-men] vaste; vastus
vastoin *prep. part.* vastu
vastus [-ksen] tüli, pahandus, nurjumine; rist, vaev; takistus
vastustella [-len] vastu seista; vastu ajada
vastuu vastutus
vatsa kõht
vauhti [-hdin] hoog
vaunu vagun; v a u n u t vanker, tõld
vavahdus [-ksen] võpatus, tuksatus, nõksatus
vavahtaa [-hdan] võpatada, tuksatada, värahtada
vedellä [-telen] end tõmmata, laisalt liikuda
vedenharmaa vesihall
vedenkalvo veepind
vehnänen nisuleib, sai
vehnäspulla saiakukkel, -kakk
veikeä kelmikas; tore
veikko [-kon], **veikkonen** vennike, vennas
veistellä [-len] lõikuda, vesta; nalja teha
veitikka [-kan] võrukael, vigurivänt, kriukamees, kelm
veitsi [-en] nuga
vekama võrukael, vigur
vekki [-kin] *arh.* volt
vekkuli naljahammas, vembumees, võrukael
veli [veljen] vend
velisarja vennaparv
veljes: v e l j e k s e t vennaksed
velka [-lan] võlg
velvollinen kohustuslik

velvollisuus [-den] kohustus
vene [-een], **venhe** [-een] paat, lootsik
Venäjä Venemaa
venäjä vene keel; v e n ä j ä n k i e l i vene keel
venäläis-japanilainen vene-jaapani
venät: v e n ä t t ä vene keelt
verenvuoto [-don] verevool
veres [-ksen] värske
veretön [-ttömän] veretu
verho kate; vaip; vari; eesriie, kardin
verhota [-oan] katta; päälistada, kattega üle tõmmata; (kattesse) mähkida; kaitsta, varjata
verinaarmu verikriimustis
verka [-ran] villane riie, kalev
verkalleen aeglaselt
verkavilttі [-ltin] villane tekk, kalevtekk
verkko [-rkon] võrk
verkkokasa võrguvirn, -hunnik
verkkokota [-dan] võrgukuur
vero maks
veroinen väärиline, võrdne, taoline
verotus [-ksen] maksustamine
verrata [-rtaan] võrrelda; s i i h e n v e r r a t t u n a sellega võrreldes; v e r r a t e n võrdlemisi
verraton [-ttoman] võrratu
verrattain võrdlemisi; kaunis
verrytellä [-ttelen] karastada, värskendada; masseerida
verta [-rran] võrd, hulk; võrdne; e i s e n k ä ä n v e r t a a mitte sedavõrdki; j o n k i n v e r r a n, j o n k u n v e r r a n mõnevõrra
vertainen võrdne, samaväärne
vertavuotava verd vooiav
veräjä värav
vesi [veden] vesi; s a t a a v e t t ä vihma sajab
vesimylly vesiveski
vesisäiliö veenõu, -anum, reservuaar
vetelä vedel, vesine; lõtv
vetistellä [-len] (silmi) vesistada, pisaraid valada, nutta
veto [-don] tõmme
vetoliike [-kkeen] tõmbeliigutus, tõmme, kramp
vettyä [-tyn] vettida; pisaratega täituda
vetäistä [-sen] (kord) vedada, tõmmata, kaksata
vetäisy tõmme, nõks
vetäytyä [-dyn] tõmbuda
vetää [-dän] vedada; tõmmata, kiskuda; v e t ä ä n e n ä s t ä ninapidi vedada
vetääntyä [-nnyn] tõmbuda
viaton [-ttoman] süütu
viedä [vien] viia
viehättävä võluv, veetlev
viehätys [-ksen] võlu
viekas [-kkaan] salakaval, õel; kaval, kelm
viekastus [-ksen] kavalus
viekoitella [-ttelen] meelitada, ahvatleda, võrgutada
vielä veel
vieno õrn, vaikne, pehme
vieraantua [-nnun] võõrduda
vieraisilla võõrsil, külas
vieras [-aan] võõras; külaline
vieraskielinen võõrkeelne
vierasmies [-miehen] tunnistaja
viereen kõrvale, äärde
viereinen kõrval olev
vierekkäin kõrvuti
vieressä kõrval, ääres
vieretysten kõrvuti
vieriä veereda; v u o s i e n v i e r i e s s ä aastate kuludes
viesti teade, sõnum
viete I [-tteen] veede, viide
viete II [-tteen] kallak, nõlvak
vietellä [-ttelen] veedelda, ahvatleda
vieterivipu [-vun] vedruvibu
vietto [-ton] veetmine
viettää [-tän] veeta
vietävä kurivaim, sarvik; lurjus; s e n k i n v i e t ä v ä põrguline
viha viha, vihavaen, pahameel; o l l a v i h o i s s a a n vihane olla
vihamielinen vaenulik
vihamies [-hen] vaenlane, vihamees
vihapäissään vihahoos, vihaga
vihdoin viimaks
vihdoinkin viimaks siiski
viheliäinen vilets, armetu
vihellellä [-ltelen] vilistada
vihellys [-ksen] vile, vilistamine
viheriä *murd.* roheline, haljas
viheriävarpunen siisikene
viheriöitä [-tsen] haljendada
viherjä *murd.* = **viheriä** roheline, haljas
vihkiä [-hin] laulatada; sisse pühitseda, pidulikult avada; promoveerida, väitekirja kaitsta; ametisse õnnistada
vihlata [-aan] läbi lõigata
vihoitella [-ttelen] vihane olla; (palavikust) õhetada
vihollinen vaenlane
vihollissotilas [-aan] vaenlassõdur
vihreys [-den] haljus
vihreä roheline, haljas
viides [-nnen] viies
viihtyä [-hdyn] end hästi tunda; (hästi) edeneda
viikko [-kon] nädal

viikset vurrud
viiksinaamainen vurrulise näoga
viiksiniekka [-kan] vurruline, vurrudega
viilettää [-tän] tormata, kihutada, minna lõigata
viiltää [-llän] lõigata, viiludeks lõigata
viilu viil, lõik, viir
viime viimane, möödunud, eelmine, mullune
viimein viimaks
viimeinen viimane
viimeistään kõige hiljemalt
viimeksi viimati, viimast korda
viimeöinen möödunud öösine
viipyä [-vyn] viibida
viirata [-aan] märgist mööda minna, eksida; valesti käia (kellast)
viiru viir, jutt, triip
viisari osuti
viisas [-aan] tark, arukas
viisaus [-den] tarkus; nupukus
viisi [-den] viis; *viis' siitä* tühja sellest; *välittää viisi josta-kin* millelegi vilistada, mitte hooli-da millestki
viisitoistavuotias [-aan] viieteistkümne-aastane
viistoon viltu, libamisi
viistää viltuseks teha; riivata; viltu üle minna
viita [-dan] võpsik, võsastik
viitata [-ttaan] viibata, käega märku anda, viidata
viitonen (number) viis; viieline
viittaus [-ksen] viibe
viittilöidä [-öin] viidata, žestikuleerida, (käega) märku anda
viittoa [-ton] käega vehelda, märku anda, viidata; tähistada, märgistada
viivähtää [-hdän] (hetkeks) peatuda, viibida
vikistä [-sen] niutsuda, vigiseda, kiunu-da
vikkelä nobe
vikuroita [-tsen] perutada, tagant üles lüüa
vilahdella [-telen] vilksatada, vilksuda
vilahtaa [-hdan] vilksatada
vilaus [-ksen] silmapilk; vilgatus
vilistä [-sen] kihada, kubiseda
vilistää lipata
viljely viljelemine; viljakasvatus
viljellä [-len] harida, viljelda
vilkaista [-sen] vilksata, vilksti vaadata
vilkkua [-lkun] vilkuda; luurata, piiluda
vilkuilla [-len] piiluda, vilksamisi vahti-da
vilkuttaa [-tan] vilgutada, pilgutada; lehvitada
villakartta [-rtan] villakraas
villatakki [-kin] kampsun
villi metsik
villitä [-tsen] metsistada, metsikuks teha; üles kihutada, ässitada; marru ajada
vilpitön [-ttömän] avameelne, puhtsü-damlik, otsekohene
vilpoinen jahe, karge
vilppi [-pin] pettus
vilu külm, vilu
viluinen külmakartlik, külmetav
vilunväristys [-ksen] külmavärin
vilutautinen halltõbine, malaariahaige
vimma hoog, ägedus, vihavimm
vimmastua marru, vihale minna, viha-vimma sattuda
vimmastus [-ksen] vihastumine, pööra-sus
vimmatusti pööraselt, maruvihaselt
vinha vinge, vali, kõva, äge
vinhasti kõvasti, tugevasti, valjusti
vinkaista [-sen] vingatada, kiunatada
vinkua [-ngun] vinguda, kiunuda
vinoruudutus [-ksen] kaldruudustik
vinti [-nnin] *vt. järgm.*
vintti [-ntin] lakk, pööning
vipajaa võbiseda, vibada; kumada, hel-kida
vipu [-vun] vibu
virallinen ametlik
virhe [-een] viga
virheellinen ekslik, väär
virheellisesti valesti
virittäjä *muus.* häälestaja
virittää [-tän] üles seada, üles tõmmata, üles panna; süüdata, sepitseda, süti-tada; häälestada
virka [-ran] amet, teenistuskoht
virkaheitto [-ton] ametist vabastatud, vallandatud, tagandatud; vallandatu, tagandatu
virkamies ametnik
virkavaltainen bürokraatlik
virkistyä karastuda, kosuda, värskene-da; elustuda
virkistää karastada, värskendada; vir-gutada
virkkaa [-rkan] lausuda, sõnada
virkku [-rkun] virk, nobe; vilgas; virge
viro eesti keel
Vironmaa Eestimaa
virota [-rkoan] virguda, toibuda; võr-suda, tärgata
virrata [-rtaan] voolata
virrenvärssy laulusalm

virsi [-rren] (vaimulik) laul, koraal; salm
virsikirja lauluraamat
virsta verst
virta [-rran] vool; jõgi
virua lamada, vedelda, põõnutada
viserrellä [-rtelen] sädistada
visertää [-rrän] sädistada, siristada
viskata [-aan] visata
viskellä [-len] loopida, pilduda
vissiin muidugi, kindlasti
visusti täpselt, hoolikalt; säästlikult
vitkalleen aeglaselt, pikkamisi
viuhtoa [-hdon] lehvitada; vihtuda, vehkida
viulu viiul
viulunkieli viiulikeel
voi I *interj.* oh! oi!
voi II või
voida saada; võida; suuta; elada; k u i n k a v o i t t e kuidas elate?
voidella [-telen] võida, peale määrida
voileipä võileib
voima jõud
voimakas [-kkaan] tugev, jõuline
voimallinen vägev
voimanponnistus [-ksen] jõupingutus
voimaton [-ttoman] jõuetu, nõrk
voimattomuus [-den] jõuetus
voimistelija võimleja
vointi [-nnin] tervis, tervislik seisukord
voitonvarmuus [-den] võidukindlus
voittaa [-tan] võita
voitto [-ton] võit; kasu
voittosille: r u v e t a v o i t t o s i l l e hakata jõudu katsuma
vuode [-teen] voodi
vuodenaika [-ajan] aastaaeg
vuoksi *postpos.* pärast, tõttu
vuolla [-len] voolida
vuonna aastal; *vt.* **vuosi**
vuori [-en] mägi
vuoritie mäestikutee
vuoro kord, järg; v u o r o s t a a n omakorda
vuorokausi [-den] ööpäev
vuosi [vuoden] aasta
vuosikausi [-den] kogu aasta
vuosikymmen aastakümme
vuosisata [-dan] sajand
vuotias [-aan] aastane
vuota [-dan] toornahk
vuotaa [-dan] voolata, joosta; lekkida, vett läbi lasta
vuottaa [-tan] *luul.* = **odottaa** oodata
vyö vöö
vyöryä veereda, rulluda
vähentyä [-nnyn] väheneda
vähitellen vähehaaval
vähyys [-den] vähesus, nappus
vähä väike, vähene; vähe; v ä h ä t s i i t ä (see on) ükskõik, ükspuha; v ä h ä t h ä n p i h a r a k i s t a v ä l i t t i õuekoerast ei hoolinud ta vähematki; s i n u t o l t i i n v ä h ä l l ä t u o m i t a k u o l e m a a n vähe puudus, et sind surma oleks mõistetud
vähäarvoinen väheväärtuslik, ebaoluline
vähäinen väike
vähäisen vähekese, veidi
vähän vähe; v ä h ä n k ö s k a s s i i s v ä h e?
väikkyä [-kyn] hiilata, särada, paista, kumada; (meeles) mõlkuda
väittää [-tän] väita, tõendada
väki [väen] rahvas
väkikarttu [-rtun] vägikaigas
väkisin vägisi
väkivalta [-llan] vägivald
väkivaltainen vägivaldne
väli vahe, vaheruum; vaheaeg; vahekord, suhe; pealemaks; v ä h ä n v ä l i ä vahete-vahel; e i p ä v ä l i ä pole vahet, ükskõik, see ei tee viga; s i l l ä v ä l i n vahepeal; v ä l i m m e . h ä n e n p u o l e l t a a n o v a t r i k k i meie suhted tema poolt on läbi
väliaikainen ajutine
väliin vahele; vahel, mõnikord
välillä vahel; keskel; vahepeal
välimmiten vahel, mõnikord; vaheajal
välinen vaheline
välinevara vahendireserv
välinpitämättömästi ükskõikselt
välinpitämätön [-ttömän] ükskõikne
välipuhe [-een] vahejutt, -kõne
välissä vahel, vahepeal
välistä vahelt; vahel, mõnikord
välittämättä hoolimata
välittää [-tän] vahendada, vahelt sobitada; hoolida, tähelepanu pöörata
välittömästi vahetult
väljentyä [-nnyn] avarduda, laieneda
välke [-lkkeen] välkumine, välge; läige, sära
välkkyä [-lkyn] välkuda, vilkuda; läikida
välkähdellä [-htelen] vilkuda, välkuda
välkähtää [-hdän] välgatada, vilkuda
vältellä [-lttelen] vältida
välttämätön [-ttömän] vältimatu, hädatarvilik
välttää [-ltän] vältida, kõrvale põigelda; ära hoida; jätkuda, piisata
välähdellä [-htelen] välgatada, vilksatada, sähvatada
välähtää [-hdän] välgatada, sähvatada

vänistä viriseda
väri värv
väristys [-ksen] värin
värkki [-rkin] *murd.* tööriist, värk, riist; majakraam
värttinä kedervars
värähdellä [-htelen] väratada
västäräkki [-kin] linavästrik
väsymys [-ksen] väsimus
väsymätön [-ttömän] väsimatu
väsyttää [-tän] väsitada; m i n u a v ä s y t t ä ä ma olen väsinud
väsyä väsida
väännellä [-ntelen] väänelda
vääntyä [-nnyn] väändud; kõveraks tõmbuda
vääntää [-nnän] väänata
väärentää [-nnän] võltsida
väärin vääralt, valesti, ebaõigesti
väärinkäsitys [-ksen] arusaamatus, valesti mõistmine
vääristää kõverdada, kõveraks painutada; väända, moonutada
vääryys [-den] kõverus; ülekohus
väärä kõver; vale, väär, võlts
väätessänsä *Kal.* vändes; *vt.* **vääntää**

Y

yhdentekevä ükskõik
yhdistää ühendada
yhdyttää [-tän] kätte saada, järele jõuda; kokku viia, ühte viia
yhtaikaa samal ajal, ühel ajal
yhteensä ühtekokku
yhteenveto [-don] kokkuvõte
yhteinen ühine
yhteiskunnallinen ühiskondlik
yhteiskunta [-nnan] ühiskond
yhteiskuntaolot ühiskondlik olukord
yhteiskyyti [-din] ühisküüt
yhteisyys [-den] ühtsus, ühisus
yhtenäinen ühtne
yhteys [-den] ühendus, seos; ühtsus, ühtekuuluvus
yhtyä [yhdyn] ühineda, liituda; nõustuda
yhtä niisama, samavõrra; y h t ä h y v ä sama hea
yhtäkkiä äkitselt
yhtämittaa lakkamatult, alatasa, ühtsoodu
yhyttää *murd.* kätte saada, järele jõuda; kokku viia, ühte viia
yhä ikka, üha, ühtelugu
yksi [yhden] üks
yksikantaan üksluiselt
yksin üksi, üksinda; ainuüksi; isegi
yksinkertaisesti lihtsalt
yksintein üksiti, ühtlasi
yksinäisyys [-den] üksildus
yksinäni (y k s i n ä s i, y k s i n ä n s ä ~ y k s i n ä ä n) üksi, üksinda
yksipuolisesti ühekülgselt
yksissä üheskoos
yksistään ainuüksi
yksityiskohta üksikasi, detail
yksityiskohtaisesti üksikasjaliselt
yleensä üldse
yleinen üldine
yleisluontoinen üldine; üldise iseloomuga
yleisvenäläinen ülevenemaaline
yleisö publik
ylemmyys [-den] üleolek
ylemmäksi ülespoole, kõrgemale
ylemmäs ülespoole, kõrgemale
ylen *kõnek. van.* väga
ylenantaa [-nnan] oksendada
ylenkatsoa üleolevalt suhtuda, põlata
ylettyä [-tyn] ulatuda
yletä [-nen] tõusta, kerkida
yli üle
ylihoitajatar [-ttaren] ülemõde
yli-inhimillinen üliinimlik
ylimielinen ülemeelik
ylimmäinen kõige ülemine, kõige pealmine
ylinen ülemine, ülapoolne; ülemine osa; lakk
ylioppilas [-aan] üliõpilane
ylioppilasasuntola üliõpilaste ühiselamu
ylipäällikkö [-kön] ülemjuhataja
ylipäänsä ülepea
ylitse (pealt) üle, ületsi
ylkä [yläin] *van. pid. st.* peigmees
ylleen selga
yllyttää [-tän] ässitada
yllä ülal, kohal; peal. seljas, üll; eespool; y l l ä ä n seljas
yllättää [-tän] üllatada
ylpeillä [-len] uhkustada
ylpeys [-den] kõrkus, uhkus
ylpeä uhke, ülbe, kõrk
yltyä [yllyn] ägestuda, hoogustuda; suureneda, tugevneda
ylvästellä [-len] uhkustada
yläpuolella ülalpool
yläpää ülemine ots
ylös üles
ylösalaisin pahupidi, kummuli, ümber (pöördult)
ymmällä hämmeldunud, segaduses; j o u t u a y m m ä l l e kõhklema hakata, kohmetusse sattuda, juhmistuda
ymmärtää [-rrän] mõista, aru saada
ympäri ümber, ümberringi
ympärille ümber

ympärillä ümber, ümberringi
ympäristö ümbrus
ympärystä sõõr, ring
ympäröidä [-öin], **ympäröitä** [-tsen] ümbritseda
ynnä ja, ning
ynseä turtsakas, pahur, karm
yritellä [-ttelen] püüda, üritada, katsuda
yrittää [-tän] püüda, katsuda, üritada
yritys [-ksen] katse; ettevõte, üritus; kavatsus
Yrjönristi Georgi rist
yrtti [yrtin] rohi; keeduvili
ystävykset sõbrad
ystävyys [-den] sõprus
ystävä sõber
ystävällisesti sõbralikult
ystävällisyys [-den] sõbralikkus
yö öö
yöastia ööpott
yöhiljainen öövaikne
yökausi [-den] (kogu) öö; yökaudet ööd läbi
yöpyä [-vyn] ööbida
yösija ööbimiskoht, öömaja

Ä

ähistä [-sen] ägada; ähkida
ähkiä ähkida
ähmä *kõnek.* viha, trots, meelepaha
ähä ähäh!
äijä vanamees
äiti [-din] ema
äkeä äge, äkiline; õel, tige
äkin äkki
äkisti äkitselt, äkki
äkkiä äkki
äkäillä [-len] kurjustada, vihane olla
ällistys [-ksen] jahmatus, segadus
ällistyä jahmuda, juhmistuda, hämmastuda, rabatud olla
äly aru, mõistus
älykäs [-kkään] arukas
älä ära; älä mene ära mine; älköön, älkäämme, älkää, älkööt menkö ärgu mingu, ärgem mingem, ärge minge, ärgu mingu
ämmä vanaeit, moor, memm
ämmällinen eidelik
äpärälapsi sohilaps, väljaspool abielu sündinud laps, vallaslaps
ärhäköidä [-öin] uriseda
ärjyä karjuda, kärkida
ärjäistä [-sen] käratada
ärsyttää [-tän] ärritada
ärtyä [ärryn] ärrituda, pahastuda
äskeinen [-sen] äsjane
äsken äsja, hiljuti
ääneen kõvasti, valju häälega
ääneti hääletult, vait, tummalt
äänettömyys [-den] hääletus, vaikus
äänetön [-ttömän] hääletu
ääni [-en] hääl; heli; pitää ääntä käratseda, lärmata
äänilaji hääletoon, heliliik
ääretön [-ttömän] ääretu
ääreen äärde

Ö

öinen öine
öisin öösiti, öiti
öljy õli
öljylamppu [-mpun] õlilamp

LÜHENDID

adv.	= adverb	*lsk.*	= lastekeelne
arh.	= arhailine	*luul.*	= luules
e.	= ehk	*murd.*	= murdeline
eelm.	= eelmine	*nalj.*	= naljatlev
fam.	= familiaarne	*nom.*	= nominatiiv
gen.	= genitiiv	*p.*	= pööre
hv.	= harva	*part.*	= partitiiv
imperat.	= imperatiiv	*pej.*	= pejoratiivne
imperf.	= imperfekt	*pid. st.*	= pidulikus stiilis
impers. v.	= impersonaalne verb	*piltl.*	= piltlikult
		pl.	= pluural
indef. pron.	= indefiniitne pronoomen	*postp.*	= postpositsioon
		pot.	= potentsiaal-
indekl.	= indekliniitne, muutumatu	*prep.*	= prepositsioon
		relat. pron.	= relatiivne pronoomen
interj.	= interjektsioon	*rhl.*	= rahvaluules
Kal.	= «Kalevala»	*sg.*	= singular
kond.	= konditsionaal	*van.*	= vananenud
kõnek.	= kõnekeelne	*vrd.*	= võrdle
l.	= loe	*vt.*	= vaata
liits.	= liitsõnades		

KIRJANIKE NIMEDE LÜHENDID

J. A. — Juhani Aho
M. C. — Minna Canth
A. J. — Arvid Järnefelt
N. J. — Nikolai Jaakkola
A. K. — Aleksis Kivi
E. L. — Eino Leino
J. L. — Johannes Linnankoski
P. P. — Pietari Päivärinta
F. E. S. — Frans Emil Sillanpää
A. T. — Adolf Taimi
A. T-n — Antti Timonen
U. V. — Uljas Vikström

SISUKORD

Eessõna 3

Lugemik

1. Keskustelu 5
2. Kysymyksiä ja vastauksia 5
3. Keskustelu 6
4. Viikon päivät 7
5. Keskustelu 8
6. Kuukaudet 9
7. Hiiri kissalla räätälinä 9
8. Yleisiä puhetapoja 10
9. Sananlaskuja 12
10. Pieni kulta 12
11. Kutoja. *L. Helo* 18
12. Eila. *U. Vikström* 19
13. Järvi vain kohisee ... *A. Timonen* 34
14. Elämän jano. *J. Rugojev* 43
15. Lemminkäisen äiti. *E. Leino* 51
16. Kasvinkumppanit. *M. Canth* 52
17. Ystävä — joka petti. *J. Aho* 58
18. Satimessa. *A. Järnefelt* 62
19. Seitsemän veljestä. Viides luku. *A. Kivi* 73
20. Kannikka. *J. Aho* 90
21. Tulitikkuja lainaamassa. Viidestoista luku. *M. Lassila* 92
22. Nuoruudelle. *J. Linnankoski* 100
23. Väinämöisen kantele. *J. Aho* 101
24. Hyvä on hiihtäjän hiihdellä. *E. Leino* 102
25. Bernhard Riives. *A. Kallas* 102
26. Kohtaaminen. *E. Sinervo* 106
27. Meira. *J. Piippo* 111
28. Lintukauppias. *V. Kajava* 115
29. Tilanomistajan aamu. *P. Haanpää* 119
30. Karjalan perinnäinen runonlaulukulttuuri. *O Kuusinen* 122
31. Kalevala 124
32. En joua laulamahan 125
33. Pimiä isoton pirtti 125
34. Nuorisoliiton tehtävät. *V. Lenin* 126

Grammatika

Foneetika 132
Soome ja eesti keele erinevustest 137
Astmevaheldus 140

Sõnaliigid 145
Tüvi 146

A. Noomenid 147
Noomenite arv 148
Mitmuslikud ja ainsuslikud sõnad 148
Käänded, nende lõpud ja tähendus 149
Käänded, tunnused, käändelõpud 156
Noomenite tüvedest 155
Noomeni põhikäänded 159

Käändtüüpide ülevaade 162
I. Ühetüvelised noomenid 162
o-, *ö-*, *u-*, *y*-tüvelised 162
i-tüvelised 164
e-tüvelised 165
a-, *ä*-tüvelised 165
Pika vokaali või diftongiga lõppevad sõnad 169
II. Kahetüvelised noomenid 170
Kahesilbilised *e*-tüvelised (nom. *-i*) noomenid 170
s-sõnad 172
nen- (*:-se-*) sõnad 173
n- (*:-m-*) sõnad 173
l-, *r-*, *n*-sõnad 175
ut-, *yt*-sõnad 175
Kontraheerunud sõnad 175
Liitsõnade käänamine 178
Possessiivne deklinatsioon 179
Possessiivsufiksid 179
Ülevaade käänamisest possessiivsufiksitega 181
Adjektiivid 182
Komparatsioon 183
Arvsõnad 186
Põhiarvsõnad 186
Järgarvsõnad 188
Murdarvsõnad 189
Arvsõnade käänamine 190
Arvsõnade kasutamisest 192
Pronoomenid 194
Personaalpronoomenid 194
Refleksiivpronoomen 195
Retsiprookne pronoomen 196
Demonstratiivpronoomenid 197
Interrogatiivpronoomenid 199
Relatiivpronoomenid 201
Indefiniitsed pronoomenid 202

B. Verbid 207
Aktiiv 207
Pöördelõpud 207
Ajad 208
Kõneviisid 209
Passiiv 212
Eitav kõne 213
Verbi infiniitsed vormid 215
Infinitiivid 215
Partitsiibid 219
Verbide tüved 221
Verbi põhivormid 223

Pöördtüüpide ülevaade 230
I. Ühetüvelised verbid 230
o-, *ö*-, *u*-tüvelised 230
e-tüvelised 231
a-, *ä*-tüvelised 231
i-tüvelised 233
Pika vokaali või diftongitüvelised 234
II. Kahetüvelised verbid 234
e-tüvelised 234
Kontraheerunud verbid 237
C. Muutumatud sõnad 239
Adverbid 239

Partiklid 241
Post- ja prepositsioonid 241
Postpositsioone genitiiviga 242
Prepositsioone genitiiviga 245
Prepositsioone partitiiviga 247
Postpositsioone partitiiviga 249
Post- ja prepositsioone muude käänetega 250
Konjunktsioonid 253
Interjektsioonid 258
Liitpartiklid 259

Sõnade tuletamine

Noomenite sufikseid 262
Substantiivide sufikseid 262
Tegijat, isikut märkivad sufiksid 262
Tegevust, tegu, tegevuse tulemust ja vahendeid märkivaid deverbaalseid sufikseid 263
Kohta, ala, rühma märkivad sufiksid 265
Deminutiivsufiksid 266
Abstraktseid mõisteid märkivad sufiksid 266
Adjektiivide sufikseid 267
Üldiselt adjektiivseid sufikseid 267
Omaduse rohkust väljendavaid sufikseid 268
Omaduse puudumist märkiv sufiks 268
Sarnasust märkivad sufiksid 269
Vähendamist märkiv sufiks 269

Verbide sufikseid 269
Põhjustavat ja teostavat tegevust märkivad sufiksid 269
Enesekohast tegevust märkivad sufiksid 270
Üleminevat tegevust märkiv sufiks 270
Korduvat ja kestvat tegevust märkivad sufiksid 271
Äkilist tegevust märkivad sufiksid 271
Hindavat suhtumist märkiv sufiks 272
Loodushääli jäljendavad ja kirjeldavad sufiksid 272
Võõrsõnaliste verbide sufiksid 273

Adverbide sufikseid 274

Sõnade liitmine 274
Liitnoomenid 274
Liitverbid 276
Liitadverbid ja -abisõnad 277

Sõnastik 278

Lühendid 341

Trükivigu

Lk.	Rida	On	Peab olema
146	16 alt	*pöydänalla*	*pöydän alla*
240	13 „	Neil on	Neil on nii
248	1 „	(A. J.)	(J. A.)
306	13 ülalt, I veerg	**maittaa** [-ten]	**maittaa** [-tan]
312	18 alt, II „	toeosa	toaosa

Tell. nr. 7852.

2

73 kop.

Kmr 673

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00542712 7

8356